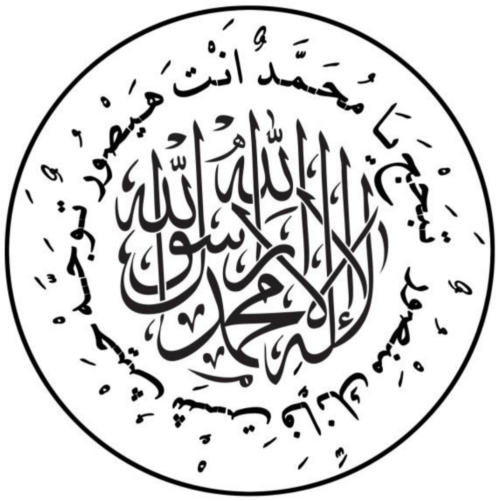
YAZILAR
21

2014

İhramcızâde
Hacı İsmail Hakkı
ALTUNTAŞ

İSBN:
ismailhakkialtuntas@gmail.com
http://ismailhakkialtuntas.com

Dizgi : **H. İsmail Hakkı Altuntaş**
Kapak :
Baskı- Cilt :

2014

بِسْــمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا محمد وعلى اله وصحبه وسلم اجمعين

İnternetteki sitemiz **http://ismailhakkialtuntas.com/** da 2014 yılarında okuyucularımızla paylaştığım yazılardan bir kısmıdır.

Yazılarda sıra gözetilmedi. Değişik konular peş peşe yazıldı. Bu şekilde okuyan açısından fazla sıkıntı oluşturmayacağı düşünüldü.

Tevfik ve inayet Allah Teâlâ'dandır.

İhramcızâde
İsmail Hakkı ALTUNTAŞ
Esenler /İstanbul

Başlangıç: 15. 09. 2014

Bitiş : 02. 10. 2014

İçindekiler

<u>**8 Yazılar**</u>

MÎZÂNÜL KÜBRA'DAN SIRLI MESELELER

ŞEYTANDAN NEDEN SIĞINIRIZ?

SUÂL: Şeytandan sığınmakta, Allah isminin kullanılıp, diğer isimlerin kullanılmamasının hikmeti nedir? Ya'nî bunda bir hikmet var mıdır?

CEVÂB: Bunun hikmeti, Allah isminin, Allah Teâlâ'nın bütün isimlerinin hakîkatlerini cami', toplayıcı olmasıdır. İblis, hazreti isimleri bilir. Eğer Allah Teâlâ kuluna, Rahîm, yahud Müntekîm ismi ile istiâze emretse, İblis, o kula gelip, Vâsi', yahud Mecîd isimleri olduğunu vesvese eder. Bunun için Allah Teâlâ, iblise, kulun kalbine daha cami' bir isimle girmemek için, bütün esmâi ilâhiyye yollarını kapattı.

SUÂL: Bu huzurda İblisin adını anmak pislik bulaştırmak olmaz mı?. Allah Teâlâ'nın huzurunu ondan tenzîh lâyık olmaz mı?

CEVÂB: Bu huzurda, ya'nî namazda, Allah Teâlâ'nın bize, Şeytanın ismini söylememizi emretmesi, bizi Hak Teâlâ'nın müşahedesinden çıkaran şeytanın vesvesinden korunmamız için, bize olan şefkatinin çokluğundandır. Bu şefkat olmasaydı, temiz huzurunda, bu la'înin ismini söylememizi emr etmezdi. O halde bu, hafîf, kolay ile zoru gidermek kısmındandır.

SUÂL: Peygamber efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ma'sûm olduğu halde, o'na şeytanından sığınması için emr etmesinin hikmeti nedir?

CEVÂB: Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem, onun vesvesesi ile amelden ma'sumdur, şeytanın hâzır olmasından değil. Nitekim Allah Teâlâ'nın, Hac sûresi elli ikinci: **«Ey Resulüm, biz senden evvel hiç bir Resul ve hiçbir Nebî göndermedik ki, o bir şey temenni ettiği zaman, şeytan onun arzusuna şübheler karıştırmasın. Ancak Allah, peygamberleri vahy sureti ile korur. Böylece Allah, şeytanın bıraktığı şübhe ve fitneyi giderir...»** âyeti buna işarettir. Demek ki, peygamberlerin hepsi, şeytanın vesvesi ile amel etmekten ma'sûmlardır, vesvesesinden değil. Bunun ümmetine teşrî için olması da mümkündür. Çünkü ümmetin büyüğü de, avamı da ma'sûm değillerdir. Bunun için imamlar, bir veya çok olmasında değil, şeytandan Allah Teâlâ'ya sığınmanın müstehab olduğunda ittifak etmişlerdir. Birden fazla olması, insanların ihtiyatı içindir. Allah Teâlâ, bu ümmete, kendi dîninde çok şefkatli olan imamlardan razı olsun. Âmin, âmin, âmin!

Üstadım Aliyyülhavas'dan (rahimehullah) duydum. Buyurdu: İmamlardan, yalnız birinci rek'atta bir defa e'ûzü okunur diyenin vechi, namaz kılana hüsn-ü zandır. Zira onun azminin çokluğundan, şeytan ilk okuyuşta ondan kaçar ve bir daha gelmez. Eğer bu namaz kılan kimse, bu imama, şeytan bana tekrar tekrar geliyor dese, elbette, her defasında, ya'nî her rek'atta, e'ûzü okumasını emr ederdi. Çünkü bunda ihtiyat daha çoktur. Her rek'atta e'ûzü okunur diyen imamların vechi budur. Bu da, o namaz kılan hakkında bir sü-i zan değildir. Burayı iyi anla ve burada iyi düşün! Çünkü bunu kitaplarda bulamazsın. Bununla, İmamların

sözlerinin arasını bulmak ele geçer ve tâlib bunu bilmekle imamından başkasının sözüne zaif demekten kurtulur. Herşeyin en doğrusunu Allah Teâlâ bilir.

Sh:242

**

NAMAZDA NİYE DÜNYEVİ DUYGULAR KALBE GELİR.

Bunu şöyle açıklarız: Kıyam, rükû'a göre, rükû' da secdelere göre uzaklık yeridir. O halde kul, kıyamda, Rabbine münâcâtı, Onun kelâmı ile uzun ederse, huzûri ilâhîden ona, ta'zîm ve heybet şimşeği zahir olur ve bunun için eğilir. Allah Teâlâ ona rükû'u ihsan eder. Rükû'a varınca, ona Allah Teâlâ'nın azametinden, kıyamdaki münâcâtı esnasında vâki' olandan daha kuvvetli bir şey tecellî eder. Allah Teâlâ, oha, secdelerde tecelli edecek azametinin tecellisine katlanmağa hazırlanması için, başını rükû'dan kaldırması ile rahmet eder. **Rükû'dan bu baş kaldırma olmasaydı, cismi eriyebilir ve secdelere dayanamazdı.** Sonra secde edip, bu halde iken kendisine, rükû'dakinden daha kuvvetli ve büyük bir tecellî olunca, Allah Teâlâ, ona, rahmet olarak, başını secdeden kaldırıp, iki secde arasında rahatlaması ve ikinci secdedeki tecellînin azametine katlanmağa katlanabilmesi için oturmasını emreder. Bu, Allah Teâlâ'nın husûsî tecellîlerindendir. Zira ikinci secdedeki tecelli, birincisinden büyüktür. Üçüncüsündeki de böyle büyüktür... ilâ nihâye. Bunun için, Şerîatin sahibi, hakikî namaz kılana, rahmet olarak, secdeden başını kaldırdıktan sonra dinlenme oturmasını sünnet eyledi. Eğer ikinci secdeden başını kaldırır kaldırmaz, istirahat için oturmağı değil, hemen kalkmağı emretseydi, dayanamazdı. Bu hüküm, hakîkî namaz kılan içindir. Ama şekil olarak, âdet olarak namaz kılan, bildirdiğimiz şeylerden birini tatmaz. Onun için, Şerîatin sahibinin yaptığına katlanarak, Onun yaptığı gibi yapmak yetişir.

Üstadım Abdülkâdiri Deştûtî'den (rahimehullah) duydum. Buyurdu: Allah Teâlâ'nın rahmetindendir ki, kulunu, kendi huzurunda, namazda, uzun kıraat ile çok kıyamda durmak ve rükû' ve secdeleri uzun yapmak ve kıyamı kısa yapmak arasında serbest bıraktı. O halde, Allah Teâlâ'nın huzurunda, rükû" ve secdeleri uzun yapamayan, kıyamı uzun, rükû' ve secdeleri kısa yapmakla memurdur. Yakınlık makamı olan rükû ve secdelerde uzun süre kalabilen ise, rükû' ve secdeleri uzun yapmakla memurdur. Bu da, Rabbine uzun zaman münâcâtla ni'metlenmesi, şereflenmesi içindir. Ve bunu büyük bir ni'met bilerek, o zaman, onun için, kendine ve din kardeşlerine dua etme vakti olur. Ayrıca, hayâtından da, kalbini Rabbine karşı toplamağa sebeb olur. Bir defasında, kalbimde, Allah Teâlâ'nın heybeti öyle yerleşti ki, Allah Teâlâ'dan, bunun örtülmesini istedim. Öyle oldum ki, ne zaman Onu, huzurunda dururken, yahud rükû' ve secdede iken ansam, kalayın ateşte erimesi gibi, kemiklerimin eridiğini hisseder ve Allah Teâlâ'dan, dayanamadığını için, rahmet olarak, bunu benden kaldırması için, bir perde ile bu hâlin örtünmesini isterdim.

Kardeşim Efdalüddinden (rahimehullah) duydum. Buyurdu: Kula, Allah Teâlâ'yı müşahededen örtü, perde gelmesi, dayanamayanlara rahmet, ariflere ise azâbdır. Çünkü dayanamayanlar perdelenme zamanında rahatlarlar, arifler ise azâb çekerler.

Üstadım Aliyyülhavas'dan (rahimehullah) duydum. Buyurdu: **Kalbine rükû' ve secdelerde dünyâ düşüncesi gelmek, Allah Teâlâ'nın mü'min kuluna rahmetidir.** Çünkü bu huzur, Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem vârislerine, Kabe kavseyn huzuruna yaklaşmadır. O halde herkes orada çok duramaz, yahud bu huzurda kulun rükünlerine verilen tecelliye

herkes dayanamaz. Allah Teâlâ, bir kuluna bu huzurda rahmet etmek murâd edince, dünyadan, mahlûkattan kalbine birşey getirir. Çünkü mahlûkatta, bu azameti müşahededen perdelenmek kokusu vardır. Bu düşünce, kalbe getirme olmasaydı, kemik ve eti erir, mafsalları [eklem yerleri] kopar, yahud tamamen helak olurdu.

Nitekim Seyyid Abdülkadiri Geylânînin (radıyallahü anh) talebesinde olmuştur. Şöyle ki, secde etmiş ve helak olmuştur. Hattâ eriyip, toprak üzerinde bir damla su olmuştur. Abdülkâdiri Geylânî onu bir pamukla almış ve toprağa gömmüş ve: **«Sübhânallah, kendisine olan tecellî ile, aslına rücû' etti»** buyurmuştur.

Bu anlattığımızı kuvvetlendirenlerden birisi de, bazı yollarla bildirilen Mi'rac hadîsleridir. Şöyle ki, Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem, Allah Teâlâ'nın husûsî huzuruna dâhil olunca, Allah Teâlâ'nın heybetinden titrer ve hafîf bir rüzgârın kandili, mumu, söndürmeyip, sağa sola yalpalattığı gibi, bir hâlde duramazdı. O anda, Ebûbekrin (radıyallahü anh) sesine benzer bir ses işitti: **«Ey Muhammed dur, Rabbin salât ediyor.»** diyordu. Halbuki, Allah Teâlâ'yı, bir şânı diğer şânından meşgul etmez. Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem, bu ses ile rahatladı ve kendinde bulduğu korku, ondan gitti ve bundan sonra: **«Allah Teâlâ ve melekleri sana salât eder»** kelâmının ma'nâsını anladı ve bunu hatırlar oldu. Bu sesi duyması, insanların, Allah Teâlâ'nın tecellilerine dayanmada en kuvvetlisi olduğu halde, ona takviyye ve kuvvet oldu. Çünkü o, huzurun çocuğudur, huzurun imamıdır, huzurun kardeşidir ve Allah Teâlâ'nın azametini bilenlerin en büyüğüdür.

Sh. 250

**

NAMAZDA NİYE SESLİ VE GİZLİ OKURUZ

SUÂL: Yağmur yağmaması gibi şeyler Allah Teâlâ'nın kullarını korkuttuğu şeyler olduğu halde, yağmur duası namazında imamın sesli okumasının hikmeti nedir?

CEVÂB: Bunda sesli okumak, Allah Teâlâ'ya karşı tezellül ve alçalmanın izhâr edilmesidir. Aynı zamanda, insanlar suya muhtaçdırlar, su olmayınca muztar durumdadırlar. Muztar durumda olanın, hacetini istemek için, sesini yükseltmesinde ve bundaki ma'zeretinden dolayı, hacetini elde etmek sebeblerine yapışmasında bir zorluk yoktur. O, hâkim döğdüğü zaman, bağırıp imdâd istiyen kimse gibidir.

Üstadım Aliyyülhavas'dan (rahimehullah) duydum. Buyurdu: İnsanların çoğunun kalbleri, geçim derdi ile meşgul olmasaydı, gündüz namazlarında kalblerine tecellî eden Allah Teâlâ'nın haşyetinin azametinden düşüp ölürlerdi.

SUÂL: Gece ve gündüz cenaze namazlarında, gece de cehrî okumaz diyene göre, sesli okunmak istenmeyişinin hikmeti nedir?

CEVÂB: Cenaze namazında, imamın ve yalnız kılanın, cema'at gibi sessiz okuması, ölüye karşı olan şiddetli üzüntüleri, ölü sahibinin büyük acılarına katıldıkları, ölümü hatırlamaları, kabir ve sonraki korkuları düşündükleri içindir. Bunun için, cenaze ile giderken, yürüyenlere rahmet olarak, susmak sünnet oldu. Eğer şerîatin sahibi, sesli okumağı veya zikri, onlara yükleseydi, bu onlara meşakkatli, zor gelirdi. O ise, ümmetine zorluk buyurmaktan beridir.

Alimlerimiz, insanların kalblerinin ölüyü, ölü sahibini düşünmeyip, dünya ehlinin hikâyelerini anlattıkları, hattâ cenaze ile oldukları halde birinin güldüğünü görünce, cenazenin önünde, yüksek sesle zikredenlere ma'nî olmada kolaylık göstermişlerdir. İnsanların bu hâle düştüklerini görünce, insanlara zikr etmelerini takrir ettiler. Bunun, böyle bir yerde, boş konuşmaktan iyi olduğunu gördüler.

Kardeşim Efdalüddînden (rahimehullah) duydum. Buyurdu: Cenaze ile yürümede sükût sünnettir. Çünkü Allah Teâlâ, oradakilere kahr ile tecellî etmektedir. Öyle ki, kâmil bir mü'min konuşamaz. Bunun için, onlara sükûtla emrolunmak, Allah Teâlâ'dan onlara bir rahmettir. Muhakkak ki, Allah Teâlâ insanlara raûf ve rahîmdir, ya'nî çok şefkatli, çok merhametlidir. Bunu bil ve sana söylediklerimin hepsini iyi düşün. Çünkü çok güzel bilgidir, kitablarda bulunmaz.

Biri de, İmamların, rükû' tekbîri meşrû'dur ittifakı ile, Sa'îd bin Cübeyr ve Ömer bin Abdülazîz'in: **«İftitah tekbîrinden başka tekbîr yoktur»** sözleridir. Birincisi teşdîd, ikincisi tahfîfdir. Böylece iş, ya'nî mes'ele, Mîzânın iki mertebesine râci' oldu. Birinci kavlin vechi, tekbîr, Allah Teâlâ'nın huzuruna her çıkışta matlubdur, iyidir. Şübhe yoktur ki, rükû'daki huzur, kıyamdaki huzurdan, Allah Teâlâ'ya yakınlık huzuruna daha yakındır. Sanki namaz kılan, namazdaki ilk hâli gibi, yeni bir adım daha ileri atıyor. Bu avama yahud her an yeni makamlara yükselen büyüklere mahsûstur. Nitekim hazreti Saîd ve Ömerin (radıyallahü anhümâ) yakınlık mertebelerinde ilerlemiyen büyükler hakkındadır. Yahud bir hadde kadar varmış ve Allah Teâlâ, zâtında ziyâdelik kabul etmez bilenler içindir. O halde, daha namazın başında, kendilerine Allah Teâlâ'nın kibriyâsı zahir olanlar; huzurları, namazın sonuna kadar devam edenlerdir. Herkesin bir görüşü, vechi vardır.

Biri de, İmam Ebû Hanîfenin, rükû' ve secdelerde tumâninet [uzuvların hareketsiz olması] vâcib değil, sünnettir kavli ile, üç imamın, bu iki yerde tumâninet vâcibdir kavilleridir. Birincisi tahfîf, ikincisi teşdîddir. Böylece mes'ele, Mizanın iki mertebesine râci' oldu. Birinci kavlin vechi, insanların çoğunun, rükû' ve secdelerde kalblerine vâki' olan tecellîye dayanamamasıdır. Onlardan biri, orada itmi'nan bulursa, yanar. İkinci kavlin vechi, büyükler, Allah Teâlâ'nın azametinden devamlı gelen tecellîlere dayanabilirler. O halde birincisi, zaif olanları, ikincisi kuvvetli olanları öngörmektedir. Herbirinin ehli vardır.

Biri de, üç imamın, rükû' ve secdelerde tesbîh sünnettir kavli ile, İmam Ahmedin, birer defa tesbîh vâcibdir kavlidir. Tesmî'de ve iki secde arasında duada da söz böyledir. Ancak, ona göre, bunu unutarak terk ederse, namazı bozulmaz. Birincisi tahfîf, ikincisi teşdîddir. Böylece mes'ele, Mîzânın iki mertebesine râci' oldu. Birinci kavlin vechi, namaz kılana, ıükû' ve secde hallerinde, tecellî eden Allah Teâlâ'nın azameti ve bunun karşısında tam bir alçalmanın, ya'nî Allah Teâlâ'nın karşısında küçülmenin hâsıl olması ve bunun için, namaz kılanın bedeni ve kalbi ile, tesbîhe ihtiyâcı kalmamasıdır. Ayrıca demişlerdir ki, ma'sûm olmıyan kimsenin tesbihi, yaralamadır, ayıblamadır. Ya'nî bu, Cenâbı Hakka bir noksanlık getirme düşüncesini gerektirebilir. Böyle bir noksanlık Var veya muhtemeldir ki, hak Teâlâ'yı ondan tenzîhe çalışıyor düşüncesine yol açabilir. Bu büyüklere mahsustur. İkincisi ise, noksanlık lahık olma düşüncesi olabilen ve Allah Teâlâ'yı bundan tenzîhe ve berî kılmağa muhtâc olan avama mahsûstur, bu onlarca karar kılınmış olmasa da böyledir. Böyle olanlara düşünce ve vehimlerini bu tesbîh ile koğmaları için vâcib olur. Büyükler böyle değildir. Onlardan biri, Sübhânallah dediği zaman, Allah Teâlâ'nın isimlerini okur gibi söyler, avamda hâsıl olan vehmi gidermek şeklinde değil. Bazan büyüklerde de, avam gibi, çok zayıf bir vehim

bulunabilir. Bunun için onun hakkında tesbîh, vâcib değil müstehab olur. Bununla çok zaif olan o vehmi de, Allah Teâlâ'nın tenzihinde yok eder. Bu çok azın dışında, ancak peygamberler (aleyhimüsselâm) kalırlar.

Sh:253

**

SUÂL: Gündüz tecellilerine dayanabildikleri halde, güneş tutulması namazında büyüklerin sessiz okumasını niçin söylediniz?

CEVÂB: Onda korkutma olduğu için, büyüklerde, avam gibi, gizli okumakla emr olundular. Çünkü güneş tutulması, Allah Teâlâ'nın, kullarını korkuttuğu âyetlerinden, alâmetlerinden biridir. O halde, onda, gündüz tecellîsinden artık birşeye daha ihtiyaç vardır. Aynı şekilde, büyükler, ümmetlerine, ağlama, korku ve Allah Teâlâ'dan haşyette teşrî' ile memurdurlar. Kalblerinde, bu, vâki' olmasa da, onların eshabını bunun üzerine onlara tâbi' kılmak için bu halde olunuz demektir. Abdullah bin Ömerin (radıyallahü anhümâ): **«Ağlayamazsanız, zorla ağlayınız»** sözü buna yorumlanır. Ya'nî etba'ı olan arifler içindir. Mutlak değildir. Anlamış oldun ki, güneş tutulması namazında, büyüklere sesli okumanın tekiîf edilmemesi, gündüzün kalblerine tecellî edene ilâve olanın büyüklüğü içindir. Buradan ay tutulması namazında cehri okumanın hikmeti bilinmiş olur, her ne kadar o da, Allah Teâlâ'nın kullarını korkuttuğu âyetlerinden, işaretlerinden ise de. Ama bu gece olmaktadır. Gecenin tecellîsi ise, gündüz tecellîsine göre hafîftir, yahud ay tutulmasındaki âyetin, alâmetin, güneş tutulmasındakinden zaif olmasıdır. Çünkü ay, keşif sâhiblerine göre, ışığını güneşten almaktadır, güneş aydan değil. Aynı şekilde, Allah Teâlâ'nın tecellîsi geceleyin lütf iledir. Bunun delîli, gecenin ikinci yarısı için Allah Teâlâ'nın buyurduğu: **«İstiyen yok mu, istediğini vereyim; tevbe eden yok mu, tevbesini kabul edeyim; istiğfar eden yok** mu, **mağfiret edeyim; derdi olan yok mu, derman vereyim!»** hadîsi kudsîdir. Kullarına böyle buyurması, ancak onları kendi hitabına hazırladıktan, gizli açık ona yalvarmalarından sonradır.

Üstadım Abdülkâdiri Deştûtîden (rahimehullah) duydum. Buyurdu: Hak Teâlâ'nın bu dünyadaki azametle tecellisi, lutf ve rahmetle karışıktır. Eğer Allah Teâlâ, sırf celâli ile tecellî etseydi, kimse tahammül edemezdi.

Sh:255

SUÂL: Yağmur yağmaması gibi şeyler Allah Teâlâ'nın kullarını korkuttuğu şeyler olduğu halde, yağmur duası namazında imamın sesli okumasının hikmeti nedir?

CEVÂB: Bunda sesli okumak, Allah Teâlâ'ya karşı tezellül ve alçalmanın izhâr edilmesidir. Aynı zamanda, insanlar suya muhtaçdırlar, su olmayınca muztar durumdadırlar. Muztar durumda olanın, hacetini istemek için, sesini yükseltmesinde ve bundaki ma'zeretinden dolayı, hacetini elde etmek sebeblerine yapışmasında bir zorluk yoktur. O, hâkim döğdüğü zaman, bağırıp imdâd istiyen kimse gibidir.

Üstadım Aliyyülhavas'dan (rahimehullah) duydum. Buyurdu: İnsanların çoğunun kalbleri, geçim derdi ile meşgul olmasaydı, gündüz namazlarında kalblerine tecellî eden Allah Teâlâ'nın haşyetinin azametinden düşüp ölürlerdi.

Sh: 256

**

KADIN YÜZÜNÜN GİZLİ SIRRI

İmam Mâlik, Şafiî ve iki rivayetinin birinde, Ahmed'in hür kadının yüzünden ve elinin içinden başka bütün vücûdu avrettir kavli ile, Ebû Hanîfe'nin, yüzü, eli ve ayağının içi hariç, her yeri avrettir kavli, ve İmam Ahmed'in diğer rivayetinde, bilhassa yüzü avrettir kavlidir. Birincisinde setr, örtü konusunda teşdîd vardır. İkincisi tahfiftir. Üçüncüsü teşdîddir. Böylece iş, Mîzânın iki mertebesine râci' oldu. Birinci kavlin vechi, ittiba'dır. İkinci kavlin vechi, ayakları örtmenin vâcibliğinin çıkarılması ile genişliktir. Üçüncü kavlin vechi, kadınların yüzlerinin fitne ve kötülük için, en göze batan yeri olmasıdır. **Yüzün ve namazda açılabilmesi caiz olan diğer yerlerin açılmasının vâcib olması ve şerîatin sahibinin bunları öngörmemesindeki sır, kadınların bu güzel örtü içinde, yüzlerinin açık olmasının, ariflere Allah Teâlâ'yı hatırlatmasıdır.** Onun, bunu kadınlara emretmesi, kendisinden haya ettiğini ve Ona karşı edebli olduğunu iddia edenlere, hüccetin ikamesi, iddialarının doğruluğunu isbatlamak ve huzurundaki haremine bakana kızmak içindir. O halde kimi ona bakarken, kalbi ile Allah Teâlâ'nın celâl ve cemâlini müşahede eder, kimi de fâsık gibi, namazda huzûri ilâhide durmuş o temiz kadının yüzünden nefsine hırsızlıkla meşgul olur ve Allah Teâlâ'nın, kendisini gördüğüne aldırmaz. Çünkü edeb sahibi, kadına bakandan önce gelir. Bu da, âdetinin hilâfına yüzü açık olup böylece yanında olanın murakabesi ile kendine gelir. **Çünkü Allah Teâlâ'nın huzûrundaki hür kadın, aslan yuvasındaki, dişi aslanın yavrusu gibidir.** ***Ve elbette Allah, her misâlden yüksektir. İşte, daha önceki bâbda da işaret edildiği gibi, kadının namazda, hacda ihram giyince ve umrede yüzünü açmasının sırrı budur.***

Sh: 271

Hür kadının namazda yüzünün ve elinin içinin açık olmasında, ariflere göre, Allah Teâlâ için büyük bir ta'zîm vardır. Ariflerden biri buyurur ki, o Allah Teâlâ'nın huzurunda ve korumasındadır. Hiç bir kimsenin, hiç bir şekilde başını kaldırıp, ona bakması caiz değildir. Aslan yuvasındaki aslan yavrusu gibidir. İhramda yüzünü açmasındaki sır da aynıdır. Çünkü o anda kadın, Allah Teâlâ'nın husûsi huzûrundadır. ***Kadın namazda ve hacda yüzünün açık olması, kuş avladıkları tuzaktaki yem gibidir. O halde, Allah Teâlâ'nın muhafaza ettiği, koruduğu kimse, o huzuru yüce tutar ve namahrem [yabancı] kadının ve namaz kılan kadının yüzüne, huzurunda bulunduğu Rabbine karşı edebi gözeterek, hiç bir zaman bakmaz. Allah Teâlâ'nın şakî kıldıkları, bundan gafil olurlar. Bakarlar ve Allah Teâlâ'nın cezasına müstehak olurlar. Buradan giderek, âlimler, kadınlar ihram giyince, avam o, Alllah Teâlâ'nın huzurunda iken, Ondan izinsiz, ona bakıp cezaya çarpmasın diye, menâsiki hac esnasında yüzlerine örtü koymalarını emretmişlerdir.***

Yine ondan duydum. Buyurdu: «Arif, âdetin hilâfına, şerîatin emrettiği, bir şeye bakınca, en önce hikmetine bakar ve Allah Teâlâ'dan hikmetini bilmeyi ister. Bizim bu bildirdiklerimiz, bu hususta, hikmetler cümlesindendir. Bunu iyi düşün, çünkü çok güzeldir.

Sh:237

> **Not: Bu sırrı hacıların çoğu bilmediğinden hac yolunda kadınların yüzlerine baktıklarından birçoğu cezaya çarpılmıştır. Namaz kılan ve ihramlı olan kadının yüzüne bakmaktan sakınmak gerekir.**

**

Din büyükleri, kadında, Allah Teâlâ'nın, hazreti Âişe ve Hafsaya karşı, Resulü Muhammed aleyhisselâma yardımcı olarak, kendini, Cebrâili, sâlih mü'minleri ve melekleri tutan bir bâtın, ya'nî öze âid kemâl yüzü, hâli görmüşlerdir. **Kadının o kemâlinden biri de, dünyânın en büyük hükümdarının, vika zamanında, ona secde hâline gelmesidir.** **Biri de Meleklerin haya yönünden en güçlüsü, kadınların nefeslerinden yaratılmış olanlardır.** Yine kadının kudretindendir ki, şehveti erkeklerin şehvetinden yetmiş kat daha fazla olduğu halde, içinde bulunan vika, cima' arzusunu erkekten daha çok gizler. Kadında bunun gibi, daha nice sırlar vardır.

Üstadım Aliyyülhavas'dan (rahimehullah) duydum. Buyurdu: Allah Teâlâ'nın, Tahrîm sûresi dördüncü: **«Eğer, kıskançlık ederek, Peygamberin aleyhinde birbirinizle yardımlaşırsanız, bilmiş olunuz** ki, **Allah Onun yardımcısıdır, Cebrail de, Mü'minlerin sâlih olanı da... Bunların ardından** bü**tün melekler de ona yardımcıdır»** âyetinde düşünen, bilir ki, Muhammed aleyhisselâm, ubûdiyyet, kulluk makamında, mutlak olarak, en yüksek, en kâmil ahlâkta idi. Bunun için, Allah Teâlâ, ona bu büyük yardımı yapmak istedi. Bundan daha fazlası anlatılamaz. Ebû Hanîfenin kavlinin vechi, kadının nakıs oluşu ve tabi'î olarak ona meylin bulunmasındandır. Bu da, küçüklere mahsûstur. Büyükler de, kadınlardaki noksanlığı görmek ve şehvetle onlara meyl etmekten bir cüz bulunması sebebi ile, bununla amel etmelidirler. Allah Teâlâ, bazı mukallidlerce bilinmiyen, inceliklere el atan, sırlan ortaya çıkaran, imamlara rahmet eylesin.

Sh: 276

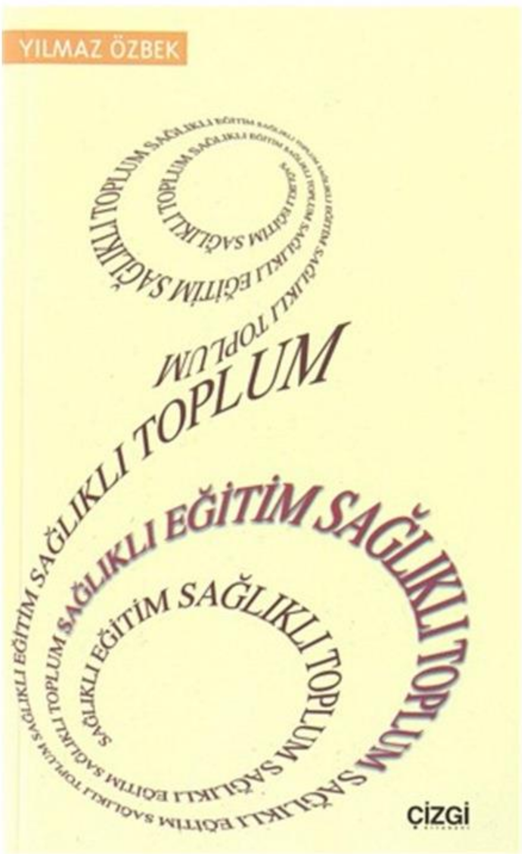
Kaynak: Müellifi: Ârifi Samedânî ve Kutb-i Rabbani, Abdülvehhâbı Şa'rânî, Mîzânül Kübra Dört Hak Mezhebin Büyük Fıkıh Kitabı, Terceme: A. Farûk Meyan, Berekât Yayınevi, — 1980, İstanbul

BABAM /ANNEM BENİ ANLAMIYOR DİYEN GENÇLER İÇİN

! ! ! ! ! ! ! ! ! ! ! **Okuyun** ! ! ! ! ! ! ! ! ! ! !

“En anlamsız, en işe yaramaz kurallar bile kendi savunucusunu yaratır.”

(Bob Franklin)

Sağlıklı Eğitim Sağlıklı Toplum- Önsöz

Dünya sürekli bir değişim içinde. Değişmeyenler tutunamazlar oldukları yerde. Değişmeyen, eskimeyen hiçbir olgu, hiçbir yaşama biçimi yoktur. Bu değişime ayak uyduramayanlar zaman içinde ya yok olurlar ya da önemini yitirirler. Bu yüzden yeniliklerden yana olmak, onlardan yana tavır koymak yaşamsal zorunluluk haline gelmiştir. Bilginin çok hızlı bir biçimde çeşitlendiği, çoğaldığı ve de eskidiği günümüzde bu gerçekler bizi yeni bir tavır, yeni bir konum almaya götürmelidir. Gençleri geleceğe hazırlamak, onların güvenle yaşama sarılmalarını sağlamak, çağın beklentilerine yanıt verecek bilgi ve beceri donanımlarına sahip olmaları için ortamlar yaratmak, eğitim daha doğrusu tüm yetişkinlerden beklenilmeli. Eğitim kurumlarının amacı üstün nitelikli insan yetiştirmek, insan kaynaklarını verimli bir şekilde kullanmak, toplumsal huzuru, kalkınmayı sağlamaktır.

Çağdaş eğitimin olanaklarından yararlanarak ülkenin kaynaklarını en verimli şekilde kullanıp çağdaş insanı yaratmak çağdaş toplumun en öncelikli görevi haline gelmiştir. Olumsuzlukların kaynağını kime sorsanız sistemde olduğunu söyleyecektir. Sıkıntı sistemde

değil, sistemi işletiş biçiminde, sistemi işletecek olgunlukta olmayışımızda yatmaktadır

Sistemlerin birinin ötekine üstünlüğü vardır elbette, çağa uygun olanı, eskimiş olanı; önemli olan sistemi işletebilmek ve onun zamanla eskiyen yönlerini yenileriyle değiştirmektir.

Nitelikli insan yetiştirmek için öncelikle eskimiş basmakalıp bilgilerle gençlerimizi oyalamaktan, ezberciliği bir eğitim yöntemi olmaktan çıkararak işe başlamalıyız. Bu yöntemlerle yaratıcı, üretici insan yetiştirmenin olanaklı olmadığını bugüne kadar hep yaşadık; olumsuzlukların yarattığı çatışmalar beraberinde irdelemeyi, sorgulamayı getirdi, bir şeylerin yanlış gittiğini anlamamızı sağladı. Şimdi sıra sağlıklı yaklaşımlar, tavırlar sergilemede.

Gençlere yapılan her türlü yatırımın ülkenin geleceğine, insanlığın geleceğine, barış ve huzurun egemen olacağı bir dünyanın kurulmasına yatırım olacağını bilmeyen yoktur. Fakat önemli olan bunu yaşama geçirmektir.

Bu bir birikim, bu bir olgunluk işidir. Bu konuma gelmek için kapalı kapıları aralamak zorundayız. Elbette toplumun genel anlayışına direnmek kolay değildir. Gelenek haline gelmiş birçok tutumumuzun doğru veya yanlış farkında bile değiliz.

Dünyadaki gelişmeleri, esintileri dikkatle izlemeliyiz, belli bir hıza ulaşabilmek için rüzgârı arkamıza almamız gerekmektedir. Rotamız belli değilse, hangi limana gideceğimizi bilmiyorsak hiçbir enerjinin hiçbir gücün bize yararı olmaz. Boşa oyalanmak, sahip olduğumuz enerjiyi boşa harcamaktan başka bir şeye yaramaz. Planlı programlı olmak çağın gereğidir. İnsan kaynaklarını başka türlü yerinde kullanma olanağına kavuşamayız.

Geleneklerimizin iyisi de, eskimişi de yanlışı da kolay kolay yaşamımızdan çıkmıyor. Bu bir şeyin iç yüzünü bilmeden, onun ya yanında ya da karşısında yer almaktan kaynaklanıyor. Yüzleştiğimiz her olguyu irdeleyerek, sorgulayarak yaşamın gerçeğini yakalayabiliriz. Buna göre organize olabiliriz, savunduğumuzu da karşı çıktığımızı da bilerek yapar ve kazançlı çıkarız.

Çağın yükselen değerleriyle donanmadan çağımızın dünyası ile baş edebilmek giderek olanaksız hale geliyor. Mevcut eğitim anlayışımız ve gençlere yaklaşım tarzımız bizi başarı- ya götürmek bir yana, yaşadığımız bütün olumsuzluklara kaynaklık ediyor. Bir şeylerin normal gitmediğini hemen herkes biliyor. Dünyadaki gelişmeleri yakından takip edemeyen, kendini yenilemeyen eğitim kurumlarının hastalık ürettiğini, bunu topluma bulaştırdığını kimse yadsıyamaz. Sorunlara çözüm üretmek bir yana çözümsüzlük içinde bocalar hale gelmiş bir toplum içinde yaşamanın sonucu olumsuzlukları doğal sayan, kaderimiz sayan hale gelişimiz hep birlikte. Hedefi olmayan, nereye gittiğini bilmeyen, amaçsızca oyalanan bu toplumun ürettikleri de bizi ne yazık ki tatmin etmiyor. Gelişmiş ülkelerin bilgi birikimleri, insan kaynakları ve rekabete dayalı ekonomileri karşısında varolmak, varlığımızı sürdürebilmek, olanaklarını, kaynaklarını çarçur eden ülkemiz için giderek zorlaşıyor.

Türkiye nereye gidiyor sorusunu zaman zaman sorarız kendimize. Aslında nereye götürüyorsak oraya gidiyor diyebiliriz. Sağlıklı işlemeyen kurumlarıyla, iyi şeyler üretmeyen, çağın gidişine ayak uyduramayan toplumuyla gideceği yer bizi mutlu etmez. Ülkenin, kurumların bilgisi, birikimleri, gücü nereye taşıyabilirse oraya götürecek bizi. Suçlu arıyoruz ve buluyoruz da, ama kendi dışımızda bu suçlular. Tüm toplum olarak üzerimize sinen koku aynı. Bu koku iyi koku değil. Bu kokudan bir an önce arınmalıyız. Kurumlan sağlıklı

işletecek toplumun tümüdür. Bugün yaptığımız gibi siyasetçiyi veya toplumun bir kesimini suçlamak sağlıklı bir çözüm arayışı olamaz. İyi şeyler de kötü şeylerde tüm toplumun üretimidir. İyi şeyler üretemeyen, iyi şeylerle yüzleşemez ve bunu da beklemeye hakkı yoktur. Öyle bir noktaya geldik ki kötü gidişten yakınmak yerine, nerede yanlış yapıyoruz bunu irdelememiz gerekir. İşte bu kitap eğitim boyutu ile buna cevap aramaya çalışıyor.

Bugün eğitimden sorumlu olan veya olmayan her yetişkinin çocuklardan beklentisi, kendi açtıkları izden, kendi çizdikleri yoldan, kendi değişmez doğrularını rehber edinerek yürümeleridir. Gençleri korumak adına korkuyu, baskıyı, cezayı kurumsallaştırdık. Bu temel anlayışımızın toplumun geleceğini nasıl yok ettiğini, genç kuşakları eskimiş, çağdışı olmuş kuralların, faşizan baskısı altında tutsak hale getirdiğimizi göremez olduk.

Oysa çağdaş dünya birey üretme, kendi yolunu kendi belirleyecek olgunlukta insan yetiştirme peşinde; kendi kendine yeten, eleştirel düşünceyi rehber edinmiş, kendi aklını kendi kullanan ve kendine ait görme, yorumlama, karar verme biçimine ulaşmış bireylere bu toplumun çok gereksinimi var. Yeni kuşaklara egemen olmak yerine, onları anlamak, onlarla uyum aramak, onların bize benzemelerini sağlamak yerine, farklılıklarını çağın gereği olarak görmek yetişkinlerin en öncelikli sorumluluğudur. Eğer genç beyinleri kısırlaştırmak, insanımızı başkalarına malzeme olacak kalıplar içine sokmak istemiyorsak, kendimizi, yaptıklarımızı ve modern dünyanın dayattıklarını, yani yükselen değerleri tüm yetişkinler iyi incelemelidirler. Eskimişe, geleneksel olana sırtını dönmek, eleştirel düşünceyi yaşamın en önemli öğesi saymanın yolunu açmak modern insana verilmiş bir roldür zaten.

Bugünün insanının beklentilerine yanıt veremeyen eskimiş kurallardan sapmayalım derken, yaşamın gerçeklerinden uzak kaldık. Gençleri anlayamadık, anlamak için de çabalamadık.

Kurallar mı bizi yarattı, biz mi kuralları yarattık?

Biz mi onlara egemen olacağız, onlar mı bize?

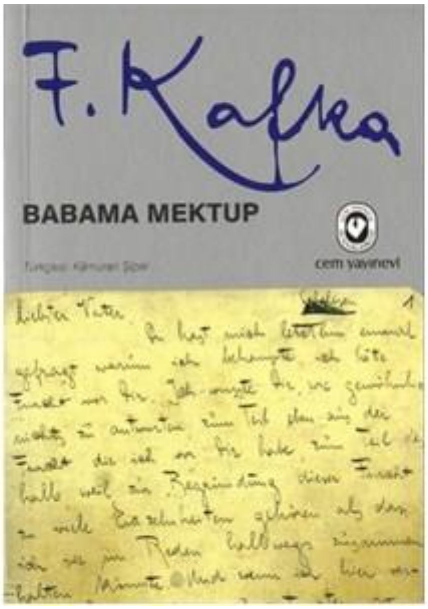
Kalıpların şekline mi gireceğiz, yoksa kalıpları yaşamımızdan söküp atacak mıyız?

Bunları sorgulamakta geç bile kaldık.

Hep yaptığımız gibi, ağlamanın, yakınmanın, eleştirdiğimiz olumsuzluklara çare olacağı yok. Ziyan olan oldu hiç değilse yeni kuşakları modern eğitim anlayışı ile yetiştirebilsek. Kimse bunu önümüze koymayacaktır. Bunun için yeni bir anlayışa, büyük bir çabaya gereksinim vardır. Bu kitap bu yolda kendimizi gözden geçirmek, sorgulamak için bir yol açarsa, bir işlev üstlenirse amacına ulaşmış olacaktır.

Kafka ve Hesse'den konuya ışık tutacak, renk katacak birer örnek aldık. Dünyanın bu iki dev yazarının eğitim konusuna nasıl baktığını okurla paylaşmak istedik.

Sh: 9-13

[Franz KAFKA; Babama Mektup, Taşrada Düğün Hazırlıkları, Çev.: Şipal, Kamuran; Cem Yayınevi, Istanbul-1994, s. 155-212. (Öykü alıntıları bu yapıttan yapılmıştır)]

NEDEN KAFKA?

"BABAMA MEKTUP" Otoriter eğitim anlayışının bir genç üzerinde yaptığı yıkımın boyutlarım ayrıntılı bir şekilde Kafka'nın babasına yazdığı mektupta görüyoruz. Kafka örneğini bu kitaba alarak, çocuk ve gençlere karşı bilinçsizce sergilediğimiz tavırların genç bir yaşamda, nasıl acılar yumağına dönüştüğünü, duygusal zekânın gelişiminin nasıl engellediğini yetişkinlerle paylaşmak istedik.

Yaşam boyu çalışkanlığın, başarının simgesi olarak gördüğü babasının gölgesinde kalmış olan F. Kafka (1883-1924) yaşadığı olumsuzlukların, çektiği ruhsal acıların faturasını babasına çıkarmıştır. 36 yaşına gelmesine, daha sonra onu dünyanın en ünlü yazarları arasına sokacak olan yapıtlarını büyük ölçüde tamamlamasına karşın, ruhu hala özgürlüğüne ulaşamamıştır Kafka'nın. Bu yaşta bile babasının nefesini ensesinde hisseden Kafka, bu psikolojik baskıdan kurtulmak için babasına 80 sayfalık bir mektup yazmıştır. Amacı bu mektubu ona göndermek değildir. Babası ile kurmaca bir diyaloga girmek, yaşamını ve babası ile olan ilişkilerini sorgulamak, içini dökmek, ruhsal arınmaya ulaşmak, sıkıntılarından kurtulmaktır amacı.

Babasıyla bir hesaplaşmaya, kavgaya tutuştuğu bu mektup geç kalmış bir özgürlük arayışı, onu sıkan, boğan bağlardan kurtuluş özlemiydi. Bu mektup dünya yazınında, sağlıksız yürüyen baba-çocuk ilişkisini her boyutu ile işleyen, yetişkinlerin eğitim anlayışını sorgulayan eşsiz bir yazın ürünü olarak yerini almıştır. Bu mektup, yetişkinlerden topluma ulaşan olumlu veya olumsuz tüm kazanımlarda, yetişkinlerin payının büyük olduğunu anlatırken, iyi niyetine, özverili tavırlarına rağmen, geleneksel otoriter baba tavrıyla F.Kafka'nın babasının, Kafka ve kardeşleri üzerinde yaptığı yıkımı anlatıyor.

Burada babadan çok yeni gelişmelere yanıt veremeyen tüm toplumu kuşatmış olan, yaşamımızın her alanında karşılaştığımız geleneksel, baskıcı, otoriter yetişkin anlayışı eleş-tirilmektedir:

"Bu o vakitler ufak bir başlangıçtı; ama şimdi beni çokluk saran hiçlik duygusu (başka bakımdan soylu ve verimli bir duygu kuşkusuz); büyük bölümüyle senin üzerimdeki etkinden alıyor kaynağını. Bütün aradığım biraz yüreklendirme, biraz güler yüz, yolumun biraz açık tutulmasıydı. Oysa sen yolumu kapadın, kuşkusuz bir başka yol izlemem için iyi niyetle yaptın bunu. Gel gelelim, bende aradığın yetenek yoktu. "s.160

Babasının heybetli görünüşü yanı sıra, kendinden emin, iyi niyetli de olsa dayatmacı hali karşısında sürekli eziliyordu Franz:

"Bütün bunlara uygun düşen de, senin manevi alanda ki o baskın otoritendi. Yalnız kendi gücünle çalışıp çok yüksek bir aşamaya ulaşmışken, kendi düşüncelerine karşı sınırsız güvenin vardı. Çocukken pek değil ama, biraz büyümeye başlayınca, bunun göz kamaştırıcı etkisini iyice duydum üzerimde. Koltuğuna kurulmuş, dünyayı yönetiyordun. Senin düşündüğün doğru, seninkinden başka her düşünce kaçık, çılgınca, anormaldi. Beri yandan kendine o kadar güven besliyordun ki tutarlı davranmak zorunluluğunu duymuyor, ama hep haklı çıkmak istemekten de bir türlü vazgeçmiyordun. Kimi vakit öyle olabiliyordu ki belli bir konuya ilişkin hiçbir görüşün bulunmayabiliyordu, ilgili konuda akla gelebilecek tüm görüşleri ayrıcasız yanlış diye nitelemeden yapamıyordun. "s. 161-162

Yetişkinlerin gelişi güzel tutarsız tavırları, konuşmaları ve tavırları arasındaki çelişkileri çocukların yetişkinlere güvenmemesini sağlıyor veya onların inandırıcılıklarını yok ediyor. Hele çocukların bilgilerini, yeteneklerini sergileme sırasında karşılaştıkları alaycı tavırlar onların özgüven kazanmalarını engelliyor, bir birey gibi davranma, kendi yaşamını istediği gibi düzenleme özgürlüğüne ulaşma olanağı vermiyor. Franz da babasının bu tutumundan, onu küçümsemesinden yakınıyor:

"Tüm düşüncelerim senin ağır baskın altındaydı nihayet, seninkilerle uyuşmayan düşüncelerim de bunların içindeydi ve özellikle söz konusu düşüncelerde baskın kendini daha çok hissettiriyor, senden bağımsız gibi görünen düşüncelerim, daha başından beri, üzerlerinde senin yadsıyıcı yargının damgasını taşıyordu. Bir düşünce olgunlaşıp süreklilik kazanana dek buna katlanman neredeyse olanaksızdı. Hani bir takım yüksek düşünceleri söylemek istiyor değilim; çocukluk dönemine ilişkin her küçük girişimde aynı şeyle karşılaşıyordum. Bir olaydan ötürü mutlu, dolayısıyla yüreğim sevinçle dolup taşarak ilgili olayı açığa vurmaya kalksam, hemen alaylı bir göğüs geçiriş, onaylamayan bir baş sallayış, parmaklarla masaya tıklatış cevap yerine hazırdı. 'Ama ben bir şey gördüm, daha güzeldi', diyor ya da : 'Al sana büyük bir olay daha!'. Yaşamın sıkıntıları, eza ve cezalar içinde geçtiğine göre, çocuksu ufak şeylere karşı senden bir hayranlık beklenemezdi kuşkusuz. Zaten böyle bir şey söz konusu değildi. Tersine bir başka durum vardı ortada: oğlunu, her vakit ilke olarak bu gibi düş kırıklıklarına uğratmadan duramıyordun, bu da senin karşıt yaradılışta biri olmandan ileri geliyordu. Öte yandan, söz konusu karşıtlık, bunun için gerekli malzemenin birikmesiyle sürekli güçlenip alışkanlığa dönüşüyor, sonunda, arada bir, benimle aynı düşünceyi paylaşsan bile, bu alışkanlıklar sesini duyurmaya başlıyordu. Son bir noktada, oğlunun karşısına çıkardığın düş kırıklıkları, normal yaşamda bilinen türden değildi, her şeyin ölçütünü oluşturan şahsınla ilgili bulunduğu için, beni can evimden yaralıyordu bunlar. Sen karşı çıkınca, şu ya da bu nedenle duyduğum cesaret, azim, güven ve kıvanç sonuna kadar sürmeyerek yarıda kesiliyordu. Hatta senin yalnız karşısında yer alabileceğini düşünmek yetiyordu bunun için, ki yaptığım hemen her işte hiç kuşkusuz böyle bir düşünceye kapılınabilirdi. Bu tutumun düşünceler gibi insanları da içeriyordu. Bir kimseye karşı biraz ilgi göstermeyeyim- hani yaradılışım bakımından pek sık görülen bir şey değildi bu-, hemen duygularımı hiç umursamaksızın, yargılarımı hiç dikkate almaksızın atıp tutmalar, kara çalmalar, aşağılamalarla seğirtiyordum. "s.163

Franz büyük acılar içinde kıvranıyor. Bu babasının gelişi güzel bilinçsiz tavırlarından, duyarsız yaklaşımlarından kaynaklanıyor: Onu, çevresini küçümsemesini, sosyal bir varlık olarak doğal gelişimini sağlayacağı çevreden, dış dünyadan soyutlanmasını ve bunun babası tarafından yapılmasını bir türlü kabullenemiyor ve babasıyla giriştiği kurmaca diyaloglarla ona sitemlerde bulunuyor:

"Löwy'yi şimdi aklımdan çıkmış korkunç benzetmelere konu ediyor, onu bir haşereyle kıyaslıyor, beğendiğim kimselere karşı pek sık yaptığım gibi otomatik olarak körler ve şaşılar atasözüne başvuruyordun. Oyuncu Löwy'yi çok iyi anımsıyorum, çünkü senin kendisiyle ilgili sözlerini o vakit şöyle bir notla beraber bir kenara kaydetmiştim: ' işte babamın hiç tanımadığı bir dostum üzerinde, salt o kimse dostum olduğu için böyle konuşuyor. İlerde kendisine bir baba gibi gereken sevgiyi göstermediğim, gerektiği gibi minnettarlık beslemediğim suçlamasını tarafıma yöneltti mi, ben davranışını hep başına kakacağım' sözlerin ve yargılarınla bana yaşattığın büyük acı ve utanç karşısında nasıl düpedüz duygusuz kalabildiğini bir türlü anlamıyordum. "s. 163

Baba, kendine bağımlı olması, Franz'daki otorite ve etkisini koruyabilmesi adına bencilce onu doğal yaşam ortamından, büyüyüp gelişeceği, kendini yetiştireceği, yaşamı yaşayarak tanıyacağı ortamlardan soğutmak ve uzaklaştırmak istiyor. Bunun farkına varan Franz, çevresinden değil babasından uzaklaşıyordu. Franz, ona karşı sergilediği tutarsız davranışlardan dolayı, bir zamanlar nerdeyse tanrı yerine koyduğu, her sözünü tanrı buyruğu saydığı babasına, şimdi sözleri ve eylemleri arasındaki uyumsuzluklardan ötürü öfke duyuyor, bunlarla hesaplaşıyor, hayal kırıklığı ve acı içinde, kıvranıyordu:

"Ama ben çocuktum, söylediklerini doğrudan doğruya tanrı buyruğu sayıyor, bunları unutmuyordum. "s,164

"Salatanın suyunu höpürdete höpürdete kaşıklamak ayıptı, ama sen kaşıklayabiliyordun. "s. 165

"Ben, hep bir yüzkarası içinde yaşıyordum; ya senin buyruklarına uyuyordum, ki bu yüz karasıydı, çünkü buyruklar benim için konmuştu; ya da dik kafalı davranıyordum, bu da yine yüz karasıydı, çünkü sana nasıl dik kafalı davranabilirdim." s. 165

Franz kişiliğinin gelişmesi önündeki en büyük engel olarak babasını görüyordu. Kişiliğinin besleneceği dallanıp budaklanacağı demokratik ortam ailede yoktu. Baba tek otoriteydi. Korkularının, bunalımlarının, utançlarının kaynağı buydu. Babasın: eleştirmek bir yana onunla yüz yüze konuşma cesaretine bile sahip değildi. Babasının dayatmaları, baskısı ve otoritesi altında sağlıksız şekillenen kişiliği buna elvermiyordu, sürekli olarak ta bundan yakınıyordu:

"Oysa benim için böyle değildin, seçme özgürlüğüm yoktu benim, ne sunulursa almak zorundaydım Hem de ağzımı açıp bir şey söylemeden yapmam gerekiyordu bunu; çünkü aklına yarmayan ya da kaynağını senden almayan bir konu üzerinde serinkanlı söyleşinin daha baştan üstesinden gelemeyen birisin; senin diktatörce doğan, böyle bir şeye izin vermez. Sen yıllardır bunu kalbindeki sinirsel rahatsızlığa bağlıyorsun, ama böyle enikonu başka türlü davrandığın zamanı da biliyorum doğrusu. Kalbindeki rahatsızlık, evde daha bir amansızlıkla egemenliğini sürdürmeni sağlayan bir bahane idi hep. "s. 166

"Seninle rahat rahat konuşulup görüşülemeyişi, bende doğal sayılması gereken bir başka sonuca daha yol açmış bulunuyor ki o da şu: konuşmasını unuttum. Zaten genellikle pek cerbezeli biri değildim, ama yine de akıcı bir konuşmanın üstesinden gelebilirdim zamanla. Ancak, sen erkenden söz söylemeyi bana yasakladın: 'İtiraz yok!' diye verdiğin göz dağlarının yanı sıra dini havaya kaldırışların öteden beri

hiç çıkmıyor aklımdan. "s.167

Sağlıklı bir aile ortamı, aklı kullanma, yetenekleri geliştirme yolunda çocukları yüreklendirebilir. Böylece onlara eğilimlerinin ortaya çıkması için olanak hazırlanmış olur. Franz'ın babası ise tam tersi bir tutum içindedir. Franz'a olan yanlış tutumu yüzünden onunla sağlıklı bir diyalog kuramıyor ve onu kendinden uzaklaştırıyor. Duygusal, içe dönük, güvensiz, yaşama sevinci elinden alınmış, sürekli acı çeken, iç çatışmalar yaşayan, sosyal yaşamını yoluna koymayan bir yetişkin üretiyor Franz'ın babası bu tutumuyla. Sonra da bundan yakınıyor:

"Beni en başta sen eğittiğinden, bu durum yaşamımın bütün alanlarında hissettirdi kendisini. Senin hiç sözünü dinlemediğime inanıyorsan, tuhaf bir yanılgıdan başka bir şey değil bu. Senin sandığın ve benim başıma kalktığın gibi, 'hep ters tutumu' hiç de sana karşı yaşamımın bir ilkesi yapmadım. Sözünü daha az dinleseydim, benden daha memnun kalırdın kuşkusuz. Ama öyle olmadı, beni eğitmek için başvurduğun bütün çareler üzerimde kesinlikle etkili oldu, hiçbirinin elinden kendimi sıyırıp alamadım. Şu anda nasılsam (yaşamın temellen ve etkisi kuşkusuz bir yana), senin uyguladığın eğitimle benim uysallığımın bir sonucudur bu. Ama ilgili sonuç yine de hoşuna gitmiyor, hatta bunu kendi eğitim yönteminin sonucu diye benimsemekten kaçınıyorsun; nedeni de senin eğitici elinle bende eğitilecek malzemenin birbirine denk düşmemesidir. 'itiraz yok!' demiştin hep, böylelikle içimdeki karşıt güçleri susturmak istemiştin. Ancak, böylesine bir etkileme benim için fazla güçlü, bense fazla uysaldım, büsbütün sesini keserek bir köşe bulup sinmiş, kudretli elinin hiç değilse doğrudan yetişemeyeceği kadar senden uzaklaştıktan sonradır ki kımıldamayı göze alabilmiştim. Ama sen bunu beğenmemiş, yine kendine 'karşıt' bir davranış görmüştün; oysa şendeki gücün ve bendeki güçsüzlüğün pek doğal sonucundan başka bir şey değildi. " s. 168

Otoriter babaya karşı Franz'da içten içe bir kin, bir öfke duygusu uyanıyor, bir öç alma arzusuna dönüşüyordu:

"Senin karşında biraz tutunabilmek, biraz da senden öç almak için, çok geçmeden kendimde gözüme çarpan ufak tefek gülünçlükleri gözlemeye, bunları derleyip olduğundan büyük göstermeye koyuldum." s. 172

Franz babasının baskısından kurtulmak için çaba da göstermiyor değildi, ama başarılı olamıyordu. Kendisine birçok bakımdan bağımlı yapılmıştı. Bu durum Franz'da suçluluk duygusu yaratmaktan başka bir şeye yaramıyordu. Bu da babasının işine geliyordu, böylece onu kendine bağımlı yapıyordu. Onu kendine bağlamak için başka taktikler, maskeler de kullanabiliyordu. Franz'a direk olarak kötü davranmıyor, şiddet kullanmıyordu; ama onun yanında başkalarına sergilediği kaba saba davranışlar, çirkin sözler, hoşgörüsüz tavırlar onu yeterince yaralıyordu. Dayak yemiyordu ama dayağı hak ettiği, cezalandırılması gerektiği ona duyumsatılıyordu. Bu da onda var olan bir tehlike karşısında hep korku ve endişe duyan, sürekli huzursuz bir insan karakteri yaratıyordu:

"Ve yine doğru olan bir şey, beni gerçekten bir kez bile dövmedin. Ama bağırıp çağırmaların, yüzünde beliren kırmızılık, pantolon askılarını çarçabuk soyunup çıkarışın, sandalyenin yakalığında onların hazır bekleyişi, benim için dayaktan da beterdi. Sanki asılmak istenen biri vardı ortada; geçekten asıldı mı ölüm, her şey de kapanıp giderdi. Ne var ki asılması için gerekli hazırlıkların yapıldığını kendisi de görüp yaşar ve ancak ilmik boynuna geçmek üzere gözlerimin ö- nünde sallanıp durduğu bir sırada bağışlandığını öğrenirse, bu ona yaşam boyunca acı verirdi. Bu bir yana, senin pek çok kez açık seçik belirttiğin gibi, sopayı hak edip tarafından bağışlanarak kıl payı bundan kurtulmalarım da, yine içimde

*ağır bir suçluluk bilincinin birikimine yol açıyordu. Yani ne yaparsam, hep karşında suçlu duruma sokuyordu beni. "*s. 174

Franz çocukluk ve gençlik çağında büyük değişimler yaşıyordu. Bu sorunlu günlerinde babasından doğal olarak anlayış bekliyordu. Babasının, onun hatalı davranışları karşısında alaycı tavır takınmasını, onu başkalarının önünde aşağılaması iletişim bozukluğuna neden oluyor ve onu yetişkinlerden soğutuyordu. Babasının bu tutumundan ötürü incinen Franz onun eğitim anlayışın şu şekilde yeriyordu:

"Bildim bileli sürekli başıma kakıyor, (hani bunu da gerek beni yalnızken, gerek başkalarının önünde yapıyordun; başkalarının önünde böyle bir şeye kalkışmanın ne denli onur kırıcı olduğunu hissetmiyordun, çocuklarının sorunlarının herkesin önünde konuşulmasında hiç sakınca yoktu senin için)" s.174

*"Alayla eğitim yöntemine ayrı bir güven duyuyordun, bana karşı üstünlüğüne en uygun düşen yöntem de buydu. Bir uyarmada bulunmak ı'stesen, diyordun ki genellikle; 'Bunu şöyle yapamaz mısın." Bu kadarı çok mu olur yoksa? Elbet vaktin var mı böyle davranabilesin?' Öte yandan, bu çeşit sorulan tarafıma yöneltirken kötü, kötü güler, yüzünü kötü, kötü ekşitirdin.; böylece insan, fena bir iş yaptığını adeta anlamaya fırsat bulamadan cezalandırılırdı. Paylamalarla başvurduğun kışkırtıcı bir yolda insana üçüncü bir kişiymiş gibi davranışın, yani karşısına alıp kendisiyle kötü, kötü konuşmaya bile onu lay'kgörmeyişin. "*s.169-170

Babasının anlayışsızlıkları, davranış bozuklukları ve bilinçsiz tavırları, eğitim aracı olarak korkuyu kullanması Franz'a göre çocuklar ve baba arasında soğukluk yaşanmasına, ilişkilerin zehirlenmesine yol açıyor. Bu durum çocuklarda çevreye, yetişkinlere karşı güvensizlik, içedönüklük, duyarsızlık yaratıyor ve mutsuz bir aile ortamı oluşturuyordu.

*"Zaten sürekli korkutmalar altında duygular küntleşiyor, bir vurdumduymazlığa sürükleniyordu; sopadan geçirilmeyecektik nihayet, bu bakımdan neredeyse giderek bir güven beslemeye başlamıştık. Asık suratlı, dikkatsiz, söz dinlemez bir çocuğa dönüşüyorduk; hep kaçışlardaydı aklımız, çokluk içe kaçışlardaydı. Böylece sen ıstırap çekiyor, biz ıstırap çekiyorduk. "*s. 171

Franz'ın babası çocuklara sevgiyle yaklaşma, onları kendi düzeyinde görme gibi onları kişilikli yapacak tavırları sergilemiyordu. Daha doğrusu böyle bir sorumluluğa sahip olması gerektiğinin farkında bile değildi. Sevgiyle, anlayışla yaklaşmanın çocukları çizgiden çıkaracağı endişesi onu baskıcı yapmıştı. Tahtını ancak böyle koruyabilirdi. Çocukların maddi gereksinimlerini karşılamakla görevini yapmış sayıyordu. Onun bu tavrı Franz ve kardeşlerini kendisinden uzaklaştırmıştı. İlişkiler sahte temeller üzerine kurulmuş, tatsız tuzsuz bir hal almıştı. Yaşama sevinci uçup gitmişti, daha doğrusu bu aileye hiç gelmemişti.

Bu soğuk aile ortamı, hassas bir kişiliğe sahip olan Franz'ın yaşamını alt üst etmişti, yaşama tutunması için gerekli gücünü yok etmişti. Babasının yaptıklarından ötürü böbürlenmesini çocuklar ***"başa kalkma"*** olarak görüyor ve eziliyorlardı.

"Bizim sana göre bir dezavantajımız varsa, çektiğimiz sıkıntılarla senin gibi öğünüp kimsenin onurunu kırmayacak oluşumuzdur. Ayrıca, senin büyük ve başarılı çalışmanın yemişlerinden gerçekten doğru dürüst yararlanabilir, bunları değerlendirebilir ve bunlardan yola koyularak çalışmalarımı daha Hep bir noktaya götürüp seni sevindirebilirdim; gel gelelim, aramızdaki yabancılaşma beni alıkoydu bundan. Senin bana sunduklarından yararlanmıyor değildim; ama ancak utanç, bezginlik, güçsüzlük ve bir suçluluk bilinci içerisinde yapıyordum bunu. Dolayısıyla, senin bütün bağışlarına çalışarak değil, ancak

bir dilenci gibi teşekkür edebiliyordum. Üzerimde uyguladığın eğitim yönteminin görünürde sağladığı sonuç, daha uzaktan seni anımsatır gördüğüm her şeyden kaçmamdı. "s.176

Franz'ın da burada itiraf ettiği gibi, eğitim adı altında sergilenen yaklaşımlar bırakın çocukları toplumun gereksinim duyduğu insan haline çevirmeyi, yarınlara, yetişkin yaşamına hazırlamayı engelliyor, yaşamdan soğutuyor.

Kişilikli gençler düzen bozucu damgasını yerler. Onların sorgulayan tavırları yetişkinleri huzursuz etmeye yeter. Bu yüzden iticidirler. Franz'ın kız kardeşi babası ile olan tüm ilişkilerini koparmıştır. Franz'a göre de kişilikli kimlik babaya ürkütücü, sevimsiz gelmektedir. Bunun tipik örneğini mektupta görüyoruz:

"Ottla'nın babasıyla bir bağlantısı yok, benim gibi yolunu tek başına arayıp bulmak zorunda; özgüven, kendi kendine inanç, sağlık, ataklık bakımından bana üstünlüğü var, senin gözünde benden daha kötü ve sinsi biri" s. 184

Franz okul başarıları dışında pek başarılı olamamıştır. Kısa yaşamı ızdırap içinde geçmiştir. Babasının ona ve çevresine olan tavırları onu sürekli incitmiştir. Özgüveni elinden alınmış, yaşama sevinci yok edilmiş Franz, sosyal ilişkilerinde başarısızlığa adeta mahkûm edilmiştir:

"Senin karşında kendi kendime güvenini yitirmiş, karşılığında sınırsız bir suçluluk bilinci edinmiştim. Başka kimselerle bir araya geldim mi, öyle ansızın değişemiyor, daha derin bir suçluluk içerisinde yuvarlanıyordum. "s. 186

Bu yüzden o kendi dışında her şeyi büyük görüyor, ulaşılmaz sanıyordu. Dolayısıyla ilişki kurması zorlaşıyordu.

"Dolayısıyla insanlara karşı güvensizlik, kendime güvensizliğe dönüşüyor, benim dışımdaki her şeyden sürekli korkmama yol açıyordu." s. 187

Bu mektupta annenin üstlendiği geleneksel rol de sorgulanıyor. Baba ve çocuklar arasındaki çekişmeden en çok annenin etkilendiğine tanık oluyoruz. Sağlıksız baba çocuk ilişkilerinin yarattığı gerilimli ortamı yumuşatmak, her iki taraftan gelen saldırıları göğüslemek annenin görevidir. Bir aile ancak böyle var olabilir, varlığım sürdürebilir. Annenin en büyük görevi de babanın yarattığı boşlukları doldurmak, hatalarının yarattığı yıkımı gidermek.

"Senin yüzünden, bizim elimizden, bizim yüzümüzden senin elinden çekmediği kalmadı annemizin, bizi şımarttığı için haklı sayılacağın durumları hiç saymıyorum hani. Bu şımartma da, kimi vakit, senin eğitim sistemine karşı bilinçaltında sürdürülen sessiz bir direnişten başka bir şey değildi. Bizim hepimize beslediği sevgiden ve bu sevginin mutluluğundan güç olmasaydı, annem bürün bunlara dayanamazdı kuşkusuz. "s. 181

Franz, bu mektubunda da böylece baskıların yıkımını, ancak şımartmanın telafi edeceğini, annesinin çocuklarına yaklaşımı ile ortaya koyuyor. Annesinin bu çabalarına karşın Franz, sanki büyük bir suç işlemiş gibi eziklik duyuyor, suçluluk duygusundan bir türlü kurtulamıyor, kendisini beceriksiz, işe yaramaz biri olarak görüyor, babasından iyice uzaklaşıyor ve ilişkilerini sahte bir zemin üzerine oturtuyor:

"O zaman yine senin karşında ışıktan ürken bir yaratığa, bir düzenbaza, suçluluğun bilincine varan ve hakkı gördüğü bir şeyin yanma hiçliğinden ötürü ancak gizli yollardan gölge gibi sokulabilen bir kişiye dönüşüyordum. "s. 174

Franz, içinde babasına karşı günden güne çoğalan öfkeyi, kini korkusundan açığa vuramıyor. Bu onda büyük gerilimler yaratıyor, iç çekişmeler onu içten içe yiyip bitiriyor, içedönük bir yaşama itiyordu.

"Seninle ikimiz arasında geçenler, aslında bir savaş sayılmazdı; çok sürmeden işim bitirilmişti; geriye kala kala kaçışlar, hınçlar, üzülmeler, içten içe sürdürülen boğuşmalar kalmıştı. "s. 183

Babasının baskıları sonucu içedönük bir kişiliğe bürünen, korkak, ürkek ve özgüvenden yoksun olan Franz iş yaşamında da başarılı olamıyor.

"Gerek büroda (hani tembelliğin göze batmadığı bir yerdi burası; kaldı ki, çekingen, ürkek mizacım belli bir sınırı aşmamı önlüyordu) gerek evde yapıp çıkardığım işlerin toplam tutan azmi azdı. Ne denli az olduğunu bilsen, dehşete kapılırdın, yaşadığım yerde azarlanmış, hesabı görülmüş, savaşta yenilgiye uğratılmıştım; başka bir yere kaçıp kurtulmak için-

sc kendimi zorlayabildiğim kadar zorluyor, ama çabalarım sonuç vermiyordu. "s. 195

Franz, yaşamına anlamlı bir yön verememiştir. 36 yaşına gelmiştir, ama başına buyruk değildir. Toplumsal yaşamın hiçbir alanında başarılı değildir. Babasının gölgesi her zaman onun üzerindedir. Nereye gitse, hangi işe girişse, baba ikinci karşıt bir ruh gibi onu kararsızlığa, bocalamaya götürür. Yetişkin yaşına gelmiş oğlunu hala b<r çocuk gibi görmekte, evlenmek istediği kızı tanımadığı halde onu aşağılayarak Franz'ı etkilemeye uğraşmaktadır:

"Belki göz kamaştırıcı bir bluz giyip çıktı karşına; Prag'lı Yahudi kızlar hani iyi becerirler; sen de bunu görünce, tabii onunla evlenmeye karar verdin. Hem de elden geldiği kadar çabuk, bir hafta içinde, hemen yarın, bugün. Seni anlamıyorum doğrusu; ne bileyim, yaşın başını almış birisin, kentte yaşıyorsun üstelik, rasgele bir kızla evlenmen doğru mu yani!" s. 203

Hassas bir kişiliğe sahip olan, her konuda titiz, zor karar verebilen Franz için evlilik kararı almak olağan dışı bir olaydır zaten. Her iki evlilik girişimi de başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Babasının yargılarına aslında güvenmemektedir, ancak ona acı verse bile, onun her sözünün etkisinde kalmaktadır. Onu en çok üzen de babasının onu tanıyamaması, anlayamaması, anlamak içinde çaba göstermemesidir.

"Hani ikisi de benim bir rastlantı sonucu seçtiğim kızlardı, ama alabildiğine isabetli düşmüştü seçim. Benim gibi çekingen, duraksamalı, her şeye kuşkuyla bakan bir kimsenin bir çırpıda kalkıp, örneğin bir bluzun görünümüyle kendinden geçerek evlenmeye karar verebileceğin inanabilmen, beni yine hiç anlamadığını ortaya koyuyordu. Tersine, gerçekleşselerdi, ikisi de akla dayanan izdivaç olacaktı bunla-rın; demek istiyorum ki birincisinde yıllar, İkincisinde aylar boyu gece gündüz tüm düşünme gücümü söz konusu izdivaç planlan için seferber etmiştim. Kızlardan hiçbiri düş kırıklığına uğratmadı beni, ama ben her ikisine karşıda bunu yaptım. "s 204

Franz her türlü başarısızlığın yetişme tarzının onda yarattığı eksikliklerden kaynaklandığını söylüyor:

*"Ancak, bana asıl darbeyi indiren bir başka şeydir, korkunun, güçsüzlüğün, kendini küçümsemenin genel baskısıdır. "*s.205

Babasının bütün karşı çıkmalarına karşın yazmaya başlamıştı Franz. Bu onun için özgürlük demekti.

"Yazıp çizmeme ve senin beklemediği bununla ilgili diğer kimi çabalarıma karşı gösterdiğin soğukluk 'daha etkiliydi'. Bu noktada gerçekten biraz bağımsızlığa yönelip senden uzaklaşmıştım; gerçi arkada bir ayağın üzerine bastığını hissederek, zorla koparıp kendini yolun kenarına atmaya çalışan bir solucanı anımsatıyordu durumum, ama olsun. Bir ölçüde kendimi güven içinde hissediyordum, rahat bir soluk alma imkanını ele geçirmiştim. "s. 193

Franz'a göre, başarabilseydi evlilik de onu özgürleştirecekti. Babası ile eşit konuma gelmesinin tek yolu buydu: *"Evlilik sonucu aramızda doğacak ve senin herkesten daha iyi anlayabileceğin eşitlik gözüme pek güzel görünüyorsa, nedeni benim o zaman özgür, sana minnettar, suçsuz dürüst bir evlat, şeninde sıkıntıdan kurtulmuş, barbarca davranmayı bırakmış, karşısındakinin duygularını paylaşan memnun bir babaya dönüşeceğindir.* "s. 206

Daha iyi eğitme adına babasının yarattığı korku ve baskı ortamı, özgüvenini yok etmişti. Kendini hep ezik, eksik ve yetersiz buldu. Özgürlük bedel istiyordu. Bu bedeli ödeyecek birikimi yoktu. Yaşam boyu bunların yarattığı acılara katlanmak zorunda kaldı. Hatta yazdıklarının çoğunu da yayınlama cesaretini bulamadan öldü gitti.

Çocukluk çağında yaşadığı bu olumsuzluklar ve bunların onun ruhunda yarattığı yaşama karşı güvensizlik ve kötümserlik, Franz'ın daha sonraki yaşamında sorunlar yaratıyor. Bir türlü sosyal yaşamını düzenleyemiyor. İçe dönük karakteri kendi dünyasını başkalarına açmaya elvermiyor. İki defa nişanlanmasına karşın evlenemiyor. Başkalarına acı vermektense kendi acılarıyla boğuşmayı yeğliyor.

Franz'ın babası çocuklarını çevrenin kötü etkilerinden korumayı, onları iyiye, güzele yönlendirmeyi, yaşamlarında başarılı olmalarını sağlamayı hep amaç edinmiştir. Ne var ki bilinçsiz tavırları, geleneksel baba tutumu yüzünden Franz korkak, ürkek, özgüvenden yoksun zavallı bir insana dönüşmüştür. Yaşama bir türlü dört elle sarılma olgunluğuna erişememiştir. Franz Kafka örneği bize sağlıklı bir eğitim için iyi niyetin yetmeyeceğini, bunun bir birikim, bir olgunluk işi olduğunu öğretiyor.

Franz'ın babası zengin, ama eğitimsiz biri. Onun tek bir amacı var; zengin kalmak. Çocuklarına sağlıklı yaklaşacak, onların ruhsal sorunlarına, duyarlılıklarını hesaba katacak olgunluğa sahip değil. Onlara paradan başka bir şey verecek donanıma sahip değil. O yaşadığı zamanın bir ürünü, rengi aynı toplumun rengi, istese de bunun dışına çıkamaz. Kafka'nın eleştirel yaklaşımı biz yetişkinlere, kendimizi sorgulama olanağı veriyor. Babanın tavrı o zamanın koşullarında normal sayılabilir ve başka çocuklarda Franz'da yaptığı yıkımı yapmayabilir. Her çocuğa kendi özellikleri dikkate alınarak yaklaşmanın sağlıklı olabileceğini duyumsatıyor Kafka bize.

Kafka'nın bu mektubunu tüm okurlara okumaları için öneriyoruz. Bunu okuyanların etkileneceğine, çocuklarına ve gençlere karşı o ana kadar sergiledikleri davranışlarını tekrar gözden geçireceklerine ve değişeceklerine inanıyoruz.

Sh:59-75

Hermann HESSE, Çocuk Ruhu, Gençlik Güzel Şey, Çev.:Behçet Necatigil–Kamuran Şipal, Cem-Yayınları-Bilge Nobel Dizisi, İstanbul, s. 95-130 (Öykü alıntılan bu yapıttan alınmıştır)

ÇOCUK RUHU - Neden Hesse?

Dünya yazınında, yapıtlarında eğitim sorunsalına onun kadar eğilen ve çocukların ruh dünyasına onun kadar sokulan çok fazla yazar yoktur. Sorunlu bir çocukluk dönemi geçiren, okulu sevemeyen Hesse bunların nedenlerini yapıtlarında kahramanları aracılığı ile sunmuştur. Bizim de amacımız sağlıksız eğitimin temellerine inmek olduğu için bu kitap Hesse ile iyi örtüştü. Yetişkinlerin yanlış tavırlarının onun yaşamında ne tür yıkımlara neden olduğuna tanık oluyoruz.

Yazarın yaşamının izdüşümü olan Çocuk Ruhu (Kinderseele) öyküsünü yorumlamaya çalışarak eğitim sorunsalını açmaya çalıştık.

100 yıl önceden bugünleri görecek kadar keskin bakışlı, perspektif sahibi, yazarlıktan da öte bir dahi H.Hesse (1877- 1962). Hırsın, açgözlülüğün, sahip olma adına, günü kurtarma adına geleceğini yok eden insanlığın bugün yüzleştiği trajedileri, o günlerin toplumsal gelişmelerinden yola çıkarak duyumsatıyor bize. Huzur arayanlara, barışa özlem duyanlara reçete gibidir onun yapıtları. Ona göre bir insanın düşmanı, kendi benlik duygusundan başka bir şey değildir. Buna yenik düşen için, huzura ulaşmak olanaksızdır. Bir amaç uğruna çırpınmak onun kahramanlarının arkasından koştuğu en yüce değerdir.

Kötüye, çirkine, gelişme adına bu dünyayı çekilmez, yaşanılmaz hale getirenlere karşı çıkanlar onun yolundadırlar. İnsanın kendini gerçekleştirmesi, çevre ile uyum sağlayacak

olgunluğa ulaşması yolunda engel olabilecek her şeye karşı koyacak kadar duyarlı ve cesur yürektir Hesse.

Ruhun derinliklerine yolculuk etme, ızdırapların kökenine inme onun asıl amacıdır.

Barışçıl bir şekilde yaşama olgunluğuna ulaşmayı engelleyen, insanlık tarihi boyunca tüm yıkımların kaynağı olan "egemen olma" anlayışını yenme yolundaki çırpınışların ürünüdür onun yapıtları.

Eğitim kurumlarını, aileyi kendi çocukluk yaşamından da yola çıkarak eleştiren Hesse, bütün olumsuzlukların kaynağını yetişkinlerin gençlere olan yaklaşımlarında görmektedir. Dolu dolu yaşamayı, doğallığı korumayı yeğlerken, geleceği kurmak adına bugünü savsaklamayı, yaşamı hep ertelemeyi eleştiriyor Hesse.

Hesse'nin yapıtlarında otobiyografik unsurlarla sık sık yüzleşiriz. Kişiliğin gelişmesi önünde duran toplumsal kurallarla, engellerle yaşam boyu tüm yapıtlarında hesaplaşan ve bunları öykü formunda veren Hesse yetişkinlerin tavır ve davranışlarını, aileyi, eğitim anlayışlarını hep eleştirmiştir. Okul yılları ve çocukluk çağının onda yarattığı hayal kırıklıkları ve iç hesaplaşmalar birçok öykünün özünü oluşturmaktadır. Birey ve toplum arasında yaşanan uyumsuzluklar sorgulanırken geleneksel yaşam anlayışının, kalıplaşmış yaşam biçiminin birey özgürlüğünün gelişmesini nasıl tahrip ettiğini okura duyumsatıyor Hesse. Günlük yaşama dair yaşantılar, gözlemler, izlenimler ve çelişkilerin kahramanlarda yarattığı iç çatışmalar, huzursuzluklar tüm yapıtlarında öne çıkan öğelerdir.

Onun yapıtlarını sağlıksız değişime, dünyanın geleceğini tehdit eden potansiyel tehlikelere karşı bir uyarı, bir tepki olarak görebiliriz. Bu yüzden de batı toplumunda bugün bile çevre sorunlarına duyarlı, savaş karşıtı gençlerin yoğun ilgisini çekmektedir.

Siddharta (1922) romanında, olmak, olgunlaşmak ve dünyadaki kötü ile baş edebilmek yolunda Hesse'nin kendini toplumdan soyutlayarak bilge kişiliğe, yüce yalnızlığa erişme özlemini buluruz, içinde yaşadığı zaman diliminde olan bitenlerden, toplumsal değişimden, yabancılaşmadan ürken, doğallığını yitirmeye yüz tutmuş, gelecekten endişe eden bir idealist, bir romantiktir Siddharta.

Unterm Rad (1906) romanında yazarın yaşamından izler buluruz. Farklı iki yaşam anlayışını simgeleyen iki arkadaşın yaşadıkları oluşturuyor romanın özünü. Okulun ve ailesinin sağlıksız yaklaşımları onların yaşamını gölgeliyor. Birisi ailesi tarafından başarıya koşullandırılmış, yaşamı çalışmak ve başarmaktan ibaret gören Hans, öteki hayal dünyası zengin, yaşamayı seven, kurallara ve yetişkinlerin tutumlarına, eğitim anlayışına başkaldıran Hermann. Bu iki gencin arkadaşlıkları yetişkinler tarafından sakıncalı bulunuyor ve arkadaşlıkları engellenmeye çalışılıyor.

Yetişkinlerin baskıları, okulun aşırı disiplini Hans'ın ruh sağlığını bozmuştur. Hermann ise manastır okulunun kurallarından sıkılmış ve okulu terk etmiştir.

Otobiyografik unsurlar içeren bu romanda kahramanımız Hermann Hesse'nin kendisidir. Yazar olma sürecinde peşinde koştuğu özgürlük onun olgunlaşmasına, kendini gerçekleştirmesine, üretici konumuna gelmesine büyük katkı sağlıyor. Bu roman bize, eğitim kurumlarının ve yetişkinlerin köhnemiş eğitim anlayışı, sevgi anlayışının genç ruhlar üzerinde yapsa yapsa yıkımlar yapacağını anlatıyor.

Hermann Hesse'nin adının duyulmasını sağlayan ilk romanı olan Peter Camenzind'in (1904) gelişim romanları arasında önemli bir yeri vardır.

Kırsal kesimden gelen, toplumsal yaşama ayak uydurmaya çalışırken birçok hayal kırıklıkları, ikili ilişkilerde başarısızlıklar yaşayan Peter için şehir yaşamı çekilmez bir hal alır ve geldiği yere döner. Şehir yaşamının kaosu, karmaşası ve doğal yaşamın sadeliği, güzelliği kıyaslanır bu romanda. Toplumun, yetişkinlerin eğitim anlayışına da eleştiri getirilmiştir.

Yazarın yaşamından en çok izler taşıyan romanlarından biri de Gertrud'tur (1910). Kendini gerçekleştirme sürecinde yaratıcılığını geliştirme çabalan ve yaşadığı yaratıcılık krizleri, yalnızlık, çaresizlik dışlanmışlık gibi acılar bir yumak oluşturur bu romanda.

Knulp (1915) romanında ise toplumsal yaşamın dayatmacı kurallarından sıkılan, başıboşluğu, avareliği yaşam biçimi olarak tercih eden, ömrünü sorumsuzca geçiren bir kahramanın yaşamına tanık oluyoruz. Hesse bu romanda kahramanına kendini sorgulatarak onu bir iç hesaplaşmaya, özeleştiriye götürüyor. Şen, vurdumduymaz Knulp bu başıboşluğun yarattığı acı ve gerilimleri yaşamak zorunda kalıyor. Yazar bir taraftan da tanrının insana verdiği rolleri sorguluyor. Knulp'a göre tanrı nasıl isterse insan öyle yaşar, iyinin, kötünün, doğrunun, yanlışın sorumlusu tanrıdır görüşünü tanrı ve kahraman arasında geçen diyalogla okura sunar. İnsanların yaptıklarının, yapamadıklarının tek sorumlusu olarak insanları göstermeyerek tanrı imgesini okura sorgulatmak istiyor Hesse. Kısacası yazar bu roman aracılığı ile okura yaşamın anlamını sorgulatıyor.

Demian (1919) romanında da toplumun eğitim anlayışı sorgulanıyor. Kendini geliştirme ve gerçekleştirme çabası içinde olan bir gencin önüne çıkan engeller söz konusudur bu romanda. Eskimiş, modası geçmiş değerlere, ailenin köhnemiş kurallarına ve toplumun baskılarına getirilmiş eleştiri olarak ta görülebilir bu yapıt. Yazar kendi gençliğinde yaşadığı acıları, doyumsuzlukları öyküleştirmiştir burada.

Birçok yapıtta olduğu gibi Rosshalde (1914) romanında da sosyal yaşamını sağlıklı bir şekilde düzenleyemeyen bir ressamın yaşamı, çelişkileri, bunalımları anlatılıyor. Burjuva yaşamına ayak uyduramayan ressam düşe kalka yürüttüğü evliliğini, karısı ile arasında bağ görevi üstlenmiş olan oğlunun ölümüyle bitiriyor. "Bir sanatçıyı ancak yaratıcı gücü, yarattıkları yaşama bağlayabilir" tezini Hesse bu romanda işlemektedir.

Bozkır Kurdu (1927) romanında ruhsal yalnızlık, yabancılaşma Harry Haller'in kişiliğinde yansıyan çağın rahatsızlığıdır. Bir bozkır kurdu ile benzeşiyor kahramanımızın yaşamı. Kalabalıkta yalnız hissediyor Haller kendini; çünkü farklı bakıyor ötekilerden dünyaya. Yer yer hezeyanları olan, aşırı duygusal, kuşkulu biri Haller. Yazarın yaşadığı zamanın tipik bir simgesi olmasa da geleceğin insanının ilk modeli gibidir. Baskıcı eğitim anlayışını da eleştiren Hesse, bu anlayışın sorunlu, sağlıksız insanlar ürettiğini ima ediyor. Modern dünyanın hızlı değişimine yenik düşmüş, ruh sağlığı sallantıda olan çağımızın insanı kendini sorgulama olanağı buluyor bu romanda.

Narziss und Golmund (1929–30) romanında da yazar iki farklı kişilik yapısına sahip kahramanlar yaratıyor. Kendini yaşamın keyfine kaptıran, sürekli bir yerde kalamayan, düzensiz bir yaşam süren, bohem yaşamının iniş çıkışlarıyla hırpalanan Heykeltıraş Goldmund'u ve düzenli bir yaşamı olan, amaçları doğrultusunda çabalayan, başpapazlığa kadar yükselen Narziss'i iki farklı kişilik olarak sunan yazar yaşamı farklı boyutlarıyla sorgulatıyor okura.

Karşıt tipler, karışık yaşam biçimleriyle yazar aynı zamanda çağın ruhunu, dolayısıyla kendi ruhsal portresini, dünyayı sorgulayış biçimini sunuyor bize.

Hesse, bütün yapıtlarıyla varmak istediği amaca Boncuk Oyunu (1943) yapıtıyla yaklaşmıştır. Nobel Edebiyat ödülü almasında Boncuk Oyunu'nun büyük katkısı vardır Hemen hemen bütün yapıtlarında olduğu gibi burada da ana konu eğitimdir. Oyun da bir eğitim biçimi olarak bu yapıtla yerini almıştır. Roman kahramanı Josef Knecht'in çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinin işlendiği tipik bir gelişim romanıdır Boncuk Oyunu. Akıl ve duygu hep karşı karşıya getirilmiştir roman boyunca. Bu iki zıt duygu daha sonra Knecht'in yaşamında bir uyum oluşturacaktır.

Çocukluk döneminde duygu yoğunluğu, gençlik döneminde eleştirel akıl, yetişkinlik döneminde ise akıl ve duygu bir uyum oluşturarak Knecht'in huzura erişmesini sağlamaktadır. Boncuk oyunu ustalığını bırakarak kendini öğretmenlik mesleğine adayan Knecht, öğrenci ve öğretmen arasındaki mesafeyi küçültmeye çalışması bakımından çağdaş eğitimin öncülerindendir.

Çocuk Ruhu öyküsünün çözümlenmesi:

Hesse birçok yapıtında olduğu gibi Çocuk Ruhu adlı öyküsünde de yaşadığı çağın sorunlarıyla, değişen yüzü ile hesaplaşmaktadır. Eğitim sorunsalı, kuşakların anlayış farkı, yetişkinlerin çocuklara karşı sergiledikleri sağlıksız yaklaşımlar, kalıplaşmış yaşam tarzı, köhnemiş kurallar bu öyküde öne çıkan konulardır. Bu öykü Hesse'nin kendi çocukluk günlerini anlatmaktadır. 10 yaşında yaşama sevincini kaybeden, intihar etmeyi bile düşünen bir çocuğun iç çatışmalarıyla, iç hesaplaşmalarıyla yüzleşiyoruz burada.

Toplumsal dayatmalar ve bunların çözdüğü karşı direnç kahramanımızda suçluluk duygusuna ve vicdan azabına yol açıyor. Kendini günahkâr gören, özgüvenini yitirmiş, yetişkinlere güvenmeyen, kendini sürekli insanlardan soyutlayan, giderek çevreye ve kendine yabancılaşan bir çocuğun yalnızlığına, acılarına, mutsuzluğuna tanık oluyoruz bu öyküde.

Yazar başarılı ruh çözümlemeleriyle okura, çocuğun korkularının, endişelerinin kaynaklarına giden yolu açıyor ve yetişkinlerin bilinçsiz tavır ve yaklaşımlarının çocukların dünyasında ne gibi olumsuzluklara neden olacağını gösteriyor.

Öykünün kahramanı "Ben" anlatıcıdır. Onun ağzından öğreniyoruz olanı biteni. Baştan sona kadar bir ruh çözümlemesi olan öyküde babasının birkaç kuru incirini çalan bir çocuğun korkularıdır öykünün özünü oluşturan.

Yazarın anlatım tutumu eleştireldir; çocukların yanında yer almıştır. Yetişkinleri sevimsiz göstererek, çocukları haklı çıkarmaktadır. Çocukların olumlu veya olumsuz tüm davranışlarının sorumlusu yetişkinlerdir. Bilinçsizce sergilenen bir tavrın çocukların dünyasında ne kadar büyük yıkımlara neden olacağını bu öyküde bir kez daha görme olanağına ulaşıyoruz.

Daha çocuk yaşında yaşadığı ortamın sıkıcılığından bunalmıştı; yaşadığı ev kahramanımıza çok sevimsiz geliyordu. Her şey ona babasının soğuk ve itici tavırlarını anımsatıyordu:

"Baba denen, ağırbaşlılık ve otorite denen ceza ve vicdan rahatsızlığı denen şeyden bir parçaydı sanki." s. 96

Daha öykünün başında yazar çok kasvetli bir ev betimlemesi ile karşılıyor okuru. Öykünün kahramanı ve anlatıcı figür olan çocuk içinde bulunduğu ruh halinin ne kadar kötü olduğunu

çevre betimlemeleriyle veriyor. Çocuk yaşında yaşama sevincini yitirmesine neden olan okul çevresi, yetişkinlerin dünyası, daha doğrusu yüzleştiği her şey onu sıkıyor, onu boğuyor ve yaşamı çekilmez yapıyor.

Yetişkinlerin çocuklara sunduğu bu acımasız, boğucu atmosferin çocukların dünyasında yaptığı yıkıma tanık ediyor bizi anlatıcı:

"Öyle bir duygu ki, zamanın sonsuzluğu, bizim hep böyle ufak ve güçsüz kalacağımızı, bu pis kokan budalaca okul boyunduruğundan yakamızı bir türlü kurtaramayacağımızı, yıllar ve yıllar geçse de bunun bir türlü üstesinden gelemeyeceğimizi, tüm yaşamın anlamsızlığını ve tiksindiriciliğini söyler durur bize. "s. 96

Sevgiye, hoşgörüye en çok ihtiyaç duyduğu bir çağda, bırakın bunlara sahip olmayı tam tersi bir tutumla sürekli yüzleşen çocuk kahramanımız ona sunulan ortamla bunalıma itiliyor ve sürekli ağır bir baskı altında eziliyor:

" Her şey bir araya gelmiş, benim öteden beri aşinası bulunduğum çaresizlik ve umutsuzluk duygusunu yine dirilt- mişti içimde. "s. 96

Onun bir değer olarak görülmemesi, en küçük ilginin esirgenmesi onu okuldan ve çevresinden soğutmuştu. Bu yaşta ona sunulan yaşamın ezici baskısını küçücük yüreğinde hep duymuştu. Anlatıcı varlıklı bir ailenin çocuğuydu, maddi gereksinimleri yerine getiriliyordu, ama sevgiyle, anlayışla şımartılmamıştı. Yokluklarla boğuşan, birçok sıkıntıyı göğüsleyen çocuklara imreniyordu. Onun sahip olamadığı bir şeye sahipti onlar. Yaşamın içinde birçok zorluklarla karşılaşmalarına karşın ruhları özgürdü onların. Kahramanımız gibi ailesinin anlamsız kısıtlamalarından bunalmıyordu onlar. Disiplin adı altında ona sunulan kalıplar, sınırlamalar onun ruhunu tutsak ediyor, yaşama sevincini elinden alıyor, gerçek yaşamdan soyutlayarak köklerinden koparıyordu. O çocuklar bir çok şeyi yaşamla boğuşarak öğreniyorlar, zorluklara karşı koyacak direnci buluyorlardı kendilerinde. Bunlar anlatıcının özlemini duyduğu, ama sahip olamadığı, hiçbir zamanda sahip olamayacağı şeylerdi.

Oskar kısa süre önce arkadaşlık kurduğu birisiydi. Arkadaşlığı da çok kısa sürdü. Oskar bütün yokluklara karşın yaşama sevinci olan biriydi. İçten içe ona imreniyordu:

"Beni onda kendisine çeken şahsı değil, bir başka şeydi: diyebilirim ki, onun kendi gibilerinde, kendi yaradılışındaki hemen bütün oğlanlarda rastlanan özelliklerdi bu, belli bir yüzsüzlüğü içeren yaşama sanatıydı; pratikte karşılaşılan küçük sorunları bilip tanımaydı; paraya, mağazalara ve atölyelere, mallara ve bunların fiyatlarına, mutfak, giysi vb. nesnelere aşinalıktı. Okulda dayak yeseler canlan acımaz görünen, uşaklar, arabacılar, fabrikadaki işçi kızlarla akrabalık ya da dostluk ilişkisi içinde yaşayan Oskar gibilerin dünyada benimkinden daha değişik ve güvenli bir yerleri vardı. Adeta benden daha yetişkin durumdaydı hepsi; babalarının günde kaç para kazandıklarını biliyorlardı. Ayrıca benim acemisi bulunduğum daha bir sürü şeyin farkındaydılar kuşkusuz. Bazen öyle söz ve nüktelere gülüyorlardı ki ben bunların anlamıyordum. Üstelik benim göze alamayacağım gibiydi gülüşler; çirkin ve kaba, ama yetişkin ve «erkeksi». Kendilerinden daha zeki olmak, okulda daha çok şey bilmek, karşılarında bana bir üstünlük sağlamıyordu. Daha iyi giyinmem, saçlarımı daha iyi taramam, elimi yüzümü temiz tutmamın da, yine bir üstünlük sağladığı yoktu. " s. 98

Eğitim adına, yaşama hazırlama adına ailesinin ona sunduğu yapay dünyanın kurallarından sıkılmıştı kahramanımız. Yazar bize burada yaşamın içinde olarak, zorlukları göğüsleyerek çocukların ancak yetişkin yaşamına kendilerini hazırlayabileceklerini duyumsatıyor. Hesse'nin

kendisi de bu tür kuralların kurbanıydı zaten.

Okuldan ve yetişkinlerin ona sundukları dünyadan sıkılmış ve başarılı bir öğrenci, ailesinin gururlanacağı bir çocuk, bir genç olamamıştı. Zorlamalar, dayatmalar onda karşı direnç doğurmuştu. Babasından çaldığı kuru incirler onun için fazla bir şey ifade etmiyordu. Onu bu eyleme sürükleyen, babasının görkemli dünyasını kuşatan duvarlarda bir gedik açmaktı; onun duyarsız yüreğine, yasaklarına, bencilliğine, ayrıcalıklı konumuna çocukça bir ayaklanma, direnme idi.

Aslında yaşamında ters giden bir şey yoktu, her şey her zamanki seyrinde akıp gidiyordu. Kimsenin de bu gidişten yakındığı falan yoktu. Onun duyarlı yüreği başkalarından farklı olarak olanı biteni sorgulatıyordu. Bu ona mutsuzluk getiriyordu.

Genel olarak var olan yaşam anlayışı, yetişkinlerin davranışları, özellikle de kendi aile yapısı, ailede tek otorite olan, her sözü tanrı buyruğu sayılan babasının hoşgörüsüz, sevgisiz tavrı onun yaşamını alt üst etmeye yetiyordu; kendini yalnız hissediyor, farklı bir pencereden dünyaya bakıyordu. Onun acıları farklı oluşundan, yaşama farklı bakışından, yalnızlığından, güven duygusundan yoksun oluşundan kaynağını alıyordu:

"Oysa ben hep dışarıdaydım, hep kıyıda kenarda kalacaktım; tek başıma, güvensiz, sezgilerle dolu ve bir kesinlikten yoksun yaşayıp gidecektim hep. " s. 98

Geçirdiği her gün aynıydı; onu sevindirecek, ona sevimli gelecek hiçbir şey yoktu yaşamında; tek düzelikti onun en çok huzurunu bozan; yaşamın çirkinliklerine katlanmak gücünü kendinde bulamıyordu; Yetişkinlere doğal gelen bu ortam onu korkutuyordu:

*"Büyüklerinki de olmak üzere sürekli alışkanlık kokuyordu yaşam; her şey kepazenin ve bayağının zafer kazanmasını sağlayacak gibi düzenlenmişti. "*s.99

Anlatıcı yetişkinlerin ikiyüzlü tavırlarına, çocuklara karşı sergiledikleri sevgisiz, anlayışsız tutumlara, aşağılamalara eleştirel yaklaşıyor, öğretmenleri, yetişkinleri ve tüm toplumu suçluyor, yargılıyor, anlamsız tutum ve davranışlara bir anlam veremiyordu:

"Baş belası ve iğrençti bu yaşam, sahteydi, tiksindiriciydi. Büyükler, sanki dünya dört başı mahmurmuş da kendileri yarı tanrıymış, biz çocuklarsa pislik ve süprüntüden başka bir şey değilmişiz gibi davranıyordu. Ah şu öğretmenler! insan, şevkle, tutkuyla ise koyuluyor. Yunanca kuraldışı fiillerin ezberlenmesinde ya da üst başın temiz tutulmasında olsun, anne baba sözünün dinlenmesinde ya da tüm acı ve aşağılanmaların gık demen göğüslenmesinde olsun, dürüst ve coşkulu atılımlarda bulunuyordu. "s.99

Yetişkin desteğine, güven duygusuna en çok gereksinim duyduğu bir çağda babası tarafından yüzüstü bırakılması onda büyük sarsıntılar yaratmıştı. Yaşama sevinci yok olmuş, güvendiği, sığındığı kaleler birer birer yıkılmıştı. Okul, baba evi, daha doğrusu onu kuşatan çevre, onun gereksinim duyduğu sıcaklıktan yoksundu; kime güvenecekti?

Kendini bu dünyada yapayalnız görüyordu; her zaman sığınacak bir liman olması gereken yuvası, baba ocağı, ana kucağı onu bağrına basmıyor, kendinden itiyordu, daha doğrusu anlatıcı böyle duyguların baskısı altında eziliyordu. Anlatıcının kusur bile sayılmayacak bir tavrı büyük bir suç olarak görülüyordu; hem de bu babası tarafından yapılıyordu. Çok basit bir suç yüzünden alacağı ceza değildi asıl onu ürküten. Onun için asıl yıkım en yüce, en saygıdeğer konumda olması gereken yetişkinlere olan güveninin sarsılması idi. Kin

duygularının yüreğinde kabarması onun sağlıklı düşünmesini engelliyordu. Bu koşullarda gelecek ona artık güzel şeyler getirmekten uzak görünüyordu.

Anlatıcı büyük bir acı içinde kıvranıyor, intihar etmeyi bile düşünüyordu. Bütün suçu babasının çekmecesinden birkaç kuru incir yürütmekti. Kuralların dışına çıkmış, babasının ondan esirgediği şeyi izinsiz almıştı. Bu büyük bir suçtu, kuralları çiğnemişti. Yakalanacağı korkusu yaşamını zehir etmişti. Bir çıkış yolu arıyordu. Bazen bir hastalığa sığınmak, büyüklerin ilgisini çekmek işe yarıyordu. Büyüklerden böyle öğrenmişti, yalan her zaman bir çıkış yolu olarak önünde duruyordu. Yalanı şimdi, bu illeti ona bulaştıranlara karşı kullanıyordu. Çocukları yetişkin yaşamına hazırlamak, onları kendilerine benzetmek demekti. İleride büyük sorunlar yaratacak da olsa yalan geçici bir rahatlama sağlamıştı anlatıcıya:

"Böylesi durumlarda çokluk en iyisi hastalanmak, kusmak ve yatağa yatmaktı. Böyle yapıldı mı, bazen zararsız atlatıla- biliyordu durum. Anne ya da kız kardeş çıkageliyor, çay pişirip veriyor, sevecenlik taşan bir özenle sarılıyor çevre, insan ağlayabiliyor, uyuyabiliyor ya da iyileşmiş ve neşesi yerinde, baş aşağı değişip esenliğe kavuşmuş, aydınlık bir dünyada yeniden gözünü açıyordu." s. 102

Babasının baskıcı tutumundan başka bir şey değildir onu yalana, yeni suçlara iten. Suçluluk duygusu onu eziyor ve vicdan azabı duymasına neden oluyordu. Nasıl kurtulacaktı bu azaptan. Kaçmanın kurtuluş olmadığını anlamıştı. Nereye gitse onu yalnız bırakmıyordu korkuları. En iyisi korkunun üzerine gitmekti. İslediği suçu itiraf edecek ve bağışlanması için babasına yakaracaktı.

Bağış söz konusu değildi, cezasını çekecekti. Baba böyle ortamlar yaratarak bundan yararlanıyor, yarı tanrı tavrını sürdürüyordu. Onu kendine ancak böyle kul, köle, yani bağımlı yapabiliyordu. Anlatıcı yaşama tutunabilmenin yolunun babanın ilkeleriyle uyum içinde olmaktan geçtiğini anlamıştı:

"Kendisinden ne kadar korkarsam korkayım, bazen babama başvurup, işlediğim kabahatleri yalvarıp yakararak ona bağışlatmak rahatlatıyordu beni. Ama babamın ağzından çıkacak yatıştırıcı sözler daha değerliydi benim için, yargılayıcı vicdanımla bir barışma demekti bu. Sıkıcı sahneler, soruşturmalar, itiraflar ve cezalandırmalardan sonra babamın odasından çokluk düzelmiş ve arınmış olarak çıkıyordum. Cezaya çarptırılıyor, korkutma ve uyarmalara konu yapılıyordum gerçi, ama ruhun yeni karar ve niyetlerle doluyor, hain kötüye karşı, güçlünün dostluğunu kazanıp güçleniyordum " s. 102

Anlatıcının kendine aykırı olan şeylere direnecek gücü yoktu. Hem bu acı veriyordu. En iyisi yetişkinlere benzemekti. Yetişkinler ne yapıp yapıp çocukları kendilerine benzetirlerdi. Bundan böyle anlatıcıya anormal görünen şeyler normal olacaktı. Artık acı duymayacak, vicdan azabı çekmeyecekti. Çünkü sıradanlaştı, topluma uydu. Bundan böyle toplumun yaşam diye sunduğu her şey ne olursa olsun, nasıl olursa olsun ona doğal gelecekti. Sürüden ayrılmanın tehlikeli olduğunu anlamıştı. Yok olmaktansa sağlıksız olmayı yeğlemişti. İçinde yaşadığı ortam onu korkak, ürkek, güvensiz, sürekli kompleks altında ezilen biri yapmıştı. Sürekli bir yargılanma süreci yaşıyordu. Babasının kurduğu mahkemede yargılanıyor, yaptırımlarla yüz yüze kalıyordu. Yargılandıktan, suçunu çektikten sonra bir süre iç huzura ulaşıyordu. Ama bu onu tatmin etmekten uzaktı. Sarayında krallar gibi saltanat süren babasının bu tavrı ona huzur vermiyordu:

"Korkuları ve vicdan azaplarını yüzlerce kez yukarılara taşımış, inatları ve hırçın öfkeleri yukarılara götürmüş, çok vakit esenlikler ve yeni güvenlerle inmiştim aşağı. Evimizin alt katı, annemle benim

barınağımdı; masum bir hava eserdi burada. Yukarısını ise güç ve zeka kendine yurt edinmiş, yukarıya mahkeme, tapmak ve »baba saltanatı» yuvalanmış- tı."s. 102

Şartlı salıverilmiş bir hükümlü gibi yaşamı sürekli denetleniyordu. Daha doğrusu o böyle sanıyordu. Bu duygunun altında eziliyordu. Ne yapsa, ne etse suçlu hissediyordu kendini. Aşağılanmanın, azarlanmanın, cezalandırmanın korkulardan, vicdan azabından kurtulma yolu olduğunu, bu eğitim anlayışının toplumda kökleşmiş olduğunu artık biliyordu.

Acılar içinde öylesine kıvranıyor, baskılar altında öylesine eziliyor ki bir an önce ceza ve şiddetin barınağı olan yetişkinlerin dünyasına sığınmak istiyordu.

İçindeki şeytana uyuyor kahramanımız ve incirleri çalıyor. Babasının incirleri çocuklarından saklayıp yalnız kendisinin yemesi suç olmuyor da çocuğunun bunlardan bir kaç tane alması çok büyük suç oluyor. Elbette, neyin suç, neyin olmadığını yetişkinler karar verir. Kuralları onlar belirler. Her şey onların insafına kalmıştır. Eğer kendisi de böyle yetişmişse, aynı yoldan yürüyecektir.

içindeki şeytan nedir, nereden gelmiştir? Yetişkinlerin dayatmalarına karşı çocukta gelişen direnç, kin ve nefret değil midir şeytan? Toplumun ürettiği, insana bulaştırdığı suçtan başka nedir şeytan? Anlatıcı da şeytana uyduğunu suç işlediğini benimser hale gelmiştir. Şeytanı yaratan, 10 yaşındaki bir çocuğun içine yerleştiren toplumdan, yetişkinlerden başka kimdir?

Yazar öykü boyunca okurun vicdanına seslenerek onlarda çocuklara karşı bir duyarlılık oluşturma ve kendilerini sorgulama olanağı veriyor. Anlatıcının şu yakınmalarına hangi yürek duyarsız kalabilir:

"Bir gelip kurtaran çıkmıyor beni, içimdeki şeytanın istediğinden başka türlü davranamıyordum. Suçluluk duygusu midemi, kasıp büzüyor, parmak uçlarımı soğutuyor, yüreğim korkuyla pır pır ediyordu. Henüz ne yapacağımı ne edeceğimi bildiğim yoktu. Bildiğim tek şey, kötü bir durumdaydım. " s. 103-104

Anlatıcı ölümü bir kurtuluş, yetişkinlerin soğuk, ürkütücü, iğrenç, sahte dünyalarından bir kaçış olarak görmeye başlıyor:

"Zehir içmek, evet, en iyisi buydu, ya da kendimi asmak. Zaten ölmek yaşamaktan yeğdi. Çünkü her şey öylesine uydurma ve iğrençti ki! Kitaplığın önünde dikiliyor ve düşünüyordum. "s.l07

Anlatıcı kendini işe yaramaz biri olarak görmeye başlıyor. Çevre ona ne güven duygusu vermiş, kendini geliştirmesine olanak tanımış, ne de ruh sağlığı için gerekli olan sevgiyi, ilgiyi göstermişti. Onun bu dünyada bir yeri, bir önemi olduğunu ona hiç kimse duyumsatmamıştı. Her şeyle uğraşıyor, ama hiçbir şeyin üstesinden gelemiyordu. Yeteneklerini ortaya çıkaracak, ilgisine göre yön bulacak bir ortama hiç sahip olmamıştı. Yüzleştiği her başarısızlıkta bunun acısını duyuyor ve şöyle yakınıyordu:

"Bense, hangi işi verseler elime yüzüme bulaştırıyor, hep acele ediyor, hiçbir şeyi gereği gibi kıvıramıyordum. Tahta işlerinde böyle, yazdığım yazılarda, yaptığım resimlerde böyle, kelebek koleksiyonumda böyle, başka ne varsa hepsinde böyleydi durum. "s.l07

Kendini işe yaramaz gören, her fırsatta aşağılanan, horlanan, bu gelişme çağında psikolojik gereksinimleri karşılanmayan çocuk için bir yol kalmıştır; büyüklerin ilgisini çekmek, bende varım demek. Bunu yetişkinlerin kurallarını çiğneyerek, yahut da kendisine zarar vererek gösterecektir.

Öykü kahramanımız da bu yoldan gitmeyi düşünmektedir, kendine zarar vererek intikam almak, bu yolla onlarda vicdan azabı yaratmak istiyor:

"Derken bardak taşacak, o zaman her şey tüyler ürpertici biçimde sona erecekti. Günlerden bir gün, tıpkı bugünkü gibi bir gün boylu boyunca kötünün batağına gömülecek, yaşamın saçma katlanılmazlığından ötürü inat ve hırsa kapılıp dehşet verici ve kesin bir adım atacaktım; dehşet verici ve kurtarıcı bir adım, korkulan ve işkenceleri sürekli silip atacak bir adım. Nasıl bir adım olacağı belirsizdi hani; ama buna ilişkin hayaller, buna ilişkin inatçı düşünceler, birçok kez beni serseme çevirerek zihnime üşüşmüştü; öyle canice düşünceler ki, dünyadan hıncımı almamı, kendimi feda edip yok edebilmemi sağlayacaktı. "s. 108

Hesse toplumun gelişi güzel tavırlarının, kalıplaşmış, değişmez köhnemiş kuralların peşine takılmasının bir çocuğu bile hangi noktalara getirebileceğini bu öykü aracılığı ile okurla paylaşmak ve onda duyarlılık yaratmak istiyor. Öykü kahramanı bu toplumsal düzen içinde o kadar itilmiş, o kadar soyutlanmıştır ki sorunlarını paylaşacak, içini dökecek hiç kimse yoktur çevresinde; Ne bir arkadaşı, ne bir öğretmeni, ne de ailesinden bir kişi. Dünya onun için bir cehenneme dönüşmüştür; topluma, tanrısal düzene isyan etme noktasına gelmiştir. Bu toplumsal düzen içerisinde 10 yaşında bir çocuğun yapacağı bir şey yoktur. Çocuk isyan etme, intikam alma hırsı ile yanıp tutuşmaktadır, intikam planlarını eyleme dönüştürme yerine, bunları aklından geçirerek bir rahatlamaya ulaşmaktadır:

"ipe çekilip öldüm de, öbür dünyayı boylayıp o ezeli yargıcın önüne çıkarıldım mı, asla boyun eğmeyecek, asla onun otoritesini benimsemeyecektim. Hayır, hayır! Tüm melekler gelip dizi dizi çevresini kuşatsa, tüm kutsallık ve görkem bu yargıçtan ışın ışın etrafa saçılsa, yine yapmayacaktım böyle bir şey. isterse beni cehenneme yollasın, isterse katran kazanlarında kaynatırsındı. Asla yargılama dilemeyecek, tenezzül edip bağışlanmamı istemeyecek, yaptıklarımdan hiçbiri için nedamet getirmeyecektim. Bana: «Şunu, yaptın mı?» diye sordu mu: «evet yaptım!» karşılığını verecek, hatta daha da ileriye gidip: «yaptığım için de pişman değilim, elimden gelse yine yaparım » diyecektim. «Adam öldürdüm, evleri ateşe verdim. Neden mi?

Hoşuma gidiyordu da, ondan. Seninle dalga geçmek, seni kızdırmak istiyordum da, ondan. Evet, çünkü senden nefret ediyorum ve işte yüzüne tükürüyorum senin. Bana eziyet ettin, yapmadığını koymadın, kimsenin uyamayacağı yasalar çıkardın karşımıza: büyük insanları yarattın ki, küçüklere yaşamı zehir etsinler.» Bütün bunları açık seçik kafamda tasarlayıp, tıpkı düşündüğüm gibi davranacağıma ve konuşabileceğime kesinlikle inandım mı, kendimi bir süre tekin sayılamayacak bir rahatlık içinde buluyordum. Ama çok geçmeden eski kuşkular yeniden sesini duyuruyordu içimde: Acaba yumuşamayacak mıydım?

Yılmayacak, boyun eğmeyecek miydim gerçekten?

Diyelim ki, inatçı irademin buyurduğu gibi yaptım her şeyi; acaba Tanrı bir çıkış yolu bulup, yetişkinlerin ve güçlülerin her vakit becerdiği bir oyuna başvurmayacak mıydı?

Elinde bir kozla çıkıp gelerek, sonunda insanı utandırmayacak mıydı?

Dedikleri üzerinde pek durmayarak, o kahrolası iyilikseverlik maskesi altında insanı rezil ve kepaze etmeyecek miydi?

Ne yazık ki, bütün işin böyle biteceğin kuşkusuzdu.

Kafamdaki düşünceler bir o yana bir bu yana gidip geliyor, bazen benim, bazen Tanrı'nın yenik

düşmesine yol açıyor, kimi boyun eğmez bir cani aşamasına yüceltiyor beni, kimi bir çocuk ve güçsüz bir kişi duruma sokuyordu. "s.109-110

Okul da kahramanımıza göre çocuklara ceza verilen, işkence edilen yerdi. Çocuklar için hiçbir çekiciliği yoktu; okuldan soğumuştu; gitmemek için bahaneler arıyordu. Çocukların eğitiminden sorumlu okul, kahramanımızın gözünde önemini çoktan kaybetmişti:

"Yarın sınıfta adım okunacak, paylanıp azarlanacaktım En iyisi derse gitmemekti; nasıl olsa bir işe yaramayacaktı gidişim. Ama iyi düşünülmüş, ustaca düzenlenmiş ve inandırıcı bir özürle gidilirse, belki o zaman ...gel gelelim, yalan söyleme bakımından okulda ne kadar iyi yetiştiriliyorsak da, şu an bu türden hiçbir özür gelmiyordu aklıma. Şu an yalan atacak, kafamdan bir şey uydurup çıkaracak durumda değildim. En iyisi hiç okula uğramamaktı. "s. 111

Babası adeta bir fildişi kulesinde yaşıyordu; ayrıcalıklı bir konumu vardı. O ne derse o olurdu. Kimse buna karşı çıkmazdı. Onun dünyasına sokulabilmek olanaksızdı. Hatta suçtu. Birde, bütün ailesinden esirgediği, kendisine sakladığı, yalnız kendi tükettiği incirlere musallat olmak daha da büyük suçtu. Kahramanımız babasının bu tutumunu şöyle yadırgıyordu:

"Ama babamın da komodinin gözünde böyle kuru incirler saklamasının ne gereği vardı, bilmem?" s. 111

Babasının bencilliği aile bireyleri arasındaki ilişkileri soğutmuştu. Bazı maddi şeyler dışında paylaşacak bir şeyleri yoktu. Her şey güçlüden yanaydı, her şey güçlü içindi. Bu tanrısal düzene isyan ediyordu. Yetişkinlerin tavırlarından tanrıyı sorumlu tutuyordu:

"Bana eziyet ettin, yapmadığını koymadın, kimsenin uyamayacağı yasalar çıkardın karşımıza; büyük insanları yarattın ki biz küçüklere yaşamı zehir etsinler. "s. 110

Yaşam anlatıcı için bütün çekiciliğini kaybetmişti; korku egemendi bütün ruhuna. Kendini suçlu yapan, suçlu olduğu duygusu uyandıran her şeyden kurtulmak istiyordu. Ama bu olası değildi. Birkaç kuru incir yüzünden başına bunlar gelmişti. Korkuları, babası karşısındaki çaresizliği yaşamını cehenneme çevirmişti: yaşama sevinci uçup gitmişti:

"Başka zaman kıvançla seyrettiğim bütün o şirin ve neşe saçan nesneler, şimdi yabancı ve büyülenmiş gibi duruyordu karşımda! Bilmediğim bir duygu değildi hani, bir vicdan tedirginliğiyle alışılmış bir yerden koşarak geçmenin tadını daha önce tatmıştım! Şu an en seyrek rastlanır kelebeklerden biri çimenler üzerinden uçarak gelse de, ayaklarımın hemen önünde yere konsa, bir hiçti benim için; beni sevindirmez, beni çekmez kendine, bana bir avuntu sağlamazdı. Şu an, en şahane kiraz ağacı, en çok kiraz yüklü dalını bana buyur etse, benim için değer taşımaz, bana hiçbir mutluluk sağlamazdı. Şimdi kaçmaktı öneli olan; babamdan, cezadan, kendimden, kendi vicdanımdan kaçmaktı; kaçmak, dur durak bilmemek, elinden kurtulamayacağım o amansız sonun er geç gelip beni bulacağını unutmayarak, bu kaçışı sürdürmek.. "s. 112

Babasının göstereceği küçük bir ilgi, küçük bir hoşgörü onu yeniden yaşama bağlayacak, hatalı davranışlardan koruyacaktı.

Hesse, bu öykü aracılığı ile toplum eleştirisi yapıyor. Toplumsal düzen, aile, okul çocukların kendilerini suçlu görmelerini sağlıyor, böylece onları sevk- idare etmeyi kolaylaştırıyorlar. Suçluluk duygusundan kurtulamayan bir çocuğun sağlıklı yetişmesi olanaksız hale geliyor. Çocuk şöyle düşünmeye başlıyor:

"Benden bir şey olmaz. Ben topluma uyamıyor, sorumluluklarımı yerine getiremiyorum. İşe yaramaz

biriyim!" Bu duyguyu toplum onlara veriyor. Eleştirel düşüncenin toplumda yerleşmesi engelleniyor. Yetişkinler kendi sözde rahatları adına çocukları gençleri perişan ediyorlar. Toplumun suç saydığı şeylerle boğuşmaktan, suçluluk duygusu altında ezilmekten başka bir şeye zaman bulamıyor kahramanımız. Nasıl olmuştu da, böyle perişan bir duruma gelmişti. Yazar kahramanımızı kendi kendiyle şu şekilde hesaplaştırıyor:

"Öylesine sen, öylesine memnun, öylesine şükranla dolu, öylesine arkadaş canlısı, anneme karşı öylesine sevecen, öylesine korkulardan uzak, akıl almayacak kadar mutlu?

Bu benim eski halim miydi? Şimdiki duruma nasıl düşmüştüm peki?

Nasıl böyle bambaşka, böyle kötü, böyle içi korkuyla dolu, böyle yıkık biri olup çıkmıştım?

Her şey yine eskisi gibiydi; orman, ırmak, eğrelti otları, çiçekler, şato ve karınca kümeleri eskisi gibi; ama yine de her şeye bir ağu sinmiş, her şey altından girilip üstünden çıkılmıştı sanki. Oraya, bir zaman mutluluk ve safiyetin bulunduğu yere bizi götürecek hiçbir yol yok muydu artık?

Bir vakit nasılsa, hiç öyle olamaz mıydı artık?

Bir daha hiç öyle gülemeyecek, kız kardeşimle oynayamayacak, paskalya yumurtaları arayamayacak mıydım?

Koşuyor, koşuyordum. Alnımda terler birikmişti; ardım sıra işlediğim kabahat koşuyor, kocaman adımlar atarak ve devcileyin, babamın gölgesi ardımdan seğirtiyor, bir türlü peşimi bırakmıyordu. "s. 112-113

Ne yapsa, ne etse hepsi suçtu. Nasıl davranılacağını bilemiyordu. Yetişkinlerin karşısında kendini hep suçlu görüyordu. Bu yetişkinlerin taktiği idi. Kendilerine bağımlı yapma, korku ile onları sindirme, kendi istedikleri biçime sokma yöntemiydi bu. Çocukları kendilerine boyun eğdirme, itaat ettirme yöntemiydi bu. Sanki aralarında gizli bir sözleşme yapmış gibi bütün yetişkinler böyle davranıyordu. Düzeni sağlamanın en kestirme yolu buydu. Kendisine hiçbir yetişkin yardım edemezdi. Buna amcası da dahildi:

"Amcam şimdi olsa, bulunsa bile yardım elini uzatmazdı bana. O şimdi hanidir büyük ve yetişkin adamdı, bir rahipti yetişkinlerin tarafını tutar, beni gözden çıkarırdı. Hepsi böyleydi bunların. Biz çocuklara karşı hepsi ikiyüzlü davranıyor, yalan dolana sapıyordu; bir rol oynuyor hepsi, kendilerini gerçektekinden başka türlü gösteriyordu. " s. 114

Hesse bir çocuğun ağzından yetişkinlere uyarıda bulunuyor. Bir çocuk olarak her şeyin farkında anlatıcı. Yetişkinlerin ahlak yalancılığını sorguluyor. Söylemlerin davranışlara yansımadığının altını çiziyor.

Anlatıcı sıcak bir yuva özlemi çekiyordu. Herkesin herkesi sevdiği, anladığı, dayanışma içinde olduğu bir aile ortamına hiç sahip olamamıştı. Hiçbir zaman kendisini kucaklamayan, bağrına basmayan evine dönmektense ölmeyi yeğliyordu:

"Evet, bu kez eve dönmesem!' Bir olay dönmemi engelleyebilirdi; bir yerden düşüp ölebilir, diyelim suda boğulabilir, tren altında kalabilirdim. O zaman her şey bir başka havaya bürünürdü. O zaman beni alıp eve getirirlerdi; kimsenin sesi çıkmazdı o zaman, herkes korkuyla bekler ve ağlardı, herkes acırdı halime, incirlerin de sözü edilmezdi. " s. 114

En küçük hoşgörünün çocukların dünyasında yapacağı olumlu gelişmeleri anlatıcının ağzından şöyle öğreniyoruz: *"Babam bir çakı armağan etmişti; birlikte gezmeye çıkmıştık, şen ve*

tatlı bir huzur içindeydik; ben çalılıktan kendime uzun bir değnek keseyim istemiş, babam da bu banka oturmuştu. Değneği keserken bıçağı zorlayıp kırmıştım, sapın hemen yanından kırılmıştı bıçak, korkuyla babamın yanma dönmüştüm, ilkin saklamak istemiştim, ama babam sormuştu. Bıçağın kırılışı bütün neşemi alıp götürmüştü, çünkü babamın beni paylayacağını düşünmüştüm. Ama babam yalnızca gülümsemiş, elini hafifçe omuzlarıma dokundurup şöyle demişti: «Ne yazık! Ne yazık!» O zaman ne kadar sevmiştim babamı? İçten içe ne özürler dilemiştim kendisinden. Ve şimdi babamın o zamanki yüzünü düşünüyorum da, sesini, acımasını düşünüyorum da, ne canavarın biri olmalıydım ki, böyle bir babayı sonradan iki de bir üzdüm, yalanlar söyledim kendisine ve bugün de çekmecesinden öteberilerini aşırdım.. "s.114-115

Saygın bir ailenin terbiyeli çocuğu rolü onu sıkmaya başlamıştı. Bunu da zaten ikiyüzlülük olarak görüyordu anlatıcı. Yaşamın ortasında olmak, her yönünü yaşamak onu sevindiriyordu. Acı duymasına, canı yanmasına karşın büyük bir mutluluk duyuyordu. Daha önce hiç yapmadığı bir şey yapmıştı, Arkadaşı ile kavga etmişti. İlk kez kendine çizilen yolun dışına çıkmıştı, bu onu çok mutlu etmişti:

"Gözlerimden yaşlar geliyor, ağzımdan kanlar akıyordu. Bir harikuladelik kazanmıştı dünya, bir anlam taşıyordu şimdi; yaşamak güzel, bir yerinin kanaması ne güzel, başka birinin bir yerini kanatması güzeldi. "s.117

İlk kez kuralların dışına çıkmıştı. Bu onun için ilk özgürlük denemsiydi. Bedelini ödeyerek çok istediği bir şeye ulaşmıştı.

İçindeki korku bir kartopu gibi giderek büyüyor, katlanılmaz boyutlara ulaşıyordu. Bundan kurtulmak uğruna her şeye razıydı. Bu birey olma özlemi duyan bir çocuğun yenik düşmesiydi. Anlatıcı kendi yenilgisini şöyle dile getiriyordu:

"Ansızın korkunç bir düş kırıklığı çullandı üzerime. Eve ayak attığımdan beri içimi oyup kemiren tek bir yakıcı isteğin benliğimi kapladığını fark etmiştim. Eve gelince fırtınanın artık kopmasından, yargılanmaktan, müthiş şeyin gerçekleşip korkunun sona ermesinden başka bir şey düşünmemiş ve özlememiştim. Her şeyi göze almıştım. Hazırlıklıydım her şeye. Ağır cezalara çarptırabilirler beni, dövebilir, evde bir yere hapsedebilirlerdi. Aç bırakabilirlerdi isterlerse. Bana lanetler okuyabilir, beni kapı dışarı edebilirlerdi. Yeter ki, içimdeki şu korku bitsin, gerginlik sona ersindi. " s.119

Babası onun birkaç incir yürüttüğünü biliyordu, ama ona itiraf ettirmeye çalışıyordu. Onda eziklik, suçluluk duygusu yaratarak, onu kendine kul, köle, bağımlı yapmaya uğraşıyordu. Hesse bunu bizzat kendisi de çocukluğunda yaşamıştı. O bu öyküyle yetişkinlere mesajlar vermeye, onların kendilerine çekidüzen vermelerine önayak olmaya çalışıyor. Çocukların ruhsal gereksinimlerinin, öteki gereksinimlerden daha önemli olduğunu vurgulamak istiyor. Karınlarım doyurmak, barınacak bir yer vermek, gündelik maddi gereksinimlerini sağlamakla, yetişkinlerin sorumluluklarını yerine getirmiş olamayacaklarını vurgulamak istiyor.

Aslında toplumun genel anlayışına göre yetişkinlerin tavırlarında bir anormallik yoktur. Böyle gelmiş, böyle gidiyor. Geleneksel yaşam anlayışından kopmak kolay değildir. Bu dışlanmayı, horlanmayı göze olmak demektir. Ruhsal gelişimlerini sağlıklı bir şekilde geliştirecek ortamlara onlarda sahip olmamıştır. Hesse'nin eleştirisi de kişilere değil zaten, kişilerin şahsında tüm topluma yönelik. O bir sanatçı duyarlılığı ile içinde yaşadığı toplumu, onun eğitim anlayışını sarsmayı ve değişimin yolunu açmayı amaçlamıştır. Birçok yapıtı gibi bu öyküde yetişkinlere kendilerini gözden geçirmeleri için bir çağrı. Bu dünyayı dar yapan,

yaşamaya değmez kılan, yaşamın yalnız gölgeli taraflarını gösteren neydi?

Bu sorunun yanıtını okur öyküde bulmaktadır.

Sh:77-101

SONUÇ

Yetişkinleri eleştiren yaklaşımımıza karşın şunu da söylemeliyiz ki yetişkinlerin işi hiç de kolay değildir. Ama işimiz zor diye sorumluluklarımızdan uzak duracak değiliz. Zaten başarıya da zorluklar aşılarak ulaşılabilir.

Gençlere nasıl yaklaşacağımızı bilmek, bunu uygulamak ve bundan sonuç almak bazen bu konunun uzmanlarını, eğitim bilimcileri bile aşmaktadır. Günümüzün çok boyutlu dünyasında gereksinimler çoğalmakta, çeşitlenmektedir. İletişim çağının dünyayı evimize getirdiği, bütün değerlerini altüst ettiği günümüzde kendi doğrularımızdan yola çıkarak gençlere yardımcı olamayız; onlara yabancılaşır ve onları kendimizden uzaklaştırırız. Hatta diyebiliriz ki onların eğitimi bizlerin elinden neredeyse çıktı. Biz değil, zaman onlara şekil ve ruh veriyor.

Biz yetişkinlere düşen, gelişmeleri yakından izlemek, yabancılaşma tuzağına düşmeden çocuklarla, gençlerle sağlıklı iletişim kurmaktır; her gün yeni gelişmelerle yüzleşen gençlerin dünyayı anlamasında ve kavramasındaki zorluklarını aşmada onlara yardımcı olmaktır. Onlara karşı sorumluluklarımızı yerine getirip getiremediğimizi test etmek için zaman zaman kendimize şu sorulan sormalıyız:

Gençlerin psikolojik gereksinimlerini tatmin buluyor mu?

Onlara güvenli bir ortama sahip oldukları inancı veriliyor mu?

Onların özgüven kazanmaları için olanak tanınıyor mu?

Onlara özdisiplin kazanmaları için ortam yaratılıyor mu?

Gençlerin çevresinden gördükleri ilgi, sevgi yeterli mi?

Gençler toplumda bir yer edinebiliyor, bir değer olarak görülüyor ve önemseniyorlar mı?

Gençler kendilerini geliştirme ve gerçekleştirme ortamına sahip mi?

Gençlerin yeteneklerini ortaya çıkarma ortamı var mı ve bu yönde yüreklendiriliyorlar mı?

Gençler demokratik bir ortama sahipler mi?

Bu gereksinimlerin tümü karşılanabilirse biz yetişkinler görevimizi yapmış, sorumluluklarımızı yerine getirmiş sayılırız. Bu soruların evetlenme oranı arttıkça gençlerin ruh sağlığı ve dolayısıyla doğal gelişimleri seyrinde gidiyor demektir.

Bireysel çabalarımız elbette bir anlam ifade eder, ama bu sorular ancak ve ancak demokrasi kültürünün kök saldığı toplumlarda sorun yaratmazlar.

Ne yazık ki var olan eğitim anlayışı ve yetişkinlerin çocuklara, gençlere karşı sergilediği baskıcı tavırlar bütün toplumsal rahatsızlıklara çare olacak olan demokrasi kültürünün gelişmesi ve yaygın hale gelmesini engellemektedir.

Demokrasi kültürünü benimsemek, benimsetmekten geçer sağlıklı toplum. Aileyi oluşturan her üyenin, bir yeri, bir değeri, bir sözü olmadığı sürece sağlıklı toplum yaratmak olası değildir.

Bütün dünyanın özlemini duyduğu barışa ulaşmak, hoşgörünün, anlayışın, sevginin egemen olduğu toplumlar yaratmak bir niyet bir istek işinden çok bir olgunluk, bir birikim, yani demokrasi kültürünü benimseme, onunla yoğrulma işidir.

Toplumsal barışın güvencesi olan, insanın beynini aydınlatan, yüreğini duyarlı kılan, sorumluluk sahibi bireylerin yetişmesine zemin hazırlayan demokrasi kültürünün toplumlarda yerleşmesini sağlama yolunda en büyük görev eğitim kurumlarına düşer. Kendi beynine kendi rehber olan, kendi vicdanını kendi şekillendiren, kendini gerçekleştirme olanağı bulan bireylere demokrasi kültürünün yaygınlaştığı toplumlarda rastlanabilir. Böyle şekillenmiş gençler insanlığı aydınlık geleceğe, barışın egemen olduğu bir dünyaya, kişi ve zümre egemenliğine yer olmayan toplumlara götürebilir.

Ancak o zaman tek doğrulara, tek tip düşüncelere sığınma, ideolojik kamplara bölünme gibi insanlığın geleceğini tehdit eden olumsuzluklardan, kavgadan, kargaşadan, savaştan uzak tutabilir toplumlar kendilerini.

Ancak o zaman hukuk düzeni toplumlarda egemen olur, toplumsal şiddet zemin ve güç bulamaz, sosyal adalet yerleşir, barış gelir, huzurlu bir ortam oluşur ve kalıplaşmış düşünceler ve önyargılar toplumu yönlendirmez.

Ancak o zaman insanlar sağcı-solcu, inanan-inanmayan, laik-antilaik veya alt kimliklerine göre kamplara bölünmeyecek ve ideolojik kavgalar son bulacaktır.

Ancak o zaman terör, kitleleri hedef alacak güce erişme olanağı bulamayacak, korku kol

gezmeyecek, anarşi topluma egemen olmayacaktır.

Ancak o zaman toplumlardaki farklılıklar bir kavga nedeni olarak görülmek yerine, toplumun bir zenginliği, bir ayrıcalığı olarak görülecektir.

Ancak o zaman olumsuzluklar karşısında tavır koyacak, aydınlık beyinlerin, duyarlı yüreklerin sayısı toplumda hızla artacaktır.

Ancak o zaman her şey insanların gözleri önünde cereyan edecek, insanları tedirgin eden saklı gizli bir şey kalmayacaktır.

Ancak o zaman insanlar kaderine razı olmayacak, toplumda olup biten olumsuzluklara teslim olmayacak, onların karşısına çıkacak beyin ve yürek gücüne sahip olacaktır.

Ancak o zaman eğitim sisteminin çağdaş ve üretici olması, üretim toplumu, bilgi toplumu haline gelmesi olanaklı hale gelecektir.

Ancak o zaman toplumlar, yeniliklerden yana tavır koyma olgunluğuna erişecek, karanlıkta debelenip durmayacak, hiçbir bağnazlığa yenik düşmeyecek ve karanlıklar artık aydınlığa meydan okuyacak güce erişemeyecektir.

Aklın, bireyselliğin ve şeffaflığın yükselen değerler olarak yerini aldığı demokrasi kültürü tüm toplumunu aydınlatacaktır. Bu aydınlıkta bütün çirkinlikler, tuzaklar kendini ele verecektir. 21. yüzyılda güven içinde yol almak için demokrasi kültürünü en önemli donanım olarak görmek ve benimsemek zorundayız. Bu özgürlüğün, barışın, insan haklarının korunmasının ve hukukun egemen kılınmasının tek yoludur.

Geleneksel eğitim anlayışımız demokrasi kültürünün gelişmesi ve toplumda yaygınlaşmasını engellemektedir. Demokrasi kültürünün temel öğeleri olan sorgulama, irdeleme, eleştirme ve karara katılma sorumluluğuna ulaşmanın yolu artık eğitim kuramlarında açılmalıdır. Zaman eskitir, çürütür, yok eder, aynı zamanda da yaratır, yani zaman yargısını yerine getirir; buna direnenin ise kaynakları kurur, zayıf düşer ve yok olup gider. Acı verse de yetişkinler bu gerçeğe yüzlerini dönmelidirler. Batıklar iki asırdır eleştirel düşünmeyi yaşamın vazgeçilmez öğesi yaparak bütün kurumlarını sağlıklı bir şekilde işler duruma getirdiler. Biz bugün halen eleştirel aklın sağlıklı topluma giden en önemli yol olduğunun farkında bile değiliz.

Demokrasi kültürünün toplumda yerleşmesinin çok uzun bir süreç gerektirdiğini bilmemize karşın, bir şeyler yapmak, bu süreci kısaltmanın yollarını aramak, sağlıklı toplum üretmenin yolunu açmak gibi bir sorumluluk taşımamızın kaçınılmaz hale geldiğini de bütün insanlara duyumsatmak istiyor bu kitap.

Bu yapıttaki anlatım tutumu eleştireldir. Bu tutum okuru düşündürmek, sarsmak için özellikle seçilmiştir. Eleştiri, eleştiri yapanı sevimsiz yapabilir, onun birçok sorun yaşamasına yol açabilir, ama sağlıklı bir topluma açılan başka bir yol yoktur. Hiçbir aydın bunu göze alma sorumluluğundan kaçamaz, birileri rahatsız olsa bile. Bu yapıtta bazı genellemeler yapılmıştır. Genellemeler bütünü asla kapsamaz. Zaman zamanda abartı sanatı kullanılmıştır. Okuru düşündürmek, sarsmak ve tavır almaya yönlendirmekten başka amaç güdülmemiştir.

Sh:103-107

Kaynakça

Froese, Leonard; Zehn Gebote für Erwachsene, Suhrkamp, 1979, Frankfurt

a.Main., s. 198

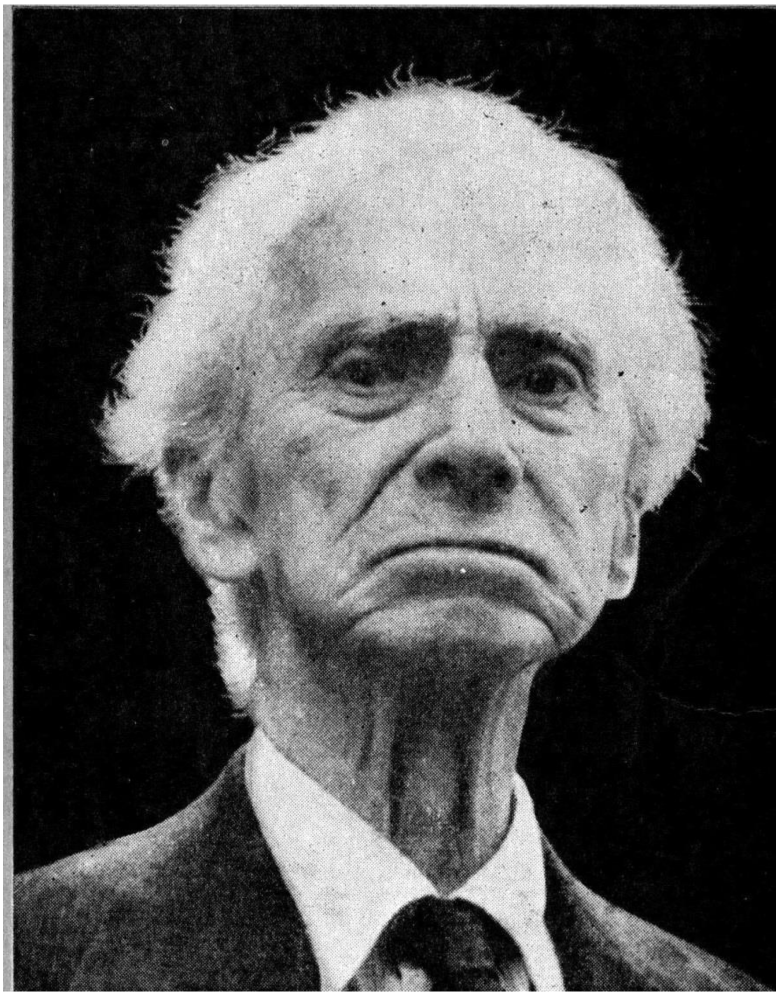
HESSE, Hermann; *Çocuk Ruhu*, Gençlik Güzel Şey, Çev.:Behçet Necatigil-Kamuran Şipal, Cem-Yayınları- Bilge Nobel Dizisi, İstanbul, s. 95-130

Hölderlin, Friedrich; Hyperion I- Batı Klasikleri, MEB kayınları, İstanbul, 1990, s.7.

KAFKA Franz; *Babama Mektup*, Taşrada Düğün Hazırlıkları, Çev.: Şipal, Kamuran; Cem Yayınevi, İstanbul-1994, s. 155-212

Raabe Paul / Wilhelm Schmidt-Biggemann; Aufklārung in Deutschland, Hohwacht Verlag, Bonn 1979, s. 9

Kaynak: Yılmaz ÖZBEK, Sağlıklı Eğitim Sağlıklı Toplum, Birinci Baskı ÇİZGİ KİTABEVİ Ocak 2004, Konya

BERTRAND RUSSELL

1872 yılında doğan Bertrand Russell, soylu bir İngiliz ailesindendir. Felsefeci, matematikçi, mantıkçı, konferansçı, hoca, yazar ve eleştirici olarak, çok yönlü kişiliğiyle tanınır. Dört yaşında babasını kaybetti. O günden sonra aydın bir kadın olan anneannesinden yakın ilgi gördü. Daha Trinity Kolejinde öğrenciyken, matematik ve felsefedeki üstünlüğünü kabul ettirdi. İleriki yıllarda bu iki bilim dalında çağımızın dahileri arasına girecekti. Russell, felsefe ve din inancının temelini aramak için öğrenim yaptığım söyler. Bu arada matematik ve felsefe kadar mantık alanında da başarılıydı.

1910 — 1913 yılları arasında yayınlanan «Principia Mathematica» adlı eseri, 1927 de ikinci kez basıldı. A.N. Whitehead'la işbirliği sonucu ortaya çıkan bu yapıt, onu uluslararası üne kavuşturdu. Böylece geçim zorluğundan da kurtulmuş oluyordu.

Russell'in felsefî yönü çok canlıdır. Cümlelerinde geometrik doğruluk ve derin anlam vardır. 1910 yılından sonra felsefeyle ilgili çalışmalarının arttığı görülür. **Önceleri Kant ve Hegel'in etkisindedir. Bu temel üzerinde yükselen bir idealizmi benimsemiştir. Ama çok geçmeden buna cephe alacaktır. Gerek arkadaşı G.E. Moore, gerekse Leibniz'in eserleriyle idealizmin yanlışlığını anlar. Bunda «The Philosophy of Leibniz» adlı yapıtın rolü büyüktür. Artık o bir realist düşünürdür.**

Düşünürümüz, pratik yönü akademik yönüne ağır basan bir kişiliğe sahiptir. 1918 yılında askerliğe karşı olan tutum ve çalışmalarından ötürü hapishaneyi boyladı.

1922—23 yıllarında işçi adayı olarak sahnededir. 1927 de teorisinin pratikteki temsilcisi «Progressive Schooll»ü kurdu. Nükleer savaşa karşı çıkışı, dünyanın aydın çevrelerince yakınlık gördü. Bu çalışmalarından ötürü 1961 yılında bir kez daha hapsedildi.

Derin bir konuşma üslûbu, inatçı bir yolu vardır. Voltaire tarzına varan çelik bir inancı olduğu söylenir. Konuşmaları doyurucu ve sürükleyicidir. 1950 yılında Nobel edebiyat ödülünü aldı. Oldukça uzun sayılacak hayatı boyunca dört defa evlendi, üç çocuğu oldu.

Russsell sosyal ve etnik konulardaki çalışmalarıyla halk arasında tanınmıştır. İlk eserini 1896 da yazdı. Bu eser Alman Sosyal Demokrasisi üzerineydi ve o sırada Berlin’de bulunuyordu. Almanca ve Fransızcayı çok iyi bilmektedir. Bu dilleri okul öncesi, özel bir eğitimle öğrenmişti. Koleji bitirir bitirmez kendisini oraya üye seçtiler. Bu arada bir süre Paris İngiliz Elçiliği ateşelik görevini yürüttü.

Evlilik hayatı oldukça maceralıdır. 1894 yılında Alys Pearsall Smith’le evlendi. Çok geçmeden Berlin’e gitti, yukarda sözü edilen kitabı yazdı. Haslemere’deyken zamanın çoğunu felsefî çalışmalarla geçirdi. 1910 da felsefeyle ilgili ilk kitabım yazdı. Bu kitap Leibniz felsefesi üzerine bir çalışmaydı. 1903 te matematik kitabının hazırlıklarına başladı. Bu anıt eser, üç cilt olacaktı. O günlerde çalışmaya

dayanan sade bir hayat sürüyordu. 1908 de «Royal Society» ye alındı. İki yıl sonra da eski kolejine rektör oldu.

İnatçıydı, bildiği yoldan dönmezdi. Felsefedeki inançları yönünden hayli bocalama devri geçirdi. Askerlik ve nükleer savaş karşısındaki tutumları birbirine benzer. 1. Dünya Savaşıyla ilgili yazı ve çalışmaları, etkili bir kişi olduğundan, hükümetin dikkatini çekti. Oldukça ağır bir cezaya çarptırıldı. Hükümlülüğü sırasında kitaplığını bir arkadaşı satın aldı. En değerli eserleri bu arada kayboldu. O, bunu hep üzüntüyle anmıştır. Ardından diğer aksilikler birbirini izledi. Kolej, hocalığına son verdi. Gerçi Amerika’da Harvard Üniversitesi görev teklifinde bulunuyordu ama, İngiliz Hükümeti böyle «zararlı» bir kişiyi göndermeyi sakıncalı görüyordu. Askerî otoriteler de ağırlığını koyunca, gitmesine izin verilmedi. Tribunal’da çıkan bir yazısından ötürü 1918 de yeniden hapsedildi.

İkinci matematik kitabı olan «İntroduction to Mathematical Philosophy» yi böyle bir hava içinde, hapishanede yazdı (1919). 1 yıl sonra Rusya’yı ziyaret etti. Oraya gidişi de ayrı bir âlemdi. Önceleri İngiliz Hükümeti izin vermek istemedi, ardından Rus Hükümeti.

Rusya’da gördükleri de umduğundan farklıydı. İzlenimlerini «The Practice and Theory of Bolshevizm» adlı kitapta topladı.

Daha sonra Çin’e gitti. Peking Üniversitesinde sayısız konferanslar verdi. Ertesi yıl eşinden ayrılıp, Dora Black’ la evlendi. Artık gazeteci, konferansçı, yazar olarak da ünü sınırları aşıyordu. 1927 yılında eşiyle birlikte bir okul açtılar. Bu girişimleri 1935’e kadar sürdü. 1935 de Black’tan ayrıldı. Üçüncü eşi Patricia Helen Spence’dir. 1938 de Amerika’da çeşitli üniversitelerde görev aldı. İki yıl sonra New-York Kenti Koleji felsefe hocalığına atandı.

Bu tarihten sonra Russell, daha çok İngiltere'de kalmaktadır. Ardarda iki başarısına daha tanık oluyoruz. 1943 da liyakat nişanı, ertesi yıl da Nobel ödülü.

1952 yılında bu eşinden de ayrılır ve Edith Finch'le evlenir. 1961 deki hapisliği de onun savaş ve nükleer felâket karşısındaki direnişini engelleyemez. Nihayet geçen yılların önemli olayı, ünlü Vietnam Mahkemesini kurar. Beş hikâyenin yer aldığı **«Satan in the Suburb»** (Şeytan Banliyöde) adlı kitabı ise düşünürümüzün sanatçı yönünü göstermektedir.

Bertrand Russell 2 Şubat 1970 gecesi hayata gözlerini yumduğunda 98 yaşındaydı.

ANILARINDAN

ÇİN JAPONYA DÖNDÜKTEN SONRASI MEKTUPLAR

Şanghay'a vardığımızda kimse bizi karşılamaya gelmedi. Önce, «Bu davet soğuk bir şaka olsa gerek!» diye düşündüm. Ama pek az kişi böyle bir şaka için, o devirde büyük para olan 125 sterlin harcamayı göze alırdı. Evde oturup çalıştığım mutlu günlerimi anımsadım. Geldiğime pişman olmuştum. Az sonra durum değişti. Vapurun geleceği saati yanlış hesapladıkları için gecikmişlerdi. Çok beklememiştik ki, güverteye çıktılar. Bizi alıp Çin Oteline götürdüler. Üç hafta orada en göz kamaştırıcı günlerimi geçirecektim.

Dora'yla olan ilişkimi anlatmam gerekiyordu. Onlar, Dora'nın eşim olduğunu sanıyorlardı. Açıklayınca yanlış düşüneceklerinden korkuyordum. Dora'ya eşim gibi davranılmasını istedim onlardan. Gazeteler de böyle bildirmeliydi.

Çin'de kaldığımız sürece karşılaştığımız her Çinli, gerek bana, gerek karım bildikleri Dora'ya içten konukseverlik gösterdiler. Buna rağmen hepimiz Dora'yı «Miss Black» diye çağırmalarını istiyorduk.

Vaktimizi Şanghay'da pek çok olan Avrupalı, Amerikalı, Japon, Koreli ve onlar kadar çok olan Çinli dostlar arasında geçiriyorduk. Elbet bu değişik ülkelerin insanları hep aynı duyguda, düşüncede değildiler. Japon ile Koreli Hristiyan buna güzel bir örnektir. Bunun için konuklarımıza odalarda ayrı masalar gösterirdik. Günlerimiz masadan masaya taşınmakla geçiyordu. Birçok büyük ziyafette bulunduk. Yemeklerden sonra Çinli tanıdıklarla İngiliz tarzı hoş bir hava içinde sohbet ediyorduk. Pek memnun ediyordu bizi bu. Sanki başka bir âleme götürüyordu. İlk görüştüğümüzde Çinlilerin zekî, cana yakın' olduklarını anlayınca şaşırmadık değil. Öbür zekî insanlardan hiç de başka değillerdi. Sun Yat Sen de beni yemeğe çağırmıştı. Ertesi gece ayrılacaktım. Bunun için davetini kabul edemedim. Çok üzgündüm. Az sonra o Kanton'a gitmiş, memleketin işgalinden sonra millî hareketin başlamasına önayak olmuştu. Ben Kanton'a gidemedim. Böylece Sun Yat Sen' le bir kez daha görüşmemiz mümkün olmadı.

Çinli arkadaşlarım beni iki günlüğüne Hangchow'a götürmek istediler. Batı Gölü'nü göstereceklerdi. Kabul ettim. İlk gün gölü botla şöyle bir dolaştık. İkinci gün iskemlelerimizde dinleniyorduk. Eski uygarlıkla kaynaşmış harika bir güzellik vardı. İtalya'da gördüklerimi bile bastırıyordu. Oradan Nanking'e, Nanking'ten de botla Hankow'a geçtim. Yengeç ırmağı üzerindeki bu güzel günlerim, Volga'daki dehşetli günlerimin zıttıydı. Hankow'dan Changsha' ya kültürel konuşma için geçmiştim. Orada da bir hafta kalmam rica edilmişti. Böylece her gün konferanslar vermem mümkün oluyordu. Fakat ikimiz de hem bitmiş, hem dinlenme umudunu yitirmiştik. Pekin'e varmağa can atıyorduk. Vaktimiz

dolmuştu. Yirmidört saat bile bekleyemezdik. Hunan valisi, ne pahasına olursa olsun bizi memleketine götürmek istiyordu. Özel tren bile hazırlatmıştı. Aldırış etmedik.

Anılarımda Chengsha kenti önemli yer alır. Burada yirmidört saat içinde yemeklerden sonra dört konferans verdim. Modern otel yoktu. Misyonerler bize yakınlık gösteriyorlardı. Dora bir misyonerin evinde, ben öbüründe kalıyorduk. Davetleri kabul etmemek için en iyi çarenin otelde kalmak olduğunu anlamıştık. Bazan zor durumlara düşüyor, pisliklerle karşılaşıyorduk. Bitler sürüyle yataklarımıza doluyorlardı.

Tuchun askerî valisi bizlere muhteşem bir ziyafet vermişti. Orada ilk kez Dewey'le karşılaştım. Çok zarif, kibar biriydi. Hasta olmuştum. **John Dewey** bize büyük yakınlık göstermişti. (Bu eğitimci Atatürk'ün davetiyle Türkiye'ye de gelmiştir. Çev. notu.) Ona hastahanede sayıklayarak, «Barış için bir plân hazırlamalıyız » demişim. İyi olduğum zaman anlattılar bunu.

Bu ziyafette yüzden fazla konuk vardı. Geniş bir salonda oturuyorduk. Ziyafet için başka bir salona alındık. Burası düşünemeyeceğimiz kadar muhteşemdi... Vali ortamızdaydı. Konuşmasına özür dileyerek başladı. Günlük yaşantılarını gördüğümüzden memnun kaldıklarını belirtti. Herhangi bir art düşüncem yoktu ama, tercümanın, nükteli sözlerimi eksik verdiğine tasalanıyordum.

Başkentteki ilk aylarımızda mutluluk içindeydik. Bütün zorluklar, anlaşmazlıklar artık geride kalmıştı. Hepsini unutmuştum. Çinli arkadaşlarımız çok hoştu. İşimiz güzel, başkent düşünülemeyecek kadar cana yakındı.

Delikanlı bir ahçımız vardı, iyi bir yardımcıydı bu. Biraz İngilizce de biliyordu. Böylece bütün işlerimiz İngiltere'dekinden daha düzenli gidiyordu. Yemek daha biz eve gelmeden hazırdı. Bugün bilmem kim gelecek, şu yemekler hazır olmalı, dememiz yetiyordu. Delikanlı herşeyi biliyor, herşey elinden geliyordu. Ara sıra işimizi görmeğe dikici kadın gelirdi. Kıştan yaza kadar bize hizmet etti. Kışın çok şişmandı. Yazın sıcağıyle gitgide incelmeğe başlaması ilginçti. Giysileri de incelmeğe başlamıştı tabiî. Başkentte bol mağaza vardı. Eski, değerli eserlerle evimizi süsledik. Çinli arkadaşlarımız İngilizlerin modern mobilyaları dururken, bu eski eşyalara merak sarmamıza akıl erdiremediler. Daimî yardımcı olarak, bir de resmî tercüman verilmişti. İngilizcesi güzeldi. Bu dilde nükte yapabilmekle övünürdü. Onunla yakın bir ilişki kurmuştum. Çinli bir kızla nişanlanmıştı. Aralarındaki bazı zorlukları kaldırarak evlenmelerine yardımcı olmuştum. Ara sıra haberlerini aldığım bu mutlu çift, bir keresinde İngiltere'ye ziyaretime de gelmişlerdi.

Konferanslarım zamanımın çoğunu alıyordu. Ayrıca ilerlemiş öğrenciler için seminer de hazırlamıştım. Bu öğrencilerin hepsi Bolşevik'ti. Bir tek imparatorun yeğeni vardı onların dışında. Birer birer Moskova'ya kaçmanın yolunu buluyorlardı. Zeki, canlı delikanlılardı. Akılları fikirleri Çin geleneklerinden sıyrılmaktı. Çoğu çocuk denecek yaşta, eski geleneklere göre nişanlanmışlardı. Bir kısmı nişanlarını bozarak modern kızlarla evlenmekteydiler. Eski ve yeni Çin kuşağı arasında geniş bir çizgi vardı. Bu gençlerle aileleri arasındaki durum, gittikçe can sıkıcı oluyordu. Dora da okula gidip kızlara öğretmenlik yapmaktaydı. Hep evliliğe dair soruyorlardı ona. Serbest aşk, sevişme gibi sorulara bile oldukça açık cevaplar veriyordu. Elinden geldiğince Avrupa'daki öğretmenler gibi davranmağa çalışıyordu. Geniş düşünceliydi ama, ne de olsa geleneksel davranışların tümünü silememişti üstünden. Dora' nın ve benim öğrencilerim için partiler veriyorduk. Önce kızlar odalara doldular. Hiç erkek girmeyecek

sanmışlardı. Onları alıp erkek arkadaşlarıyla tanıştırdık. Aradaki buzlar eridikten sonra, düşüneceğimiz başka husus kalmamıştı.

Konferans verdiğim Pekin millî üniversitesi ilginç bir yerdi. Chacellor ile Vice Chacellor modern Çin'in amacını anlamış, saygılı kişilerdi. Hele Vice Chancellor tanıdığım en değerli ülkücülerdendi. Paraların çoğu öğretmen maaşlarına gidiyor, derslerse konuşmalar şeklinde geçiyordu. Öğrenciler profesörlerin öğrettiklerini sindirmiş görünüyorlardı. Bilgiye susamış haldeydiler. Memleketleri için kendilerini, göz kırpmadan feda ederlerdi. Öyle görünüyorlardı. Büyük uyanma ve umudun havası esiyordu her yerde. Yüzyıllardan beri uyukladıktan sonra Çin, modern dünyaya ayak uydurmak üzereydi. Fakat devletin reformcu karakteri henüz ortaya çıkmamıştı. İngilizler, reformcu kişilere yan gözle bakarak «Çin daima Çin'dir» diye kendilerini avutuyorlardı. Bu yarı cahillerin, kokmuş konuşmalarının saçma olduğuna inandırmak istiyorlardı beni. Oysa yarı cahil dedikleri bu genç kuşak, birkaç yıl içinde Çin'i kuşatıp İngilizleri de o çok sevdikleri imtiyazlarından edeceklerdi.

Komünistler Çin'e hakim olduktan sonra İngiltere'nin buraya karşı politikası A.B.D. ye bakarak daha belirlidir. Fakat zamanımıza kadar da daima karşı durumda olmuştur. 1926 yılında İngiliz kuvvetleri; üç defa silahsız Çinli öğrencilere yoktan yere ateş açtılar. Birçoklarını öldürdüler, yaraladılar. Ben böylesi saldırıdan sakınılmasını önce İngiltere'de, sonra da Çin'de kaç kez yazmıştım.

Çin'deki bir Amerikan misyoneriyle mektuplaşırdım. Bu olaydan kısa bir süre sonra ziyaretime gelmişti. Kötü davranışların Çinlileri kızdırdığını, İngilizlerin hayatlarının sebebi olarak benim tutumumu gösterdi. Oysa sır de hâlâ durabilmelerinin, kızgın Çinlilerin sakinleşmelerinin sebebi olarak benim tutumumu gösterdi. Oysa sır Çin'deki İngilizler değil, İngiliz hükümeti de yazılarımda! ötürü bana karşıydılar.

Çin'deki beyaz ırk, Çinliler arasındaki en önemli konuları bile bilemiyorlardı. Bir örnek vereyim: Çalıştığın Amerikan bankası, Fransız bankasının bir notunu bana gönderdi. Çinli tüccarların benim bu bankadaki muamelemin kabulüne yanaşmadıklarını bildiriyorlardı. Üç ay sonra Fransız bankası iflâs etmesin mi? Cindeki bütün beyaz bankerler şaşırıp kaldılar.

Doğuda İngilizler her bakımdan haklı sayarlar kendilerini. Hele çevreleriyle ilgilerini hemen tamamen keserler. 18. nci yüzyıldaki misyonerlerin verdiklerinden başka bir şey değildir bildikleri.

Doğuda bilgili gözüktükleri gibi, doğunun bilgililerine de küçümseyerek bakarlar. Yazık ki, bizim politik sağlamlığımız, onların bu görüşüyle değerlendirilmekteydi. Çinli reformcuların İmparatora yapamayacakları hareketleri bizimkiler Windsor'a gidip yapabilmekteydiler. Çin hak, kında görüşlerimi The Problem of China (Çin Problemi» adlı eserimde geniş geniş anlattım zaten. Burada bir daha söylemeyeceğim.

Her ne kadar tahrik edilmiş olsa bile Çin'in Avrupalılarla karşılaştırılması, memleketin filozofik bir sessizlik içinde bulunduğunu gösteriyordu. Bir keresinde İngiltere'den bir mektup almıştık. Gazeteler de geliyordu. Pazar günleri, bir sonraki konuşmalarım için çalışıyor ve tatil yapıyordum.; Bu sırada gördüğüm en güzel binalardan biri olan Gök Mabed'e bakmakla vaktimi geçiriyordum. Kış güneşi karşısında oturuyor, az konuşuyor, çok kez sakin havayı içimize çekiyorduk. Çılgınlıktan, heyecandan, karışıklıktan uzaktık. Huzur içindeydik. Bazen de başkent surları boyunca geziyorduk. Güneş batarken, ya da ay yükselirken buradaki

canlılığın renkli nakışlarını unutamam.

Çinli, yaradılıştan nükteyi sever. Ben de onlar gibiydim. Sıcak bir günde, iki şişman iş adamı beni motorla, oradaki ünlü yarı harap pagodayı gezmeye çağırdılar. Gittik. Pagodanın sipiral merdivenini tırmanmaya başladım. Onların beni izleyeceğini sanıyordum. Tepeye çıktığım zaman hâlâ yerde olduklarını gördüm. Neden çıkmadıklarını sordum. Dediler ki:

— Biz de çıkalım mı, çıkmayalım mı, diye tartışıyorduk. Sonunda çıkmamaya karar verdik. Pagoda bir anda çökebilir. O zaman bir filozofun ölümüne kim tanıklık edecek?.

Durum ortadaydı: Hava sıcak, onlarsa şişmandılar.

Çinliler yaptıkları şakayı karşısındakine belli etmeye çalışırlardı. Bu yanlarıyla ünlüydüler. Başkentten ayrılırken, Çinli arkadaşlarım küçük bir zemin üzerine kazılmış mikroskobik bir yazı örneği verdiler bana. Elle yapılmıştı. Ayrıca aynı pasajın büyük, pek güzel el yazısıyla yazılmış kısmını da verdiler. Ne yazıyordu burada? «Eve gittiğimiz zaman Prof. Gile'e sorunuz » dediler. «Sihirbaz danışman» yazıyormuş. Gerçekten şaka yapıyorlardı benimle. Çünkü politik konularda onlarla hiç konuşmamıştım.

Başkentte kışlar pek sert geçer ve Moğolistan'ın buzlu havasını getirirdi. Bronşit olduğum gibi, kendime de iyi bakamadım. Belki çabucak iyi olabilirdim. Fakat Çinli arkadaşlarımın gönlünü kırmak istemedim. Başkentten motorlu arabayla iki saat uzaktaki sıcak su kaynaklarına gittik. Otelde çok güzel çay vardı. Ne yazık ki, birdenbire bir titreme tuttu. Hemen başkente dönmek zorunda kaldık. Arabamız yolda bozuldu. Geç kalmıştık. Başkentin kapıları kapanmıştı. Ancak bir saatlik telefon konuşmasından sonra açtırabildik kapıyı. Eve zor ulaştım. Ağır hastaydım. Az sonra Alman hastanesine kaldırıldım. Dora gündüzleri yanı başımdaydı. İngiliz hastabakıcı da geceleri başımdan ayrılmadı. Doktor her gelişinde, acaba bir gün önce öldü mü, diye meraklanıyormuş. Bu hastalık günlerime ait birkaç hayalin dışında birşey hatırlayamıyorum. Hastabakıcıyı bile tanımamıştım. Dora bana çok hasta olduğumu, nerdeyse ümitlerini keseceklerini söylediği zaman, «Pek ilginç ı diyebilmişim. Öyle halsizdim ki, beş dakika içinde olanı unuttum. Bana bir daha anlattılar. Adımı bile hatırlayamıyacak kadar bitkindim. Bir ay sonra kendime geldiğimde ve yeniden anlattıkları zaman, inanmak istememiştim. Hastabakacı da mesleğinin ehliymiş. Savaş sırasında Sırbistandayken, hastaneyi Almanlar alınca Bulgaristan'a geçmiş. Bulgaristan Kraliçesiyle samimi olduğunu anlatmaktan bıkmıyordu. Dini bütün bir kadındı. Görevinin kendisini ölü hale koymak değil, daha iyiye götürmek olduğunu söylüyordu. Mesleğiyle olduğu kadar içten duygularıyla da olgun bir kadındı.

Gittikçe iyileşiyordum. Fakat zayıf düşmüştüm. Bunun la beraber büyük bir mutluluk içindeydim. Dora çok yardımcı oldu bana. Onun sayesinde her kötü şey silindi gitti önümde.

Daha kendime gelirken, Dora hamile olduğunu anlamıştı. İkimizi de sevince boğmuştu bu. Uzun süredir gittikçe artan bir çocuk sevgisi vardı içimde. Nerdeyse umudumu yitiriyordum. Bir çocuğum olacağı için nekahat devresinde daha mutluydum. Ateş, kalp ağrısı, böbrek, dizanteri gibi bir sıra ciddî rahatsızlıkları da atlatmasını başarmıştım. Ne olursa olsun, sonunda iyileşiyordum ya, pek mutluydum.

Hasta yatağımda ölümden uzaklaştığımı anlamakla memnundum. Aslında herşeyi küçümseyen ve hayata değer vermeyen bir tabiatım vardı. Sonra bunun ne kadar yanlış olduğunu anlıyordum. Hayat şimdi bana tatlı hayallerin olduğu bir yerdi. Pekin'e yağmur az

yağardı. Bu sırada hayli yağıyordu. Dört yan tatlı toprak kokusuna boğuldu. Pencerede bu toprak kokusunu duyamamanın acısı içinde düşünüyordum. Başka gün, güneş aydınlığı içinde, rüzgârın uğultusunda hep düşünüyordum. Pencerenin dışında akasya ağaçları vardı. Hayatın tadını duymağa başladığımda, çiçekler de açıyordu. Bu bana yaşama hıncı veriyordu. Birçok kimse de bunu sezmişlerdir...

Eğer ölseydim Batı Gölü'nün bir kıyısına gömeceklerdi beni, bir anıt yaptıracaklardı. Çinliler böyle söylemişlerdi. Yapmadıklarına üzülmedim değil. Böylece ben de bir tanrı olup çıkacaktım. Üstelik «ateist» dedikleri, dinsiz biri olarak... Ne tuhaftı bu!

Başkentte Sovyet diplomatik misyonu da vardı. Bize büyük nezaket göstermişlerdi. Başkentin en güzel şampanyaları onlardaydı. Benim için de bol bol şampanya patlattılar. Susuzluğumuz gidiyordu. Önce eşimi, sonra ikimizi başkentte motorla dolaştırdılar. Zevkli günler geçirdik. İhtilâlcilerin korkusuz motor sürüşleriyle çok heyecanlandık.

Hastalığımda beni kurtarmak için Rockfeller Enstitüsü'nün Pekin şubesi, özel bir serum kullanmış. Hayatımı kendilerine borçluydum. Politik durumumla onlara karşı olmama rağmen, saygılı davranışları değişmemişti.

Japon gazetecileri de Dora'nın başına belâ kesilmişler. Bana nasıl baktığım anlatmasını istemişler. Sonra da işi kısadan kesip, öldüğümü duyurdular. Haberler Japonya'dan A.B.D. ye, oradan da İngiltere'ye ulaşmıştı. İngiliz gazeteleri aynı gün Dora'dan boşandığımı yazıyorlardı. Çok şükür Saray işi ciddiye almadı, ya da mahkemece öyle kabul edildi.

Ortaya çıkan ölüm haberlerinin sonuçları beni umduğumdan çok sevindirdi. Bir misyoner gazetesindeki haber şöyleydi: «Misyonerler Mr. Bertnard Russell'in ölümüyle ilgili haberlerden sonra ve kendisinin göğe yükselmesinden ötürü başsağlığı dilerler.» Gökte daha değişik birşey göreceğimden korksam bile, daha ölmemiştim. Haber İngiltere'de birçok tanıdıklarımı üzüntüye boğmuştu. Başkentteki kardeşimden telgraf geldi. Hayatta olup olmadığımı bildirinceye kadar olandan haberleri yoktu.

Altı hafta sırtüstü yatmak beni sıkmıştı. Memleketime iyi olarak döneceğimden şüphe ediyordum. Fakat doktorlar beklemekten başka çare olmadığını söylüyorlardı. 10 Temmuzda durumum düzelmeye başladı. Pekin'i terketmeğe hazırlandık. Oysa hâlâ çok zayıftım. Değnek yardımıyla ayakta durabiliyordum...

JAPONYA

Hastalığımdan önceydi. Çin'den sonra Japonya'da da bir konferans turnesine çıkmam tasarlanmıştı. Hepsi bir konuşma yapacaktım. Bu arada birçok kişiyi ziyaret edecektim. Oniki gün kadar kaldık orada. Zevkli günler değildi bunlar. Ne olursa olsun, gezimiz ilgi çekici olmuştu. Japonlar, Çinlilere benzemiyorlardı. İyi halliydiler ve sırnaşıklıktan kurtulamamışlardı. Çöp gibi olduğumdan, birçok gelecek olaydan ötürü şimdiden üzülüyorduk. Bilhassa gazetecilerle karşılaşmamızı düşünüyorduk. Limandaydık daha, kayığa biniyorduk. Otuz gazeteciyi beni beklerken görmüştüm. Oysa gizli yapmıştık gezimizi. Fakat onlar polisin yardımıyla izimizi bulmuşlardı. Japon gazeteleri ölümümü tekzip etmedikleri için, Dora onlara daktiloyla yazılmış bir yazı dağıttı. Öldüğümü ve bundan dolayı konuşma yapmamın imkânsızlığını bildirdi. Gazeteciler derin bir göğüs geçirdiler. Dişlerine kadar güldüler. «Ah! Vereee funnee (Çok hoş şey!) diye söylendiler.

Önce Kobe'ye gittim. Japon Chronicle gazetesi editörü Rober Yooıng'u ziyaret edeyim dedim. Sahile yaklaşırken ellerinde bayraklarla büyük bir alay gördük. Gelişimizi kutluyorlardı. Hoş sürprizlerdi bunlar. Çok geçmeden durum 'lir grev halini almış, polis de davetli yabancıların dışında kimsenin gözünün yaşına bakmamıştı. Grevciler sakin bir hristiyan sayılan Kagawa tarafından yönetiliyordu.

Robert Young hoş bir insandı. Daha küçükken memleketi İngiltere'yi terketmişti. Ülkülerini her zaman korumasını bilmişti. Çalışma yerinde Bradlaugh'nin büyük resmi asılıydı. Ona hayrandı. En iyi gazete olarak bildiğim gazetesine 10 siterlinlik para ile başlamıştı.

Beni şahane güzellikteki Nara bölgesine ziyarete götürdü. Orada eski Japon stilleri hâlâ görülmekteydi. Japonların Kaizo magazinlerinin editörlerinin eline düştüğümüzde de, Kyotu ile Tokyo dolaylarını dolaştık. Gazeteciler daima bizi gözetliyorlardı. Makinalar, flâş ışıkları ta yataklarımıza kadar izliyorlardı. Birçok yerlerden seçkin bilginler gelip, bizi davet ediyorlardı. Bazen de son derece bayağı şekliyle polis nezaretinde bulunuyorduk. Otelde mi yatıyoruz, bitişik odamızda polisler ve bir de daktilo. Kapıcılar bir kral gibi peşimizdeydiler. «Bu kapıcıların da Allah belâsını versin » diye mi söylendik? Hemen polis daktilosunun tıkırtıları duyuluyordu. Söylediklerimiz harfi harfine yazılıyordu. Profesörler şerefimize parti mi veriyorlar? Biriyle konuşmayalım; hemen flâş yanar, fotoğraf çekilir, tabiî konuşmalar da birden sona eriverirdi.

Japonların kadınlara karşı tutumu da ilkseldi. Kyoto'da ilginç bir olay geldi başımıza. Sivrisinek bol, cibinlik delik deşikti. Dora'yla sabaha kadar uyuyamamıştık. Sabahleyin bundan dert yandım. Benimki akşam yamandı. Fakat Dora'nınkine el değmemişti. Ertesi gün bunu söylediğimde, «Bayanın da şikâyetçi olduğunu bilmiyorduk » dediler.

Yörede bir trene binmiştik. Yanımda Japonya'da gezi yapan tarihçi Eileen Power vardı. Oturacak yer bulamadık. Bir Japon kalkıp yerini verdi, Dora oturdu buraya. Bir diğer Japon'un verdiği yere de oturmadım. Eileen'e verdim orayı. O zaman Japonlar bana öyle tiksintiyle baktılar ki, aniden bir olay patlayacak sandım.

Miss İto adında, karşılaştığım Japonların en hoşu olan bir hanım vardı. Genç ve güzeldi. Bir anarşistle yaşıyordu. Üstelik bir de oğlu olmuştu ondan. Dora ona: «Devlet otoritelerinin sana bir şey yapacağından korkmuyor musun?» diye sordu. Elini boğazına götürerek, «Er geç bir şeyler yapacaklarını biliyorum,» dedi. O sırada yer sarsıntısı olmuştu. Polis, İto'nun sevgilisi anarşistle oturduğu eve geldi. Anarşist ile oğulları sandıkları yeğenlerini gördüler evde. Polis merkezine kadar gelmelerini bildirdiler. Merkezde üçü de ayrı ayrı odalara alındılar...

Boğucu sıcakta on saatlik yolculuktan sonra Kyoto'dan, Yokhama'ya yöneldik. Karanlık çökünce vardık oraya. Flâşların magnezyum ışıkları Dora'yı paniğe uğrattı. Çocuğunun düşeceğinden korkarak kendimden geçtim. Elimden bir kaza çıkacaktı nerdeyse. Fotoğraf çekme serüvenleri insanı işte böyle çılgın hale sokabiliyordu. Aynı olay Tokyo'ya giderken de oldu. Sanki Hintlilerle sarılmış ilk Amerikalılar gibi bir durumumuz vardı. Bu yabancıların elinden karısını kurtarmak için insanın yırtıcı olması gerekiyordu.

Deneylerime dayanarak, Millî Yayınlara, Japon milletine veda mesajımı yayınlaması için gönderdim. Daha şövenistlik davranmalarını imâ ettim. Başka gazetelere veda mesajları göndermedim.

Yokohama'dan Canadian Pasific Vapuruyla yola çıkarken, anarşist Ozuki ile Miss İto

uğurlamışlardı bizi. Empress of Asia'ydı bu Pasifik vapurunun adı. Empress of Asia' da sosyal hava birden değişivermişti. Dora'yı gemide doktora göstermiştik. Ağustos sonlarında İngiltere'de Liverpool'a vardığımızda, Dora'nın annesi rıhtımdaydı. Hem, «Hoş geldiniz,» diyordu bize, hem Dora'ya salıkta bulunuyordu. 27 Eylül'de evlendik. Ekim 16 da oğlum John doğdu. Yıllardır özlediğim an gelmişti işte, oğlum olmuştu!..

MEKTUPLAR

6 Yu Yang Li
Avenue Joffre
Shanghai, Çin

5 Ekim 1920

Muhterem efendim,

Dünyanın en büyük filozofunun şimdi Çin'e gelmesinden dolayı pek çok memnunuz. Bunun, Çinli öğrencilerimizin kronik hale gelen birçok dertlerinin giderilmesinde önemli bir aşama olacağına inanmaktayız. 1919 yılından bu yana çevrelerindeki en büyük umut Çin'in geleceği üstünedir. Çin toplumu için ihtilâlci bir ortamın yaratılmasına çalışılmaktaydı. O yıl Dr. John Dewey, aydın sınıfa büyük etkiler yapan kişi olarak görülmüştü.

Çinli öğrencilerin de pek çoğunun temsilcisi olarak bunu söylememe izin vermenizi rica edeceğim:

Her ne kadar Dr. Dewey, memleketimizde başarıyla etkili çalışmalarda bulunmuşsa da, öğrencilerin çoğu onun tutucu teorierinden tatminkâr değildirler. Çünkü onların istediği Anarşizm, Sendikacılık, Sosyalizm, v.s. dir. Sosyal ihtilâlci felsefe bilgileri üzerindedir. Bizler Mr. Kuropotkin'in peşindeydik. Çin'de anarşist bir felsefenin ortaya çıkmasını sağlamaktı amacımız. Ümidimiz sizdedir. Muhterem efendim, temeli Anarşizm olacak Sosyal Felsefenin bütün ilkelerini bize lütfediniz. Ayrıca Amerikalı felsefeci Dr. Dewey'in yanlışlarını da ortaya koymanızı rica ediyoruz. İngiltere'de olduğunuz gibi Çin'de de aynı özgürlük içinde olacağınızı umarız. Dr. Dewey'in memleketimizdeki başarısının çok üstünde bir başarı kazanmanızı da dileriz.

Ben Pekin Devlet Üniversitesinin eski bir üyesiyim. Şanghay.da sizinle birçok kez karşılaştık. İlk kez de The Grest Oriental Otel'de gece resepsiyonunda görüşmüştük.

Ebedi Yoldaşınız
Johnson Yuan Çin Anarşist 1. Komünist Birliği
Sekreteri

The Nation, Ocak 8, 1921 yılında çıkan ve Ottoliıe Morel'e yazılan mektup.

Ottoline Morel'e 28 Ekim 1920

Çin'e ayak bastığım andanberi vaktim çok ilginç geçiyor. Çinli öğrencilerle kimi çok, kimi az Avrupalılaşmış gazeteciler arasındaydım. Sayısız konuşmalar yaptım. Einstein bahislerinden,

kültürel ve sosyal birçok probleme kadar... Öğrencilerin öğrenme hevesleri düşünemeyeceğimiz kadar fazlaydı. Ben konuşmağa başlayınca, onlar ziyafet masasına bakan açlar gibiydiler. Her yerde beni bile sıkan eşsiz bir saygı içindeydiler. Şanghay'a vardığımızın ertesi günü büyük bir ziyafet vermişlerdi. İkinci bir Konfiçyüs'tüm sanki. Öylesine ilgi gösteriyorlardı. Kentin bütün gazetelerinde resimlerim çıkıyordu. Ben ve Miss Black sayısız okul, konferans ve kongrelerde konuşuyorduk. Tuhaf, çelişkilerle dolu bir ülkedeydik, Şanghay'ın büyük bir kısmı tamamen Avrupalıdır, hattâ Amerikalı. Sokak adları, ilânları İngilizce ve Çince. Muhteşem iş binaları, bankalarıyla zengin bir görünümü var. Fakat yan sokakları hemen hemen tamamen Çinlidir. Glaskov gibi geniş bir kentti burası. Avrupalıların sefil ve hastalıklı halleri vardı. Çin'in büyük gazetelerden biri beni yemeğe çağırtıyordu. 1917 de bitirilmiş modern bir binada bulunuyordu. Son model makinaları varsa da Çin harflerine uymadığı için Linotype yoktu. Gazete idarecileri binanın üst katında bana Çin yemeklerini, Çin pirincini, Çin şarabını ikram ettiler. Tabak tabak yiyeceklerin önünde çöplerle yeme sanatını da öğreniyorduk. Yemekten sonra sevilen Çin müziğini de sunabileceklerini bildirmişlerdi. Yedi telli, eski model bir müzik âleti getirmişlerdi. Kara odundan yapılmıştı. İki bin yıllık.. Eski bir tapınaktan alındığını da eklediler. Masa üzerine koyulup, gitar gibi parmakla çalınmaktaydı. Çalınan müzik parçalarının da tam dört bin yıllık olduğunu kesinlikle söylediler. Ama bir Avrupalı için modern müzikten daha güzel, tatlı ve hoş bir parçaydı... Müzik bitince gazeteciler yine kaynaşmağa başladılar.

Şanghay'dan Çinli arkadaşlarım beni Hangchov yöresindeki Batı Gölü'ne götürdüler. Söylediklerine göre Çin'in en güzel doğal manzaraları buradaymış. Göl büyük değildi. —Grasmere kadar— çevresi ormanlık tepeler, sayısız pagodalar ve tapınaklarla süslüydü. Binlerce yıl imparatorlar güzelleştirmiş, ozanlar övmüşlerdi. (Eski Çin ozanları modern Avrupanın para babaları gibi bir şey olacak) Göldeki adada evler, manastırlar .vardı.

Çinlilerin dininin insana hoş gelen tarafları yok değildi. Eğer bir tapınağına giderseniz, sigara ve çok lâtif demlenmiş çay sunarlar, sonra çevrenizde dönerler. Budizm, zahitlik olarak düşünenler için hoştu. Azizleri şişkoydu. Halkın yaşadığı hayatla alay ediyormuş gibiydiler. Hiç kimse din olarak inanmıyordu. Hattâ rahipleri bile. Bir yandan da durmadan zengin tapınaklar yapılıyordu.

Kır evlerinde de yakınlık görüp, çay içersiniz. Buraları Çin resimleri gibidir. Her yerde konfor yoksa da güzellik vardır. Bu kır evlerinin en büyük odası, diğer odaların tam tersi, Avrupa tipine yakındır.

Göl kenarında gördüğüm unutulmaz hususlardan biri de, bilginlerden emekli olanlara yer bulunmasıydı. Sekizyüz yıl önce gölde yapılmış yapılarda otururlardı. Bilginler eski Çin'de de böyle güzel yerlerin sahibi oluyorlardı.

Avrupallların Çin'deki etkileri sanki, 18 nci yüzyıldan başlayıp zamanımıza kadar olan devir, endüstri ve Fransız ihtilâli safhalarını geçirmemiş olan zaman diye iki bölüme ayrılır. Halkın ırkına has millî zevkleri vardı. Buna sahip olmanın yollarını çok iyi biliyorlardı. Artistik duygularla zevklenme hususlarında Avrupalılardan başka özellik gösteriyorlardı. Halkın büyük bir kısmı, hattâ en aşağı sınıf bile nükteyi biliyorlar, nükteden hoşlanıyordu.

Çinliler adımı doğru dürüst söyleyemiyorlar, yazamıyorlardı. Onlar beni Luo-Su diye kendilerine uygun bir isimle çağırıyorlardı.

Hangchovv'dan Şanghay'a geri döndük. Oradan da trenle Nankin'e vardık. Burası hemen hemen terkedilmiş bir kentti. 23 mil uzunluğunda kent duvarları vardı. Kent daha Taiping isyanında harap olmuş, 1911 ihtilâlinde yine zarar görmüştü..

Buradan da Yangçe boyunca giderek Hangkow'a vardık. Gezimizin üçüncü günüydü. Güzel manzaralar görüyorduk. Oradan da trenle Cheng-Sha denen Hu-Nan merkezine vardık. Büyük bir eğitime ait konferans düzenlenmişti. Cheng Sha'da her ne kadar üç yüz Avrupalı varsa da, Avrupalılaşma açık olarak görülmüyordu. Kent de tipik ortaçağ merkezlerini andırmaktaydı. Dar sokakları vardı. Her evden neşeli insanların şarkıları duyuluyordu. Sokaklarda sandalyelerden, onları çeken Çinlilerden ve sedan sandalye tipi araçlardan başka bir şey görülmüyordu. Avrupalıların birkaç banka, fabrika, misyon ve hastaneleri vardı. Batı metoduyla çalışılıyor, tedaviler yapılıyordu. Hu-Nan Eyaletinin valisiyse Çin'de gördüğüm valilerin en akıllılarındandı. Son gece muhteşem bir ziyafet verip bizi geç vakitlere kadar eğlendirdi.

Prof, ve bayan Dewey de oradaydılar. Onlarla ilk kez burada tanıştık. Vali Avrupa dillerinden bilmiyordu. Buna rağmen onun yanında oturuyordum. Komplimanlarımızı tercümanlarla yapıyorduk. Onda iyi izlenimler bıraktık sanıyorum. Kültürünü artırma isteğindeydi. Çin'de herkes kültürünü artırmak istiyordu zaten. Bu en büyük ihtiyaçlarıydı. Daha iyi bir idareci olma yeteneğinden böylece yoksun kalmıyorlardı. Söylendiğine göre kötü idare Avrupa'ya bakarak Çin'de daha az tehlikeli oluyordu. Zamanla tamamen düzelecekti.

Şimdi başkent Pekin yolundayız. 31 Ekimde oraya varacağımızı umuyorum.

Bertrand Russell

S. Yamamoto'dan

Tokyo Japonya
25 Aralık 1920

Muhterem Efendim,

Bize gösterdiğiniz içten yakınlığa ve «The Prospects of Bolshevik Russia» nin sayısını —ki henüz aldık— gönderdiğiniz için teşekkürlerimizi arz ederiz.

«Vatanperverlik» başlıklı yazınızı tercüme edip, yeni yılda Kaizo'da yayınlayacağız. Genç kuşak büyük bir zevkle okuyacaktır. Şimdi bütün konuşmalarımız, bilhassa centilmenler arasında olduğu gibi, öğrenci ve işçi çevrelerinde de[sizin bu yazınız üzerine olacaktır.

Asıl üzüntümüz, devlet idarecilerinin isteklerine uyarak, Japonya'da yaptığınız konuşmaların metinlerinde bazı! kısımları çıkarmak zorunda olmamızdır. Devletin bu emri gereğince değerli ifadelerinizin eksikliğinden dolayı affınıza sığınıyoruz. Bunun için sevginizi bizden esirgemeyeceğinize inanmaktayız. Fakat bundan sonra umuyoruz ki, yazılarınızı aynen tercüme edebileceğiz.

Buradaki milyonlarca gencin size olan büyük hayranlığı her türlü tasavvurun üstündedir.

Prensiplerinizin tamamen bizim düşüncelerimize uygun olduğunu bildirmek isterim.

Yaşadığımız sürece sizinle beraber olacağız. Fakat memleketimiz üç bin yıllık bir geleneğin çekingenliği içinde olduğundan, esefle bildirmek gerekir ki; reformları yapmak mümkün olamamaktadır. Ancak adım adım ilerliyeceğiz. Yayınlarınız biz genç Japonların gelecek günlerine ışık tutmaktadır.

Geçmişin karışık otuz yılı içinde özellikle Japonya'da Fizik ve Tıp bilimi ilerledi. Asıl önemli olan yeni icatlarda bulunmasıdır. Evet, bilim yolumuzda bizi memnun eden sonuçlar varsa da, bu A.B.D. nin ardından yürüme anlamına gelmemeliydi. Bizim memleketin insanının önemli bir kısmı sınıf farkları yüzünden hâlâ esir muamelesi görmektedirler. Öbürlerinin geriye bakışları bizleri utandırıyordu. Japon askeri ve centilmen klikleri, gençleri taşkın bir yola sürüklemedeydiler. Bunun için millet onlara iyi gözle bakmıyordu. Şimdiki Japon dünyasının düşüncesi bu savaşın altından geçen akımlar olarak beliriyor. Eğer bunların sonunda milletimiz saldırgan olacaksa, kederimiz, kızgınlığımız son derece büyük olacaktır. idarecilerimizin yansı subaylarımızın da onda sekizi sadece ve sadece saldırgan emellerle yaşama gücü buluyorlar. Doğrudur bu. Fakat yenilerde de bir uyanma başladı.

Biz genç kuşaklar, gözlerimiz açmaya başladık artık. Uygar dünyanın da beğeneceği ilerleme yolunu seçmiş bulunmaktayız. Yazılarınızın biz genç kuşaklara yol gösterip, hız vereceğine inanıyoruz.

Lütfen Miss Black'a da ayrıca saygılarımızı bildirmenizi rica ederiz.

Hürmetkârınız
Yamamoto

DÖNDÜKTEN SONRASI

Eylül 1922 de Çin'den döndüm. Hayatım daha az dramatik bir safhaya girdi. Heyecanlı bir devre başlıyordu. Gençliğimden Matematiğin Prensibi adlı eserimin bitimine kadar olan zamanda, entellektüel alanda çalıştım. Daima anlamak, insanları tanımak tek isteğimdi. Bir anıt gibi kalmak, hatırlanmak, unutulmamak istiyordum. Hayatım boş geçmesin istiyordum. Birinci Dünya Savaşının kopmasından, Çin'den dönüşüme kadar sosyal meseleler benim heyecan kaynağım oluyordu. Savaş da, Sovyet Rusya da trajedi hisleri uyandırmadaydı. **İnsanlığa daha az acı verecek, ağrılarını dindirecek yolları arayıp bulmak düşüncesiyle doluyordum. Gizli sırları arayıp bulma çabası içinde, bu sırlan insanlara duyurmak, konuşmak, tartışmak, herkesin inandırmak, tüm insanların anlaşmasını sağlamak istiyordum. Fakat yavaş yavaş gayretim azaldı, umudum kırıldı. Amacım insanların yaşama düzenini değiştirmek değildi. Geleceği biraz daha aydınlık görmelerini sağlamak, pek umutlu değilsem bile, kampanyama devam etmekti.**

1894 den beri bir çocuğum olmasını çok istiyordum. Zamanla bu isteğim büyüyor, önüne geçilemez derecede artıyordu. 1921 yılının Kasım ayında ilk çocuğum doğdu. Ne çok sevinmiştim! Artık on yılım sanki hem annesinin, hem de babasının sorumluluğunu taşıyarak geçti. Babalık duygulan içiçe, yüce duygulardı. Artık hayatım mutluluk, sakinlik içinde geçiyordu.

İlk kez kendime yerleşecek bir yer bulmam gerektiğini anladım. Bir ev kiralayayım, dedim. Moral ve politik dertler yanında ev sahibi de bizi istemiyordu. Sidney sokağında bir ev satın aldık. Bu evde ikinci yavrum dünyaya geldi. Bütün yıl Londra'da bulunmak çocuklara iyi gelmediğinden, Cornvvall'da da bir ev satın aldım. Böylece bu iki kent arasında mekik

dokuduk.

Cornish sahillerinin güzelliklerini her zaman zevkle anarım. Burada iki yavrum deniz, kayalar, güneş ve rüzgârda pek mutluydular. Sağlıklı büyüyorlardı. Artık bütün babaların yapabileceğinden fazla onlarla haşır neşir oluyordum. Yılın yarısını burada geçiriyor, boş zamanlarımızı değerlendiriyorduk. Gündüzleri karımla işlerimizi yaparken, çocuklar bakıcının yanında oluyorlardı. Yemeklerden sonra evden çıkıp yürüyerek bir plâja gidiyorduk. Küçükler yalınayak dolaşıyorlar, denizde oynuyor, kumda evler yapıyorlardı. Eve geç döndüğümüz için iyice acıkıyorduk. Büyük bir çay sofrasının başına toplanıp karnımızı doyurduktan az sonra, önce çocukları yatırıyor, arkasından da biz yatak odasının yolunu tutuyorduk.

Böyle bir ortam içinde eğitim çalışmalarına başlamam kadar olağan bir şey olamazdı. Principles of Social Reconstruction konusunun özetini yazdım. Fakat zihnimde geniş bir yer tutuyordu bu konu. On Education adında, eğitimle ilgili bir eser de yazdım. Bilhassa çocuklarla ilgili bu eser 1926 yılında satışa çıkarıldı. Çok satıldı. O zamanki düşüncelerime şimdi göz gezdirdiğim zaman, koyduğum kuralların küçük çocuklar için çok sert, çok haksız olduğunu anladım.

1921 27 arasındaki altı yılım yazın şiirli güzellikleri için de geçti. Hele baba olduğum için para kazanmak zorunluğunu duyuyordum. Elimdeki paralarla iki ev almıştım. Çin'den döndüğüm zaman zaten param yoktu. Buna üzülmedim dersem yalan olur. Gazeteciliğe ait nasıl iş verirlerse kabul edecektim. 1922 yılında Çin hakkında bir eser yayınladım. 1923 de eşim Dora'yla Prospect of İndustrial Civilisation'u çıkardıksa da hemen hemen hiç para getirmemişlerdi. İki küçük eser A.B.C. of Atom (1923) ve A.B. C. of Relativity (1925) ve diğer küçük kitaplar İcarus or The Futur of Science (1924), What I Believe (1925) eserleriyle öncekinden fazla kazancım olmuştu. 1924 de A.B.D. içindeki konferans turum faydalı olmuştu. Fakat 1926 yılındaki kitabımın çıkışına kadar geçim durumum pek iyi değildi. O yıl eğitime ait olan eserim çıkmıştı. 1933 yılına kadar Marriage and Morals (1929), The Conquest of Happiness (1930) bana gelir getiren eserler olmuştu. Bu yıllarda yayınladığım kitaplardan çoğu popüler yayınlardı. Daha çok para kazanmak için yazılmıştı. Bu arada bilimsel eserler de yayınlamağa vakit bulabilmiştim. Principia Mathematica'mn yeni baskısı 1925 yılında çıktı. Buna yeni ekler koymuştum. 1927 de The Analysis of Matter çıktı.

1927 yılında Dora'yla düşüncemize uygun çocuklar yetiştirmek için bir okul kurmayı kararlaştırdık. Kurduğumuz bu okulu yıllarca yürüttük. Belki hatalarımız vardı, fakat diğer okullardan daha yeterliydi. Kardeşimin evini kiraladık ama, küçük geliyordu bize. 1927, 1929, 1931 yıllarında A.B.D. turundan aldığım paralar okulun finansmanını sağlaması bakımından yararlı oldu. Dora da ayrıca

aynı memlekete geziye çıktı. A.B.D. de olmadığım zamanlar yalnız para kazanmak için kitaplar yazmağa başladım. Bunun için de okula bütün zamanımı veremedim.

İkinci zorluk, prensiplerimizi kılı kırk yararcasına okul mensuplarına anlatmak oluyordu.

Çocukların eğitim problemi pek güç oluyordu. Önce okula girmek isteyenlerin hepsini almağa karar verdik. Veliler de çocuklarını yeni metodlarımızla okutmak istiyorlardı. Fakat yavrularını hırpalayarak, baskıyla büyütmüşlerdi. Okuldan çıkar çıkmaz, bu ana babalar hemen çocuklara zorbaca davranıyorlardı. Zayıf öğrencilerin durumu daha acıklıydı. Öğrencilerin sınıfların dışında kırıcı olmamaları için devamlı gözaltında tutulması

gerekiyordu. Onları büyük, ortanca, küçükler diye üçe ayırdık. Ortancalardan biri her zaman küçükleri dövüyordu. «Neden dövüyorsun?» dedim. «Büyükler beni dövüyorlar, ben de küçükleri dövüyorum. Haksız mıyım yani?» diye karşılık verdi. Kendisini haklı görüyordu. Çorbaya saç iğnesi atmaktan, hayvanlara ağaçlarla eziyet etmeye kadar neler, neler oluyordu.

İki çocuğumun öğrencilerle arası açılmasın diye, özel tatillerimizin dışında, onlara ayrı davranmıyorduk. Böylece çocuklarımızla aramızda bir soğukluğun başladığı belli oluyordu.

Hür bir okuldu, sağlık ve temizliğe çok dikkat ediliyordu; yıkanma, diş temizliği ve uyku saatleri hep aynı zamanlarda oluyordu. Bu konularda serbestlik tanımıyorduk. Fakat bazı akılsızlar, bilhassa sansasyonel haberler ariyan gazeteciler tamamen sıkıcı, eğitimce boğucu bir hava getirdiğimizi yayıyorlardı. Büyük öğrencilere, «Dişlerinizi fırçalamalısınız,» dediğimiz zaman, «Burası hür bir okuldur » diyorlardı bize.

1929 yılında Marriage and Moral adlı eserimi yayınladım. O sırada boğmacadan öksürdüğüm için yazılarımı dikte ettiriyordum. Bu kitap 1940 da New York'ta hücuma uğramama sebep oldu. «Evlilikte karşılıklı uygunluk çok kez umulamaz. Karıkoca nasıl serüven geçirirse geçirsinler, iyi bir arkadaş gibi kalmalıdırlar» diye yazmıştım. Elbet böyle bir evlilikte çocuk da olmamışsa boşanma en iyi sonuçtu. Kolay boşanma üzüntüleri hafifletirse de, evlenme konusunda güçlü düşüncelerim yoktu henüz...

1930 yılında The Conquest of Happness kitabımda mutluluk, kişisel mutsuzluklar ve sosyalekonomik sistemlerin getirdiği değişikler üzerine bilgiler veriyordum. Okuyucular bu kitabı kendi görüşlerine göre üç ayrı bölümde incelediler. Yanlış yorumlamayan okuyucular beğendikleri için çok satıldı.

Kodamanlar iler tutar yerini bırakmadılar, alaya aldılar. Profesyonel ruhbilimciler aksine çok beğendiler. Kitabım böylece değerlendi. Kimin görüşü doğruydu? Bilemiyordum. Fakat uzun hayatımın deney süzgeçinden geçerek, kendi kendimi bularak tam zamanında yazmıştım ba kitabı.

Bundan sonra birkaç yıl çok üzüntülü yaşadım. 1931 Kristmasını (Noel) A.B.D. den dönerken Atlantik'te geçirmiştim. Chrisümas at Sea (Denizde Kristmas) adlı yazımı, en büyük gazetenin sahibi olan Hearst'e yayınlamak üzere göndermiştim.

TELEGRAPH HOUSE'DE SON YILLAR

Ben Dora'dan ayrıldıktan sonra, o, İkinci Dünya Savaşına kadar okuldaki işine devam etti. Çocuklarımızı Dartington okuluna göndermiştik. Oradan çok memnundular. 1932 yazını Carn Voel'de geçirmiştim. Sonra burayı Dora'ya verdim. Burada Education end Social Order kitabım yazdım. Okul derdi kalmayınca bana karşı olanlara yazılar hazırlamağa başladım. Bütün gücümü kitap yaz mağa verdim...

1931 yılında A.B.D. de turnedeyken Norton Yayıneviyle kontrat yapmıştım. 1934 yılında bu yayınevi Freedom and Organisation (1814-1914) eserini çıkardı. Bunu Patricia Spence (daha çok tanınan adıyla Peter Spence) ile beraber hazırladık. Çalışmadan çok memnun kalmıştım. Yazının bir kısmının hazırlandığı Portmerion oteli de hoşuma gitmişti. Otelin sahibi arkadaşımdı: Clough Williams Ellis... İyi bir mimardı. Eşi Amabel de yazardı. Otelde bize çok ilgi gösterdi.

Son kitabımı da bitirdikten sonra, Telgraf Evi denen evimize dönerek Dora'ya başka bir yerde

oturmasını rica ettim. Çünkü kardeşimin ikinci eşini geçindirmek için paraya ihtiyacım vardı. Ayrıca Dora'yı ve çocuklarımı da geçindirmek zorundaydım. **Üstelik ben de acınacak haldeydim. Parasızdım. Artık halk eskisi gibi kitap okumuyordu. Tabiî bu sırada popüler eser de veremiyordum.** Kalifornia' da, gazeteler kralı Hearst'ın kendi şatosunda kalma teklifini kabul etmeyişim de gelir kaynağımı kurutmuş oluyordu. Hearst'ın gazeteleri bana her hafta yazacağım makaleler için yılda 1.000 sterlin (25 bin lira) vereceklerdi.

Telgraf Evi güzeldi. Satmaktan başka çarem yok, diye düşündüm. Fakat bu evin önemli bir bölümü okuldu. Satmak kolay değildi. Burada kalmağa ve evi alıcılara cazip göstermeğe çalıştım.

Kanarya adalarına kadar uzanıp bir tatil yapayım dedim. Çok dinlendirici oldu bu. Ne yapacağım bilmez halimi üstümden atmış, yaratıcı muhayyileme kavuşmanın sevinci içindeydim.

Harbin korkunçluğuna dair bir eser hazırlamak istiyordum. Kitabımın adı Which Way to Peace? (Barışa Hangi Yoldan Varılır?) dı. Birinci Dünya Savaşındaki tutumumu, sükûneti salık veriyordum. Ayrıca, bir dünya devleti kurulduğu zaman ayaklanmalara karşı kuvvet kullanmanın doğal olacağını söylüyordum. Fakat harp başkaydı. Hiç kimsenin vicdanı bu felâketi kabul etmemeliydi. O günlerde ortalık iyi değildi. Havada harp kokusu vardı. İmparatorluk Almanya'sının üstünlüğünü ister istemez kabul ediyorduk. Bu tehlikeli bile olsa, dünya savaşının önlenmesini istiyorduk. Nazilerin inat, kaba, tutucu, akılsızca davranışlarını gördüm. Bu güçlükler içinde ben hâlâ sükuneti savunuyordum. 1940 yılında İngiltere kuşatılma tehlikesiyle karşılaştığı zaman, Birinci Dünya Savaşında olduğu gibi, yenileceğimize kesinlikle inanıyordum. Olanaklar çok sınırlıydı. İkinci Dünya Savaşından sonra, acılar çekme pahasına da olsa, zaferi elde etmek zor olacaktı.

Hayatım boyunca mukavemetçi olmamak düşüncesine tamamen bağlanmadım. Polise ve yasalara saygım vardı. Bunların lüzumuna da inanıyordum. Ta Birinci Dünya Savaşının lüzumsuzluğunu açık açık söylediğim zaman da böyle düşünüyordum.

Mukavemete karşı gelmek, şiddetli olmayan bir davranış, en sağlam yoldu. Hep bunu yayıyordum. İngilizlerin Hindistan'ında Gandhi böyle zafere ulaşmıştı. Fakat böyle bir sonuca varmak için erdemli çalışmalar gerekmekteydi. Hintliler demiryolu üzerine mi oturmuşlar? Otoriteler trenleriyle geçiyordu üstlerinden, Hintliler ölüyorlardı. Barış sevgisi, vatan sevgisiydi onları yaşatan. İngilizler anlamadılar bunu.

Hiçbir zaman aşırı düşünceler ortaya koymak istemem. 193240 yılları arasında olaylar öyle gelişti ki, görüşlerimde değişmeler oldu. Fakat ihtilâlciliğe kadar gitmedi bu. Hiç karşı koymadan olmaz. Kabul ediyorum. Birinci Dünya Savaşı bence yok yere çıkmıştı ama, İkinci Dünya Savaşının birçok nedenleri vardı.

Peter Spence'le bir buçuk yıl beraberdik. Ona derin sevgilerle bağlandım. The Amberley Papers'de babamın kısa hayatını yazdım. Sanki fildişi kulede yaşamıştı babam. Modern meselelerden hiç haberi yoktu. Onun radikalizmi kendisini mutlu kılmağa yetiyordu. Bütün hayatı boyunca gittiği yolun doğru olduğuna inanmıştı. Aristokrasinin imtiyazlarına karşı çıkmıştı. İster istemez onun nimetlerinden yararlanmıştı, o da başka...

Onlar bolluk içinde, konforlu bir ömür sürmüşlerdi. Ümit dolu dünyaları olmuştu. Ben onları haklı buluyordum. Anılarım onlara bir evlâdın vereceği sevgiyle doluydu. Çok önemliydi bu

benim için. Fakat kendimi çıplak gerçekler devrinde gördüğüm zaman onlardan uzaklaşıyordum.

Bundan sonraki eserim Power, A New Social Analysis kitabıydı. **İster sosyalist olsun, ister kapitalist, hürriyetsiz bir dünya düşünülemezdi. Liberal deyimleri kullandığım taze canlılık içinde bir dünya... Hâlâ da bu düşüncedeyim.** **Bence bu kitabın önemli tezi, hürriyetin gerçekleşeceğini ümit etmekti. Marksizmden, klâsik ekonomik sistemlerden belgeler verme yerine, onların paylaştıkları öz düşünceler üzerinde duruyordum. Zenginlik yerine güçlü olmayı, basit toplumsal düşünceleri, pratikte kullanışlı olacak toplumsal adaleti, kuvvet eşitliklerini anlatıyordum. Demokratik olmadıkça devlet idarecilerinin gelişemiyeceğini, idarecilerinin kuvvetlerine gem vurulmalarının çarelerini söylüyordum.** Tezimin bazı bölümleri kitabımdan alınarak, Burnham'ın Managerial Revolution'unda halka mal edildi.

1936 yılında Peter Spence'le evlendim. Bir yıl sonra yavrum Conrad doğdu. Ne mutluyduk!

Conrad'ın doğumundan birkaç ay sonra Telegrapb House denen evimizi satabildik. Birdenbire iki teklif gelmişti. Biri Polonya'lı Prensten, öbürü bir iş adamından. Arttırmada ev iş adamında kaldı. Çok para harcadığımdan elimde bir şey kalmıyacak diye korkuyordum.

Bu güzel evden ayrılırken elbet pek üzüldük. Ağaçlarını, çayırını, kuleli odasını, aydınlığını sevmiştik. Kardeşimin küçüklüğünden beri tam kırk yıldır biliyordum burayı. Ayrılmak kolay olmadı.

Power (Kuvvet) eserimi bitirdiğimde düşüncelerimin yine teorik felsefeye doğru kaydığını anlıyordum. 1918 yılında zindandayken eğilmiştim bu meseleye. Ondan önce hepten cahiliydim. The Analıysis of Mind'i yazdım. Aynı konuda birçok makaleler de hazırladım. Fakat söylenecek daha çok şey vardı. Logical Pozitivistlerle görüşlerim uyuyordu. Bazı bölümlerde Emricism'den, yeni Skolatizme doğru kaymalardan kurtulmalıydı.

Oxford'a davet edildim. Konuşma konusunu kendim seçtim. «Words and Façts» Kelimeler ve gerçek anlamına gelen bir konuşmaydı bu. Bunu 1940 yılındaki An Inquiry into Meaning and Truth'un yayınlanması izledi.

Oxford yakınında bir ev satın aldık. Bir yıl kaldık burada. Ziyaretimize yalnız bir Oxford'lu bayan gelmişti. Pek saygıdeğer kişiler sayılmıyorduk. Bize karşı ilgisizdiler. Cambridge'de de böyle olmuştu. Bu eski kültür kentlerini görgü kurallarına uymayan yerler olarak tanıdım.

Albert Einstein'den

Caputh bei Potsdam
Waldstr, 7/8 den
14 Ekim 1931

Sevgili Bertrand Russel,

Uzun zamandan beri sana mektup yazmayı ne kadar istiyordum. Sana karşı duyduğum derin hayranlığı belirtmek arzusuyla doluydum. Senin mantığında açıklık, önem ve sağlamlık var. Felsefe ve insanlık meselelerini kapsayan eserlerinde bizim kuşak için benzeri bulunmaz örnekler var.

Dışardaki objektif olayları sana bildirmeyi lüzumsuz görüyorum. Ama pek de tanınmamış bir gazeteci bugün ziyaretime geldi. Onunla konuştuktan sonra hemen sana yazmak istedim.

Ulusların karşılıklı anlaşmaları konusunda, halk eğitimi alanında çalışmaktayım. Metodumuz devlet adamları ve gazetecilerin sistematik olarak bütün ülkelerde yazılar yazmaları, birlik kurmaları olacaktır.

Dr. J. Revesz yakında İngiltere'yi ziyaret edecek. Onun projeleri, düşünceleri hakkında kısa bir konuşma yaparsanız, faydalı olur kanısındayım. Belki kararsızlık gösterirsiniz, ama onun projeleri sizin de dikkatinizi çekecek kadar ilginçtir.

Derin hayranlıklarımla.

Not: Mektubuma cevap vermeğe lüzum yoktur.

Sizin
A. Einstein

Telegraph House
Harting, Petersfield
7.1.1935

Sevgili Einstein,

Çok zamandan beri sizi davet etmek istiyordum. Fakat bu yıla kadar sizi çağırmak için bir evim bile yoktu. Artık bu engel kalktı. Sizi bir hafta sonu için olsun beklemekle sevineceğim. Ayın 12, yada 19 u benim için uygun olacaktır. Ondan sonra altı haftalık İskandinavya ve Avusturya gezilerim başlayacak. 12 ve 19 ncu günler uygun değilse, Mart'ın ikinci yarısına kadar sizi bekliyorum. Gelişiniz bize zevk bahşedecektir. Dünyanın fizik ve insan meseleleri üzerinde konuşuruz. Düşüncelerinizden çok faydalanacağız.

En içten saygılarımla

Bertrand Russel

AMERİKA

1938–1944

1938 Ağustosunda Kidlington'daki evimizi de sattık. Bir gecede evden çıktık. Alan adam böyle istemişti. Bir karavan kiraladık. Günümüzü Pembrokeshare sahillerinde geçiriyorduk. Peter, ben, John, Kate, Conrad ve üç çocuğu, hep bir aradaydık. Conrad'ların köpekleri Sherry'yi de söylemeliyim. Hele hava yağmurlu olduğu zaman, karavanın içinde sıkışıp kalıyorduk. Bazan çekilmez oluyordu bu. Eşim Peter, yemek yapmağa bile usanmağa başlamıştı artık. Sonunda John ve Kate Dartington'a döndüler. Peter, Conrad ve ben de A.B.D. yoluna koyulduk.

Chicago'da büyük bir seminer tertip etmiştim. Oxford'daki gibi konferanslara başladım. İki heceli konferansımızın adı Amerikalıların hoşlarına gitmemiş. Böyle giderse hizmette kusur edeceklermiş. Konferansların adını, «The Correlation between Oral and Somatic Motor Habits» diye değiştirmek zorunda kaldım. Böylece seminerim ilgi göldü. Çok güzel bir çalışma oldu bu. Üç ilginç öğrencim vardı: Dalkey, Kaplan ve Copoliwish. Sık sık tartışıyordum onlarla. Sonunda anlaşıyorduk. Ama felsefi tartışmalara seyrek giriyorduk. Seminerin dışında Chicago'daki hayatım hiç de iyi değildi. Kaba bir kentti. Kötü bir havası

vardı. Kent başkanı Hutchins benden hiç hoşlanmamıştı. Bir yıllık anlaşma bitince, ayrılacağım zaman memnuniyetini belirtmişti.

Kaliforniya Üniversitesinde profesör olarak yeni işime başladım. Renksiz, soluk, çirkin Chicago'dan ayrıldığım zaman şiddetli kış vardı. Kaliforniya'yı ilkbaharın güzelliği içinde buldum. Mart sonuydu. Ancak Eylül ayında işe başlıyacaktım. Boş zamanımda konferans turuna çıkmalıydım.

1939 yazında A.B.D. de ilk çocuğum beni ziyaret etti. Az sonra savaş başladığından onları İngiltere'ye göndermek olanağı kalkmıştı ortadan. Öğrenimlerine burada devam etmeleri en doğrusu olacaktı. John 17 yaşındaydı. Kaliforniya Üniversitesine yazıldı. Kate 15 indeydi. Üniversite öğrenimi için daha küçüktü. Arkadaşların salıklarına uyarak, Los Angeles'teki en yüksek akademik standartları bulunan bir okula gönderdik. Sonradan anladım ki, bu okuldaki öğretim sistemi, kızımın da bilmediği kapitalist düzenin faziletlerinden ibaretti. Onu da üniversiteye yazdırmak zorunluğunu duydum. 193940 yıllarında iki çocuğumuz da bizimle beraberdi.

Yaz aylarında yakınımızda olan Santa Barbara'da ev kiraladık. Güzel bir yerdi burası. Fakat sırtımda bir ağrı başlamıştı. Siyatikten bir ay sırtüstü yatmak zorunda kalmıştım. Böylece konferanslarımın hazırlanması gecikmiş oluyordu. Gelecek akademik yıl için de çok çalışmak gerekliydi.

Buranın akademik havası Chicago'yu bile aratıyordu. Halkı için bir şey diyemem. Bulunduğum yerin başkanı düşüncelerimin tam karşısında olan bir kişiydi. Bir konferansçı çok liberal konuşursa, bu adam konferansın kötü, olumsuz olduğuna karar verir, onu kürsüden indirir, çıkardı işin içinden. Fakültede bir miting mi oluyor, uzun çizmelerini giyip başa geçer, onun arkasından gitmemek kimsenin haddine değildir. Herkes onun kaşlarını çatarak bakacağından korkar, titrer. Hitler yönetimindeki Reichstag toplantılarını andırıyordu bu.

1939 sonlarına doğru (193940 akademik yılı sonlarına doğru) New York Kolejine profesörlüğe çağırıldım. Kaliforniya Üniversitesi Rektörlüğüne bir yazıyla ayrılacağımı bildirdim. Mektubumu gönderdikten yarım saat sonra, New York dâvetinin kesin olmadığını öğrendim. Üniversite rektörlüğüne giderek istifamı geri aldığımı bildirdim. Fakat o bana artık çok geç olduğunu söyledi. Bundan çok memnundu.

New York Koleji'nin yöneticilerinin başında Yahudi ve katolikler vardı. Kolej, kent belediyesine bağlıydı. New York Belediyesi de Vatikan'ın uydusu durumundaydı. Kolej öğretmenlerinin akademik özgürlükleri vardı. Şüphesiz bana salık verilecek konular belliydi. Önce bir Amerikan papazı aleyhimde söylentiler uydurdu. Polise durum bildirildi. Bir hanımın kolejdeki kızı (ki bir kez bile karşı karşıya gelmemiştim) hakkımda dâva açtı. Kızların faziletleri için kolejde bulunmamın tehlikeli olduğunu ileri sürdüler. Bu benim değil, aslında New York Belediyesinin aleyhineydi. 1957 de çıkan Ben Niçin Hristiyan Değilim adlı kitabımla onlara güzel bir cevap verdiğime inanmaktayım.

Hemen bir toplantı yaptım. Bunun benimle ilgisi olmadığını anlattım. Belediye istediği kadar savunsun, davayı karşı tarafın kazanacağından endişeliydim. Davacı mahkemede eserlerimi okuyarak, sefih, ar ve haya duygularını kabartan, sert, dar fikirli, yalancı, manevî değerlere sırt çeviren kimse diyor, bayağılık sözcüğüne ne sığarsa hepsini bir bir sıralıyordu. Bir an sustuktan sonra hücumlarına devam edince, özür dilemelerini istedim. New York Belediyesi

özürü reddetti. Aleyhimdeki bazı şeyler ise fantastik hale gelmişti. Güya pek körpelere şeytanî şekilde mastürbasyonun cezaya lâyık bir şey olmadığını söylüyormuşum.

Amerika'ya has bir dalavera şebekesi karşıma dikilmişti. New York Bölgesi nüfus memuru açık açık: «Katranlıyarak tüy dikmeli ve memleketten kovmalı!» diyerek suçluyordu beni. Artık bütün A.B.D. içinde yanına varılmayan, tehlikeli kişi olmuştum. İstenmeyen adamdım. Konferans turuna çıkmıştım ama, aleyhimdeki dalaveralar yüzünden ancak bir tanesini verebildim. **Yahudi hahamı kontratımı feshetti. Fakat umurumda değildi bu.** Onlar beni istemeseler, bana konuşacak yer vermeseler bile, ben halkın karşısına çıkabilirdim. Başka yerlerde de çıkabilirdim. Fakat katolikler beni linç ederlerdi. Polis de seyirci kalırdı buna. Gazetelerden, dergilerden hiçbiri benim yazımı yayınlamağa cesaret edemiyorlardı. Bütün geçim kaynaklarımın kuruduğunu anlıyordum. İngiltere'den para getirtmeme yasalar engel oluyordu. Bu beni büsbütün perişan ediyordu elbet. Üç çocuğum da vardı yanımda. Birçok liberal düşünceli profesörler bu durumu protesto ediyorlardı. Dr. Barnes — Argyrol kâşifi — ve Philadelphia'daki Barnes Vakfının sahibi pratik bir çare bulmuştu. Vakfından bir yıllık konferans kontratı imzalattı bana. Konusu felsefe olacaktı. Böylece zor durumdan kurtuluyordum. İngiltere'ye dönemediğim için bu konferanslar beni kurtarmasaydı, çocuklarımın üniversite öğrenimi de aksayacaktı.

1940 yılıydı. A.B.D. deyken aklım hep İngiltere'deydi.

İngiltere kuşatılacak mıydı acaba? Londra hâlâ yerinde miydi? Postacımız da biraz sadist zevkli olacak ki, bir gün: «Yeni haberleri duydunuz mu?» dedi. «Bütün Londra yıkılmış. Bir tek ev bile kalmamış.» Neye inanacağımızı şaşırmıştık. Eylül olmuştu. İngiltere galiba kuşatılmayacaktı.

A.B.D. deki son günlerimi Princeton'da geçirdim. Göl kenarında küçük bir evde oturuyorduk. Oradayken Einstein'i de gördüm. Evine gittim. Onunla, Gödel ve Pauli'yle konuştum. Konuşma bazı yerde sıkıcı oluyordu. Çünkü üçü de Yahudi'ydi. Menfadaydılar, kozmopolittiler. Almanlara has metafizik düşünceleri vardı.

Princeton toplumu, A.B.D. gördüklerimle karşılaştırırsam, daha içtendi. Oğlum John donanmaya girmek için İngiltere'ye gitti. Japonca öğrenmeğe başlamıştı. A.B.D. de durmak istemiyor, vatanıma geçmeyi arzuluyordum. Zorluklara karşı bir çare arıyordum. Washington'a gidip, lord olduğum için parlâmentodaki görevimin geri verilmesini isteyecektim. İdarecilerin de buna can attıklarını sezdim. Sonunda İngiliz elçiliğine gittim. Onlara dedim ki: «Bu savaşı faşizme karşı mı yapıyorsunuz?» Onlar, «Evet,» dediler. Kararsızlıkla: **«Şimdi diyorum ki, siz tatbikçisiniz, ben yasa yapıcısıyım. Beni görevimi yapmaktan uzak tutarsanız, siz faşitsiniz...»** Gülümsediler. İznimi çıkardılar. Mayıs 1944 de memleketime döndüm.

Kaynak: Bertrand Russell Anıları, Çeviri: Dr. İlhan Akçay, Deniz Yayınları, 1970, İstanbul

DAHA GENİŞ BİLGİ İÇİN 22.CİLDE BAKABİLİRSİNİZ.

YAŞLILAR İÇİN FELSEFE -PRESENTATİON TRANSCRİPT

1. Yaşlılar için felsefe George Carlin 102 yaşında (Sevimli bir ihtiyarcık) SONUNA KADAR OKUMAZSANIZ, YAŞAMINIZDAN BİR GÜN DAHA BOŞA GİTTİ DEMEKTİR. BİTİRDİĞİNİZDE DE BENİM YAPTIĞIMI YAPIN, BAŞKALARINA DA YOLLAYIN.

Müzik: Ernesto Cortazar “Eternal Love Affair” He Yan Jan 2010 İlerlemek için tıklayın.

2. Farkında mısın, ihtiyar olmaktan sadece çocukken hoşlanırız ? On yaşından daha küçükken, yaşlanmak sizi öylesine heyecanlandırır ki, yaşınızı buçuklu söylersiniz.

3. Kaç yaşındasın? Dört buçuk. Hiçbir zaman otuzaltı buçuk yaşında olmazsınız. Dört buçuk yaşındasınız, beşe giriyorsunuz. Olay bu.

4. Ergenlik çağına ulaştığınızdaysa, bir ileriki yaşa, ya da, daha ileri yaşlara özenir, sıçrarsınız.

5. “ Kaç yaşındasın ?” “ 16 ya giriyorum.” Oysa 13 yaşındasınız ama 16 olmaya özeniyorsunuz. Ve yaşamınızdaki en büyük gün, 21 yaşına girdiğiniz gün .... Artık yirmibirindesiniz. Bu yaşın söylenmesi ne kadar güzel gelir kulaklarınıza... YİRMİBİRİNE GİRDİNİZ ... EVVVETT! !!

6. 30 oluverdiniz. . Ah Tanrı’m neler oluyor ? Bu yaşı söylemek kulağa hiç de hoş gelmiyor ! Her şey çok değişti. Sanki artık eğlenceden de tad alamaz oldunuz. Yolunda gitmeyen ne ? Değişen ne oldu ?

7. 21 siniz, 30 a yaklaşıyorsunuz, 40 ufukta demek. Eyvah! Frene bastınız ama patinaj çekiyorsunuz. Durumun daha farkına varmadan, gelirsiniz 50 yaşına ve o gün tüm düşleriniz yitip gider.

8. Durun bekleyin !!! Durumun farkına ancak 60 ında varırsınız. Bir gün ulaşacağınızı hiç ummadığınız yaştır bu !

9. 21 e girdim derken, hop 30 undasınız, az sonra da 40, arkadan 50 ve ancak 60a ulaştığınızda farkına varıyorsunuz.

10. Yılları katetmede hızınız öylesine yükseliyor ki, 70 ine vardınız bile. Sonrası çok çabuk gelişiyor ve bakıyorsunuz, günlerden 13 Mart 2010 Cumartesi !

11. 80 ine geldiğinizde de hep aynı döngü; öğle yemeği yersiniz, çok geçmeden ikindi olmuş bile, az sonra da yatma vakti. Bu 90 ında da değişmez. Geri geri gidiş de başlamıştır artık... “ 92 sine bastım”

12. Sonra bir tuhaflıktır başlar... 100 ü aştığınızda gene aynı eski çocuk olursunuz. " 100 buçuk yaşındayım." Belki de yapamadıklarınızın tümünü sağlıklı bir 100 buçuk yaşında gerçekleştirirsiniz.

13. GENÇ KALMANIN YOLLARI 1. Gereksiz sayıları atın gitsin . Buna yaş, ağırlık ve boy da dahil. Varsın onlarla doktorunuz uğraşsın. Siz ona bunun için para ödüyorsunuz. 2. Neşeli arkadaşlarla beraber olun. Gamlı baykuşları uzaklaştırın gitsin.

14. 3. Öğrenmeye devam. Bilgisayar, sanat, bahçe bakımı, ne hakkında olursa olsun öğrenmeyi sürdürün. Asla beyninizi tembelliğe alıştırmayın. Tembellik başladı mı, işe şeytan karışır. Şeytanın adı ise, Alzheimer. 4. Basit şeylerden zevk almaya bakın.

15. 5. Sık sık, uzun süreli ve yüksek sesli gülün. Nefessizlikten katılıncaya kadar gülün. 6. Gözünüz mü yaşaracak. Katlan, üzül, ama çabucak unut. Unutmayınki bize kendimizden daha yakın kimse olamaz. Canlı olduğunuz sürece yaşamayı bilin.

16. 7. Çevreni hoşlandığın şeylerle donat , Aile fertlerin olsun, evcil hayvanlar olsun, anı eşyaları olsun, müzik olsun, bitki olsun, hobilerin olsun, ne olursa olsun. Unutma evin sığınağındır. 8. Sağlığına önem ver : İyiyse koru. Kötüyse düzelmesini sağla. Düzelemeyecek kadar berbatsa, yardım al.

17. 9. Asla suça yönelme . Yakına, uzağa nereye olursa olsun git, yeter ki suçtan uzak olsun. 10. Çevrendekilere her fırsatta onları sevdiğini, söyle.

18. VE HER ZAMAN ŞUNU ANIMSA : Yaşam, aldığın nefeslerin sayısıyla değil, nefesini tuttuğun anların sayısıyla ölçülür.

19. Bunu en az 8 kişiye göndermeniz gerekir – hayır mı? Ama bunu birileriyle paylaşmalısın... Zira hepimizin yaşamı, her gün dolu doluya yaşamaya gereksinimiz var.

20. Görüşmek üzere !!!

TÜRKÇEYE ÇEVİREN : ONUR AYANGİL

SERKEŞ

Ehli takvanın kendini dine hizmet ve hasret kılmak için söylediği birçok kelam, insanları umulamayacak ufuklara baktırırken, meğerse onları derin deniz kenarında bulunan dağlara çıkarıyorlarmış. Bu dağlar o kadar yüksektir ki, doruktan aşağılara bakmaktan korkan insanlar ne dinin yüce doruğundan inebiliyor, ne de başka bir harekete meyledebiliyorlar. Diyelim ki, bir âlim eline almış bir konuyu, onu bir anlatışla anlatıyor ki, bu din ya bir fantazma ya da başka bir âlemde yaşayanlara aittir. Örnek vererek konuyu daraltmak istemiyorum. Kendi açımızdan bir düşünce olarak, gençliğimizde hayır, dediklerimize şimdi olabilir, insan buna takat getiremez diyebiliyorsak, bu şu demek olur. Yaşayan ve yaşanan din kendi içerisinde tolerans barındırmadığı müddetçe yıkılmaya ve sapıtmaya ve ilerisinde yok olmaya mahkûmdur. Din sert kayalar arasında giden taşlar gibi değil lastik toplar gibi olmalıdır. Sorunların çözümlerinde korkunun varlığı hissettirilirken hayal âlemini de istismar etmemek gerekir. Çocuklarımızın hayal dünyası bizleri aşıp gitti. Şimdi onların yanında bazen kendinize bakın. Biz aptal mıyız gibi sorular zihninize gelecek veya onların aklına geliyordur. Ne demek bu? Din, yaşayışında güzellik ve kolaylığı barındırmalıdır. İslam'ın kendisi zaten kolaylık üzerine temellenmiş olduğu halde onu Yahudileştirerek sert kıvama getirmemek gerekir. Hristiyanî inanışta zaten bu durum tamamen laşkalaşmış durumdadır. Ne yapacaklarını neye karar vereceklerini bilemiyorlar. İşleri Hz. İsâ'nın inişine kalmış görünüyor.

İnsan, kendi yapmadığını/yapamadığını başkasından talep etmemelidir. Eğer Allah Teâlâ'nın adalet sıfatını/hükmünü diğer esmasına galip kılmasa idi, zannedilen o ki, haklı ve haksız çok zaman hangiler ve nedenlere arasında boğulur kalırdı.

İnsanın yanıldığı noktalardan biri, sürekli ve düzenli olarak kulluk etmenin kurtarıcı bir umde olmadığını bilmesi gerekir. Çünkü sürekli açılan ve kapanan kapılar arkasında cevelan eden hayatımızın hangi süresinde/seviyesinde olduğumuzu bulmak zorlaşmıştır. Bu nedenle daralmaya yüz tutmuş düşünce yapımızı genişleterek, kendimizi açık denizlere bırakmakta bir yönden tehlikeli olabilir. Fakat netice hayat yolları ölüler ve şehitlerle doludur. Eskiden insanlar, hayra çalışmayı sevap kazanmak amacı ile yapmazlardı. Şimdi ki hayırlar, cennet arsasında fazla yer kapmanın telaşına düşmüş, mağribinin haline benziyor.

Yoklar ve varlar arasında gelgitler bizi yılmaktan başka düşünceye itmeden, elimizden geleni yapmak gerekiyor. Bu bizim dediğimiz hangi şey vardır ki, bir öncekinin sahiplendiği mal/mülk olmasın. Bugünden sonrada yine birinin olacaktır. Okuduğumuz duyduğumuz yeni bir şey yok ki, sadece yeni anlayışalar var. Bunları aktarırken bu benimdir diye saldırmanın bir manası da yok. Nefis her şeye sahip olmak istiyorsa, onun yapacağı tek şey hiçbir şeye sahip olmadığını bilmesidir. Velevki bu konu en ileri seviyede olan durumlar için olsun. O zaman her şey bizim olabilir. Milletin mülkünü ele geçirmek veya hükmetmek, kimsenin bilmediğini bilmek; sonuçta fâni olan bir hayat yaşıyorsak eğer, varlığımız başkalarını rahatsız etmeden önce kendimizi rahatsız etmemesini sağlamak daha yerinde olmaz mıydı.? Mesiyanik, kurtarıcı olmak insanın neden hoşuna gider diye düşünürseniz, ilâhın karşısında ben de varım polemiğine girmek gibi birşeydir.

66 Yazılar

Bu sözlerin yazılmasına sebep şu veya bu olabilir. Ben varım diye bir şey yoktur. Dün sen yoktun, yarında yoksun. Niçin insanları kendi varlığınla rahatsız ediyorsuna cevaptan başka ne olabilir ki

İhramcızâde İsmail Hakkı

JEAN BAUDRİLLARD (1929 - 2006)

Simülasyon kuramını oluşturan ünlü Fransız düşünür Jean Baudrillard, 1929 yılında Reims'de dünyaya geldi. Baudrillard, meslek yaşamında ilk önce Almanca öğretmenliği yaptı ve 1966 yılında Nanterre Üniversitesi'nde Henri Lefebvre ile çalışmaya başladı. Bertolt Brecht'ten şiirler, Peter Weiss'den tiyatro oyunları ve Wilhelm E. Mühiman'ın "Üçüncü Dünya'nın Devrimci Cennetleri"ni çeviren yazar; ders ve konferanslar vermek üzere başta ABD ve Japonya olmak üzere dünyanın pek çok ülkesine gitti. Nanterre Üniversitesi'nde sosyoloji dersleri veren Baudrillard, "profesörlük" unvanını ancak 1990 yılında alabildi. **Yirmi yıldan uzun bir süre başasistan olarak kaldı!**

Günümüz düşün dünyasının en "çarpıcı" isimlerinden olan Baudrillard; esas olarak, simülasyon, yığınların zihniyeti, "öteki", baştan çıkarma gibi konuları kitaplarında ele aldı. Üretimin, rasyonel bir etkinlik olmadığını ileri sürmüş; tüketicinin, reklam vb. yollarla aldatılmasını göz boyayıcı bir oyun ve hem üretimi hem de tüketicinin isteğini tehdit eden bir öğe olarak yorumlamıştır.

"Körfez Savaşı" sırasında Fransız televizyonunda görüşlerine en çok başvurulan düşünür oldu, kitle iletişim araçlarında bir "star" haline geldi. İtalya, Meksika, Brezilya ve Japonya gibi ülkelerde yapıtlarının büyük bir çoğunluğu çevrildi. Türkçedeki ilk kitabı "Metinler ve Söyleyişler", çeşitli yapıtlarından alınmış metinlerin çevirisidir.

Eserleri:

Simülakrlar ve Simülasyon, Baştan Çıkarma Üzerine, Cool Anılar, Amerika, Siyah Anlar 1-2, Kusursuz Cinayet, Tam Ekran, Nesneler Sistemi, Tüketim Toplumu, Göstergenin Ekonomi Politiğine Eleştirel Bir Bakış, Üretimin Aynası, Simgesel Değişim ve Ölüm, Foucault'yu Unutmak, Beaubourg Olayı, Sessiz Yığınların Gölgesinde ya da Toplumsalın Sonu, Passwords, Komünist Partisi ya da Politikanın Sahte Cennetleri, İlahi Sol, Kötülüğün Şeffaflığı-Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme.

TEMEL KAVRAMLAR

*HİPERGERÇEKLİK**

Gerçeklik çökmüştür ve bugün sadece imgeden, yanılsamadan ya da simülasyondan ibarettir. Model temsil ettiği varsayılan gerçeklikten daha gerçektir. Hiper-gerçeklik **"çoktan yeniden üretilmiş olan şeydir" "kökeni ya da gerçekliği olmayan bir gerçeğin"** modelidir.

HİPER-MEKAN (hyper-space)*: Modern mekan kavramlarmızın anlamsız olduğuna işaret eden post modern terim. Mekan modern sayıltıların varsaydığı gibi bir şeyi temsil etmez. Yok edilmiştir ve mekansal engeller ortadan kalkmıştır. Her şey coğrafi bir akış içindedir. Mekanda sürekli olarak ve öngörülmeyen biçimlerde hareket etmektedir.

İÇPATLAMA (imploding,implosion)*: post-modern bir dünyada görüngülerin içe doğru

patlama ve böylece hem kendilerini hem de insanın onlar hakkındaki varsaytımlarını imha etme eğilimleri. Böyle bir durumda anlam tamamen ortadan kalkmaktadır.

*- Postmodernizm ve toplum bilimleri, Pauline marie roseanu Çev. Tuncay Birkan, Bilim ve sanat yay. Ankara 2004, (s. 14,17)

SİMULAKRUM: orjinali olmyan bir kopyanın kopyası. Gerçek ile model arasında hiç fark kalmamıştır. (s. 17)

SİMÜLAKR: bir gerçeklik olarak algılanmak isteyen görünüm

SİMÜLE ETMEK: Gerçek olmayan bir şeyi gerçekmiş gibi sunmak,göstermeye çalışmak

SİMÜLASYON: Bir araç bir makine bir sistem bir olguya özgü işleyiş biçiminin incelenme gösterme ya da açıklanma amacıyla bir market ya da bir bilgisayar programı aracılığı ile yapay bir şekilde yeniden üretilmesi. .

SİMÜLASYON KURAMI

"İllüzyondan söz edebilmek imkansızdır. Çünkü ortada gerçek diye bir şey kalmamıştır."

Simülasyon bir köken ya da gerçeklikten yoksun gerçeğin modeller aracılığı ile türetilmesine denir. Günümüzde gerçek artık minyatürleşmiş hücreler, matrisler, bellekler ve komut modelleri tarafından üretilmektedir. Bu sayede gerçeğin sonsuz sayıda yeniden üretimi mümkün olmaktadır. Bundan böyle rasyonel bir gerçeğe ihtiyacımız olmayacaktır, zira gerçek ideal ya da negatif süreçlerle başa çıkabilecek bir durumda değildir. Artık işlemsel bir gerçeklik vardır. Aslında gerçek bu değildir çünkü onu sarıp sarmalayan bir düşssellikten yoksundur. Bu atmosferden yoksun bir hiper-uzamda kombinatuvar modellere benzeyen sentetik bir şekilde üretilmiş gerçek diğer adıyla hiper-gerçektir.

Gerçek ya da hakikate özgü perspektifle bir ilişkimizin kalmadığını gösteren bu farklı bir uzama geçiş olayıyla birlikte tüm gönderen sistemlerinin tasfiye edildiği bir simülasyon çağına girilmiştir. . . Burada bir taklit suret ya da parodiden değil aslı yerine göstergeleri konulmuş bir gerçek bir başka deyişle her türlü gerçek süreç yerine işlemsel ikizini koyan bir caydırma olayından söz ediyoruz. Gerçeğin tüm göstergelerine saşılıp gerçeğin tüm aşamlarına kısa devre yaptıran kusursuz, programlanabilen göstergeleri kanserli hücreler gibi çoğaltarak dört bir yana savuran bir makineden. . . Bundan böyle her türlü düşsel ve gerçek ayrımından yoksun, yalnızca aynı yörünge çevresinde dolanan modellere dayalı ve farklılık simülasyonu üretiminden ibaret bir hiper gerçekten söz edebiliriz. (s15)

Gizlemek(dissimüler) sahip olunan şeye sahip değilmiş gibi yapmak, simüle etmek ise sahip olunmayan şeye sahipmiş gibi yapmaktır. Birincisi bir varlığa(şu anda burada bulunmayan) diğeri ise bir yokluğa (şu anda burada bulunmamaya) göndermektedir. Örneğin hastaymış gibi yapan kişi yatağa uzanıp bizi hasta olduğuna inandırmaya çalışır. Bir hastalığı simüle eden kişi ise kendinde bu hastalığa ait semptomlar görülen kişidir. Öyleyse "mış" gibi yapmak ya da gizlemek gerçeklik ilkesine zarar vermez yani bunlarla gerçeklik arasında her zaman açık seçik gizlenmeye çalışılan bir fark vardır. Oysa simülasyon bu gerçekle sahte ve gerçekle düşsel arasındaki farkı yok etmeye çalışmaktadır. . . Simüle den kişinin gerçekten

hasta olup olmadığını değerlendirmek mümkün değildir. (s. 16)

Yine başka bir alan olan din konusunda da Baudrillard Tanrı inancının nasıl simüle edildiğini inancın göstergelere indirgenerek Tanrının devre dışı bırakıldığını şöyle anlatır: **"din konusunda bir tanrısal güç simülakrına gönderme yapılmaktadır. ' Simülakrların mabetlere sokulmasını yasakladım çünkü doğaya hayat veren tanrısal güç yeniden canlandırılamaz. '** Bu doğru değildir. Çünkü bu tanrısal güç yeniden canlandırılabilmektedir. Örneğin bu güç ikona ya da simülakrlar şeklinde çoğalttığında neler olup bitmektedir. ? Örneğin imgelere dayalı görsel bir teolojiye dönüştürüldüğünde hala ilahi bir gücün özelliklerine sahip olabilmekte midir? Belki de kendi ihtişam ve çekiciliğini devreye sokarak bu ilahi gücün ortadan kalkmasına neden olmaktadırlar? İkonlar aracılığıyla tezgahlanan bu oyun sayesinde sonuçta görüntüler algılanabilen ve anlaşılabilen bir Tanrı düşüncesinin yerini alabilmektedirler.

Bin yıldır süregelen ve ikonoklastları (kutsal imgeleri yok eden insanlara verilen ad, kutsal imgelere tapınmaya karşı olan Bizans imparatorlarının yandaşı olan insanlar) hep korkutmuş olan bu mücadele henüz sona ermemiştir. İkonoklastların, simülakrların sahip olduğu bu mutlak güçten korkmalarına neden olan şey İkonoklastların Tanrı düşüncesinin insanların bilincinden silip atabileceklerini sezmenin yanı sıra sonuç itibari ile bu korkunç hakikatin Tanrını asla var olmadığı, yalnızca sümülakrlar aracılığı ile var olabildiği hatta kendi simülaklarından bir şey olmadığı düşüncesine göndereceğinin farkına varmış olmalarıdır. Zaten ikonoklastlar da bu yüzden imgelerden nefret etmekte ve onları yok etmeye çalışıyorlardı"(s. 18)

Bu yorumlardan sonra Baudrillard, Batı toplumunda imgelerin gerçekliği nasıl yerinden ettiğini anlatır; **" imgeler her zaman ölümcül bir güce sahip olmuşlardır. . . öldürücü bir güce sahip imgenin karşısına, gerçeğin görünen ve algılanabilen yanlarını sunan yeniden canlandırmanın diyalektik gücü ile çıkılmaktadır. Batı, bu yeniden canlandırma olayının önemine ya da göstergenin derin bir anlama sahip olabileceğine ve bir şeylerin -bu tabiki Tanrıdır- bu değiş tokuşun gerçekleşmesini sağladığına bütün kalbi ve iyi niyetiyle inanmaktadır. <u>Tanrı bile simüle edildikten Tanrıya olan inanç, göstergelerine indirgenebildikten sonra gerisini varın siz düşünün.</u> İşte o zaman bütün sistem yer çekiminin etkisinden kurtulmuş bir kütle devasa bir simülakra dönüşmektedir. Bu gerçek dışı bir şey değil simülakrdır, gönderenden yoksun ve nerede başlayıp nerede bittiği bilinmeyen hiçbir şeyin durduramadığı bir kapalı devre içinde gerçeğin değil yalnızca kendi kendinin yerine geçebilen bir şey. Yeniden canlandırmanın karşıtı olan simülasyon işte budur. "**(s. 20)

Yeniden canlandırma ile simülasyon arasında derin farklar olduğunu belirten Baudrillard, ontolojik anlamda gerçekliğin simülasyonla bir bağının olmadığını savunur;" yeniden canlandırma; gösterge ve gerçeklik arasında bir eşdeğerlik ilkesi(bu eşdeğerlik ütopik bir şey bile olsa temel bir aksiyomdur) bulunduğunu kabul etmektedir. Oysa simülasyon eşitlik ilkesi ütopyasına tamamen ters bir şey olup göstergeyi kesinlikle bir değer olarak yadsımakta ve her türlü gönderenin ters yüz edilmesi ve öldürülmesi olarak görmektedir. Simülasyonu sahte yeniden canlandırmaya karşılık; simülasyon bir simülakra dönüştürdüğü yeniden canlandırma düzenin tamamını sarıp sarmalamaktadır. (s,18)

İmge kavramını çeşitli yönleri ile açıklayan Baudrillard, simülakr ve imge ilişkisini şu boyutlarda ele almaktadır. "imgeye özgü çeşitli aşamalar şöyle sırlanabilir;

-derin bir gerçekliğin yansıması olarak imge -derin bir gerçekliği değiştiren ve gizleyen imge -derin bir gerçekliğin yokluğunu gizleyen imge

-gerçekliğin hiçbir çeşidiyle ilişkisi olmayan kendi kendinin saf simülakrı olan imge

Birinci durumda imge, olumlu bir niteliğe sahiptir çünkü imge burada bir tür ayin görevi yapmaktadır. İkinci durumda imge, olumsuz bir niteliğe sahiptir. Kötü büyü türünden bir şeydir. Üçüncü durumda imge, bir görünümün yerini almaya yani bir büyüleme aracı olmaya çalışmaktadır. Dördüncü durumdaysa imge artık görüntü düzenine değil simülasyon düzenine ait bir şeydir. Bir şeyleri gizleyen göstergeler aşamasından gösterilecek bir şey kalmadığını gizleyen göstergeler aşamasına geçiş bir dönüm noktasıdır. Çünkü birinciler ideolojilere özgü bir hakikat ve sır teolojisine gönderirken, ikinciler bir simülasyon ve simülakrklar çağına girilmiş olduğunu artık ortada ne kendi kullarına sahip çıkabilecek bir Tanrı, ne de gerçekle sahte ve gerçekle yapay bir yönteme başvurularak diriltilmiş gerçeğin birbirinden ayrılmasını sağlayacak bir Kıyamet Günü olasılığı bulunmadığını söylemektedirler. Çünkü her şey zaten ölmüş ve Kıyamet Günü beklenmeden diriltilerek yaşama döndürülmüştür. (s. 21)

Modern bilimsel yaklaşımı eleştiren Baudrillard, özgün bir kabile olan Tasadaylılar örneği ve Fransanın Creusot bölgesinin bilimsel çalışmalar uğruna nasıl manipülasyona uğratıldığını ele alır. Fransanın Creusot bölgesi tarihin belli bir dönemine tanıklık etmesi yönü ile bölgedeki işçi mahalleleri, sanayi kuruluşları, erkeği kadını ve çocuğuyla bütün bir kültür canlı canlı açık hava müzesine dönüştürülmüştür. Müze ortadan kaldırılmış her yer müze haline gelmiştir. Tasadaylılar ise 800 yıllık otantik geçmişe sahip bir kabiledir. Etnologlar ve Antropologların keşfi ile modern hayatın içine çekilen bu yerli kabile bir süre sonra yeni ortama uyum sağlamayıp tekrar eski ormanlık alana gönderilmesi Etnologlar ve Antropologlar tarafından teklif edilir. İşte bu durumu Baudrillard;" Etnoloji sınırlı bir nesnel bilim dalı olmak yerine nesnesini özgür bırakıp canlı olan herşeyi kapsayarak simülakrlara özgü her yerde hazır ve nazır görünmez bir dördüncü boyuta dönüşmektedir. Etnolojinin yaşaması için nesnenin ölmesi gerekir. Keşfedilen nesne ölerek hem intikam almakta hem de kendini çözmeye çalışan bilime meydan okumaktadır. Ölü nesne gözünün yaşına hiç bakmadan bilimi ters yüz etmekte ve ik başlangıç noktasına geri döndürmektedir. "(s. 22-24)

Başka bir örnek de Lascaux mağarası ile ilgilidir. Mağaranın orjinalini koruma bahanesi ile ziyarete kapanmış ancak beş metre öteye aynı mağaranın tıpatıp benzeri inşa edilerek ziyarete açılmıştır. Ziyaretçiler önce gerçek mağaraya dikiz deliğinden bir göz attıktan sonra kopyasının tamamının ziyaret edebilmektedir. Baudrillard göre gerçeği ile kopyası arasında bir fark yoktur. Çünkü bir kopya ikisini de yapaylaştırmaya yetmiştir. (s. 25)

DÜŞSEL VE HİPERGERÇEK

Gerçekliğin dönüşümünü ABD'deki Disneyland üzerinden değerlendiren Baudrillard bu koca oyun merkezinin anlam dünyasını kritik eder. Disneyland, ABD'li canlı resimci ve film yapımcısı Walt Disney tarafından 17 Temmuz 1955'te kuruldu. Dünya'nın en büyük eğlence parkı ve önemli bir turizm merkezi olan Disneyland, sanatçının kahramanlarını yaşatan düzenlemeleri ve donatımlarıyla daha çok çocukların ilgisini çeken bir panayır durumundadır. Bugün, birçok iş dalını içeren Walt Disney Kurumu'nun bir bölümüdür.

Baudrillard'a göre:" Disneyland bütün simülakr düzenlerinin iç içe geçmiş olduğu kusursuz

bir modeldir. Her şeyden önce Korsanlar, Geleceğin dünyası v. b. şeylerden bir illüzyon ve fantazm (bir arzu veya istek uğruna gerçeğin deforme edilmesi durumudur.) oyunudur. Bu düşsel evren, kendine düşen görevi başarıyla yerine getirmektedir. Kalabalıkları buraya çeken şey; gerçek Amerika'nın minyatürleşmiş toplumsal bir mikro kozmosa benziyor olması ve alınan kolektif keyiftir. Disneyland'da Amerika'nın sahip olduğu tüm değerler minyatürleştirilmekte ve çizgi filmler aracılığı ile çoğaltılarak kendinden geçmektedir. Disneyland, "gerçek" ülkenin, "gerçek" Amerikanın bir Disneyland'a benzediğini gizlemeye yaramaktadır. Disneyland'ı çevreleyen Los Angeles ve Amerika gerçeğe değil hipergerçeğe ve simülasyona aittir. Buradaki sorun yanıltıcı bir yeniden canlandırılmış gerçeklikten (ideoloji) çok gerçeğin gerçeğe benzemediğini gizleyebilmek ve gerçeklik ilkesinin devamını sağlayabilmektir. Disneyland'taki düşsellik ne gerçektir, ne de sahte. Burası gerçeğe özgü düşselliği, gerçeğe simetrik bir şekilde yeniden üretebilmek amacıyla tasarlanmış bir caydırma(ikna) makinesidir. (s. 29)

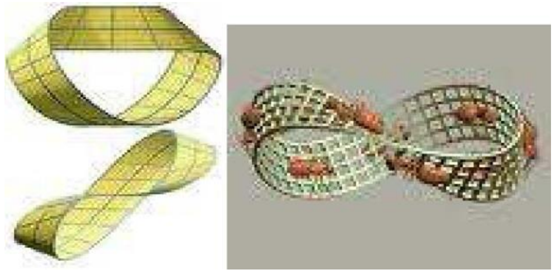
Disneyland

Benzer bir çözümlemeyi Baudrillard Amerika'da devlet başkanı Nixon'un istifasına yol açan Watergate skandalı üzerinden değerlendirir. Ona göre: "Watergate skandali ahlaki ve politik bir ilkeyi eski sağlığına kavuşturmaya çalışırken diğer yandan da düş gücünü harekete geçirerek yitip gitmekte olan gerçeklik ilkesine o ilk görünümünü yeniden kazandırma gayreti içerisindedir. Bu skandalın ifşa edilmesi yasalara saygı duyulduğunu göstermektedir. Watergate'ın yaptığı tek şey herkesi Watergate'ın bir skandal olduğuna inandırmasıdır. Yapılan şey düzenin ahlaki açıdan temizlenip paklanması ve ovulup parlatılarak yeniden devreye sokulmasından başka bir şey değildir. Watergate bir skandal değildir. Çünkü herkes onun bir skandal olmadığını gizlemeye çalışmaktadır.

Watergate sistem muhaliflerine kurulmuş bir tuzak iktidarı güçlendirebilmek amacı ile gerçekleştirilen bir skandal simülasyondur. (s. 31-32)

Baudrillard tüm bu örnekler üzerinden ele aldığı simülasyon atmosferinin bireyi ve gerçekliği nasıl kaosa sürüklediğini şu ifadelerde anlatır. " Bu karmaşık durum Mobiyüs şeridine benzer ikiye bölündüğünde yüzeylerini tersine çevirmenin olanaksız olduğu ikinci bir sarmalla karşılanır. Burada hiçbir şey çözülmediği gibi tam tersine her şey daha da

karmaşıklaşmaktadır. Bu cehennem azabının kökünde anlamı kavranması güç bir kurnazlık ve şeytanlıkla değişikliğe uğratan simülasyon vardır. Sistemle, sisteme ters düşen alternatifi dışbükey bir aynanın iki ucunda yekvücut olmuş gibidirler. Bundan böyle sağdan sola tersine çevrilebilen, sağın solu bir mıknatıs gibi kendine doğru çektiği kısır-döngüleşmiş bir politikanın yoldan çıkmış eğik perspektifi içine girmiş bulunuyoruz. "(s. 37)

möbiyus şeridi

Bütün her şeyin tersyüz edildiği simülasyon sürecinde ölümlerin bile nasıl simüle edildiği ve bunu üzerinden ne tür politik amaçlar hedeflendiğini Baudrillard şöyle anlatır. "Bütün bunlar arasındaki ortak payda gerçeğin düşsel, hakikatin skandal, yasanın yasak çiğneme, çalışmanın iş, sistemin bunalım ve kapitalin de kendini devrim aracılığıyla kanıtlama girişimidir. **Ölümün simüle edildiğini iddia eden Baudrillard, A. B. D. başkanlarının suikastını örnek gösterir. Ona göre Kennedy cinayeti gerçek anlamda politik boyuta sahipti. Oysa Johnson, Nixon, Ford yalnızca hayali, simüle edilmiş suikastlara hedef olabildiler. Çünkü onlar birer iktidar kuklası olduklarını gizleyebilmek için bu türden yapay tehditlerin yaratacağı "aura"'dan (cazibe, çekicilik) yararlanmak istediler. Eskiden krallar ölmek zorundaydı. (Tanrılar da) Zaten onları güçlü kılan şey de buydu. Günümüzün krallarıysa aşağılık bir ölme numarasına yatmaktadırlar. Bunun nedeni iktidarın avantajlarını elden kaçırmama isteğidir. "**(s. 38-39)

Modern çağın en güçlü araçlarından biri olan televizyonu da projeksiyona alan Baudrillard, televizyon yayınları, mekanlar ve mesajlar üzerinden oluşturulan simülasyonu irdeler. Gerçekliğin kökünden yerinden oynatıldığı devasa süreç içerisinde televizyon büyük bir role sahiptir. Reality Show'lar, haberler, stüdyolar birer hiper-gerçek yutturmacanın sahneleri gibidirler. Örneğin 1971 yılında Amerikan televizyonu bir Amerikalı ailenin (Loud ailesi) günlük yaşamını kaydetmek için evlerinin her köşesine kameralar koyup yedi ay aralıksız çekim yaparak bir TV programı sunmuştur. Simülasyon bütün işlevsellik ve nedensellikleri tersinir kılma gücüne sahiptir. Yapımcılara göre Loud ailesi deneyindeki amaç gerçek bir yaşamın kaydedilmesidir. Ancak bu mümkün olamaz, çünkü her yerde kameraların bulunduğu evde bu aile 'sanki biz orada değilmişiz gibi' davranamaz. Bu sanki Loud ailesi oradaymış gibi sözüyle aynı anlama gelmektedir. Daha sonraları Tuman Show adlı film de benzer bir yaklaşımla yapılmıştır. Evi zannettiği televizyon stüdyosu aynı zamanda Truman' ın gerçek zannettiği bütün yaşamını hiper-gerçek yapar. Loud ailesinde gözlenen şey: anlamsız olana aşırı anlam yüklemek. Çünkü amaç gerçeğe saplantılı bir biçimde yaklaşma arzusudur. Bu arzu sonucunda gerçek artık yok edilmiş, yerini simülakrı almış ve çekimler tamamlandıktan sonra Loud ailesi dağılmıştır. Loud ailesi yaşamları kaydedilip televizyonda gösterilmeden yaşayamayan bir ailedir. Bu program bir ailenin yaşamının kaydı olmaktan çok bir kurban törenidir. Sonuç olarak der, Baudrillard; "sözünü ettiğimiz şey dur durak

tanımayan kronik bir hastalık gibi gerçeğin içine yerleşerek onu değiştirmeye çalışan bir "medium"dur. Burada "medium"un süzgeçten geçirerek sunduğu haber ya da bir lazer ışığının boşlukta oluşturduğu üç boyutlu bir reklam imgesi gibi bir hayalete dönüşmüş bir gerçekten sözediyoruz"(s. 53,55)

Nükleer santrallerin de bir tür simüilasyon işlevi gördüğünü belirten Baudrillard bu güçle oluşturulan bir caydırma imajı olduğunu ifade eder. Ona göre, nükleer silahlar da simülasyon evreninin birer parçasıdırlar. Daha farklı bir yaklaşımla bunlar simülasyonun varabileceği en üst aşama olan nükleer aşamasının bir göstergesi konumundadırlar. Bu nükleer aşamanın en büyük işlevi ise caydırmadır. Nükleer silahlar muazzam gücünü atom çekirdeğinin parçalanması sonucu ortaya çıkan enerjiden değil, çekirdeğin her an parçalanabileceği korkusunu dünyaya şırıngalamaktan alırlar. Öyleyse bu silahların gücü nötralize edici bir güçtür. Bir bakıma onlar birer gösteri nesnesinden başka bir şey değildirler. Söz konusu olacak patlama fiziksel bir Einstein formülünün dışa dönük bir patlamasından çok içe dönük bir patlama olacaktır. Yaşamlarımızı felç eden şey bir atom bombasının tepemize inmesi değildir. Kaldı ki böyle bir şey olmayacaktır; olması gerekmez. Nükleer savaş tehdidi, bir caydırma makinesidir. Nükleer silahlar (ve nükleer santraller) vardır orada olacaklardır bu caydırma nesneleri bize her an bir patlama olacağı endişesi ile tetikte tutarak içe dönük bir patlama olayı yaratmaktadırlar. Caydırma, bir strateji değildir. Nükleer silahlara sahip devletlerarasında değiş tokuş edilmekte ve gidip gelmektedir. Bundan böyle strateji diye bir şey olmayacaktır. Savaş tehdidi askerlerin elinde bir çocuk oyuncağına dönüşecektir. Burada teknik bir programlamadan dünyanın engebesiz kusursuz nötr bir yüzeye döndürülmesinden bahsediyoruz. (s. 59)

Vietnam Savaşını da bir örnek olarak analiz Baudrillard, savaşın nasıl simüle edildiğine ve olayın arkasındaki farklı politik çıkarlara dikkatleri çeker. Baudrillard Vietnam Savaşına dair önemli bazı sorular sormaktadır.

Birincisi bu denli kanlı, vahşi ve uzun bir savaş nasıl olur da birdenbire aniden duruvermiştir.

İkincisi Amerikan tarihinin en büyük bozgunu neden Amerikan iç dengesiyle, politika sistemini allak bullak edememiştir. Öyleyse ortada bambaşka bir neden vardır. Bu savaş, birlikte barış içinde yaşama düşüncesine en zor anlarından birini yaşatmaktan başka bir işe yaramamıştır.

Bu savaş Çin'in bu barış içinde birlikte yaşama sürecinin içine alınmasını sağlamıştır. Uzun yıllar Çin'in bu savaşa somut bir şekilde müdahale etmemesi sağlanmıştır. Bozguna uğramış görünen Amerika Çin karşısında çok önemli bir politik zafer kazanmıştır. Zaten Vietnam savaşının amacı budur. Aynı şey Vietnam içinde geçerlidir. Savaş silahlı direniş gruplarından düzenli orduya geçildiği anda bitmiştir. Sağlıklı bir politika ve disiplinli bir iktidarın var olmasını engelleyen bütün unsurlar temizlenmiştir. Burada zafer ya da bozgunun gerçekliğinin sözü bile edilemez. Amaç politik bir değişikliğin sağlanmasıdır. Savaş görünümlerin çok ötesinde bir süreçtir. . A. B. D Vietnam'ı terk etmiştir. Ama savaşı kazanmıştır. (s. 63-64)

TARİH VE SİNEMA

Tarihin sinema aracılığı yeniden canlandırıldığı fikrini taşıyan Baudrillard, sinemanın tarihi yeniden nasıl simüle ettiğinden bahseder. Ona göre **"Tarih yitirmiş olduğumuz bir**

gönderenler sistemidir, yani tarih bize özgü bir mite dönüşmüştür. " Simülasyon çağı ile geçmiş bir tarihe ait fantazmların biriktirildiği, ideolojiler ve retro (geriye dönük eski moda) modaların tepeleme yığıldığı bir boşluk içindeyiz, buradan sinema aracılığıyla bir tarih bilincine sahip olma adında bir illüzyon ortaya çıkar. Tarih öldükten sora sinemaya görkemli bir giriş yapmışlardır. Retro mantığı ile çekilen sayısız tarihi film elimizden kayıp gitmiş tarihin imgesel bir miti haline gelmiştir. Sinemanın bize gösterdiği tarihin tarihsel gerçekle olan ilişkisi perdedeki tarihin hipergerçek bir şeye dönüştüğünün kesin bir kanıtıdır. Chinatown, Barry Lyndon ,1900, gibi tarihi filmlerde rahatsız edici bir kusursuzluk göze çarpmaktadır. Bir başka deyişle bu filmler kusursuz, olağanüstü 'artefact'lar(insan eliyle yapılmış şey, yapay doku) dahice simülakrlardır.

Baudrillard bunlara en güzel örneğini Barry Lyndon olduğunu öne sürer. Barry Lyndon bir tarihin yeniden canlandırılması değil bir simülasyonudur. Bütün gereksizlikler, bütün zararlı ışınlar titizlikle temizlenmiştir. Bu filmlerde sahnenin olabildiğince görkemli bir şekilde parlamasını sağlama kaygısı onların birer simülakr olmasını sağlar. . Sinema en fantastik ya da mitik olandan gerçekçi ve hipergerçekçi olana doğru giden bir gelişim çizgisi izlemiştir. Sunduğu güncel ürünlere bakılacak olursa sinemanın teknik açıdan giderek mutlak gerçeğe yaklaştığı, gerçeği tüm sıradanlığı, hakikati tüm çıplaklığı ve can sıkıcılığıyla verdiği hatta tekniğin sağladığı kendine güven duygusuyla gerçeğin kendisi hemen şu anda burada olanın ta kendisi, anlamsız bir şey inanılmaz bir çılgınlık modeline dönüştüğü görülmektedir. Bu gün sinema ve gerçek özgünlüklerini yitirmişlerdir. Çünkü sinema tarihin ortadan kaybolmasına ve egemenliği bir arşivin eline geçirmesine bizzat katkıda bulunmuştur.

Fotoğraf ve sinema yararlandıkları mitlerden vazgeçme pahasına tarihin çağdaşlaştırılma sürecine görsel ve nesnel bir biçim kazandırarak büyük ölçüde katkıda bulunmuşlardır. Bugün sinema tasfiye edilmesine katkıda bulunduğu tarihin yeniden yaşama döndürülmesi için tüm teknik olanaklarını onun hizmetine sunabilir. Ancak içlerinde yok olup gideceği hayaletlerden başka bir şey üretemez. (s. 70-77)

HİIPERMARKETLER VE HİPERMAL

Gündelik yaşamlarımızın önemli sayılabilecek durak noktalarından birini oluşturan devasa alışveriş merkezlerindeki düzen ve mesajlarla toplumsal bir kültür kurgusu tasarlanmaktadır. Her şeyin birbirine benzediği alıcı ile satıcının birbirleriyle karşılaşmadığı çalışanların yalnızca boşalan rafları düzenlediği yani tüketicilerin açtıkları delikleri tıkadıkları, rafların rölyef bir reklam panosunu andırdığı hipermarketler için Baudrillard total bir ekran benzetmesi yapar. Nesneler burada birer mal olma özelliklerini yitirirler. Hipermarketlerin tamamında bize bakan güvenlik kameraları da bu simülasyon evreninin bir parçasıdır. Güvenlik sisteminin yeterli işleyebilmesi için gereken maliyet yüksek olduğundan bu çalışıp çalışmadığını bile bilmediğimiz güvenlik kameraları baskıyı anıştıran yani bir baskı simülasyonu oluşturan caydırma adlı daha önce tanımladığımız işlevi yerine getirirler.

Hipermarket bir tüketim merkezi olmanın ötesinde bir anlam taşır. Burada sergilenen nesneler özgün bir gerçekliğe sahip değildir. Onların düzenlenişi geleceğe özgü toplumsal ilişki modelini andıran seriler, daireler ve seyirlik şeyler formatındadır. Baudrillard kapitalizmin geleneksel kurumları ile hipermarketlerin gelecekte karşımıza çıkacak her türlü toplumsal denetim biçimi yani toplumsal yaşam ve birlikteliğin dağınık işlevlerini(iş, boş zamanları değerlendirme, beslenme, sağlık, ulaşım medya, kültür) tek bir bir homojen çatı

(zaman/mekan) altında buluşturma modelidir. Baudrillard; geleceği önceden haber veren bir model olarak hipermatketlerin (özellikle A. B. D'de) yerleşim bölgelerinin dağılımını belirlediğini söyler. O, kentleri hipermarketlerin birer uydusu olarak görür. Ona göre modern bir kent bile onu ememektedir. Çevresinde oluşturduğu yörüngeye banliyöler oturtmakta, kimi zaman da üniversite hatta fabrika gibi yeni yerleşim alanları için bir gref(birbirine bağlayan merkez) vazifesi görmektedir. **Merkezde hipermarket vardır ve kent bir taşıma düzeniyle insanların sürekli bu merkeze gidip gelmelerini sağlar.** (Eskiden kilise-cami vardı.) Birer simülasyon kutbuna dönüşmüş olan bu yeni nesne sistemleri yani modernliğe özgü şeylerden çok bir hipergerçeklik, geçmiş ve gelecekten yoksunlaştırılmış işlevsel aynı andalık, her şeyi etkileyebilme arzusu vardır. (s. 110-114)

SİMÜLASYON İLETİŞİM ARAÇLARI VE REKLAM

İletişim araçları ve bunların yayın ürünlerinin oluşturduğu etkileri ele alan Baudrillard, bu yöntemle gerçeklik ve anlam üzerinde ne tür müdaheleler gerçekleştirildiğini analiz eder. Ona göre her gün daha fazla haberle karşılaşmamıza rağmen anlamın daha az üretildiği bir dünyada yaşıyoruz. Bunun nedeni olarak üç varsayım söz konusudur.

Birinci varsayıma göre haber anlam üretmektedir ancak genel anlam kaybını engelleyememektedir.

İkinci varsayıma göre haberin anlamla bir ilişkisi yoktur. Haber başka bir düzene aittir.

Üçüncü ve Baudrillard'ın üzerinde önemle durduğu varsayımda ise şöyle söyler: Haber enflasyonu ile anlam deflasyonu arasında, anlamın haber tarafından yok edildiği bir zorunlu ilişki vardır.

Toplumsallaşma denen şey iletişim araçlarının gönderdiği mesajlarla ilgilenme oranıyla ölçülmektedir. Böylelikle haber her yerde hızlı bir anlam dolaşımını sağlamaktadır. Ancak haberin anlam ürettiğini sandığımız sırada aslında tam tersi olmaktadır. Haber kendi ürettiği içerikleri yok eder. Baudrillard, burada iki tane neden belirler: Birincisi haber iletişim kurmaz, bir iletişim oyunu sahneler. İkisi farklı şeylerdir ve simülasyon tanımlamasına uymaktadır. Karşılıklı konuşmalar, izleyici telefonları, tartışma programları, interaktif yayınlar ise bu sahnenin ana dekorunu oluştururlar. Sahnede olmayan şey ise iletişimdir, onun yerini iletişim simülasyonu almıştır. Anlam ve iletişim hiper-gerçekleşmiştir. Gerçeğe son veren şey gerçekten daha da gerçek görünendir. İmgeler ve göstergeler sonucunda gerçeklik katsayısını yükseltir ve bize haberin kendisinden başka inanacağımız bir şey bırakmaz. Baudrillard'ın belirttiği ikinci neden ise, iletişimin gerisinde iletişim araçlarının ve her geçen gün artan haberin toplumsal yapıyı bozmalarını, engelleyememesidir. Yani haber hem anlam hem de toplumsalı anlamsızlaştırmaktadır. Böylelikle haber sayesinde toplumsal kitleler içinde için için kaynarlar. Benzer biçimde anlam ve anlama ait tüm içerikler egemen bir iletişim aracı tarafından yutulurlar. Bir derinlikten yoksun anlık ve anında unutulma özelliğine sahip olan reklamlar. Tüm özgün kültürel biçimlerle tüm özgün dil yetilerini yutmaktadırlar. Reklamda göstergenin enerjisi en alt seviyeye inmektedir. Reklamın sahip olduğu geçmişi ve geleceği olmayan anındalık özelliğine sahip biçim ise gündelik yaşamları reklam biçimine dönüştürmeye başlamıştır. Böylece tüm güncel eylem biçimleri yok olup gitmektedirler. Reklamın panosuna çarpan toplumsal ise tamamen çözülmüş erimiş basitleşmiş ve toplumsal görüntüsüyle anında yanıtlanan bir şeye dönüşmüştür. Bu nedenle duvardaki afişlerde toplumsal değil toplumsalın hayaleti ile karşılaşılır. Günümüzdeki

reklamın en ilginç boyutu özgün bir biçim ya da kısaca bir iletişim aracı olarak yoğunluğunu yitirmesi ve ortadan kaybolmasıdır.

Artık reklam bir sınai malın reklamını yapmaktan ziyade kendisi bir ticari mal gibidir. Aslında her ikisi birbirine karışmış durumdadır. Bu bakımdan reklam için kendi kendisinin mesajına dönüşerek reklamını yaptığı malı içerisinde eritmektedir. **"Reklam kamusal anlama sahip her şeye karşı duyarsız kalındığını gösteren bir ayna paradoksal bir aşağılama aynasıdır".** Reklam da tıpkı haber gibi simülasyonun duyarsızlaştırma ve anlam yıkımı süreçlerinin bir işlevsel parçasıdır. İletişim araçları toplumsallaşmayı sağlamaya yönelik araçlar değil, toplumsalın kitleler içinde için için kaynamasını/erimesini sağlayan araçlardır. Çünkü iletim aracı ve gerçek içinden çıkmanın olanaksız olduğu tek bir nebulaya dönüşmüşlerdir. Baudrillarda göre iletişim araçlarının yararlı kullanımı diye bir şey olamaz. İletişim araçları anlamla yanılgıyı birlikte sırtlayıp götürmekte ve bunları diledikleri şekilde kullanmaktadırlar. (s. 116-123,130-)

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Postmodern bir sosyolog olarak nitelenen Jean Baudrillard Simülakrlar ve Simülasyon adlı eseri ile Kapitilazmin tüm boyutları ile gerçekliği ve toplumsal hayatı nasıl kuşattığını ele almaktadır. Ona göre ***"Çağımızdaki temel hastalığın adı: Gerçeğin üretimi ve yeniden üretimi denilen şeydir. Bu yüzden 'maddi' üretimin bizzat kendisi hipergerçek bir şeye dönüşmüştür. "***

Baudrillard, ekonomi, sanat, bilim, siyaset, medya ve sinema üzerinden özellikle de Amerika'ya yoğunlaşarak bu alanlarda gerçekliğin nasıl yerinden edildiğini ve simülasyon aracılığı ile gerçeklikten kopuk nasıl sanal bir dünya oluşturulduğunu detayları ile incelemektedir.

Baudrillard, ***"Gerçek simülasyona dönüştü. Buna yol açansa kültür endüstrisinin kendisidir. Yaşadığımız evren simülasyon evrenidir"*** der. Gerçekliğin simülakrlar sayesinde dumura uğratılması sonucunda bir kaosa girildiğini belirten Baudrillard, bu durumu Möbiyus şeridi denilen kısır döngülü bir sarmala benzetir. Bu aşamada artık için için kaynama/iç patlamalar yaşanacağı ifade edilir. Yakın dönem Sosyologları içinde çarpıcı analizleri ile çözümlemeler yapan Baudrillard, simülasyon kuramı ile sosyolojiye önemli katkılar sağlamıştır.

IGNORAMUS = BİLMİYORUZ : BİLİNÇDIŞININ BİR ELEŞTİRİSİNE DOĞRU

Giriş

İnsanın, psikanalizin eksenini oluşturan temel mefhum olarak "bilinçdışı" ile olan maceralı ilişkisi kuşkusuz en belirgin şekilde "Freud'dan önce bir bilinçdışı var mıydı?" sorusunda yansıyor. Sorunun "yapısalcı antropoloji" ile ilgili olarak, "öncüleriniz kimler?" gibisinden bir soruya, "Caduveo yerlileri" cevabını verecek cesareti gösteren Claude Lévi-Strauss'un kastettiğine benzer bir çerçeve içine alınabileceği düşünülebilir. Hatta buna şu şaşkınlık verici ve paradoksal "bilinçdışı bir düşünce nasıl mümkün olabilir?" sorusu da eklenebilir. Ama biz, burada aynı soruyu bir kez daha sormaya kalkışmadık. Buna karşın Bilinçdışı kavramını, analitik literatürün farklı kesitlerinde ve bölgelerinde belirdiği ve geliştiği biçimiyle eleştiri konusu haline getirmeye çalıştık: Ignoramus, yani "cehalet" sorununu ortaya atmaya çalıştık. Bu soru bizi, Batı uygarlığına özgü "kafatası-içi-düşünme"nin, (Needham) hem kendi "sonu", hem de "eyleme geçiş" eşiği olarak kavramak zorunda olduğu aktif bir güce gönderiyordu. Ignoramus, peçesi indirilecek ya da keşfedilecek bir şey olmamakla ayrılıyordu bilinçdışından. O, hayatın tüm alanlarında aktif bir uyaran ve üretici güçlerin artışı, büyütülmesi olarak beliriyordu. Ignoramus'un bilinçdışı yönü yalnızca "orda-hazır-bekleyen" bir varoluşa sahip olmamasından gelmektedir. Ne Heidegger'in söyleyeceği gibi bir vorhandene, ele gelirlik durumundan, ne de önceden üretilmesi gerekmeyen, orada hazır bekleyen, bizden hep önce gelen bir "bilinmeyen"den gelmiyor öyleyse. Ama bu, onun üretilmesi ve aktif olarak, insan uğraşısıyla imal edilmesi gereken bir "değerler ötesi yaratımı" olduğu anlamına gelmektedir. Kısaca söylemek gerekirse, Ignoramus basitçe bir "cehalet"in kabulu değildir. Salt bilinç olarak bilincin, salt bilme olarak bilginin, salt söz olarak sözün at oynattıkları mekânın sınırında beliren, bir eyleme, dolayısıyla üretime geçiş zorunluluğudur. Önemli bir boyutunun Marx'ın "filozoflar şimdiye kadar dünyayı yorumlamakla kaldılar, oysa onu değiştirmek söz konusudur" diye birçok ağızda telaffuz edildiğini duyduğumuz şu ünlü cümlesi tarafından gösterildiği söylenebilir: Ignoramus olarak cehalet, bilgilenmeden önceki bir hal değil, onu zorunlu olarak takip etmesi gereken bir haldir.

Bu yüzden, Ignoramus sorusu temelinde, psikanalizin bahsettiği bilinçdışının karşısına Spinozacı bir bilinçdışı nosyonunu çıkarmaya çalıştık. Ignoramus artık açıklanamaz olan, bilinmeyen olmadığı gibi, bir "başarısızlık" ya da "eksiklik" de değildi orada. Aksine yeni değerlerin, yeni deneylerin ve yeni arzuların üretilmesini uyaracak aktif bir güçtü. Bu açıdan, "hiçbir zaman olumsuz olmayan" şey, bilinçdışının psikanalitik dünya görüşünce "yoksunluk" kategorisi altında ele alınarak damgalanan "içeriği" değildi. Deney ve üretim çalışmasına dayanan Ignoramus'tu.

Bu yüzden, böyle bir çerçeve içinde, psikanalizin bir dizi kanıtlamasını ve usavurmasını, ama aynı zamanda psikanalitik kategorilerin içeriğini de tersine çevirmeye çalıştık. Psikanalizin neler yaptığını, başarısı olarak alkışlamayı borç bildiğimiz "bulgularının" neler olduğunu hatırlayalım: Oidipus Kompleksi, Arzu, İçgüdü ve Bastırma... Oidipus Kompleksi bütün psikanaliz kuramının, pratiğinin, dayandığı kültürün ya da alt-kültürün vardığı ve kilitlendiği bir Zwangsneurose, bir fikri-sabittir. Onu, aşikâr "devrimci" başlangıcına rağmen, yanlış kurulmuş ve asimilasyoncu bir normalleştirme sürecini sahneye koyan bir aile çevresine mahküm eden de budur. Bir kompleks her zaman bir "zorlayıcılık", hatta "zorunluluk" içerir. Ama psikanaliz yine de onun "çözümünü" değerli kılacaktır ve aile ortamına yeniden

kazandırılacak "yetişkin" bir bireyi oluşturmayı, ya da oluşumuna yardım etmeyi temel görev bilecektir.

Oidipus'a eşlik eden şu garip "hadımlaştırma kompleksi" ise, diğer taraftan, psikanalizin bedeni tanımadığını dışa vurur ve onun içinde bir Truva Atı olarak iş görür. İnsan arzusunu insan-biçimci ve cinsiyetçi değerlerle damgalar. Onun merceğinden bakıldığında arzu, bir eksikliğe, yoksunluğa yönelme tarzından başka bir şey değildir. Amacı ise doyum, yani arzu yokluğudur. Psikanaliz bunu göstermek için, topyekün Yasa denen şeyin otoritesi altına yerleştirdiği fantazma ve "hayali" kategorilerine başvurur. Yasa ise, simgesel olarak tanımlanmıştır: Simgesel (dil) ile "hayali" arasındaki hududu örgütler (Lacancılarda olduğu gibi). Fallus yasası ve Babanın-Adı denen imleyici kategoriler, kendilerini kuşatan, daha geniş bir anlambilimsel şebekenin ağlarına bir taraftan "gerçeği", öte taraftan, zaten kendi içlerinde bölünmüş "simgesel" ile "imgesel"i düşürmek amacıyla kullanılırlar. Yine de geriye, dokunulmadan kalan bir "bunlarla ne yapılabilir" sorusu kalacaktır: Dil ile, cinsellikle, emekle ve genel olarak arzuyla "ne yapacağız"?..

"Kullanım"ın zorunluluğunu göz ardı ederek, psikanaliz kültürü sosyo-ekonomik ve ailevi kurulu düzenlere bağlılığın, hatta köleliğin kaderciliğini yeniden üretir. En radikal, sorgulayıcı ve "eleştirel" kesimlerinde ise (Lacan ve takipçileri, Fransız feminizmi denen şey ya da akademik Koloniyalizm-sonrası edebiyatı) psikanaliz ya da ondan etkilenen kuram kültürleri bu köleliği bir "eleştiri" olarak tesbit etmekle kalıyorlar. "Eleştiri", Adorno'nun ortaya attığı zarif bir formülle, kaçınılmaz olarak, güçten düşürmeye çalıştığı şeyle, karşıtıyla "doğrudan orantılı" bir güce sahiptir: Zayıf bir düşünce... Çünkü, "eleştirel" bir tavırla da olsa, "simgesel düzenleri" yeniden-kurmak, "anlamak", ya da "yerinden-sökmek" yeterli değildir asla... Başka bir deyişle, salt eleştiri gücüyle Ignoramus oluşturulamaz. Bütün yapılan, sadece "kuramsal" ve "eleştirel" temeller üzerinde yükselmek, kuram-dışı ya da ötesi ile teması ise sürekli olarak ertelemektir. İster psikanalizi, ister Marksizmi tartışma "yöntemi" olarak kabul etsin, eleştiri, karşıtının kaderine bağlanır. Yapıbozumu (?) yapıya, "metinlerarasılık" ise "metinlere" bağlanınca, eleştiri kuramsal bir normun, kuralın devreye sokulmasını, nâçar, kabullenecektir. Onunla aynı yolun yolcusudur. Oysa, bu "kaderlerin" zorunlu olarak farklı ve başka düzenlerle, sistemlerle ve rejimlerle "iletişime sokulması", ara formların (sentezler yerine), karışımların, çoğul bileşenlerin, kısacası bir aktif ilişkiler çoğulluğunun yürürlüğe konması gerekmektedir. "Kollektif-toplumsal" ile "bireysel", "kadın" ile "erkek", "çocuk" ile "yetişkin", "sömüren" ile "sömürülen", "Batı" ile "Doğu" vb. arasında...

Psikanalizde "gerçeğin" böyle dışta bırakılışı o kadar zararlı sonuçlara yol açmıştır ki, yazımızı bunları sayıp dökmeye adamamaya daha şimdiden karar veriyoruz. Ama bu zararların en önemlisi, "gerçek" olanın üretilmek zorunda olduğu hakikatinden uzaklaşmamızdır. Bu, neticede simgesel ile imgesel alanların üretimi konusunda da böyledir. İşte bu üretim, hem toplumsal ve kollektif nitelikte, hem de üretici güçlere ve ilişkilere "kişisel" katılım niteliğinde, bilinçdışının en büyük "eseri" ve yaratımı olacaktır. Marx ile Freud arasında pek çok kişinin kotarmaya onyıllardır çabaladığı evliliği, kuramlardan birinin "ihmal ettiği"ni diğeriyle doldurarak gerçekleştirmeye çalışmak boşunadır. Ancak bilinçdışının içine üretimi, gerçek üretim ilişkilerinin içine ise ereksel olmayan bir arzuyu (Ignoramus'un yol açacağı) katarak mümkün olabilir böyle bir evlilik. Freudçu haliyle psikanalizde ise, işte tam da bu arzu eksiktir.

Psikanaliz bunu başaramamakla, kendi sonunu hazırlamış görünüyor: Hem kuramsal, hem de pratik olarak... Kuramsal olarak, bizzat kendi temellerini oluşturan Oidipus, Hadımlaştırma,

Narsist Benlik (ya da 'öznellik'), Haz İlkesi ve Gerçeklik İlkesi gibi temaları tehlikeye atma zorunluluğuyla karşı karşıya kalıyor. Her şeyden önce, Oidipal-olmayan ya da Oidipus-Sonrası kültürlerden artık rahatlıkla bahsedebiliyoruz. Uygarlığın delirttiklerinden tek birinin bile ayaklanması (Nietzsche, Artaud?) imkânın sınırlarla tanımlanıp hayıflanan düşüncenin mülâhazalarına bırakılamayacağını yeterince gösteriyor. Bu kültürler, hem bireysel düzlemde ('delilik' ve psikoz hallerinde) hem de kollektif olarak (ilkel topluluklar, "Doğu", 'sapkınlık' ve 'alt-kültürler') işleyebiliyorlar. Tarikatların psikanalizini yapmaya çalışın hele bir. Her durumda, ideolojik bönlüğün ya da körlüğün sisi birazcık seyreldiği anda "grup fantezileri"nin, "bireysel" sapmalardan ve fantezilerden daha baskın ve önemli olmaya doğru gittiklerini görebilirsiniz. Birey düzeyindeyse, fanteziler özellikle "sanatsal-estetik" davranışta yer buluyorlar. Ama bu durumda bile, önceden bir grup ve kollektivite yatırımının söz konusu olduğu düşüncesini ileri sürmeden edemeyeceğiz. Böylece Oidipus, Freud'un kötü-resmedilmiş ve sahnelenmiş bir fantezisi olarak belirecek değil mi? Freud, anlaşılan o ki, Oidipus efsanesine yürekten inanıyordu! üstelik eski Yunanlıların inanmadıkları ölçekte. Bir trajediye bağlanmasına rağmen, Freud'un Oidipus'u kavrayışı asla "trajik" değildi, çünkü belli bir çağda ve belli bir coğrafya üzerinde varolan aile koşullarını yeniden üretmek amacını güdüyordu. İşin varabileceği yerler açıkça belliydi: "Evrensel" diye tasarlanan bir Oidipus emperyalizmi ve koloniciliği...

Günümüzde ise, psikanalizin "ayrıcalıklı" mefhumları "narsizm" ve "ego idealleri" olarak görünüyor. Hiç değilse biraz daha fazla "teknik ayrıntı"ya sahipler ve uzmanlık alanının dokunulmazlığını daha temkinli bir havada kuşatıyor bu kavramlar. Ancak, psikanalizin hala "devrimci" karakterini yeniden kazanabileceği yolların arayışına (ya da psikanalizden bu tür kavramları ve araçları ödünç almaya) yönelik çabalar, çoğu zaman bu kavramların önceden psikanaliz tarafından ölü doğurulmuş olduklarını, en iyi durumdaysa, çarpıtılmış olduklarını gözardı ediyorlar. Narsizm hâlâ bir "ilk hal" olarak kabul ediliyor. Böylece herhangi bir bireyde belirişi bir "gerileme", dünyayla başetme güçlerinde bir eksiklik olarak ta baştan kanıtlanmış varsayılıyor. Freud'a göre, açıkçası o "psikoz" vakalarının temel "direnç" yapısıdır ve yerine "aktarma"nın (transfer) geçmesini kabul etmeyecektir. Ama böylece, narsizm önce "bireyselleştirilir", sonra yeniden, asıl kaynaklandığı tarihsel-toplumsal düzleme yansıtılır. Kulak pek uzun yoldan gösterilmiştir. Öznelliğin bir "veri" olmadığı, din, aile ve disipliner toplum gibi kurumlar, kitle iletişimi ve enformasyon gibi sistemler, iktisadi ve toplumsal yapılar tarafından üretildiği ta baştan, bir çıkış noktası olarak kabul edilmeliydi yoksa. Psikanaliz "narsizm" ya da "fantazm" gibi kavramları "bedensiz" ve "karşılıksız" bırakır. Gerçekten hiçbir şey psikanaliz kültüründe "beden" kadar eksik değildir. Bedenin yerine yine bedensiz alaşımlar, olgular getirir: Ego-ideali, imago vb. Belki de şu "ilkel ben"in ne olduğu konusundaki tartışmanın psikanalizi darmadağın edebileceği hissedilebilir. Hiç değilse, Deleuze ile Guattari'yi (ama öncelikle Antonin Artaud'nun "vahşet tiyatrosu"nu) "narsist" beden yerine "Organsız beden" mehfumunu ortaya atmaya yönelten de budur. Çünkü psikanalizin "narsizmi" tarihsel olarak, ya da zaman açısından bir "ilk durum" değil, sanki "gelecekteki" durumdur: Astrofizikteki Doppler Etkisi'nde olduğu gibi, hem kendi bedenlerinden, hem de birbirlerinden uzaklaşan bireylerin düşebilecekleri hallerden biri olarak "otizm"... Belki de enformasyon toplumu adını verdiğimiz "gelecek" çağ bize insan ırkında otistik bir dönüşümle damgalı bir evrim safhasını tanıtacaktır.

Her şeye rağmen psikanaliz bize bilinçdışını hatırlatmakla, sonradan gözelerini doldurmakta ve parşömenini toza dumana karşı korumakta pek başarılı olamayacağı bir "başarı tablosu"

sunmuştur. Bilinçdışı, okunacak bir çivi yazısı, yorumlanacak bir kutsal kitap, hele hele "karanlık bir dünya" hiç değildir. Platoncu tasarımdan çekilip kurtarılacak bir bilinçdışı, aktif Ignoramus'un, bilimin, sanatın ve felsefenin güçlerinin eline teslim edilebilir, onlar tarafından biçimlenmeye bırakılabilir. Ancak psikanalitik kültürün bir dizi yetersizliği ve önyargısı, böyle bir çabanın önüne en büyük kuramsal ve pratik engelleri çıkarmaktan hala geri kalmamaktadır.
Bu engeller, öncelikle doğaları ve iddiaları ya çarpıtılmış, ihmal edilmiş, ya da bastırılmış insan deneyimleri ve yaşantıları önüne dikilmiş durumdadırlar. Bu deneyimler insan "sanatları"nı zorlaştırıyorlar: Sevmenin ve aşık olmanın sanatını, ölme sanatını, hakikati söyleme sanatını, Ignoramus (bilmiyorum) sanatını ve çalışma sanatını...
İlk sorumuz, öyleyse, psikanaliz yoluyla "aşık olmak mümkün mü" sorusudur. Psikanalizin pek değer verdiği "aile romansından" bir "aşk romansına" geçerek başlarsak, ilk göreceğimiz şey, psikanalizin bütün kategori ve kavramlarının zorunlu bir kaymaya uğrayacaklarıdır. "Romans"tan bahsettiğimiz zaman açık olan göndermeler içinde, psikanalizin kendini "rahat" hissettiği iddialı anlarında, salt terapiye yönelik amaçlarının ve buna tekabül eden kuramlaştırma çabalarının ötesinde, diğer alanlara doğru genişleme eğiliminin varabileceği yerlerden bazıları farkedilebiliyor: Edebiyat ve sanat eleştirisi, semiyotik ve kültürel araştırmalar. Oysa analitik kategorilerin bu alanların "daha derin" gerçekliklerine nüfuz edemediklerini, çünkü, basitçe söylemek gerekirse, bu "derin gerçekliğin" varolmadığını söyleyebiliriz. Böylece psikanaliz, zorunlu olarak hileli bir kaymayla sanat "yaratıcısı"nın psukhe'sine dönecektir (Freud'un Leonardo ya da Dostoyevski üzerine çalışmalarında olduğu gibi). Ama bu da, elbette, "yaratıcı"nın, psikanalizin ele almaktan asla hoşlanmayacağı "gerçeklik" alanlarından ne ölçüde soyutlanıp Oidipal üçgene, yüceltme duygularına kaptırılabileceğine bağlı olduğundan, yine basitçe, "yaratıcı" diye bir varlık "yok" diyen bir eleştiriyle karşı karşıya kalabilecek bir çabadır. Öyleyse, "aileden dışarı" götürecek "aşk romansı" (Proust?) psikanalize pek ihtiyaç duymayacaktır gerçekten. İşini psikanalizin sunacağı "eleştirisi"nden çok daha büyük bir yetkinlikle görür. Proust'un Odette'indekinin aksine, Freud, divan ile koltuğun işlevsel basitliğiyle döşediği fin-de-si?cle muayenehanesinde "gözlere bakamamaktadır". Çünkü psikanaliz galiba aşk meselelerini ya basit psişik olaylar ya da olgular diye göğüslemekte, ya da daha derin olduğunu farzettiği katmanların üzerine bir köpük gibi yaymayı tercih etmektedir: Aşkın bütün içeriği erotizme ve cinselliğe boca edilmektedir. Kısaca söylemek gerekirse psikanaliz, temel ve ilksel bir insan deneyimi ve yaşantısı olarak "aşkın" pratiği, üretimi ve kullanımı konusunda pek yardımımıza koşabilecek gibi değildir.
İkinci olarak, psikanaliz "rüyalar yorumu" ile erken zamanlardan beri oldukça içli dışlı olduğu halde, bize "kendi rüyalarımızı görmemiz" konusunda da yardımcı değildir. Oysa rüyalar, psikanalizin "kişisel derinliklerin" ve elbette "bilinçdışı"nın dışavurumu olarak tayin ettiği Tr?umdeutung (bilinçdışına götürecek bir "Kral Yolu" olduğu söyleniyor) çerçevesinde, galiba psikanalistin "rüyalarına" (her yerde Oidipus, eksiklik, bastırma ve kastrasyon vardır) kaptırılmaktadır. Tehlike, divan ile koltuğu birbirinden ayıran mesafeyi aşarak, dışarıya, toplumsal alanın her düzeyine sıçrayabilir: Deleuze'ün söyleyeceği gibi "gerçekliğinizi" başkalarının rüyalarına "yakalanmış olarak" bulabilirsiniz. Oysa şu da ortaya atılabilir: Neden rüya görmek ve fantezi bir üretim, aktif bir sanatsal "happening", bir yaratım ve özgürleşme süreci olmasın? Neden rüya, bilinçdışı içeriklerin, "rüya düşünceleri" adı verilen simgeleşme süreci içinde çarpıtılması olarak anlaşılmak zorunda olsun? Bugünlerde "gerçeklik kaybı"

konusunda (Baudrillard ve Kristeva gibi düşünürlerin pek vurguladıkları) yapılan aşırı vurgu belki de "gerçeğin" kendinin bir dönüşüm sürecini dışa vurmaktadır. Eninde sonunda, "gerçek olmayan", rüyada (Batılı insanın televizyon ekranında?) görülen bir "düşsel savaş" düşüncesi, onbinlerce gerçek insanın "gerçekten katledilmiş" olduğu "gerçeğini" pek ortadan kaldırabilecek gibi değildir. Öyleyse, "rüya görmenin" bireysel bir mitolojik hikayenin dışavurumu (üstelik bu hikayenin "arzulanmış olduğu" da varsayılmaktadır) olduğu, hele hele üretilmemiş bir bilinçdışının tedirginlik verici dışavurumları olduğu düşüncesinin karşısına, "gerçeklik ilkesi" türünden bir mefhumun belirsizliğine başvurmak yerine (gerçekliğin ilkesi filan olmaz!), rüyayı bir "zorunluluk", bir üretim ve toplumsal-siyasal, estetik, sanatsal bir "yatırım" veya girişim olarak görmeye davet ederek çıkabilir miyiz? Rüyalar "üretilmeli" ve toplumsal, siyasal dünyanın düzeneklerinin içine dahil edilmelidirler. Hangi rüyada ya da ütopyada, "çocukluk sanılarının tekrarlanması"ndan çok daha ötelerde ve çok daha fazla sayıda "toplumsal" dava ve yatırım yoktur ki? Sorun acildir, çünkü rüyaların kişisel olmaktan çok toplumsal düşlemlere dayandığı türünden bir düşünce (Jung, "kollektif bilinçdışı" ve "arketipler" türünden kavramları aracılığıyla böyle bir yoruma daha yakındır) bizi zorunlu olarak, Deleuze'ün söylediklerinin de ötesinde, "başkalarının rüyalarına yakalanmak" felâketinden kurtulabilmek için "kendi rüyalarımızı üretmeye" davet ediyor.

1. Ignoramus: Bilincin Aktif Sınırı Olarak Bilinçdışı

Psikanalitik kuramın, pratiğin ve kendini dayandırdığı "geniş" ya da "dar" (Psikanaliz cemaati) kültürlerin karşısına, bütün tartışmanın eksenine yerleşmiş olan merkezi bir temanın, "bilinçdışı"nın bir "üst alanı" olarak önereceğimiz bir temayla, Ignoramus ile çıkıyoruz elinizdeki yazıda. Bir ara (ve halen), paradoksal görünümlü bir sorunun, yarı şaka-yarı ciddi sorulduğunu hatırlıyoruz: "Freud'un keşfinden önce bilinçdışı var mıydı?" Bu sorunun çerçevesine girmeden, daha doğrusu etrafından dolaşarak, hemen şu soruyu sormakla başlıyoruz: Acaba bilinçdışı, karşılığında şu Kantçı sorularla çıkmaktan vazgeçebileceğimiz bir üretken kuvvet haline getirilebilir mi? Ne bilebilirim, ne yapabilirim, ne umabilirim? Acaba, Freudçu bilinçdışı teması, bilincin sınırlarını ve aklın yolunu kaybetmemesini sağlamaya yönelik "zorunluluk" sınırlarını keşfe çıkan Kant'ın sorgulamasının "gerçek" ve "başarılı" bir ters-çevrilmesini başarabilmiş miydi? Tam da "bilinmeyen" ile "bilinenin" karşı karşıya geldikleri temas noktalarında ya da huzursuzluk verici hudut boyunca yaşanan gerginliğin niteliği yüzünden "bilinçdışı" belli bir yetersizlikle damgalanmış halde çıkmıyor mu karşımıza? Bu gerginlik, açıkçası, konumların simetrik olmayışından doğuyor gibidir: Freud'un soruları neyi bilemiyorum, neyi yapamıyorum, neyi umamıyorum tarzında sorulmuşlardı. Bu sorular, ilk bakışta onu "felsefi gelenekten" devraldığı temalar konusunda azlediyorlar ve yüzeysel bir gözlemle yetinirsek, felsefeye (özellikle Kant'a, Hegel'e, Kierkegaard'a, Schopenhauer'e ve kuşkusuz Nietzsche'ye) olan borcunu itiraf etmekteki tereddüt dolu isteksizliğini dışa vuran bir ilerleyiş sürecini başlatıyorlar. Bilinçdışıyla uğraşmayı bir fetih ya da keşif harekâtının hedefi olarak sunmakla, "bilinenin" hanesine kazandırılacak malzemenin niteliği arasındaki uyuşmazlık, Freud'un psikanalizinin hem başarısı hem de başarısızlığıdır. Başarılıdır, çünkü her "bilinenin" ve insana emniyet duygusu telkin eden her kesinliğin, karmaşık bir bilişsel ve bilinçdışı mekanizmalar terkibi tarafından yönlendirilmekte olduğunu gösterebilmiştir. Başarısızdır, çünkü bu mekanizmaların da "üretilebilir" ve "düzenlenebilir" olduklarını, kısacası yeryüzündeki kaderin bir buyruğu uyarınca ta baştan veri olmadıklarını görememiştir.

Ignoramus, böylece bilinçdışına yönelen felsefi bir kategori olarak iş görmeye çağrılabilir. Bir anlamda onu, bir bilinçdışı üretimi faaliyeti, isterseniz sakıncalı gördüğümüz bir terimle "bilinçdışı üretim tarzı" olarak kabul edebiliriz. Bilinçdışının elde edilmesi ne mübadeleyle, ne de Tanrısal ya da Şeytani kuvvetlerin bahşetmesiyle mümkündür. Deleuze'ün, farklı bir anlamda, altını çizdiği gibi, onun üretilmesi gerekir. İşte Ignoramus, aşağıda inceleyeceğimiz çeşitli tarzlar çerçevesinde, bilinçdışını üretebilecek, psikanalizin yaptığı gibi, "yorumlamayla" ve "iletişimle" yetinmeyecek bir üretim aracı olarak kendi temelini, arka planını bulur. O, bilişsel ya da iletişimsel olan her şeyin sınırötesidir, çünkü kısmen "bilinen" ile "bilinmeyen"i ayıran hududun kalınlığını paylaşmakla birlikte ona üstten bakar. Bununla "ne bilebilirim" ile "ne umabilirim" sorularının arasında yer alan "ütopik" bir bilinç değil, "ne yapabilirim" sorusunun kanatlarında ilerleyecek bir bilinçötesidir. En belirgin ve yaşamsal örneklerini sözün bittiği yerde bile sözün sürebildiği, uzanabildiği bir sınırötesinde görebiliyoruz: Spinoza'nın Etiğinde ve Marx'ın "felsefe-ötesi"nde. Etika ve Kapital elbette sözdürler ve ona ait olarak kalırlar. Sözü asla bırakmazlar ve ondan tümüyle kurtulmazlar. Bu bakımdan onlara hiçbir metafizik "hayalciliği" yakıştıramayacak oluşumuzun nedeni, bu iki eserin, söze henüz ait olmayan, henüz tanımlanmamış bir alanda "söyleyebilmesi"dir: Sanki sözün "söyleyemediği" bu yerde, Ignoramus'un krallığı başlamakta, o ülkenin kanunları ise bir an önce söze yakalanmış olan her şeyi filtreleyerek sözün elinden kurtarıp almaktadırlar.
Ignoramus, bilmiyoruz, ölümler (felsefenin ölümü, ideolojilerin sonu, devrimler çağının bitişi gibisinden) ilan etmez. Buna karşın, "bilmiyoruz" diye telaffuz edilen birçok itiraf tipinden (bilimsel, gündelik, sanatsal) de özel olarak kendini ayırır. Bizzat kendisi, telaffuz edilen itiraflar arasında yer almaz, inançla bilim arasındaki eşitsiz mücadele içinde yer aldığı zaman "boyun eğiş" pratiği olarak icra edilen inanç zararına "bilimin bilişsel alanını" ilerletmek amacına sahip olmadığı gibi, bilişsel alanın üzerine yazılmayacak çok etkili bir yazıyı üretmeyi amaçlar. Ignoramus telaffuz edilmez, telaffuz edilen her şey tarafından örgütlenen bir sonuçtur. "Orada artık her şey biter": Ya Foucault gibi "gülmeye başlarsınız" (gülme üretimdir çünkü), ya da bir Stoacı gibi sessizce "ölüme geçersiniz." Soru artık şu bile olabilir: Kendi ölümünü nasıl üretirsin?
Freudçu bilinçdışının karşısına, böylece Spinoza'cı "bilinçdışı"nı, daha doğrusu Ignoramus'u çıkaracağız. Bilinçdışı, Freudçu kuram ve pratikte kendini gölgeleyebilecek karanlık güçlere her zaman açık ve güvenliksiz, tedbirsiz kılınmıştır. Mutsuz bilincin Stoacılardan çok farklı bir yöntemle kabulleniişidir. Böylece psikanalitik literatür, Lacancıların yaptığı gibi "değişken" bir dili bilinçdışı mefhumu ile çakıştırmaya çalıştığı zaman bile mutsuz bilinci geri itmez: Yüzey ile derinlikler hiçbir zaman aynı düzlem üzerinde çatışmaya girmedikleri için, her zaman düşmanın karanlık gölgeler oyunu ile karşı karşıya kalmaya mahkum ediliriz.
Bilinçdışı mehfumuna karşı çıkarılacak bir Ignoramus, "bilmiyoruz", belki de psikanalitik kültürün "eksiklik" diye damgaladığı ve öykündüğü bir "gerçekliğin" ötesine geçişin yardımcı kavramlarından birini oluşturabilecektir. Psikanalizin bilinçdışını genel olarak aradığı yerler (nörofizyolojik kaynaklı, ya da giderek "libido" enerjetiğine bağlı olarak) ve dışavurumunu oluşturduğunu varsaydığı semptomlar eğer henüz "imleme" yapamıyorlarsa (bilindiği gibi, semptom ile "imleyen" (le signifiant) arasında yaptığı dikkatli ayrımla Lacan öne doğru bir adım atmıştı1) bilinçdışını bir tür "bilinç" olarak algılamamızı gerektiren bir düzleme sıçrayıp sıçramayacağımız konusunda kuşkular, Freud da dahil olmak üzere bir çok kafayı bulandırmıştı: Bilinçdışı bir "düşünce" nasıl mümkün olabilirdi? Düşüncesi ve düşüncesinin o pek özgün, pek güvence telkin eden üretim güçleri insanın "elinden alınıyordu"... Ya da, daha

kötüsü, bilinçdışı "uygarlığın bir rahatsızlığı"na tekabül ediyordu... Bilinçdışı hep "istiyordu". Arzu duyuyor ve bunu, hiç bir zaman sürüncemede kalmaya katlanmak istemeksizin, dolaysızca ve mümkün olan en kısa yollardan doyuma kavuşturmaya çalışıyordu. Öteki, insanın içine girmiş, onu, düşüncelerini, duygulanımlarını yeniden biçimlendirmiş, kurgulamış ve kendi amaçlarına yönlendirmişti... Hegel'in söylediği gibi, "aklın bir hilesi" ile karşı karşıyaydık sanki... üstelik artık "mutlak", dolayısıyla "aşkınlık görünümü altında" bir kuvvet de değildi bu... En samimi yakınlıklar, insan zihniyle arasına herhangi bir şeyin girebileceği hiçbir boşluk bırakmaksızın, hayaller ve düşler dünyasının yakınlıkları kadar dolaysızca, bu kuvvet tek tek hepimizi sarıp sarmalıyor, yönlendiriyordu. "En kısa yol" ile "mutlak olumlama" temel ilkeleriydi onun. Neredeyse doğal bir yasa gibi, beşeri değerlerin büyük bir kısmını hiç tanımadan, derinliklerden fışkırıveriyor, patlayışlarını ta uzaklardan (edebiyattan tarihe kadar) işitebiliyorduk. Psikanalizin onu sıfatlandırış tarzının tanrıbilimcilerin Tanrı'nın sıfatlarından bahsedişine ne ölçüde benzerlik ve farklılık gösterdiğine bir göz atmak gerekiyor hemen: Bilinçdışının "içeriği" içgüdülerin "temsilleriyle" yüklüydü. "Yoğunlaşma" ve "yerdeğiştirme"onun temel mekanizmalarıydılar. Çocuksu olmayı hep sürdürmüştü, sürdürüyordu ve sürdürecekti. Zamandışıydı... Ama bilincimizi durmadan rahatsız etmeyi de sürdürüyordu, sürdürecekti... Kısmen bir Spinoza Tanrısı ile karşı karşıyaydık öyleyse. Kendi dışında hiçbir "amaç" tarafından yönlendirilemeyen, tanrıbilimcilerin tanrısı gibi sıfatlarını kendi "töz"ünden türetmek yerine, tözünü sıfatlarından türeten bir Tanrı... üstelik Freud, bu sıfatların asla "insanbiçimli" olmadıklarını da farketmiş görünüyordu. Dinamik, enerjetik tanımı içinde bilinçdışı, sanki tüm harekete geçirici kuvvetleri ve eylem kuvvetlerini içinde toplamıştı...

O, sanki dünyaya tümden kayıtsızca işleyip duran bir şeydi. Freud, Spinoza'nın eski bir formülünü tekrarlıyor gibiydi ilk başta: Hakkında bilinçli olunması herhangi bir şeye herhangi bir şey "eklemez"2. Şuura ve "içebakışa" yönelik bütün bir Ondokuzuncu yüzyıl antropolojisi ve psikolojisi Freud'un kavramınca topyekün derin bir sarsıntıya giriyordu.

Ardından kavramın yozlaşması sürecine girdik: Sanki bilinçdışını "keşfeden" psikanaliz onu sindirememiş, tartışılabilecek ve elinizdeki metinde sınırlı birkaç hat üzerinde tartışmayı umduğum birçok nedenden dolayı (pratikte ve tarihsel olarak Freud, Jung ve Adler gibi "babaları" birbirlerine düşüren kavga, yüzyıl sonundan beri ısrarını sürdüren toplumsal ve iktisadi buhranın billurlaşması, psikanalitik pratiğin hastayı salt "kafatasının içinde" soyutlanmaya çağıran koltuk-divan-sükunet aygıtı ve bu sonuncusuna bağlı olarak, mutlak veri olarak kabul gören bir "aile evi" sükuneti...), sıfatlarını pek kolay "tözleştirmiş", tözüne de pek aceleci bir tavırla yeni sıfatlar ekleyerek biçimselleştirmişti. Bilinçdışının "belirsiz" niteliği kavramın emniyet supaplarının işlemesini engellemiş gibiydi: Laplanche ile Pontalis'in gözlemledikleri gibi, başlangıçta bir "sistem" ve "töz" olarak adlandırılmış (isim haliyle, das Unbewusste) bilinçdışı, geç dönem kullanımlarında sıfatlaşıyordu: unbewusste...(Laplanche & Pontalis, 1973 : 474-5) Neden acaba? Birkaç nedeni daha şimdiden sıralayabiliriz: Dinamik karakterinden boşaltılan önemli bir içerik miktarı, topografik, dolayısıyla hareketsiz ve üretken olmayan bir alana aktarılmıştı. Buna göre, insan ruhu (hangi insanın ruhu?) bilinçli alana indirgenemiyordu. Öyleyse başka alanlar vardı: Açıkça söylemek gerekirse, belli bir andan sonra Freud, bilinçdışını belli bir "ruhsal yer" olarak tanımlamaya girişmişti. Öyleyse bilinçdışını anlamak için, onun "yerleşme tarzı"nı çözümlemek gerekecekti. Ama, uzun zamandır sürdürdüğü tedavi pratiği birikimi, Freud'u anlaşılan "bilinçdışı"nın pek de "rahat" yerleşemediği bir coğrafya üzerinde bulunduğu fikrine vardırmıştı. İkinci bir garip düşünce

buradan doğallıkla türüyordu: Bulunduğu yerden hep "rahatsız" bilinçdışı dışa açılmak, başka coğrafi bölgeleri istila etmek zorunluluğunu hissediyordu. Ne var ki daha rüyalar bilimiyle uğraştığı sıralarda Freud'un keşfettiği sansür, bu istilanın dolaysızca gerçekleştirilmesini engelleyecek, "bilinç" alanında --deyimin "siyasal" niteliği mazur görülürse-- ancak "lobiler" yoluyla temsil edilmeye razı olacaktı. İster "düş düşünceleri", ister "temsiller" aracılığıyla olsun, bilinçdışının ifadeleri hep bir "dolayım" yoluyla görünür hale gelebilecektir. Öyleyse, şu ya da bu otorite tarafından "katlanılamaz" bir içeriğe sahiptir bilinçdışı... Daha şimdiden her şey siyasal ve toplumsal mücadeleler ekranı üzerine yerleşiyor gibidir. Ancak Freud bunun "kişisel" ve "biricik" olduğunda o kadar ısrarlıdır ki (onu Jung ile bozuşmaya iten nedenlerden biri buydu), her şeyi psişik aygıtın üzerine kazımayı sürdürmektedir: Göstergelerin yazıldığı ardışık bir süreç (Niederschriften) olarak tasarlanan bir aygıt... Yani toplumsal ve siyasal alanı psikanalitik kuramın sunduğu olanaklarla çözümlemeye girişmek, Freud'da bulunduğu haliyle ta baştan dışta bırakılmış görünen bir adımdır.
Bilinçdışı ile bilinç arasında bir 'üçüncü kişi' olmaya yazgılı olduğu anlaşılan psikanalizin yine de bilinçdışına götürecek bir 'kral yolu' olduğu söylenecektir: Rüyalar. Varsayım açıktır- ne kadar sarsünlenmiş, bastırılmış ve geriye itilmiş, çarpıtılmış temsillerle ve imgelerle dışavurulmuş olursa olsun, süreç çözümseldir (analiz): Yani orada, zaten hazır bulunan keşfe çıkacaktır psikanaliz. Öncelikle 'temsilin', ardından da sansür işlevinin çözülüp dağıtılması, bilinçdışı içeriği kısmen boşaltacak, ısrarlı saldırılarını durduracak, onu rahatlatacaktır. Freudçu bilinçdışını Spinozacı bilinçdışından ayırdeden ilk belirlenimle karşılaşıyoruz böylece: Sonradan, "topografik" adı verilen modellerinde Freud'un tanımaktan geri kalmadığı ego, hatta süperego işlevlerinin de bilinçdışı kısımlara sahip olduğu düşüncesi doğrudan doğruya psikanalitik analizin işleyişinin bir ürünü olarak kabul edilerek, "dışarısı" diye nitelendirilen dünyadan, toplumsal çatışkı ve mücadeleler alanından, çoğul nitelikli toplumsal ve siyasal ilişkiler dünyasından soyutlanacak, psikanalitik sözün ve söylediklerinin (aile, Oidipus, hadımlaştırma vb.) alanına kapatılacaktır. Bilinçdışının erken "tözleştirilmesi" (sistem ve adıl olarak das Unbewusste) nasıl onu ilk başlarda "mitik" ve "usdışı" güçlere mahkümiyetin nedeni olarak tanıttıysa, bu tözün sıfatlarına (unbewusste) pek erken kavuşturulması da psikanalitik "tipoloji"nin, "kişiliğin" kuruluşunu sakatlamış görünmektedir. Id, ego ve superego sistem olarak bilinçdışından apayrı bir "bilinçdışı görünümler" alanı içinde yüzmeye bırakılacaklardır böylece. bir tiyatro, bir mise-en-scane ortamında, "bilinçdışı idealar" artık temsiller, ya da göstergeler halinde değil, fantazmalar halinde örgütleneceklerdir.
Ama tiyatronun "temsilini" gerçekleştirdiği bir mekan da ta baştan varsayılmıştır. Aile... Daha doğrusu, ana-baba-çocuk üçgeni... Aile bireyleri arasından şöyle böyle seçilebilen "toplumsal tip" de hazırdır: Nevrotik birey... Eserin kahramanı ise, ego idealinin en güçlü trajik kişiliğidir: Oidipus... Tiyatronun mekanı temsilden önce kurulmuş olmalıdır: Her şey, bilinçdışının işleyişinden önce gelen, yazılı bir piyesin sahnelenişi ortamında geçecek gibidir. Tragedya ürünü olarak Oidipus evrenseldir. Aile, ana-baba-çocuk üçgeni, evrenseldir. Toplumsal tipe, nevrotiğe gelince, o da evrenseldir...
Böylece, psikanalizin "bilinçdışı", Ignoramus'tan, felsefi "bilinemezciliğin" pek uzağında tanımlanmış bir "bilmiyoruz'dan uzaklaştırılmıştır. Psikanalitik yaklaşım, her durumda, "orada hazır bulunan" (wo es war soll ich werden) bir bilinçdışına doğru yönelmektedir. Heidegger'inki gibi bir orman patikasından çok, bir "kral yolu"ndan dem vurulması bundan dolayıdır. Böylece "bilinçdışı", Platonculuğun son sığınaklarından biri haline getirilerek --

üstelik-- yapılaştırılacak ve mümkün olan tüm anlamları işaretlemesi sağlanacaktır: İşte Lacan... İyileşme belirtisi olarak hastadan beklenen tek bir söz vardır: "Ben zaten bunu hep biliyormuşum..." (Freud, 1953: 79)

Galiba tam bu noktada, bir zamanlar "ne bilebiliriz" sorusunu soran Kant'ın ilerleyişini "gerçek anlamıyla" tersine çevirmeliyiz... Bir filozof "bilmiyorum" dediğinde pek de kişisel bir itirafla karşı karşıya olduğumuz zannına kapılmamamız gerekir. Belki orada, artık sözlerle ve açıklamalarla katedilecek bir "daha ötesi" kalmamıştır; belki de, felsefenin ulaşabileceği değişken sınırların ötesinde, spekülatif adımların artık sürçmeye, sözlerin kekelemeye, umutların körelmeye, konumların belirsizleşmeye, bildik insan yüzlerinin silikleşmeye yüz tutacakları bir 'no man's land' çıkmıştır karşısına. Belki de bir sanatçının çoğu zaman hoyratça bir coşkuyla kendini atıvereceği bu yeni dünya karşısında filozof elbette tedbiri elden bırakmayacaktır. Ama, Heidegger'in anlattığı gibi, hiçlikle karşılaştığında hemen sırra kadem basacak bir bilimci gibi, bu sınırda mevzilenmeyi, ya da yüzgeri etmeyi de yediremeyecektir kendisine. Eşiğin her durumda aşılması gerekmektedir. Böylece felsefeci, öğretisinin nihai ve çoğu zaman "ideal" kalmaya zorunlu çerçevesini her zaman bir "eşik" üzerinde düzenlemeyi amaçlayacaktır. Kavramsal yapıyı saran zar her an bu eşik ile temas halinde olmalıdır. Öyleyse felsefecinin "bilmiyorum"u sanatçının ve bilim adamının "bilmiyorum"undan farklıdır: Sanatçı "bana ne olduğunu, ızdırabın nereden geldiğini, neye inandığımı, inanacağımı, beni ve eserimi kanatlandıranın ne olduğunu bilmiyorum", diyebilir. Bilimci ise, kısa ve tok bir sesle, insanların yüzüne pek bakmadan söylenen bir "bilmiyorum"u telaffuz ettiği anda, herkes bir tür "henüz değil"in ima edildiğini anlayacaktır: Henüz o düzeyde, varlığın katmanlarının o kadar derininde değiliz, demektedir.

Ignoramus felsefe içinde en güçlü "duygulanımlar" arasında bulunuyor: Belki şu ünlü "hakikat" anı, bir Erlebnis bile böyle bir duygulanım gücünü, bu kadar etkili bir "eyleme geçme" tutkusunu yaşatamaz. Hakikatın "kavranması" ile "eyleme geçiş" arasında hiç bir zorunlu bağ bulunmadığını rahatça söyleyebiliriz. Aksine, Nietzsche'nin ortaya koyduğu gibi, "hakikat" çoğu zaman bir rahatlama ve durgunluk aracı, neredeyse bir "durak noktası" ya da "son" olarak ortaya çıkmıyor mu? Freud'un formülünü tekrarlayalım: Bana "hakikati" değil, "kesinliği" ver! Ama bunu nasıl anlamalıyız? "Kesinlik" denilen pasif duyguyla hiç uyuşmayan "bilmiyorum", "hakikat" ile pekala uyuşabilir, hatta örtüşebilir3. Çünkü hakikat inancı temellendirebilir. Ama kesinlik kuşkusuz önyargıların bir parçası olarak talihin savuracağı tehditler karşısında yitebilecektir. Hakikat, eğer "mutlağın" dışavurumu olarak düşünülmüyorsa, bir taraftan hakikati "söyleyen" ile, öte taraftan da ona "bağlanan" ile uzlaşabileceği göreli bir norm haline gelir. Böylece hakikat artık "keşfedilecek" bir şey değil, üretilen ve esas önemlisi üretilmesi gereken bir şey haline gelir. Bunun tek mümkün formülasyonuna bir kavram yaklaştırmak istediğimizde Ignoramus sözcüğünü kullanmayı önermemizin nedeni budur. Hakikatin "bilinçdışı" tarafından söylendiği yolundaki psikanalitik iddia ise bu ilişkiyi tersten kavramaktadır: Psikanaliz, Gilles Deleuze ile F. Guattari'nin hatırlattıkları gibi, "bilinçdışının da üretilmesi gerektiğini" göz ardı etmiştir. (Deleuze & Guattari, 1972: 205)

Öyleyse Ignoramus'un iki mümkün modelinden bahsedebiliriz: Birincisi, Freudçu bilinçdışı kurgusunda ortaya çıkıyor: Hakkında "bilinçsiz" olduğumuz her şeyi içeren bir "bilmiyoruz" ile karşılaşıyoruz orada. Bu, bir "farkına varma" zorunluluğunun, giderek kaçınılmaz bir "kesinlik" arayışının tesbit edilebileceği, Freud'un "tedavi" adını verdiği bir sürece açılması anlamına geliyor. Artık şu bulutsuların, "düşsel" dünyaların bile bir "kesinliğe" ihtiyacı

olacaktır. Rüyaların getirdiği uyuşukluk, derinlerde, daha derinlerde "hakikat"ten bile derin "kesinliği" sunmaya mecbur bırakılacaktır. İkincisi ise, Freudçu "bilinçdışı"na karşı bizim bir model olarak önermeyi düşündüğümüz Spinozacı "bilinçdışı"dır ve ana açılım çizgisini şimdilik okuyucuya garip gelecek bir dizi formülasyonda bulur: Buna göre, hakkında "bilinçli" olmak doğru bir fikre "hiç bir şey" eklemez. Çünkü, basitçe söylemek gerekirse, "doğru bir fikrin", idea vera'nın, başka bir deyişle, "upuygun" fikrin kendinden ve bağlantı içinde olduğu kesin belirlenimler zincirlemesinin ötesinde hiçbir katkıya ihtiyacı yoktur: Doğru fikri bize ne bir Tanrı, ne de şeylerin "aşkın" düzeni bahşedecektir. Böylece "bilinçdışı" kullanılan, üretken bir fikirler, tutkular ve duygulanımlar (affectus) silsilesi haline gelir. Spinozacı bir bilinçdışı mehfumu bizi aktif bir kullanım alanına, potansiyel güçlerin aktarımına ve değerlendirilmesine açmaya yönelten özel bir Ignoramus tarzı olarak karşımıza çıkar. Keşfedilip yorumlanacak, çoğu zaman "karanlık", hiç değilse "gölgeli" bir kuytu yer değildir. Aksine, onun yönelimi doğrudan doğruya üretmeye (kendinin üretilmesi de dahil olmak üzere) ve faaliyete yöneliktir. Yine de keşfedilmesi, anlaşılması ve bilinmesi gerekir. Burada gerçekleştirmeyi umduğumuz psikanaliz eleştirisi ışığında önemli bir boyutunu açığa vurabilecek bir keşif harekatını gerektiren "aydınlık" türüdür...

Bu keşif harekatı konusunda söylenebilecek çok şey var kuşkusuz. Aşağıdaki bölümlerde, Marx ve Nietzsche ile birlikte, modern insanın dünyaya bilimsel, felsefi ve sanatsal bakışını değiştirenlerden biri olan Freud örneği ışığında, bir keşif harekatı olarak felsefenin güçlerinin nereye kadar yetebileceğini, çağımızın düzlemlerinde ve geleceğe ilişkin beklentilerin alanında, bu harekatı en iyi gerçekleştirmiş eski düşünürlerden birinden yola çıkarak aydınlatmaya çalışacağım: Spinoza... Bu filozofun yapısalcılık sonrası "geri dönüşü" yine bazı "gizli yakınlıklar"ı deşmemizi, Freudçu "bilinçdışı" karşısında, insanın aktif kullanımına ve üretken faaliyetine doğrudan dahil olacak bir "bilinçdışı" mefhumunu üretmemizi güncel bir gereklilik haline getiriyor4.

Önereceğimiz Ignoramus ise önce Spinoza'da, ardından Marx'ta beliriyor: Evet, Marx'ın bir "bilgisi", hatta gedanken konkretum sözüyle dışa vurduğu "somut" bir bilgisi eserinin yapraklarında vardır; hep vardı ve hep duruyor. Önce, hep orda bırakıldığı, artık gündelik yaşamın akışına dahil edilmekten vazgeçildiği için duruyor. Öyleyse, yeniden bir ilk harekete ihtiyaç yok mu? üstelik, düşünen varlıklar olduğumuzu hala kabul ediyorsak, bu primum movens'i ilk olarak düşünme alanında aramak zorunda olduğumuz da ortaya çıkıyor. Ama bu niteliği, "ilk harekete geçirici ilke" olma niteliğini, dolayısıyla gücünü taşıyacak bu düşünce nasıl bir düşünce olmalıdır? Sözgelimi, Çin düşüncesi dolayısıyla Joseph Needham, Batı düşüncesinde hakimiyet kazanan bir özelliğin, "kafatası içine hapsolmuş" bir düşünce tasarımı olduğunun altını çiziyordu --Descartes'ın o yoğun "soba başı" meditasyonlarını hatırlayın. "Beyne ait" bir düşünce fikriydi bu... Orada bilimin (o zamanların deyişiyle bilgi ve felsefenin) bir hapsedilişi, düşünen bir ben'e indirgenişi artık her zaman varsayılacak ve geçerliliğini bilimin ve kültürün her alanında sürdürmesine elverecek bir güçle formüle ediliyordu: Cogito. Yani Düşünen Ben...

Benmerkezcilikten idealizmin en sofu tarzlarına varıncaya kadar baş tacı edilebilecek, hiç değilse katlanılabilecek olan bu öğreti belki günümüzde değerinden pek çok şey kaybetti ve saldırıya uğramaya devam ediyor. Ama mayalandığı yerler için aynı şeyi gönül ferahlığıyla söylemeye cesaret edemeyeceğim. Reform ve Protestanlık aracılığıyla Hıristiyanlık kendini modern uygarlığın en derin kültürel kodlarının içine enjekte ederken, temelde iki şeye özel bir özen gösterilmiş olmalıdır: Bir taraftan Yaratıcı Tanrı'yı doğanın, üzerine bastığımız

toprağın ve tepemizdeki göğün dışına atmak... Öte taraftan, buna paralel olarak, kültürel, ideolojik, siyasal, felsefi, bilimsel, sanatsal, ahlaki yaşam alanlarından toplanarak bir araya getirilmiş, cismani olmayan bir varlığı theatrum philosophicum'un, felsefenin sahnelendiği tiyatronun (yoksa Kant gibi bir Kampfplatz'dan, "savaş meydanı"ndan mı bahsetmeliydik) sahnesine salmak. Bilen özne, işte buydu. Onu, bilimin yöntemleştirilmesinde, akademikleştirilmesinde ve genel olarak kurumlaştırılmasında olduğu kadar, kültürün öteki alanlarında da, sözgelimi, sanatta, siyasal kurumlaşmalarda ve toplumsal hareketlerin yapılaşmasında bile bulabiliyoruz. Son olarak, elbette, belki de karşı çıkılacak bir iddiada bulunmayı göze alarak, psikanalizde ve psikanalizin çağdaş uygulama alanlarında...

Bu mutlu bilgeliğin iki üçyüz yıl içinde karşılaştığı felaketleri, geçirdiği derin sarsıntıları sayıp dökmeye hiç gerek yok. Günümüzde doğayla ve teknolojiyle ilişkisi rahatlıkla sorgulanabilir hale geldi. Çünkü, hiç değilse bir eleştiri şansı vardı düşüncede. Ne de olsa, çoktandır, felsefenin artık soba başında meditasyonla, kendini dinleyerek ve bedeninden arındırarak yapılabileceği o saraylı rahatlığı burjuva düşüncesinden ve mutsuz bilincinden artık umamayız. Ama bilinç, şu sihirli "düşünüyorum", taktiklerini bilmeyeni ciddi rahatsızlıklara uğratabiliyorsa (Nietzsche'den, haydi haydi Freud'un metapsikolojisinden beri bildiğimiz gibi) "felsefe nedir" ve "ne işe yarar" sorularını sormaya devam etmenin meşruiyetini ortaya koymak için bir neden bulabiliriz.

Onyedinci yüzyılın ilk büyük düşünürü Descartes bilinci, taktiklerini tanıyarak yakalamak ve hapsetmek istiyor gibidir. Ansiklopediyi ayıklamanın siyasal öneminden başka bir yerde söz etmiştik (Baker, 1996): Başlangıç formülü hemen beliriyor önümüzde --Ignoramus, bilmiyoruz... Bu Sokrates'e atfedilen tavır değildir artık. Yunanlı'nın "bilmiyorum"u elbette bilimsel bir yöntem olarak tasarlanmamış, daha saf, ama daha etkili bir paradokstur. Descartes'ın "bilmiyorum"u ise, daha geniş bir "bilmiyoruz"un alanından kesilip çıkarılmış, yoğunlaştırılmış hatta belli bir tutku yüküyle teçhizatlandırılmış bir Ignoramus türüydü. Bir yöntemdi ve bu yüzden, işin ta başından, prima facie, uygulanmalıydı. Patolojisini incelemek ise daha da ilginç sonuçlara vardıracaktır: Derin dolayımlarını ve varsayımlarını o çağın daha tutkusal bir kişiliğinde, Pascal'da bulabileceğimiz (hani şu "evrenin kırıntısı olan insan" ve oynanması gereken "kumar") ahlaki maraz hali Descartes'ı, hatta bütün Onyedinci Yüzyıl düşüncesini ziyaret etmekten bir an geri kalmamıştır. Tedirginlik had safhadadır ama (hiç değilse) kafa karışıklığı değil... Daha çok, çocukça bir çaba ile Goliath'ı dize getirmek söz konusudur. Tanrı önce gündelik yaşamı, ardından göklerin diğer katlarını birer birer terkedip uzaklaştıkça (çok geçmeden Napoléon'a "öyle bir varsayıma ihtiyaç duymadım" diyecektir Laplace) hiç değilse kişinin bütünlüğünü bir arada tutmak gerekecekti. İnsan, Rönesans sanatçılarının sayesinde, bir makineydi artık. Ruhun özgürlüğü ve özgür istem tartışmaları, toplumun ve kutsallık mekanlarının hemen hepsinde, hiç değilse Luther'den beri patlak vermişti çoktan. Descartes, herşeyi sobasının başında, düşünerek yapabileceğini varsayma cesaretini gösteren belki de ilk insan olarak ayırdedilebilir. Ayıklamanın diğer düşünürleri, benzeri bir varsayımdan hareket ediyor olsalar da (hani şu açık ve seçik fikir arayışı) soba başında düşünmenin ne olduğunu düşünmeye girişmenin, bunun için "geçici bir ahlak"la silahlanmanın (tabii ki bir tedbir olarak), bir "ilk felsefe"nin bütün sorunları çözebileceğini asla hayallerine bile getirmiş değillerdi. Anlaşılan Descartes'ın patolojisi özel bir tutkudan, saplantı haline dönüşmektedir: Evrenin, dünyanın, hatta Tanrı'nın bile, bizi "kandırabileceği", enayi yerine koyabileceği kuşkusu. Psikanaliz bize bunu neredeyse evrensel bir insanlık hali olarak sunuyor: Bana hakikati değil, kesinliği ver! Bir duygu ile bir hakikati değiştokuş

etmeye razı olmanın ne büyük bir kayıp olabileceğini bir düşünmeye çalışın: üstelik zarar, hem duygudan hem de hakikatten verilmiştir. Descartes, kendisini kandırabilecek her şeyin önünden çekilir, hedef küçültür, hakikatlerin tümünden vazgeçer, duyguların ve tutkuların hepsini askıya alır... Psikanalizin ileride "gerileme", regresyon adını takacağı bu ruh halini, çok daha önceden, aktif bir yöntem haline getirmeyi başarır. Yine de, sözkonusu saplantı, düşünmenin sürdürülebilmesi açısından, hiç de askıya alınmış gibi değildir. Öyle bir noktaya kadar gerilemeliyim ki, yeryüzündeki hiçbir şey artık beni kandıramasın5: Bu paranoyak düşünme ve imgeleme tarzının harekete geçirici temel motifi değil midir? İşte, evrende uzamsız bir noktada odaklanmış cogito'nun oluşum süreciyle karşı karşıyayız. Oradan artık güvenle ve kesinlik arzularını tatmin ederek, dünyanın ve evrenin tümünü işgale çıkabilecektir. Bir zamanlar Arkhimeides'in kaldıraç noktası olan şey, evreni bir öznenin çevresinde döndürmeye başlayan Kant'ın "Kopernik Devrimi"ne varıncaya kadar, cogito'nun etafında dolaşıp duracaktır.

Sonuç? Doğa, hatta Tanrı, artık her şeyden önce "bilinebilir" nesneler arasına yeniden sokulacaktır --ama hep "düşünen bir ben"in bileceği nesneler haline indirgenerek. Ama artık düşündüğü varsayılan ben'in, cogito'nun bütünlüğüne sürekli yeniden çeki düzen verilmesi zorunluluğu doğmuştur: Eğitilmesi, insanlaştırılması, ahlakileştirilmesi, uysallaştırılması için devreye sokulması gereken ağır teçhizatların tarihini Foucault'nun eseri yeterince gözlerimiz önüne seriyor. Doğanın "bilinebilirliği", onu "bilinebilir" hale getirecek sonraki araçların tarihini de önceden varsaymıyor muydu zaten? Yöntem olarak Descartesçı Ignoramus, Tanrıyı Dünyanın, bedeni ruhun, özneyi de nesnenin dışına atmanın temel taktiği olarak işlev görmüştür. Bu sürecin iktisadi, toplumsal ve siyasal yönleri elbette tartışılmaya devam ediyor. Ama bunların artık toplumsal yaşamın her alanında, neredeyse farkedilmeksizin (çünkü sorgulanmaları bilinmelerinden daha zordur) varlıklarını sürdürdükleri, modern insanın düşünme ve eyleme tarzlarının içinde hatırı sayılır bir güce ve yere sahip olduklarını hatırlatarak tartışmamıza devam edelim6.

Freudçu "bilinçdışı" mefhumunun belirişi ve tanımlanması, giderek soyut ve somut nitelikleri ile "yapısal" bir çerçeveye kavuşması, en sonunda da Lacan'ın "bilinçdışı dil gibi yapılaşmıştır" formülüyle selamlanması, kaynağında yatan temel Ignoramus deneyiminin (Freud'un, görüldüğü kadarıyla, her şeyden önce kendi ruhunda, düşlerinde ve tutkularında yaşadığı bir deneyim) Kartezyen bir kuşku metodunun dışında yer aldığını kanıtlamaz. Psikanaliz, her şeyden önce bir "analiz", bir "çözüm-leme"dir. Kuramsal olarak, psikanalitik literatürün ta kendisidir, belirli bir dünya yorumudur, aile, yakın çevre ve anababa-çocuk ilişkilerinin çözümlenmesidir. Dönemin iyi bilinen insan bilimi epistemolojisi ve yöntemi tartışmalarına pek uzak düşmeyen bir "değer yargıları" ve "normatiflik" sorgusunun yanında, kıyıda köşede barındırdığı bir "ne yapmalı" sorusunun da bulunması durumu pek kurtarmaz. Çünkü, sözkonusu soru, "tedavi" ile ilgilidir ve olsa olsa psikanaliz etiğinin kapılarını açar. Onun "ne yapmalı"sının sınırları, Ignoramus'unun sınırlarından ve uyandıracağı geçiş eşiğinden daha kalın çizgilerle belirtilmiştir: Ne yapmalı sorusu, tarihin bütün mitolojisi, düşler ve tutkular dünyası, masalların ve şiirin, edebiyatın bütün coşkulu güçleri seferber edilseler de henüz gerçek anlamıyla sorulmuş değildir. Birkaç psikanaliz seansıyla tamamlanacağı düşünülen tedavi nasıl olur da kendini böyle bir soru sormaya hak sahibi görebilir? Psikanalitik pratiğin bir 'terapi' niteliği taşıdığı, hatta bu konuda en az avangard sanat kadar devrimci olduğu doğru olsa da 'tedavinin istenirliği' sorusu hep bakiye olarak önümüzde duracaktır. İşte o konuda düşünmeye sevkedecek bir *ignoramus* gerçekten devrimci bir nitelik taşımaktadır.

Lacan, her zamanki gibi Freud'a kendi düşüncelerinden bazılarını 'itiraf ettirdiği' ('tahrif' ya da 'kendi arzuladığı amaçlarla kullanma' türünden bir terminolojiyi şimdilik kullanmamaktan yanayız) Seminer pasajlarının birkaçında, Freud'un "tedavinin" temellendirilmesini hastanın "gerçek" anlamıyla "acı çekmesine" bağladığını söyler. Anlaşıldığı kadarıyla, bu "nesnel" bir acı çekme olmalıdır, yoksa tümüyle "öznel" bir acı çekmenin ya çileci bir ruha ait olduğu kabul edilerek vaka tedaviden düşecektir, ya da hekimin önüne ahlaki bir ikilem konulacaktır: Konuşmanın, salt konuşmanın, hiç konuşmaksızın konuşmanın Freud tarafından bütün analistlere önerilmesinin nedeni işte bu ikilemdir. Hipnoz yöntemini terkederek "çağrışım" tekniklerine, oradan da gerçek anlamıyla dinamik bir semptomatiğe geçiş süreci içinde Freud (ve analiz pratisyeni, ya da amatörü) sanki bir sakınma döngüsü içindedir: Müdahale etmemek! Psikanalizin "etkin müdahaleden" ne anlayabileceği şimdilik bir kenara bırakılırsa, Fromm'un bir zamanlar psikanalizin neredeyse özü mertebesine yükselttiği toleranz, yani hoşgörü, böylece ya pratik ve etik güçsüzlükten, ya da kuramsal gücün bir tür "aşırılığından" gelmektedir.

Kuramsal gücün "aşırı" olduğu doğrudur. O alanda artık Ignoramus ancak kuşku duyulabilir bir değerler manzumesine indirgenmiştir. Psikanaliz seansı sırasında, ya da tedavi önerisinin iletildiği anda "müdahale edilmeyen" ve karşısında derin bir sakınmanın icra edildiği hasta, kuramsal yazın alanına geçince, sahte-adlarla ya da inisiyallerin kullanılmasıyla sağlanacağı umulan yoğun bir çözüm-lemeye tabi tutulacaktır. Bunu özellikle Freud'un Küçük Hans vakasındaki tavırlarıyla ortaya koymak mümkün: Yalnızca bir kez görmüş, konuşmuş olduğu bir çocuğun tüm gelişimsel sürecini babasının ağzından dinlemek; babaya "çocuğun komplekslerinin çözümü" konusunda tavsiyelerde bulunmak; son olarak da, "aile romansı"nın havasını birkaç satır içinde bozmayı göze alarak, önce annenin, en sonunda da bir meslekdaşı olduğu anlaşılan babanın "hata"larını yüzlerine vurmak. Ignoramus, burada artık "dokunmuyorum", demektedir.

Şefkat ve sevgi türünden duyguları, şiddetten, sakatlamaktan ve saldırganlık güdülerinin doyurulmasından "imtina etme" diye açıklamamızı isteyen bir düşüncenin bağlandığı normlar, böylece "dokunmama"yı terapinin önceden konulmuş bir postülası ve bu postülayı destekleyecek kültürel değerler sistemi olarak görmektedir. En nazik müdahale, dokunmadan yapılandır. Ama dokunmama etiği, oldukça girift ve karmaşık yollardan geçmiş görünmektedir7. Öncelikle Küçük Hans vakasının, ama özellikle, Freud'un daha da "uzaktan" yorumlamaya giriştiği (yalnızca anılar kitabını çözümlemişti) Yargıç Schreber vakasının göstereceği şey, "kuramsal iddialar" söz konusu olduğunda, psikanalizin (ve özel olarak Freud'un kendisinin), "dokunmama", hatta "hoşgörü" etiğinden epeyce uzaklaşabileceğidir. Küçük Hans, sonu belirsiz bir "keşif" ve "hedef seçimi" peşindeyken, Yargıç Schreber, Doğa'nın Düzenini (o buna Eşyanın Tabiatı gibisinden bir şey diyordu) anlatmayı umduğu bir hatırat yazmıştı. Psikanalitik temas konusunda "dokunulmaması" gereken, "aktarım" ve "karşı-aktarım" düzeneklerinin işleyişine terkedilen sonu belirsiz analiz süreci orada, yani psikanaliz kuramının söz konusu olduğu bir ortamda, tümüyle mümkün hale gelmektedir. Yöntem ilkesi böylece aralardan sezilebiliyor: Analiz sürecinde aktarım düzeneklerinin ve şefkatin belirişinin, giderek Lacan'ın şu "bildiği farzedilen kişi"sinin güvenilirliğinin aracı olan konuşma (suskunluk bu anlamda gerçekten konuşma haline gelir), psikanalizin kuramsal tartışmasında, kısacası Freud ile ardıllarının eserinde yöntembilimsel bir şiddete dönüşür. Bu şiddet somut vakaların gerçek bireylerine uygulanmasa da, sanki "türlere" ve "cinslere" yönelmektedir: Küçük Hans'a babası tarafından yöneltilen, ardından Freud tarafından bir

"hata" (sanki çocuğu biçimlendirdiği kabul edilen aile yaşamında başka hiçbir hata kalmamış gibi) olarak telkin edilen "sen elbette beni öldürmek, annenle yatmak istiyorsun" sözleri, yine Freud'un "kuramsal olarak söylediklerinin" manzumesinden başka ne olabilir? Böylece Freud'un psikanalitik yönteminin ilerleyişi, Ignoramus'un aile fertlerinin, Oidipus'un, hadımlaştırmanın ve nevrotik zorlanmaların geçit törenini de peşinden sürükleyen bir ertelenişidir.

Onun "bilinçdışı" markasıyla damgalanan Ignoramus'una karşı süreceğimiz Spinozacı Ignoramus ise, eserinin sınırlarında belirir: Yani giriş ve çıkış noktalarında... More geometrico yöntemi (kendisinin buna "uslup" demesi dikkat çekicidir), bize, o esere, özellikle Ethica'ya, ama aynı zamanda eserinin ve gizli mektuplarının tümüne, herhangi bir yerden girebilme ve farklı etkilerle herhangi bir yerinden çıkabilme olanağı tanır. Ama besbelli içine Tanrıyı ve sonsuzluğu almaya yeltenen, üstelik zihnin işleyişiyle doğanın işleyişini özdeş gören bir felsefenin sınırları nerededir?

Spinoza'yı en temel Ignoramus'unda keşfedebileceğimiz özel bir nokta vardır: Eserin sınırında değil, insanın cogitatio'sunun, usavurma yeteneğinin evrensel sınırında beliren bu "bilmiyoruz", irade üzerine, ruhun beden üzerindeki etkileri üzerine (elbette bütün bir Hıristiyan ahlakının temel varsayımı söz konusudur burada) onca laf söylenmiş, ahlak sistemleri ve felsefeler inşa edilmiş olsa da, eninde sonunda, bedenin nelere gücü yettiğini –-Ignoramus! Bu "bilmiyoruz", Descartes düşüncesine, ama onunla birlikte, varsayılan bütün ahlaki sistemlere bir başkaldırı olmaktan çok, topyekün bir savaş ilanıdır. Elbette Spinoza'da beden düşünen varlıktır; ama tekabül ilişkisi çerçevesinde, yasakladığı karşılıklı etkileme fikri, bu kez zorunlu olarak Spinoza'yı çok özgün bir sorgulama zinciri içine taşımaktadır: Beden neler yapabilir, yapabileceklerinin asgari ve azami sınırları nedir? Ayrıca, bizi yalnızca bunları bilmekten değil, bilmediğimizin itirafını etmekten ne alıkoyuyor?

İkinci olarak, bedenin neler yapabileceği sorusunu sormayı engelleyen insan doğası halini de hayalgücüne ilişkin (yani ideolojik) bir yetersizlik olarak belirliyor: "Çünkü insan, gözleri açık, yalnızca hayalgücünde erişmiş olduğu bütün bu şeyleri yapabileceğinin rüyasını görür" (Spinoza, 1951: II. Sch. 4), bu yüzden, muzafferane, kendi eyleme geçme gücünü engelleyecek şeyleri de hayal etmediği için, zafer sarhoşluğuna ve "Deliliklerin en kötüsü olan" Boş Gurur'a, vanitas'a kapılır. Kolayca, Spinoza için düşünmenin, salt kafatası içinde cereyan eden bir süreç olmadığı, bir taraftan bedenin bütün işlevlerini ve duygulanımlarını, heyecan ve tutkularını kapsadığı, öte yandan düşünsel süreçlere neden olabilecek sonsuz sayıdaki dış etmenin tanındığı anlaşılıyor. Bunun en belirgin örneğini onun "upuygun olmayan fikirler" temasını geliştirmesinde görüyoruz.

İlk bakışta Spinoza, bizim kendi başımıza, kendi hakkımızda herhangi bir fikre sahip olmadığımızı, hiç değilse, dolaysızca sahip olmadığımızı hatırlatarak başlıyor. "Bedenin nelere gücü yettiğini bilmiyoruz." Bu örnekten istenirse onun filozoflara düşüncelerini harekete geçirebilmek ve aktifleştirmek için, bir tür başlangıç modeli önerdiği söylenebilir. Onun bu formülü, upuygun olmayan bir fikrin, zorunlu olarak bir şey ifade etmeyen, bir şeyi dışavurmayan bir fikir olduğudur. Peki, bu uygun olmayan fikirlere neden sahibiz? Bu nasıl olabilir? Bunu anlayabilmek için, hangi şartlarda bizde fikirler bulunduğunu ele almak gerekiyor.

Bizim ruhumuz da, elbette herşey gibi, bir fikirdir (idea). Bu yüzden Düşünce ya da Ruh (Mens) sıfatında Tanrıda ortaya çıkan bir duygulanım aynı zamanda bizim bedenimizde, Uzam (Extensio) sıfatında ortaya çıkan bir duygulanma halidir. Ruhumuzu ya da zihnimizi

oluşturan fikir Tanrıda zaten vardır ve ezeli ebedi olarak olacaktır. O, bu fikre sahiptir, ama ancak aynı zamanda başka bir fikre de sahip olduğu ölçüde. Bu ise, o fikre neden olan başka bir fikirdir. Aynı anda yalnızca bizim bedenimizin bir duygulanışının fikrine sahip olmakla kalmaz, bu duygulanışın nedeninin fikrine de sahiptir. Formül açıktır: "tekil bir fikrin nedeni başka bir fikir, ya da başka bir fikir tarafından duygulanmış olarak ele alındığı ölçekte Tanrıdır; o aynı zamanda o duygulanmış olduğu fikrin de nedenidir; ama ancak başka bir fikir tarafından duygulanmış olarak kabul edildiği ölçekte; bu böyle sürer gider." --ad infinitum, sonsuza dek...

Öyleyse Tanrı bütün fikirlere sahip olmakla kalmaz, bütün bu fikirler, Tanrıda oldukları için kendi nedenlerini de ifade ederler: "Bütün fikirler Tanrıdadırlar ve Tanrıya bağlandıkları ölçüde, doğru ve upuygundurlar." Daha bununla bile, Spinoza, bizim fikirlerimize sahip olmadığımızı söylemiş, hiç değilse hissettirmiş olmuyor mu? Fikirlerimize işin ta başından henüz sahip değiliz. Çünkü, başka fikirlere de sahip olduğu ölçekte, onlar Tanrının malıdırlar.

Bütün tavırlar Tanrının gücüne katılırlar: Nasıl bedenimiz varolmanın gücüne katılıyorsa, ruhumuz da düşünmenin gücüne katılır. Böylece, sözkonusu katılımın doğasını ve ilkelerini keşfetmeye doğru açılan bir felsefenin gerçek çıkış noktasının bir tür "Ignoramus", "bilmiyoruz" olduğu anlaşılıyor. Oysa bu tümüyle edimsel ve olumlu bir "bilmiyoruz"dur. Geometrik uslup içinde sıkı sıkıya ve zorunluluklar zinciri halinde örgütlenmiştir. Nasıl Freudçu bir "ansiklopedi"den Jacques Lacan yalnızca bir "psikanaliz etiğini" türetmekle kalmayıp, psikanalizin bir "konuşma etiği"nden başka bir şey olmadığını da çıkardıysa, biz de, Spinoza Etiğinden yalnızca bir "eylem" ve "aktif sevinç" etiğini türetmekle kalmayıp, Spinoza konusunda Nietzsche'nin dediği gibi, "bilgi"yi en güçlü duygulanış ve tutku haline getirebiliriz. Öyleyse, izlemeyi önereceğimiz yol önümüzde belirmeye başlıyor: Tartışmanın oldukça erken bir anında Freudçu bilinçdışı mefhumunun ve ona tekabül eden Ignoramus'un dışına çıkmak...

2. Psikanalizden Dışarıya Doğru

Psikanalize ve onun kendini dayandırdığı, beslendiği kadar, ona dayanan ve ondan beslenen kültüre (alt-kültür mü demeliyiz?) ilişkin bu tartışmayı üç temel deneyim etrafında örmeye kalkışabiliriz: "Aşık olmak", "özgürleşmek" ve "üretmek". Bunların herbirine hem kendilerine ait bir "bilme"nin (şimdilik 'bilgi' sözcüğünü kullanmanın sakıncalı olduğunu düşünüyorum), hem de bu "bilme"yi asla tümüyle dışlamayan bir "bilinçdışı"nın tekabül ettiğini söyleyerek başlarsak, herhalde, henüz ham bir halde Freudçu yaklaşımla ilk temas anını daha girişte gerçekleştirmiş oluyoruz. Bu üç yaşamsal deneyimin varsaydıkları tarihsel-toplumsal gelişme ile gerektirdikleri çözümleme bizi zorunlu olarak, XIX. yüzyıl sonlarından beri Batı düşüncesine derin bir kendini sorgulama yeteneğini bahşeden üç düşünürle başbaşa bırakacaktır: Marx, Nietzsche ve Freud. Her üçünün de "felsefi" kariyerlerinin oldukça "kısmi" bir nitelik taşıdığı biliniyor: Marx'ın "felsefenin sonunu" ilan edişine uzaktan Nietzsche'nin filozofun ruhunu tanımladığı şu "zorunluluk", şu amor fati, şu rastlantıyı ve kaderi olumlamak cevap veriyordu. Eğer Marx bize felsefi açıklamanın ve "yorumlama"nın sınırlarını hatırlattıysa (belli bir noktada insanın somut "eylemine" ve "faaliyetine" geçilmesi zorunluluğuydu bu), Nietzsche de artık "açıklamakla" yetinmeyecek, üretken ve sınırlarını her an genişleten bir kuvvet olarak, ama aynı zamanda yaşamda mümkün olan en güçlü ve tedirginlik verici "güç istemi"ni temsil eden bir duygulanım olarak "şen bir bilgi"yi önermişti.

Freud'a, üçüncü kişiliğe gelince... Orada ne Marx gibi "geleceğe bir güven", ne de Nietzsche gibi şenlik var. Onlarla paylaştığı bazı yönlerin altını çizebiliriz yine de: Öznenin yerinden edildiği, çeperlerini ve korunaklarını yitirdiği bir manzaranın kabulü... Bilimsel düşüncenin bizzat kendisinin bir "bilinçdışına" (Marx için "burjuva iktisatçılarının ideolojisi"nde, Nietzsche içinse "hakikat" denen şeyin "dipsiz bir yanılsama" olabileceği düşüncesinde) sahip olduğu... Bilinçmerkezli ve ona tekabül eden insanmerkezli düşünce evreninin derinden sarsılışına çoğu zaman oldukça bilinçli bir "katkı"... Tüm bunlar, bu üç adın bir arada anılmasına, daha da önemlisi "modernliğin" sınırlarını çerçeveleyen bir üçgen oluşturmasına destek veriyorlar8.

Freudçu "bilinçdışı" mefhumunun ilk anlarda belli bir şaşkınlıkla karşılanan bir sözde-paradoks içerdiği hatırlardadır. "Bilimselliği" kısmen olsa dahi içerebilecek bir "bilinçsiz" nasıl kabul edilebilir? Doğru ile yanlışı birbirinden ayırdığı düşünülen şu mutlak sınırlar üzerinde herhangi bir oynama, bir zamanlar Hegel'in söylediği gibi "evrenin topyekün parçalanmasına yol açacak bir kayba", bir "toz zerresinin ortadan kalkmasının yol açabileceği" bir kayba delalet etmeyecek mi?9 Ne olursa olsun, Freud'un yüzyılımız başlarından itibaren tanıtmaya giriştiği "bilinçdışı" modern insanı bu kez Nietzsche gibi onu "aşmaya" çağırmadan kendiyle yeniden yüzleşmeye çağırıyordu10. Bu "çağrının" ise kah "kehanet" ve "peygamberlik" tavırlarına yaklaşan (Freud edebiyatının epeyce bir kısmını kapsayan din çözümlemeleri), kah felsefeye borçlu olabileceği birçok temayı yadsıyan11, ama her durumda "bilimsel temkini" elden bir an için olsun bırakmadığı anlaşılan Freud yazınının en esaslı parçasını oluşturduğu söylenebilir. Bu çağrı ne soyut bir "insanlığa", ne herhangi bir toplumsal sınıfa, ne de somut, bireysel, "kişisel" hastaya yapılmıyor gibidir oysa. Çağrı, Freud'a göre, "bilinçdışı"nın bizzat kendisinden gelmektedir. Psikanalizin tek amacının, "dile getirmek", "temsil etmek", "göstermek" olduğu, böylece kendine bilinçdışının tek sözcüsü olma görevini biçtiği işte bu noktada söylenebilir.

Bu "çağrı"nın elbette "dinsel" çağrıdan köklü bir farkı vardı12. Öncelikle, bilinçdışını insanın ayrılmaz bir parçası yapmakla çağrının kaynağını göreli bir içkinliğe kavuşturuyordu. Böylece artık "sen işte busun" türünden bir dille konuşulabilecekti: "O seni istiyor", ya da "senin şuyun buyun var" yerine, "işte, sen bunu istiyorsun" ağzıyla konuşabilecek bir dildi bu13. İleride tartışacağımız gibi, bu "içkinliğin" kendi düzlemini oluşturma gücünden yoksun olduğu, başka bir deyişle "yeterli olmadığı" söylenebilir yine de. Çünkü "çağrı", her durumda, yine bir "çağrı" olarak kalmaktadır. Henüz Kant'ın şu "kategorik emperatif"inden yeterince uzaklaşmamış durumdayız. Ve hiç kimse, "insana ait" bir güç kılınmakla "bilinçdışı"nın bir tür aşkınlık düzleminde de ifade edildiği gerçeğini yadsıyamaz.

"Temsil ettiği" bu "çağrının" gölgesinde Freud iki ana çizgi üzerinde ilerledi: Metapsikanalitik yazılarından yükselen bir tür "peygamberlik" çizgisi; hekimlik pratiğiyle ve terapiyle, ama her durumda karmaşık belirlenimlere sahip olduğundan pek kolay farkedilemeyecek bir pozitivizm ile doğrudan iç içe geçmiş bir analitik çizgisi... Freud'un, aşağıda göreceğimiz gibi "hızlı" başlayan, ama "ağır ağır" ilerleyen araştırma sürecinin bu iki çizgi arasında yer alan alan üzerinde ne kadar savrulmalara uğradığı, kopuşlarla (önce Adler, ardından Jung) ve inkarlarla, giderek çelişkilerle sarsıldığı basit bir biyografik taramanın, özellikle psikanalizi "kendi yaşamı içinde" tanıtmaya giriştiği yazılarının kolayca gösterebileceği bir konudur (Freud, ***).

Takipçilerinden Fromm, bir yazısında Freud'un "terapi" yönteminin temel niteliğinin "hoşgörü" olduğunun altını inançla çizdiği zaman, anlaşılan iş işten çoktan geçmiş, Freudçu

disiplin kurumsal işlevlerine ve dışlayıcı ya da kapatıcı mekanizmalarına kavuşmuş, inançlı bir psikanalitik fanatizm, özellikle üç ülkede, Almanya, Fransa ve elbette Amerika'da azçok geniş (ya da dar ama etkili) çevreleri sarmıştı (Fromm, ***). Oysa Freud'un kendini bile pek hoşgörmediği belli değil miydi? Fromm'un etkileyici saflığına ve umuduna rağmen, sonradan bizzat kendisinin "metapsikoloji" alanına dahil ettiği şu "Haz İlkesinin Ötesinde" ile başlatılabilecek bir süreç Freud'u karanlık bir dünyaya yeniden döndürecekti. Başkalarının, özellikle Nazilere teslim edileceği düşüncesiyle birkaç gün sonra intihar edecek birinin bir Prinzip Hoffnung, Umut İlkesi gördüğü yerde o başka bir ilkeyi, Realitaetprinzip'i, "gerçeklik" ilkesini görmeye başlayacaktı. İşte orada, Eros'un karşısına Thanatos, ölüm güdüsü dediği şey dikilecekti. İşte "hoşgörü", ya da "esirgeme" buydu14.

Belki de yazıya Freud ile değil, rakiplerince bir tür "doğacılıkla", Rousseauculukla suçlanan (sanki buradan psikanalitik bir "suçluluk duygusu" zorunlu olarak türemeliydi), üstelik Türk okuyucusunun herhalde Freud'dan daha iyi tanıdığı ve çekici bulduğu Fromm'la, ya da Reich ile başlamak daha doğru olurdu. Eninde sonunda, onlar "aşık olmak", "özgürleşmek" ve "üretmek" gibi mefhumlardan Freud'a oranla çok daha rahat söz edebiliyorlar, hatta kuramsal ve pratik tüm çabalarının eksenine bu üç mefhumu yerleştirebiliyorlardı. Psikanalitik pratiğe ve analiz sürecine duydukları inancın yarattığı bazı "kör nokta"lara karşın, ne Fromm ne de Reich, "kapkara" bir bilinçdışına asla inanmadılar ve "umut ilkesi"ni her durumda "haz ilkesi" ile "gerçeklik ilkesi" denilen şeylerin önüne yerleştirdiler. Marx ile Freud'u "evlendirmek" gibisinden "umutsuz" bir çabaya girişmeleri dışında yaptıkları tek tük hatalar yalnızca "epistemolojik" karakterdeydi ve işin özünü değiştirmiyordu: İşin özü, aşağıda tartışmamızın bir bölümünü kuşatacak olan konu, yani, elbette, "gerçekliğin" ve "hazzın" bir "ilkesi" olmadığıydı.

Psikanaliz üzerine bir yazının psikanaliz dışına bu kadar rahat ve erken çıkıvermesinin okuyucuda uyandırabileceği güvensizlik tepkisine karşın, bir "zorlama nevrozunun" (Zwangsneurose) bizi her durumda götüreceği bir kavrayış yoksunluğuna karşı bazı tedbirler almak zorunlu hale geliyor. Psikanalizin temel varsayımlarından biri olan "Haz ilkesi", daha sözcüğün telaffuzu anında zihinlerde bir soru uyandırıyor: Buna göre, bu ilke, kendisine "eşlik" edecek ve onu yola getirmesi beklenen (ego oluşumu başka nasıl mümkün olabilirdi ki?) "gerçeklik ilkesi"yle birlikte arzunun ve isteğin ilkeleriydiler. Girişteki "işte, sen bunu istiyorsun" sözünün anlattığı da buydu zaten. Psikanaliz, haklı olarak "insanın özü" olarak gördüğü söylenebilecek "arzu"yu yanlış anlamakla, elbette hem "insan"ı (kadınlar, erkekler, Gasset'ci anlamda 'herkes') hem de onun duygulanımlarını ve tutkularını yanlış anlamasının da yolunu açıyordu. Açıkçası, bütün bir nöro-fizyolojik karakterli "arka plana", "ekonomik" ve "dinamik" ilkelerin karmaşık örülüşüne rağmen psikanaliz kurduğu hakikatin tümünü "isteğin" sırtına bir yük olarak bindirerek "bedeni" de yanlış anlama yeteneğini gösterecekti.

Böylece, elimizde bir dizi 'hakikat' ve ona paralel olan bir dizi 'yanlış anlama' bulunuyor. Bir "yanlışlığın" ya da "hakikat eksikliği"nin "katlanılabilir" olma şartları bellidir: Yapısalcılık-Sonrası düşünürlerden çoğunun ortaya saldıkları bilişsel terör ortamından paçasını pek zor kurtarabilecek bir "Batı metafiziği" kadar Nazi düşüncesinin de farklı şiddetlerde ve çizgilerde paylaştığı bir genel düzlem üzerinde, bir "yanlışın egemenliği" ancak "katlanılabilir kılınması" ile doğru orantılı olabilir. Freud'un eserinin üzerine de düşen (özellikle "Uygarlığın Rahatsızlığı") bir gölge, onu her durumda, ileride birkaç örneğini göstereceğimiz bir "gerileme" süreci olarak düşünebilmemize elveriyor. Eninde sonunda eriştiği şu "topografik" yapı, derli toplu ve sistemli bir bütünlük adına metafizik bir düzeneği arka kapıdan devreye

sokuyor. Ancak "rüyaların" ve "mitolojinin" "ciddiye alınması" olarak psikanaliz, "gizil" bir inanma istemini, Pascal'e özgü bir pietizmi sürdürmekten de geri kalmıyor15. Ama psikanalizin "inançları", onu "tek başına" kurmuş olduğunu (belli bir kıskançlık ve polemik gücüyle) bizzat kendisi söyleyen Freud'un "örtük", "bastırılmış" vb. inançlarının ötesine geçebiliyordu16.

Freudçu psikanalizin --klasik biçimiyle-- "inandıkları" ile "inanmadıkları" arasında bir ayrım yaptığımızda, onun kendi ürettiği "kavramlar"dan çok, bu kavramların uygulandığı alanlara inandığını gözlemleyebiliyoruz: Önce rüyalara (bütün 'çarpıtma', dönüştürme işlevlerinin tanınmasıyla birlikte ve onlara rağmen), ardından mitolojiye (Oidipus efsanesine), en sonunda da "nevrotik tipin" söylediklerine (ya da söylemeden geçtiklerine)... Bu üç inanç, psikanalizi sırasıyla "çarpıtılmış" bir arzu anlayışına, orta sınıfa özgü aile kurumuna ve hayatın inkarına götürecek ve orada mahküm edecektir.

Bu yüzden, psikanalizden dışarıya çıkış gibi tartışmamızın erken bir anında mutlaka yapılması gereken bir hareket için önce üç adım atmaya ihtiyacımız olacak. Bunlardan ilki, "başkalarının düşlerine yakalanmamak", ikincisi "kirli aile oyunlarından ve sırlarından kendimizi kurtarmak", üçüncüsü ise "deliliğin üretkenliğini kavramak"tır.

Başkalarının düşlerine yakalanmamak Kral Yolu üzerindeki seyahatın tantanasından uzakta, Paul Klee gibi, yan yollar üzerinde gerçekleştirilebilecek deneylerle mümkündür. Her şey, yani Freud'un yorumladığı Oidipus efsanesinin doğru yorumu, belki de bu yan yolların çoğulluğu içinde olup bitmektedir. Unutmayalım, her şeyin başlangıcında, Laios'un, babanın düşü vardır. Orada Freud'un "rüya düşüncesi" adını verdiği şey ta baştan hazır bulunmaktadır: "Seni öldürerek anasının koynuna girecek". Ve Laios eyleme geçer: Yeni doğmuş oğlunu dağ başında, kurda kuşa terkedecektir. Gel zaman git zaman, olay --ilginç olan yönü budur-- gerçekten, gerçekleşir! Kral olarak Iokaste ile evlenen Oidipus, "gerçekleşmiş" olayın belirtileriyle karşı karşıyadır artık: Veba, felaketler silsilesi ve içteki hafif bir "kuruntu" tedirginliği. Derken "kuruntu gerçekleşir". İşte, o ayrıcalıklı "tanıma anı"... Felaketten artık kurtulunamaz... "Olay"ın "gerçekleşmiş" olması Freud'a, "rüya içinde rüya"nın da pekala mümkün olabileceğini hatırlatmamış görünüyor. Burada "rüya düşüncesi"ne tekabül eden "trajik düşünce" --demek babamı katleden ve annemle yatan benim...-- ilkönce "babanın bir rüyasından" kaynaklanmıyor mu?

Bir adım daha atabiliriz öyleyse: Deleuze ile Guattari'nin altını çizdikleri gibi, Oidipus aslında bir "baba düşüncesi"dir. (Deleuze&Guattari, 1972: 341) Bir kralın paranoyası, bir Devlet meselesidir. Önceden alınmış bir öçtür... Her şey, Oidipus'un "ilk başta" cezalandırılmış olduğunu, Laios'un öcünün zaten alınmış olduğunu göstermektedir17.

Yine bir adım daha atalım: Oidipus'un trajedisi, "babanın rüya düşüncesinden" doğmakta olsa da, onun bu "rüyayı görememiş" olmasından dolayı gerçeklik kazanmaktadır. Nasıl görebilirdi ki? İnsan yavrusuna özgü tüm güçsüzlüğüyle dağ başına, vahşetin dünyasına terkedilmişti. Ancak çok geçmeden, yine bir ailenin kollarına terkedilmiş olduğu anlaşılacaktı. Hiçbir şey, böyle bir yükümü Oidipus'un kendine dayatamayacağımızı, onu bununla suçlayamayacağımızı gösteriyor. Ama "haklılık" ya da "yükümlülük" üzerine pek tartışmak zorunda olmadığımız bir trajediyle karşı karşıya olduğumuz düşünülürse, işlerin biraz daha karmaşık olduğu ortaya çıkacaktır. Oidipus'un "suçluluğu" nereden doğmaktadır? Her şeyden önce şunu diyelim: Kompleksinden değil, "komplekssizliğinden", yaşıtları arasında "akıllı" geçinmesinden, ufak ahlaki kaçamaklarından, oyunlardaki hileciliğinden, son olarak da, bakıcılar tarafından kaderi konusunda "uyarılmış" olmasına karşın kulak asmazlığından.

İkincisi ve daha önemlisi, "kaçış"a cesaret edememesinden, birçok defalar denemesine karşın bunu başaramamasından. Ve, "üç yolun kavşağında" karşılaştığı herhangi bir "yabancı" (ksenos) ihtiyara karşı gösterdiği usdışı saldırganlıktan, savaşçı "kurtlaşmasından" ve elbette, saygısızlıktan... Bu tavrı, iş olup bittikten sonra kör bilici Tiresias karşısında da gösterecektir. Kurnazdır ve kendinden emindir. Kuşkulanmaz. üstelik bu tavırları, bir kişilik yapısı olarak değil, eylemlerinin bir örüntüsü, bir ürünü olarak belirir. Öyleyse gerçekten, sorun onun "kompleks"inden değil, her türlü kompleksten uzak oluşundan kaynaklanmaktadır.

Freud ise Oidipus'un oldukça Hollywoodçu bir tasarımını yeniden üretecektir... üstelik hayret, trajedinin kendisinin "babanın bir düşü" olarak sunduğu şeye kendisi de inanmaktadır! Pek neşeli bir "orta-üst sınıf" aile dramı karşısındayızdır sanki. Ama yine de "baba katli"nde "yüce" bir taraf vardır ki, bütün bir toplumsal cezalandırma ve öç mekanizmasını sanki nedensizce harekete geçirmektedir. Lacan'ı, gerçek aileden toplumsal "yasaları" da içeren ve içeriden örgütleyen bir Yasa düşüncesine vardıran da bu olmalıdır.

"Babanın düşü" adını verdiğimiz şu başlangıç anına bir kez daha bakalım: Bu düş ile eylem, her şeye karşın Laios'u "suçlu" duruma düşürmemektedir. Tarihsel toplumlarda "çocuk öldürme" pratiklerinin uzun bir tarihçesi, ama aynı zamanda bu tarihçeyle atbaşı giden bir tedirginlik vardır. Yoksa "baba katli"ni Oidipus'un ekseninden çıkararak yerine "çocuk katlini" mi geçirmeliyiz? Her durumda, Oidipus'un öyküsünü kateden ve yalnızca Yunan toplumuna özgü olmayan bir dizi toplumsal mücadelenin, kültürel önyargının, kısacası, ileride klasik çağın "polis"ini, sitesini oluşturacak bir siyasal güçler yatırımın işin içide olduğu anlaşılıyor.

Oidipus, düş görememiştir. Çünkü başına gelen her şey hem "babanın düşünde" önceden görülmüştür, hem de bu kaderin gerçekleşmesini engelleme konusunda kendisi başarısızdır. Freud'un bütün dikkatini trajedinin bu bölümünde yoğunlaştırması ve Oidipus'un "lanetli dolaşmasını", Irrtum'unu hiç göz önüne almaması, bu "başarısızlığın" nasıl cezalandırıldığını görememesine yol açmıştır: Bir bakıma denebilir ki, tragedya'nın "tamamlanışı" ve anlamlandırılması, Oidipus Kolonus'da kısmında mümkün olacaktır. Öyleyse ya iki Oidipus'un varolduğuna, ya da aynı Oidipus'ta odaklaşan ve birleşen iki farklı kader çizgisinin olduğuna inanacağız. Birisi Irrtum'un, lanetlenmiş ama kendi trajik unsurunu aile sahnesi üzerinde değil, cemiyetin kenarında, uzaklarında, ya da toplumsal yerleşimlerin "aralarında" arayan bulan çizgisi. Ötekisi ise Freud'un inandığı, öykünün çevresinde dolaşan bütün toplumsal ve etik unsurları bir evlilik-aile kompleksinin baskıcı dünyasından dışlayan klasik Oidipus kader çizgisi... Halbuki, ikincisinin yalnızca Irrtum'a bir hazırlık safhası olduğu da düşünülebilir.

Kaybedilen düş, görülmemiş olan düştür. Ama bu yitik düşler ülkesinde dışarıyla, "gerçek" dünya demek için pek acele etmeyeceğimiz bir Dış ile kaçınılmaz bir alışveriş vardır. Foucault'nun Artemidoros'un Rüyalar Kitabı'na ilişkin bir dizi gözlemi, Antik Yunan'da ve başka yerlerde "düşlere yönelik" arzular rejiminin ve düş düşüncelerinin içeriğinin hep bütün toplumu kateden güç ilişkilerinin yollarını takip ettiğini göstermeye yönelikti (Foucault, 1981: 43-7). Önce romanın kesif havasında buluyoruz kendimizi. Çarpıcılığını eski, pek eski ve bildik bir meselin, taa Çin'in Taocu metinlerinden birinde de karşılaşabileceğimiz bir eski Arap temasının ekzotizminde bulan bir aktarma, bizi, birisinin rüyası "olduğumuz" düşüncesiyle bir kez daha tanıştırmak istiyor. Romanın planının haydi "bilinçdışında işleyen" diyelim, bir çekiciliği var elbette. Bu plan ciddi psikanaliz gerektirir. Ama o ciddiyeti, yüzyıl başlarının bir eserinde, Traumdeutung'un sayfalarında aramaya kalkışmayacağım. Çünkü orada bulunabilecek tek şey, büyük açılım arzularına karşın Doktor Lacan'ın keşfedebildiği tek şey, rüyanın istekten başka bir şey olmadığıydı. O sayfaların içinden Freud'un seslenişi

bize rüyanın eninde sonunda bir "uyuma istemi" olduğunu hatırlatmakla yetinecekti. İndirgemenin izlediği yolun pek dahice olduğunu teslim etmek gerekiyor. Dr. Freud böylece ilk büyük kuramsal tedbirini almaktadır: O günkü hastası, şu genç kadın, gelip ona tam da doktorun arzulayacağı şeyin rüyasını görmüş olduğunu pekala anlatabilir. Yalnızca "tarih"in değil, rüyanın da bir "anlatı" olduğu gerçeği hesaba katılmalıydı elbette18: De te fabula narratur. Amacının açıkça ancak "tedavi sürecinin içinde" gerçekleşebileceğini açıklayan Freud gibi birinin "anlatılara" pek güven duymayacağını anlamak gerekir. Böylece, bir kurnazlığın devreye sokulması ve bu sayede başka bir kurnazlığın, O'nun kurnazlığının altedilmesi, hiç değilse dengelenmesi gerekiyordu. İstek ile rüyanın bağıntısı şöyle bir şey olmalıydı: Eşe dosta bir yemek vermek istiyorum. Ama pek az füme somonum kalmış. Bakkala gidip almam gerekiyor. Ama o günün pazar olduğunu, dükkanların hepsinin kapalı olduğunu hatırlıyorum. Telefona sarılıp tanıdıklarımdan istesem? Ama telefonum bozuk. Bu yüzden yemek verme isteğimden vazgeçmek zorunda kalıyorum (Laplanche & Pontalis, 1974: 274)... Bu ister rüya ister herhangi bir olayın anlatısı olsun Freud'un yorumu hazırdır: O halde "havyar" istiyor... Dostunun isteği olan "füme somon" yerine rüyanın nazik müdahalesiyle geçen "havyar", "esas" isteği perdelemek üzere oradadır: Bir düz-değişmece... Freud, kurnazlığını sürdürür: Aslında istenen --bekleneceği gibi-- havyar, somon füme ya da onların yerini tutabilecek başka bir lüks yiyecek filan değildir... İsteğin esas nesnesinin --söylemeye bile gerek yok--ne olduğu bellidir19. Arzu nesnesiyle böyle apansız karşılaşmamızı Freud'a borçlu olduğumuzu varsaysak bile, sorun katlanarak büyümekte, ısrarlı bir cevapsızlıkla bizi yüzleşmek zorunda bırakmaktadır: Rüyaların ciddiye alınışı ve psikanalitik pratiğin onlara atfetiği özel önem karşısında, yine bir "kullanım" problemi yolunu bulmaktadır. Psikanaliz, rüyaları ya pratik anlamda tedavi sürecinin, ya da kuramsal anlamda "bilinçdışı" mefhumunun derinleştirilmesinin hizmetine koşmak eğilimindedir. Rüyaların yeniden kurgulanışı böylece bir tür "yorumlama" faaliyetinin ürünü olacaktır. Ama her "yorumlama" gibi bu da rüyalara ilişkin bir "giz" perdesinin ardında bir anlamlar öbeğinin bulunduğunu varsayma eğilimindedir: Anlamın "içkin" olduğunu söylemek bu yüzden yeterli değildir. En az, tanrısal istemin ya da kelamın "yorumlanması" kadar psikanalizin rüyalara, hayallere ve gündelik insan davranışlarının derinliklerine yönelmeyi amaçlayan yorumlama pratiği de bilinçdışını belli bir boyut üzerinde aşkınlaştırmaktan kaçınamaz. İşte psikanalizin eninde sonunda vardığı bir tür "kaderciliğin", ya da, diyelim, kaderciliğin özel bir türünün temel varsayımlarından birine varıyoruz: Özellikle Freud'un "metapsikanalitik" yazılarında rastlanan, özel bir türden, ama sözgelimi bir Ernst Jünger'in ya da Oswald Spengler'in kaderciliğinden pek uzakta olmayan genel bir tematik çerçevesinde, akıldışı dünyanın kaçınılmaz güçlerinin, her türden çözümlemenin elinden kaçan tedirginlik yüklü bir olumsuzlamanın, insan zekasına ve aydınlanmasına duyulan özel bir güvensizlik türünün kaderciliğiydi bu... Aşkınlık bu kez bir "tutkuların hakimiyeti" ve bu hakimiyetin "bilişsel muamelenin" elinden her zaman kaçabileceği türünden genel bir çerçeveden kaynaklanmaktadır: Tanrısız bir kader, bireyi kuşatan ve "derinliklerden gelen", mitolojik kuvvetlerin elinde oyuncak olan bir insan imgesini psikanalizin aynasından yansıtmaktan geri kalmamaktadır. Oidipus bize "trajedinin ölümü"nden çok en dolaysız, samimi ve yakın çevremizde, ailede ve anababa konularında bize ne olduğumuzu anlatan bir "sahte trajedi" örmektedir20.

Freudçu düş yorumu ilk bakışta garip gelebilecek ustaca bir ayrımla başlar. Ama bu ayrımın "ayırdığı" tek bir şey söz konusudur. Öteki olmayan bir ayrım: Buna göre, "gerçek düşler"

vardır ve bunlar "uyandıktan sonra unutulur giderler". İkincisi pek bildik ve genel bir özlem deneyim iken, "gerçek düşler"den bahsedildiği zaman, ya oldukça karmaşık bir psikanalitik bilgelikle, Lacan'ın söyleyebileceği gibi, "yapının bir hilesiyle", ya da psikanalizin bir kör noktasıyla karşı karşıya olduğumuz hissediliyor: "Gerçek olmayan düş" ne anlama gelebilir21. Bu herhalde, Traumdeutung'da Freud'un andığı "giriş" (ya da başlangıç) düşleri ile "esas düşler" arasındaki "ayrıma" ve hiyerarşik "nedensellik" ilişkisine tekabül etmiyor (Freud, GW, 1912b: 48) Ayrıca, "gerçek düş"ü karşısındaki tanımsızlıktan ayırdeden kıstas, Freud'un üzerinde ısrarla durduğu "düşlerin gündelik olayların temsiliyle sıkı bağı" da değildir. Düşlerin her zaman bir "isteği" doyurduğu düşüncesi bile bizi bu konuda sallantıda bırakmaktadır, çünkü insan hiç arzulamadığı şeyler tarafından "doyurulduğunu" düşünde görebileceği gibi, düşleri boyunca hiç mi hiç arzulamayacağı nesnelerin peşinde koşturup durabilir. Ya da tam tersi, bütün bir "yoğunlaştırma" ve metafor etkinliği çerçevesinde hiç de arzulamadığınız nesneler hiç de düşsel olmayan "gerçek" dünyada peşinizi bırakmayabilirler. Bu ikinci durumun, bir tedavi pratiği olduğunu asla aklımızdan çıkarmamamızı tembih eden psikanalizi daha çok "ilgilendirmesi" gerekir oysa. Ayrımın "düş" ile "gerçek" arasında yapıldığı anda tam da Ortaçağ düşünürlerinin "gerçek ayrım" adını verdikleri temel bir belirlenimin yitip gittiğini, yerine "imgesel" ile "simgesel" arasına çekilen hudutun yerleştiğini hissedebiliyoruz. Lacan'da bile "gerçek" (le réel) pek fazla bir şey getirmez22.
Bazılarına göreyse, karadır bilinçdışı. Bu açıdan Marcuse ile Reich'a yapılan saldırı anlaşılıyor. Onların bilinçdışına neden iyimser yaklaştıkları, bu açıdan bir tür Rousseau'cu oldukları, doğaya dönüş düşüncesinin müridleri oldukları iddia edilir. Her şey, sanki dünyamız insanının "bilinci"nin kara olmayacağının altını çizmek için mi yapılmaktadır acaba? Morsus conscientiae'yi, kara bilinci tersine çevirmek, Öteki'ne maletmek mi isteniyor bununla? Freud'un metapsikolojisi, genel olarak etkili bir güçle, bir "eleştiri" aygıtı olmaktan çok bir "klinik" aygıt olmayı hala sürdürür: Evet, uygarlığın "rahatsızlıkları" vardır belki. Ama onları, bilincin ve "vicdanın" alanına, yükümler arasına yerleştirmek kadar "bilinçdışı"nın alanına terketmek de bir düşünceyi "eleştirel" kılmaya yeterli olmayacaktır.
Bir soruyla başlayalım: Oidipus (hani şu Freud'un da inanmaya pek istekli olduğu Kral Oidipus) hangi ailenin içindedir? Bir zamanlar, bebekken kendisini dağbaşına terkeden ailedeki "oğul" mudur; yoksa, kendisine kucak açan ailenin üyesi midir; ya da, yine, Laios'u öldürerek anası Iokasta ile gerdeğe giren bir aile babası mıdır? Psikanaliz bunun aslında tek ve aynı aile olduğunu kabul etmektedir. Böylece hakikatin "gerçekleştiği" tanıma süreci içinde Oidipus yukarıda saydıklarımızın hepsidir: Sfenks sorduğunda cevapladığı bilmece de bunu simgeler.
İkinci bir soruyla devam edelim: Oidipus, gerçekten "kompleksli" midir? Elbette Sophokles'in trajedisi bize bunu hissettirmediği için, Freud'un yorumunu beklememiz gerekecektir. Kendi adını taşıyan bir kompleksin de babası haline gelen Oidipus psikanalizin alter ego'sudur. Gerisi rahatlıkla ihmal edilebilir: Oidipus Kolonus'ta... Kızı Antigone'nin refakatinde diyar diyer dolaşan lanetli, kör bir ihtiyarın kaderi... "Kompleks" tüm düşsel ve trajik içeriğini psikanalizin kuramsal yazınına aktararak çözülmüştür.
Son bir soruyla bitirelim: Oidipus'un "suçluluğu" nereden gelmektedir? Baba katli ile annenin yatağına girmenin iki ayrı eylem içinde gerçekleşmediğine, psikanalitik "bütün" içinde bir arzunun yönelimine tekabül eden tek ve aynı eylem olduğuna inanmamız istenir. Kompleks tanımayla çözülmüştür: Sen babanı öldürmek, ananla yatmak istedin!

Birinci soruya cevap verelim: "Tek" ve "aynı" aile içindeyiz. Psikanalizin iddiası, ailenin bir üçlüyü zorunlu olarak ürettiği, rolleri paylaştırdığıdır. Anne-Baba-Çocuk... Oysa aile, asırlardır yoğun toplumsal mücadelelerin, karmaşık toplumsal yatırımların savaş alanı değil midir? Daha doğrusu, hepsi zorunlu olarak tüm bu belirlenimleri taşıyan bütün toplumsal ve kültürel kurumlar ile aynı yazgıyı, dolayısıyla aynı "çözümleme zorunluluğunu" paylaşmasını engelleyen hangi ayrıcalıktır. Psikanaliz, aileyi yeniden üretir. Aynen psikiyatrinin, biraz daha az eleştirel, buna karşı biraz daha safça kendinden emin bir tarzda yaptığı gibi, aile "normal"in tedirginlik verici mekanıdır: Oidipus ama Oidipus'un zorunlu çözülüşü, hadımlaştırma ama aynı zamanda giderilişi, nevrotik yabancılaşma ama aynı zamanda yabancılaşmanın altedilmesi, hastalanma ama aynı zamanda tedavisi, başvurulan büyücü tarafından sanki hep aile içinde gerçekleştirilmelidir23.

Freud'un "buluşu"na dair ilk önemli yön, yukarıda anıştırdığımız gibi, "rüyaların ciddiye alınışı"ydı. Viyanalı genç doktoru önce Paris'e, La Salpetriere hastanesi laboratuvarlarına, büyük nöro-fizyolog Charcot'nun yanına taşıyan süreç, onu daha sonra, yine histeri üzerine araştırmalarını ilgi çekici bir eserle taçlandırmasını sağlayan Breuer ile birlikteliğine götürecek, oradan, bazılarınca kuşkusuz "asırların en büyük keşfi" diye nitelendirilecek olan "bilinçdışı" mefhumuna vardıracaktı. Genç bir hekimi, sırasıyla fizyolojiden, nöro-patolojiden, psikiyatriden geçirerek bu "buluş"a götüren ve bir fin-de-si?cle ortamında "rüyaları ciddiye almaya", ilk yüklü ve önemli eseri Traumdeutung'a, Rüyaların Anlamı'na, ya da isterseniz Yorumu'na eriştiren sürecin hızzının sırrı neydi? Her fin-de-si?cle gibi, akıldışının güçlerini iliklerine kadar kabul etmeye yatkın bir kültürün, Avrupa kültürünün "bunalımı" mı açmıştı bu yolu? Yaklaşık olarak Freud'un büyük eserleriyle çakışan bir dönemde, düşünür Husserl'in yazdığı bir eser bize işin sırrı konusunda en azından bazı ipuçları vermektedir: Batı Bilimlerinin Bunalımı24... Belki biraz aşırı bir önermeyle, geometriyi bir "insan bilimi" olarak kabul etmeye cesaret eden bu eser; bilimsel dünya görüşünün ve ona yaslanan bir tür Weltanschauung'un yüzyıl sonu bir kesitini verirken, hiç bahsetmeden Freud'un "süratinin" sırlarını da açmaktadır: İrrasyonalizmin, Mesmerciliğin, spiritüalizmin, "bilimsellik" ve "ampirizm" araçlarını da kullanarak kültürel dolaşım içinde yer aldığı XIX. yüzyıl sonlarında, her "ciddi" bilimsel kariyer, "akıldışı"nın alanından acele kurtulabilmek yolunda bir tür katılaşma, göz kapama taktiğini benimsemek zorundaydı. La Salpetri?re döneminde Freud da böyle yapmış olmalıdır. Ancak onun, nöro-fizyolojik determinizmi asla tümüyle terketmeden, büyük bir süratle, özel olarak "histeri" üzerine araştırmaların geleneksel çerçevesinden dışarı çıktığını görüyoruz. Bu sürat eşsizdir ve adamımızı iki yönde, varolan "histeri" kuramlarını terketmeye, belki de topyekün çürütmeye götürecektir: Birinci sonuç, açıkçası, yarı-siyasal niteliktedir ve Viktoryen çağda bir burjuva aile rahatsızlığı diye kabul edilerek yalnızca kadına atfedilen şu gösterişli "histeri" vakasının pekala erkekler için de mümkün olduğunun altını çizer. İleride, bunun neden yarı-siyasal olduğunu, yani neden yeterince siyasal olmadığını ele almaya çalışacağım. Şimdilik, belki de Michel Foucault'nun bahsettiği "biyolojik iktidarların" kodladığı ve sorunlaştırdığı, açıkçası "doğurgan olmayan kadın"a atfedilen bir "aile hastalığı"nın salt klinik tedaviye yönelik bir tavırla katılaşmış, ideolojik bir karakter kazanmış kimliğinden nasıl koparıldığının altını çizmekle yetinelim: Doğrusunu söylemek gerekirse, Freud'un bulgusu, hala ikincil bir önemdedir ve bir yan bulgu niteliği taşır. Freud, belki de XIX. yüzyıl tıbbının ve fizyolojisinin pek sahip olmadığı yeni bir "alamet okuma", semptom yorumlama anlayışı aracılığıyla, Bleuler ile birlikte, özel bir hastalığı, histeriyi yeniden kodlaaya girişmişti. Bedende beliren izler ve alametler (semptomlar, belirtiler) artık

"göndermeler" yapmaya başlayacaklardır... Ama nereye? Freud, başlangıçtaki bilimsel akılcılığından vazgeçerek ruh çağırmaya, spiritüalizme ve Mesmerciliğe geri mi dönecektir? Ancak, bu "disiplinler", bilimsellik iddiasında bulunmaktan hiçbir zaman geri kalmamışlardı ki... Geçen yüzyıl başlarının ünlü salon bilimi, bedensel biçimlerden karakterlerin tahliline vardıran şu Lavater'in "fizyognomi"si, bu "sahte-bilim" disiplinlerinin ne kadar yalınkat ampirik ve kılı kırk yarıcı olabileceklerini yeterince göstermektedir. Doğa ötesi arayışının hep bir "maddeci" yönü vardır. Bu maddecilik, elbette, "bilimsel" adı verilen bir yöntembilimin güzergahlarını takip etmek zorunluluğunda hissetmez kendini. Ruhsal ya da tinsel olduğu safça düşünülen olguların maddi bir hayalet şeklinde, bir beliriş, bir görüntü halinde görülebilmesi, hatta kaydedilmesi ve fotoğranabilmesi istenir. Eğer bu tür disiplinlere bir tür naif maddeciliğin toplumsal dışavurumları gözüyle bakarsak, daha derin yapılarında onların insanın bilimlere ve tinsel olgulara karşı genel tavırlarının bazı bileşenlerini keşfedebiliriz.

Elbette, Freud'un önereceği disiplin böyle bir naifliğe varmayacaktı. Onu, eninde sonunda Libido nosyonuna vardıracak olan maddeciliği, hiç kuşkusuz XIX. yüzyıl bilimsel tavırlarının kuşatması altındaydı. Bu tavrı en iyi şekilde Nietzsche hatırlatmaktadır bize: "Çağımızın bilimlerin zaferinin çağı olduğu söylenir hep; oysa çağımız, bilimsel yöntem adı verilen şeyin bilimler üzerinde kazandığı zaferin çağıdır..." Böylece, "çağrışım" yönteminden "rüyalar yorumuna", ardından çeşitlendirilmiş psikanalitik tekniklerin keşfine ve uygulamasına götüren yol üzerinde Freud'un eseri ve işi, onun en büyük kuramsal keşfi "bilinçdışı" üzerine tarih boyunca yapılmış bütün vurgulara özel bir tür "bilimsel" güvensizlikle yaklaşmasının ürünü oluyordu. Onun, sözgelimi çağlar boyu felsefenin insandaki bilinçdışı üzerine yapmış olduğu vurgulara yönelik tepkilerini ya da suskunluklarını ele almak gerekiyor. Platoncu "mneme" nosyonunun, Plotinos'dan geçerek Augustinus'a kadar varan, daha sonra da elbette devam eden uzun tarihi; Spinoza'nın felsefesinin tümünü kateden o güçlü "üretken bilinçdışı" nosyonu; asıl önemlisi, Freud'un çok sonradan "karşılaşmış olduğunu" söyleyeceği Nietzsche metinleri... Her durumda anlaşılıyor ki Freud, kendi "keşfi"nin felsefi, naif-bilimsel, ya da "ruhani-manevi" olarak algılanmasından kaçınmak istemekteydi.

Laboratuvardan muayenehaneye (divan-koltuk artı sükunet) geçiş süreci aslında bir "aile romansı"na geçiş süreciydi. Orada, anti-psikiyatrist Cooper'ın deyişine uygun olarak "seçilmiş", verimli bir varlık bulunuyordu çünkü: Hıristiyanlığın hem "ilk günah"ın, hem de "masumiyetin" çifte mührüyle damgalanmış çocuğu...

Belki en eski varsayımlardan birisi, kulağımıza "bir bebek gibi masum" sözcüklerini fısıldar. Oysa Hıristiyanlığın şu ünlü "ilk günah"ı (nedense Hıristiyanlık da dahil olmak üzere bütün dinler "ilk"lere pek düşkündürler...) bu "masumiyet"e karşı savaş açar... Çocukluğun çelişik konumları göz önüne alınırsa, özellikle Freud'un yaşadığı Viyana'ya, yüzyıl başlarına yapacağımız bir ziyaret, psikanalizin pek çelişik konumlarından birini gözler önüne serecektir: Orada, ileride yazacağı otobiyografik bir denemenin birikimi etrafında, Freud hem psikanalizci hem de bir dededir25.

Ve işte yine ailedeyiz... Freud yalnızca bir kez onunla, Küçük Hans'la konuştuğunu itiraf ediyor. Ancak, psikanalizcinin oldukça ciddi ve "yetkili" bir temsilcisinin, Hans'ın babasının ilettiği notlar ve gözlemler zinciri içinde, Hans neredeyse bir tür Freud otobiyografisinin parçası haline geliyor... Buna göre, Küçük Hans, görünüşte pek romantik olmayan bir orta sınıf ailesine doğmuş... Ve bir gün soruveriyor: "Anne, senin de çiş aygıtın var mı?" "Tabii. Neden sordun?" "İşte öyle, aklıma geldi..." Ancak, şaşılacak şey, sağılan bir ineğin "çiş

aygıtından süt geldiğini", ya da çiş aygıtının nerede olduğunu göremediği bir lokomotifin nasılsa çiş yaptığını (su dökerek) hatırlatıyor Hans.
Freud için hemen "benzerlikler" ve benzerliğin sihiri giriveriyordu devreye: "Bir kadında erkeklik organını emmeye ilişkin hayallerin belirmesi insanı şaşkınlığa düşürmemeli" diye söylediğini hatırlatıyor... Öyleyse "Hans açısından, biçimi bakımından meme, yani biçimi ve duruşu penisi andıran inek memesi, uygun bir benzerlik aracı rolünü üstlenmişti..."
Yaş 3,5... Küçük Hans pipisiyle oynarken onu yakalayan annesi: "Eğer bir daha öyle yaparsan, Dr. A. gelip vi-vi aygıtını keser. Sonra nasıl vi-vi edersin?" "Popomla"... Freud'a göre, henüz "suçluluk" hissine kapılmadan Küçük Hans'ın bir "iğdiş edilme kompleksine" kapıldığının işaretiydi bu durum... Bir nevrozlu olarak Hans, bunu kabul etmek istemeyecekti elbette ve "aslanların vi-vi aygıtını gördüm" diyecekti... Bu saplantı, anlaşılan Küçük Hans'ı ciddi bir "araştırmacı" kılmıştı: "Köpeğin çiş aygıtı var, çiş aygıtı var. Masanın, sandalyenin yok..." Öğrenme isteğiyle cinsel merakın neredeyse özdeşleştikleri bir düzleme mi yerleşiyoruz yoksa? Annesine: "Sandım ki sen büyük olduğun için, çiş aygıtın atınki gibidir..."
Ya da annesinin ona küçük bir kızkardeş doğurduğu gün: "Ama benim çiş aygıtımdan kan gelmiyor ki." Yine aynı gün doktorun çantasını görünce: "Leylek bugün geliyor..." Annesi onu yıkarken: "Niye elini sürmüyorsun oraya?" "Ayıp da ondan." "O ne demek? Ayıp nedir?" "Ayıp demek, kötü demek." Gülümseyerek, "tatlı oluyor ya, ona bak..."
Babaya bir psikanalist-eğitimci öğüdü vermek de ihmal edilmiyordu bu arada: "Baba, annenin olsun, başka kadınların olsun, çiş aygıtı diye bir organa sahip olmadıklarını, kız kardeşi Hanna'da bunu zaten görmüş olması gerektiğini bildirmeliydi..." İşte Freud, belki de ilk kez "Ignoramus" yerine ona yaklaşan bir "dokunmuyorum"u işletiyordu. Sorun, yine eksiklikle, dolayısıyla hadımlaştırma kompleksiyle ilişkili bir "arzu" meselesidir: Ancak Freud'un dev kavramsal-yorumsal aygıtı içinde, baba fırçalanabilmekte, annenin şefkatinin "bilinçsizliği" eleştirilmektedir.
Küçük Hans meselesi açıkça anlaşılmıyor mu? Çocuk, Herr Professor'den ve yardakçısı Baba'dan çok daha hızlı hareket etmektedir ve ona yetişmek konusunda herhangi bir umut olmamasına, psikanalizin verdiği ad "çocukluk nevrozu"dur... Konuşması bu yönde babası tarafından sürekli olarak düzeltilecek, yönlendirilecek, Baba figürüyle, annesinin cinsel organıyla (ki onun bir 'pipi' olmadığı konusunda ısrar sürdürülmelidir --hep o 'eksik') katı biçimlerde karşılaşması sağlanacaktır... Freud hep çocuğu konuşturmayı tercih eder --itirafta bulunması beklenen, kendini sözleriyle ve jestleriyle, rüyaları ve tavırlarıyla dışa vurması beklenen hep odur... Neden baba ile Herr Professor bunu yapmazlar? Ya annesi? Sürekli olarak, sanki "bürokrat" bir düzeltmen gibidir... Bu açıdan, Herr Professor açısından bir "mütercim-tercüman" olan babasıyla karşıtlaşır... Annesi, baba ve yer yer Herr Professor tarafından, Küçük Hans'ın "tedavisi" sürecinde verdiği açıklardan bu yüzden suçlanmaktadır. Bakınız şu işe! Yoksa onda "eksik" olan yalnızca "pipi makinası" değil mi?
Aile içinde ve çocuk etrafında örülen ve baba tarafından Freud'a iletilen bu hoş sohbet ortamından kısmen çıkarak Freudçu "yorumsama"nın nasıl iylediğine daha yakından göz atabiliriz şimdi: Psikanaliz, yeni ve ayrıcalıklı alanını dilde ve ona atfedilen "yapılarda" bulduysa, bunun nedeni, onun dilde etkin olan (mahküm olduğumuz mu diyeceğiz, öyle gönül ferahlığıyla?) ikili karşıtlıklara düşkünlüğüydü: Dişil-Erkek, İsim-Sıfat, Sıfat-Fiil, Cins İsim-Özel İsim vs. vs. Çünkü, analizin ilerleme süreci, Deleuze'ün işaret ettiği gibi (Deleuze & Parnet, 1977), "zorunlu seçim" denilen bir oyun gibi yapılaştırılmıştı: Masaya iskambil kartlarını açıyorum ve soruyorum: Kırmızı mı, siyah mı? Siyah! Bu cevabı alır almaz, masadaki

tüm kırmızı kartları atıyorum ve yine soruyorum: Maça mı, Sinek mi? Cevap, biraz daha uzun bir süreden sonra geliyor: Maça... Sinekleri masadan atıyorum ve yine soruyorum: Renkli mi, rakam mı? Daha tedirgin bir, "renkli" cevabı aldıktan sonra, bütün rakamlı kağıtları atıyorum ve yine soruyorum: Dişi mi, erkek mi? Muhtemelen, Puşkin'in trajedisindeki cevabı alacağım: Maça Kızı, Pikovaya Dama... Oyuncunun ya da araştırmacının tüm "iyi niyet"ine rağmen sürecin psikanalitik tedavinin ve araştırmanın ilerleyişiyle paralelliği son derecede açıktır: Seçim süreci neyi getirirse gelsin, sonuç, yani yorum, önceden bellidir... Deleuze'ün verdiği örneklere bakalım: Hastanın biri, "Bir hipi grubuyla (groupe hippy) çekip gitmek istedim", dediğinde hemen soruyorum: "Neden büyük pipi (gros pipi) dedin"? Eğer depresyonlu bir hasta Rezistans (direniş) anılarından bahsederken, bir şebekenin lideri olan René'nin adını anarsa, iyi bir psikanalizci olarak, "René"yi tutuyorum... René, burada, elbette Rezistans'ın değil Rönesans'ın, yeniden-doğuş'un René'sidir... Kim acaba? François I'mi, yoksa 'ana rahmi'mi? Elbette 'ana rahmi'ni elde tutacağım (Deleuze & Parnet, 1977)... Böylece gidilecek yolun ya da güzergahın nereye varacağını ta baştan bildiğimiz anlaşılıyor...

Psikanalizin tarihsel-toplumsal pratikler konusunda genel bir anlayışsızlığı bir çok noktada ve metinde örneklendirilebilir26. Sanki her durumda, söz konusu süreçler bir Ben'in oluşumunun ve ayakta tutulmasının hizmetine koşuluymuşlar gibi, onların aslında tepeden tırnağa tarihsel ve toplumsal pratikler içinde gelişmiş oldukları önemini yitirerek, psikanalitik söylemde "kişi"yle ilgili kılınan bir işlev haline getirilirler. Sorun, hiçbir şekilde, psişik işleyişin varlığını reddetmek değildir. Ama tarihsel ve toplumsal süreçler, bir tüm olarak, toplumsal pratiklerin dışında olmadıkları ölçüde,

Ve işte paranoyak göstergebilim ve paranoid bir kuşku27... Psikoloji ve psikopatoloji alanında bolca kullanılan, dolayısıyla üzerinde tartışılan kavramlar arasında psikanalitik söylemin en az katkıda bulunduklarının "eski" kavramlar olduğu anlaşılıyor. Bunlardan stratejik önem taşıyan ikisini ele alıyoruz: Psikoz adları, hadi diyelim, delirme türlerinin adları olarak Paranoya ile Şizofreni... Psikanalizin nevrozlarla uğraşmaya daha yatkın olmasının nedenleri kolayca anlaşılabilir: Aktarmanın mümkün oluşu, direncin geri çekilişi. Ancak bu yalnızca dar anlamda "tedavinin bakış açısı"ndan formüle edilmiştir; dolayısıyla daha derin, psikanalitik kültürün inançla savunmayı sürdürdüğü Oidipus "aile sahnesi"nden kaynaklanan bir nedene de geçmek zorundayız. Eski Yunanda "ruhun kafa karışıklığı" gibisinden bir anlama sahip olduğu anlaşılan Paranoya, Freud'un, kendisiyle hiç karşılaşmış olmasa da, delirişinin anılarını yazdığı bir kitap aracılığıyla tanıştığı Yargıç Schreber vakasında psikanalizin ciddi sorunları arasına katılmıştı. Bu deliliğin ayırdedişinde Ondokuzuncu yüzyıl Alman psikiyatrisinin, bu arada Kraepelin'in öncülüğü mü psikanalizi "geri bıraktırmıştı" acaba? Her şey, 1911 yıllarından başlayarak Freud'un Kraepelin'in tanılarına hak verdiğini gösteriyor28. Oysa, paranoyayı sözgelimi bir şizofreni türü olarak görmemek için yeni bir "bireyselleştirici" ilke bulmak gerekiyordu. Şizofreni ile paranoya, "farklı oranlarda karışımlar yaratabilirlerdi"29. Ancak bütün bu karışımın ötesinde, Schreber vakası Freud açısından özel, emredici ve zorlayıcı bir önem taşıyordu. Neden? Çünkü paranoyayı esas olarak "eşcinselliğe karşı bir tepki" olarak kabul ederek, ancak Oidipus eksenine yeniden çekebilecekti30. Yargıç Schreber vakasını çözümlemeye verdiği bu kadar büyük öneme karşın, Freud'un paranoyayla arasının pek hoş olmadığı belliydi: Bir defa,, sanrılarının genel portresini verdiği metninde Yargıç Schreber "henüz bir nevrozluydu"... Delirmesi, yani paranoya, nevrotik saplantılara vermiş olduğu bir cevap olarak, ancak "sürecin sonunda" çıkacaktı karşımıza...

Böylece, "aşk meseleleri"ni pek ciddiye almayan psikanaliz (çünkü "çocukluğun" ayartılması daha önemlidir), nevrotik ailenin "sorunlarını çözme" sorunlarını bazı anlarda terkederek psikozların alanına geçtiğinde, anlaşıldığı kadarıyla pek katkıda bulunamamaktadır. Schreber vakasında bütün belirtiler, paranoyanın özünün toplumsal bir düşünce, daha doğrusu topluma müdahale (reformculuk, şiddet, terör ve protestonun çeşitli biçimleriyle kaynaşan bir "delirium") olduğuna işaret ettikleri halde, her şeyi "eşcinselliğe katlanamama haline" dönüştürmeyi tercih etmektedir31.

3. **Artık Nasıl Aşık Olunur?**

Küçük, şiirsel sevdalanma hikayelerinin tanıdık temalarından biri bize birbirine aşık "olamamış" bir çiftin "aşk hikayesini" anlatır. Hep bir "önce" ve "sonra" ayrışması içinde kurulan bu öyküleri incelerken Berdiaeff, özellikle Çehov öykülerine uygulanabilecek özgün bir model geliştirir: Önce erkek (ya da kadın), alışıldık biçimiyle bir kadına (ya da bir erkeğe) aşık olur, ama ona yönelik sevdası, hiç kuşkusuz, karşılık görmeyecektir. Hikayenin (hele yeterince uzunsa) olaylar örgüsü içinde bu aşkın sönüşüne tanık oluruz ardından. Küllenmeye yüz tuttuğunda aşk bu kez, karşıdakinde ortaya çıkacaktır. Ama artık çok geçtir. Topyekün ele alındığında aşkın bu modeli bizi, Rus taşra yaşantısına özgü o pervasız, ama küçük kirli sırlarla, iç dökmelerle alabildiğine yüklü, stepler üzerinde kesif katmanlar ve dumanlar halinde yayılan atmosferin içinde bir "yapı"nın varlığına götürecektir. Bu yapı, Berdiaeff'in altını çizdiği gibi, "öncesi ile sonrası" temasıyla yerine tesbit edilmiş, "çok geç kalmış" bir cevabın, zamanın anlarının çizgisel dizilişi içinde bir "gecikme"nin, daha doğrusu bir "aynı anda olmayış"ın hesabına geçirilmiştir. İlk sevdalananın küçük öç çığlıklarına sessizliğin içinde kulak verebilir, ya da kayıtsızlığın, dumura uğramanın, şehvetin çöküşünün (bir Dostoyevski olsaydı orada mutlaka "ceza" ile "suçluluk"tan bahsedecekti) çatırtılarını duyabiliriz orada. Ancak Berdiaeff'in "modeli" bana üç noktada belli bir eksiklikle, yetersizlikle sakatlanmış görünüyor: Her şeyden önce, "önceki" aşk ile "sonraki aşk"ın acaba aynı düzene göre işlediklerini söyleyebilir miyiz? Birincisinin karamsar ufku ve katı cevapsızlığı ikincinin karşılaşacağı cevapsızlıkla, yani unutulup bir tarafa konulmakla özdeşleştirilebilir mi? Kesin olarak söylemek gerekirse, acaba aynı aşktan mı bahsediyoruz ve daha da önemlisi, aşkın tek bir "model"ini oluşturmak mümkün olabilir mi? Berdiaeff'in modelinin yetersiz kaldığı ikinci nokta, bir Çehov öyküsünün "tek bir hamlede", bir roman bile değil, bir öykünün dar kalınlığında anlattığını "öncesi" ile "sonrası" arasında bir bölmeye tabi tutacak bir ısrafa boyun eğmesidir: Anlatılan bir "gecikme"nin öyküsü, katı "aşk blokları"nın karşı karşıya geldikleri ve "zorunlu bir cezayla" uğurlandıkları bir "yanlışlıklar komedyası" değil de "aşkın bulaşması"nın öyküsü olmasın! üçüncü ve bence esas önemli olan yetersizlik ise, bu "bulaşma"nın imkanını ve sonuçlarını taşıyabilecek bir düzlemin, aşkın oluşturduğu bir düzlemin betimlenmesiyle ortaya çıkabilir: Belki de bu Çehov öykülerinin bize anlattığı, "aşkın hedefine varmasının imkansızlığı" değil mi? Berdiaeff'in "model"inin, ortaya attığı soruna sağladığı cevabın "tıkır tıkır" işliyor olmasından hemen şüphelenmeliydik zaten. Bu öyküler, yanlış zaman ve yerde karşılaşmalarından, vurdumduymazlıklarından ya da "kaderin cilvesi" demeyi adet edindiğimiz esrarengiz bir durumdan dolayı "biraraya gelememiş" iki kişiyi mi sunuyorlar, yoksa, bizzat aşkın kendisinin, yapısı ve doğası gereği, biraraya gelmiş iki kişiyi de kapsayıp içeren tek bir hareket içinde, karşılaşmanın zaman ve mekanından tümüyle bağımsız olarak, bir tür "imkansızlık" görünümü içerdiğini mi anlatıyorlar? Belki de bu öyküler "başarısız" değil, pekala "başarılı" aşkları anlatıyorlar bize. Belki de aşkın ulaşacağı bir "amaç" ya da "hedef"ten bahsetmenin hafifliğini (ya da ağır

yükünü) elinin tersiyle bir tarafa itmenin öyküsü bunlar. Böylece, "zaman aşımına uğramış" bir aşk ile "çok geç kalmış bir aşk"ın, tanınma ve kabul edilme türünden Hegelci belirlenimlerle sunulmadığı bir Rus step havasını soluyoruz. Orada artık "iki model", ya da ötekiler arasında "herhangi bir model" değil, aşkın mümkün tek modeli bulunuyor. İmkansızlık temasıyla sunulan bu model, herhangi bir Aufhebung'u çağrıştırmaz --aşık olan ilk kişinin herhangi bir "yüceltme"nin ekranı haline gelmesi hiç de zorunlu değildir. Proust, hiç de "yüceltme" görünümü altında değil, bir "kayıp gitme", "bir aşksız kalakalma" anı olarak Odette'in bakışlarından, şu kapkara deliklerin hayalinden sıyrılıverir. Böylece "imkansız aşk", aşkın mümkün tek tarzı olarak çıkıyor karşımıza.

İmkansız aşk, sona ermiş, bitmiş, küllenmiş bir sevda değildir. Hiç değilse Çehov'un öykülerinde bulabildiğimiz bir üretkenliği vardır: Aşık olan kişiler onunla ayırdedilirler, biraraya gelirler ve tükenirler... Öyleyse, Berdiaeff'ten farklı olarak, olanaksızlaşmış bir aileye, bilmem kimin aşkı uğruna, hiç sebepsiz, birilerini düelloda öldüren kişilerin trajedilerine, daha da kötüsü, aşka giydirilecek bir umut ve amaç elbisesine asla ihtiyaç duymuyoruz. Elbette bütün bunlar, birer olay olarak muhafaza edildiklerinde, aşkın şanındandırlar. üstelik ona dıştan eklenen, onun uğruna işlenen ve şehvet meseleleriyle skandalların ekmeğini yemekte uzmanlaşmış bir kriminolojinin alanına giren "suçların" (en ufak bir öç neden suç olmasın niyet o olduktan sonra?) unsurlar olarak da görmüyoruz onları. Hayır, aşkın imkansızlığı onun kendisidir, durdurulması ya da talihsizliği değil... Hüsran32 belki aşkın her daim yanına çağıracağı bir narsizmin kaderi olabilir, ama aslında aşk tarafından kendisiyle alay edilmek üzere çağrılmıştır oraya. Berdiaeff'in modeli konusunda nihayet şunu söylemek gerekir: Sorun ne bir "karşılaşma", ne de bir "iletişim" (günümüzün en revaçta olan kavramı olduğuna dikkat edin) sorunudur. Öykü, iki ayrı kişinin aşık olmalarını sunmakla iki ayrı aşkı anlatıyor değildir. Fark ve "çakışmama" hali aşkın bizzat kendisinde vardır. Öyleyse anlatılan, gerçekten "imkansız" olan aşktır. Tesadüfe yer bırakmaz bir şekilde, birinci öznenin aşkı, ikincinin aşkının "nedeni"dir. Ama bunu anlamak için, "nedensellik" mefhumumuzu biraz değiştirmeyi, hatta ters çevirmeyi göze almamız gerekiyor: Orada tek bir aşk, bizi kendi imkansızlığından, sürüncemesinden ve çektirdiği acılardan geçirerek öz be öz kendi kişiliğini (Eros'un ta kendisi, Afrodite'nin "şeyleri" mi diyelim?) tanımaya çağırıyor. Çehov öykülerinde anlatılan, bu yüzden, gerçekten paradoksal bir yan taşımaktadır: Bir taraftan, yalnızca taraflar, yazımızın ilk cümlesinde beliren görününüşteki "paradoks"un ötesinde, "aşık olmuşlar"dır (üstelik "birbirlerine" ama farklı zamanlarda). Öte yandan, birbirleriyle "uzlaşmamış" bu iki aşkın duygusal planı onları birleştirmiştir. Bu birleştirme, elbette, Çehov metninin uyandırdığı ve oluşturduğu bir "aşk hikayesi" düzlemi üzerinde gerçekleşmektedir.

Tartışmamız bize her şeyden önce, psikanalizin "imkansız aşk"ında düğümleniyor. Freud aşk hikayelerinden pek hoşlanan gibi görünmüyor gözümüze. Ancak, yukarıda bahsettiğimiz bir tür "derin_yapı" karşısında herhalde Freudçu psikanalizin söyleyebileceği bazı şeyler satın aralarından türetilebilir. Edebiyat ile ilgilendiği anlarda Freud'un ve takipçilerinin ayrıcalık tanıdığı eserlerin ve yazarların ağırlıkla trajediden ve trajiğin yüce duygularını dışavuran "ağır" romandan gelmesinin herhalde doğrudan doğruya şu "yüceltme" mefhumunu çağrıştıran bir tarafı vardır. Yüceltme ise, her zaman, bir gün Lacan'ın seminer öğrencilerine dediği gibi, "bakın sizi öpmüyorum, konuşuyorum"dur.

Sanatın mimesis (öykünme) modelinden "yüceltme" modeline geçişi Freud'un ellerinde iki boyutta gerçekleşir: Yüceltme, her şeyden önce işleri başarıyla "yoluna koyma", dile getirilemezi başka ve "daha yüksek" (nereden daha yüksek?) bir formda dile getirmektir.

Sanki kompleksler çözülmüş gibi yapılacaklar, ama bunun karşılığında, komplekslerin, dolayısıyla Oidipus'un bütün temaları eserin içine sızıp yazın alanını işgal edeceklerdir. Tarihsel ve mitolojik süreçler de Oidipus'un elinden, özellikle Baba Katli meselesinden ve insest korkusundan kurtulamazlar: Musa bir Oidipus'tur... Leonardo usta da öyle... "gerçeklik ilkesi" her zamanki gibi, yine "hayali" bir tasarrufun içinde işlemeye bırakılmaktadır. Bir "efsane" kişiliği olarak Oidipus "efendi"dir... Platonik bir idea gibi, tüm yorumların denetçisi olarak iş başında olacak, Leonardo gibi, Musa gibi azçok "gerçek" kişilikler ise onun etrafında dönüp duracaklardır. İşte psikanalizin, "edebi" hayata daldığında kendini denetleme konusunda başarısız olmasını getiren paradoks: İstediği kadar "derin" psikolojik ve karakterolojik özelliklere sahip olsun (Dostoyevski romanlarının kahramanları konusunda hep söylendiği gibi), bir eserde, dramada, anlatıda "beliren" bir kişiliğin (bu Alice'deki Humpty Dumpty de olabilirdi!) somut insan ile gerçek anlamda karşılaştırılabilirliği ne ölçüde mümkündür. Nietzsche'nin söyleyeceği gibi, soyutlama olmasa bile, "yüzeyden alınan bir tabaka" değil midir "edebi şahsiyet"33? Yorumlama konusunda Küçük Hans'ın başına gelenleri bir kez daha hatırlayalım: Kastrasyon ve Oidipus'un Hans'ın "babasının düşünceleri" olduğu, orada açık bir biçimde ortaya çıkmıyor mu? Hans'ın babası Freud ile Hans arasında bir aracı olmaktan çok, Freudçu yorumun kaynağı olarak beliriyor orada. Edebi ya da sanatsal eser ise, pekala Freud'un arzuladığı "hayaletleri" rahatlıkla bulabileceği verimli bir ortamı sunacaklardır. Freud'un okuması büyük bir olasılıkla "mutsuzluk verici" bir okumaydı: Her yerde Oidipus'u aramak...

4. Sonuç: Hayaller Nereye Gitti?

Anlaşılan Lacan bile, idiosenkretik bir kullanım içinde hayalleri gözden kaybetmekte ısrarlıdır. Buna göre, "alışıldık anlamda gerçeklikle bağı olmayan" bir Gerçek (le reel), en az Sartre'ınki kadar "adıl" (substantif) olan bir Hayali (l'imaginaire) ve açıkçası "dil yapısı"nda demir atan bir Simgesel (le symbolique) arasında ayrım yapılacak ve bu ayrım, Hayali ile Simgesel arasında tam bir karşıtlık ilişkisine dönüştürülecekti. Psikanalitik tedavinin sırlarından biri böylece Lacan tarafından kulağımıza fısıldanıyor: Öznelerarası (l'intersubjectivite) doğaya sahip tedavi süreci, bu iki "düzen"i asla birbirine karıştırmamalıydı. Hayalinin "öznenin içinde" olduğunu, şu "ayna safhası" çerçevesinde temel olarak öznenin kendi egosuna esaslı bir narsist ilişkisinde düğümlendiği tezi aracılığıyla kanıtlamaya çalışıyordu34. Bu elbette psikanalizin "bakış açısı" olamazdı. Böylece, öznelerarası "okuma"ya giriştiğimizde, Hayali kendini "ikili bir ilişki" içinde sunmalıydı (erotik çekicilik ya da saldırganlık yüklü bir gerilim). Açıkçası bu Öteki'nin imgesidir. Ama bu başkası yine de Ben'imdir. Ama bu Öteki'nin Ben olabilmesinin ön şartı, işin "köken"inde (a l'origine) Ego'nun, Ben'in bir Başkası olmasıdır35.

Hayali ne tür bir "çevrede" ya da atmosferdeydi acaba? Lacan orada Lorenz gibi etyolojistlere, hayvansal davranışın (hemen yukarıda saldırganlıktan bahsediyorduk zaten) alanına sıçramak ihtiyacını duyuyordu. Bir Umwelt, bir çevre, bir Gestalt... üstelik, kendisi de Hayali'nin bileşenlerinden biri olan bu Çevre'nin insan davranışını koşullandırdığını söyleyecekti. Öyleyse, Hayali bizim için ne anlam ifade ediyor? Benzerlikler ve imgelerin birbirine bağlanışı üzerine kurulu bir "düzen". Ondan, özünde yanıltıcı olan her hayali davranıştan kurtulmak gerek36. İşte "tedavinin yönlenişi" denen şey! Peki bu "tedavi" bizi sözgelimi bir Benetton'un "imajlarından", Hayali'nin boyunduruğundan nasıl kurtaracaktır? Orada, görülebildiği kadarıyla, sefalet ve umutsuzluk da imgeleşiyor... İşte Subcommandante Marcos'a Benetton'un reklam müdürü Oliviero Toscagni tarafından gönderilen bir mektup düşünün:

"Sayın Kumandan, direnişin insan yüzlerini nasıl aydınlattığını biliyoruz. Sizi Zapatacı kadınlar, erkekler ve çocuklar arasında fotoğraflamak istiyoruz..." D. H. Lawrence'ın artık istemediği görüntüler ve bütün hiyeroglifler... O "nesnel gerçeği" istiyordu: "Yani Kodak-düşüncesini"37... İmgeselin, Hayali'nin dünyasında ette hissedilmeyen yeğin acılar var gibidir hala. Ama sunuluşunun bu biçimiyle "narsistik ben" bazı küçük kirli sırlara, dolayısıyla somut güçlere sahip olmayı sürdürüyor gibidir: Bir mikrokozmos olarak Ben ve aile... Her şey gelip, Freud'un rüyalar için bahsettiği şu yoğunlaşmada olduğu gibi, küçücük bir dünyaya sıkışıvermiştir... İşte "öznelliğin Ben"i denilen şey!

Hayali'ye şimdiye dek kimler nüfuz etti? Sartre'ı unutabiliriz, çünkü onun L'imaginaire'i, cevaplarını önceden Les Mots'da verdiği bazı anakronik sorulardan öteye geçmiyordu: Dilden bahsediyorsunuz... Ama önünüzdeki şu tahtadan, üzerinde şarap kadehleri bulunan "somut" masa annda alınıveriyor elinizden. Simgelerin "somut nesnelerin yerine geçtiği"ni söylüyorsunuz. Oysa ben, konuştuğum anda işaret ettiğimin tam da şu, benim için varolan, elimin altında, tahtasına vurabildiğim masayı istiyorum... Yani masanın ta kendisini konuşacağım... Oysa Sartre yüzgeri etmişti: Ancak Hayali ile temas halindeyim... Dil dıştan gelebilir... Başkası cehennemdir ama. Kartezyen bilinç bile dolandırılmıştır çoktan. Oysa hayalimdeki imgeler, emin olabildiğim, kesinlikle karşı karşıya olduğum, Kierkegaard'ın bahsettiği anlamda Benim dediğim tek şey değil mi? Öyleyse ben imgelerime aitim...

Ya da Benedict Anderson'a şu Hayali Cemaatlar'ı kazandıran Walter Benjamin ve Bloch okumaları: Kültür sanayi ürünleri ve alınıp satılan imgeler: Hayali olarak Hollywood... Ama her durumda, sorun karşımızda durmaktadır. "Tedavinin yolu" nereden geçerse geçsin, Hayaller ile imgeler hep karşımızdadır: üstelik arzularımızı yönlendiren düzenlenişleri içinde, onlara mahkümiyetimizin bedellerini bize yükleyerek... İmgeler karşısında ne tür bir sorumluluk? Sartre kadar saf değilsek, imgelerimizin ve Hayali'nin öznellikle çok özel bir bağ kurmuş olduklarını farketmişsek, bu sorumluluğun tartışılmasına geçebiliriz demektir. Acaba sınır gerçekten Simgesel ile Hayali arasından mı geçiyor? İmgelerin imgelemi... Sözcüklerin bilinci... Körleşme... Ama herkes, Antik Yunan kahininin görme gücünü kaybedişinin karşılığında, Tanrısal güçler tarafından, imgeleri bütün bağlantıları ve apaçıklıkları içinde tanıyabilme ve "önceden-görebilme" güçleriyle donatıldıklarını bilir38. Ama, modern dünyada karşı karşıya kaldığımız "körleşme"nin farklı türden olduğunun altını çizmek gerekiyor... Artık körlük Tanrısal bir esine değil, kolayca duyarlılıkla karıştırılabilecek bir "ressentiment"a, itiraz ve diş bilemeye kaynaklık etmektedir. Cemil Meriç'in Jurnal'ini okumak yeterli.

Hayali ile Simgesel'in bir öze kavuşturulmaları daha Freud'un Traumdeutung'unda yolu çizilmiş bir psikanalitik program olarak ortaya çıkmaktaydı. Orada "die Symbolik"in altı çizile çizile bir adıl olarak kullanılmasıyla karşılaşıyoruz. Yani bilinçdışının değişmez simgelerden oluşan bir cephaneliği söz konusuydu. Simgesel, Lacan'a doğru giden yolda farklı bir anlama kavuşacaktı: Freud için, çok karmaşık ilişkilerin varlığı söz konusu olsa bile, simgesel eninde sonunda sembol ile temsil ettiği şeyi birbirine bağlayan ilişkiydi henüz. Lacan içinse, aksine, simgesel sistemin yapısıydı önemli olan. Neyin simgeleştirildiği ve rüya işlevinde dönüştürüldüğü ancak ikincil önemdeydi ve Hayali'nin alanına aitti.

Dil, ya da simgesel sistem, bilinçdışını yeniden tanımlama yolunda vazgeçilmez bir araç olarak belirdiğinden beri, Lacancıların ciddi sonuçlara varan bazı sorgulamaları gerçekleştirebilmeleri beklenirdi. Oysa herşey, Lacan'da simgesel düzenin üstlendiği işlevin, bu terimin babası diyebileceğimiz Levi-Strauss'unkinden ayrılmakta olduğunu

göstermektedir. Saussure'cü dilbiliminin temel postülalardan birinden uzaklaştığı görülebilir: Gösteren, gösterilen ile "mutlak olarak değişmez bir bağ" içinde ilişkilenmek zorunda değildir. Öyleyse, bir taraftan işlerliği sürdürülen dilbilimsel (Saussurecü) bir model vardır: Somut unsurları "gösterenler" olarak işleyen, Levi-Strauss'un tanımladığı gibi bir simgesel düzen. Öte taraftan, simgeselin esas Lacancı önemine kavuştuğu bir boyut vardır: Orada söz konusu edilen, simgesel düzenin dayandığı Yasa ile karşılaşırız. Böylece Lacan, simgesel babadan, Babanın-Adı'ndan rahatça söz edebilir hale gelir. Gerçek ya da Hayali bir Baba değil, Yasayı koyan "simgesel" bir Baba...

Babaların sayısının çoğaltılması böylece bizi yeniden "üçüzlemeler" deneyimine taşıyacaktır. Nasıl mı? Sechehaye'ın şizofren bir kızı (Renée) nasıl tedavi etmeyi umduğunu hatırlayalım: "Réalisation symbolique", simgesel gerçekleştirme adını verdiği yöntem, şizofrenin "ihtiyaçlarının" karşılanmasını sağlayacaktır. Her şeye rağmen Sechehaye'ın bu ihtiyaçları önceden bilmesi gerekir. üstelik Renee'nin bunu kendi simgeselleştirme itiyadı içinde tanıması ve kabul etmesi de gerekecektir. Şöyle: Renee şizofrenisi içinde anlaşıldığı kadarıyla anasının memelerini elmalarla simgeleştirmektedir. Sechehaye, bu simgeleştirmenin "büyüsel" bir zihniyet arkaplanını işaretlediğini kolayca söyler. Böylece o artık "mothering" (analık etmek?) dediği yöntemini devreye sokacaktır. Yani "iyi anne"yi oynayarak "aktarma"nın ve "karşı aktarma"nın Freudçu işlevlerine saygısını belli edecek, bu yoldan Renée'nin şizofrenisinin "etken nedeni" olduğu anlaşılan "oral bir saplantı"yı anlayabilecek ve doyurabilecektir. İyi annenin iyilikseverliğinin yeterince psikanalitik, dolayısıyla yeterince anlayışsız olduğu şu sözlerden anlaşılıyor: "Şizofrenden altedemediği çatışma durumuna imkansız bir kendini uyarlama talebinde bulunmaktan çok uzakta, bu yöntem katı gerçeği düzenlemeyi, değiştirmeyi ve onun yerine yeni, daha nazik ve daha hoşgörülebilir bir gerçekliği koymayı amaçlar."39

Psikanaliz açısından, simgesele yaslanan insan davranışı basitçe tedaviye karşı gösterilen bir direnç unsuru değil, simgeselin zaten kendi işleyişi olduğundan zaten direnilemezdi ona.

İki ilkeyi birer postüla olarak koydu Freud. Eğer bir Haz İlkesi, Lustprinzip varsa, zorunlu olarak bir de Gerçeklik İlkesi konmalıydı karşısına. Oysa psikanalizin hiçbir büyük kuramcısı, felsefe alanına anıştırmaları hiç dilinden düşürmeyen Lacan bile, şu "gerçeklik" üzerine asırlardır süren tartışmanın hiç değilse hissettireceği bir "bir şeyler yürümüyor galiba"yı benimsemedi. Eğer hudutlar simgesel ile imgesel arasından geçiyorsa, "gerçek" (le réel) ne işe yarar!

Ama anlaşılan şu "gerçekliğe" yine ihtiyaç duyulacaktı. Çünkü Haz İlkesini değiştirme görevini herhangi bir ilkenin sırtına yüklemek gerekiyordu. Düzenleyici bir ilke, hazzın nedense hep aradığı, hep arayacağı (unutmayalım, Don Juan şu ya da bu kadını değil, "kadın" istiyordu şu kokularda hiç yanılmayan burnuyla Avrupa'nın tüm sathını eşeleyerek) doyumu asla "doğrudan", yani "kolayca", yani "çatışmasız" bulamamasını sağlayacak bir ilke gerekiyordu. Gerçeklik İlkesi bu yüzden bir "detour", bir "erteleme" görevini üstlenecekti. Ekonomik olarak mı? Orada da Gerçeklik İlkesi özgür, serbest enerjiyi kapılmış, bağlanmış, tanımlanmış, yani sınırlanmış enerjiye dönüştürme işlevi olarak iş başında olacaktı. Topografik olarak mı? Orada da Gerçeklik İlkesi bilincin-bilinçaltının işiydi: Dinamik bir ilke olarak içgüdülerin gücünü Egonun hizmetine koşmakla görevliydi.

Gerçekliğe görevler yüklemek gibi bir davranışı Freud'a pek yakıştıramayacak olanlar için hemen söyleyelim: Bahsettiği "gerçeklik" ya da taçlandırılmış, değerli kılınmış "hakikat" değil, açık açık, kelimenin olağan anlamında bir ilke, bir prensipti. Bir ilke olarak kabul edildiğinde

Gerçeklik vs. bildiğimiz olağan anlamından, Spinoza'nın deyişiyle "hem kendinin hem de yanlışın işareti" olmaktan sıyrılarak, aslında Lacan'ın Hayali'sine pek iyi uyan bir ilkeler ve sloganlar demetine dönüşür. Böylece gerçekliğin kendisi bir ilke olmayı artık bırakır. Böylece sorabiliriz: Ne kadar da az gerçekliği olan bir dünya... Sürekli kaybediyoruz onu... İşte Orhan Koçak'ın Orhan Pamuk eleştirisi: Gerçekliğin, sahihliğin kaybı, yitişi... Peki, gerçekliğini yitirmiş şu dünyaya biraz daha gerçeklik enjekte etmenin yolu bir "ilke"nin tayin ve tesbit edilmesinden, bir ilkenin takip edilmesinden mi geçmeli? Öyleyse Gerçeklik İlkesi ile ilgili sorunumuzu koyalım: Gerçekliğin bir bilgi meselesi olmaktan çıkarıldığı andan itibaren (bu iyi de olmuştur diyebiliriz tabii) "gerçeğin gerçekliği" diyebileceğimiz bir sorun ortaya çıkar. Nietzsche'nin "hakikatin değeri nedir" sorusuna bağladığı bu sorun üzerinde Freud ile takipçilerinin büyük kısmının genel eğilimi, gerçekliği varlığın bir türü olarak kabul etmek olmuştur. Gerçeğin gerçekliği yine tümel haline getirilmiş, kendisine bir "ilke" kazandırılmış, gerçek olan her şey bütün türdeşsizliğine, biçim değiştirmelerine rağmen kendisine atfedilen "gerçeklik" yüzünden tekrar toparlanıp bütünleşmiştir.

Kuşkusuz Freud'un "gerçeklik ilkesi"nden açık açık bahsetmeye giriştiği ilk metinlerinin "metapsikolojik" yazıları olmasının altını çizmemiz gerekiyor40. Haz İlkesi nasıl altedilecek? Öncelikle, Gerçeklik İlkesi'nin ikincil olduğu, zaten Haz İlkesi'ni düzeltmek üzere görevlendirilmiş olduğundan bellidir: Ancak Haz İlkesi, onun tarafından değişime uğratıldığında (hazzı bu dünyada, yani somut, gerçek dünyada doyurmak bir tür 'zorunluluk' olduğuna göre) ortadan kalkmayacaktır. Ama gerçeklik ilkesi yapacağını yapmış, hazzın doyumunun "gerçek dünyada" yaşanmasını sağlamıştır. Ama bu dünyanın "gerçekliği"ne hemen bir ekleme yapılması, onun "dış-gerçeklik" haline getirilmesi gerekmiştir41. Sırf bir "dış" ön ekinin getirilmesiyle daha fazla gerçeklik elde edecebileceğimize inanacak kadar saf değilsek, artık sorgulamaya girişeceğimiz bir kavramsal çiftler yığınağıyla yüzleşiriz: İç-Dış, Haz veren-Hoşa Gitmeyen, İçe atma-Dışa atma... Bütün bu yığınağın ortasında, Gerçeklik İlkesi, bilmem hangi mekanizmanın ürünü olarak, sözgelimi bir "cinsel içgüdüler" demetini yolundan çevirebilecek, yönlendirebilecek, değiştirmeyi başarabilecektir.

Pek de az zorluklar taşımadığı bizzat Freud'un kendisi tarafından itiraf edilen42 bir karşıtlaştırma, Haz İlkesi ile Gerçeklik İlkesi'ni savaş (ya da tiyatro) meydanına çıkaran belirsiz bir mekanizma içinde belirmektedir: Eğer cinsel içgüdüler kısmen de olsa her zaman, Haz İlkesi tarafından yönlendiriliyorlarsa, farklı türden bir dizi içgüdü olmalı ki, Gerçeklik İlkesi tarafından temellendirilsin: Bunlara, pek de şaşırtmayacak bir şekilde Freud, "kendini koruma içgüdüleri" adını vermektedir.

Kendini koruma içgüdüleri sözleri telaffuz edilir edilmez hemen anlamamız gereken ilk şey, bunun, bazılarınca yanlış anlaşıldığı gibi43, Spinoza'nın "conatus"uyla aynı şey olmadığıdır. Onyedinci yüzyılın güçlü düşünürünün aklına cinsel içgüdülerle kendini koruma içgüdülerini karşılaştırmak herhalde asla gelemezdi.

Yine de anlaşılmaz bir durum kalmaktadır geriye: Eğer bir çocuk, Haz İlkesi uyarınca arzularının doyumunu halisünasyonlarda, hayallerde, gündüz düşlerinde bulabiliyorsa Gerçeklik İlkesi'ne neden boyun eğsin? "Gerçek nesne", salt Freud ona "gerçek", daha doğrusu "dış gerçek" vs. adını verdiği için, "birincil" ilke olduğu zaten söylenen Haz İlkesi ona yönelecek değildi herhalde. Yardıma çağrılacak olan diyalektik hazırdır: Cinsel içgüdü, kendini koruma içgüdüsünden türetilecektir. Onunla anaklitik bir ilişki içinde olduğu gibi, ondan ayrımlaşmıştır da. Yine kopup-gitme, ya da ikilenme... Düalizm psikanalizin özünde olan bir hastalık gibi görünüyor gerçekten.

İşte gerçekliğe doğru yönelmek isterseniz size Freud'un bağışladıkları: Önce, "mutlak Narsizm" adını verebileceğimiz bir yanlış-anlamayı ortadan kaldırır. İnsan Narsist hazlar üzerine kapanıp kalmış, "hipotetik" bir kapalı-devre sistemi olmadığı için, öyle bir konumdan yola çıkarak şu ya da bu "gerçeğe" varacak bir varlık değildir. Onda ta baştan, hiç değilse algısal düzlemde işleyen birazcık "gerçeklik" bulunur. Ama tam da bu başlangıçtan beri varolan gerçeklikle temas sayesindedir ki, "tamamlanmış gerçeklik" olarak bizi ve onu Oidipus'a ve çözülüşüne kadar taşıyacaktır.
Psikanaliz her yerde bizi "birazcık gerçeklik" ile karşılaştırıyor. Nereyse Melanie Klein'ın yetindiği "kısmi nesneler" gibi, "az gelen", "yetişmeyen", "yakanın iki ucunu bir araya getirmeyen", son olarak da "doyurmayan" gerçeklikler bunlar. Çünkü Haz İlkesi'nde "doyum"dan bahsedebilirken, Gerçeklik İlkesi'nde "doyum" gibi şeylerden bahsetmek psikanalizin yapacağı şey değildir elbette.
Freud, "bilinçdışı" gibi bir mefhumu ortaya attığından beri, insanlar (onun takipçileri olsunlar, olmasınlar) terimin içerdiği "felsefi" çelişkiyi epeyce tartıştılar: Her şey, Freud'un çalışmalarını takip ettikçe görüldüğü üzere, "bilinçdışı"nın "ben"in, yani onun "bilincinin" ötesinde, Lacan'ın deyimiyle bir Öteki olduğu, üstelik bu Öteki'nin konuşabildiği, düşünebildiği, hatta usavurmanın ana biçimlerini içerdiği gibi bir sonuca varıyordu. İnsanlar, elbette, Freud'dan çok önceleri de "bilinçdışı"nın bir etkinliğinin ve hazır bulunuşunun farkındaydılar. Hakkına "bilinçsiz" olduğumuz rüyalarımızın ve arzularımızın derinliklerine inmeyi salık vermek, bazan da bunu pek de az yaptırımcı olmayan yollardan kendisi üstlenmek itiyadında olan bilinçdışı işleme ve araştırma pratikleri, bütün dinlerde tarih içinde vardı.
Öyleyse, Freud'un "keşfi" acaba hangi anlamda "devrimci" olarak kabul edilecektir?

Sonuç: Fluctuatio Animi ve Spinoza

Ruhun dalgalanışı... Fluctuatio Animi... Ruhun umut ile kaygı arasında, sevgiyle nefret arasında dalgalanma, savrulma hali... Belki de o pek kendine özgü, "öznenin rahatlığını", evet evet, öznenin "öznelliğinin" ta kendisini taşıyan bir hep başa gelme hali... Vulgus'un, kitlelerin olağan durumunu, belki de Spinozacı anlamında "doğa hali"ni anlatan söz... Ruhun dalgalanışı önümüze Spinoza'nın ortaya attığı açmazlar çerçevesinde, garip ve neredeyse soğuk bir çözümsüzlüğün arka planında bulunan bir sır olarak çıkıyor. İlk bakışta, hep zıt duyguların arasında titreşen bir öznellik hali: Umut ile korku, ya da kaygı arasında, sevgi ile nefret arasında... Bir süre sonra, sevgi ile nefretin, birbirlerine ne kadar yakından bağlı oldukları ortaya çıkıyor. Belki de, Ernst Bloch'un eski bir Arap öyküsüne, daha doğrusu kıssasına yaptığı göndermenin içindeyiz: Halifenin veziri, akşam saati, sarayın muhteşem bahçesinin bir ucundaki havuz başında, geçmiş olan günün olaylarını, giderek geçmiş olan hayatını suların oynayışında gözden geçirirken, bir anda, en sevdiği yüzüğünün elinden kurtulup suya doğru düşmekte olduğunu farkeder... Ve içinde, yüzük suya daha değmeden, delice bir dilek uyanır: Ne olur düşmesin, düşerse de suların akıntısına karışıp gitmesin!.. O anda, önceden farkedemeyeceği, aklına getiremeyeceği bir mucize... Bir nilüfer yaprağı, ya da başka bir şeye takılıp suyun yüzeyinde kalan yüzük... Vezir, çok sevdiği yüzüğünü alıp parmağına takarken, bu kez, yine çok aniden, içinde büyük bir umutsuzluk belirir: Bu kadarı da fazla! Talih bir insana bu kadar da yardım edemez... Mutlaka ters dönecek, ters dönmesi gereken bir talih bu... Bu böyle gidemez... Bu düşüncenin uyandırdığı güçsüzlük ve bitkinlikle, omuzları çökmüş halde saraya dönen vezirin üstüne saraylı görevliler atlayıverir ve ızbandut gibi adamlar onu kıskıvrak yakalarlar: Saray entrikaları içindeki rakipleri başarı kazanmış, Halife nezdinde suçlamalarını kabul ettirmiş ve işte, Halife'nin emriyle zindana

kapatılmıştır... İşte, böyle gidemezdi ve talih, zorunlu birikimin getireceği zorunlu ters dönüşünü, o katlanılmaz olayı gerçekleştirdi. Eski vezir, zindanda, umudunu gittikçe yitirerek, dış dünyaya bağladığı hiç bir arzu kalmayıncaya dek, on yıl yaşlanır... Sonuçta, artık, hiçbir umudu kalmamış, yalnızca, belki de biraz delice, ama bir o kadar da biriken umutsuzluğunun, hayatı konusundaki derin hayal kırıklığının ruhunda gevşek bıraktığı tek bir noktadan kaynaklanıyormuşçasına, hafiften bir saplantı halinde bir arzusu, bir dileği kalmıştır geride: Ölmeden önce mısır yiyebilsem... Bu imkansız dileğini, sert ve aldırışsız gardiyana, sonunda bir gün iletmeye karar verir: Kaybedecek bir şey kalmamıştır ki? Ve sonra, hayret! Gardiyan yaşlı adama acır ve dışarıdan bir kase haşlanmış mısır getirtir... Ama... O anda nereden geldikleri belli olmayan bir ya da birkaç fare demir parmaklıklardan içeri atlayarak kaseyi devirirler ve artık dokunulamaz, kurtarılamaz taneleri silip süpürüverirler... Derin hayal kırıklığı içindeki zavallı adamın kafasında, o anda, inanılmaz bir umut ışığı, yakıcı bir düşünceyle birlikte beliriverir: Bu kadarı da fazla! Talih bir insana bu kadar yüz çeviremez... Mutlaka ters dönecek, ters dönmesi gereken bir talih bu... Bu böyle gidemez... Bu düşüncenin uyandırdığı kıvanç ve tekinsiz neşe hali içinde hücresinde beklerken, işte, demir kapıların şakırtıları içinden Halife'nin bizzat kendisi maiyetinden birkaç kişiyle çıkagelir: Entrikacıların maskesi sonunda düşürülmüş, aklanmış, onuru kurtulmuş ve vezirlik makamı kendisine iade edilmiştir...44

Bu acı ve mutlu hikayeciğin Bloch için, ütopyanın çağımızdaki e8n büyük düşünürü için Prinzip Hoffnung'un, Umut İlkesi'nin en yalın bir tarzda ışıklandığı yer olduğu söylenebilir: Burjuva etiğinin gelecek zamana endeksli bir rahatlık arayışı; ama yoğun rekabet içinde, başa gelen talihsiz olaylar ve kaybediş... Ancak sıfırı tükettikten, birikimin oluşturduğu sürenin zorunlu olarak varacağı ve belki de birikimin tümünün kaybedileceği bir eşikten geçtikten sonra duyulabilecek bir umut...

Dünya bizi ya cezalandırır ya mükafatlandırır. Dış dünyanın önümüze çıkardığı sorunların, "ya .... ya da" ekseni üzerinde kabul edildikleri bir düşünce, elbette Kierkegaard'ın ünlü formülünden bahsediyorum, Spinozist bir psikanalizin içinde çeşitlenir ve demistifiye edilir. Müküfatlandırılma-mükafatlandırılmama, ya da cezalandırılma-cezalandırılmama çiftleri, A ve A-değil, ancak biçimsel bir diyalektiği dışavururlar. Kısacası bir soyutlamadan ibarettirler. Doğada ve dünyada gerçek hareket, hiç değilse dış nedenlerin empoze ettiği etkiler açısından, varoluşun akışını kesintiye uğratan ve yönelimleri belirleyen, hep "ya o...ya da o"dur...

Başlayalım: Dünyaya fırlatılmışlığımızı Spinoza Heidegger'den daha az kabullenmiş değildi. Ama bu fırlatılmışlık, Heidegger'in aksine, kendi içinde ne İyi, ne de Kötü'dür. İlkel barbarlık için söyleyebileceğimiz gibi, orada hiç bir kuşku yer almaz. Bazı şeyleri severiz, onları edinmek isteriz, edininiz de... Hatta, henüz onları elde etmediğimiz süre içinde bile onların varlığından haz duyarız. Dünya, hemen oracıkta, elimizin altındadır (Vorhandenheit? Henüz değil, buna geleceğiz) ve meyvalarını istediğimiz gibi alıp tüketiriz. Kuşkusuz bizi üzen şeyler de vardır, ama onları dert etmeyiz; çünkü pek bir zorlukla karşılaşmadan onlardan kurtulabileceğimize eminiz. Güçlüyüz, bilgeyiz, Tanrılar hep bizimle...

Ama...

İlk başarısızlıklarımız ve zincirlenişleri, bizde ilk morsus conscientiae'yi, güceniklik duygusunu uyandırmaya başlarlar. Ya her şeyi yapamayacağımızı, ya da olayların her zaman hizmetimizde olmadıklarını farkederiz. Kesinlik duygusunun kayboluşu, böylece umut ve kaygı duygularını uyandırmaya başlar. İlk zamanlarda, yine de, çok aşırı kaygılanmayız.

Halimizin tümüne baktığımızda umut büyük bir güçle kaygı üzerinde hakimiyet kurmuş durumdadır. Eskiden kullandığımız yollarla ve araçlarla, rutin olarak, bazı durumlarda işe yaramadıklarını unutarak, varlığımızı sürdürmeye çalışırız. Her durumda, işlerin ya kendi başlarına yola gireceklerini, ya da tam gerektiği zaman bir fikrin kafamızda ışıyacağını kabul ederiz. Topyekün baktığımızda, hala umut kutbunda yoğunlaşmış durumdayız, kaygı kutbunda değil... Bizi tehdit eden uzak tehlikelerle mücadele etmekten çok, kaderimizi ve talihimizi yoluna koymaya çabalarız. Bu sakin, ağır işleyen bir gerileme safhasıdır; orada, "aymaz ve eylemsiziz." Ama gittikçe sükunetimizden kaybederek; çünkü tehlikeler yaklaştıkça belirginlik kazanır ve başarısızlıklarımız birikir. Buna paralel olarak, kaygı, ağır ağır yükselir. Nihayet o akşam anı, kaygının umutla eşitlendiği an gelir...

Ve...

Kısa süren bu andan sonra, kaygı baskın çıkar ve sonuçta zaferi kazanır. Çifte bir zafer: Hem artık yollarımıza ve araçlarımıza, hatta yıldızımıza bile güvenimiz kalmamıştır, hem de artık oldukça yaklaşmış olan tehlikelere karşı savaşmaya girişmektense, beğeni duygusuna varıncaya kadar yitirdiğimiz şeylerin peşinden koşmaya devam ederiz. Ve kaygı, korku, hep büyür. Giderek öyle bir duruma düşeriz ki, artık herhangi bir çözüm bulma umudumuz da kalmaz. Paniğe kapılmış bir halde, bize nasihat etmeye gelen ilk kişiye yamanırız; üstelik, en saçma sapan nasihatlere artık iyice güçten düşmüş umudumuzu bağlamaktan kaçınmayız. Böylece kendimizi herhangi bir şeye kolayca bağlayıveririz... Denize düşen yılana sarılır... Ama boşuna. Sonuç, mutlak umutsuzluktur...

Öngörülemez bir olay, getirdiği gaudium ile birlikte, tıkanmışlığımıza bir son veren hafif bir umut uyandırır içimizde. Kuşkusuz bu bir umut kırıntısıdır yalnızca. Korkuyu ve kaygıyı henüz yenilgiyye uğratamamıştır. Güçsüzlüğümüzü hissetmeye devam ederiz ve bütün çabalarımız, uğraşılarımız önce tümüyle savunmaya yöneliktir. Ama hiç değilse, sıkı sıkı, şu feroces barbari, barbar vahşiler gibi, kavga ederiz. Ve yavaş yavaş, umut yükselir. Başlangıçta bizi tekrar davet ettiği meşakkatli çabalar sonucu elde ettiğimiz başarılarla beraber, umut da yükselmeye devam eder. Kendimizi gittikçe daha az zayıf, daha çok güçlü hissederiz ve gittikçe daha fazla, gelecekte durumumuzun bazı yönlerinin iyileştirilebileceğini düşünmeye başlarız. Sonra, işte, gündoğumu: Umut korku ile yeniden aynı düzeye gelir.

Ve...

Bu eşiğin ötesinde, umut zafer kazanır. Neşeli, kıvançlı bir etkinlik dönemine gireriz. Savunmadan artık saldırıya geçmişizdir... Tehlikeler uzaklaşmıştır ve in pace deposito metu, hep yeniyi, hep daha fazla kazancı düşünürüz. Aynı zamanda, elimizdeki araçların gücüne ve kaderin takip edeceği yöne gittikçe daha fazla güven duyarız.

Sonuçta...

Mutlak, yetkin güvenliğe kavuşuruz. Ama bu kez de, hiçbir şeyden çekinmeden, korkmadan, artık hiçbir şeyi dert etmemeye, hiçbir şey için kaygılanmamaya ve herhangi bir zahmete katlanmamaya başlarız: Yeniden aymaz ve eylemsiziz artık. üstelik, çekilmez insanlar haline gelmişizdir: Ölçüsüzce özgüvenli... Boş gururla yüklü, gerçek yetersizliklerimizi ve gücümüzün ölçülerini toptan unutarak bilgelikten ayrılırız; yapılan her nasihatı neredeyse küfür olarak kabul ederiz. Ama yanılsama uzun sürmez, döngü yeniden başlar...

Bu cehennemi döngüyü Spinoza barbarlıktan uygarlığa, ama oradan dekadansa ve yeniden ilkel barbarlığa götüren "Tarih" süreci içinde açımlamaktadır: Kullandığı örnek, elbette, "özel" Yahudi tarihidir ve Tractatus Theologicus Politicus'un sayfaları boyunca açılır. Bireysel ve toplumsal alanlara uygulandığı zaman kuşkusuz biçimsel ve "soyut" görünebilecek olan bu

umut-korku döngüsü, salt dünyevi ve iktisadi kaygılar alanında cereyan etmediği için, bu kez, aksine, "somut" bir karakter kazandığı yepyeni bir alanı işaretler: Superstitio, ya da, Spinoza için büyük bir önem taşıyan ideolojik unsurun devreye girişini....

Ethica'nın birinci kitabının Ek'ine dönersek, fluctuatio animi'nin umut-korku döngüsünde ifade edilişinin jenerik bir değerle ve inanılmaz bir uslup gücüyle açıldığı TTP'nin önsözünü tamamlayacağını görürüz: Ek'te, Spinoza rectores'e insanbiçimli tanrılara ve potestas, iktidar sahibi egemenlere duyduğumuz inancın kökenini bildiriyordu. Ama, bu egemenlere duyduğumuz inancın içeriğini, somut içeriğini henüz belirlemeden bırakıyordu. Eleştirisi orada biçimsel olarak dinsel karakterli bir insanbiçimciliğe ve insanmerkezciliğe yöneliyordu. Orada, Spinoza, superstitio'nun, hurafeciliğin ve aşırı sofuluğun biçimsel olanağını, altyapısını dile getirmişti. Ama, evrensel bir din varsayımını asla dışlamadan. Elbette, duyguların listelenişinde (Ethica'nın üçüncü ve dördüncü kitaplarında) daha katı çizgili, ama dahice işlenmiş bir tanımlamalar zinciri, daha şimdiden, fluctuatio animi'nin gerçek mekanizmasını bize bildirmiş durumdaydı45. Bütün duyguların conatus izleğine bağlı olarak güçlerin artışına veya azalışına tekabül eden Neşe-Keder ikilisinden türetilebileceği düşüncesi, her durumda merkezi önemini korur.

"Böylece, karmaşık (compositus) bir bireyin, doğasını hala sürdürerek, nasıl başka başka yollardan etkilenebildiğini görüyoruz. Şimdiye kadar, birbirlerinden yalnızca hareket ve durgunluk, sürat ve yavaşlık bakımından ayırdedilen, yani en basit bedenlerden meydana gelen bir Bireyi kavradık. Ama eğer şimdi başka, farklı doğaları olan çok sayıda Bireylerden oluşan bir Bireyi kavramaya çalışırsak, onun, doğasını hala korumaya devam ederek, çok büyük sayıda başka başka yollardan etkilenebileceğini keşfedeceğiz. Çünkü, böyle bir bireyin her parçası birçok bedenden oluştuğundan, parçaların herbiri, doğasında hiçbir değişiklik olmaksızın, şu anda daha yavaş, bu anda daha hızlı hareket edebilecek ve bunun sonucu olarak da hareketini başkalarına daha hızlı ya da daha yavaş iletebilecektir. Ama daha da ileri giderek, bu ikinci türden bireylerden meydana gelen üçüncü tür bir Bireyi kavramaya çalışırsak, onun da birçok başka yoldan, biçimini asla değiştirmeksizin, etkilenebileceğini bulacağız. Bu yoldan sonsuza kadar ilerlersek, doğanın tümünün tek bir Birey olduğunu, onun parçalarının, yani bütün bedenlerin, Bireyin bütünü hiçbir değişikliğe uğramadan, sonsuz sayıda yolda değişebildiklerini göreceğiz." (P13L7S)

"Duygulanımlar ve insanların yaşama tarzları üzerine yazıp duranların çoğunluğu, sanki doğanın ortak yasalarını takip eden doğal şeyleri değil, doğanın dışındaki şeyleri ele alıyor gibiler. Gerçekten de, doğadaki İnsan'ı bir krallığın içinde krallık olarak kavradıkları anlaşılıyor. Çünkü İnsan'ın doğanın düzenini takip etmek yerine rahatsız ettiğine, eylemleri üzerinde mutlak bir iradi güce sahip olduğuna, yalnızca kendisi tarafından belirlenmiş olduğuna inanıyorlar. Böylece insan güçsüzlüğünün nedenini doğanın ortak gücüne değil, ama insan doğasının bilmem hangi kusuruna yoruyorlar. Sonra da karşısına geçip şikayet ediyor, ya da alay ediyor, aşağılıyor, kınıyor ya da (çoğu zaman olduğu gibi) mahkûm ediyorlar. Ve insan Ruhunun zayıflığını kim daha zarifçe ve kurnazca sansür etmeyi biliyorsa Tanrı'ymış gibi karşılanıyor." (III, Önsöz)

"Kuşkusuz insanların kusur ve saçmalıklarını Geometrik bir uslupla ele almaya girişmemin garip görüneceğini biliyorum... Ama bir nedenim var: Doğanın herhangi bir hatasına ya da bozukluğuna (defectus) yorulabilecek hiçbir şey doğada olmaz, çünkü doğa hep aynıdır ve erdemiyle eylem gücü her yerde bir ve aynıdır... Öyleyse, Duygulanışların doğasını ve güçlerini, Ruhun onlar üstündeki iradi gücünü, kitabın daha önceki bölümlerinde Tanrı'yı ve

Ruh'u ele aldığım yöntemin aynısıyla ele alacağım ve insan eylemleriyle iştahlarını sanki çizgiler, düzlemler ve cisimler söz konusuymuş gibi kabul edeceğim..." (III, Önsöz)
"Eğer bu çaba (conatus) yalnızca Ruha bağlıysa, adına İstem deniyor; ama aynı zamanda hem Ruha hem de Bedene bağlıysa, adına İştah denir. Bu İştah, öyleyse, insanın özünden başkası değildir; onun doğasından insanın varlığını sürdürmesini sağlayacak şeyler zorunlulukla çıkar. İştah ile arzu arasında bir fark yoktur, yalnızca arzu genel olarak iştahlarının bilincinde oldukları ölçüde insanlara bağlanır. Böylece arzu, iştahın bilinciyle birlikte iştah diye tanımlanabilir. Bütün bunlardan, öyleyse, bizim herhangi bir şeyi iyi diye yargıladığımız için takip etmediğimiz, istemediğimiz, arzulamadığımız açıklık kazanır; aksine, herhangi bir şeyi iyi diye yargılamamızın nedeni onun peşine düşmemiz, istememiz ve arzulamamızdır." (III, P9S)
"Kimse Tanrının gücünü insan gücünden ya da Kralların hakkından çok dikkatli ayırdetmezse tartıştığım şeyleri doğru algılayamaz." (II,P3S)
"Öyleyse Sevinç'ten Ruhun daha büyük bir yetkinliğe geçtiği tutkuyu anlayacağım; Keder'den ise, Ruhun daha az bir yetkinliğe geçtiği tutkuyu." "Sevgi dış bir neden fikrinin eşlik ettiği bir Sevinç'ten başka bir şey değildir; Nefret ise dış bir neden fikrinin eşlik ettiği Keder'den başkası değil..."
Her şey, kendi gücü yettiğince, varlığını sürdürmeye çabalar...
Her şeyin varlığını sürdürmeye çabaladığı çaba şeyin edimsel özünden başka bir şey değildir.
Her şeyin varlığını sürdürmeye çabaladığı çaba sonlu bir zamanı değil, belirsiz bir zamanı kuşatır.
Ruhta ister açık ve seçik fikirler olsun, ister karışık ve belirsiz fikirler olsun, o, belirsiz bir süre için varlığını sürdürmeye çabalar ve bu çabanın bilincindedir.
Bedenimizin eylem gücünü arttıran ya da azaltan, ona yardım eden ya da kısıtlayan herhangi bir şeyin fikri Ruhumuzun da düşünme gücünü arttırır ya da azaltır, ona yardım eder ya da kısıtlar.
Ruh, elinden geldiğince, Bedenin eylem gücünü arttıran ya da ona yardım eden şeyleri hayal etmeye çabalar.
Nefret, geriye çevrilerek artar, ama Sevgi ile yıkılabilir.
Nefret ettiğimiz bir şeyin mahvoluşunu, ya da herhangi bir kötülükle karşılaşmasını hayal edişimizden gelen Sevinç ruhun biraz üzüntüsü olmaksızın gerçekleşmez.
Devlet, bir defa kurulduktan sonra, tebalarına aşkınlık biçiminde görünür. Dinsel bir vahyin çerçevesine kadar genişleyebilir bu. Tutkusal yabancılaşmaya bağlı olarak gelişen bu aşkınlık yanılsaması daha doğa durumunda bile iş başındadır; ama en kişisel tutkularımıza hala bağlı olarak, biraz akışkan bir tarzda çıkar karşımıza. Şimdi ise, aksine, kemikleşir ve durağan bir hale gelir. Resmi tanrının bize geri gönderdiği yine bizim sevgi ve nefretlerimizdir oysa. Ama egemen, geçerken, ortak bir payda yaratmak üzere onları işlemiştir; bize dikte edilen bir değerler sistemi içinde bulunmamıza rağmen, bu değerler neredeyse yarı-nesneldirler.
Yukarıda Spinoza'nın Ignoramus'unu, aktif neşenin besleni̇şini ortaya koyan ve bilinçdışını üretimsel bir zorunluluk, güçlerin bir bileşimi olarak çağrıştıran bu alıntılar dizisi içinde psikanalitik kültürün en büyük sorunu olarak addettiğimiz "kadercilik" tipinin karşısına şu nihai temayı çıkarıyoruz: Karanlık ve ölümcül (Thanatos) bir bilinçdışı mefhumunun beslenmesi ve geçmişin, şimdinin ve geleceğin toplumsal yapılarınca desteklenmesi (kapitalizmin ideolojisinin pek "şen" olduğu da söylenemez zaten) tehlikesi karşısına ancak insanın bilinçdışında kurucu bir ilke olarak yer edebilecek tek bir fikre güvenmek

mümkündür: "Kötü fikirlerden etkilenmek kötülüktür..." Bu fikir, haz ilkesinin ötesinde (çünkü hazzın ilkesi olmaz!) bilinçdışının temelini örebilecek tek "bilinçdışı tema", ilk fikirdir ve üretkenlikle arzuyu, bilgi ile duyuşu, yaşam ile ölümü barıştırır. Bütün bu deneyimleri bir "görev" değil, aktif bir yaşam faaliyeti içinde uzlaştırır. Buna dolayısıyla "fikir" dememiz garip karşılanabilir. Ama sözkonusu temanın dolaysız gerçekliği (orada bilinçdışı "kaçmaz", "geri çekilmez", "bastırma uygulamaz") onu fikirler ve eylemler düzlemine, toplumsal projelere ve kişisel yaşam örüntüleri alanına taşımamızı zorunlu kılacaktır. İşte psikanaliz eleştirisinin bize bahşedebileceği tek anlam budur: "Kötülük hakkında düşünmek, onu bir kader olarak yeniden üretmektir..."

KAYNAKÇA:

Althusser, L., "Freud ve Lacan", Yazko Felsefe 1, (1982).
Baker, U., "Siyasal Alanın Oluşumu Üzerine", Toplum ve Bilim 63, (1994), 58-101.
Baker, U., "Bilimsel Kuşkudan Bilimden Kuşkuya", Cogito, (İlkbahar 1996).
Baker, U., "Marx'ın Bir Çift Sözü Var", Birikim 84, (1996a), 30-21.
Deleuze, G. & C. Parnet, Dialogues, Flammarion, Paris, 1977.
Deleuze, G. & F. Guattari, L'Anti-Oedipe, capitalisme et schizophrenie, Minuit, Paris, 1972.
Deleuze, G. & F. Guattari, Mille plateaux, capitalisme et schizophrenie II, Minuit, Paris, 1980.
Deleuze, G., La logique du sens, Minuit, Paris, 1967.
Derrida, J., La carte postale: de Socrate ? Freud et au-del?, Flammarion, Paris, 1980.
Ey, H., L'Inconscient, PUF, Paris.
Freud, S., De la technique psychanalytique, PUF, Paris, 1953.
Green, A., Un oeil en trop, le complexe d'Oedipe dans la tragedie, Minuit, Paris, 1966.
Hegel, G., Science de la logique, PUF, Paris, 1974.
Irigaray, L., Speculum, de l'autre femme, Minuit, Paris, 1972.
Lacan, J., Ecrits, Seuil, Paris, 1966.
Laplanche, J. & J.-B. Pontalis, Vocabulaire de la psychanalyse, Presses Universitaires de France, 1973.
Leclaire, S., Demasquer le reel, Paris, Seuil, 1971.
Lyotard, J.-F., Economie libidinale, Minuit, Paris, 1970.
Serres, M., Hermes II, Minuit, Paris, 1981.
Touraine, A., Critique de la modernité, Plon, Paris, 1994.
Vernant, J.-P., Mythe et tragédie en Gréce ancienne, Plon, Paris, 1972.

1 Buna göre, semptom "biri için bir şey anlatabilir", ama bununla ona "gösteren" etiketini yapıştırmamalıyız. Gösteren, Lacan'a göre her zaman "bir özne için" gösterir ve anlamlandırır... (Lacan, 1966: 261)

2 Spinoza "eklenti"leri indirgemenin filozofuydu. Önce yöntembilimsel olarak: Bir tanım içinde, nesnesinin içerdiğinden başka hiçbir belirlenimin içerilmemesi gerekir... Ardından ontolojik olarak: Varoluş, Dasein olarak Spinozacı Tanrı kendi dışında gelip ona eklenebilecek hiçbir "aşkın" amaca, hiçbir dışsallığa sahip olamaz. Sonunda, bilişsel olarak. Bir nesnenin kavramı, zorunlu olarak onun bütün diğer nesnelerle ilişkilerinin kavramını da içermek zorundadır...

3 Bilgisizliğin hümanist bir alayla karşılandığı çağlar yine de onu bir mutluluk kaynağı olarak göstermiyorlar mıydı? Erasmus ile Rabelais edebiyatı bizi avam bilisizliğinden çıkarak, "bilginin verdiği boş güven" duygusunun, vanitas'ın uzaklarında tanınmış bir "bilisizlik" haline taşıyorlardı.

4 Niyetim, geçenlerde düşüncesinin trajik sonlanışının ardından bize Rousseau'dan beri rastlayamadığımız nitelikte bir "İtiraflar" kitabı bırakan Althusser'i şu ünlü détour'una götüren bu düşünürü bir anlamda güncelleştirmek olduğu halde, onu doğrudan doğruya Marx ve Marksizmin yeni perspektifleriyle bağlamak değil şimdilik. Yine de, aşağıda anlaşılabileceği (hiç değilse hissedilebileceği) gibi, tartışılanların Marksizmin umabileceği yeni ve kurucu perspektifleri çok yakından ilgilendirebileceğini şimdiden söylemeliyim. Marx ile Freud'u uzlaştırma denemeleri, Fromm, Marcuse ve özellikle Reich'ın denemeleri etrafında artık "üretken" yönlerini yitirmiş görünüyorlar. Althusser ise, Lacan'ın eserinden büyülenmesinin ardından açıkça trajik nitelikli bir "red" sürecine girmişti. (Althusser 1981)
5 "Enayi"nin Batı felsefe tarihindeki konumu konusunda Serres ile Deleuze & Guattari'nin çalışmaları ilk sırada sayılabilirler. (Serres, 1981: 256-8; Deleuze & Guattari, 1994)
6 Daha önceki yazımda, Spinoza'nın ve Leibniz'in perspektivizmine belki de biraz aşırı bir vurgu yaptığım hatırlanabilir: Bunun mutlak bir görelilikçilik olmadığını, daha doğrusu, dünyanın öznenin gözüyle görülmesini değil, dünyaya yönelebilecek çoğul bakış açılarının öznelliklerinin toplamını kateden bir görelilikçilik türü olduğunun altını bir kez daha çiziyorum. Leibniz, büyük bir incelikle, Descartes felsefesinin temel bir hastalığına dikkat çeker: Bu felsefe pek acelecidir... Düşünmelerinin meyvalarını elde etmede çok sabırsız davranmaktadır. Yaptığı tasnifler, indirgemeler, ayrımlar, Tanrıya, doğaya, insana, evrene, nesnelere ve gündelik yaşama bakışı biraz da hoyratçadır. üstelik bunu alışılmadık bir safdillikle, arınmışlık duygusuyla, emekten tasarrufla başarmaya çalışır: Tanrıyı ve özneyi yeniden dünyanın içine, onun akışkan çoğulluğunun içine alma ihtiyacı belirmiştir... Birincisini Spinoza, ikincisini ise Leibniz gerçekleştirirler. Sözgelimi, Spinoza'nın Ignoramus'u (her filozofun bir "bilmiyorum"u vardır) eserinin kendisinde değil, sınırlarında yer alır. Bu yüzden, Descartes'taki gibi bir "başlangıç noktası" işlevini görmez; daha doğrusu, felsefenin değil, şimdi adım adım oluşumunu takip etmeye çalışacağımız bambaşka bir şeyin "başlangıç noktası"dır. Karşımızda kimin bulunduğunu hatırlatabilmek için, Spinoza'nın ne tür bir felsefeci olduğunu, şu more geometrico yönteme ve onun sözde panteizmine pek başvurmadan birkaç uyarıyla göstermeye çalışmakla başlayalım: Onun Descartes gibi bir acelesi olmadığı, tüm çağların en sakin düşünürü olduğu söylenir. Bunu bir karakterolojik veri olarak almanın, bir Spinoza biyografisinde yeri olabilse de, bizim buradaki "psikanalitik" amaçlarımız açısından değeri ve derin anlamı bambaşkadır: Buna yazının ve muhtemelen okumanın süreci içinde elbette geleceğiz. Şimdilik, Spinoza'nın düşüncesinin ilerleyişinin Kartezyen alışkanlıklara sahip bir okur ya da yorumcuya çok özel güçlükler çıkarması muhtemel bir düzenlenişe sahip olduğunu söylemekle yetinelim: Aynı anda, birden çok sayıda düşünceyi ve fikirler zincirini düşünebilmek konusundaki eşsiz yeteneği... Spinoza, ayrıca Ortaçağ felsefelerinin genel karakterinden, hatta belli bir oranda dogmatizminden de pek uzak görünmez: Sözgelimi şu ontolojik-epistemolojik ilkeyi, varlıkların düzenlenişiyle fikirlerin düzenlenişinin aynı düzeni takip ettikleri ve tam bir tekabül ilişkisi içinde oldukları yolundaki kendine pek güvenli görünen "paralellik" tasarımı, tartışmamızı yürütebilmek için hemen burada anılmalı. (bkz. Baker, 1996)
7 "Dokunmama"nın başka bir yazıda tartışmaya çalıştığım "dolaylı olumsuz eylem"den en önemli farkı, basitçe, ikincisinin her durumda "dokunularak" ve bu faaliyete büyük bir önem ve itina atfederek gerçekleştiriliyor olmasıdır. (Baker, 1993)
8 Bu ünlü üçlünün modernliğin aynı zamanda "sınır taşları" da oldukları konusundaki düşüncelerin dökümü için, bkz. (Touraine, 1994)

9 Hegel "yok olan bir toz zerresi"nin hikayesinin dehşetinin öznel bir metafiziğin başına (Fichte) ergeç gelecek zorunlu bir kader olduğunun altını çiziyordu (Hegel: 1974, 361).

10 Freud'un ağırdan ağırdan telaffuz etmeye başladığı "bilinçdışı" kavramının yarattığı paradoksun tarihçesi için bkz. (Lacan 1966: 53).

11 Freud'un kendi "disiplini"ni geliştirme konusunda felsefeye (özellikle Nietzsche, Schopenhauer ve Kierkegaard'a) olan borçlarını ancak post factum ödemesi konusunda, Derrida'nın çözümlemeleri okunabilir (Derrida, 1980)

12 Dinsel "çağrı"nın işleyişi konusunda geniş bir literatür, özellikle dinler sosyolojisi ve tarih psikolojisi alanlarında, Freud'la yaklaşık olarak aynı dönemde ve benzer kültürel ortamlarda yaygınlık kazanmıştır. Özellikle Mannheim'ın, Max Weber'in ve Karl Troeltsch'ün eseri dinsel çağrı temasını çağdaş dünyanın emek ve bölüşüm ilişkilerine varıncaya kadar, son derece derin bir çözümlemeye tabi tuttular.

13 Yine Freud'un çağdaşlarından sosyal psikolojiinin gerçek yaratıcısı Gabriel Tarde, "olmak" (?tre) ile "sahip olmak" (avoir) arasındaki ayrımı güçlendiren tartışmasında belki de daha o zamandan psikanalizin düşünce tertibatını tersine çevirmişti. (Deleuze & Guattari, 1980: 349)

14 Bahsedilen kişi, elbette "Tarih Felsefesi üstüne Tezler" yazarı Walter Benjamin'dir. Prinzip Hoffnung'un sayfalarında Ernst Bloch ise, tüm "peygamberlik" ve "hoşgörü" tartışmalarının ötesinde (İsa ateissti, çünkü kendisinin Tanrı olduğunu söylemişti!), Marx'ın ütopyacı sosyalistlere karşı katı tutumunun ve hoşgörüsüzlüğünün sözü ediliyor: ütopyacı sosyalistler besleyip durdukları "umut ilkesi"nin "gerçeklik" ile temas ettiği anda darmadağın oluvermesinden sorumluydular: Marx'ın eleştirisi onların "ütopyacı" olmalarına yönelik değil, "adam gibi" ütopyacı olmamalarına yönelikti...

15 Özellikle Musa ve Tektanrıcılık adlı eserinin etrafında beliren tartışmalar arasında Freud'un "bastırılmış bir Musevi" zihniyet yapısını benliğinde ve eserinde sakladığı ve "yücelttiği" üzerine yapılmış bazı gözlemler için, bkz. (Henri Ey, 1955: 49-87) Buna göre Freud, tıpkı, Musevi cemaatinden kovulan Spinoza ve ailesi Protestanlığı benimsemiş Marx gibi bir "marrano"dur. Yani, "dışarıdan" benimsediği bir "açık, baskın" kültürün altında, bilinçsizce "bastırılmış" bir kültürü devam ettiren birisidir. Freud'un kendi "icat ettiği" bilinçdışı kavramı aracılığıyla sorgulanması (bunu bazan kendi de yapıyordu) psikanalizin eleştirisine doğru yönelen bizim amaçlarımız açısından pek verimli olmasa da bu hatırlatmayı yapmayı uygun gördük.

16 Rollo May'in "yaratıcılığa", neredeyse "psikanalitik bir esin perisine"; Reich'ın Orgon'a, üretken ve yaratıcı bir "enerji" kaynağına; Marcuse'nin Ölüm ve Yaşam içgüdülerine vb, duydukları "inanç" gibi, Lacan'ın daha "modern" nitelikli bir "inancı" da yok mudur:? Yapıya ve "Gösteren"e inanç...

17 Birçok nedenden dolayı, Oidipus'un sonradan kendi elleriyle gerçekleştirdiği cezasının, tragedyanın "sonrası" ile, yeryüzünün bir lanetlisi olarak dolaşıp duracağı Oidipus Kolonus'da trajedisinin bir parçası (çünkü onun zeminidir) olduğuna inanabiliriz. Ama ister birinci, ister ikinci trajedide Oidipus'un "kompleksli" filan olduğuna ilişkin hiçbir kanıt yoktur (Vernant, 1972: 250).

18 "Tarih"in bir "anlatı" olduğu temasını, başka bir yerde, Marx'ın sözüyle ilişkili olarak tartışmıştım. Freud'un kendisi tarafından açıkça söylenmiş olmasa bile, düşünme tarzının yol açtığı süreç "anlatısaldır". Rüya, onun karşılaşabileceği biricik biçiminde, bir "anlatı"dan ibarettir. Bir çözümlemeci olarak bakılırsa, insanın kendi rüyaları bile birer anlatı olarak kalırlar. Bkz. (Baker, 1996a)

19 Freud'un isteğe biçtiği hedefler her zaman olduğu gibi hem "örtük" hem de "zorunlu" ve kaçınılmazdırlar. Sorun, arzunun ya da isteğin her zaman "eksik" olana yönlenmiş olması gerektiği düşüncesinin kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır.
20 "Örgü" ya da "örüntü" formu, özellikle psikanalitik "gelişme safhaları"nın tasvirinde belirginlik kazanmaktadır. Örgüyü koparan şu esrarengiz "örtük" (latent) safhaya dek, Oidipus ekseni üzerinde ve etrafında dizilen şu "safhalar" bizi Freud'un kuramsal modellerinin hiç de yüzeyde olmayan yapısal bir momente sahipoldukları düşüncesine götürmektedir.
21 Burada bir kez daha Lacan'ın ısrarla üzerinde durduğu şu ünlü yapısal "ayrım çizgisi"ne, "imgesel" ile "simgesel" olan arasına çizilen hudutlara varacağız neredeyse.
22 Gerçekten de, "imgesel", "simgesel" ve "gerçek" (l'imaginaire, le symbolique, le reel) arasındaki ayrımın taraflarından üçüncüsünün diğer ikisinden farklı olmadığı yolundaki Lacancı iddia, tam da sözkonusu ayrımın "gerçek" bir ayrım olmadığını gösteriyor. Giderek bu ayrımın "topografik" bir niteliğe sahip olmadığını,dolayısıyla Ortaçağ mantığının öngördüğü "tözsel ayrıma" da tekabül etmediğini görebiliriz. Geriye kalan bir tek "sayısal ayrım"dır ki, bize bilinçdışının bir topografisi yerine yalnızca çözümsel ayraçları sunacaktır:
23 Freud, bazı yerlerde, ama ısrarla, "özel psikanaliz" ile (kendi pratiği), "hospitalizasyon altındaki" psikanaliz arasında yöntemler ve olanaklar bakımından keskin ayrımlar yapar. Aynı ayrımları toplumsal sınıflar arasında da yapması ilginçtir. (Freud, 1953)
24 Bu arada, bazı "yaklaşmalara" önem vermek gerekiyor... Oswald Spengler'in Batının Çöküşü ile Freud'un Uygarlığın Rahatsızlığı, farklı dönemlerde de olsa, yalnızca görünüşte "b.ilimlerin bunalımı" alanını kuşatmaya yeltenen ama tartışması, Derrida'nın gösterdiği gibi çok daha geniş bir alanı işgal eden Husserl'in eserine kendilerine özgü cevaplar sunmaktadırlar.
25 Otobiyografik denemeleri etrafında geliştirilen "başkasına yönelik" incelemeler arasında en önde gelen, sonradan Lacancıların defalarca çözümlemeye yeniden girişecekleri şu "fort-da" oyunudur ve teknik olarak, Freud tarafından pek sevdiği torunları üzerinde gözlemlenmiştir.
26 Jacques Lacan'ın "Psikanalizin Kriminolojideki İşlevleri"ni tartıştığı bir metninde, Freud'un anahtar kavramlarından biri olarak Die Verneinung'u (inkar) kişisel bir itiraf tarzı olarak sunarken, inkarı toplumsal ve kollektif olarak harekete geçiren bazı "tarihsel" ve "toplumsal" pratikleri anıştırması karakteristiktir: Cizvitlerin ve Brahmanların "kendilerini hakikate karşı koruma pratikleri"nden, Taoculuğun Jang'ına kadar, "inkar" mekanizması, çoğu zaman "nezaket" ve "etiket" kurallarıyla yüklü olarak, etkili toplumsal pratikler halinde insan kültür ve davranış alanlarını kuşatıyor gibidirler. (Lacan, 1966: 140).
27 "Böylece bana karşı bir fesat tertibi zirveye ulaşmıştı (yaklaşık Mart ya da Nisan 1894'te). Amacı, yakalandığım sinir hastalığı çaresiz diye kabul edildikten ya da öyle varsayıldıktan sonra, belli birine özel olarak teslim edilmemi tertiplemekti: Ruhum ona teslim edilmeliydi, ama bedenim --daha önce Eşyanın Doğası'nın ardında yatan amaç diye tanımladığım şeyin yanlış anlaşılmasına bağlı olarak-- bir kadın bedenine dönüştürülmeli ve bu biçimiyle cinsel açıdan kötüye kullanabilmesi için sözkonusu kişiye teslim edilmeli ve ardından tümüyle 'bir kenara fırlatıp atılmalıydı' --yani, hiç kuşkusuz, kötü yola terkedilmeliydi." Yargıç Schreber'in Freud tarafından alıntılanan anlatısından...
28 "Kraepelin'in şimdiye dek paranoya adı altında toplanan ve onu katatoniyle ve başka bazı rahatsızlık biçimleriyle birbirine karıştıran çerçeveden paranoyayı ayırdetmesini ve yeni bir

klinik birim oluşturmasını doğru buluyorum." G.W., VIII, 312. Böylece Freud'un hiç değilse öğrencisi Bleuler gibi, paranoyayı "çözülme" hastalığı olarak şizofreninin tarzlarından biri olarak görmek istemediğini öğreniyoruz.
29 bkz G.W., VIII, 314.
30 bkz, G.W., VIII, 295-302; X, 234-46; XIII, 198-204. Sonradan Melanie Klein, kısmen Freud'un otoritesine yaslanarak paranoid şizofreniyle paranoya arasında yalnızca bir akrabalık değil, ortak paydalar oluşturmaya kalkışacaktı: Paranoya değil (çünkü Freud'un Schreber için söylediği gibi orada herhangi bir 'sistemli bütünlük' görülemiyordu) "paranoid bir konum" --"kısmi nesneler" tarafından bir gadre uğrama (persekűsyon) fantezisi...
31 Schreber'in öz yaşamöyküsünden aşağıda yaptığımız alıntıların Freud'a neler düşündürmüş olabileceklerini okuyucuya hissettirmek için ayrıca bir komanter ile değerlendirilmesine kalkışmadık: "Ayrıca, insanların bakış açısından (o sıralar hala temel olarak bu bakış açısı yönlendiriyordu beni) Profesör Flechsig'i ya da onun ruhunu tek gerçek düşmanım olarak kabul etmem --daha sonraları, bir de hakkında birazdan söyleyeceğim bir çift söz olacak von W.'nin ruhu da gelip ona katılmıştı-- ve her şeye gücü yeten Tanrı'ya doğal müttefikim olarak bakmam fikri tümüyle doğaldı. Yalnızca Tanrı'nın Profesör Flechsig konusunda büyük zorluklar içinde olduğunu hayal ediyordum ve bunun sonucunda kendimi O'nu akla gelebilecek her yoldan, hatta kendimi tümüyle adamak pahasına desteklemek zorunda hissettim. Bir süre sonra, Tanrı'nın kendisinin ruhumun katledileceği ve bedenimin bir fahişe gibi kullanılacağı bu entrikada kışkırtıcı değilse bile bir suç ortağı rolü oynamış olduğu düşüncesi zihnimi zorlamaya başladı. Aslında bu düşüncenin benim için ancak elinizdeki bu eserin yazıldığı sıralarda açıkça bilinçli hale geldiğini söyleyebilirim. (...) Ruhumu katletmeye ya da Eşyanın Doğası'na zıt amaçlar için (yani birinin cinsel isteklerinin doyuma ulaşması için) beni hadım etmeye ya da daha sonraları, anlama gücümü yok etmeye yönelik hiçbir girişim sonuca ulaşamadı. Zayıf bir adam ile Tanrı arasında geçen bu açıkça eşitsiz kavgadan ben galip çıktım --her ne kadar bu çok şiddetli acılarla, sıkıntılarla gerçekleşmiş olsa da-- çünkü Eşyanın Doğası benden yana. (...) Daha sonra, çok farklı bir amaç için hadım edilmenin --Eşyanın Doğasına uygun bir amaç bu-- olası olduğunu ve gerçekten de çatışmaya bir çözüm getirmesinin mümkün olduğunu göstereceğim. (...) Tanrı'nın ışınları sık sık kendilerini bana 'Miss Schreber' diye seslenerek alay etmeye hak sahibi görüyorlardı; böylece başıma gelecek olan hadımlaşmayı ima ediyorlardı. Ya da şöyle sesleniyorlardı: Ya! Sikilmesine izin veren bu kişi Senatsprazident olmaya kalkıyor bir de! Ya da, 'eşinin karşısında utanmıyor musun hiç', diye soruyorlardı. (...) Ama şimdi, Eşyanın Doğası'nın ben ister hoşlanayım, ister hoşlanmayayım emredercesine benim hadımlaştırılmamı istediğinin ve bana kadına dönüştürülme fikrine razı olmak dışında hiçbir mantıklı seçenek bırakılmadığının açık bir şekilde farkına vardım. Hadımlaştırılmamın sonucu hiç kuşku yok ki yalnızca yeni bir insan ırkının yaratılması amacıyla, ilahi ışınlar tarafından döllenmem olabilirdi... (...) Diğer insanların gözüne mantıksız görünebilecek tek şey daha önce uzmanın raporunda bahsedilen, bazan aynanın önünde, bazan başka bir yerde bedenimin üst kısmı çıplak bir halde durup kurdelalar, taklit gerdanlıklar ve benzeri birtakım kadın süsleri takıyor olduğum gerçeğidir. Bunu yalnızca kendi başıma, yalnızken yaptığım ve asla, en azından böyle bir şeyden kaçınabildiğim ölçüde, başka insanların bulunduğu ortamlarda yapmadığımı ekleyebilirim. (...) Çoktan beridir çevremde gördüğüm kişilerin 'gelişigüzel uydurulmuş insanlar' değil de gerçek kişiler olduklarının ve bu nedenle onlara karşı mantıklı bir adamın arkadaşlarına davrandığı gibi davranmam gerektiğinin farkındayım.

(...) İnsan ruhu bedenin sinirleri içinde bulunur. Bunlar en ince lifler ile kıyaslanabilecek alışılmamış incelikte yapılar olarak tasarlanmalıdırlar. Bu sinirlerin bazıları yalnızca duyu-algılarının alınması için uygundurlar. Kavrayı sinirleri ise zihnin bütün işlevlerini gerçekleştirirler ve bu bağlantı içinde şunlara dikkat edilmelidir: Her bir kavrayış siniri bir kişinin tüm zihinsel özelliklerini temsil eder ve kavnrayış sinirlerinin çok ya da az sayıda olmasının aklın izlenimlerini saklayabildiği sürenin uzunluğuna olan etkisi dışında hiçbir etkisi yoktur. (...) İnsanlar bedenler ile sinirlerden oluşurken Tanrı özel doğası gereği, yalnızca sinirdir. Ancak Tanrı'nın sinirleri insan bedenindeki gibi sınırlı sayıda değil, sonsuz ve ölümsüzdürler. İnsan sinirlerinin bütün özelliklerine aşırı ölçekte yoğunlaşmış olarak sahiptirler. Yaratıcı güçleri --yani kendilerini yaratılmış dünyada hayal edilebilecek her şeye dönüştürle güçleri-- nedeniyle ışınlar olarak bilinirler. Tanrı ile yıldızlı cennet ve dünya arasında çok yakın bir ilişki vardır. (...) Erkek menisi babaya ait olan bir sinir içerir ve bu sinir annenin bedeninden alınan bir sinirle yeni bir varlık oluşturmak üzere birleşir. (...) Yaratma işi sona erdikten sonra Tanrı aklın alamayacağı kadar büyük bir uzaklığa çekildi ve dünyayı kendi yasalarına terketti. (...) Tanrı yalnızca ölülerle iletişim kurmaya alıştığından yaşayan insanları anlayamaz..."

32 Anglo Sakson düyasında başarı kazanmış biçimiyle psikoloji, psikiyatri ve psikanaliz, "hüsran" sözcüğünün etkilerini hafifletmek üzere "frustration" (örselenme?) terimini yardıma çağırdılar. Freud bu kadarını yapmamıştı, trajedileri seven birisi olarak... Sorun "hüsran"ı hafifletmek ise, bunu pekala şu "frrustration" sözcüğünü "hüsran" diye tercüme ederek de yapabilirsiniz.

33 "Bir dramacının (ve genel olarak herhangi bir sanatçının) gerçek karakterler yarattığı söylendiğinde bu, güzel bir yanılsama ve abartıdır. Bunları yayarak sanat istenmedik, neredeyse yüzeysel zaferlerinden birini kutlar. Aslında gerçek, yaşayan insanlara dair pek fazla bir şey anlıyor değiliz. Onlara şu ya da bu karakteri atfettiğimizde çok yüzeysel bir genelleme yapmış oluruz; şair, en az insanlar hakkındaki bilgimiz kadar yüzeysel olan skeçlerini insanlara dönüştürdüğünde (yani "yarattığı" zaman) tam da bunu, insana dair sahip olduğumuz görüşün son derece eksik olduğunu yansıtmaktadır. Sanatçıların yarattığı bu karakterlerde çok fazla kandırmaca vardır; hiç bir şekilde etleşmiş doğal yaratıklar değildirler, aksine, resmedilmiş insanlar gibi, çok ince, çok yüzeysel bir tabakadırlar; yakın bir incelemeye dayanamazlar. üstelik, ortalama yaşayan insanın karakteri çoğu zaman çelişkili olduğu halde, sanatçının yarattığının doğanın kafasında yarattığı özgün model olduğunu söylemek de son derece yanlıştır. Gerçek bir insan mutlaka zorunlu olan bir şeydir (bu çelişkiler de dahil olmak üzere), ama biz bu zorunluluğu her zaman tanımayız." (Nietzsche, 1982: 254)

34 bkz. J. Lacan, "Le stade du miroir comme formateur de la fonction du Je", Ecrits, Paris, Seuil, 1966, 93-100).

35 J. Lacan, "L'agressivité en psychanalyse", a.g.e. 101-24.

36 J. Lacan, "La direction de la cure et les principes de son pouvoir", a.g.e. 585-645.

37 "Her erkek için, her kadın için, evren dediğiniz şey kendinin şu mutlak minik imajını çerçeveleyen herşeyden başka biir şey değil... Bir imaj! Evrensel bir enstantaneler filminde bir Kodak enstantanesi..." bkz. D.H. Lawrence, "Art and Morality", 1925.

38 bkz. Marcel Detienne, Les maitres de verite dans la Grece archaique...

39 M. Sechehaye, "La realisation symbolique: nouvelle methode de psychotherapie appliquee a un cas de schizophrenie, Revue suisse de psychologie et de psychologie appliquee, No 12,

Berne, Hans Huber, 1947. Introduction a une psychotherapie des schizophrenes, 1956; Journal d'une schizophrene, 1951

40 Daha 1911 tarihli "Zihinsel İşleyişin İki İlkesi üzerine Formülasyonlar" başlıklı makalesinde Freud, sanki iki genetik eğilim söz konusuymuş gibi, Haz İlkesi ile Gerçeklik İlkesini birbirlerine bağlı olarak sunmaktadır. Orada, Gerçeklik İlkesi'nin görevi, açıkça, Haz İlkesi'ne boyun eğdirmektir. Gesammelte Werke, VIII, 231-32.

41 bkz. Gesammelte Werke, XVII, 129.

42 bkz. Gesammelte Werke, X, 227n, yani "İçgüdüler ve Çeşitlilikleri"...

43 Yirmiyahu Yovel, Spinoza and Other Heretics,

44 Ernst Bloch, Spuren, Berliner Verlag. 1982.

45 "Şimdiye kadar söylediklerimizden, Umut ile Korku'nun, Güven ile Hayal Kırıklığı'nın, Kıvanç ile İç Burukluğu'nun aslında ne olduklarını anlıyoruz. Çünkü Umut, sonuçlarından kuşku duyduğumuz gelecek ya da geçmiş bir şeyin imgesinin uyandırdığı belirsiz bir Neşe'den başka bir şey değildir; Korku da, yine kuşku verici bir şeyin imgesinden doğan belirsiz bir Keder'dir. Daha sonra, bu duygulanımlardaki kuşku kalkarsa, Umut Güven, Korku ise Hayal Kırıklığı haline gelir --yani, korkmuş olduğumuz ya da olmasını ümit ettiğimiz bir şeyin imgesinden doğan bir Neşe ya da Keder. Son olarak, Kıvanç sonucundan kuşku duymuş olduğumuz geçmiş bir şeyin imgesinden doğan Neşe, Hayal Kırıklığı ise Kıvanca zıt bir Keder'dir." (E, P18S2)

Erişim: http://isyananarsi.blogspot.com/2011/02/ignoramus-psikanaliz-neden-ise-yaramaz.html

MÜSLÜMAN TÜRKLER HİÇBİR KAVME ZULMETMEMİŞLERDİR

Prof. Dr. Süleyman ATEŞ

Çok önceki yıllarda ilahiyat Fakültesi Dergisinde çıkan bir makalemde “Toprak ve İslâm”, konusunu işlerken, yüzyıllar boyu Türk topraklarında ve Türk Devletinin himayesi altında mes’ut ve müreffeh yaşamış, Müslüman Türkün sınırsız müsamahasından yararlanmış olan Ermeni kavminin, yaşadıkları müddet içinde bazı mülk edinme durumlarına değinmiş ve “İslâm Hukuku”nun ırk ve dil ayırımı gözetmeden bütün tebaası hakkında uyguladığı eşitliğe işaret etmiştim. Bu ifadelerimin, sonradan, Ermenilerin masumiyetlerini ileri sürdüğüm şeklinde, tamamen yanlış bir anlama çekildiğini müşahede ettim.

Hâlbuki amacım, İslâm Hukukunda, fethedilen toprakların, esas itibariyle devlete ait olduğunu, Devletin onu şahıslara ikta edeceğini, iyi işletmeyenlerden veya herhangi sebeple olursa olsun toprağı terk edenlerden toprağın alınıp iyi işletecek kimselere verileceğini, kapanların eline bırakılmayacağını, devletin bu topraklara sahip çıkacağını; bazı köylerde Ermenilerden kalan metruke arazinin de onları kapıvermiş olan zengin toprak sahiplerinden alınıp topraksız köylülere dağıtılması gerektiğini anlatmak idi.

İslamiyet’i kabulden itibaren İslâm hukukunun eşitlik prensibini bütün tebaasına titizlikle uygulamış olan Türk Milleti ile asırlarca iç içe yaşamış ve bu hukukun nimetlerinden yararlanmış bulunan Ermenilerin, bugün çeşitli ülkelerde yaşamakta olan fanatik gruplan, tarihî gerçekleri saptırarak, güya Türklerden zulüm gördükleri yaygarasıyle dünya kamuoyunu aldatmaya çalıştıkları, teröre başvurdukları, hariçteki masum Türk diplomatlarının hunharca kanma girmekten çekinmedikleri görülmektedir.

Çeşitli komşu ülkelerde ve Avrupa devletlerinde örgütlenmiş olan Ermeni çetelerinin, son yıllardaki tutumları, konuyu tekrar güncel hale getirdiğinden, Türklerin hiçbir devirde masum insanlara zulmetmediklerini, tersine Ermenilerin, birlikte yaşadıkları bu âlicenap milletin bütün iyiliklerini bir anda unutarak nasıl gaddarca bir ihanet içine girdiklerini ve bundan dolayı tehcir kanununun çıkarılmasını zorunlu hale getirdiklerini şerh etmek ihtiyacını duydum.

Ermenilerin bugünkü iddiâlarına göre kendileri, Osmanlı Devletinin son yıllarında göçe zorlanmışlardır. Ama bu, öyle durup dururken yapılmış bir şey değildir. O tarihlerde Türk orduları çeşitli cephelerde savaş verirlerken içeride de Ermeni çetelerinin, baskın, toplu öldürme, terör gibi çeşitli ihanetleriyle karşı karşıya kalmışlardı. Türk Devleti, asırlarca ırk ayırımı yapmadan himaye ettiği bir kavmin ihanetiyle karşı karşıya kalınca asayiş ve düzenin sağlanması, Devletin ve Milletin güvenlik ve huzur için tehlikeli bölgelerdeki Ermenilerin yerlerini değiştirmek, onları cephe dışına sevk etmek zaruretini duymuştur.

Arkadan vuran, namusa tecavüz eden, insanları kazıklara oturtmak, kuyulara atmak, benzin döküp yakmak gibi çeşitli işkencelerle öldüren hainlere mazlumların tepki göstermesinden tabii bir şey olamaz. Ama bu, halkın gösterdiği, bazı ferdî olaylardan ibaret olmuştur Kesinlikle Türk Devleti, Ermenileri kasden katlettirmemiş ve böyle bir kanun veya emir çıkarmamıştır.

Ondokuzuncu yüzyıl başlarına kadar devletin sadık tebeası olarak kalan ve millet—i sâdıka adıyla adlandırılan Ermeniler; Osmanlı Devletini parçalayıp kendi aralarında bölüştürmek isteyen Avrupa Devletlerinin kışkırtmalarıyla ayaklanmaya, uzun zamandan beri

birlikte ve barış içinde yaşadıkları Türklere karşı gizli ve açık cinayetler işlemeğe, kuvvetli ve çoğunlukta oldukları bazı köylerde feci katliâmlar yapmağa başlamışlardı. Onların bu katliâmlardan amaçları Türk halkını göçe zorlamak, yahut tamamen imha edip onların toprakları üzerinde bir Ermeni Devleti kurmak idi.

Topraklarımızda hak iddiâ eden Ermeniler, Türklerin, kendilerine âit toprakları ellerinden almış olduklarını ileri sürmektedirler. Bu tamamen hayal ürünüdür. Çünkü Türkler, Anadolu'yu Ermenilerden değil, Bizanslılardan almışlardır. Türklerin Anadolu'yu fethetmelerine kadar Ermeniler, ya Bizansın veya İran'ın uyruğu olarak küçük prenslikler halinde yaşamışlar, hiçbir zaman devlet kuramamışlardır. Bizanslılar onları mezhep değiştirmeye zorlamışlar ve katliâma, sürgüne tabi tutmuşlardır.

Daha 1064 tarihinde Ermenilerin Kars Bağratlı Prensi Gagik-Abas, Prensliğini Bizans İmparatoru X. Konsantantin Dukas'a devretmiş ve karşılığında Kapodakya (Kayseri, Niğde bölgesi) da Zamantı kentini almıştı. Vaspurakan Prensi Senekerim 1021 tarihinde ve Ani Prensi II. Gagik-Haçik de 1045 yılında topraklarını imparator Konstantin Monak'a hediye etmişlerdi. Ermeni tarihçisi Urfalı Mateos (Matthieu d'Edesse), vakayinamesinde Ermenistan'ın Bizans'a devredilmesinden şöyle yakınır:

"İşte Ermeni kavmi bu suretle esaret altına alındı. Memleket kâmilen kanla kaplandı. Ermenistan Greklerin elinden (Türkler tarafından) alındıktan sonra Ermeniler, Rumların bütün fenalıklarından kurtulmuş oldular. Fakat onlar (Bizanslılar), bundan sonra da Ermeni mezhebinin tetkiki ile uğraştılar ve Allah'ın kilisesinin içinde kargaşalık çıkarttılar. .. " (Mateos'un Vakayinamesi, Türkçeye. çeviren: Hrants D. Andreasyan, Ankara 1962, s. 122; H,K. Türkgözü, Ermeni Mezalimi, s. 8, Ankara, 1982).

Görüldüğü üzere Ermeniler, Bizanslılar tarafından ezilirken Türkler sayesinde din ve vicdan özgürlüğüne kavuşmuşlar ve asırlarca mutlu olarak yaşamışlardır.

İslâmda hiç kimse din değiştirmeğe zorlanamaz. ***"Dinde zorlama yoktur. Doğruluk, sapıklıktan seçilip belli olmuştur. Kim Tâğut*** **(şeytan)** ***ı inkar edip Allah'a inanırsa muhakkak ki o, kopmayan sağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah, işitendir, bilendir."*** (Bakara suresi: 256) âyeti ile insanları din değiştirmeğe zorlamak yasaklanmıştı. İşte bundan dolayıdır ki Osmanlı Devleti, sınırlarını Viyana'ya ve İtalya'ya kadar genişlettiği halde o ülkelerin Hristiyan halkını dinlerinde serbest bırakmıştır. Eğer zorlama olsaydı bugün Balkanlarda tek Hristiyan kalmaz, İtalya'dan Viyana'ya kadar bütün Orta Avrupa halkı Müslüman olurdu. Ama İslâm, böyle bir zorlamaya müsaade etmediği için Balkan ülkelerinin halkları, asırlarca din özgürlüğü içinde yaşamışlardır. **Osmanlı Devletinin tanıdığı vicdan hürriyetinden en geniş ölçüde yararlanan kavimlerden biri de Ermenilerdir.**

Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u aldıktan sonra Rumlarla birlikte Ermenilere de bazı haklar tanıdı. Daha önceki Osmanlı hükümdarları da Ermenilere imtiyazlar tanımış, Rumlardan ayrı bir cemaat olarak yaşamalarına, müsaade etmişlerdi. ***Ermenilerin Batı Anadolu'da ilk ruhanî merkezi Kütahya idi.*** Orhan Gazi Devrinde bu merkez, Bursa'ya nakledildi. İstanbul'un fethinden sonra da önce Ermenilere bir piskopos tayin edilmiş ve daha sonra da Bursa Piskoposu Ovokim, İstanbul' daki Ermeni cemaatine patrik yapılmıştır. Daha sonra Beyazid II de 1485 tarihli bir fermanla, Sulumanastır Ermeni Kilisesinin bu cemaate ait olduğunu teyidetti. Ermeniler İstanbul'a gelmeğe başladılar. Anadolu'daki şehirlerden, Ermenilerin İstanbul'a gelmeleri, XVI. y. yılda da devam etti. 1534 de Kanuni

Sultan Süleyman zamanında Van ve çevresinin fethi sırasında birçok usta ve sanatkâr Ermeni İstanbul'a getirtildi. 1590 da Gürcistan'ın fethi sırasında da bu türlü nakil ve iskânlar yapıldı. Çeşitli yerlerden gelip İstanbul'a yerleşen Ermeniler, cami saray, medrese, kervansaray ve hamam inşaatında işçi, kalfa, usta ve mimar olarak çalıştılar. Bundan sonra XVII. y. yılda da İstanbul'daki Ermeniler arasında yerliler ve taşralılar diye ayrılıklar doğdu.

Öte yandan XVIII. yüzyıl başlarında Kafkaslı Ermeniler, İran -Osmanlı anlaşmazlığından yararlanarak Karabağ'da bir derebeylik kurarak kendilerine Karabağ melikleri adını verdiler. Bunlar 1722 -1724 yıllarında Osmanlılara karşı savaştılar. Bu olaylar, Batılı Ermenilerin üzerinde de etki yaptı. Osmanlı Rus savaşlarında o bölgedeki Ermeniler, Ruslara yardım ettiler. Zaten XVII. Yüzyıl ortalarından itibaren bir kısım Ermenilerin Ruslara bel bağlaması yüzünden Çar Deli Petro da dikkatini Kafkaslara dikmiş, oraya sızmaya başlamış, eski Ermenistan'ın bir kısmını teşkil eden bu bölgeyi İran'dan almayı da başarmıştı. **Ancak Ruslar orada hiçbir zaman bir Ermeni krallığı kurmadılar. Ve bu yüzden Ermeniler Rus-İngiliz rekabeti karşısında zaman zaman İngilizlerin yardımıyla bağımsızlığa kavuşmak ümidine kapıldılar.**

İstanbul'da ve bütün Osmanlı ülkelerinde ise Ermeniler sakin, kendi hal ve işleriyle meşgul olarak yaşadılar. Her çeşit sanayi ve ticaret işlerinde iyi bir vatandaş gibi çalışarak özellikle kuyumculuk, yazmacılık, çuhacılık gibi el sanatlarını İstanbul, Sivas, Kayseri gibi büyük merkezlerde geliştirdiler. 1839 yılında ilan edilen Tanzimat fermanıyla diğer bütün gayri müslimlere olduğu gibi Ermenilere de daha geniş haklar tanındı. Askere de alınmayan Ermeniler, ülkede İktisadî durumlarını güçlendirdiler ve büyük ölçüde ülke iktisadını ellerinde bulundurdular. **Kendilerine bu imkânları bahşeden devlete teşekkür etmeleri gerekirken, yabancı güçlerin tahrikleriyle devlete başkaldırma nankörlüğünü gösterdiler.**

Çarlık Rusya'sında Ermeniler esir gibi yaşarken Osmanlı ülkesindeki Ermeniler özgürlük ve Türklerle barış içinde yaşıyorlardı. Fakat bu karşılıklı güven durumu, 1877-1878 Osmanlı—Rus savaşlarına kadar sürebildi. Bundan sonra devletin siyasi ve asken zayıflığından faydalanmak isteyen devletlerin tahrikleriyle Ermeni komitacıları, bağımsızlık ülküsüne kapıldılar. Bu sırada Van'da bir din adamı, bir matbaa kurarak Ermeni bağımsızlığı amacını güden Van-Karteli adlı gazeteyi yayınladı. Diğer vilâyetlerde de bağımsız Ermenistan için çalışmalar başladı. Bu hareketin başında bulunan Mıgırdiç Harimyan, 1869 da Ermeni patrikliğine seçilerek İstanbul'a gelince Ermeni millî meclisinde çalışmalara başladı. Ermeni çetelerinin baskılarıyla vilâyetlerde Ermenilere haksızlık ve zulüm yapıldığına dair raporlar yayınladı.

Kurulan çeşitli Ermeni komitaları, Avrupa devletlerine Osmanlının Ermenilere zulüm yaptığını anlatan şikâyetnameler gönderip Türkler aleyhine kamu oyu oluşturmaya çalıştılar. Doğu vilâyetlerinin Ermenistan olarak bağımsızlık kazanması, olmazsa buraların Rus Kontrolü altına alınması istendi.

Kanuni Esâsînin ilânında da bir kısım Ermenilerin taşkın hareketleri görüldü. Okullarda ihtilâl, isyan ve istiklal manzumeleri okutuldu. Ararat, Kilikya gibi cemiyetler de ülkenin her tarafında fesat tohumları ekti. Sonuçta her yanda Ermeni isyanları başladı. 1862 de Maraş'ın Zeytun nahiyesinde görülen Ermeni ayaklanması, daha sonra birkaç kez tekrarlandı. Bundan sonra asıl ihtilal komitaları teşekkül etti. İstanbul'da, Muşta, Eleştkirt'te ayaklanmalar baş gösterdi. 1886 da İsviçre'de kurulan Hınçak cemiyeti, daha sonra çeşitli yerlerde şubeler

açarak Ermeni bağımsızlığının silahlı yolla kazanılacağını yaymaya çalıştı. 1890 da Ermeni İhtilâlciler birliği demek olan Taşnak Komitesi kuruldu. Derhal çalışmaya geçen bu komitalar, Erzurum ve İstanbul'da gösteriler, Kayseri, Merzifon, Yozgat ve Sasonda ayaklanmalar düzenledi. Bu kuruluşlara bağlı tethişçi silâhlı komitacılar, 1896 da Galata'daki Osmanlı Bankasını basarak Batı Devletlerinin müdahelesini sağlamak istediler. Sasondaki yeni bir ayaklanma ile Abdulhamid II ye karşı yapılan Yıldız Suikastı, yine onların eseri oldu. II. Meşrutiyetin ilânından sonra da fesat hareketlerine devam ettiler ve Adana'da ayaklandılar. Bu olay, 31 Mart olayından faydalanarak çıkarılmıştı. Çünkü komitacılar, her ne pahasına olursa olsun Adana Maraş bölgesinin istiklâlini sağlamayı kararlaştırmışlardı. Olay, Müslüman halkın dinî ve millî duygularına saldırma, Türk Evlerine haç işaretleri çizme, sokaklara tehdit yaftaları yapıştırma, yollarda erkek ve kadınlara fiilî hücum, jandarmanın ve halkın öldürülmesi şeklinde başladı.

Birinci Dünya Savaşından önce bir ihtilâl için geniş çapta hazırlık yapmış olan Ermeni Komitaları, kasaba ve köylerde teşkilat kurmuş ve silah yığınağı yapmışlardı. Osmanlı Devletinin savaşa girmesini fırsat bilen Ermeniler, kurdukları intikam taburlarıyla Ruslarla birlik olup Türklere karşı savaşmaya başladılar. Anadolu'daki Komitacılar da bölge Ermenilerini silahlandırarak Osmanlı ordusunu iki düşman arasında bırakmışlardı. Bu sırada Kemah civarında bir manastırda toplanan komitacılar, genel saldın ve kütle halinde öldürme planı hazırladılar. Planları gerçekleşmediği için tevkif olunan Erzincanlı bir ermeni, üç beş gün daha geçmiş olsaydı komitaların aldıkları tertibat ile Erzincan'ı tamamen ateşe vereceklerini, yakıp yıkacaklarını, genel bir katliam yapacaklarını itiraf etmiştir.

Buna benzer olaylar yüzünden hükümet 14 Mayıs 1915 tarihinde Tehcir Kanununu çıkardı. Bundan böyle tehlikeli bölgelerdeki Ermenilerin bir kısmının daha az tehlikeli olabilecekleri bölgelere göç ettirilmesi idi.

Fakat Ermeniler, Rus işgaline girmiş olan bölgelerde insan vicdanının kabul edemeyeceği derecede vahşi cinayetler işlediler. Dokuz yıl Doğu Cephesinde askerlik görevini yapan babam, Ermenilerin yaptığı zulümleri anlatırdı. Aynı olayları, Erzurum'da akrabamız bulunan merhum Faik Pirimoğlu'ndan da dinlemiş idim.

İkinci baskısı Şubat 1335 (1919) yılında yapılmış olan ***"İslâm Ahâlînin dûçar oldukları mezâlim hakkında vesâike müstenid ma'lûmât"*** adlı eserde resim ve belgelerle Ermeni mezalimi anlatılmaktadır. Bu eseri sadeleştirerek bugünkü harflerle neşreden **Halil Kemal Türkgözü** de Ermeni mezâlimi hakkında hayli belge vermektedir. Şimdi adı geçen eserin, Ermeni mezâlimini anlatan bazı parçalarını aşağıya aktarmayı yararlı görüyorum.

Cereyan eden olaylar hakkında bilgi almak üzere sınırın doğusuna gönderilen tarafsız kişilerden ve özellikle Rumlardan, Giresun'un Çınarlı mahallesinden Statios oğlu Yako, 26 Şubat 1918 tarihli mektubunda şöyle anlatıyor:

"Daldaban'da bulunduğumuz sırada, düşman askeri Zağra(Zigana)ı muhtarını altı arkadaşıyla yakalayıp Daldâban'a getirdiler. Yolda bunları fena halde dövüp kanlar içinde bıraktılar. Muhtar ve arkadaşlarının, düşman ambarından 37 tüfek çaldığını söylüyorlardı. Bundan sonra 15 Rus ve Ermeni askeri muhtarın evini basarak karısı ile kızını dağa kaldırdılar. Muhtar ve arkadaşlarının ne olduklarını öğrenemedik. Oradan nereye götürdükleri belli olmadı" (Ermeni Mezalimi, s. 63).

Daldaban'dan iki saat uzaklıkta bulunan Tekke köyünde Ermeniler iki Müslüman ile bir Rumu öldürdüler. Trabzon'dan Batum'a hareket eden bir kısım asker, Sürmene'nin mağazalarını basıp yağma etmek istediler ise; de halk silâha sarılarak bunlardan bazılarını öldürdüler.

Rusİar daha fazla ilerlemenin mümkün olmadığını görünce, çekildiler ve Trabzon'a geldiler. Ertesi gün bu askerlerin bazıları vapurla giderken aynı gün Trabzon'a gelmiş olan beş Sürmene kayığının iskelede bulunduğunu gördüler. Hemen Sürmene'de Ruslara kurşun sıkanların bunlar olduğunu ortalığa yayarak bunlardan bazılarını yakaladılar ve arama ile iki kayıkta üç tüfek buldular. İşittiğime göre bu tüfekleri, kendileri Sürmenelilere satmışlardı. Bu sırada Sürmeneliler üzerine ateş açarak bunlardan bazılarını iskele üzerinde, bazılarını da denize atarak öldürdüklerini gördüm.

Aynı zamanda bu askerlerden bir kısmı, süngülü silahlarıyla Trabzon'daki Gâvur meydanına geldiler. Hemen orada Rus, Ermeni ve Tatar askerlerini toplayıp halkı evlerine çekilmeye zorladılar. Bunlardan bir kısmının, çarşıda fesli görüp Müslüman zannettikleri 600 kişiyi topladıkları söylenir. Bunları öldürmek için Değirmen Deresine götürdüler. Yolda bunlardan üç kişiyi öldürdüler. Aynı gün Ermenilerin, Trabzon'un tenha mahallelerinde 38 Müslüman öldürdükleri söylenmektedir.

Mezalime son vermek için ilerleyip Erzincan—Kelkit—Trabzon hattını işgal eden Türk birlikleri Ermeni birliklerinin tüyler ürpertici vahşet sahneleriyle karşılaşmışlardır. Ordu komutanı, Başkomutanlık vekâletine 16 Şubat 1918 tarihinde şunları yazmıştır:

"Çardaklı Boğazından Erzincan'a kadar olan bütün köyleri, hattâ bir kulübe bile sağlam kalmamak şartıyla tahrip edilmiş gördüm. Bahçelerin ağaçlan kesilmiş, köylerden bir kişi bile sağ bırakılmamıştır. Ermenilerin Erzincan'da yaptıkları mezalimi, dünya tarihi bugüne kadar yazmamıştır. Üç günden beri Ermeniler tarafından öldürülüp ortada bırakılan Müslümanların cesetleri toplatmaktadır. Şehid edilen bu günahsız insanlar arasında sütten kesilmemiş çocuklar, doksanını aşmış ihtiyarlar ve parçalanmış kadınlar vardır."

Ermeni birliklerinin yaptığı vahşetten iğrenerek, bu birliklerdeki subaylık görevini terk edip Erzincan'da kalan Türkistan XIII. Avcı alayı mensuplarından yüzbaşı vekili Kazimir, mezalimle ilgili raporunda şöyle diyor:

"Ermeniler, Müslümanları Sarıkamış'ta çalıştırmak bahanesiyle topladılar ve şehirden iki km. ayrılınca öldürdüler. Eğer Ermeniler arasında Rus subayları bulunmasa idi mezalimin daha geniş çapta yapılacağı muhakkak idi. Bir gecede 800 Müslümanın kesildiğini bizzat Ermenilerden işittim. 15-16 Ocak gecesi Ermeniler, Erzincan'da Müslüman halka katliâm yaptılar. "(Belgeler Dosyası, Belge No. 21-22; Ermeni mezalimi, s. 65-r66).

Bu katliâm yalnız Erzincan'a münhasır kalmamış, Gümüşhane, Bayburt, Erzurum, Muş ve Varto gibi çeşitli yerlerde de olmuştur. Bayburt ve çevresindeki Müslümanların yok edilmesi için görevlendirilen Arşak, katliâmı aşağıdaki şekilde düzenleyip icra etmiştir:

"Arşak, önce Müslüman halka âdil davranır görünüp onları kendisine inandırmaya çalıştı. 1 Şubat 1918 tarihinde her sokak ve mahalleye devriye çıkararak birer bahane ile halkı toplamaya başladı. Mahalleler arasına çıkan devriyeler: "Sizi Arşak Paşa istiyor, önemli bir mesele görüşülecektir" gibi aldatmalarla halkı toplayıp Salih Efendi Ticarethanesine hapsettiler. Çarşı ve pazarda bulunmayanların da evlerine giriliyor, para ve kıymetli eşyaları

alındıktan sonra bir kısmı kapıları önünde öldürülüyor, diğerleri ise çeşitli zulüm ile hapishaneye gönderiliyordu. Ermeniler 3 Şubat sabahı, Müslüman kadınları da toplamaya başladılar. Ve 14 kadın, ile 2 kızı Salih Hamdi Efendi'nin Ticarethanesi karşısındaki Haydar Bey'in ahşap oteline kapattılar. Katliama önce Salih Hamdi Efendi'nin ticarethanesinde hapsedilenlerden başlandı. Bu ticarethanede sağdan birinci odaya 23, soldan birinci odaya 4, ikinci odaya 60, üçüncü odaya 50 ve koridorun solundaki en son odaya 48, sağdakine 8 olmak üzere toplam 193 Müslüman hapsedilmişti. Bu odalardaki mazlum insanları, Ermeniler ellerindeki süngü ve baltalarla parçaladıkları gibi cesetlerin üzerine gazyağı döküp yaktılar.

Sıra koridorun solundaki odada bulunan 48 kişiye geldiği zaman, burada hapsedildiler, koridorun taşlarını söküp kapının ardına yığmak suretiyle Ermenilerin içeri girmelerine engel oldular. Ermeniler içeriye giremeyince bomba ve kurşunlarla bu masumlara saldırdılar. Bu kahraman mahpuslar, atılan bombaları dışarı atmak suretiyle kendilerini savunurken bir kısmı da odanın beton duvarını delmeye çalışıyordu.

Bu arada Ermeniler, Haydar Bey'in oteline doldurulan 14 kadını çırılçıplak soyup bitişikteki Çavuşoğlu oteline götürdüler ve burada birer birer öldürüp oteli yaktılar.

Bu feci sahneler sırasında mahalleler arasında da öldürmeler, yağmalar ve yakmalar devam ediyordu. Bununla beraber kasabanın güneybatısında ve caddenin sol tarafında bulunan cephaneliğin plân dışı ateşlenmesinden meydana gelen müthiş patlama Ermeni askerlerini şaşırttı. **"Kasabayı Türk Birlikleri sardı, toplar patlıyor"** sözleriyle kaçışmaya başladılar.

Salih Hamdi Efendi'nin Ticarethanesinde tutuklu iken kahramanca savunmaları sayesinde Ermenileri oyalamayı başaran 48 Türk, oradan çıkarak saklanmış olan halkı haberdar ettiler ve yanmakta olan kasabayı söndürmeye başladılar.

Erzincan ve Bayburt katliamlarının benzerliği, halkın, muntazam kuvvetlerle sistemli bir şekilde imhaya başlandığını doğrulamaktadır. Ermeni birliklerinin, Türk birlikleri karşısında geri çekildikleri yol üzerinde ve yakınında bulunan bütün Müslüman köylerini tahribettikleri, kadın erkek ve çocukları öldürdükleri görülmüştür.

Mamahatun (Tercan) istikametinde ilerleyen takip kolu, kasabanın kül haline geldiğini ve halkının evlere doldurularak yakmak, süngü ve kurşunla öldürülmek suretiyle imha edilmiş olduğunu görmüştür. Tercan çevresinde şehid edilenlerin sayısı 300'e ulaşmıştır.

Türk birlikleri, ilerledikçe öldürülen masum insanların cesetleriyle karşılaşmışlardır. Erzurum hattına kadar yapılan Ermeni mezalimi şöyle özetlenebilir:

1- Tazegül köyünden 30 kadın ve çocuk öldürülmüş ve 25 erkek de götürülmüştür. Bunların da öldürüldükleri anlaşılmakladır.

2- Cinis köyünde bulunan 600 den fazla kız, kadın ve erkekten 13ü hariç, tamamı yakılmak, süngülenmek ve hamile kadınların karınları yarılarak çıkarılan çocuklar kucaklarına konulmak suretiyle öldürülmüşlerdir.

3- Öreni köyü tamamen yakılıp halkı imha edilmiştir.

4- Karargâhını Erzurum'un 13 km. güneyindeki Alaca köyüne nakleden Kafkas I. Kolordu komutanı, adı geçen köyde gördüğü Ermeni mezalimini şöyle anlatmaktadır:

a) Odalara doldurularak öldürmeye teşebbüs ettikleri, Müslümanlardan 278'i ölmüş, 42 sinin çoğu ağır yaralı olarak bulunmuştur.

b) 278 şehid içinde ırzlarına tecavüzden sonra öldürülerek ciğerleri duvarlara asılmış genç kızlar, karınları deşilmiş hamile kadınlar, beyinleri çıkarılmış veya vücutlarına benzin dökülerek yakılmış çocuk ve erkekler bulunmuştur.

c) Ilıca da aynı âkibete uğramıştır. Burada yüzlerce masum öldürülmüştür (Ermeni Mezalimi, s. 69-75, İslâm Ahalinin Duçar Oldukları Mezalim Hakkında Vesaike Müstenid Ma'lûmat adlı eserde bu konuda yeterli bilgi ve fotoğraflar verilmektedir).

Ermeni katliâmı Erzurum'un içinde de çok masumun canım almıştır. Rus Generali Odişelidze'nin Erzurumdan ayrılmasından sonra başlayan Erzurum katliâmı, Atranik ve Dr. Azaryef tarafından düzenlenmiş ve yaptırılmıştır. 10 Şubat 1918 günü başlayan katliâm sırasında bütün mahalleler devriyeler tarafından sarılmış, çarşı ve pazarda bulunan çocuk, ihtiyar, kadın, erkek yol yaptırmak bahanesiyle toplanmıştır. Bu masumlar gruplar halinde Kars Kapısı dışına getirilip üzerleri iyice aranmış, para ve kıymetli eşyaları tamamen alındıktan sonra hazırlanan çukurlara doldurulmuştur. Sonra Erzurum garnizonlarında bulunan Ermeni askerleri, evlere saldırmaya başlamışlar ve yağma, öldürme, ırza tecavüz gibi kötülükleri bütün şiddetiyle yapmışlardır. Bu katliâm, Türk birliklerinin Erzurum'u kurtarma tarihi olan 24 Şubat 1918 tarihine kadar sürmüştür. Erzurum'a giren Türk birlikleri şehir içinde 2127 şehit erkek cesedi defnetmişler, ayrıca Kars kapısı dışında 250 ceset bulmuşlardır. Cesetler üzerinde balta, süngü ve mermi yarasına, ciğerleri çıkarılmış, gözlerine kazık çakılmış cesetlere rastlanmıştır. Özet olarak Erzurum'da katliâma uğrayan ihtiyar, kadın, çocuk ve erkeğin toplamı 8000 (sekizbini) bulmaktadır.

Erzurum'dan geri çekilen Ermeni birlikleri Pasinova köylerinde de katliâma devam etmişlerdir. Hasankale tamamen yakılmış ve halkı öldürülmüştür. Bu kasabaya giren Türk birlikleri, sokaklarda acı acı bağıran kedi ve köpeklerden, alevler içinde yanmakta olan kasabadan, sokaklarda öldürülmüş ihtiyar, çocuk ve kadın cesetlerinden başka bir şeye rastlamamışlardır. Kasabada öldürülenlerin sayısı 1500'ü bulmuştur.

Hasankale'de yıkıntılar içinde canlı kalmış olan 100, Köprüköy' de 85, Badicivan'da 200, toplam 395 ağır yaralı kadın, erkek ve çocuk Türk birlikleri tarafından toplanarak tedavi için hastanelere yerleştirilmiştir.

Ermeniler, Erzurum'un kuzeyinde bulunan Erginis (Yerlisu) köyünden 50 kadın, çocuk, ihtiyar öldürdükten sonra köy tamamen yakılmıştır. (III.-Ordu Mezâlim Dosyası). Hoşan ve Kalçık köylerinden 50 erkeğin cesetleri Gümgüm (Varto) da bulunmuştur Makalisor köyü halkıyla Gümgüm (Varto) daki erkekler, yol yaptırılmak bahanesiyle götürülmüş ve bunların âkibetleri meçhul kalmıştır. Ermeni birlikleri Varto da 20 kadın ve çocuğu da öldürmüşlerdir.

Ermenilerin Kars ve ötesinde yaptıkları mezâlim de şöyle özetlenebilir:

29 Nisan 1918 tarihinde Gümrü'den 500 araba ile Ahılkelek'e götürülmekte olan 3000 kadar kadın, ihtiyar, çocuk ve erkek yolda öldürülmüştür.

Bir Ermeni birliği Kağızman doğusundaki Kulp ve Revan bölgesindeki Müslüman köylerini yakıp yıkmış, kadın, çocuk ve erkeklerini öldürmüşlerdir.

1 Mayıs 1918 tarihinde 100 kadar Ermeni atlısı, Şiştepe, Dörkene ve civarında 60 çocuk,

kadın ve erkeği öldürmüşlerdir.

25 Nisan 1918 tarihinde Kars'ın doğusundaki Subatan köyünde büyük-küçük 750 Müslümanı balta ve bıçakla öldürüp ateşle de yakmışlardır.

Magosto ve Alaca köylerinde 100'den fazla insan öldürüldüğü gibi Tekneli, Hacıhalil, Kaloköy, Harabe, Vagor, Yılanlı, Kinak köyleri halkı tamamen öldürülmüşlerdir.

1 Mayıs 1918 tarihinde Ahılkelek çevresindeki Acaraça, Dangal, Mulanıs, Murcahit, Padıgna, Havur ve Kumrus köyleri yakılmış, halkı da tamamen öldürülmüştür.

Kars'taki Türk esirlerinden bir kısmı Karsta bir kısmı da Gümrü' de süngü ile öldürülmüştür.

Ermeni zulmünün, akim alamayacağı dereceye vardığı görülmektedir. Ahılkelek bölgesindeki Müslümanlara Ermenilerin yaptıkları mezâlim hakkında Rus memurlarından I. Aksire Dairesi Müfettişi Haraşenko, kendi el yazısı ile verdiği raporda olayları şöyle anlatmaktadır:

"1917 Kasımından itibaren 1918 senesi 21 Mayısına kadar Ermenilerin Ahılkelek Sancağında yerli ve sadık Müslüman halka karşı yaptıkları vahşetleri açıklayacağım. Gerek yerli Gürcülerin bana anlattıklarına dayanarak ve gerekse bizzat görmüş olduğum olayları, gözlerim yaşlarla dolu olarak yazmaya başlıyorum:

Geçen sene Kasım Ayı sonunda Akbabalı sekiz Müslüman, yerlilerden ot satın almak üzere Bagdanofka köyüne geldiler. Bunu haber alan Hocabey köyü Ermenileri, hemen sekiz Müslümanın etrafını çevirerek hançerlerle üzerlerine saldırıp dördünü öldürdükten sonra gözlerini oydular ve dillerini kestiler. Daha sonra cesetlere çeşitli hakaretler yaptıktan sonra diğer dördünü de silahla öldürerek cesetlerini Akbabalılara verdiler. Hançerlerle öldürdükleri dört cesedi yaktılar. 1918 yılı Ocak ayında Ermeniler, Müslüman köylerine saldırılara başladılar. Önce "Silâhlarınızı bize teslim ederseniz size hiçbir şey yapmayız" diyerek söz verdiler. Müslümanlar, Ermenilerin sözlerine inanarak silâhlarım teslim ettiler. Halbuki Ermeniler yalan söylemişlerdi. Müslümanların silâhlarını aldıktan sonra Tospiya, Kokiya, Verivan, Tonokam, Kulilis, Pankana, Sogomakuvaşi Alovuvejva ve Gümris köylerini yakıp yıktılar; köylerin zahire, hayvan ve bütün eşyalarını alıp götürdüler. Köy halkının bir kısmını hemen orada öldürerek, geri kalan kadm ve erkekleri esir olarak Ahılkelek kasabasına götürdüler orada bunlara 24 saatte bir funt (400 gram) ekmek ile sudan başka hiçbir şey vermediler. Açlık ve pislikten, esirler arasında tifo çıktı. Doktorlar, esirlerin daha iyi beslenmeleri ve temiz tutulmaları için müracaat ettilerse de Ermeniler, dikkate almayarak Müslümanların hesapsız kırılmasına sebep oldular. Kimse yardım edemedi. Çünkü Ermeniler, Müslüman esirlerin kapattıkları binanın çevresine bile kimseyi bırakmıyorlardı.

İşte 21 Mayıs 1918 tarihinde Türk Ordusu Kurzah (Karsak) köyünü işgal ettiği zaman bütün Ermeniler kaçmaya başladılar ve esirlerin bulunduğu binayı yıktılar. Müslümanlar bu yıkıntılar altında kaldılar. Cesetlerin bir kısmını da çukurlara atarak üzerlerine kireç döktüler. Daha sonra da neft ile yaktılar.

Görülüyor ki Ermeniler, tarihte eşi görülmemiş, aklın alamayacağı derecede, zulümler yapmışlardır. Asırlarca eşit vatandaşlık haklarına sahip olarak birlikte, barış içinde yaşadıkları Türklere, sırf muhteris devletlerin kışkırtmalarına kapılarak ve bir bağımsızlık hayaliyle bu zulüm ve katliâmları reva görmüşlerdir. Zulme uğrayan, namusuna tecavüz, malı

yağma, canına kasdedilen Türk halkı da elbette eli kolu bağlı duramazdı. O da kendisini savunmak zorunda kalmış, bazı köylerde bu yapılanlara mukabele etmek isteyenler olmuş, fakat yine de devlet kuvvetleri mukabele edenleri şiddetle cezalandırmıştır.

Adana'daki Ermeni ayaklanması, bunun en bariz örneklerinden biridir. İkiyüz silâhlı Ermeni Komitecisi, kendi aralarında and içerek bütün Müslümanları öldürmeyi kararlaştırmış, bunun üzerine Adana ve Mersin'de birtakım Ermeni gençleri eski Ermeni şarkılarını sokaklarda haykırarak dolaşmaya başlamışlardır. **Ermeniler zayıf buldukları Türk evlerine dalıyor, ırza, cana ve mala saldırıyorlardı. Saldın 4 gün, 4 gece sürdü. Sonradan isyanın tahrikçisi Muşeg Mısır'a kaçtı, oradan Amerika'ya gitti ve Amerikan Ermeni kilisesi piskoposu oldu.**

İşte memleket bu güç şartlar içinde iken tehcir kanunu çıkartmıştır. Hükümet bu kanunla savaş bölgesinde halk ve ordu için tehlikeli duruma gelen Ermenileri, bölge dışına çıkarmak zorunda kalmıştır. Buna sebep, Ermenilerin kendi tutumları, ihanetleridir. Yoksa Ermeniler, asırlarca Türk halkından, ve Türk devletinden iyilik ve himaye görmüşlerdir. Müslüman halk, cephelerde düşmana karşı göğüslerini siper edip can verirken Ermeniler askerlikten de muâf olarak iktisadi durumlarını güçlendirmişler, özgürlük ve refah içinde yaşamışlardır. Memleketin duvarcılık, ayakkabıcılık, kuyumculuk gibi çeşitli mesleklerini de kendi ellerinde bulundurmuşlardır. **Böyle adalet, özgürlük ve refahı ancak Türk tebaası olarak görmüşlerdir. Buna karşı gelmek, nankörlüktür.**

Sonuç

İslâmî en güzel şekilde yaşayan Müslüman Türk halkı, sözünde duran ihanet etmeyen komşusuna, hangi dinden olursa olsun kötülük etmemiştir. Çünkü Rasûlüllâh sallallâhü aleyhi ve sellem: **"Müslümanın elinden ve dilinden kimsenin zarar görmeyeceğini',** buyurmuştur. İngiliz Müslümanlarından John Davenport, Hz. Muhammed ve Kur'ânı Kerîm adlı eserinde Müslümanların meziyetlerini şöyle anlatıyor:

".. Kitap ehline cizye vermeleri teklif edilirdi. Müslümanlar, müsamaha sınırını nadir olarak aşmışlar, gayri Müslimlere verdikleri sözü tutmuşlar, İslâm fatihleri, Roma ve Bizans fatihlerine nispetle gayet mu'tedil ve müsamahakâr davranmışlardır. Sırf hakikat olarak üzere şunu söyleyebiliriz ki: şayet Batı prensleri, Araplarla Türklerin yerine, yani Şarkta hakim bulunsalardı, Müslümanların Hristiyanlığa gösterdikleri müsamahayı Müslümanlara kesinlikle göstermezlerdi. Çünkü Garp amirleri, kendi dinlerinden oldukları halde başka mezhebe sülük edenlere en zalimane işkenceleri reva görmüşlerdir.

"Araplar, Türkler ve diğer Müslümanlar Hristiyanlara karşı, Batılı milletlerin Müslümanlara karşı izledikleri hattıhareketin aynını takib etmiş olsalardı, Şarkta Hristiyanlıktan eser kalmazdı.

"Goryu diyor ki: Müslümanların, Hristiyanlara karşı hattı hareketi ile, Papalığın, gerçek müminlere reva gördüğü zulümler, hiçbir suretle kıyas edilemez. Vudvalar aleyhindeki savaşta yahut Saint Bartelmi katliâmlarında o kadar kan döküldü ki yalnız bu kanlar, Müslümanların döktükleri Hristiyan kanından pek çok fazladır. Müslümanlığın zalim bir-din olduğu hakkında beslenen müteassıp fikirlerden Hristiyanları kurtarmak gerekir. Bunların fikrine göre gûya Müslümanlık, ya ölüm veya Hristiyanlığı terk tehdidiyle yayılmıştır. Bunun asıl ve esası yoktur. Papalığın yamyamlığa varan zulüm ve işkencesine nazaran

Müslümanların hattı hareketi en halim ve mütevazi hareketti. İslamiyet insanlara iyilikseverlik ruhunu üflemiş, sosyal faziletleri güçlendirmiş, bu suretle medeniyet üzerinde mühim bir tesir yaparak bütün Doğu Dünyası için nimet olmuş, binaenaleyh, Hz. Musa tarafından kâfirleri imha için ihtiyatsızca kullanılan kanlı silâhlara muhtaç olmamıştır." (Hz. Muhammed ve Kur'anı Kerîm, s. 87—88).

Her yazımda ve her vesiyle ile ifade ettiğim gibi İslâmî en güzel yaşayan Müslüman Türk milleti, her gittiği yerde adaleti ve kahramanlığı ile cihan milletlerini kendisine hayran bırakmıştır. Rasûlüllâh sallallâhü aleyhi ve sellemin: ***"İstanbul elbet Fetholunacaktır, onu Fetheden asker ne güzel asker, onu fetheden kumandan , ne güzel kumandandır'"*** (Musned ibn Hanbel ve Mustedrek) meâlindeki hadisleri, Müslüman Türk askerinin meziyet ve faziletini her kese örnek göstermiştir. Eğer bu millet, gittiği yerlere adalet yerine zulüm ile, zorbalıkla gitmiş olsaydı çıkan bir olayın ancak bir iki ay sonra duyulabildiği, gönderilen askeri yardımın aylar sonra ulaşabildiği Yugoslavya, Libya, Cezayir, Mısır, Yemen, gibi uzak ülkelerde asırlarca hâkim olması mümkün değildi.

Bir konuşmacı olarak katıldığım Cezayir 12 nci İslâm Düşüncesi Konferansında Tevfîk el-Medenî isimli bir âlim, Osmanlının, bölge halkına gösterdiği adaleti, Kanuni'nin ve sonraki padişahların, adaletten ayrılmamaları için yöneticilere gönderdiği fermanları dinleyicilerin dikkatine sundu. Biz de bir yabancının ağzından duyduğumuz gerçeği yansıtan bu sözlerle inşirah duyduk.

Güneş balçıkla sıvanamaz. Türk halkının iyilikseverlik, fazilet ve adaleti bütün dünyaca müsellemdir. Ermenilerin, iyilik ve himaye gördükleri Türk halkına karşı katliâm iftira ve yaygaraları, yabancı ülkelerdeki masum Türk diplomatlarını kahpece kurşunlamaları, kendilerine bir yarar sağlamaz. Türkler Anadolu'yu onlardan almadılar ki şimdi Türklerden hak istemeğe kalksınlar. Toprak Allah'ın yarattığı topraktır. Allah bu toprağı Zaman zaman çeşitli milletlere armağan etmiştir ve son olarak da ve inşallah bir daha çıkmamak üzere Türk milletine vermiştir. Rusya dışında Avrupa'nın en büyük ordusuna sahip Türk milletinin elinden bu toprakları kimse alamaz. **Üç beş maceracı Ermeninin hunhar ve caniyane davranışları, hiç şüphesiz büyük Ermeni çoğunluğunu da üzmektedir.** Bu maceracılar, Anadolu'yu parçalayıp yutarak sıcak denizlere inme emelinde bulunan büyük bir devletin oyuncağı olmaktan öteye geçemezler. Allah'ın nasib ettiği, bin yıldanberi de şehitlerimizin kanıyla sulanmış bulunan bu mübarek toprakları hiç kimse Türk milletinin elinden alamaz. Akif'in dediği gibi:

Kim bu cennet vatanını uğruna olmaz ki fedâ,
Şühedâ fışkıracak toprağı sıksan şühedâ,
Cânı, cânânı, bütün vârımı alsın da Hüdâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ

Kaynak: Prof. Dr. Süleyman ATEŞ, "Müslüman Türkler Hiçbir Kavme Zulmetmemişlerdir", A.Ü.İ.F. Dergisi, 1983, s. 765-778.

NEDEN HER ŞEY HÂLÂ YOK OLUP GİTMEDİ?
[Pourquoi tout n'atil Pas déjà disparu?]

JEAN BAUDRILLARD
Çeviren: Oğuz Adanır

ÖNSÖZ

Hiçbir şeye sahip olmayanın elindeki alınacak.

Matta, 25:29[1]

"Bir şeyler olması gerekirken neden hiçbir şey yok?" sorusu Leibniz'in sorduğu sorunun tam tersi olup, böyle bir soru sormak metafizik düşüncenin de kesinlikle saf dışı edilmesi anlamına geliyor.

Artık varlık yok hiçlik var. Borges'in dostu olan Macedonio Fernández dalia önce hiçlikle ilgili bir araştırma yaparak sorgulamayı olabilecek en uç noktalara taşımış Arjantinli bir yazardır: ***"Hiçlik de dahil olmak üzere hiçlik konusunda, yalnızca hiçlik konusunda ama tamamıyla değil her şey araştırılabilir. Hiçlik konusunda daha ileri gidilerek hiçliğin sahip olduğu pek çok ince ayrıntıya kadar inilebilir "***[2] Jean Baudrillard bu hiçlik sınırlarını daha da genişleterek en ince ayrıntılara kadar inmektedir. Burada bir sonuca varmak gerekmektedir. İyiliğin, kötülüğün saf dışı edilmesinin; sonsuzluğun, zamanın saf dışı edilmesinin; her şeyin/hepsinin, hiçliğin saf dışı edilmesinin bir sonucu olduğu düşünülüyordu. İnsanlar her zaman her şeyi bir araya getirmek, ikiliği indirgemek, kötülüğü saf dışı etmek, hiçliği yok etmek gibi totaliter bir tavır takınmışlardır. Bu yöntemle de dünyadaki anlam karmaşasına bir son vermişlerdir.

Oysa hiçlikle birlikte yaşamayı öğrenmek gerekmektedir. Asıl önemli ve değerli olan şey hiçliktir. **"Uçan bir güvercin[3] için hava ve rüzgâr ne anlama geliyorsa, insan için de hiçlik o kadar hayati bir öneme sahiptir."** Kant'ın verdiği örnekteki "hafif güvercin" her türlü direnci alt ettiği takdirde daha iyi uçabileceğini düşünmektedir.

Bu bir nihilizm olarak nitelendirilebilir mi?

Hayır nitelendirilemez, zira nihilizm hiçliğin unutulması demektir. Sahip olduğu o insanı her şeye karşı duyarsız kılma gücü sayesinde nihilist olan bir şey varsa o da sistemdir. Baudrillard'ın deyimiyle sistem "hakikaten inkarcıdır", çünkü kendisi hiçliğin, her türlü illüzyonun inkâr edilmiş biçimidir. Geriye meydan okuyan, dünyanın bir illüzyona benzediğini iddia edip, bir şeyler olması gerekirken neden hiçbir şey olmadığını soran ve "hiç bitip tükenmeyecek bir anlam görünümüne sahip hiçliğin peşini bırakmayan" radikal düşünceden başka bir şey kalmamıştır.

Bu bir karşı metafizik düşünce değil, tamamıyla metafizik düşünce karşıtı olarak nitelendirilebilecek bir düşüncedir.

---

[1] Jean Baudrillard tarafından aktarılmıştır, *Les Exilés du dialogue* (Enrique Valiente Noailles ile birlikte gerçekleştirilen kitap), Paris, Galilée, 2005, s. 154.

[2] Papiers de Nouveauvenu et continuation de Rien, *Paris, José Corti, 1992, s, 157.*

[3] Les Exiles du dialogue, a.y.

François L'Yvonnet

NEDEN HER ŞEY HÂLÂ YOK OLUP GİTMEDİ?

Zamandan söz ettiğim sırada onun varlığını hissedemiyorum.

Bir yerden söz ettiğim sırada o yer ortadan kaybolup gitmiş oluyor.

Bir insandan söz ettiğim sırada o insan ölmüş oluyor.

Zamandan söz ettiğim sırada akıp geçmiş oluyor.

Bu durumda insanın ortadan kaybolup gittiği bir dünyadan söz edebiliriz.

Burada söz konusu olan şey ortadan kaybolmadır yoksa tükenme, yok olup gitme ya da ortadan kaldırılma değil. Kaynakların tüketilmesi, türlerin yok edilmesi gibi şeyler fiziksel süreçler ya da doğal olgulardır.

Zaten bütün fark da burada yani insanoğlunun kesinlikle özgün bir ortadan kaybolma biçimi icat etmiş olan yegâne varlık olup, bunun doğa yasalarıyla hiçbir ilişkisinin bulunmamasındadır. Belki de bu bir ortadan kaybolma sanatıdır.

ARŞİMEDİN BULUNDUĞU NOKTA

İşe gerçeğin ortadan kaybolmasından başlayalım. İletişim araçlarıyla sanal teknolojinin ortaya çıktığı ve her yerin değişik tipte ağlarla kaplandığı bir çağda gerçekliğin katledilmesinden yeterince söz edildi. Bu arada gerçeğin ne zaman ortaya çıkmış olduğu meselesi unutulup gitti. Biraz yakından incelendiğinde gerçek dünyanın bilimsel, analitik yöntemle değiştirilip dönüştürülme ve bu işin teknoloji aracılığıyla gerçekleştirilme kararının verildiği modernleşme çağında ortaya çıktığı görülmektedir. Hannah Arendt'in deyişiyle yeryüzü dışında (Galileo'nun teleskopu bulması ve matematiksel hesabın keşfedilmesiyle başlayan) bir Arşimed noktası icat edilerek doğal dünya kesinlikle bu noktanın dışında kalan bir yerlere taşınmıştır. Bu bir yandan dünyayı çözümlemeye ve dönüştürmeye çalışan insanın aynı zamanda bir gerçekliğe benzettiği dünyadan kopmaya başladığı andır, öyleyse paradoksal bir şekilde gerçek dünyanın ortaya çıktığı andan itibaren ortadan kaybolmaya başladığı söylenebilir.

Sahip olduğu o istisnai öğrenme yeteneği sayesinde insan bir yandan dünyaya bir anlam, bir değer ve bir gerçeklik kazandırmaya çalışırken, diğer yandan bunlara koşut bir şekilde eriyip gitmelerini sağlayacak bir süreç başlatmıştır ("çözümlemek" sözcüğün gerçek anlamında "eritmek" demektir).

Hiç kuşkusuz daha önceki dönemlere giderek kavram ve dilyetisi sözcüklerinin de ne zaman ortaya çıkmış olduklarına bir bakmak gerekir. Çünkü insan şeyleri kafasında canlandırıp, isimlendirip kavramsallaştırarak var ederken aynı zamanda da onları ait oldukları ham gerçekliğin içinden kurnazca çekip alarak yok olmalarına neden olmaktadır. Örneğin, sınıf mücadelesi de Marx onu bu şekilde adlandırdıktan sonra ortaya çıkmıştır. Oysa Marx ona bu ismi yakıştırmadan önce de çok yoğun bir mücadele vardı. Bu ismi aldıktan sonra zaman içinde yoğunluğunu yitirmiştir. Bir şeye bir isim verilip, temsil edilebilir bir hale getirilip, bir kavram niteliği kazandırıldığı andan itibaren o şey bir hakikate dönüşme ya da kendini bir ideoloji olarak dayatma pahasına bile olsa yavaş yavaş canlılığını yitirmektedir. Bilinçaltı ve Freud tarafından keşfedilmesi konusunda da benzer şeyler söyleyebiliriz. Bir kavram ortaya çıkmaya başladığında temsil ettiği şey ortadan kalkmaya başlamaktadır.

Hegel, baykuş gün batarken uyanır demektedir.

Kendisinden sanki bir gerçeklikten, tartışılmaz bir gerçeklikten söz edercesine söz edilen ve hakkında bu kadar çok şey söylenen küreselleşme belki de artık popülaritesini yitirmiş bir hareket olup, biz şu anda başka bir şeyle cebelleşiyor olabiliriz.

Gerçek, kavramın içine bu yöntemle sokulup yok edilmektedir. Daha da paradoksal olarak nitelendirilebilecek bir şey varsa o da kavramın, fikrin (ama aynı zamanda fantazm, ütopya, düş ve arzunun) tam ters denilebilecek bir süreç aracılığıyla gerçekleştirilme anında nasıl ortadan kaybolduğudur. Gerçeklik abartılı boyutlara ulaşıp her şey yok olmaya başladığında, sınır tanımayan teknolojik olanaklar zihinsel ya da maddi anlamda her yeri sarıp sarmalamaya başladığında, insan sahip olduğu tüm olanakları zorlayarak materyalizmin ulaştığı en üst aşama olarak nitelendirilebilecek istisnasız tüm yaşam alanlarından kovarak kendisini içine kabul etmeyen yapay bir dünya oluşturup ortadan kaybolabilmektedir. (Marx'a göre bu yorumlamaların ulaştığı idealist bir aşama olup, bu aşamada dünyanın insandan yoksun bir dünya haline getirilmesinin önü alınamayacaktır). Böyle bir dünya kesinlikle nesneldir, çünkü ortada onun varlığına tanıklık yapabilecek hiç kimse kalmamıştır. Tamamıyla işlemsel bir biçim kazandırıldığından bizim tarafımızdan zihinsel bir şekilde canlandırılmaya ihtiyacı olmadığı gibi kafada yeniden canlandırılabilmesi de olanaksızdır.

Zira insanın temel özelliklerinden biri yeteneklerini sonuna kadar zorlamamakken, teknolojik nesnenin temel özelliklerinden biri yeteneklerini sonuna kadar zorlayarak bunların çok ötesine geçip, kendisiyle insan arasına kesin bir sınır çizgisi çekmek hatta yaşamın her alanında insana karşı kullanabileceği sınırsız sayıda olanağa sahip olup, belli bir süre sonra insanın tamamıyla ortadan kaybolmasını sağlamaktır.

Marx'ın öngördüğü modern dünya çelişki üstüne oturan, olumsuz sürecin itici güç görevi yaptığı bir yerken; zaman içinde giderek abartılı boyutlara ulaşan kusursuzlaşma çabasıyla şeylerin var olabilmek için artık karşıtlarına gerek duymadıkları, ışığın var olabilmek için artık gölgeye, dişinin var olabilmek için artık erile (ya da tersi) ihtiyaç duymadığı, iyiliğin artık kötülüğe, dünyanın ise artık bizim varlığımıza gerek duymadığı bir yer haline gelmiştir.

Bunlar bize insanın (ve bununla ilişkili her şeyin, örneğin Günthers Anders'in sözünü ettiği geçerliğini yitirmiş olmak, değerlerin can çekişmesi, vs.) ortadan kayboluş biçiminin kendine özgü içsel bir mantığa boyun eğdiğini, insanlığın en büyük projesini gerçekleştirmesinin, evreni egemenlik altına alma gibi devasa bir projeyi gerçekleştirme arzusunun, her şeyi bilen bir varlık olmaya çalışmasının ki, onun hayvan türlerinden çok daha hızlı bir şekilde ortadan kaybolmasını hızlandıran şey de budur artık tüm doğallığını yitiren gelişme sürecini hızlandırmanın bir sonucuna benzediğini göstermektedir.

İnsan bütün bunları sıradan bir ölüm içtepisine boyun eğerek, kendi üstüne kapanmasına, zihinsel gerilemeye yol açabilecek birbirlerinden ayırt edilemeyen biçimlere dönüşerek değil; tam tersine gidilebilecek en uç noktaya kadar gitmesini sağlayacak bir içtepiye boyun eğerek, tüm gücünü ve yeteneklerini sergileyerek hatta işi ölümü bile ortadan kaldırmayı düşlemeye kadar götürerek yapmaktadır.

İşin en tuhaf olan yanı öyle ya da böyle yapmak arasında herhangi bir fark bulunmamasıdır. Yaşama arzusunu (Eros'u, tabii Eros sahip olunan tüm yeteneklerin ortaya dökülmesi, bilimsel araştırma, bilinç ve haz alma konularında derinleşmek anlamına geliyorsa) olabilecek en uç

noktalara taşımak insanlığın yine sanal düzeyde ortadan kaybolmasına yol açmaktadır. Sanki bir yerlerde birileri bizim için böyle bir yazgı belirlemiş ve biz de uzun bir süreliğine bu programı yaşama geçirmek zorundaymışız gibi davranıyoruz ki, bu da insanı zorla apoptoz olarak adlandırılan hücrelerin kendi kendilerini yok etme sürecini başlatmasını düşünmeye zorluyor.

İnsan bütün bunları kendisinden kaçılması olanaksız bir yazgıya benzetebilir ya da bir yazgı il-lüzyonu şeklinde algılayabilir. Biz de bu yazgının gidişatına boyun eğerek sonunda Canetti'nin sözünü ettiği o nokta, yani *vanîshing point'i* aşıp (ufuk noktasının ötesine) geçmiş olabiliriz; başka bir deyişle insanlık farkına bile varmadan gerçeklik ve tarihe son vermiş; hakiki ve sahte arasındaki her türlü ayrım ortadan kaybolmuş olabilir, vs.

Bu durumda bizim ve sahip olduğumuz bedenin bizi tamamıyla egemenliği altına almış olan teknolojinin (düşüncenin yapay zekâya özgü bir ilk dönem/ çocukluk dönemi hastalığı olarak görülmesi ya da insanın makineye özgü bir ilk dönem hastalığı, ya da gerçeğin sanala özgü bir ilk dönem hastalığı olması gibi) görünmez/hayaletleşmiş parçası, zayıf halkası, ilk dönem hastalığından başka bir şeye benzemediği söylenebilir.

Her şeyin hâlâ bir başlangıç noktası ve bir de sonu olduğuna, neden sonuç ilişkilerine, doğum ve ölüm, ortaya çıkma ve ortadan kaybolma süreçlerine boyun eğen çizgisel gelişme perspektifine uygun bir şekilde olup bittiğine inanılmaktadır.

ORTADAN KAYBOLMA SANATI

Ortadan kaybolma olayı başka bir şekilde, tekil bir olay ve belli bir şeyi arzulama, yani artık bu dünyaya ait olmama arzusu gibi de düşünülebilir ki, bu olumsuz bir şey olmayıp tam tersine bizim yokluğumuzda dünyanın (fotoğrafi) nasıl bir yere benzeyeceğini ya da sonun ötesinde neyin bulunduğu, öznenin ötesine geçildiğinde neyle karşılaşılacağı, her türlü anlamlama biçimiyle her şeyin ortadan kaybolduğu ufuk çizgisinin ötesinde neyin bulunduğu, dünyada hâlâ olup biten bir şeyler olup olmadığı, şeylerin önceden programlanmamış bir şekilde ortaya çıkıp çıkmadıklarını öğrenme arzusu şeklinde de ifade edilebilir. Ortadan kaybolma tamamıyla dış görünümle ilgili bir şey olup, dünya o ilk ortaya çıktığı haline (yoksa yalnızca dil aracılığıyla yeniden canlandırılabilen gerçek dünyanın değil) benzeyen görünümüne ancak kendisine sonradan eklenen tüm değerlerin ortadan kaybolmasıyla yeniden kavuşabilecektir.

Burada ortadan kaybolma sanatının, bir başka stratejinin ilk belirtileriyle karşılaşılmaktadır. Burada değerler, gerçek, ideolojiler, nihai amaçlar çözülüp gitmiştir.

Ancak aynı zaman dilimi içinde ortaya bütün bunlarla oynama olanağı sunan (kesinlikle kültürel ve estetik bir anlama sahip olmayan) ve daha çok savaş sanatını andıran bir oyun çıkmıştır.

Modern dünyada sanat denilen şey yalnızca gerçeğin bir başka gerçek üretme biçimi lehine ortadan kaybolmasını sağlama şeklinde değil, Hegelln dediği gibi, sanat, sanat olarak nitelendirildiği süre içinde yavaş yavaş ortadan kaybolma şeklinde ortadan kaybolabildiği ölçüde var olabilmektedir. Zaten gerçek ortadan kaybolabildiği ölçüde bir olay olma özelliğine, hayati bir öneme sahip olabiliyordu. Dikkat edilirse "olabiliyordu" diyorum, zira günümüzde ortadan kaybolan sanat ortadan kaybolmuş olduğunun farkında değildir. Zaten işin en kötü yanı da budur, çünkü uzun bir süreden beri içinde bulunduğu bu derin koma halinde yoluna devam etmektedir.

Sanat, ortadan kaybolduktan sonra yaşamayı sürdüren her şeyin paradigmasına dönüşmüştür.

Çok abartılı boyutlara varan üretimleri nedeniyle henüz ortadan kaybolmamış gibi görünmeye, canlı bir biçime sahip olduklarım göstermeye çalışanların yanı sıra ortadan kaybolmakla meşgul olanlar ve ortada görünmedikleri halde var olmayı sürdürenlerden de söz edebiliriz. **Örneğin, politika dünyası bir mağaraya ait gölgeleri yansıtmaktan başka bir şey yapmazken, bu mağaranın içinde dolanan etten kemikten yoksun varlıklar etten kemikten yoksun olduklarının kesinlikle farkında değil gibidirler. Bu şekilde ortadan kaybolan kurumlar, değerler, bireylerin listesini yapmak çok zaman alacağı için bunu bir kenara bırakıyoruz.**

Buna karşın maalesef insan olarak kendimize rağmen bundan böyle örneğin, klonlanma, enformatizasyon ve ağlar aracılığıyla bu yapay yaşam alanının bir parçasına dönüşmüş olabilir, ortadan kaybolmuş olmakla birlikte bir türlü tamamıyla ortadan kalkmış gibi görünmeyen bir şeyleri sonsuza dek sürdürebiliriz. Oysa asıl maharet ölmeden önce ve ölmek yerine ortadan kaybolmayı başarabilmektir.

Zaten hiçbir şey tamamıyla ortadan kaybolmadığı gibi ortadan kaybolan her şey de birtakım izler bırakır. Sorun her şeyin ortadan kaybolduğu bir yerde geriye nelerin kalmış olduğudur. Bu biraz Lewis Carroirun Cheshire kedisinin başına gelenlere benzemektedir. Kedi biçimsel anlamda görünmez hale geldiğinde bile gülümsemeyi sürdürmektedir. Bu olay Tanrı'nın başına gelenlere de benzetilebilir, başka bir deyişle Tanrı ortadan kaybolduktan sonra da yargılamayı sürdürmektedir. Gülümseyen bir kedi insanı yeterince korkutabilirken, kendisi görülmediği halde gülümsemeyi sürdüren bir kedi insanı daha da çok korkutabilir... ***Yargılayan bir Tanrı insanı yeterince korkuturken, bir de gittikten sonra yargılamayı sürdüren bir Tanrı düşünün...***

Öyleyse ortadan kaybolan her şeyin kurumlar, değerler, yasaklar, ideolojiler hatta düşünceler kaçak bir şekilde yaşamayı sürdürdüğü ve gizli bir etkileme gücüne sahip olduğu söylenebilir. Antik çağ tanrılarının Hıristiyanlaşma döneminde şeytana dönüştürülmeleri gibi. Ortadan kaybolan her şey yaşantımızın içine eser miktarda sızarak boyun eğmekte olduğumuz güncel süreçten çok daha tehlikeli sonuçlara yol açabilmektedir. İçinde yaşamakta olduğumuz hoşgörü ve şeffaflık döneminde birer birer ortadan kaybolan yasaklar, denetimler, eşitsizliklerin zihinsel evrenimize kalıcı bir şekilde yerleştikleri görülmektedir. Hatta bilinçaltından hiç söz etmeden daha önceki yaşamlarımızın izlerini sürebileceğimizi düşleyebiliriz. Hiçbir şey tamamen ortadan kalkmamaktadır. Ancak burada parapsikolojik açıklamalara başvurmadan ve psikolojinin dışına çıkmadan tıpkı gerçekliğinkine benzer bir şekilde ortadan kaybolan özneyle ilgilenelim.

Bir irade, özgürlük ve yeniden canlandırma örneğine benzeyen özneyle bir iktidar, bilgi ve tarih öznesinin arkasında kendi hayaletini, suda yansıyan narsisik ikizini bırakarak gerçekten de ortadan kaybolduğu söylenebilir. Özne dağınık, belirsiz ve tözden yoksun bir öznellik yararına ortadan kaybolmuştur. Başka bir deyişle her şeyi kuşatan ve etten, kemikten yoksun bomboş bir bilincin yansıtıldığı muazzam bir alana dönüştüren özne vücudun yaydığı uçucu bir maddeye benzemektedir yani her şey nesnellikten yoksun öznellik ışınlan yaymaktadır. Artık her monad, her molekül kalıcı bir görünüm arz eden narsisizmle dur durak bilmeyen imgesel yinelemeler ağına düşmektedir. Artık hiçbir şeyle mücadele etmediği için ortadan kaybolan özne, dünyanın sonu geldiğinde karşılaşacağımız öznellik imgesi işte böyle bir şeye benzemektedir. Özne kendisinden kaçamadığı nesnenin, gerçeğin, Ötekinin, bir anlamda artık bu hiçbir şeyin karşı çıkamadığı olayın kurbanıdır.

En büyük rakiplerimiz artık bizi ortadan kaybolup gitmekle tehdit ediyorlar.

Ortadan kaybolmanın en büyük boyutlusu yalnızca şeylerin sanal düzeyden öteye geçmeyen bir töz değişikliğine uğraması, gerçekliğin iç içe geçmiş görünümlerden ibaret bir şeye benzemesi değil aynı zamanda öznenin sınırsız bir bölünmeye uğraması, bilincin gerçekliğin en ince ayrıntılarının içine kadar zincirleme bir şekilde püskürtülmesi demektir. Hemen her şeyi belirlediği, şeylerin gidişatı onunla özdeşleştirildiği andan itibaren bilinç (irade, özgürlük) yüzeysel bir şey haline gelmektedir. Din konusunda bir çözümleme yapan, yani dinle dünyayı özdeşleştirdiğini sanan kardinal Ratzinger de dini dünyaya (politika, toplumsal, vs.) hizmet eden bir şeye dönüştürerek yüzeyselleştirmektedir. Aynı nedenden dolayı her gün sıradan nesnelliği kendisinden ayırmakta zorlandığımız sanat yaşamdan farklı bir şey olarak kalmayı sürdüremediği için yüzeysel bir şeye dönüşmüştür.

Öte yandan şiddet, tehdit, hastalık ya da ölümün olumlu anlamda ortadan kaybolmuş oldukları ileri sürülebilir. Oysa bilinçaltında tutulan her şeyin bu şekilde bertaraf edilmesi bunların bulaşıcı bir habis görünüme bürünerek toplumsal ve bireysel yaşamın içine sızmalarına neden olmaktadır.

Öyleyse ortadan kaybolmanın daha doğrusu bir biçim olarak ortadan kaybolmanın (aynı şekilde ortaya çıkmanın da) iyi ya da kötü olarak nitelendirilebilecek şöyle ya da böyle bir amaca hizmet edebilmesi olanaksızdır. Ortadan kaybolma konusunda üretmeyi sürdürdüğümüz hayallerin dışına çıkar ve haklı olarak birtakım şeylerin bir daha geriye dönüşü olmayacak şekilde ortadan kaybolacağını umarken ortadan kaybolma denilen şeye saygınlığının ya da basitçe gücünün, etkisinin yeniden kazandırılması gerekmektedir. Ortadan kaybolmayı yeniden nihai bir boyut olarak kabul etmek yerine içkin bir boyut görünümü kazandırmak hatta bana göre yaşamın ayrılmaz bir parçası haline getirmek gerekir. Ortadan kaybolmayı bilmeyen bir şeyin var olabilmesi mümkün değildir. Eğer şeyler konusunda çok mantıklı bir yorumlama yapılacaksa bu iş ortadan kaybolma yetenekleriyle doğru orantılı bir şekilde yapılmalıdır. Bundan daha güzel bir çözümleme kodu bulunamaz.

Gerçek ve ortadan kaybolma süreciyle açıklanması çok zor ilişkiler kurduğumuz söylenebilir. Bakılan her imgenin gerisinde kaybolup giden bir şey vardır. Zaten olayın insanı büyüleyen yanı da budur. Tüm sanal gerçeklik biçimleri (telematik, enformatik, sayısal) gerçekliğin ortadan kaybolup gitmesine neden olmuştur ki, herkesi büyüleyen olay da budur. Resmî açıklamalara göre gerçek ve gerçeklik ilkesini bir külte dönüştürdük, oysa asıl külte dönüştürülen şey gerçek midir yoksa günümüzde herkesin yanıtlanmasını beklediği soru budur gerçeğin ortadan kaybolması mıdır?

Öyleyse sıradan eleştirel açıklamalar doğrultusunda aynı küresel manzara bir talihsizlik, kaçıp sığınılabilecek bir mutluluk evreni ya da insanın başına gelen mutluluk verici bir olay olarak yorumlanabilir.

Burada birbiriyle çelişen ikili postüla bir çözüm üretilmesini olanaksızlaştırmaktadır.

ANALOJİK BİÇİMDEN SAYISAL BİÇİME... EGEMEN OLANA

Artık son demlerini yaşadığına tanık olduğumuz gerçekliğin sistematik bir şekilde yok edildiğini gösteren en güzel örnek günümüzde imgenin başına gelenlerdir. Hiç gözünün yaşına bakılmadan sayısal imgeye dönüştürülen analojik imgenin ortadan kaybolmasıdır. İmgenin başına gelenlerden ders çıkartılması gerekmektedir, zira azgın gibi bir "nesnel" gerçeklik, teknolojinin yansıtma görevini üstleneceği nesnel bir hakikat arayışı peşinde koşan bizler

açısından gerçekleştirdiğimiz son büyük buluş değişik imge üretim teknikleridir... Oysa günümüzde bir yansıtıcı görevi yapması gereken teknoloji kendini kaptırıp her şeye sanal, dokunmatik, enformatik, sayısal bir "gerçeklik" kazandırdığından imge bu antropolojik devrimin en önemsiz ayrıntısı olarak kalmaya mahkum edilmiş gibidir.

Bu devrimin insanın kafasında en güzel şekilde canlandırılmasını sağlayacak örnek negatif şerit zorunluluğu ve gerçek dünyaya boyun eğmekten kurtularak sayısal bir görünüm kazanan fotoğraftır. Bu negatif şeritten ve gerçekten kurtulma süreci değişik boyutlarda sayısız sonuca yol açmıştır. Artık gerçek bir nesneye gerek kalmamıştır, çünkü bu nesnenin görüntüsü sayısal bir şekilde üretilebilmektedir. Fotoğraf çekmek özgün bir eylem olma niteliğini yitirmiştir, çünkü imge anında silinerek yeni baştan çekilebilmektedir. Eskiden tanıklığı tartışılamayan negatif kopya artık bu özelliğini yitirmiştir. Bu arada negatif aşamasında nesne ve imgeyi birbirlerinden ayıran banyo, baskı ve mesafe olayı da devre dışı bırakılmıştır. Banyo edilen film şeridi üzerinde yer alan imge dünya tarafından üretiliyor ve bu şerit sayesinde yeniden canlandırma özelliğine sahip olabiliyordu. Oysa doğrudan ekran üzerinde görülebilen sayısal imge, ekran üzerinde görülebilen yığınla imgeden yalnızca bir tanesidir. Otomatik makinenin çalışma biçimine boyun eğen yığının bir parçasıdır. Sayısal, dijital teknoloji biçime, bilgisayar programı bakışa egemen olduğunda hâlâ bir fotoğraftan söz edebilmek mümkün müdür?

Bütün bunlar basit bir teknik gelişme olarak nitelendirilemez; başka bir deyişle sayısal teknolojinin ortaya çıkmasıyla birlikte, nesnenin yansıttığı ışık ve bakışın birleşmesi sayesinde var olabilen her türlü analojik fotoğrafla, imge üretimine kesinlikle bir son verilip, bunların hepsi feda edilmiştir. Sayısal teknoloji alanındaki gelişmelere koşut olarak yakında şeyleri üzerinde yansıtabilen negatif şerit, negatif duyarlı katman diye bir şey kalmayacaktır. Geriye yalnızca imge üretilmesini sağlayan bir bilgisayar programı, bir milyar pikselli dijital sonuç ve inanılmaz bir fotoğraf çekme, her şeyi görüntüleme, bilmem neyin fotosentezi gibi kolaylıklardan başka bir şey kalmayacaktır. Mecaz bir ifadeyle mevcudiyet ve yokluk, ortaya çıkma ve ortadan kaybolma (fotoğraf çekme eylemi kısa bir süreliğine bile olsa nesnenin "gerçekliğine" bir son verirken sanal imge ya da sayısal kayıt böyle bir şey yapamamaktadır, tabii banyo sırasında yavaş yavaş beliren imgeden söz etmeye bile gerek yok). Sayısalın ortaya çıkmasıyla birlikte fotoğraf çekimine özgü bu çok değerli hareketlerden yoksun kaldık.

Dünya ve dünyaya bakış değişti.

Özellikle son zamanlarda tanık olunan aşırı hızla ilerleyen teknolojik gelişmeler ortaya imgenin gerçeği "özgürleştirmesi" ve sayısal teknolojinin de imgeyi "özgürleştirmesi" gibi saçma sapan bir fikrin çıkmasına yol açmıştır. Sanki bol bol ve her şeyin fotoğrafının çekilmesi gerçek ve imgenin "özgürleşmesini" sağlayabilirmiş gibi. Böyle bir düşünce fotoğraf çekmeye karar vermek, nesne ile nazik ve karşıt anlamlı ilişki kurmak gibi bir riskin, meydan okumanın unutulması demektir. Buna "bakışın" başarısızlığa uğraması da denilebilir; başka bir deyişle bunlar fotoğraf çekme eyleminin ayrılmaz birer parçası olup nadiren karşılaşılan bir şeydir. Fotoğrafı özgürleştirebilmek olanaksızdır.

Bir kez daha yinelemek gerekirse bütün bunlar yaşamın tüm alanlarında, özellikle de düşünce, kavram, dilyetisi ve yeniden canlandırma alanlarında olup biten binlerce şey arasından seçilip alınmış hiçbir önemi olmayan örneklerden yalnızca bir, ikisidir. *Zihinsel evren ve düşüncenin ulaşabildiği her yer sonunda sayısallaştırılmaya boyun eğebilir.*

Bir tür integral hesaplama yöntemini andıran 0/1 üstüne oturan bilgisayar programının

oluşturulmasıyla dilyetisi ve düşünce birbirlerine simgesel bir şekilde eklemlenme yeteneklerini tamamıyla yitirmişlerdir; başka bir deyişle burada da harfiyen aynı senaryo geçerlidir. Yakın bir gelecekte ışıklı ve karanlık alan karşılaştırması yapılamayacak, illüzyon ve gerçeklik arasında kararsız kalan bir düşünce, boşluk, sessizlik, çelişkiden söz edilemeyecektir. Bütün bunların yerini hiç durmayan bir akıntı, tek bir entegre devre alacaktır. Tıpkı sayısal zekânın imgeyi oynak bir üretim ve stoklama, "fotosentez" sürecine zorlaması gibi enformatik zekâ da gerçeğin tamamının üretilmesi, stoklanması ve "fotosentezlenmesi" konusunda aynı kolaylıktan yararlanmamızı beklemekte hatta bizi buna zorlamaktadır. İçine düşülen muazzam bir yanılsama varsa o da düşüncenin her yeri sarıp sarmalayan bir hesaplama biçimi ya da fotoğrafın her yeri sarıp sarmalayan imgeyle birbirine karıştırılmasıdır. Bu yönde ne kadar ilerlersek düşünce ve imgenin sırları ve bize verdikleri keyif duygusundan o kadar uzaklaşmış olacağız. Yalnızca sinirbilim alanlarında değil yaşamın tüm alanlarında beyne atfedilen anormal ayrıcalık bir hastalık göstergesine benzemektedir. Bu arada son zamanlarda Le Lay'nin (Coca Cola reklamı hakkında konuşurken) zaman ayırabilen insan beyni önerisinden hiç söz etmeyelim. Paris belediyesinde çalışan kültür işlerinden sorumlu biri kendine rağmen daha da edepsizce ve komik şeyler söylemiştir: **"Biz insan beynini reklam ve sermayeye değil kültür ve yaratıcılığa uygun hale getirmek istiyoruz!"**

Hangi nedenle olursa olsun beyni bir alıcı, sinaptik bir terminal, gerçek zamanlı zihinsel bir imge ekranına benzetmek kadar yanlış bir şey olamaz (zaten bu anlamda beyni "yaratıcılığın" dayanağı yapmak "işlevsel" bir beyin ile reklam pazarı arasında bir karşılıklı bağıntı kurmaktan daha saçma bir düşüncedir). Kısaca tüm iletişim kuramlarının ileri sürdükleri aptalca önvarsayım doğrultusunda ("Hepimiz birbirinden habersiz birer alıcı ve verici" olup), beyin enformatik bir model, diğer sayısal makinelere benzeyen süper bir makine olarak görülmeye başlandığı andan itibaren beyin ve (sanal) gerçeklik aynı şekilde programlanmış bir ara yüz, bir döngüsel süreç ya da ayna görevi yapmaktan başka bir işe yaramamakta ve sonuç olarak hepsi yapay zekâ olarak adlandırılan şeyle ilişkilendirilmektedir. Bu çerçevede beyne kesinlikle düşünce üretiminin stratejik kaynağı olmak gibi ayrıcalık tanıyıp (tüm başka türden zekâ biçimleri, özelliklede yararsız işlevler bölgesine sürülen kötülük aleyhine) tıpkı jeopolitik evren örneğinde olduğu gibi her şeye egemen olmasını, bir egemenlik gücüne sahip olmasını sağlıyoruz. Beyne benzer bir tekelci konum kazandırmaya, onu benzer bir piramidal güçler sentezi haline getirmeye çalışıyoruz.

Bütün bunlar küresel bir egemenlik sürecinin temel özelliklerine benziyor. Fotoğraf ve sayısal teknoloji genel bir çözümlemeye hizmet eden mikro model görevi yapıyorlar. Zira bu egemenlik insanla ilgili konulardaki tüm olumsuzluğun emilmesinden, 0/1 gibi basit, birleştirici, alternatifi olmayan bir formüle indirgenmesinden başka bir şey değildir. Tüm anlaşmazlıkların dijital yönteme başvurularak sona erdirilebileceğini ummak tamamıyla farklı bir potansiyele sahip olmakla ilgili bir şeydir.

İMGENİN MARUZ KALDIĞI ŞİDDET

İmgenin maruz kaldığı en son şiddet biçimi sayısal hesap ve bilgisayar aracılığıyla *yoktan var edilen* sentetik imgedir.

İnsanın artık imge, imgenin yol açtığı hayati öneme sahip "illüzyon" duygusu diye bir şey düşlemesi bile olanaksızdır, çünkü sentetik fotoğraf üretme işlemi sırasında referans görevi yapan bir şey olmadığı için gerçeğin var olmasına da gerek kalmamakta, imge bir sanal gerçeklik

şeklinde üretilmektedir.

Dijital ve sayısal üretim imgeyle şeyler arasındaki benzerlik ilişkisine bir son vermekte, "düşlene bilen" bir gerçeğin varlığına izin vermemektedir. Fotoğraf çekme eylemi, yani özne ve nesnenin ortadan kaybolduğu o saniyelik yüzleşme anı (o deklanşöre basma anında dünya ve o dünyaya bakan göz saf dışı edilirken bir anlık bilinç yitimi, çok kısa süren bir ölüm anı imgenin mekanik bir şekilde üretilmesine yol açmaktadır) *dijital* ve sayısal *işlem sırasında* ortadan kaybolup gitmektedir.

Bütün bunlar kesinlikle özgün bir araç olan fotoğrafın ölümüne yol açmaktadır. Analojik görüntüyle birlikte ortadan kaybolan bir şey varsa o da fotoğrafın özüdür. Analojik görüntü özne ve nesnenin aynı anda aynı yerde olduklarım gösteren bir kanıt niteliğine sahipti. Analojik görüntü demek boğazımıza kadar içine batacağımız, her yeri kaplayacak sayısalın son kez ertelenmesi demektir.

Analojik görüntünün referans olarak, aldığı şey zaten içinden çıkılması olanaksız bir soruna benziyordu; bu durumda gerçek hakkında neler söylenebilir? Peki yeniden canlandırma süreci konusunda neler söylenebilir? Oysa sanal imge üretimiyle birlikte gönderen ortadan kaybolurken imge de teknik bir programlama tarafından yok edilmektedir. Duyarlı bir katman üzerinde beliren gerçek bir dünyadan söz edilemiyorsa (fikirlerin üstünde belirdiği duyarlı bir katmana benzeyen dilyetisi için de aynı şey geçerlidir) o zaman herhangi bir yeniden can-landırma sürecinden de söz edilemez.

Bundan daha ciddi bir sorun var. Analojik görüntüyü farklı kılan şey bir ortadan kaybolma, bir mesafe koyma, dünyayı bir anlığına dondurma/ durdurma biçimine benzeyebilmesidir. Warhol'un sözünü ettiği şu üstünde bir şeyler görüldüğü halde hiçbir şey göstermeyen, bomboş bir imge niteliğine sahip olabilmesidir.

Sayısal ya da daha genelinde sentetik imgenin ne bir "negatifi" vardır ne de "kaydedildikten bir süre sonra" görülebilme olasılığı. Bu imgede ne ölen bir şeyler vardır ne de ortadan kaybolan bir şeyler.

Sentetik imge bilgisayar, cep telefonu, taşınabilen ya da taşınamayan düz ekranlı televizyon, vs. bir dayanaktan diğerine otomatik bir şekilde aktarılabilen, uyulması gereken bir dizi talimat ve bilgisayar programının ürünüdür. Otomatik bir şekilde elde edilen imgenin dağıtımı da otomatik bir şekilde yapılmaktadır.

Bu durumda üstünde bir şeyler görüldüğü halde hiçbir şey göstermeyen bomboş bir imgeye, bu boşluk, bu hiçliğe sahip çıkmak gerekir mi?

Anlamdan yoksun bırakılan imge olayın özünün, yani İmgenin gösterdiğinden daha önemli bir şey olduğunun ortaya çıkmasını sağlamaktadır; tıpkı dilyetisinin ifade ettiği anlamdan daha önemli bir şey olması gibi.

İmgenin de bir şekilde ne gösterdiğinin farkında olmaması gerekmektedir. İmgenin bir araç olma özelliğini yitirmesi, ben bir imgeyim demeye çalışmaması gerekmektedir. İmge bir kurmaca, bir masal olarak kalmalı ve üstünde yer alan açıklanması olanaksız olayı yansıtmakla yetinmelidir. İmge kendi kurduğu tuzağa düşmemeli, belli bir şeyin imgesi olmaya mahkûm olmamalıdır.

Bu konuda başımıza gelebilecek en kötü şey imgeleri üretilemeyen, ne olduğu neresi olduğuna

hiç bakılmadan, görülmeden sürekli fotoğrafı, filmi çekilemeyen, görüntüleri kaydedilemeyen bir dünyada yaşamaktır. Bu “gerçek” dünyanın yanı sıra imgenin de yok olup gitmesine neden olabilecek kadar büyük bir tehlikedir, çünkü gerçekle imgesi birbirinden ayırt edilemez hale geldiğinde, boğazına kadar gerçeğin içine batan imge ondan imge olarak yararlanmaya kalkıştığında en azından istisnai bir şey, bir illüzyon, paralel bir evren olma özelliğini yitirerek, yok olup gitmektedir. İçinde yüzmekte olduğumuz imgeler denizinde, imge, imge olarak adlandırılabilecek kadar uzun bir süre izlenememektedir.

Oysa ben dünyayı tüm özgünlüğüyle otomatik bir şekilde yansıtabilecek bir imge düşlüyorum. Örneğin, Bizans döneminde yapılan ünlü tartışmada İkonoklastların düşledikleri dünyayı yansıtacak bir imge. İkonoklastların tül üzerindeki İsa’nın kutsal yüzü olarak adlandırdıkları imge gibi (bu bir tür elle hiçbir müdahale yapılmadan ilahi varlığın yüzünün otomatik bir şekilde bir yüzeye kopyalanmasıdır *acheiropoietique* = elle yapılmamış ya da el değmeden yapılmış) hemen o anda ilahi varlığın üzerinde belireceği imgeyi hakiki bir imge olarak nitelendiriyorlardı. Bu negatif film şeridi üstündeki görüntünün kağıda geçirilmesi türünden bir şeydir. Buna karşılık ilahi varlığın simülakrlan olarak gördükleri elle üretilen |*cheiropoietique*] tüm ikonları şiddetle reddediyorlardı.

Buna karşın fotoğraf çekme eyleminin bir tür “ *acheiropoietique*” bir olaya benzediği söylenebilir. Gerçek ve gerçek düşüncesine hiç ilişmeden ışığın otomatik bir şekilde kaydedilmesi olarak nitelendirilebilecek fotoğraf, bu otomatik kayıt işlemi sayesinde dünyanın insan eli değmeden edebi bir şekilde yorumlanmasını sağlayan bir prototipe benzetilebilir. Böyle bir imge üzerinde beliren dünya yalnızca bu dünyaya ait izlerin yer aldığı, henüz hiçbir şeyin simüle edilmediği hiçbir insan elinin değmediği ve özellikle hakikat diye bir şeyin bulunmadığı (zira insan zihninin kusursuz bir örneği olarak adlandırılabilecek bir şey varsa o da hakikat ve nesnel gerçekliktir) o ilk ortaya çıktığı anda sahip olduğu bir büyüleme gücüne sahip olabilmektedir.

Fotoğrafık imgeye ısrarla bir anlam yüklenmeye çalışılmaktadır. Böyle bir şey yapmak nesnelere poz verdirmek demektir. Zaten üstlerinde bir öznenin bakışlarını hissettikleri anda şeyler kendilerine anlam kazandıracak pozlar vermeye başlamaktadır.

Hemen her zaman bizim üstünde yer almadığımız, var olmadığımız bir dünya düşlemedik mi? İnsanlardan yoksun, hiçbir insani müdahaleye izin verilmeyen şiirsel bir dünya hayal etmedik mi? Şiirsel dilyetisinden çok büyük bir zevk alınmasının nedeni dilyetisinin anlama boyun eğmeden de sahip olduğu maddi ve edebi özellikleri sergileyebil mesidir. Bizi büyüleyen şey budur. Çevrik sözcük *[anagramme],* deforme edilmiş imgeler, “halı yüzeyindeki gizli figür” için de aynı şeyi söyleyebiliriz. *The Vanishing Point of the Language* (dile özgü ufuk noktasının ötesi).

“Halı yüzeyindeki gizli imge” gibi fotoğrafın da sözcüğün hem teknik hem de metafizik anlamında bir şeyleri ifşa etme görevini yerine getirdiği söylenemez mi? *The Vanishing Point of the Picture* (imgeye özgü ufuk noktasının ötesi).

Özellikle sayısal teknolojiye sahip fotoğraf makinelerinin olanaklarının sonuna kadar zorlanmaya çalışılması kaçınılmaz bir şekilde seri halinde fotoğraflar çekilmesine yol açmaktadır. Dünyaya özgü bir ayrıntıyı yakalayabilecek önsezilerden yoksun olup, bu dünyanın sahip olduğu anlam ve görünümleri bitirip tüketemeyen bu çok sayıda aynısından oluşan seriyel ve sayısal imge boşluk doldurmaya yaramaktadır. Günümüzde insanlar kendilerini çok sayıda

aynı görüntüyü çekmekten alıkoyamamak gibi bir uç duyguya sahiptirler.

Bunun artık bir fotoğraf olduğu söylenemeyeceği gibi sözcüğün gerçek anlamında bir imge olmadığı da söylenebilir. Bunların daha çok imgeyi öldüren türden şeyler oldukları söylenebilir. Aynı olayın "tematik" sekanslar, seriler halinde bunların sayılan giderek artar gibi görünmekle birlikte aslında birbirlerini yok etmekten başka bir işe yaramamaktadır ki, bu da haberin/bilginin sıfır derecesine kadar gidebilmektedir insanın midesini bulandıracak kadar çok sayıda çekilmiş fotoğrafla sergilenmesi yüzünden bu cinayetin önü alınamamaktadır.

Bu şekilde davranarak dünyaya karşı bir şiddet uygulandığı gibi imgeye, bağımsız imgelere karşı da bir şiddet uygulandığından söz edilebilir. Oysa bir imgenin bağımsız, kendine ait simgesel bir uzama sahip olması gerekir. Yaşayan imgeler burada söz konusu olan şey "estetik" nitelik değildir bu simgesel uzama diğer pek çok uzamı eleyerek sahip olabilmektedir. Hakiki imgeler arasında sona ermek bilmeyen bir rekabet vardır. Oysa sayısal teknoloji ürünü fotoğraflar çizgisel bir şekilde art arda dizilmek durumunda olan genlere bezemektedir.

Bunun tam karşıtı sayılabilecek bir perspektiften bakılarak fotoğrafın tamamıyla soyut bir şeye *cosa mentale* (daha önceden fotoğraflanmış bir dünyanın zihinde canlandırılmasına) benzediği söylenebilir. Daha önceden görüntülenmiş bir dünyaya ait görüntülerin elde edilebilmesi için fotoğraf çekilmesine gerek yoktur. Burada objektif açı değiştirdikçe kafada canlandırılan dünya da değişecektir. Bu bir tür kendi kendine bakarak kendinden geçen fotoğraf olarak da yorumlanabilir.

İmgenin ayan tamamıyla bozulmuştur. Fotoğraf, her şeyin fraktal ve mikroskopik boyutlarda görüntülenmeyi şart koştuğu, ne olursa olsun görülebilmek sağlayan bir teknoloji çılgınlığıyla her şeyi olağanüstü ayrıntılı bir şekilde sunarak yok edebilen bir şeye benzemektedir. Burada fotoğraf artık biçim oyunlarıyla fotoğraf olma özelliğini yitiren bir şeyden çok, tıpkı *değişik ağlar içinde zihinsel bir şekilde eriyip gidebilen* ve artık tamamıyla bir hayalete dönüşebilen birey gibi dünya da kendine ait bir imgeden diğerine kendiliğinden sıçranmasını sağladığı otomatik bir yer değiştirme işlemine benzemektedir.

Bu ayar bozukluğunun en uç aşaması sentetik imgedir. Prenses Diana'yı ölüm halinde gösteren hileli fotoğraflardan stüdyolarda üretilen sahte röportajlara kadar hemen her yerde bizzat nesnenin karşısına geçerek fotoğraf çekmek diye bir şey kalmamıştır. Güncel olay lan sanal bir şekilde yansıtmakta zorlanan, yeniden yaşanması mümkün olamayacak bir anm tespiti olma niteliğini yitiren imgenin artık zaman boyutuyla da hiçbir ilişkisi kalmamıştır.

Sanal imgede bu zamansal kesinlikten, şu analojik imgeye özgü zamansal *pundum*'dan eser yoktur. Eskiden, yani deyim yerindeyse "gerçek dünyada" yaşanırken Barthes fotoğrafın kesinlikle var olan bir şeyin kesinlikle yokluğuna tanıklık eden bir imge olduğunu söylüyordu. Sayısal fotoğraf ise henüz olup bitmemiş ancak yokluğu hiçbir anlam ifade etmeyen şeyi anında/gerçek zaman dilimi içinde gösteren bir imgedir.

Fotoğraf çekme eyleminin sayısal bir özgürlüğe kavuşturulması, fotoğraf çekimini kişisel bir olay olmaktan çıkartarak yalnızca teknik bir araç görevi yapması gereken makinenin kendi kendine zincirleme imge üreten bir araca dönüşmesine yol açmaktadır ki, bunun kusursuz bir seri üretim biçimi olduğu söylenebilir. Bu yapay zekânın bir tür imge alanındaki eşdeğerlisidir. Sayısal teknolojiye sahip bir fotoğraf makinesiyle çekilen imgelerin tamamını, "analojik" dünyada insanın aklından bile geçiremeyeceği, üstünde her türlü oynanma, düzeltme,

tekrarlanma olanağı tanıyan bitmek bilmeyen bir seriye benzetebilmek mümkündür. Bu tür bir imge insanı çektiği fotoğrafın sonucunu görmeyi heyecanla beklemek gibi bir duygudan alıkoyuyor, başka bir deyişle bakılan şeyle bu şeyin fotoğrafını aynı anda görebiliyorsunuz ki, bunun gülünç bir birlikteliğe benzediği, polaroit makineyle çekildikten sonra yavaş yavaş ortaya çıkan görüntüyle tam bir kontrast içinde olduğu söylenebilir. Sayısal teknolojinin sahip olamadığı şey budur. Yavaş yavaş ortaya çıkamadığı için de artık bakış, negatif şerit ve mesafe olayıyla ilişkisi kalmayan evrensel bir pikselleştirme sürecinin rastlantısal bir parçasından başka bir şey olamamaktadır. Bu dünyaya yeni bir bakış biçimi olup küreselleşmeninkinden bir farkı yoktur. Burada küreselleşmeden kasıt her şeyin aynı programa, tüm imgelerin aynı "genoma" boyun eğmesi demektir. İşte bu yüzden sayısal teknolojiye geçişin basit bir teknolojik gelişme, daha üstün bir otomatik işleyişe sahip olma biçimi hatta imgenin tamamıyla özgürleştirilmesi olarak görülmesi yanlıştır.

Zira sayısal teknoloji kabul edilemez bir şeydir; başka bir deyişle sayısal teknoloji aracılığıyla gerçeğin sınırları içinde yer alan hiçbir şeyle çelişmeyen ve yalnızca imgelerden oluşan bir dünya oluşturulabileceği ileri sürülmüştür. Oysa böyle bir şey yapmak analojik görüntünün zorlanmasından çok bu devrimin sayısal zekâ aracılığıyla bundan böyle insanlığın geneline yayılarak bütün dünyada tarih ve öznel çelişki sorunu olmayan tek bir birey gibi özgür bir şekilde hareket edebilmesi anlamına gelmektedir. ..

Giderek yaygınlaşan bu sayısal teknolojiye sahip fotoğraf makinesinin insan zekâsının tümünü özetlediği ve bundan böyle tamamıyla özerk olup, insanın bu teknoloji karşısında var olabilmek için ölmeyi kabul etmek zorunda olduğu görülmektedir. İnsanın ölümsüz olabilmek için teknolojik anlamda ortadan kaybolması, sayısal düzenin bir parçası haline gelmesi gerekmektedir.

“Tek başına geniş bir alan işgal etmenin simgesi olan ideal örümcek bir yandan ağını örerken aynı anda da bu ağın kendisi gibi algılanmaya başlanmaktadır. Daha da güzel bir şekilde ifade etmek gerekirse ben artık ne örümcek ağma düşen bir sinek ne ağını ören örümceğim. Ben kendisinden başka bir şeye benzemeyen, belli bir merkez çevresinde değil gelişigüzel bir şekilde dört bir yana doğru genişleyip giden ağın kendisiyim.”

Oysa bu ayan beyan bir ölümsüzlük biçimidir ve işin aslına bakılacak olursa insana yapay zekânın üstünlüğünden başka bir seçenek bırakılmamıştır.

Bu sistemli ortadan kaybolma biçimi gidebileceği en uç noktalara kadar götürüldüğünde karşı-laşılan manzara bu teknolojinin evrensel düzeyde kabul görmekle birlikte nasıl çalıştığını hâlâ hiç kimsenin bilmediği (sayısal teknoloji ürünü koyunlar neyi düşler? Dick) ve insanı şaşırtan, paradoksal sorular sorulmasına yol açtığıdır:

Her şey ortadan kaybolmaya mı mahkûm edilmiştir ya da daha kesin bir ifade kullanmak gerekirse neden her şey hâlâ ortadan kaybolmamıştır? (Böyle bir soru hiç var olmamış bir felsefe tarafından sorulan ve buradakiyle çok az benzerlik taşıyan bir paradoksa yol açmaktadır: ***Bir şeyler olması gerekirken neden hiçbir şey yok?)***

Neden her şey evrensel bir niteliğe sahip değil?

Bütünsel bir gerçeklik, bir başı ve bir sonu olan sayısal bir programlama düşünün büyüsüne kapılmış durumdayız. Gerçek tüm söylevlerde yer alan bir *leitmotif,* bir saplantıya benziyor. Oysa bizim gerçekten çok önüne geçilemez bir sürece benzeyen gerçeğin ortadan kayboluş

biçimi tarafından büyülenmiş olduğumuz söylenebilir.

Sonuç olarak ortaya gerçekten de gizemli olduğu söylenebilecek şöyle bir soru çıkmaktadır: Bu karşı konulması olanaksız küresel güç nasıl olur da, dünyanın, en özgün yanlarının yok edilmesine karşı duyarsız kalmasına yol açabilir?

Böyle bir tasfiye süreci, bu bütünsel gerçeklik diktatörlüğü dünyayı nasıl bu kadar kolay etkileyebilir ve büyüleyebilir?

Burada büyüleyici olan şey kesinlikle gerçeklik değil gerçekliğin ortadan kayboluşudur. Bunun yol açtığı başka bir sonuç da bu küresel gücün çok küçük ya da kendi başlarına bir anlam ifade etmeyen *(rogue events*, terörizmin yanı sıra Ebu Garip olayının fotoğrafları, vs.) olaylar karşısında neden güçsüzleştiği ve savunmasız bir durumda kaldığıdır.

Bu içinden çıkılması olanaksız sorulan yanıtlamak yerine, okuyucuyu, gerçekleştirdiğimiz güncel sayısal "devrimin" kesinlikle karşı savı olarak nitelendirilebilecek, şu kendisinden hiç söz edilmeyen diğer antropolojik devrime göndermek istiyorum (çok çabuk sona eren sapkın düşünceler hariç bu devrimden gerçekten de hemen hemen hiç söz edilmemiştir) .

İKİLİK (DUALİTE)

Bu devrimin adı karşı çıkılması olanaksız bir altın kural olan ikiliktir. İnsanın özü olarak nitelendirilebilecek bu temel unsurla karşılaşabilmek için antropolojinin kökenlerine inmeye gerek yoktur, çünkü ikilik denilen şeyle her yerde karşılaşılmaktadır. Bu insani öz yalnızca yukarıda sorulmuş olan sorulara hiçbir şekilde yanıt vermeye yanaşmamak la yetinmeyip aynı zamanda her türlü insani girişimi (bunların hepsi kendilerine istenilen biçimlerin verilemediği, herhangi bir şeyle bütünleşmek ya da uzlaşmak istemeyen sentetik, kendi kendine yeten ve bilinçli bir şekilde unutulmuş girişimlerdir) her zaman başarısızlığa uğratmaktadır.

Normal insan temelde her zaman bir modeli (bu bir eylem modeli, toplumsal ya da düşsel bir proje şeklinde olabilir) örnek alarak ya da almadan yaşar ama aynı zamanda bu modele karşı her zaman meydan okur. Aynı hareket onu hem güdümler hem de güdümlenmesini engeller. Bu konuda psikoloji, psikanaliz ya da insan bilimleri alanındaki herhangi bir başka dala başvurulmasına gerek yoktur. Bunlar uzlaşılmaz olanla uzlaşabilmek amacıyla oluşturulmuştur. Sonuç, insanoğlu her zaman örnek aldığı modelin hem başarılı hem de başarısız olabilmesi için elinden geleni yapar. Burada da bir kusur, sapkınlık ya da ölüm içtepisinden söz etmeye gerek yoktur. İnsana bu karşıtlık üstüne oturan enerjiyi kazandıran şey doğuştan itibaren sahip olunan ikiliktir. Normal insan böyle biridir. Onu kendisiyle barıştırmaya ve yukarıda sorulan sorulara bir çözüm aramaya kalkışmak tamamıyla akıl dışı bir şey, bir kandırmaca olarak nitelendirilebilir.[Stanislaw Lee'e göre iyi ki insanların zekâsına güvenilebiliyor. Onların anlayamadıkları o kadar çok şey var ki.]

Günümüzde kendisi ve yaptıklarıyla tek yanlı ve olumlu bir ilişki kurabilen herkesin *anormal* olduğu söylenebilir. Bu tamamen egemenlik altına, denetim altına alınmış (tamamıyla normalleştirilmiş) bir insandır. Bunlar çok sayıda olup ikili ve içinden çıkılamayan düşünceleri kafalarından silerek gerçekliğe, kendi ürettikleri gerçekliğe inanan insanlardır. Gerçek dünya, gerçek olması gereken dünya hakkında kuşkular duyulmasına son veren bu olumlu yoğunlaşmanın sırrı henüz çözülememiştir. Bu da bizi kötülüğün zekâsının nasıl bir şey olduğu sorusunu sormaya itiyor.

Teknolojik güdümleme sayesinde basit varlıklara dönüştük.

Sayısal güdümleme aşamasında gelindiğinde bu basitleştirilme çılgınlık boyutlarına ulaştı.

Bu durumda karnından konuşan kötülük hakkında neler söylenebilir?

Eskiden radikal düşünceler konusunda neler söyleniyorsa onlar söylenebilir; başka bir deyişle radikal düşünce insanı terk edip gittiğinde, insan kendi kendisiyle barıştığında ve sayısal teknoloji sayesinde tek tip bir görünüme büründüğünde, her türlü eleştirel düşünce ortadan kaybolduğunda bu kez de nesneler radikalleşmektedir. Karnından konuşan kötülük teknolojinin kendisine dönüşmüş gibidir.

Zira ikilik ne unutulabilir ne de yok edilebilir. Oyunun kuralı ikiliktir. O bir tür şeylerin kesinlikle tersine çevrilmesini sağlayan karşı çıkılması olanaksız sözleşme kuralıdır.

Eğer insan kendine özgü ikilik kuralı tarafından terk edilmişse bu durumda roller değişmekte, yani makine yolunu şaşırmakta, kusurlu ve sapık, şeytani, karnından konuşan bir şeye dönüşmektedir. İkilik denilen şey güle oynaya öteki tarafa geçmektedir.

Öznel ironi ortadan kaybolduğunda ki, sayısal oyunda ortadan kaybolmaktadır ironi nesnel bir görünüme bürünmekte ya da çenesini kapatmaktadır.

Başlangıçta Söz vardı. Sessizlik ondan sonra ortaya çıktı.

Artık ortada son denilebilecek bir şey kalmadı...

Ocak 2007

1. Nothing (Philosophy). 2. Nonbeing. L Adanır, Oğuz. BD398.B38

Kaynak: JEAN BAUDRILLARD, Neden Her Şey Hâlâ Yok Olup Gitmedi? [Pourquoi tout n 'atil Pas déjà disparu?],Çeviren: Oğuz Adanır Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi Boğaziçi Üniversitesi Yay. Birinci Basım: Mayıs 2012, İstanbul

SESSİZ YIĞINLARIN GÖLGESİNDE TOPLUMSALIN SONU

Toplumsal adlı kördüğüm, her şeyi sünger gibi emen bir gönderene dönüşerek, ne olduğu hem bilinen hem de bilinmeyen kitlelerin etrafında durmadan dönmektedir. İstatistiklerin kristal bir küre gibi kullandıkları kitleler, madde ve doğal elementler gibi akımlar ve akıntılar tarafından etkilenirler. Kitleler mıknatıslanabilirler. Çünkü toplumsal denen şey onları statik bir elektrik gücü gibi sarıp sarmalamaktadır. Oysa çoğu kez bu yığınlar yine de bir "kitle" olarak algılanırlar. Bir başka deyişle toplumsala ve politikaya ait olan bütün elektrik akımını emerek nötralize ederler. Politikaya ve toplumsala ait iyi bir iletici olmadıkları gibi, daha genelde iyi bir anlam ileticisi de değildirler. Her şey onların üstünden kayar gider. Onları her şey mıknatıslayabilir. Oysa bütün sonuçlar kitlelerin üstünde hiçbir iz bırakmadan uçup gider. Sonuç olarak kitlelere yapılan çağrı her zaman yanıtsız kalmıştır denebilir. Kitleler kendilerine yapılan bu çağrıları birer ışık demetine dönüştürüp dalga dalga yaymaya kalkmazlar. Tam tersine Devlet, Tarih, Kültür ve Anlamın çevresinde oluşturulmuş ışık demetlerini emerek ortadan kaldırırlar. Onlar tepkisizliktir, tepkisizliğin, nötr olanın gücüdür.

İşte kitle bu anlamda yani geleneksel hiçbir pratiğe ve teoriye, belki de genel olarak hiçbir pratiğe ve teoriye indirgenemeyen bir olgu olarak, bizim modernliğimizin belirgin bir özelliğidir.

Düşünce yoluyla gündeme getirildiklerinde kitleler edilginlikle, vahşi doğallık arası bir yerdedir. Oysa kitlelerde her zaman için gizli bir enerji vardır. Günümüzde sessiz bir gönderen, yarın bir tarih yapıcı ve sözü ele geçirdiklerinde de "sessiz bir çoğunluk" olmaktan kurtulacakları düşünülen kitleler! Hâlbuki kitlelerin ne geçmişte ne de gelecekte yazabilecekleri bir tarihleri yoktur. Özgürleştirilebilecek gücül bir enerjileri ve yerine getirmek istedikleri bir arzuları yoktur. Onların gücü *güncel*dir. O güç şu anda, burada ve bütünlüğü içinde yanı başımızdadır. Bu güç ise onların sessizliklerinde yatmaktadır. Şimdiye kadar kendilerini etkileyebilmiş tüm güçlerden çok daha etkili bir emme ve nötralize etme gücüne sahiptirler. Yok etme konusu da dâhil olmak üzere düş gücümüzün üstünde çalıştığı (ve etkinliği tüm diğer) üretim, yayma ve genişleme şemalarından değişik olan özgün bir tepkisizliğin gücü. Bu inanılmaz ve akıl almaz bir iç dalgalanma biçimidir, (onu hala bir "süreç" olarak adlandırabilir miyiz?) sahip olduğumuz tüm anlam sistemlerinin gelip kendisine tosladıkları ve ona karşı bütün güçleriyle silahlandıkları, üstelik giderek artan bir şekilde kendisini anlamla kaplayıp, donattıkları ve tüm gösterenlerin çökertildiği anlaşılmaz ve kabul edilmez bir güç. Toplumsal adlı boşluk loş bir beynin içinde durmadan dönen, çakışan, boşlukları dolduran nesneler ve kristal kümeler tarafından işlenip geçilmektedir. İsterseniz havası alınmış bireysel taneciklerin, toplumsal artıkların ve kitle iletişim araçlarına ait içtepilerin bir araya getirilmişine "kitle" diyebilirsiniz. Giderek artan yoğunluğuyla çevresindeki tüm enerji ve ışık demetini emen karabulut sonunda kendi ağırlığı altında ezilecektir. Kitle: Toplumsalın içinde kaybolduğu kara bir deliktir.

Öyleyse kitle "sosyolojik" bir tanımlamanın tam tersidir. Çünkü sosyoloji toplumsalın ve aşamalarının yaygınlaşmasını betimlemekten başka bir şey yapamaz. Çünkü yalnızca olumlu ve kesinleşmiş bir toplumsallık varsayımı aracılığıyla yaşayabilmektedir. Toplumsalın emilip dağılmasını ve içten dinamitlenmesini anlayamamaktadır. Çünkü toplumsalın ölümü gibi bir varsayım kendi ölümü anlamına gelmektedir.

Kitle terimi bir kavram olamaz. Olsa olsa hamurlaşmış, vıcık vıcık ve lümpen-analitik bir "kavram" olabilir. Politik demagojinin laytmotifidir. İyi bir sosyoloji ise onu "daha bir incelik isteyen" mesleksel, sınıfsal, kültürel statü vb. kategoriler aracılığıyla aşıp geçmeye çalışacaktır. Oysa bu bir yanılgıdır. Çünkü akıllı ve eleştirel bir sosyoloji asıl bu hamur gibi ve eleştirel olmayan kavramların çevresinden dolanarak daha ileriye gidebilir. Zaten geriye dönüp baktığımızda gördüğümüz şey: "Sınıf", "toplumsal ilişki", "iktidar", "statü", "kurum" ve "toplumsal" gibi; yasal bilim dallarının yüzünü ağartan açık seçik kavramların tümünün gerçekte her zaman için karmaşık kavramlar olmuş olduklarıdır. Ancak bir takım esrarengiz nedenlerle üzerlerinde uzlaşılmış ve çözümlenebilmeleri için her zaman belli bir koda sahip olmuşlardır.

Kitle terimini özgünleştirmeye kalkmak gerçekten de bir saçmalıktır -bu, anlamı olmayana bir anlam vermeye çalışmak gibi bir şeydir. Örneğin "emekçiler kitlesi" denilmektedir. Oysa ne emekçiler kitlesi vardır, ne de bir başka toplumsal özne ya da nesneye ait bir kitle. Geçmişteki "köylü kitleleri" de gerçek birer kitle değillerdi. Çünkü bir kitle yalnızca onu kapsayabilen ve sonuç olarak istatistik artıklar üreten ve simgesel zorunluluklardan arınmış olanlar tarafından oluşturulabilir. Kitlenin bir ayrıcalığı, bir yüklemi, bir niteliği ve bir göndereni yoktur. Onun kesin bir şekilde tanımlanmasını ve tanımlanamamasını sağlayan şey de budur. Kitlenin sosyolojik bir "gerçekliği" de yoktur. Hiçbir *gerçek* nüfus kesimiyle ya da bir meslek kurumuyla bir ilişkisi olmadığı gibi toplumun bütünüyle de bir ilişkisi yoktur. Kitleyi nitelendirebilmek için yapılabilecek her türlü girişim, onu sosyolojiye devretme çabasından başka bir şey olamaz (sonsuz sayıda eşdeğerli birey: 1+1+1+1 -sosyolojik tanım işte budur). Oysa tanımı yapılan şey eşdeğerli olanınki değildir; *nötr* ya da *ne biri, ne de diğeri* olanınkidir.

Kitlede her iki yöne doğru da bir kutuplaşma yoktur. Kitlenin (iki ya da daha karmaşık sistemlerde daha fazla sayıda) kutupların birbirlerinden ayrılması ve uzaklaşmaları sayesinde yaşayabilen bütün sistemleri etkileyip çökerten gücü ve bu boşluğu yaratan şey de budur. Anlam dolanımını olanaksız kılan da budur. Atomların boşlukta dağılmaları gibi onlar da anında kitlenin içinde dağılmaktadırlar. Aynı zamanda kitlenin *yabancılaşması*nı olanaksız kılan da budur. *Nötr*lük ve eşdeğerlik de söz konusu değildir. Anlatacak şeyleri olmayan sözcülere karşın sesi çıkmayan (sözsüz) bir kitle vardır. Söyleyecek hiçbir şeyi olmayanlarla, konuşmayan kitleler arasındaki harika "birlik" işte budur. Bütün söylevlerin kökeninde yatan büyük boşluğun adı kitledir. Kitlede gizli bir faşizm ya da gizli bir histeri yoktur. Yalnızca bütün yitirilmiş gönderenlerin devrik *simülasyon*ları vardır. Bütün gönderen sistemlerinin, bütün ayakta duramayan anlamların, olmayan tarihin ve artık var olmayan temsil etme sistemlerinin kara kutusu kitle: Toplumsalla ilgili olan her şey unutulduğunda geriye kalan artıktır.

Anlamı dolandırma olanaksızlığına karşı verilebilecek en iyi yanıt Tanrı örneğidir. **Kitleler her zaman için bir Tanrı düşüncesi yerine bir Tanrı imgesini yeğlemişlerdir. Çünkü Tanrı düşüncesi hiçbir zaman için resmi bir din kurumu olan Kilise'nin dışına çıkamamıştır.** Bunu ne günah, ne de bireysel kurtuluş umudu gerçekleştirebilmiştir. Tanrı'dan kitlelere şehit ve aziz masalları, kıyamet günü ve ölüm dansı hikâyesi, büyücülük, kiliselerdeki gösteri ve törenlerden başka bir şey kalmamıştır Bütün bunlar Tanrı düşüncesinin aşkınlığına karşın var olmuşlardır-. Çünkü kitlelerde ritüelin içkinliği vardır. Kitleler putperest doğmuş ve putperest kalmışlardır. Kıyamet Günü onları hiç rahatsız etmediği gibi, boş inançlarını ve

şeytanı günlük yaşantılarının içine sokmuşlardır. Tanrıya inanmanın ruhsal gücüne karşılık, aşağılık günlük uygulamalar! İlginçliğini yitirmiş günlük ayinler ve ruhani aldatmacalarla, her zaman kaçtıkları hoşgörüsüz ahlak ve inançla yüceltilmiş *anlam*ı başarısızlığa uğratmışlardır. Bunun nedeni dinin yüce ışığına erişmemiş olmaları değildir. Çünkü o ışığı her zaman için bilmezlikten gelmişlerdir. Bir inanç, bir dava ve sevilen bir lider adına ölmekten hiçbir zaman için kaçmamışlardır. Yadsıdıkları şey dinin vadesi dolmuş aşkınlık, dışlanmışlık, askıda bırakılmak, bekleyiş ve dünya işlerinden el etek çekmek gibi yönleridir.

Kitleler için Tanrı'nın krallığı her zaman için yeryüzünde, imgelerin çok tanrılı içtenliklerinde, Kilise'nin zenginliğinde ve yaşayış biçiminde var olmuştur. Bunun adı Din Yasasına fantastik bir şekilde yön değiştirtmedir. Çünkü kitleler, dini bir büyücü gibi gösterişli bir şekilde kullanarak emmişlerdir.

Akla ait tüm büyük şemaların benzer sonları olduğunu biliyoruz. Bu büyük şemalar yollarını: Tarihin ipini, anlamı (ve özellikle toplumsal anlamı) ellerinde tutan toplumsal sınıfın elinden çekip alarak çizmişlerdir. Bu şemaların kitlelerin arasına girişiyle dolaylı ve radikal bir biçim değişikliği görülmüştür. Tarihsel Akıl, Politik Akıl, Kültürel Akıl, Devrimci Akıl hep böyle yapmışlardır –aralarında en ilginç olan ve kitlelerin içinde yaşayarak gelişim süreçleri içinde onları üreten Toplumsal Akıl için de aynı şey söylenebilir.

Kitleler "toplumsalın aynası mıdırlar?" Hayır, kitleler toplumsala ait olmadıkları gibi, toplumsalı yansıtabilmekten acizdirler –kitlelerin üstüne çarparak kırılan şey ise toplumsal adlı bu aynadır.

Bu imgenin yeterince iyi betimlenmiş bir kitle imgesi olduğu söylenemez. Çünkü hala tamamlanmış bir kavramla, ne olduğu belli olmayan bir karşı koyma düşüncesini birlikte çağrıştırmaktadır. Oysa kitleler üstlerine doğru gelen ışık enerjisi ve ışık dalgalarını yakalayarak eğen, büken ve yok eden muazzam bir deliğe benzemektedirler. Bunun üstündeki her boyutun kıvrım kıvrım kıvrılarak kendi üstüne sarılıp sıkıştığı ve bir nokta haline gelerek yok oluncaya dek döndüğü ve uzamları birbirine bağlayan çizgilerin giderek kamburlaştığı yavaş yavaş, için için çöktüğü bir çembere benzetebiliriz.

ANLAMIN ZEDELENMESİ

Bu konuyla ilgili olarak haber konusunda söylenen her şey yinelenebilir.

İster politik, ister eğitici, isterse kültürel içerikli olsun sonuçta niyet anlam ileterek kitleleri *anlamın egemenliği altında* tutmaktır. Bir başka deyişle kendini haberin sürekli olarak ahlaksallaştırılması zorunluluğu biçiminde dışa vuran anlam üretimi zorunluluğu. Daha iyi haber verebilmek için, daha iyi toplumsallaştırmak için, kitlelerin kültürel düzeylerini yükseltmeye çalışmak için vb. vb. Hepsi palavra. Çünkü kitleler bu akılcı iletişim zorlamasına insanı aptallaştıracak bir biçimde karşı koymaktadırlar. Onlar anlam yerine gösteri istemektedirler. Hiçbir çaba onları içeriklerin ya da kodun ciddiyetine inandırmada yeterince kandırıcı olamamıştır. Gösterge isteyen insanlara mesaj verilmeye çalışılmaktadır. Oysa onlar içinde bir gösteri olması koşuluyla tüm içeriklere tapmaktadırlar. Yadsıdıkları şey anlamın "diyalektiğidir". Onların aldatılıp kandırıldığını ileri sürmek de boşuna uğraşmaktır. Bu iki yüzlü varsayım anlam üreticilerinin entelektüel bir rahatlığa kavuşmak için ileri sürdükleri bir varsayımdır. Kitleler sözüm ona aklın doğal ışıklarını kendiliklerinden yutacaklarmış! Oysa kitleler, tam tersine kendilerine verilen anlam ültimatomuna karşı gösteri istediklerini

belirtirken tam anlamıyla özgürdürler. Çünkü anlamın bu saydamlığından ve bu *politik* iradeden, ölümden çekindikleri kadar çekinmektedirler. Anlamın gerisinde yatan ideal hegemonyanın işleri basitleştiren şiddetinin kokusunu almaktadırlar. Kendi anlayışları doğrultusunda, bütün söylemleri tek ve temelsiz irrasyonel bir boyuta, göstergelerin anlamını yitirdiği ve büyünün başladığı bir noktaya, yani görülene indirgeyerek, ona karşı gelmektedirler.

Burada söz konusu edilen şeyin bir yutturmaca olmadığını bir kez daha belirtelim. Çünkü söz konusu olan şey, kitlelerin istekleridir. Anında ve olumlu bir şekilde oluşturdukları stratejidir -yani kültürün, bilginin, gücün, toplumsallığın emilip yok edilmesi. Bu, günümüzde bütün boyutlarıyla ortaya çıkan çok eski bir çalışma biçimidir. Daha önceden bilinen bütün senaryoları altüst olmaya zorlayan derin bir karşıtlık. Anlam artık toplumlarımızı sürükleyip götüren ideal çizgi olmaktan çıkmıştır. Anlamdan kaçabilen artıklar da elbet bir gün özümseneceklerdir. Günümüzdeyse anlam tam tersine karmaşık ve herhangi bir uzantısı olmayan bir olaya dönüşmüştür. Belli bir zaman diliminde (Tarih, iktidar, vs.) üç boyutlu, ideal bir uzam oyunudur. Temelde bu olaylar bizim "toplumlarımızın" yalnızca uzamda kalan küçücük bir bölümünü ilgilendirmiştir. Bu olay bireyler için de geçerlidir. Bizler ikinci derecede anlam taşıyıcılarız. Temelde çoğu kez anlamın önünden ya da arkasından giderek, geçici bir paniğe kapılan derinlerdeki *kitle* biziz.

Bu ters varsayımsa her şeyi değiştirmektedir. Sessiz edilginlikler folkloruna ait olan anlamı aşağılayan binlerce örnek vardır.

Klaus Croissant adlı avukatın Fransa'dan sınır dışı edildiği gece; Fransa'nın Dünya Kupası'na katılmak için oynadığı eleme maçını naklen yayımlayan televizyon örneğini alabiliriz. "Santé" Hapishanesi'nin önünde gösteri yapan birkaç yüz kişi. Gece yarısı koşuşan bir avukat ve geceyi ekran başında geçiren yirmi milyon insan. Fransa kazandığında atılan sevinç çığlıkları. Aydın beyinlerin bu aptallaştırıcı vurdumduymazlık karşısında duydukları utanç ve şaşkınlık. *Le Monde* gazetesi: "Saat 21:00 Alman avukat, Santé Hapishanesi'nden alındı. Birkaç dakika sonra Rocheteau ilk golü atacak." Bir utanç melodramı*. Ancak, bu vurdumduymazlığın nedenini kimse araştırmaz. Yalnızca her zamanki gibi tek bir neden gösterilir: Kitleler iktidar tarafından güdümlenmiş, futbolla uyutulmuştur. Zaten böyle bir vurdumduymazlığın olmaması *gerekir*, dolayısıyla bunun üzerinde düşünmeye değmez. Zaten *olmaması gereken* bu vurdumduymazlığın bize söyleyebileceği bir şey de yoktur. Bir başka deyişle "sessiz yığın" kendiliğinden vurdumduymaz olamaz. Çünkü ona vurdumduymaz olma hakkı ve yetkisi verilmemiştir. Çünkü bu vurdumduymazlık kendisine ancak iktidar tarafından bahşedilebilir.

*Aşırı solun sessiz yığın konusundaki hayal kırıklığı ve "akıllı" soğukkanlılığı da bu utançla aynı kategoriye girmektedir. Örneğin *Charlie Hebdo*: "Dünya, sessiz yığının umurunda bile değil. Yeter ki akşam terliklerini giyip çenesini açabilsin. Hiç merak etmeyin sessiz yığın çenesini kapatmışsa, onun dediği olur. İyi yaşar, iyi yer ve yeterince çalışır. Şeflerinden istediği ise babalık ve yeterince korunmadır. Ancak babalık ve koruma alışılmış dozun miktarını aşmamalıdır."

Bu yorumlamanın gerisindeyse ne müthiş bir aşağılama yatıyor! Aldatıldıklarına göre, kitlelerin, kendilerine özgü davranışları olamaz. Onlara zaman zaman içlerinden gelen devrimci bir "arzunun rasyonelliği" bahşedilebilir. Bütün bunlara evet de Tanrı bizi yine onların sessizliklerinden ve tepkisizliklerinden korusun. Oysa asıl yapılması gereken, bu

duyarsızlığı bir tür büyüye, insanları devrimci yeteneklerinden saptıran sihirli bir yabancılaşmaya bağlamak yerine onu tüm *olumlu* vahşiliği içinde çözümlemektir.

Zaten bu büyülü yabancılaşma, nasıl oluyor da kitleleri devrimci yoldan ayırabiliyor? Bir yığın devrimden, birkaç asırlık politik deneyimden, gazetelerin, sendikaların, partilerin, aydınların halkı harekete geçirmek ve eğitmek için harcadığı tüm çabalardan sonra (bundan on ya da yirmi yıl sonra da değişen bir şey olmayacaktır), nasıl olur da gösteri yapan birkaç yüz kişiye karşılık tam anlamıyla yirmi milyon insan "edilgin" kalır? Üstelik yalnızca edilgin kalmaz, bir futbol maçını bilerek, isteyerek politik ve insancıl bir drama yeğler? Yapılması gereken, bu soruyu sormaktır. Yapılan çözümlemelerin bu gözlem tarafından etkilenmemesi çok ilginç. Bütün çözümlemeler yalnızca iktidarın güdümlemeyi bütün gücüyle elinde tuttuğunu, öte yandan ise anlaşılmaz bir şekilde komaya girmiş bitkin bir kitle olduğunu öne sürüyor. Gerçekteyse bunların hiçbiri doğru değildir. Her iki bakış açısı da yanlıştır. Çünkü iktidar gerçekte kimseyi güdümleyememektedir. Kitlelerse ne yolarını şaşırmışlar ne de gülünç duruma düşmüşlerdir. İktidar, sorumluluğu futbol maçının üstüne bu kadar kolay bir şekilde yıkabildiği için mutludur. Kitleleri futbol maçıyla uyutma sorumluluğunu seve seve yüklenmektedir. Çünkü bu düşünce kendisini rahatlatmakta ve iktidar olduğuna inanmasını sağlamaktadır. Böylelikle kitlelerin duyarsızlığının, gerçekte onların tek, gerçek yaşam deneyimi olduğu gibi rahatsız edici bir düşünceyi, kitlelerin kendilerine sunulan parlak idealleri kolektif bir şekilde reddederek misilleme yaptığı vahşice karşı koyduğu saptamasını göz ardı edebilmektedir.

Oysa kitleleri ilgilendiren en önemli sorun bu değildir. Unutulmaması gereken bir şey varsa o da bugüne kadar her türlü devrim umudunun, toplumsallaşma ve toplumsal değişim umudunun bu biçimleri bozma, bu fantastik yadsıma aracılığıyla var olduğudur. Bunu anlayabilmek için ise Freud'un yaptığı gibi ruhsal* adlı şu kalıntıyı, şu kör kabuğu, şu anlam artığını, şu çözümlenmemiş olanı (politik evrenin şu Kopernik vari bir şekilde bugüne kadar altüst edilmemiş olmasının bir nedeni olmalı –çünkü bu değişim bütün politik düzenin altüst olmasını öngörmektedir) yeni baştan ele alıp incelemek belki de en iyi çözüm yoludur.

*Çözümleme açısından Freud'la benzerliğimiz ruhsal sözcüğünde sona ermektedir. Çünkü onun düşünce eylemi baskı altına alma (refoulement) ve bilinçaltı (inconscient) varsayımıyla noktalanmaktadır. Bu sonuncular anlam üretimi ve anlamın bölümlenmesinde (partition) arzunun ve bilinçaltının yeniden toplumsallaştırılmalarını da kapsamları içine almaktadır. Özgürleşme yerine baskı altına almaya yol açan ve ılımlı arzu senaryosunun içine giren ve anlamın kaçınılmaz bir şekilde yeniden yorumlandığı tek kişilik senfoni. Sonuçta arzunun özgürleştirilmesi kolaylıkla politik devrimin yerini aldığında anlam çatlağını genişleteceğine kapatacaktır. Oysa söz konusu olan şey libidinal ekonomi terimleriyle kitlelerin yeniden yorumlanması değildir. Birincil süreçteki (bilinçaltı) baskı altına alma ya da ölüm itkisiyle beslenerek gizli bir iktidar ve baskı arzusuna göndermesidir (ve gizli bir bilinçaltı yapısına sahip oldukları sanılan kitlelerin tutuculukları ve *faşistliklerinden* söz edilebilmektedir). Bugün çökmekte olan Marksist çözümlemenin karşısına çıkartılabilen tek seçenek psikanalizdir. Gerçekteyse bu seçenek bir kez daha yeniden allanıp pullanmış olan değişmez seçenektir. Bir zamanlar kitlelere cinsel esirliğin zorunlu kıldığı devrimci bir gelecek (Reich) satılmaktaydı. Bugün ise aynı kitlelere bir yabancılaşma ya da esirleşme arzusu ya da gücül özgürleşme arzusu kadar anlaşılmaz olan bir tür günlük mikrofaşizm satılmaktadır. Oysa ortada ne faşizm, ne iktidar, ne de bir devrim arzusu vardır. Bilinçaltı ya da arzu son

umuttur. Çünkü kitlelerin bilinçaltı ya da arzusu bir dayanak olarak gösterilerek, anlamın ortağı gibi yeniden işlenebilir. Her yerde arzuya yeni anlamlar yüklenmeye çalışılmaktadır. Arzu, politik umutsuzluğun son gönderenler sistemidir. Arzu stratejisi ise şirketlerin pazarlama politikalarında iyice işlendikten sonra bugün devrimci kitleler pazarlamasına devredilmiştir.

POLİTİKANIN ÖNEMİ VE ÇÖKÜŞÜ

Politik olanla toplumsal olanı birbirinden ayırabilmek artık imkansızdır. Çünkü Fransız Devrimi'nden bu yana ekonomi denilen (ister belirleyici olsun, isterse olmasın) göstergeyle birbirlerine göbekten bağlanmışlardır. Oysa bugün onların birlikte çöküşlerine tanık olmaktayız.

Politika, Rönesans döneminde din ve kilise çemberinden kurtularak Makyavel aracılığıyla ışıldamaya başladığında, önce hiçbir toplumsal ya da tarihsel "gerçeklikle" ilgisi olmayan saf bir strateji ve göstergeler oyunu olmuştur. Ancak daha sonra Cizvitlerin dünya işleri konusunda Tanrı'nın yokluğu üstünde oynayabilmiştir. Politik alan, Rönesans devri tiyatrosu ya da üç boyutlu resimden daha değişik değildir. Biçimi ise bir temsil etme sisteminin biçimi değil, bir oyunun biçimidir. İdeolojinin değil gösterge sistemleri düzeni ve stratejinin biçimi-kullanım biçimi gerçek bir kullanım biçimi olmayıp (Balthazar Gracian'ın *Saraylı Adam*'ındaki kurnazlığa dayanan bir oyun ve onun sonucu gibi) ustalığa bağlı bir kullanım biçimidir. **Makyavelci politikanın edepsizlik ve ahlaksızlığı hala geçerlidir.** Bu edepsizlik ve ahlaksızlık politikanın bir araç olarak kullanımında değil, amaçlarındaki patavatsızlığındadır. Nietzsche işte burada her şeyi bütün açıklığıyla görmüştür. Bu toplumsal, psikolojik ve tarihsel küçümsemede, bu simülasyon sınavlarında maksimum bir politik enerji vardır. O noktada politika henüz bir mantık kazanmamıştır, yalnızca bir oyundur.

XVIII. yüzyıldaki devrimden sonra, her nedense politikanın kesin bir tırmanış aşamasına geçtiği görülmektedir. Toplumsal, politik alanın içine girmeye başlamıştır. Politika aynı zamanda bir gösteriye dönüşmüştür. Çağımızdaysa gösteri mekanizmalarının egemenliği altına girmeye başlamıştır (tiyatronun kaderi politikanınkiyle bir paralellik göstermektedir). Çünkü politika bir gösteri alanına dönüşmüştür -üç boyutlu bir mekan olan sahne için de aynı şeyler söylenebilir. Başlangıçta yalnızca kurgulanmış bir oyunken daha sonra yavaş yavaş oynanan her yer ve temsil etme gerçekliğinin ön plana çıktığı tarihsel bir alan görünümünü almıştır. Politika sahnesi: Halk, halk iradesi gibi temel bir gösterilenin canlandırıldığı göstergelerin yanı sıra anlam üstünde de çalışmaktadır. Elinden geldiğince iyi bir şekilde açıklamaya çalıştığı gerçeği anlatmakla görevlendirilmiştir. Saydamlaşması, ahlaklı olması ve iyi bir toplumsal temsil gücüne sahip olması istenmiştir. Oysa uzun bir süre politik çemberle onun üstünde yansıyan toplumsal, tarihsel ve ekonomik güçler arasında bir denge arayacaktır. Bu denge kuşkusuz burjuva temsil sistemlerinin (Meşrutiyet, Anayasa, XVIII. yüzyıl İngiltere'si, ABD'si, burjuva devrimlerinin Fransa'sı, 1848 yılının Avrupa'sı) altın çağıyla yaşamıştır.

Marksist düşüncenin yaptığı aşamalarla hem politika, hem de politikanın sahip olduğu enerji tükenmeye başlamıştır. İşte burada toplumsal ve ekonomik olanın egemenliği başlamaktadır. Bu noktada politika (yasama, yürütme, uygulama) toplumsal alanın aynası olma zorunluluğuyla karşı karşıya kalmıştır. Politikanın özerkliği toplumsalın hegemonyasıyla ters

orantılıdır. Liberal düşünceyse her zaman ikisi arasındaki diyalektik bir özlemle yaşamıştır. Devrimci düşünce olan sosyalist düşünceyse açıkça, tarihsel açıdan politikanın, toplumsalın saydamlığı içinde yok olacağını söylemektedir.

Bu savaştan toplumsal galip çıkmıştır. Ancak bu genelleştirme, bu beyin yıkama ve toplumsalın politikanın sıfır derecesine indirgendiği bir düzeyde; salt bir gönderene dönüşerek, her yerde hazır ve nazır olan, fiziksel ve zihinsel uzamın tüm boşluklarını kapatan aynı toplumsalın hali ne olacaktır? Bütün bunlar toplumsalın sonunu işaretlemektedir. Toplumsalın enerjisi azalmakta, özgünlüğü elden gitmekte, tarihsel niteliği ve idealliği buharlaşıp uçmaktadır. Toplumsal, bir sistem uğruna adını yitirirken, politika da yok olmaktadır. Toplumsal artık anonimleşmiştir. O artık KİTLEDİR. KİTLELERDİR.

SESSİZ ÇOĞUNLUK

Politika stratejik bir alan düzenlemesi olmaktan çıkartılarak, önce bir temsil edilme sisteminin içine yerleştirilmiş, daha sonra da güncel bir yeniden biçimlenme senaryosuna dönüştürülmüştür. Bir başka deyişle aynı sistemin içinde aynı göstergelerin çoğullaştırılmasıyla uzayıp giden ve artık hiçbir şeyi temsil etmeyen –belli bir “gerçeklik” ya da toplumsal gerçeklik içinde hiçbir “eşdeğerlisi”nin bulunmadığı bir şeye dönüşmüştür. Artık politik örgütleri güçlendirebilmek için bir toplumsal tanımı bile yoktur (bir halk, bir sınıf, bir işçi sınıfı, nesnel koşullar).

İş görebilen tek gönderenin adı yine *sessiz çoğunluk*tur. Bütün güncel sistemler bu model üstünde iş görmektedirler. Varlığı artık toplumsal değil, istatistiksel olan bu kaypak kavramın ortaya çıkabildiği tek yer sondajlardır. Toplumsal adlı gökyüzünün ufkundaki hayal ya da toplumsalın zaten içinde bulunduğu bir ufkun simülasyonu.

Sessiz çoğunluğun ya da kitlelerin düşsel bir gönderen olması, onun var olmadığı anlamına gelmez. Bunun anlamı *sessiz çoğunluğun artık temsil edilemeyecek bir durumda bulunması*dır. Kitleler artık bir gönderen olmaktan çıkmışlardır. Çünkü artık temsil edilememektedirler. Ses vermeyen bu kitleler sondajlar aracılığıyla sık sık yoklanmaktadırlar. Düşünceleri yansıtılmamaktadır. Yalnızca ne düşüncükleri konusunda testler yapılmaktadır. Referandum (kitle iletişim araçları da sonsuz bir soru/yanıt referandumudurlar) politik gönderenin yerini almıştır. Oysa sondajlar, testler, referandum ve kitle iletişim araçları temsil edici bir sisteme ait tertibatlar değil, simülatif bir sisteme ait olan tertibatlardır. Artık amaçlanan şey bir gönderen değil, bir modeldir. Klasik toplumsallaşmaya ait olan (bugün hala ondan arda kalmış seçimler, kurumlar, temsil etme düzeni ve hatta baskı) tertibatlar aracılığıyla bu bağlamda yapılan devrim bütünseldir. Diyalektik bir yapı içinde yerini politik bir oyun ve karşıtlıklara bırakmış olan toplumsal anlam hala bir kutuptan diğerine geçebilmektedir.

Simülasyon düzenindeyse her şey değişebilir. Örneğin sondaj/sessiz çoğunluk ikilisi içinde artık ne kutup, ne de ayrımlayıcı terimler vardır. Öyleyse toplumsala ait bir elektrik enerjisi de yoktur. Çünkü bir çembere dönüşmüş bulunan kutuplar birbirine karıştığından kısa devre yapmıştır (aynen ADN’nin içinde uyarıcı toz ve moleküllere komut vermeyle, genetik kod konusunda olduğu gibi). Bu ideal bir simülasyon biçimidir. Kutupların çökmesi ve modellerin yörüngeleşmiş dolanımı (bu aynı zamanda sesi kesilmiş her türlü sürecin ana kalıbıdır).

Dış etkiler, mesajlar ve testlerin bombardımanına uğrayan kitleler artık kara bir maden

kütlesi gibidirler. Bir yerde yalnızca tayflarının analizi aracılığıyla tanınabilen gaz kitleleri gibidirler –istatistikler ve sondajlarla eşdeğerli olan ışık demetleri tayfı–. Zaten başka bir şey beklemek de boşunadır. Artık ne dışavurum vardır ne de temsil edilme. Yalnızca ve yalnızca açıklanamaz ve açıklanamamış olan bir toplumsallaşmanın simülasyonu vardır. Onlardaki sessizliğin anlamı budur. Oysa bu sessizlik yanıltıcıdır –çünkü bu konuşmayan bir sessizlik değildir. Yalnızca *kendi adına konuşulmasını yasaklayan* bir sessizliktir. Bu anlamda bir yabancılaşma biçimi olmaktan çok, etkili bir silahtır.

Artık hiç kimse sessiz çoğunluğu temsil ettiğini ileri süremez. Bu sessizlik bir anlamda kendini temsil edenlerden öç alma anlamına gelmektedir. Kitleler sınıf ya da halk gibi eskiden kendilerine başvurulan bütünlere benzemezler. İçine çekildikleri sessizlik aracılığıyla artık tarihin de ilgi alanı dışına çıkmışlardır. Öyleyse kitleler konusunda konuşulamaz. Onlar birbirlerine eklemlenemezler. Temsil edilemezler ya da politik "ayna evresi" (ünlü Lacan kuramı) ve düşsel özdeşleşme aşamalarından geçemezler. Sonunda nasıl bir güç olabildikleri ortaya çıkmaktadır. Tarihin ilgi alanına giremediklerine göre –ne kendi dillerinde (çünkü kendi dilleri yoktur) ne de onların adına konuştuğunu ileri sürenlerde– *yabancılaşma hastalığına yakalanamazlar.* Artık devrimci umutlar suya düşmüştür. Suya düşen umutlarsa işçi sınıfı konusunda yapıldığı gibi kitlelerin kendi kendilerini yadsıma palavrası üstüne kurulmuştur. Oysa kitle ne bir olumsuzlama ne de bir patlama alanıdır. O bir emme ve merkezden dış çeperlere doğru dalga dalga yayılım alanıdır.

Özgürlük, devrim ve tarihsellik şemalarının erişemedikleri kitle, bu durumu kendine göre bir savunma ve misilleme yöntemi haline getirmiştir. Kendi üstünde ne türden bir "iktidarın" etkin olduğunu bilmeyen kitle, hayali bir politik sınıfın elinde düşsel bir gönderen ve simülasyon modeline dönüşmüştür. Kitle aynı zamanda ölümün ta kendisidir. Kendisini yönetmekle yükümlü olan bir politik sürecin sonudur. Politika onun içinde bir irade ve temsil etme gücü şeklinde eriyip gitmektedir.

Uzun bir süre iktidar stratejisi kitlelerin uyuşukluğu üstüne kurulmuş gibi görünmüştür. Kitleler edilginleştikçe de iktidar kendinden eminleşmiştir. Oysa bu mantık iktidarın yalnızca bürokratik bir merkeziyetçi olduğu dönem için geçerlidir. Bugün iktidara karşı kendi mantığı kullanılmaktadır. İktidarın tepkisizleştirdiği şey (kitle) kendi ölümünün göstergesine dönüşmektedir. İşte bu yüzden sistem kendi stratejisinde değişiklik yaparak, kitlenin edilgin bir konumdan yönetime katıldığı bir konuma geçmesi ve sessizliğine bir son vererek konuşmasını istemektedir. Oysa iş işten geçmiştir. "Tehlikeli kitle" ve toplumsalın tepkisizlik adı altındaki gerilemesi artık bir engel olmaktan çıkmıştır.

Sistem, kitleleri ne şekilde olursa olsun konuşturabilmek için elinden geleni ardına koymamaktadır. Onlara toplumsal, sendikal bir varlık olduklarını; eğlencelere ve özgür konuşmalara katılmaları gerektiğini anlatabilmek için her yolu denemektedir. Adını söylemesi için bu hayalete küfür etmek gerekmektedir. Günümüzde artık gerçek sorunun kitlelerin ya da sessiz çoğunluğun sessizliği olduğunu bütün açıklığıyla gösteren başka bir olay yoktur.

Tüm çabaların amacı kitlenin yeniden sessizliğe dönmesini, tepkisizleşmesini engelleyebilmek ve yönlendirilebilen bir emülsiyon olarak kalmasını sağlayabilmektir. Artık kutsal şef ve kilise döneminde yaşamadığımız için kitlenin ne olduğu teşhisi konmaya çalışılırken saçma sapan bir şekilde konuşulmaktadır –burada da enformasyon ve istatistiğin evrensel egemenlik dönemine geçmekteyiz. Böylelikle kitleyi yoklayarak neler yapabileceğini

hissetmeye çalışan ve onu baştan çıkartıp kendi saflarına bir türlü katamayanların öfkesini anlayabilmek kolaylaşmaktadır. Çünkü böylelikle birtakım varsayımlara ve yığın hareketlerini öngören yanılsamalara varılmaktadır. "Fransız halkı böyle düşünüyor... Alman halkının büyük çoğunluğunun kınadığı... Prensin doğumu bütün İngiltere'yi yerinden oynattı, vs." – önünü görmekten aciz ve kendisine uzatılan ayna üstüne görüntülerini düşüremeyen tüm düşünceler.

Üstelik gösterge bombardımanına tutulan kitleden bunlara bir yanıt vermesi de istenmektedir. Bir "cyclotron" (Ağır tanecikleri yörünge şeklinde hızlandırıcı.) içindeki çekirdeklerin tanecikler tarafından bombardıman edilmeleri gibi, kitle de benzer bir şekilde imge, ses ve ışık dalgaları tarafından bombardıman edilmektedir. Haber denilen şey de budur. Haber ne bir iletişim ne de bir anlam biçimidir. Laboratuvarlarda yapılan atom bombardımanı deneyleri gibi hiç durmadan input-output'larla dolup, boşalan ve zincirleme bir tepkimeye uğrayan sürekli bir emülsiyon biçimidir. "Toplumsal"ın oluşturulabilmesi için kitlenin "enerjisi" emilerek alınmalıdır.

Oysa bu tersine işleyen bir süreçtir. Çünkü ister haber, isterse güvenlik olsun bütün bunlar "toplumsal ilişki"yi yoğunlaştırarak onu yaratacaklarına, "entropik" süreçler olarak toplumsalın sonunu belirleyen yöntemlere dönüşmektedirler. Kendilerine haber ileterek kitlelerin biçimlendirilebileceği sanılmaktadır. Yine haber ve mesajlarla toplumsal enerjinin yok edilebileceği sanılmaktadır. Artık toplumsallaşmayı belirleyen şey kuramsal sınırlar değil, haber miktarıyla iletişim araçlarının karşısında geçirilen saatlerdir. Ancak bu da yanlış bir düşüncedir. Çünkü haber kitlenin enerjisini yok etmek yerine, her zaman için giderek büyüyen bir kitle yaratmaktadır. Haber, yaptığını iddia ettiği gibi bilgilendirme ya da biçimlendirme ve yapılandırma yerine, "toplumsal olanı" giderek daha bir nötralize edip, klasik toplumsal kurumlarla, haberin içeriğine karşı duyarsız ve tepki göstermeyen bir kitle yaratmaktadır. Simgesel yapıların toplumsal ve ona ait irrasyonel bir şiddet tarafından parçalanmasından sonra sıra toplumsalın kitle iletişim araçları ve haberin "irrasyonel" şiddetiyle parçalanmasına gelmiştir – beklenen sonuç doğal olarak kitlenin atomlaştırılması, nükleer bir hale sokulması ve molekülleştirilmesidir. Sonuç: İki yüzyıllık hızlı bir toplumsallaşmanın kesin bir hezimete uğratılmasıdır.

Kitle, sahip olduğu toplumsal enerjiyi tüketebildiği ölçüde bir kitle olarak algılanabilmektedir. Kitle bütün sıcak enerjileri emerek nötralize edebilen soğuk bir depodur. Ayakta kalabilmeleri için kendilerine, ürettiklerinden daha çok enerji harcanan maden ocaklarına benzemektedirler. Toplumsal gerçeklik ilkesine özgü bu salt zayıflık ve yine sözde ayakta tutulan toplumsalın bir iç patlama tehlikesiyle karşı karşıya gelmesini engelleyebilmek için kademeli politik yatırım oranlarına müthiş bir enerji harcanmaktadır. Sistem bu enerjinin içine saplanıp kalmıştır.

Gerçekte ne kadar mal varsa o kadar da anlam vardır. Sermayenin mal ürettiği dönemlerde tüketim kendiliğinden gerçekleşmekteydi. Oysa bugün hem tüketiciyi hem de talebi üretmek gerekmektedir. Bunu yapabilmek ise malı üretmekten çok daha pahalıya mal olmaktadır (toplumsallık büyük ölçüde şu 1929'daki talep kriziyle birlikte doğmuştur. Talep üretimi büyük ölçüde toplumsalın üretimini de kapsamaktadır). Bu yüzden iktidar uzun bir süre politik, ideolojik, kültürel ve seksüel anlam üretmiştir. Onu talep izlemiş ve sonunda arzı emerek aşıp geçmiştir. Böylelikle anlam giderek azalmış ve bütün devrimciler giderek daha çok anlam üretmeyi amaç edinmişlerdir.

Bugün artık her şey değişmiştir. Bundan böyle anlam bunalımı yoktur. Çünkü her yerde giderek daha çok anlam üretilmektedir -yetersiz kalan artık taleptir. Sistemin asıl sorunu da bu *anlam talebi üretimi*dir. Talep, anlam arzusu ve anlama minimal düzeyde katılma olmazsa iktidar boş bir hayal ya da anlamsız bir perspektif olmaktan öteye gidemeyecektir. İşte burada da talep üretimi anlam üretiminden çok daha pahalıya mal olmaktadır. Sonuna kadar gidildiğindeyse bunun olanaksız bir şey olduğu görülecektir. Çünkü sistem bütün enerjilerini bir araya getirebilse bile bu işi başaramayacaktır. Çünkü mal ve hizmet talebi her zaman için yapay bir şekilde üretilebilir. Biraz pahalı olmakla birlikte herkesin satın alabileceği bir fiyata satılması da mümkündür. Bunun örneklerini gördük. Oysa anlam ve gerçekliğin yokluğu doldurulamaz. Anlam yokluğuysa kesin bir yıpranmışlıktan başka bir şekilde yorumlanamaz.

Kitle bütün toplumsal enerjiyi yuttuğu gibi, onu yansıtmamaktadır. Bütün göstergeleri ve bütün anlamı yutup geriye iade etmemektedir. Kendisine sorulan tüm sorulara aynı yuvarlak yanıtları vermektedir. Hiçbir şeye katılmamaktadır. Akımlar ve testler aracılığıyla yoklandığında bir *kitleye benzemekte* ve her türlü akımla, haberin üstünden geçmesini sağlamakta, (hangi türden olursa olsun) iyi bir norm ileticisi işlevi görmekte ve böylelikle toplumsal, salt bir saydamlaşmaya uğrayarak yerini iktidar ve toplumsal oyunlara bırakmaktadır. Bütün bunlar kitle adlı ele avuca sığmayan çekirdeğin çevresinde dönüp duran yıldız kümecikleridir.

Kitle bir hayvan sürüsü kadar suskundur. Kitleyi sürekli olarak sondajlarla tartmak boşuna uğraşmaktır (öte yandan sürekli olarak katılması istenen haber olgusu aracılığıyla kendisine laboratuvar deneylerinde hayvanlara yapılan işkenceye benzeyen bir tür işkence yapılmaktadır). Çünkü doğrunun solda mı, yoksa sağda mı olduğu söylemediği gibi devrimle, baskı arasında hangisini yeğlediğini de söylememektedir. Onun için doğru ve akıl yoktur. Kendisine yapılan yakıştırmalar umrunda bile değildir. Kitlede bilinç ve bilinçaltı yoktur.

Kitle insanı bezdiren bir suskunluktur. Politik denklemlerdeki bilinmeyendir. Bu bilinmeyen, bütün politik denklemleri yok edebilmektedir. Oysa herkes bu sessizliği konuşturmaya çalışmaktadır. Ancak kitlelerdeki yanıtsızlık gücü ölçülemez. Hiçbir sondaj onu ortaya çıkartamaz. Çünkü kitleler onu anında yok ederler. Sözünü ettiğimiz hipergerçeklik içinde toplumsal ve politik alanın altını üstüne getirirler. Politika kitleleri yanıtlar alabileceği bir toplumsal simülasyon ve yankılanma odasına sokmaya çalışırken (kitle iletişim araçları, haber) kitleler tam tersine toplumsalın içinde simüle edildiği ve yankılandığı muazzam bir mekana dönüşmektedirler. Güdümlenme diye bir şey hiçbir zaman için var olmamıştır. Her iki taraf da aynı silahlarla çarpışmıştır. Bugün savaşı kimin kazandığını söyleyebilmek imkânsızdır. İktidarın kitleler üstündeki simülasyon gücü mü? Yoksa kitlelerin iktidarı çökerttikleri ters simülasyon mu?

NE ÖZNE NE NESNE

"Hipersimülasyon" aracılığıyla bütün modelleri yansıtan kitle (mizahın içkin bir biçimi olan "hiperuyumluluk" aracılığıyla), onları yok edebilecek bir güce sahip "simülasyon"un hem öznesi, hem nesnesi olmak gibi ters bir işi başarmıştır. Kitleyi, kitle iletişim araçlarının dışında bir yerde aramak boşunadır.

Kitle: Bir özne, bir özneler grubu ve bir nesne olmama tersliğini başarmıştır. Onu gerçek ya da mitik bir özneye dönüştürmek için girişilen tüm çabalar boşunadır. Onu bir nesneye dönüştürerek, işlenmiş bir malzeme gibi inceleme ve çözümleme amacını güden tüm

çabalar, nesnel yasalar uyarınca tam tersine, kitlelerin güdümlenemezliği gerçeğine ya da kendilerinden korkulan unsurlar, ilişkiler, yapılar ve bütünler gerçeğine çarpmaktadır. Denenen tüm güdümleme girişimleri sonunda kitlenin içinde boğulmakta, emilmekte, yolundan çevrilmekte ve başka bir şeye dönüştürülmektedir. Onun neyi, nereye doğru sürüklediğini söyleyebilmek imkansızdır. En akla yakın açılım, tüm güdümleme girişimlerini atlatarak sonsuza açılan bir dönem içinde tükenmeye başladığıdır. Hiçbir çözümleme bu darmadağınık, merkez dışı, moleküler gerçekliği açıklayamaz. Çünkü son aşamadaki "öz" çözümlemesinde nesne kavramı buharlaşıp yok olmaktadır. Dolayısıyla ortada açıklaması yapılacak bir nesne olmadığı gibi, bu açıklamayı yapabilecek bir özne de yoktur.

Kitle kavramı bu durumu "toplumsal kavramı" için de geçerli kılmaya çalışmaktadır. Toplumsal da artık nesnel bir şekilde açıklanamaz (ya da politik terimlerle söylemek gerekirse artık temsil edilemez). Çünkü kendisini açıklamaya çalışan herkesi ortadan kaldırmaktadır (ya da yine politik terimlerle söylemek gerekirse kendisini temsil edebileceğini sananları yok etmektedir). Bütün bunları ancak sondajlar ve istatistikler aracılığıyla saptayabliriz. Oysa bu sondaj ve istatistik büyüleriyle, meteorik olarak adlandırılan alışkanlıkların gerçek nesneleri yoktur. Özellikle de açıklamaya çalıştıkları kitleler onların çalışma alanı içinde değildir. Yaptıkları tek şey eksikliği kolay kolay bağışlanamayacak olan bir kitle hayali yaratmaktır. Bu hayali ise önceden bilinen yanıtlar, sözüm ona kitleyi ve arzularını belirleyen bir kapalı devre gösterge sistemi aracılığıyla "üretmektedir". Devingen, güdümlenebilmeleri için anında üretilen, sonuçlarına yer değiştirtilebilen göstergeler –işte bunlar sondajdır–. İstatistiklerin üzerinde kol gezen derin belirsizlik herkes tarafından bilinen bir olgudur (olasılık hesaplarıyla, büyük sayılarda da bir belirsizlik olduğu ve madde kavramındaki "devingenliğin" herhangi bir "nesnel yasa" kavramına uymasında güçlükler çıktığı herkes tarafından bilinmektedir).

Pozitif olduğu söylenen bilimlere özgü deneylerin bile, sondaj ve istatistiklerde kullanılan yöntemlerden daha inandırıcı olduğunu söyleyebilmek oldukça güçtür. Kodlanmış ve yönlendirilmiş bir "nesnel" sorgulama biçimi hangi alanda olursa olsun, bu kısır döngüden kurtulamayan bir doğruya saplandığı gibi amaçladığı konuyu da ortadan kaldırabilmektedir. Dünyanın nesnel belirsizliği konusundaki bu kararsızlık her tarafa yayılabilir. Doğa bilimlerindeki maddeyle, cansız arasındaki ayrım istatistik ve sondajlardaki kitleyle canlı "toplumsal" arasındaki ayrımın aynısıdır. Bilimlere gelince onlar da aynı işaret ve aynı umut kırıcı yanıtları göndererek son aşamada kitleler gibi her türlü tanımlamadan kaçmak istemektedirler.

Gerek "madde" gerekse bilimin ele aldığı tüm konularda müthiş bir ironi vardır. Tıpkı susan kitlelerde olduğu gibi. Kitlelerin istatistiklerde ortaya çıkan yanıtları, sorulan sorulara o kadar uygun düşmektedir ki, Hegel'in sözünü ettiği kadınlık ironisini anıtsatmaktadır. Yalancı bir sadakat, aşırı bir bağlılık; sonuçta, ölümsüz Aslan Asker Schweik örneğinde olduğu gibi kendisini yöneten yasalara sıfırı tükettiren bir edilgenlik ve boyun eğme simülasyonu.

Sözcüğün yazılı anlamında (bir düşsel çözümler biliminin) *patafizik* bir simülasyon bilimine dönüştürülerek, oradan da nesnel, evrensel yasaları ve onları kendilerine göre yorumlayan çılgınlarla birlikte yaşanan dünyanın "hipersimüle" bir açıklamasına gönderecektir. Kitlelerdeki bu bilinçsiz mizah gücü bizi toplumsal denilen metafizik beladan kurtararak bir patafiziğin içine sokacaktır.

Oysa bu düşünce şimdiye kadar açıklanmış tüm gerçeklik süreçlerinin tersini söylemektedir. Bu belki de bir anlam yanılsamasıdır. Bilim adamını, maddenin ya da canlının "nesnel bir şekilde" yanıt vermediğine inandırmak güçtür. Ya da sorduğu sorulara aldığı *aşırı* nesnel yanıtlar karşısında kuşkuya düşmesi beklenemez. Çünkü böyle bir varsayımın saçma ve üstünde durulmaya değmez bir şey olduğunu düşünecektir. Zaten o bilim adamının başka türlü düşünemeyeceği ve bunu hiçbir zaman yapmayacağı kesindir. O sorularından ve yanıtlarından memnundur.

Aynı varsayım her yerde geçerlidir, bu herkesin bildiği *inandırıcılık aksiyomu*dur. **Reklamcı, insanların, üretmiş olduğu reklamlara inanmadığına inanmak istemez -en alt düzeydeki minimum bir olasılık bile olsa mesajın amacına ulaştığını ve anlamının çözüldüğünü düşünmek ister.** Bu alanda hiçbir kuşkuya yer yoktur. Mesajın alıcı üstündeki yansımasının sıfır olduğu gerçeği ortaya çıktığı anda reklam kurumu o anda yok olacaktır. Çünkü yaşamı kendi kendine tanıdığı yaşama hakkıyla belirlenmiştir (bilimin nesnel dünyaya yaklaşımı da benzer bir yaklaşımdır. Reklamcı ters varsayımın geçerli olabileceği o korkutucu düşünce yüzünden reklam mesajlarının hiçbir zaman için alıcıya bütünüyle varamadıklarını, izleyicinin bu boşluğa yansıyan içerikler arasında bir ayrım yapmadığını ve iletişim aracının yalnızca bir zaman geçirme, eğlendirme ve büyüleme rolü oynadığını bir türlü kabul edemez. McLuhan'ın pergamberce lafı: MEDIUM IS MESSAGE, içinde yaşanan bir türlü kitle iletişim araçsal "cool" kültürel evreyi kapsayan tipik bir formüldür. Bu evre özden yoksun bir "etherin" bütün mesajları uyutup, nötralize ettiği, anlamı dondurduğu bir evredir. Eleştirel düşünce değerlendirmekte, seçmekte, ayrımlar üretmekte ve anlam konusunda bir seçim yapmaktadır. Buna karşın kitleler hiçbir seçim ve ayrım yapmadıkları gibi aldırmazlık/duyarsızlıktan başka bir şey üretmemektedirler- aracın büyüleme gücünü mesajın eleştirel boyutuna tercih etmektedirler. Çünkü büyülenmenin anlamla bir ilişkisi yoktur. Büyülenme anlamdan yararlanmamayla doğru orantılı bir durumdur. Araç yararına mesajın ve simülasyon yararına doğrunun nötralize edilmesiyle sağlanır. Kitle iletişim araçları işte bu düzeyde iş görürler. Onların ilkesi büyülemedir. Anlama karşı giriştikleri şiddetli saldırı; iletişimin başka bir iletişim biçimi yararına anlama karşı giriştiği olumsuzlayıcı saldırı. Hangisi?

Anlamın yararlandığı aracın dışında kalan ve iletişimdeki yoğunluğun anlam tarafından yutularak çökmesiyle sonuçlanacak bir iletişim biçimi bize göre olanaksız bir varsayımdır. Çünkü hoşa giden şey ne anlam ne de aşırı anlamlılıktır. İnsanı büyüleyen şey anlamın nötralize edilmesidir (Witz, nüktenin gerçekleştirdiği işlem, bkz. Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm'ün içinde). Bu nötralize etme işiyse bir ölüm güdüsü tarafından gerçekleştirilmemektedir. Çünkü bu durumda yaşamın bir anlamı olacaktır. Oysa tam tersine bütün bunlar gönderene, mesaja ve her türlü dilbilimsel kategorilendirme girişimlerine karşı bir alerji, bir meydan okuma ve sonunda göstergenin büyülenme içinde kaybolması yararına inkar edilmesiyle sonuçlanmaktadır (artık ne gösteren vardır ne de gösterilen. Anlam kutupları emilip yok edilmiştir). Hiçbir anlam bekçisi bunların farkında değildir. Anlam ahlakı büyülemeye karşıdır.

Politika adlı çember de bir inanılabilirlik varsayımı üzerine kurulmuştur. Bu varsayıma göre kitlelerin eylem ve söylevlere karşı geçirgen oldukları, bir görüşe sahip oldukları ve sondajlarla, istatistiklere ait somut veriler oldukları söylenmektedir. Çünkü politikacılar ancak bu verilerin varlığına inandıklarında, politikanın varlığına inanabilmektedirler. Oysa

politika uzun bir süreden bu yana yarı sportif yarı eğlendirici bir özel eğlence programına dönüşmüştür (Amerika'da seçimler sırasında çekilen piyangolar ya da seçim akşamları yayınlanan radyo ve televizyon programları). Bütün bunlar eski, komik ve büyüleyici töresel güldürüler biçiminde yapılmaktadır. Halkın gözünde seçimler çoktandır bir televizyon oyununa dönüşmüştür. Politikaya yataklık eden televizyon oyunları sonunda politika sahnesi ve oyunlarını *teatrelleştirerek* intikam almaktadır. Halk yalnızca *seyirci*dir. Maç, film ya da çizgi roman politika için birer örnek algılama modeline dönüşmüşlerdir. Eve getirilmiş bu sinemada insanlar kendi kişisel görüşlerindeki değişiklikleri günlük sondajlarla eğlenerek izlemektedirler. Çünkü burada da sorumluluk almayı gerektiren bir durum yoktur. Gerek politik gerekse tarihsel açıdan kitlelerin hiçbir zaman bilinçli sayılabilecek bir yönteme başvurmadıkları görülmektedir. Onlar her zaman sorumsuzluğu seçmişler ve her zaman aptalcasına ölmüşlerdir. Bu politikadan kaçmak değildir. Bu toplumsallaşmanın, politikanın, kültürün başını çeken kastla; biçimsiz kalıntı değerine sahip, anlamsız yığın arasındaki onarılmaz karşıtlıktır. Bir taraf sürekli olarak anlamın egemenliğini kusursuzlaştırmaya, bu alanda yatırım yaparak toplumsalı anlamlı kılmaya çalışırken; diğeri bütün bu anlam oyunlarına yön değiştirtmekte ve onları nötralize edip, alaşağı olmalarını sağlamaktadır. Bu kavganın bir galibi olduğunu söyleyebilmek o kadar kolay değildir. Çünkü bu kavganın bir benzeri tarihsel olanla günlük olan, kamusalla kişisel dünya arasında da vardır.1960'lı yıllara kadar tarih sesini yükselterek kendini zorla kabul ettirmiştir. Kişiye özel ve günlük olansa politikanın karanlık yüzünü oluşturmaktadır. İkisi arasında olsa olsa diyalektik bir ilişki bulunduğunu ve bireysel gibi günlük olanın da tarihin ötesine geçip, evrensele ulaşarak bir çiçek gibi açabileceği düşünülebilir. O günlerin gelmesini beklerken kitlelerin kendi evlerine kapanması insanı üzebilir. Tarihi, politikayı ve evrenseli yadsımaları ve aptalca bir tüketim sürecinin günlük sorunları arasında yitip gitmeleri (iyi ki çalışıyorlar, iyi ki bu çalışma onların bilinçlenmelerini beklerken, kendilerine "nesnel" bir tarihi konum sağlıyor) ancak üzücü olabilir. Oysa bugün tarihin sesi kesilmiş, soluğu çıkmaz olmuştur. Çünkü artık günlük olaylar seslerini çıkartmaya başlamıştır. Günlük yaşamdaki can sıkıntısının, tarihin anlamsız yönünü oluşturmadığı düşünülmeye başlanmıştır -daha iyisi özel yaşamın kendi üstüne kapanması *politikaya bir meydan okuma* anlamına da gelebilir ve politik güdümlemeye karşı etkin bir direniş biçimi olarak gösterilebilir. Roller değişmeye başlamıştır. Yaşamın can sıkıcılığı, günlük yaşam, eskiden küçük burjuva olarak kınanan, iğrenç ve (cinsellik de dahil olmak üzere) depolitik olan her şeyin ön plana çıkması, tarih ve politikayı soyut bir olaylar bütünü olmaya doğru itmektedir.

İnsanın gözünü korkutan korkunç bir varsayımdır bu. Çünkü buna göre depolitize edilmiş kitleler politikanın gerisinde değil, ilerisindedirler. Özel yaşam, ismi konulamayan şeyler, günlük olaylar, anlamsızlıklar, küçük ayak oyunları ve küçük edepsizlikler vs., temsil edilmenin önünde gitmektedirler yoksa arkasından değil. Kitleler o "safça" olarak adlandırılan günlük yaşantıları içinde ("politikanın sonu" ile ilgili çözümlemelere aldırmadan) politikanın sonu konusunda çoktan bir karar vermişlerdir. Kullandıkları dilin dilbilimi aşması gibi bu kararla politikayı aşmışlardır.

Dikkat! Bir temsil etme diyalektiğiyle *her türlü devrime karşı gelip*, evrensele doğru gidişin içine girmeyen bu özel ve asosyal evreni, oyunu oynamayı yadsıyan bu kendi üstüne kapanışı, kimileri, tüm sıradanlığına karşın (özellikle cinsellik ve arzu adı altında), yeni bir devrimci enerji kaynağı olarak görüp, kendisine anlam vererek, tarihsel bir olumsuzluk gibi

göstermeye çalışmaktadırlar. Küçük ayrımlar, körü körüne uygulamalar, anonim marjinallikler ve mikro arzuların coşkusu. Anlamsızlığı canlandırarak anlam düzeyine yüceltebilmek ve politikanın hesabına geçirmek için girişilen entelektüel sıçramalar. Sıradanlık, tepkisizlik ve depolitik olmak bir zamanlar faşist kökenliydiler -bir anlam değişikliğine uğramadan ya da anlamlarını yitirmeden- şimdi de devrimci olmaya çalışıyorlar. Arzu politikasının ötesinde kalan sıradanlığın gerçekleştirdiği bir mikro devrim -yine bir "özgürlükçü" numarasıdır. Çünkü anlamın yadsınmasının bir anlamı olamaz.

DİRENMEDEN HİPERUYUMLULUĞA

Sessiz yığınların ortaya çıkış olayı, tarihselin toplumsala direniş devresine denk gelmektedir. Çalışmaya direnme, tıbbi bakıma karşı direnme, okula direnme, sosyal sigortalara, habere karşı direnme gibi. Resmi tarih toplumsaldaki gelişmenin sürekliliğini kaybeder. Göz kamaştırıcı ve övgüye değer olan gelişmenin dışında kalan her şeyi bir barbarlık kalıntısı gibi karanlığa doğru iter. Oysa söylenenin tam tersine toplumsal kesin bir zafer kazanmıştır. Artık bu hareket değiştirilemez (toplumsallık konusunda herkes aynı düşünceye sahip gibidir), toplumsala karşı direniş bütün *alanlarda toplumsaldan çok daha hızlı bir şekilde* gelişmiştir. Değişiklik, ilkellik ve şiddet, düzenin aşılıp geçilmesiyle başlamıştır (ki bunlar daha sonra toplumsal tarafından özümsenmiştir. Hiç korkmayan toplumsalın sağlığı oldukça yerindedir, teşekkür ederiz. Çünkü aşılanma ve güvenceden yalnızca deliler kaçar). Bu cephesel karşı koymalar toplumsallaşmanın cepheden, şiddetle saldırdığı bir döneme rastlarken, direnişin kökeninde yine kendi kültürlerini ve orijinal yapılarını korumaya çalışan geleneksel gruplar vardı. Direnişin kökeninde kitle diye bir şey yoktu, tam tersine soyut ve türdeş bir toplumsal modele karşı gelen farklı yapılar vardı.

Amerikan sosyolojisinin çözümlediği "two steps flow of communication" (iletişimin iki basamaklı akışı) da aynı türden bir direnmeyle karşılaşmaktadır. İster politik, ister kültürel, isterse reklama özgü olsun kitle, iletişim araçlarının mesajlarını karşılarken edilgin bir yapıya sahip değildir. Tek anlamlı, tek tip ve zorunlu bir çözme işlemine başvurmadığı gibi mesajları da kendi bildiği gibi çözmektedir. (Başka mesajlar aracılığıyla) bu mesajları durdurmakta , yerlerini değiştirmekte (bu ikinci bir düzeydir), egemen olan koda karşı özel alt-kodlar üretmekte ve aynen ilkel toplulukların yaşamına sokulan Batı parasının (Yeni-Gineli Siyanlar) ya da Korsikalıların düşman kabile stratejisinden yola çıkarak gözden geçirdikleri seçim stratejileri gibi yeni simgesel anlamlara sahip olmaları sonucu, yeniden yorumlandıklarında ilk anlamlarından apayrı ve değişik anlamlara sahip olabilmektedirler. Egemen kültürün dağıttığı bu malzemenin alt-gruplar tarafından ayartılması, emilmesi ve eritilmesi adlı *kurnazlık* gerçekte evrensel bir kurnazlıktır. "Az gelişmiş" kitlelerde tıbbın sihirli bir biçimde kullanılmasını sağlayan da aynı olgudur. Bütün bunlar bir araya getirilip arkaik ve irrasyonel bir zihniyete bağlandıklarında rasyonel tıbbın açtığı yaralara (bilinçaltından) "bilmeden" ancak (görünür olana karşı) bilinçli bir şekilde karşı koyan, üstelik işi çığrından çıkartarak olaya yön değiştirten saldırgan bir uygulama biçimi görmek mümkündür.

Oysa bu bile oturmuş bir yapıya ve geleneksel anlamlara sahip bir grubun işidir. *Kitle*den kaynaklanan toplumsallaşmayı başarısızlığa uğratan güç onun yapısızlığı ve tepkisizliğidir demek başka bir şey söylemektir. Keza, kitle iletişim araçları konusundaki geleneksel direniş, mesajların gruba özgü kod ve kendi amaçları doğrultusunda yeniden yorumlanmasından ibarettir. Kitleler kendilerine gönderilen her şeye, blok halinde ve onları birer gösteriye

dönüştürerek yön değiştirtmektedirler. Bunun için bir başka koda gerek yoktur. Anlam gibi bir sorunları da yoktur. Direnmezler de. Her şeyi anlamsızlık adlı biçimsiz bir toprağın içine sokmak yerine bütün yönlere doğru yayılan bir büyülenme/güdümleme çemberinin içine kaydırmayı yeğlerler.

Kitle iletişim araçlarının her zaman kitleleri sarıp sarmaladıkları söylenmiştir –bu zaten kitle iletişim araçlarının ideolojisidir–. Güdümlemenin sırları gece gündüz aralıksız sürdürülen bir kitle iletişim araçları semiyolojisinde aranmıştır. Ancak iletişimin bu saftoron mantığı içinde *kitlelerin bütün kitle iletişim araçlarından çok daha güçlü bir iletişim aracı oldukları* unutulmuştur –ya da en azından hiçbirinin bir önceliğe sahip olmadğı unutulmuştur. Gerek kitle gerekse kitle iletişim araçları aynı sürecin içindedirler. Mass(age) is message.

Aynı şey sinema için de geçerlidir. Çünkü bu aracı yaratanlar da başlangıçta rasyonel, belgesel, haber yönü güçlü, *toplumsal* bir iletişim aracı olabileceğini düşünürken, sinema kısa bir süre sonra düşselin alanı içine girmiştir.

Teknik, bilim ve bilgi için de benzer şeyler söylenebilir. Bu onların kaderidir. Sihirli ve tüketilen bir (eğlence) gösteri olmak. "Gereksinim kuramı" konusundaki ciddiyetlerine ve yararlılık söylevi konusunda ortak bir görüşe sahip olmalarına karşın, ekonomistler, tüketimi hiçbir zaman için rasyonelleştirememiş ve apışıp kalmışlardır. Oysa çok kısa bir süre içinde kitlelerin gereksinimlerle hiçbir ilişkileri (belki de hiç olmamıştır) kalmamıştır. Bu süre içinde tüketimi bir konum ve prestij aracına dönüştürüp, yararsız yarışmalar ve yarışır gibi yapmalar ya da zaten kullanım değerini aşan ölümüne bir gösteriş değeri gibi bir boyut içine oturtmuşlardır. Kitleye karşı bütün cephelerden saldırılmakta (resmi propaganda, çevreciler ve sosyologlar), sağlıklı ve hesaplı tüketim duyguları işlenmeye çalışılmakta ancak hiçbir yanıt alınamamaktadır. Sistem açısından durum umutsuzdur. Çünkü bir gösterge/değere atfedilen aşırı değer ve gösterge değer aracılığıyla (ekonomistler bile onu bir değişken olarak ele aldıklarında ekonomik aklın ipin ucunu kaçırdığını görmektedirler) *kitleler ekonomiyi başarısızlığa uğrattıkları gibi* gereksinimlerin amacına ve davranışlarla, amaçlar arasındaki dengeye karşı da direnmektedirler. Kullanım değerine karşı gösterge/değer. Ekonomi politiği atlatmak için bu kadarı bile yeterlidir. Sonuçta bütün bunların değişim değerine, yani sistemin işine yaradığı gibi laflar edilmeye de kalkılmasın. Çünkü sistemin bu işten çıkar sağlaması ve onu desteklemesi ("yabancılaşmış kitleler") önemli değildir. Çünkü uzun vadede –daha şimdiden– kitlelerin oynadıkları oyun sonucu, ekonomi gereğinden çok kullanılarak, her türlü rasyonel kullanım tanımlamasıyla ilişkisini kesmiş, bir gösteriye hatta bir komediye dönüşmüştür. Bütün eğitim sistemleriyle, sosyalist eğitim biçimlerine karşı direnen toplumdışı bir kullanım –kitlelerin (siz, biz, herkes) artık ekonomi politiğin öte yakasına geçmelerini sağlayan bir kullanım. Üstelik kitleler bunu yapabilmek için "diyalektik" ve "özgürlük" kuramlarını ve gelecekte olacağı varsayılan devrimleri beklememişlerdir. Kendilerini hiçbir şeyin kurtaramayacağını ve bir sistemin ancak bir hipermantığa sahip olabileceği bir düzeye getirildiğinde rahatsızlığının son hadde ulaşarak, onun, bir gün aniden sona erebileceğini bilmektedirler. "Tüketmemizi isteyen siz değil misiniz? –Alın işte, her şeyi yararsız ve saçma sapan bir şekilde ve giderek daha çok tüketeceğiz".

Tıp konusunda da benzer şeyler söylenebilir. Cepheden gelen direniş (zaten bütünüyle yok olmuş değildir) daha kurnaz bir yıkım biçimine dönüşmüştür. Çünkü artık denetlenemeyen bir ilaç tüketimi aynı düşünceyi sağlık olayına da şırıngalamıştır. Sonuç büyük bir paniktir. Tıbbın toplumsal amaç ve ereklerinin ayağını kaydıran korkunç bir bakım ve ilaç tüketimi

tırmanışı başlamıştır. İçinde bulunduğu durumda tıbbı yok edebilecek daha iyi bir yol biliyor musunuz? Bundan böyle hekimler ne yaptıklarının ve ne olduklarının farkında olmadıkları gibi, güdümlediklerini sandıkları bir sırada güdümlendiklerinin farkında bile değildirler. "Bakılmak istiyoruz, ilaç istiyoruz, sağlık güvencesi istiyoruz, sağlıklı olmak istiyoruz, daha çoğunu istiyoruz, her geçen gün de daha çoğunu isteyeceğiz, hem de sonsuza dek!" Yoksa kitlelerde tıbba karşı bir yabancılaşmadan mı söz etmek gerekir? Hayır, kesinlikle hayır. Tam tersine kendilerine ait olan sosyal sigortalar adlı kurumu alaşağı etmek üzereler. Bir mala benzetilen toplumsallıktan her geçen gün biraz daha çok isteyerek (Sisteme: "Şu toplumsaldan biraz daha versene, biraz daha, biraz daha" dercesine ta onu yok edinceye kadar) onun varlığını tehlikeye sokmaktadırlar.

Arz-talep konusunda olduğu gibi şu *toplumsal*dan isteme olayının *bireysel* bir tüketim maddesine indirgenmesi kadar büyük bir delilik olabilir mi? Bu komik ve saçma bir şeydir. Çünkü bu tepkisiz kitleler kendileri için çizilmiş toplumsal adlı yolda yürüyerek onun mantığını ve sınırlarını aşmakta ve toplumsal adlı bütün binayı çökertmektedirler. Yıkıcı bir hipersimülasyon (başka bir yerde çözümlemiş olduğumuz Beaubourg örneği gibi), yıkıcı bir hiperuyumluluk, zafer kazanmış bir meydan okuyuşun bütün görünümlerine sahiptir -bu meydan okuyuşun ne boyutlarını ne de sistemden hakkını geri alışını hiç kimse ölçemeyecektir. Olayın can damarı işte bu kaçınılmaz olan kör dövüşünde yatmaktadır. Sessiz çoğunluklar kendilerine zorla onattırılmak istenen toplumsallaşmayı ya da kendilerini edilgin bir hayalete dönüştürmek isteyenleri hayalete dönüştürerek kendi mantıkları doğrultusunda ortadan kaldırmaktadırlar -yoksa bu işi ne bir sınıf kavgası ne de kendileriyle ilişkisini yana yakıla kesmek isteyen aydın sınıfı aracılığıyla değil.

KİTLE VE TERÖRİZM

Günümüzde artık kitlelerin anlam ve özgürlüğe de sahip bir toplumsallaşma adı altında vaftiz edilmeyi yadsıdıkları ilginç bir noktada bulunuyoruz. Onları yeniden ele geçirip, kullanma düşüncesinden artık vazgeçmeliyiz. Çünkü *kitle* diye bir şey yoktur. Bütün iktidarların gelip içinde yok oldukları bu sessiz yığın bir sosyolojik bütünlük ya da gerçeklik değildir. 0, iktidarın sırtında taşıdığı bir gölge, içine düştüğü dipsiz bir çukur ve bir emme biçimidir. Bunu anlamak yeterlidir: Akışkan, devingen, uyumlu hatta bütün isteklere aşırı derecede uyan ve katılmanın en aşırı ucu olan bir hipergerçek uyumluluk yumağı. İşte iktidarın içinde bulunduğu güncel felâket. İşte devrimin içine düştüğü iflâs çukuru. Çünkü için için kaynayan bu kitle hiç bir zaman için patlamayacaktır. Üstelik her türlü devrimci söylev onun içinde yok olacaktır. Öyleyse bu kitlelerle herkesin başı derttedir. Onlar bu söylevlerdeki laytmotiftir. Bütün toplumsal projelerdeki sabit fikirdir. Oysa onlar bütün bunları başarısızlığa uğratmaktadırlar. Çünkü hala toplum ve onun oluşmasının kaynağında bulunduğuna inanılan eskatolojik bir umut ve klasik bir kitle tanımıyla sınırlamışlardır. Oysa kitleler *toplumsala ait değildir*ler. Onlar her türlü toplumsallaşma ve sosyalizmin mal sahibidirler. Oysa şimdiye kadar pek çok kuramcı, özgürlük tuzağı olan politikayla alay etme ve temsil etme biçimlerinden dem vurarak *anlam* üstüne konuşmuşlardır. Ancak kitleler: Anlam, politika, temsil edilme, tarih ve ideolojinin içinden uyurgezer bir halde ve hepsini yadsıyarak, üstelik bütün radikal eleştirilerin yapmak istediklerini yaparak geçtiklerinde bu sonuncular ne söyleyeceklerini şaşırmakta ve geleceğe yönelik bir devrim -eleştirici devrim, prestij devrimi, toplumsal ve arzu devrimi- düşlemeye başlamaktadırlar. Oysa şu salyangoz gibi kendi içine doğru kıvrılan devrim, onların devrimi değildir. Çünkü eleştirici ve dışa doğru patlayan bir

devrim değildir. İçten, kendi kendine güdümlenen kör bir devrimdir. Öyle canlı kanlı ve neşeli bir devrim değil, tepkisiz (hareketsiz) bir devrimdir bu. Sessiz ve kendi üstüne kapanan bir devrim ' bütün sözü ele geçirme ve bilinçlenme biçimlerine ters düşen bir devrim. Onun bir anlamı ve bize söyleyebilecek hiç bir şeyi yoktur.

Toplumsalın ölümünün son perdesinin oynandığı bir bağlamda kitleyle ilişki kurabilen tek olay terörizmdir. Oysa kitlelerden terörizm kadar *kopuk* bir şey yoktur. İktidarın onları karşı karşıya getirmek istemesi de boşunadır. Oysa toplumsalın ve anlamın yadsınmasında birbirlerine bu kadar benzeyen başka iki şey yoktur. Çünkü terörizm, kapitalizmi (dünyadaki emperyalizmi, vs) hedef aldığını söylemektedir. Ancak yanlış yere, kapitalin gerçek düşmanı olan toplumsala saldırmaktadır. Güncel terörizm ise toplumsalın-terörizmini hedef almaktadır. Toplumsalın şu anda üretildiği biçimini (ya da bizi bir sessiz yığın olarak üreten, her yanımızdan sarmış olan bir denetleme ve koruma, dokulaşmış, nükleer ve bir yörüngeye oturtulmuş bir ağ gibi ören) toplumsalı hedef olarak seçmiştir. -Yasa ve baskı yerine model enjekte eden, şiddet yerine ikna/caydırma yöntemiyle iş gören hipergerçek, algılanamayan bir toplumsallık- Terörizm ise bütün bunları kendisi de *hipergerçek* olan bir başka eylemle yanıtlamaktadır. Daha başlangıcında bu eylem aynı merkezden yönetilen kitle iletişim araçlarına ve büyülenmeye mahkûm edilmiştir. Öte yandan bir temsil etme ve bilinçli olma yerine, bitiştirme yöntemini yeğleyerek zihinsel çoğaltma, büyüleme ve paniğe mahkûm edilmiştir -kendisiyle dövüştüğü sistem kadar anlamsız ve belirsiz olan ya da onun içinde patlayan küçücük bir noktaya benzeyen terörizm-. Terörizm ne bir patlama olabilir, ne bir tarihselliğe sahip olabilir ne de politik bir eylem olabilir. Buna karşın için için kaynamakta, saydamlaşmakta ve şaşırtmaktadır; bu yüzden de kitlelerdeki tepkisizlik ve sessizliğin derinliklerdeki bir benzeridir.

Terörizmin herhangi bir şeyi konuşturmak, diriltmek ya da harekete geçirmek gibi bir amacı yoktur. Onun devrimci uzantıları yoktur; bu açıdan bakıldığında söylenenlerin tam tersini başardığı ve en çok eleştirilen yanı bu olmakla birlikte sorununun bu olmadığı görülmektedir. Onun amacı sessiz yığınlara saldırmaktır. Oysa bu sessizlik *haber* tarafından mıknatıslanmış durumdadır. Şu bizi sarıp, sarmalayan toplumsal, haber, simülasyon, caydırma, anonim ve geçici denetleme gibi sihirleri güdümleyerek onların ölümünü amaçlamaktadır. Toplumsal soyutlama adlı büyü, kendisinden daha büyük, daha anonim, daha nedensiz ve daha geçici olan terörist eylem adlı büyü tarafından yok edilmeye çalışılmaktadır.

Temsil edici olmayan tek eylem biçimi terörizmdir. İşte bu yüzden temsil edilemeyen tek gerçek olan kitlelerle uyum içindedir. Bunun anlamı: Terörizm kitlelerin sessizliği ve suskunluğunu ya da onların edilgin direnişini şiddete dayanarak *temsil edecek* demek değildir. Bunun anlamı şudur: Terörizmin körü körüne giriştiği saçma ve temsili imkânsız karakteridir. Her ikisi de her türlü temsil sisteminin yadsınmasında en üst noktaya ulaşmış bulunan güncel biçimlerdir. İşte bu kadar. Hiç kimse bu temsil edilemeyen iki eleman arasında ne gibi bir ilişkinin oluşabileceğini söyleyemez. Bu sorunu bizim bilgi felsefemiz bile çözemez. Çünkü her zaman için bir dile, konuyu iletecek olan bir araca ya da bir yeniden canlandırma aracına ilke olarak sahip olmak zorundadır. Oysa biz yalnızca yeniden canlandırma özelliğine sahip zincirleme şeyleri biliyoruz. Analojik, benzer, anındalaştırılmış, gönderensiz zincirlemelerden yola çıkarak diğer sistemlere ulaşabileceğimiz ileri sürülemez. Hiç kuşkusuz kitlelerle terörizm arasında çok güçlü bir ilişki vardır. Bu ilişkinin tarihsel

kökenini daha önce var olan (temsil edilme, halk/meclis, işçi sınıfı/parti, marjinaller/grupçuklar) sistemlerde aramak boşunadır. Toplumsal enerjinin herhangi bir temsil edici sistemin iki kutbu arasında pozitif bir enerji gibi dolanan bir enerji türü kitleler ve terörizm gibi temsil edici bir niteliğe sahip olmayan kutuplar arasında *ters bir enerji* gibi dolanmaktadır. Bu ters enerji ise toplumsal bir yığılma ve dönüşümle değil tam tersine toplumsal dağılma ve *toplumsalın* dağıtılması ve politik olanın emilmesi ve yok edilmesiyle oluşmaktadır.

Bunun adınaysa terörizm "*üreten sessiz yığınlar çağı"* denemez. Şaşırtıcı olan ve bir olaya dönüşen bu ikisi arasındaki aynı andalıktır. Politikayla, toplumsalın sonunu belirleyen (bunun vahşice olan yanını ister onaylayalım, ister onaylamayalım) tek şey budur. Bizdeki bütün temsil etme sistemlerinin içten bir şiddetli patlamayla karşı karşıya gelişlerini gösteren tek şey ise bu aynı andalıktır.

Terörizmin amacı Devlet'in baskıcı yanını ortaya çıkartmak değildir (işin bu yanı daha çok kitlelerin gözünde son bir temsil edilme şansını bulan kışkırtıcı küçük grupların olumsuzluklarında yatmaktadır). Temsil edilebilme (canavarlaşma ya da bilinçlenme anlamında değil) olanağından yoksun olan terörizm yarattığı zincirleme tepkilerle iktidarların da temsil edici olamayacaklarını göstermektedir. İşte onun yıkıcılığı da buradadır. Temsil edilememe olayını çok küçük dozlarda, ancak çok somut bir şekilde iktidarlara enjekte ederek onların sonunu çabuklaştırmaktadır.

Şiddetin kökenindeki gerçekte, bütün temsil edici kurumların (sendikalar, örgütlenmiş hareketler, bilinçli "politik" mücadele, vs) yadsınması yatmaktadır. Kendisiyle bir dayanışma içinde olanları bile yadsımaktadır, çünkü dayanışma onun şiddetini bir modele, ambleme öyleyse bir temsil edilmeye dönüştürebilmektedir ("Onlar bizim için öldüler ve giriştikleri eylemler bizim işimize yaradı..."). Anlamı yerinden oynatabilen, terörizmin toplumsal yasallığını hiçe sayan, onun hiçbir politik uzantısıyla hiçbir tarihsel sürekliliği olmadığını söyleyen her şey mübahtır. Terörizmin aynadaki "görüntüsü" onun tarihi bir uzantısı değildir. Aynadaki bu görüntü ya da kitle iletişim araçları tarafından öyküleştirilmesi insana bir saniyeliğine şok geçirtebilen ses dalgalarına dönüşmektedir. Terörizmin politik bir olay olmaması gibi bu öykü de (radyo, televizyon ve basındakiler) bir haber niteliğine sahip, nesnel bir olay değildir. Terörizm ve haber ayrı şeylerdir, ne anlam ne de temsil edilme düzenine aittirler –belki de bir ölçüde mitlere benzedikleri söylenebilir ancak hiç kuşkusuz bir simülasyon düzenine aittirler.

Şiddete dayalı terörizmin bir başka yönü de her türlü belirleme ve niteliği yadsımasıdır. Bu anlamda terörizmi "eşkıyalık" ve komando eylemlerinden ayırmak gerekir. Komando eylemi belli bir düşmanı amaçlayan (bir treni havaya uçurmak, karşı görüşlü partinin binasına bombalı saldırı, vs.) bir savaş eylemidir. Diğeriyse cinayete dayalı geleneksel şiddettir (bir bankayı soymak ya da fidye istemek gibi). Bütün bu eylemlerin ekonomi ya da savaşa dayalı bir "amaçları" vardır. Rehin alma ve geciktirmeli ölüm oyunuyla işe başlayan güncel terörizmin ise ne amacı ne de belirli bir düşmanı vardır (amacı olduğunu söylüyorsa da bu ya sudan nedenlere dayanmaktadır ya da gerçekleştirilmesi olanaksız şeylerdir). Zaten onları gerçekleştirmeye yarayabilecek en son çözüm yolu da terörizmdir. Filistinliler, İsrail'i aldıkları rehineler aracılığıyla mı tehdit etmektedirler? Hayır, asıl amaçladıkları şey İsrail aracılığıyla efsanevi bir düşmandır. Hayır, o düşman efsanevi bile değildir. Bu düşman anonim, birbirine benzeyen ve her yerde, her zaman var olan bir tür evrensel düzen ve en "suçsuz" insana

kadar herkestir. İşte bu terörizmdir. Herkesi, her yerde, her zaman vurabileceği için çözülemeyen, orijinal bir yanı vardır. Bu bakımdan askerî bir komando eylemi ya da bir fidye isteme olayından farklıdır. *Körü körüne giriştiği bu dövüş, sistemin vurdumduymazlığına bir yanıttır.* Çünkü sistem de uzun zamandan beri amaçlarla araçlar ve cellatlarla kurbanlar arasında bir ayrım yapmamaktadır. Rehin alma gibi ölümü yaşatan bir terörist eylemin hedefi, bütün sistemin en özgün ürünü, bütünüyle anonim ve birbirinden ayırdedilemeyen bireydir. Her insan bir diğerinin yerine geçebilir. Ters bir mantıktan yola çıkıldığında suçsuzlar hiçbir şey olmadıkları ve kader çizgileri bulunmadığı için, kendileri gibi anonim bir sistemin en canlı örneği olmanın bedelini ölümle ödemektedirler. Bundan böyle onlar evrenselleşmiş, soyut bir toplumsallaşma sürecinin, toplumsalın en son ürünü olarak düşünülebilirler. Bu insanlar *hiçbir şey olmadıkları* için terörizmin kurbanı olmaktan da kaçamayacaklardır.

Anlam'a bu şekilde meydan okuyan terörist eylem, doğal felâketle aynı anlama gelebilmektedir. Guatemala'daki bir zelzeleyle Lufthansa Hava Yolları'nın bir Boeing uçağını üç yüz yolcusuyla birlikte kaçırmak arasında hiç bir fark kalmamıştır. Doğa teröristtir. Bütün teknolojik sistemlerdeki esneklik eksikliğinin yol açtığı çatlaklar gibi New York'taki elektrik kesintileri (1965 ve 1977) gerçekten daha gerçek ve düşlenenden daha düşsel terörist hareketlere neden olmuşlardır. Daha iyisi, bu büyük teknolojik aksaklıklar, büyük doğal felâketler gibi öznesiz bir radikal yıkım olasılığının mümkün olduğunu göstermektedirler. 1977 yılında New York'taki elektrik arızası çok iyi örgütlenmiş bir grup terörist tarafından gerçekleştirilmiş olsaydı sonuçta değişen bir şey olmayacaktı. Aynı şiddet olayları ve aynı yağmalamaların, aynı şekilde bitmesi ve aynı toplumsal düzene dönüş yine aynı şekilde olacaktı. Buradan yola çıkıldığında, terörizm bir şiddete başvurma kararı değil, her yerdeki toplumsalın normalliği içinde tersine dönen, saçma ve denetlenemez bir dönüşüm anlamına gelmektedir. Doğal felâketler de aynı yönde gitmektedirler. Çünkü ancak o zaman toplumsal felâketin *mitleşen bir dışavurumuna* dönüşebilmektedirler. Ya da doğal felâket anlamsızı ya da hiç bir şeyi temsil etmeyen (ya da Tanrı'yı temsil eden, çünkü Continental Edison şirketinin bir yetkilisi, New York'taki son elektrik arızası sırasında Tanrı'nın işe karıştığından söz etmiştir) bir serüvendir. Böylelikle, toplumsalın içinde bulunduğu durum, felâketin ya da kendisini destekleyen tüm temsil edilme biçimleriyle birlikte bir tür çöküşün simgesine dönüşmektedir.

PATLAYAN SİSTEMLER, İÇİN İÇİN KAYNAYAN SİSTEMLER

Kitleler, kitle iletişim araçları ve terörizm arasındaki üçlü ilişki günümüz açısından için için kaynayan egemen bir süreci betimlemektedir. Bütün bu süreç henüz yeni başlayan bir şiddet tarafından etkilenmiştir. Bu şiddet yörüngesel ve nükleer bir şiddettir. Esinlenme ve büyülenmeye dayanmaktadır. Bir boşluk duygusundan kaynaklanan bu şiddet bütün bir süreci belirlemektedir (çünkü büyülenme *nötrleşme*nin en yoğun şeklidir). İçin için kaynama ise bizim için ancak şiddete dayalı bir felaket şeklinde olabilir. Çünkü kökeninde birkaç yüzyıldan bu yana bize ait olan Batı tipinde patlama eğilimli ve yönlendirilmiş bir yayılma sistemi vardır.

Oysa için için kaynama zorunlu olarak bir felaket süreci anlamına gelmez. Hatta için için kaynama egemen olunmuş ve yönlendirilmiş biçimiyle ilkel ve geleneksel toplumları gizliden gizliye belirlemiştir. Bu toplumlar genleşmeyen ve merkezkaç olmayan biçimlere sahiptir –

hiçbir zaman evrenseli amaçlamamış, kendi üstüne kapanma eğiliminde olan, hiçbir üst aşama evresine sahip olamayacak, ayırıcı kutuplardan yoksun ve bütün bunlara karşın çökmeyen (bizim için açıklanması çok güç olan, için için kaynamalarla sönüp gitmiş ve bu çökme konusunda hiçbir neden olmadan, hiçbir olay ve saldırıya uğramadan dağılan) tuhaf grupçuklardır. İlkel toplumlar *yönlendirilmiş için için kaynayan* bir süreç yaşamışlardır. Bu süreci denetleyemedikleri gün yok olup gitmişler ve patlayan bir sisteme dönüşmüşlerdir (nüfus ya da indirgenmesi olanaksız bir tüketim fazlası, kendisine hakim olunamayan bir yayılma süreci ya da sömürgeleştirme sonucu Batılı sistemlerin şiddet kullanarak merkezkaç ve genleşen bir norma alıştırdığı yeni süreç).

"Modern" uygarlıklar ise her düzeyde, pazarın evrenselleşmesi görünümü altında bir yayılma ve patlama; hukukun ve zaferlerin evrenselleşmesi adı altında da ekonomik ve felsefi değerler üstüne kurulmuşlardır. Hiç kuşkusuz en azından belli bir süre bir *patlama* ya da denetlenebilen ve aşama yanlısı bir enerjinin özgürleştirilme aşamasını yaşamışlardır. Bu dönemi onların kültürlerinin altın çağı olarak adlandırabiliriz. Ancak belli bir hızlandırma ve zorlama sürecine göre bu patlama süreci denetlenemeyecek bir hale gelmiş ve ölümcül bir hız ve genleşme düzeyine erişmiştir. Daha doğrusu evrenselin sınırlarına ulaşmış ve yayılabileceği alanları tüketerek aynen ilkel toplumların için için kaynayan süreci denetleyememeleri sonucu, patlayan bir süreç tarafından yıkılmaları gibi bizim kültürlerimiz de bu patlayan süreci dengeleyememe ve ona egemen olamama sonucu yavaş yavaş yok olmaya başlamışlardır.

İçin için kaynama kaçınılmazdır ve gerçeklik, birikim, evrensellik ilkeleriyle yayılan sistemlerden kaynaklanan gelişme ilkelerini kurtarma çabaları arkaik, gerici ve nostaljik çabalardır. Cinsel ve çoğul enerjileri, bölük porçük yoğunlaşmaları, vs.'yi özgürleştirmek isteyenleri de buna katabiliriz. "Moleküler devrim" bizim kültürümüzün yayılma alanının en küçük noktalarını (ya da parçaların yaygınlaşması, vs.) oluşturan "enerjileri özgürleştirmenin" yalnızca son dönemini kapsamaktadır. Sonsuz kapitalin yerini alan sonsuz arzunun ölçülemeyecek küçüklükteki girişimi. Çeşitli uzamlar ve toplumsalın öğütücü girişiminden sonra moleküler çözüm. Yayılma ve özgürleştirme ilkesini kurtarabilmek için patlayan sistemden gelen son ışık hüzmeleri artık kullanılamayacak bir durumda olan enerjiyi denetlemek ya da enerjinin sınırlarını genişletmek! Bizim temel laytmotifimiz işte budur.

Ancak için için kaynama sürecini hiçbir şey ortadan kaldıramayacaktır. Geriye kalan tek seçenek şiddetli ve felaket türünden bir için için kaynama ya da yumuşak ve içe dönük bir patlama ya da yavaş çekim türünden bir patlamadır. Bu sonuncuyla ilgili bir takım izler bulmak mümkündür. Evrenselciliğin ve temsil ediciliğin karşıtı olan, ilkel kabilelere benzeyen, merkeziyet yanlısı, vb. yeni itkiler vardır: Topluluk haline gelmeler, çevre sağlığı, sıfır gelişme hızı, uyuşturucular- gibi yeni denetleme girişimleri söz konusudur.

Oysa için için kaynama konusunda fazla düşlemeye değmez. Çünkü o geçici ve başarısız olmaya mahkum edilmiştir. İçin için kaynayan sistemlerden, patlayan sstemlere geçilirken geçiş dengeli bir şekilde olmamıştır. Her zaman şiddete başvurulmuştur. Bizim de için için kaynayan evreye geçişimiz şiddete dayalı ve felaket nevinden bir şey olabilir.

…YA DA TOPLUMSALIN SONU

Toplumsal, açık seçik ve tek anlamlı bir süreç değildir. Modern toplumlar gelişme yanlısı bir toplumsallaşma ya da bir toplumsallıktan kurtulma sürecini başarabilecek midirler? Her şey bu terime verilecek anlama bağlıdır. Oysa bu terimin kesin bir anlamı yoktur ve sahip olduğu anlamların hepsini tersine çevirebilmek mümkündür. "Toplumsal gelişme"nin kilometre taşları için de benzer şeyler söylenebilir (kentleşme, sanayi yoğunlaşması, üretim, iş, tıp, okuma-yazma, sosyal sigortalar, toplumsal güvenceler vb.). En etkin toplumsallaştırma aracı olan Kapital de dâhil olmak üzere bütün bunların toplumsalı aynı devinim içinde ürettikleri ve yok ettikleri söylenebilir.

Soyut süreçlerden oluşan toplumsalın daha önceki toplumların simgesel ve ritüel kalıntıları üstüne kurulduğu düşünülecek olursa, güncel kurumların giderek daha soyut yinelemeler ürettikleri söylenebilir. Oysa bu tüketici ve yok edici soyutlamayı toplumsaldaki en sengin töz için harcayabilirler. Bu bakış açısından toplumsalın sahip olduğu kurumların gelişimiyle doğru orantılı bir şekilde gerilediği söylenebilir.

Kitle iletişim araçları ve haberle hızlanan süreç en üst yaygınlaşma düzeyine ulaşmaktadır. Kitle iletişim araçları, *bütün* kitle iletişim araçları, haber, *bütün* haberler iki yönde gidip gelmektedirler. Görünüşte daha çok toplumsal üretirken, toplumsal ilişkilerle toplumsalın kendisini derinlemesine nötralize etmektedirler.

Oysa toplumsalı üretenler (kitle iletişim araçları, haber) aynı zamanda onu yıkmakta ve ürettiği kitleler tarafından emilmekteyse sonuçta toplumsal, anlamsız bir tanıma dönüşmektedir. Bu terim bütün söylevlerde evrensel bir kandırmaca işlevine sahiptir ve hiçbir şeyi çözümlemediği gibi, hiçbir şeyi de belirlememektedir. Yüzeysel ve yararsız olduğu gibi -çünkü her göründüğü yerde bir başka şeyi gizlemektedir: Meydan okuma, ölüm, ayartma, ritüel, yineleme gibi- bir soyutlamayla, bir kalıntı ya da toplumsalın bir *sonucu* hatta bir simülasyon ve bir göz yanılsaması olduğunu bile gizlemektedir.

"Toplumsal ilişki" terimi karmaşık bir terimdir. "Toplumsal bir ilişki" ne demektir, "toplumsal ilişkilerin üretimi" ne demektir? Burada her şey bir simülasyona dönüşmüştür. Toplumsal, tanımı gereği, bir anda ortaya çıkabilen bir "bağ" ya da bir "ilişki midir"? Eğer böyleyse toplumsal ciddi bir soyutlama ve rasyonel bir cebir işlemine -tabi tutulmuş demektir- ya da "ilişki" terimini zorla rasyonalize ettiğinden başka bir şeye mi dönüşmüştür? "Toplumsal ilişkinin" orada bulunma nedeni belki de başkadır, örneğin yok ediciliği yüzünden orada olabilir. Belki de toplumsal denen şeyin altına kalın bir çizgi çekmekte ya da onun sonunu haber vermektedir.

"Sosyal bilimlerse" hem bu toplumsal ilişkiyi hem de bu toplumsalın sonsuzluğunu açıklamaya çalışmışlardır. Oysa oynadıkları oyunu bozmak gerekmektedir. Çünkü *toplumsalın yaşamadığı toplumlar* da vardır. Tarihsiz toplumlar da. Bu toplumlarda simgesel zorunluluk ağları ne "toplumsal"a, ne de "ilişki"ye dayanmaktadır. Oysa diğer uçta bulunan bizim "toplumumuz" beki de toplumsalı yok etmekte ve toplumsalı toplumsalın gölgesi adı altında gömmektedir. Toplumsal çeşitli şekillerde yok edilebilir -ne kadar yok etme şekli varsa, o kadar da tanım vardır. Toplumsalın çok kısa bir süreyle bizim toplumumuz içindeki simgesel biçimlenmeler arasında yaşamayı başardığı söylenebilir. Oysa daha önce böyle bir şey olmamıştır. Daha sonra da olmayacaktır. "Sosyoloji"den başka onun sonsuzluğuna tanıklık edebilecek bir şey yoktur. Ve "sosyal bilimlerdeki" laf kalabalığı ise o kaybolduktan sonra daha uzun bir süre devam edecektir.

İki yüz yıldır bitip tükenmek bilmeyen bir enerjiye sahip olan toplumsal, bu enerjiyi giderek yeri değiştirilmiş ve yoğunlaştırılmış süreçler aracılığıyla elde etmektedir. Sonsuza uzanan bir perspektife sahip olan toplumsal (uzam ve zaman gibi toplumsal da, sonsuza uzanan bir perspektifleşmeye neden olmuştur) her şeye bir anlam vererek uyumlu kılan, merkezileştirilmiş bir perspektiftir. Toplumsalın tanımıysa ancak bu panoptik perspektif doğrultusunda yapılabilir.

İster politika ya da ekonomi, isterse resim ya da mimarlık olsun perspektifin bir simülasyon modeli olduğunu unutmamak gerekir. Özelliği ise diğer modellerde duyulmamış, görülmemiş nesnellik ve gerçeklik yanılsamalarına yer vermesidir. Toplumsal belki de çok büyük bir *yanılgı*dır. Çünkü toplumsal adlı bir "orta oyunu", belki de hiçbir zaman için derinlemesine bakıldığında şeyler hiçbir zaman için toplumsal bir şekilde değil, simgesel, sihirli ve irrasyonel bir şekilde yaşamıştır. Bunun altında Kapitalin topluma *meydan okuma* formülü yatmaktadır. Bir başka deyişle bu perspektifte panoptik, gerçeklik, rasyonellik ve bir üretkenlik makinesi olan Kapitalin nesnel bir amacı ve aklı yoktur. O her şeyden önce bir şiddettir ve bu şiddet toplumsala toplumsal aracılığıyla uygulanmaktadır. Karşıt ve dayanışma içindeki bir toplumsal ve bir sermaye tanımı Kapitalin umrunda bile değildir. Kapital temelinde toplumsal bir makine değildir. Bir başka deyişle onun döneminde de hiçbir zaman bir toplumsal sözleşme yapılmamıştır. Geçmişte de yasal olarak ayrı süreçler arasında hiçbir zaman böyle bir sözleşme yapılmamıştır –bütün bunlar hava cıvadır. Uğruna savaşılacak şeylerle, meydan okumalardan başka bir şey yoktur: Bir başka deyişle içinde "toplumsal ilişkinin" bulunmadığı başka şeyler de vardır [meydan okuma: Oluşmuş bir yapıdaki iki kutup, iki terim arasındaki karşılıklı diyalektik ilişki değildir. O, her *terim*in yapısal konumunu, her kişiyle onun karşısında yer alan herkesi ve özellikle de meydan okuyanı *yok eden* bir süreçtir. Böylelikle içinde yaşadığı zamana ters düştüğünden bir "ilişkiye" neden olması düşünülemez. Mantık artık değişim değerinin geçerli olduğu bir mantık değildir. Değer konumlarıyla, anlam konumlarının terk edildiği bir mantıktır. Meydan okuyan kişi ise her zaman için intihar eden, ancak zafer kazandıran bir intihar biçimini seçmiş olan kişidir. Değer anlamın yok edilmesini (kendi anlamının demek istiyoruz) amaçladığından karşısındakini her zaman için aynı değerde olamayacak daha abartılı bir yanıt vermeye zorlamaktadır. Meydan okumanın hiçbir zaman için bir anlam, bir isim, bir kimlikle eşdeğerli olabilecek bir anlamı, bir ismi, bir kimliği olmamıştır –meydan okuma, anlama, iktidara, gerçekliğe, içinde yaşanılan varoluş biçimine ve bu şekilde yaşamaya karşı bir meydan okumadır. İktidara, anlama ve değere yalnızca bu "tersine çevirme" olayı bir son verebilir yoksa ne kadar uygun olursa olsun hiçbir iktidar ilişkisi ona bir son veremez. Çünkü iktidar ilişkisi kutuplaşmış, ikili ve yapısal bir ilişki içine girdiğinden yeni bir anlam ve iktidar uzamı yaratmaktadır.

Burada ileri sürülebilecek pek çok varsayım vardır:

I– *Toplumsal diye bir şey hiçbir zaman var olmamıştır. Toplumsal bir "ilişki" hiçbir zaman söz konusu olmamıştır.* Hiçbir şey toplumsal denebilecek bir şekilde iş görmemiştir. İşte bu meydan okuma, ayartma ve ölüm tablosu içinde yalnızca ve yalnızca simüle edilmiş toplumsal ve toplumsal ilişki vardır. Böyle bir durumdaysa "gerçek", gizli ya da ideal bir toplumsallığı düşlemek hiçbir işe yaramamaktadır. Böyle bir şey yapmak simülasyona yer değiştirtmek anlamına gelebilir. Toplumsal denen şey simüle edilmişse başına gelebilecek en kötü şey ani bir şekilde bu simülasyondan kurtarılmak olacaktır. –Böylelikle bir gönderen

(référence) alanı olmaktan çıkan ve oyun oynamaya boş veren toplumsal bir anda iktidarı, iktidarın oyununu, ve onu yaşatan toplumsalın aynasını da yıkmaktadır. Simülasyondan kurtarma böylelikle bir meydan okumaya (kapitalin toplumsala ve topluma meydan okuma biçiminin tersi) dönüşmektedir. Kendi özgün mantıklarına göre kapitale ve iktidara bir meydan okuma –oysa anların bir *mantığı* yoktur. Toplumsal uzam simülasyonu bozulur bozulmaz buharlaşıp yok olmaktadırlar.

Bugün böyle bir olaya tanık olmaktayız. Toplumsal düşüncenin parçalanması, toplumsalın içine kapanmasıyla, gölgesinin yok oluşuna tanık olmaktayız. Bu toplumsalı oluşturan ve onu üreten düşünceye karşı gerçek bir meydan okumadır. Üstelik bütün bunlar bir anda olup bitmektedir. Sanki daha önce toplumsal diye bir şey yokmuş gibi. Bu bir gelişme ya da devrime benzemekten çok bir felakete benzeyen bir çöküştür. Bir toplumsal krizden çok, ürettiği düzenin emilişine benzemektedir. Çökmekte olan toplumsal için taze kan yerine geçen (deliler, kadınlar, uyuşturucu madde bağımlıları, suçlular vb.) marjinal kalıntılarla hiçbir ilişkisi yoktur. Bu süreç artık yeniden toplumsallaştırılamaz. Toplumsal gerçeklik ve rasyonellik ilkesi güneşin doğuşuyla yok olan hortlak gibi buharlaşıp uçmaktadır.

II- *Toplumsal diye bir şey her zaman var olmuştur. Üstelik her geçen gün daha da gelişmektedir.* Her şeyin içine girmekte ve ortalıkta toplumsaldan başka bir şey görünmemektedir. Yok olacağına bir zafer kazanmıştır. Çünkü toplumsalın gerçekliği kendini her yerde kabul ettirmiştir. İnsanın nesnel gelişimi denen önyargıyı bir olguya dönüştüren toplumsala karşı, kendisinden geriye kalan her şeyin bir artık, belki de *toplumsalın bizzat kendisinin bir artık olduğu* söylenebilir. Çünkü toplumsal, gerçekliği, ancak bu şekilde alt edebilmiştir. Giderek büyüyen ve neredeyse evrensel bir boyuta sahip olan simgesel bir düzenin yaygınlaşması. Bir kalıntı olarak gerçeğin yerini alan şey toplumsalın ta kendisidir. Bu çok kurnazca bir ölüm biçimidir.

Bu durumda toplumsalın içine giderek daha bir battığımız söylenebilir. Bir başka deyişle hep birlikte toplumsalın dışına püskürtülmekteyiz ya da ölmüş bir çalışma biçimi, ölü ilişkiler ve bu ilişkilerin içkinleşmesi, ölü bir dil ve dizimler ("ilişki" teriminin kendisi zaten ölmüştür ya da ölmek üzeredir) üstüne kurulu terörist bürokrasilerdeki gibi korkunç bir karmaşıklık içinde yaşıyoruz.

Bu durumda toplumsal ölmüştür diyemeyiz, *çünkü toplumsal bundan böyle zaten bir ölüm depolama alanı* anlamına gelmektedir. Öte yandan biz zaten süpersosyal bir uygarlık ya da aşındırılamayan, yıkılamayan toplumsalın yaygınlaşmasıyla birlikte genişleyen bir kalıntı uygarlığı içinde yaşamaktayız.

Artık ve yeniden işleme: "Toplumsal", amacını çoktan yitirmiş olan bir üretim evresinden çıkarak yumaklaşmış ve (tarihsel) yazımı bütünüyle durdurulmuş, kendi ekseni etrafında dönerek betimlediği her "devrimle" birlikte büyüyen bir toplumsaldır. Böylelikle toplumsalın tarih boyunca kalıntıların "rasyonel" bir yönlendirilişi olarak nasıl büyüdüğü ve yakın bir gelecekte bu kalıntılar tarafından rasyonel bir şekilde nasıl *üretildiği* görülecektir.

1544 yılı, Paris'te ilk düşkünler evinin açıldığı tarihtir. Serseriler, deliler, hastalar, toplumun dışladığı ve bir kalıntıya dönüşmüş olan herkes, o sırada henüz yeni doğmuş bulunan toplumsal tarafından bakıma alınmışlardır. Bu bakım 19. yüzyılda Sosyal Yardım, 20. yüzyılda da Sosyal Sigortaya dönüşecektir. Toplumsalın gelişmesiyle birlikte doğru orantılı olarak neredeyse toplumsalın bütünü de kalıntılaşmış ve kendisine bir halka daha eklenerek

boyutları genişletilmiştir. Artıklar tüm bir toplumu kapsadığındaysa kusursuz bir toplumsallaşmayla karşı karşıya kalınmaktadır. Herkes bunun hem dışında hem de içindedir. Herkes hem tümüyle dışlanmış hem de toplumsallaştırılmıştır.

Simgesel bütünleşme, işlevsel bütünleşmenin yerine geçmiştir. İşlevsel kurumlar, simgesel bütünleştirmeden kurtulan kalıntılarıyla ilgilenmektedirler –bir ismi bile olmayan toplumsal bir sürecin bir anda ortaya çıktığı görülmektedir. Toplumsal ilişkiler bu çözülmeyle doğru orantılı olarak yeşermeye, yayılmaya ve zenginleşmeye başlamıştır. Sosyal bilimlerse bütün bunların allanıp pullanmış bir sonucudur. Bu terk edilmişlik duygusunun bir sonucu olduğu bilinen "toplumsal" adlı süreç konusunda: "Toplumun zavallı üyelerine karşı olan sorumluluğu" gibi bir deyimin tadına doyum olmamaktadır.

Le Monde gazetesindeki "Toplum" başlığı altında her nedense göçmen işçiler, suçlular, kadınlar vs.'nin bulunması, bir başka deyişle: Hiçbir zaman için toplumsallaştırılamayacakların bulunması ve toplumsal bir "durumun" patolojik bir duruma dönüşmesine neden olmaları oldukça ilginçtir. Yutulması gereken boşluklar ve toplumsalın yaygınlaşmasıyla birlikte yalıtılan parçalar vardır. Toplumsala ait olası en uzak sınır noktasında yer alan bu *kalıntılar* böylelikle onun hukuki alanı içine girmekte ve genişletilmiş bir toplumsallık kavramı içindeki yerlerini almaktadırlar. Toplumsal adlı makine de işte bu *artığa dönüşecektir.* Toplumsal kendi yolunda ilerlerken bütün artıkları yok ettiğinden sonuçta kendisi de bir artığa dönüşecektir. Kalıntı durumundaki kategoriler "Toplum" başlığı altında toplandığında toplumsal *bizzat kendisini bir artık olarak sunmaktadır.*

Böyle bir durumda özgün bir yapı gibi görünmek yerine, artık ve artıkların yönetimi gibi görünecek olan toplumsalın, toplumsal sözleşme (Rousseau) ve toplumsal ilişkiyle ilgili rasyonelliğine ne olacaktır? Bir artığa dönüştüğü andan itibaren toplumsal, bir süreç ya da pozitif tarihin içinde yer alamaz. O artık bir ölüm yönetim ve yığılım yeridir. Hiçbir anlama sahip değildir. Çünkü bundan böyle başka işlerle ilgilenmeye çalışacaktır. O artık bir dışkıya dönüşmüştür. Hiçbir ideal perspektife sahip değildir. Çünkü artık ölüp gitmiş, aşılıp geçilmiş bir hiçliktir. Ölümden geriye kalan ve kendisiyle uzlaşılamayan bir şeye benzemektedir. Bunun üstüneyse bir ölüm politikasından başka bir şey oturtulamaz. O, zorunlu bir içine kapanma ve zorunlu bir dışlamadır. Toplumsal, üretici akıl göstergesi adı altında artık bir içe kapanma alanına dönüşmüştür. Belki de günümüzde "toplumsal" adlı bir mekân bile yoktur.

İşte bu kalıntıların yönetiliş perspektifine bakılarak toplumsalın ne olduğu söylenebilir. Bir hak, bir gereksinim, bir hizmet, yalnızca ve yalnızca bir kullanım değeri. Dahası politik ve karmaşık bir yapı. İnsanı misafir edip, kucaklayan bir yapı. Kullanım değeri olarak, toplumsalın ekonomik değerinin sonuna kadar gidildiğinde toplumsalın bir yuva olarak ekolojist bir değere sahip olduğu görülmektedir. Bireyin çevreyle olan ilişkilerinde "toplumsal" bir denge biçimi ya da ekosistem olarak insan neslinin homeostase (çeşitli yapılardaki canlı organizmalar arasındaki denge) ve süper biyolojisidir –hatta bir yapı bile değildir: Bir töz ya da besleyici bir tözdeki sıcak ve proteinli bir anonimliktir. Yaşama güçlükleriyle dolu her alanı bir ana gibi koruyan ya da her türlü sigortayı yapan şirketler gibi, yaşamın her tarafta nitelikli olmasını sağlamaya çalışarak, yitik bir yaşamın eşdeğerlisi olmaktadır– temizleyici, sigortalayıcı, edilginleştirici ve müdahaleci bir toplumsallığın gerilemiş biçimi. Bu biçim ise toplumsal enerjinin en adi biçimidir. Davranışların ve çevrenin yararlılığı üstüne kurulmuştur. Bizim için toplumsal böyle bir biçime sahiptir –bu entropik bir biçimdir– ya da bir ölüş biçimidir.

EK: TOPLUMSAL YA DA ARTIĞIN İŞLEVSEL DEĞERLENDİRİLMESİ

Zenginliği bir başka şekilde dağıtma yolu bulunmadığı sürece toplumsala düşen görev: Düzeni çökerterek, tahammül edilmesi olanaksız bir ütopik duruma neden olabilecek bu zenginliğin fazlasını emip, temizlemektir.

Eskiden dini bir yanı da bulunan, birikmiş bir "artık" bırakmayan ve her türlü zenginliğin tersine döndürüldüğü bir düzen düşüncesi bizim gibi toplumlar için düşünülmesi oldukça güç olan bir şeydir. Zaten bunu beceremedikleri –ve her zaman bir fazlalık, bir "artık" üretebildikleri– için bu sonuncular demografik, ekonomik ya da dil düzeyinde bir anlama sahip bir "toplum" oluşturabilmişlerdir –bu düzende "artık" yok edilmek durumundadır (hiçbir zaman için kurban edilmemelidir çünkü bu çok tehlikeli bir şeydir). Bu "artığı" ortadan kaldırmak yeterli bir girişimdir.

Bu anlamda Toplumsal: "Artık" üretip, onu yok etmek demektir. Bütün zenginlikler kurban edilebilseydi insanlar gerçeğin ne anlama geldiğini bilemezlerdi. Bütün zenginliklere sahip olabilselerdi yararlı ve yararsız olanın bir anlamı kalmayacaktı. *"Toplumsalın" görevi artığın yararsız bir şekilde tüketilmesini sağlayarak bireylerin kendi yaşamlarını yararlı bir şekilde yönetmelerini sağlamaya çalışmaktır.*

Kullanım ve kullanım değeri temel bir ahlak oluşturucusudurlar. Var olma biçimleriyse: Açlık ve hesaplama simülasyonu şeklindedir. Sahip olduğumuz zenginlikler yeniden dağıtılabilseydi kullanım değeri kendiliğinden *ortadan kalkardı* (ölüm için de aynı şey söylenebilir, eğer ölümün yeniden dağıtımı ya da başlangıçtan bugüne yeniden düzenlenmesi mümkün olsaydı bir kullanım değeri olarak yaşamı kendiliğinden ortadan kaldırırdı). Böylelikle bir anda kullanım değerinin vahşi ve mutsuz bir ahlaki sözleşme olduğu ve her şeyde işlevsel bir hesaplamayı zorunlu kıldığı ortaya çıkardı. Oysa bizi ölüm yönetmektedir. Egemenliği altında bulunduğumuz kullanım değeri fantazmı tarafından zehirlenmiş olan bizler, zenginliklerin ve ölümün yeni baştan dağıtılması *felaketine* tanıklık etmeye dayanamayız. Oysa her şeye yeniden başlama zorunluluğu yoktur. Geriye bir şeylerin kalması gerekmektedir. Toplumsal da zaten bu geriye kalanla ilgilenmektedir.

Bugüne kadar araba, ev ve diğer "mallar" bireylerin fiziki ve zihni isteklerini az çok yanıtlayabilmişlerdir. Ya bütün zenginlikler yeniden paylaşılmaya kalkışılsaydı o zaman ne olurdu? Hep birlikte yok olurlardı denebilir –ılımlı bir ekonominin ölçülüşü gidişi çarpılacak, yapılmış olan hesaplarla amaçlar anlamlarını yitireceklerdi. Değerler sistemindeki ani bir denge bozukluğu örneğin (bir ülkede dövizlerin aniden artması o ülke parasının yıkılmasını sağlayan en hızlı ve radikal çözümdür). Sonuç olarak ya hepsi bir yığılma toplumunda olduğu gibi kullanım değerinin patolojik bir dağılımına geri gönderilecek (3-4 araba sahibi olmak gibi) ve bu kullanım değeri de hipergerçekçi bir işlevsellik içinde yok olacaktır.

Her "artık" eşdeğerlik sistemini yok edebilir. Eğer ölçüsüz bir şekilde yeniden dağıtılırsa aynı zamanda bizim zihinsel eşdeğerlikler* sistemimizi de bir umutsuzluğa sevk edecektir. Öyleyse kurumlaşmış toplumsalın, zenginliklerin kaynağı olması ve yayılmasında ana kalıp işlevi görmesiyle, onların denetlenmiş çalınmasında bir aracı olarak öngörülmesinde bir tür bilgelik vardır.

*Bu eşdeğerlikler sistemi zorunlu olarak kapitalist ekonomi politiğe bağlı değildir. Bir iş ve ücret, hak etme ve zevk alma arasındaki denge, her türlü burjuva ahlakının ötesinde bir kendini ölçme ve bir direniş biçimi olabilir. Eşdeğerlisi olmayan bir şeyin elimize geçmesi

karşılığı ödenemeyecek bir iyilik şeklinde olabilir. Toprak ya da çalışma gibi insana özgü bir eşdeğerlik tarafından satın alınamadığı ya da yeri doldurulamadığı takdirde insanı saran ve ölümcül bir etkisi olan şu tanrılara özgü savurganlık ve lütufkarlık Holderlin'i çıldırtmıştır. Burada burjuva ahlakıyla hiçbir ilişkisi olmayan bir tür başka bir yasa vardır. Örnek olarak zenginlik ve mutluluğa en yakın insanlardaki ölümcül can sıkıntısını verebiliriz –ya da büyük bir mağazaya girmiş olan müşterilere her istediklerini bedava alabileceklerini söylediğinizde ne olacağını söyleyelim: Panik, Devletin, kendilerine sahip oldukları üzüm bağlarını sökmeleri için bu bağlardan kazanacakları paranın çok üstünde bir para vermesi karşısında bağcılar bir bozguna uğramış gibi olmuşlardır.

Her şeyi yeni baştan düzenlemekten aciz, bir kullanım değerine indirgenmiş bir toplumda, toplumsalın kurumlaşması ve "nesnel" bir şekilde çarçur edilmesinin altında bir tür zeka ve bilgelik yatmaktadır. Bunun adı: Prestij olayları, Concorde uçağı, aya gitme, uydular hatta aptalca vaatler nedeniyle kamu harcamaları ve Sosyal Sigortalardır. Aptallık ve kullanım değerinin sınırlarını da çizen bir zeka. Gerçek saflar, her türlü sosyalistlerle, hümanistlerdir. Çünkü onlar bütün zenginliklerin yeniden dağıtılmasını ve yararsız bir şekilde harcanmamasını istemektedirler. Kullanım değerini savunan sosyalizm toplumsal karşısında hepten çarşafa dolanmaktadır. Çünkü toplumsalın, insanlar ve şeylerin optimal kolektif bir yöneticisi olabileceğini sanmaktadır.

Oysa toplumsal hiçbir zaman böyle bir şeye benzememiştir. Bütün sosyalistçe umutlara karşın o mantıksız, denetlenemeyen korkunç bir patlamaya benzemiş ve optimal bir yönetimi hiç gözünün yaşına bakmadan yıkıp harcamıştır. Zaten böyle olabildiği için işlevseldir. Böylelikle (idealistlerin böğürmelerine aldırış etmeden) rolünü çok da iyi oynamaktadır. Bilinçli olarak çarçur etmeye yön vermekte, kullanım değerini kendine rağmen ayakta tutmakta ve gerçeklik ilkesini kurtarmaktadır. Toplumsal iyiyle, kötünün ve her türlü ahlaki düzenin ayrımlanmasında karşılaşılan şu zorunlu nadir olanı imal etmektedir –Marshall Sahlins'in betimlediği "ilk bolluk toplumlarının" bundan bihaber olduklarını biliyoruz. Sosyalizm genelleşmiş zenginlikten yararlanmayı savunarak, bu ender bulunanı yok etmeye çalışırken aynı zamanda kusursuz bir görünüme kavuşturmaya çalıştığı toplumsalı da yok ettiğini görememektedir.

Bu bakış açısından toplumsalın ölümü sorunu, iyice yalınlaşmaktadır. Toplumsal da dahil her şey kullanım değerine dönüştüğünde, içinde yaşanılan dünya, Marx'ın düşlediğinin tam tersine, hiç tepki göstermeyen bir dünya olmaktadır. Çünkü Marx, güzele doğru giden bir toplumsalın içinde emilmiş olan bir ekonomik yapıyı düşlüyordu. Oysa başımıza gelen şey, toplumsalın bir ekonomi politik içinde (sıradanlaştırılarak) emilmesidir. Bunun adına da ancak "işletme" denebilir.

Toplumu kurtaran şey *sahip olduğu zenginlikleri kötü bir şekilde kullanmasıdır.* Mandeville'in, *Arıların Masalı*'ndan bu yana değişen bir şey yoktur. Sosyalizmin de buna karşı yapabileceği bir şey yoktur. Bütün ekonomi politik bu tersliği, bu toplumsal işleyişin uğursuz karmaşıklığını çözme amacıyla icat edilmiştir. Ancak her zaman için ikinci dereceden bir işleve sahip olduğundan başarısızlığa uğramıştır. Ya da politikanın, toplumsalın içinde eriyip, yok oluşunu gördükten sonra başarıya ulaşmak üzeredir. Yaşadığımız dönem toplumsalın ekonomik tarafından emildiği bir dönem midir? Daha da politikleşmiş, "Ubris"siz (Özellikle gurur konusunda her türlü ölçüsüzlüğü belirleyen Yunan kökenli bir isim.) ve hala kapitalist dönemi belirleyecek olan ölçüsüzlük ve aşırılığın bulunduğu ekonomik düzen.

III- *Toplumsal diye bir şey vardır ancak şu anda öyle bir şey yoktur.* Çünkü o uyumlu bir uzam ve gerçeklik ilkesi olarak var olmuştur. Toplumsal ilişki, toplumsal ilişkilerin üretimi, dinamik soyutlama olarak toplumsal, tarihsel zıtlıklar ve karşıtlıklar uzamı olarak toplumsal bir yapı, kazanılması gereken bir savaş, bir strateji, bir ideal olarak hep var olmuştur.

Bütün bunların bir anlamı olmuş ve bir şeyler söylemek istemişlerdir. Toplumsal her zaman ne ilk varsayımdaki gibi bir aldatmaca ne de ikinci varsayımdaki gibi bir kalıntı olmamıştır. Oysa iktidar ve kapital olarak anlam kazanmaya başlaması aynı zamanda üretime ait, ideal bir uyumluluğa sahip sınırlı ve rasyonel bir dağılım alanına girmesiyle mümkün olmuştur.

Kısaca bu iş ikinci dereceden bir simülasyonun dar alanı içinde olup bitmiştir. Bugün üçüncü dereceden bir simülasyon tarafından emilerek öldürülmektedir.

Artık toplumsala ait perspektif bir uzam yoktur. (Toplumsal) Sözleşmenin rasyonel toplumsallığıyla, diyalektik toplumsallık (Devlet ve sivil toplum, kamu ve özel kesim, toplumsal ve bireysel) yerlerini, iletimin, kendilerini elektrikleyen binlerce taktik kombinezon ve sürekli dolanımın mıknatısladığı (geçici bir yer çekimi bölgesinde tutulan milyonlarca molekül ve parçacık tarafından transistorize edilmiş) bir şebeke ve devreler düzeninin toplumsallığına bırakmaktadır. Bunun adına hala *socius* denilebilir mi? Los Angeles'ta toplumsallık denen şeyin anlamı nedir? Ya daha ileride, gelecek kuşaklar için toplumsallık denen şey hangi anlama gelecektir? (Çünkü Los Angeles, bugün hala TV, sinema, telefon ve otomobil çağını yaşamaktadır).

İçinde yaşayan bireylerin birer terminale dönüştükleri, artık ne denetlenebilen ne de ortak bir şekilde kullanılabilen yan yana konmuş bir iletişim uzamından ibaret paramparça bir toplumsallık. Oysa toplumsal ancak perspektifin bulunduğu bir uzam içinde var olabilir. Aynı zamanda bir caydırma uzamı olan simülasyon uzamı içinde de ölür.

Simülasyon uzamı gerçekle modelin birbirlerine karıştıkları bir uzamdır. Gerçekle rasyonel arasında artık ne eleştirel ne de spekülatif bir uzaklık vardır. Modellerin gerçek içinde yansıtılması diye bir şey de yoktur. (Bu olayı Borges'in bir yapıtındaki bir haritanın gerçek uzamın yerini almasına benzetebiliriz.)

Ancak burada dönüşüm aynı alan içinde, şu anda burada, gerçekten modele inilerek yapılmaktadır. Bunun adı korkunç bir kısa devredir. Çünkü gerçek, hipergerçekleştirilmiştir. Ne gerçekleştirme ne de idealleştirme yalnızca ve yalnızca hipergerçekleştirme vardır. Hipergerçek ise gerçeğin şiddet yoluyla değil, modelin iktidar düzeyine yükseltilmesiyle yıkılmasıdır. Öngörme, caydırma, önleyici dönüşüm, vs. şeklinde düşünülen model gerçeğin yutulduğu bir çember gibi iş görmektedir.

Bunu, gerçeğin gerçekten daha gerçekmiş gibi göründüğü ve yakalanması ya da algılanması çok güç, çok gizli ve çok kurnazca çekilmiş çizgiler aracılığıyla görmek mümkündür. Bütün iletişim ve enformasyon araçlarının görevi (konuşmalar, canlı yayınlar, sinema, dürüst-televizyonculuk, vs.) bu gerçeği ya da bu haddinden fazla gerçek olanı üretmektir. Oysa haddinden fazla müstehcen ve porno denebilecek bir gerçek söz konusudur. Aynen pornografik filmlerde yapılan zoomlara benzeyen, hiçbir zaman için bu şekilde var olmamış olan ve aslında ancak *belli bir uzaklıktan* bakıldığında bir anlam kazanan gerçeğe bizler haddinden fazla yaklaştırılmaktayız. Her türlü gerçek olasılığını kusursuz bir duplikasyonla caydırma; makroskopik bir aşırı sadakat, hızlandırılmış bir yeniden kazanma, bir doyum noktasına ulaştırma, gerçekle gerçeğin yeniden canlandırılması arasındaki uçurumun

kapanması sonucunda, gerçeğin enerjisinin içinden geçtiği ayrık kutupların için için patlamasıyla caydırma. Bu hipergerçeklik, hem sistem hem de gönderen olarak ortadan kaldırıp model düzeyine yükselttiği bir gerçeği yok etmektedir.

Bu hipergerçeklik toplumsalı da aynı şekilde yok etmiştir. İkinci dereceden bir simülasyon olmayı başaran toplumsal, üçüncü dereceden bir simülasyona dönüşememektedir. Çünkü bu müstehcenleşmiş haliyle, umutsuzca ve hızı azalıp gücü artan sahneye koymalar aracılığıyla kendi kazdığı çukura düşmüştür. Hipergerçekleştirilmiş toplumsalın göstergeleriyle her yerde karşılaşmak mümkündür. Bunlar toplumsalın zamanından önce ortaya çıkan ve ortalığı kaplayan göstergeleridir. Toplumsal ilişkinin saydamlığı her yerde görülmekte, anlatılmakta ve tüketilmektedir. Toplumsal tarih hiçbir zaman için bir devrime yol açmamıştır. Olsa olsa toplumsalla, devrim göstergeleri tarafından hızlandırılmış olabilir. Toplumsal bizi hiçbir zaman için sosyalizme götürecek zamana sahip olmamıştır. Çünkü kendisine hipersosyal ve hipergerçeklik tarafından kısa devre yaptırılmıştır (Bunun adı belki de sosyalizmdir?). Böylelikle proletarya "kendi kendini yadsıyacak" zaman bile bırakmamıştır. Sınıf kavramı gülünç, genişletilmiş "çalışanlar kitlesi" gibi bir benzetme ya da geçmiştekini anımsatan bir proletarya simülasyonu içinde beklenen tarihten çok önce ortadan kaldırılmıştır. Böylelikle ekonomi politik, diyalektik olarak aşılıp geçilişini, bütün gereksinimlerin halledilmesi ve şeylerin optimal örgütlenmesini sağlamadan, üstelik bütün bunların bir temeli olup olmadığını görmeden önce, ekonominin hipergerçekliği (üretimin aşırı bir şekilde artması, talep üretiminin mal üretiminin yerini alması ve bitmeyen bir kriz senaryosu) tarafından yutulmuştur.

Bundan böyle hiçbir şey kendi yok oluşuna tanık olamayacaktır. Çünkü hiçbir şey gerçeğin yerini almış olan bu simülasyondan kaçamamaktadır. Bu arada toplumsal sırrını bile açıklayamadan öteki dünyaya göçmüş olacaktır.

Oysa toplumsal ve sosyalist düşüncenin inanılmaz saflığı karşısında bizi duygulandıracak o kadar çok anımız var ki. Sosyalizm, evrenselleşmek ve bu arada o evrenselliğin içine çok karmaşık ve çelişkili bir "gerçeklik" ideali sokmak istemiştir. Kalıntısal ya da düşsel, daha da kötüsü bundan böyle simüle edilmiş ve yok edilmiş bir "toplumsal"ın anısıyla yaşayacağız.

SOSYALİZMİN KENDİNDEN GEÇMESİ

"Belli bir noktadan sonra tarih gerçekliğini yitirmiştir. Bütün insanlık farkına bile varmadan bir anda gerçekliği terk etmiştir. Geçmişte olan bitenlerin gerçek olmadıklarını anlayabilmemiz mümkün değildi. Bundan böyle amacımız bu yok oluş noktasını bulmak olacaktır. Bu noktayı bulamadığımız sürece güncel yok oluş sürecinden kurtulabilmemiz mümkün değildir. Bu ise dayanılması çok güç bir düşüncedir." ***Canetti***

Fransa'nın şu anda sosyalizmin kendinden geçmiş bir biçimine sahip olduğu varsayımını ileri sürebiliriz.

Bunu anlayabilmek için Mitterand'ın yüzündeki o kendinden geçmiş kara toprak çağrısını görmek yeterlidir.

Kendinden geçme genel olarak saf bir konum, saf bir biçim, içeriksiz ve tutkudan yoksun bir biçime geçiştir. Tutkunun karşıtı kendinden geçmedir.

İşte bu anlamda Devletin de kendinden geçmiş olduğu söylenebilir. Tutkudan yoksun, kimsenin temsil etmeye çalışmadığı, duyarlılığını yitirmiş ancak dış görünümü (saydamlığı)

açısından çok güçlü bir Devlet, politika-ötesi denebilecek bir kendinden geçmişlik biçimini almıştır. Bir yandan bu Devlete hiç kimse inanmazken, öte yandan herkes kendini bütünüyle devlete adamakta, ona sahip çıkmakta ve politik açıdan ortadan kaybolmuş ya da kaybolmakta olan şu tek biçimi yani Devleti evrensel boyutlarda talep etmektedir.

Benzer şeyler sosyalizm konusunda da söylenebilir. Bir anlamda saf sosyalizm böyle bir şey olmalı. Bir amaç uğruna ilerlediği yolda, gerçekliğini yitirmiş bir modelin akıl almaz yükselişi.

Belli bir kopuş sürecine göre sol ne sağı devirmiş ne de onun yerini almıştır. Solun ortaya çıkış sürecinde tuhaf olan bir şeyler vardır ve bu tuhaflık sağın ortadan kayboluşunun zorunlu bir sonucu olmasından kaynaklanmaktadır. Sağ zaten uzun bir süredir yokmuş gibi birdenbire ortadan silinip gitmiştir. Bunun böyle olacağı belliydi. Oysa sol da uzun bir süreden bu yana yoktur. Ancak bu durum, solun, Fransız toplumunun temel amacı buymuş gibi bir anda, olağanüstü bir şekilde ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sanki sonsuza dek sürüp gidecek ulusal bir miras gibidir (Bu miras zaten hemen Panthéon, Mont-Valérien, vb. törenlerle kutsallaştırılmıştır). Bu pazarlama sonuç olarak ulusal miras yılının taçlandırılması olarak nitelendirilebilir.

Öyleyse bu ne bir devrim ne de tarihi bir olaydır. Bu oldukça geciktirilmiş tarih-sonrası (post-historique) bir tür doğumdur (bunun bir düşük olduğuna kesinlikle inanılabilir). Bu, kapitalin Fransız toplumuna çaktırmadan yaptığı bir tür gizli bir çocuk benzeri, çok özel bir rahatlama biçimidir. Önce filizlenen, sonra gizli gizli gelişen ve bir anda her yanı kaplayan bir şey gibi. Tıpkı Alien filmindeki gibi. Sol, Alien adlı canavarın kendisidir. Bu olayın kendisi genelinde devasa bir özel efekt gibidir -çok da başarılıdır-. Bu insanın içini bayıltan popüler yazgımızın kısa süren bir kendinden geçme anıdır.

Bütün bunların: Çalışanların, sendikaların, politik partilerle, pek çok bireysel irade ve girişimin çok uzun süren toplumsal ve politik bir mücadelenin meyvesi olduğuna inanabilmek isterdim -ama bundan kesinlikle emin değilim.

Seçimlerin politik tözü konusunda insanların da herhangi bir yanılgıya düşmüş olduklarını sanmıyorum. Onlar da bu durumdan kendilerine göre -neredeyse sinematografik denilebilecek bir şekilde yeni seçim adlı aracı bir özel efekte dönüştürüp, kendisine tüm kazanma yollarının açılmış olduğu bir sol üzerine bahse tutuşarak -yararlanmayı bilmişlerdir. "Biz kazandık!" Ancak dikkat, bu devasa güven bir meydan okuma biçimindedir yani terimin tüm anlamlarında solla alay edilmektedir. Ülkeyi temsil edenler bu konuda oldukça nahiftirler. Seçilmiş olmalarını popüler bir onaylama ve rıza şeklinde algılamaktadırlar. Oysa birinin iktidara doğru itilmesinden daha karmaşık bir şey olamayacağı ve halk için en keyif verici gösterinin her zaman için politik bir sınıfın başarısızlığı olduğundan bihaber gibidirler. O çok ünlü "popüler bilincin" derinliklerinde bir yerde, hangisi olursa olsun politik sınıf onun için bir düşman olarak kalmaktadır. En azından böyle olduğunu ummak gerekir.

Seçimlerin temsil ettiği (acting-out) bir şey varsa, o da insanların büyük bir çoğunluğu için umutlarının gerçekleştiği bir irade ve temsil etme biçimi olarak sosyalizme bir bağlılık ifadesi şeklinde algılanamayacağıdır. İnsanları daha çok estetik ve ahlaki açıdan etkilemiş olan bu seçimlerin, tarihsel ve politik açıdan bir neticeye ulaşabileceğini sanmıyorum. Zaten önemli olan da o kendinden geçebilme duygusudur. Değişiyor, değişecek! Bu değişime tarihsel bir aşıp geçme ya da bir amaçlılık anlamında inanılmamaktadır. Bu daha çok bir rıza gösterme, inanma niyeti şeklinde tezahür etmektedir. Yeniliğe, değişiklik hatta moda oyunlarına

atfedilen tuhaf ve devingen bir inanç biçimi. Bunu kesinlikle mecaz bir anlamda ya da hafife alınabilecek türden bir şey olarak söylemiyorum. Sözcüğün yazılı anlamında politik açıdan çekiciliğini yitirmiş olan bu sosyalizmle, bu kendinden geçmiş ve cinsel açıdan çekiciliğini yitirmiş olan sosyalizmle birlikte, moda alanında (moda da kendinden geçmiş ve cinsellik ötesi bir konuma ulaşmıştır) nasıl hazır giyim (prét-â-porter) çağına girilmişse, aynı şekilde bir hazır inanç (prét-â-croire) çağına girilmiştir.

Sosyalizmin bir model olarak iktidara geçişi, onun tarihsel bir olay olarak ortaya çıkış sürecinden tamamıyla farklıdır. Bir olay, bir mit, bir sarsıcı güç olarak sosyalizmin, nasıl söylesem, kendi kendine benzeyebilme ve bir modele dönüşme gücüne sahip olacak zamanı olmamıştır. Toplumla bütünleşebilecek zamanı olmamıştır -bu açıdan bakıldığında sosyalizm durağan bir konum olarak nitelendirilemez ve zaten çok kısa süren tarihsel çıkışlar yapmıştır. Oysa günümüzde sosyalizm durağan ve inanılabilir bir model olmaya çalışmaktadır -bu artık devrimci bir zorunluluk değil, bir değişim simülasyonu (geliştirilebilecek en güzel senaryo anlamında simülasyon), aynı zamanda bir gelecek simülasyonudur. Bu evrende hiçbir gerçek sürpriz, şiddet, taşkınlık ve tutkuya yer yoktur. Her model gibi sosyalist model de bütünüyle kendine benzemek ve hipergerçekleşmek zorundadır. İşte bu yüzden onun kendinden geçmiş bir model olduğunu söylüyorum çünkü hipergerçek kendi kendine benzeyen donup kalmış bir gerçeğin kendinden geçmesi, düşselin alanından atılarak kendi modeli içinde (bu model bir değişim modeli olsa bile) donup kalmasıdır.

Bütün bu söylenenlerin amacı, içinde bulunulan durumu kavrayabilmek ve çok önemli bir soru olan: Neler yapılabileceği sorusunun yanıtını bulabilmektir. Bir başka deyişle: Bu sosyalizmle birlikte politika ve politika sahnesi yeniden canlanarak hayata dönmüş müdür? Zaman ve tarihin içinde kendilerini kaybettikleri (bilinçlerini yitirdikleri) politika-ötesi süreçte bir yavaşlama var mıdır? -Yani politik ve toplumsal çıkarlar genel bir caydırma süreci olarak değişim içinde yer almakta mıdırlar ve gerçek ortadan kaybolarak yerini tüm modellerin kendinden geçmiş bir biçimine mi bırakmıştır? Toplumun içinde kendisiyle bütünleştiği kendinden geçmiş bir model olarak Devlet, şiddetin kendisiyle bütünleştiği kendinden geçmiş bir model olarak terör, vb. Ben bu soruların yanıtını veremiyorum. Zaten Canetti'nin sözünü ettiği kör nokta da burasıdır yani bütün insanlığın gerçekliği terk etmiş olduğu nokta. Bizim temel sorunumuz da bu noktanın çözülmesidir yani tarihin gerçekliği ya da gerçek dışılığı. Tüm soruların çözümü buradadır ve ne yazık ki bu nokta eleştirel düşüncenin etkinlik alanı dışında kalmışa benzemektedir. Hayati bir öneme sahip ve içinden çıkılması zor olan durum budur. Tabii tarihte kanını ve canını herhangi bir toplumsal projeyle, kısaca gerçeklik uğruna feda edecek mucizevi bir altüst olma gerçekleşmezse, Canetti'nin dediği gibi bu güncel yok oluş sürecinden kurtulabilmemiz mümkün olamayacaktır.

FRANÇOİS-REGİS BASTİDE

"Düşlerin devlet kontrolü altında bulunduğu bir sırada, gerçeklik kendini bir düş sanmaktadır."

Sosyalizmde, eleştirel değerlerin kuramsal gelişmesi bu kendinden geçme süreci içinde yer almaktadır. Kendinden geçmiş eleştirel değerler bundan böyle iktidar adlı tepeden aşağı bakıp bakıp bizimle alay edeceklerdir.

Oysa kuramsal kavramlar asla gerçek bir alternatif sunamazlar -bu konuda kesinlikle bir yanılgıya düşmemek gerekir. Bu kavramlar en radikal şekilde bir uygulama alanı

bulduklarında olsa olsa gerçekliği tehdit edebilmektedirler. Onları gerçeğe karşı bir *meydan okuma* olarak nitelendirebiliriz. Bu konumda kalmalarında da yarar vardır, aksi takdirde bir yargı değeri, bir ilke ve özellikle de üzerine saldırıp, kendilerine bir yol açmaya çalıştıkları şu gerçeklik ilkesi şekline girerek karşımıza çıkabilir ve aleyhimizde çalışabilirler.

Mecaz (métaphore)'ın mecaz olarak kalmasında fayda vardır. Kavram kavram olarak kalmalıdır. Entelektüellere oh olsun!

Oysa şu son zamanlarda başımıza gelenlere bir bakın. Yükselen bir sosyalist alternatif, tüm kavramsal değerlerin (gelişme, tarih ahlakı, politikanın rasyonelliği, yaratıcı düş gücü ve *last but not least* : sonuncu ama aynı derecede önemli, iktidardaki düşüncenin güzelleştirdiği erdem anlayışı) politik iktidar göstergesi şeklinde maddileştirilmesi –özetle temelinde yerilse bile, entelektüel sınıfa özgü Platoncu bir ideal.

68 Mayıs'ını gerçekleştirenler yanılmamışlardı –68 Mayıs'ında iktidara gelen düş gücü *değildi*. 68 Mayıs'ını gerçekleştirenler düşselliğin içinde yücelmişler ve keyifli bir şekilde de intihar etmişlerdir ki bu da tarihte karşılaşılabilecek başarıların en zarif biçimidir. 68 Mayıs'ı toplumsalın şiirsele olan gereksinimini alevlendirmiş, gerçeklikle arzuyu tersine döndürmüştür yoksa sosyalist bir eyleme geçiş süreci içinde, bu ikisi arasında, erdemli bir uzlaşmaya yol açmamıştır. Neyse ki 68 Mayıs'ı asla bir gerçekliğe dönüşmeden, şiddet yüklü bir metafor olarak kalmıştır. Bugün gerçekliğin sonuçlarına katlanmak durumundayız. Bugün düşsellik Nanterre'in o gerçek dışı duvarlarından aşağı süzülerek bakanlığın çekmeceleri içine girmiştir ve bu olay bütün entelektüel ortamın hiç fark ettirilmeden ele geçirilmesini sağlamıştır.

İnsan vaatlerde bulunulan, gerçekliğin var olduğu iddia edilen, sözden söz hakkına geçildiği söylenen, yasadışı tüm metaforların yasallaştırıldığı, gerçekçi bir toplumsal illüzyonu içinde nasıl yaşayabilir ki? Burada politik açıdan bile bir tür temel bir yanılgının varlığından söz edilebilir. Çünkü toplumun gidişatını onun iradesine dayanan, onunla uyumlu bir projeyle uzlaştırma arzusu; bu politikaya özgü, her zaman ikiyüzlü olmuş (zaten gerçekten de ancak ikiyüzlü olabildiği zaman etkili olabilen –Mandeville) vaat edileni yaşama geçirme arzusu ölümcül bir arzu olduğu kadar, ölümüne de can sıkıcıdır. Sosyalizmin içine düştüğü yanılgı da işte budur. Ancak bu başka bir sorundur. Zaten bugün iktidar (ve bu durum yalnızca sosyalistler için geçerli değildir) açık ve seçik olarak iktidar olmak istemeyen, politikayla hiçbir ilişkileri bulunmayan ve söylevin ahlaksızlığı (söylevin ahlaksızlığı dünyevi bir hırsın temelidir ve bu konuda Makyavel'le, Cizvitler kesinlikle aynı görüşü paylaşmaktadırlar) ve karmaşıklığı karşısında apışıp kaldıklarını açıkça itiraf eden ve düşüncenin sunduğu gerçekliğe sadık olan insanlara bırakılmışlardır. Durum bu olunca, düşüncenin gerçekliğini meslek edinmiş olan entelektüeller ne iş yapacaklardır? Toplumsalı sürükleyip götüren şey iyi niyet olunca, gerçek anlamda politika üretebilmek için, geriye kötü niyetli olmaktan başka çıkar yol kalmamaktadır.

Hemen acele etmeyelim. Çünkü büyük bir çaresizlik içindeyiz. Yeni iktidar kendisine kültürel ve entelektüel bir görüntü vermeye çalışıyor. Artık "cynique" bir tarihi güç olmak istemiyor, değerlere sahip çıkmaya çalışıyor. Politik tözüne ihanet etmiş olduğu için, entelektüellerin de kendi politik tözlerine ihanet ederek kavramla uzlaşmalarını ve kendilerinin politik alanda benimsemiş oldukları ikiyüzlü tavrı, entelektüellerin de kavram karşısında takınarak, gerçekten yana tavır koymalarını ve umutlarının usul usul gerçekleştiğini görerek mutlu

olmalarını, gerçekle rasyonelin terbiyeli bir şekilde uzlaştırılmasına ses çıkarmamalarını istemektedir. Bir iktidara benzemeyen bu iktidarın bize sunmuş olduğu bu türden bir tuzak sözleşmeyi -demokrasinin ulaşabileceği en üst aşama, erdemin ikiyüzlü gücü- hep birlikte imzalamış bulunuyoruz. Çünkü entelektüel ne yazık ki her zaman ahlaksızlığın baskıcı gücüyle suç ortaklığı yapabilecek derecede kız-oğlan-kızdır. Artık o da "cynique" bir uygulama düzeyine, bir başka deyişle düşüncenin ahlaksız ve karmaşık düzeyine aynen politikacıların ahlaksız ve karmaşık bir iktidar düzeyine ulaşamamaları gibi ulaşamamaktadır.

Gerçekte o kadar da korkulacak bir durum yoktur. Çünkü bu sosyalizm bir alternatif simülakrından başka bir şey olamaz -bu gerçekten de büyük bir olay değildir. Bu modası geçmiş bir ideolojinin öldükten sonra somutlaştırılmasıdır. Bu mitolojinin ya da tarihin verdiği değil, modelin aldığı biçimdir -bu model ise temelde sahip olduğu güç konusunda hayale kapılmamakta ve yalnızca inanılabilir olmaya çalışmaktadır. Bu gücün gerisinde, varlığı ima edilmeye çalışılan politik tutku konusunda da aynı şekilde hayaller görmemekte ve duygusal bir söylev, ahlaki ve tarihi bir "artefact" olmaya çalışmaktadır -bir dizi başarısızlıktan sonra, iktidarın greve girmiş olduğu bu sahilde karaya oturan şu dinine bağlı sosyalizm simülakrına, şu ahlak hayaletine karşı yapabileceğimiz hiçbir şey yoktur. Tıpkı bir tözden yoksun olan Giscardcı iktidar hayaletine karşı hiçbir şey yapamamış olmamız gibi. Tıpkı devrimci düşüncenin, kapitale karşı güçlü olup, kapitalin hayaleti karşısında yok olup gitmesi gibi.

Simüle edilen bir düzen her türlü yadsıma gücünü elimizden alırken, simüle edilen bir sosyalizm de her türlü katılma olasılığını elimizden almaktadır. Çünkü simüle ettiği değerleri (gelişme, kâr ve üretim -Işık yüzyılı, tarih ve rasyonellik) çözümledik ve *gerçeklikle* kurmuş olduğunu iddia ettiği ilişkileri indirgedik ancak onları birer simülakr ya da ikinci elden hayaletler olarak ortadan kaldırmadık. Bunlar hem saydam hem de bir tözden yoksun oldukları için çökertilememektedirler. Bugün Avrupa'yı tehdit eden de bu ikinci elden sosyalist hayalettir. Bugüne kadar kapitalin hayaletleri arasında dolaşıyorduk, bundan böyle sosyalizmin ölmüş modelleri arasında dolanacağız. Bütün bunların hipergerçekliğiyse hiçbir şeyi değiştiremeyecektir. Zaten bir anlamda hipergerçeklik uzun bir süre önce bizim gündelik yaşantımızın bir parçası haline gelmiştir. Politika adlı bir kansere yakalanmış durumdayız. Giderek büyüyen bir duyarsızlık (iktidar bize ulaşamadan üstümüzden kayıp gitmektedir. Biz de iktidarı çözümlerken ona ulaşamadan onun üstünden kayıp gidiyoruz) en modern patoloji tipinin tıpatıp aynısıdır yani nesnel bir biyolojik saldırı şeklinde değil organizmanın antikor üretiminde (ya da doku sertleşmesinde olduğu gibi antikorların organizmaya karşı çalışmaları gibi) giderek yetersiz kalmasına benzeyen bir durum.

Keza bugün iktidardaki sosyalizm de gerçekte bir hayal kırıklığı sürecini kasıla kasıla yaşayan bu toplumda, bir sonraki evreden başka bir şey değildir. Oysa bu noktada farkına varamadığımız bir şeyler olmuş gibidir. Çünkü ilk kez karşımıza çıkan kolektif bir kültürel ve duygusal söylevde: 1968 Mayıs'ının, bu toplumun kıyısında köşesinde ahlaki ve politik ütopyadan geriye kalan ne varsa, ideolojik bir sağaltıcı felaket gibi süpürüp temizlediği her şeyi işlemselleştirilmiş birer hayalet olarak sahneye çıkartılmıştır. Son yirmi yıl içinde her türlü kolektif kararsızlığın dayanağı ve sözde bir nesnelliğin kendisine saldırılmasını engellediği, devasa bir protez gönderenler sistemi olarak bize kabaca ekonominin reklamı yapılmıştır. Bunun sonucunda ortaya yalnızca belli olgular değil, aynı zamanda belli değer yargılarıyla, politik bir karar da çıkmıştır (hiç kuşkusuz her şey hiç kimsenin içinden

çıkamadığı –ama bu o kadar da önemli bir şey değildir, bir ekonomik rasyonellik simülasyonu üzerine oturtulmuştur. Ekonominin yargılanma öyküsüyse gerçekliğin ta kendisine dönüştürülebilir –böylelikle de gerçek bir kolektif sözleşme niteliği kazanabilir). Bu kez de bize bir başka kolektif sözleşme sunulmaktadır: Hükümetin protezleşmiş somut uzantıları olarak ahlak ve kültür. Bir protez olarak –toplumsal, bir protez olarak– kültür ("Fikirlerinizle ilgileniyoruz", "Arzularınız bizi ilgilendiriyor", "Yaratıcılığınız bizi ilgilendiriyor" –BNP (Banque Nationale de Paris)'nin bankacısı hiç olmazsa dürüsttü: "Bizi paranız ilgilendiriyor" diyordu. Üçüncü Dünya insanlarıysa biraz daha kabaca: "Çöp kutularınız bizi ilgilendiriyor" demektedirler). İnsanları sonunda duyarsız bir hale getiren aşırı nesnelleştirilmiş bir yönetim biçiminden sonra, ölmüşlere (Le Panthéon) yaslandırılmaya çalışılan ve gücünü tarihsel düş gücünün kalıntılarından yani sentezlenmiş bir kolektif irade hayaletinden alan toplumsal bir öznellik ve duyarlık. İşte tam da bu noktada biz entelektüeller tuzağa düşürüldük. Çünkü ekonomi, programlama ve liberal ekonomi söz konusu olduğu sürece zihinsel ve politik açıdan sınır tanımayan bir zenginliğe sahip eleştirel ve felsefi küçük bir alevin namus bekçileri ve kuramın (zaten o sıralarda kuramın keyfi de yerindeydi. Sanırım kuram bu son yirmi yıl içinde hiçbir şey yapmadan bu kadar çok kazandığı, bu düzeyde bir saldırganlık ve neşe düzeyine sahip olduğu bir dönemi hiç kuşkusuz bir daha kolay kolay yaşayamayacaktır) o sessiz etkinliğine umut bağlamış insanlar olarak içimizde birer vicdan taşıyorduk.

Oysa itici güçler bulundukları yerden hoşnuttular, yani onlar başka bir yerde, iktidarın dışında, yarınlarından emin bir şekilde, diğer Fransa'da yaşıyorlardı. Bu itici güçleri iş hayatına doğru püskürtmek ne büyük bir yanılgı, ne büyük bir tehlike! Kuramsal gücün bir kurum tarafından emilmesinden daha kötü bir şey olamaz. Şunu demek istiyorum: Bir zamanlar içinde yer almadığımız bu durumu çözümler, düşsel kompozantlarına (bileşenlerine) ayrıştırırken başvurmuş olduğumuz ütopist kavramlar, bugün kolektif bir irade hayaletine bürünüp, bize karşı entelektüel açıdan gerçek değer yargısı ve yargılama gibi yine bize ait silahlarla donanarak, bir simülasyon evreninde bile kendi sınıfımızı yok edebilecek bir güce sahip olabilmektedirler. Gerçekle, göstergeler arasındaki o yüce çarpıtmanın bekçileri olarak bizler, bu ikisini uzlaştıran oyunun sahneye konulması aracılığıyla tuzağa düşürülmüş, felç olmuş durumdayız.

Bu sanki kristalleri katılaştırarak, süspansiyon durumundaki eriyik haline bir son veren ve tersine döndürülmesi olanaksız olan kimyasal bir hızlandırma gibidir.

Artık düşmanımız yok. Çünkü iktidar onların elinde. (Öznel açıdan) en iyiler (nesnel açıdan) en kötülerdir. Pragmatik açıdan –çünkü her türlü pragmatik paradoksaldır ve bizim de bundan kaçabilmemiz mümkün değildir –bizim de bir tür "double bind" (aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık anlamına gelen psikanalizde şizofreniyle ilgili bir terim –ç.n.), çözümü olanaksız bir bilmeceyle (yoksa tarihsel bir çelişki değil) karşı karşıyayız. Gerçekte ikinci sınıf, gerçek dışı bir olay olan bu bilmeceye sanki birinci sınıf ve gerçek bir olaymış gibi gerçek anamda katılmamız istenmektedir. Olması gereken zamanda gerçekleşen olay sayısı yok denecek kadar azdır. Kimileri henüz olgunlaşmadan, başkalarıysa iş işten geçtikten sonra gerçekleşirler ve bunlar tarihin başarısız bir dönemine ait olayların yeniden sağlığına kavuşturulmaya çalışılan biçimlerinden başka bir şey değildirler. *Simulatio post mortem* (ölüm sonrasında simüle edilenler). Zamanından önce gerçekleşen düşükler olduğu gibi, zamanından sonra gerçekleşen düşükler de vardır. Bu olay da onlardan biridir. Bu

coşkunluğun değil (diğerleri arasında) sevgisizliğin, tarihsel bir kopuşun değil (Fransa'nın derinliklerindeki retroaktif gerçeklikle yer değiştirmiş) tarihin tükenişinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan bu sosyalizm, gerçekliğini tarihi bir modelden yoksunluk nedeniyle yaşamının belli bir döneminde yitirmiş olan bu sosyalizm, bir simülasyon ve yeniden sağlığına kavuşturma düzenine aittir. Ancak bizden kendisine gerçekliğin özgün bir versiyonuymuş *gibi* davranmamızı istemektedir (söz konusu olan şey kesinlikle bu sosyalist psikodramın oyuncularının sahtekâr ya da kandırılmış insanlar olmaları değildir -kimilerinin bu olayla bütünleşmelerinden ve coşkularından söz etmiyoruz. Çünkü söz konusu edilmesi gereken şey çok daha üzücü bir şeydir. Sorgulanması gereken şey, tarihi eylemin özgünlüğü ve bütünlüğüdür). Bunun sonucunda bizden, bu noktaya bizi sanki tarihin karşı koyulmaz ilerleyişi getirmiş ve bütün bunların biçimsel açıdan yaşamı değiştirme umuduna uygun inanılmaz benzerlikler sunduğuna (eski Rimbaudcu slogan yeni sosyalist slogan haline gelmiştir - keyiflenin, bugün yaşamı değiştireceğiz. Bu olağanüstü bir şey değil midir? Her zamanki gibi metaforun gerçeklik içindeki çöküşü) inanıyormuşuz gibi yapmamız, simülasyona başvurmamız istenmektedir.

Karşı karşıya bulunduğumuz bilmece bundan ibaret değildir. Yapılması güç olsa da her türlü sosyalist projede, amaçları itibariyle saf olsa da -dahası nahiftirler- derin bir karmaşanın bulunduğunu ifşa etmek gerekmektedir. Yeniden Mandeville'in *Arılar Masalı*'na dönerek (kimileri XVIII. yüzyılda Devrimin bütün bunlara son verdiğini söyleyeceklerdir ama ben bu düşünceye kesinlikle katılmıyorum), toplumsal bir gelişme ve değişimi sağlayan şeyin onun pozitif değerler sistemi ve ahlakı değil, ahlaksızlığı ve günahlarıyla, kendi değerlerine karşı olan ahlaki gevşekliğidir dediğini hatırlatmak istiyorum. Bir anlamda politikanın sırrı budur. Toplumların işleyişindeki yapısal ikiyüzlülük, iktidardaki insanların psikolojik ikiyüzlülüklerinden çok farklı bir şeydir. Toplumsal süreci derinlemesine belirlemeye çalışan bu ikiyüzlülük: Toplumun büyük bir çoğunluğunun içinde yaşadıkları toplumsallığı bozmaya çalışması, kendi değerleri karşısında kendi görünümlerine tanıdıkları esneklik, ahlaksızca bir strateji ve kopuş sayesinde ayakta kalabilen bir *oyun*'a dönüşmektedir.

Oysa sosyalist inanç bütün bunların karşısındadır -bu aynı zamanda tüm sosyologlar için de geçerlidir- (ve ben de zaten bu yüzden onlar için politikanın bir anlamının kalmamış olduğunu söylüyorum). Çünkü onlara göre her toplum gücül düzeyde toplumsal özelliklere sahiptir yani kendi değerleriyle dayanışma içinde ve sunduğu kolektif öneriyle de uyum içindedir. Bu durumda sorun toplumu kendi projesiyle uzlaştırmak ve toplumsallaşmak isteyeni "toplumsallaştırmaktan" ibarettir. Her türlü ikiyüzlülükle, değerler düzeyinde güdülen her türlü yüzeysellik stratejisine bir son verilmelidir -toplumsal ilişkinin, kolektif sorumluluğun (ve aynı zamanda denetimin de tabii) yoğunluğunun maksimalizasyonu, yapıların ve işleyişlerinin şeffaflığı, kültür ve kamu ahlakının kutsanması. Şeffaflık içinde yitip gitmiş, inanılmaz nahiflikteki sosyalist düş işte budur. Hangi grup bunlara hiç inanmamış - özellikle hangi grup bunları hiç düşlememiştir ki? Neyse ki böyle bir toplumsal projeyle bugüne kadar hemen hiç karşılaşılmamış olduğu, hiçbir grubun *kendini ideal açıdan toplumsallaşmamış saymadığını*, kısaca bugüne kadar (entelektüellerin kafalarının dışında) asla sınırlı sorumluluğa sahip bir kolektif özneyle, bu türden bir amaç olasılığının embriyonu hatta gölgesiyle bile karşılaşılmamış olduğu söylenebilir. Enerjilerini bu yolda harcayan, bu ahlaki toplumsallaştırma düşünü gerçekleştirmeye çalışan toplumlar daha işin başında kaybetmeye mahkum olmuş toplumlardır. Temel yanlışlık işte budur. Neyse ki bu türden

girişimler her zaman başarısız olacak, amaçlarına ulaşamayacak ve böylelikle de toplumsal gerçekleşemeyecektir.

Jean Baudrillard

BAŞTAN ÇIKARMA ÜZERİNE [De la seduction]

Jean Baudrillard

trc: Ayşegül Sönmezay

Baştan çıkarma, silinemeyecek bir alınyazısının ağırlığı altında eziliyor. Dine göre baştan çıkarma şeytanın stratejisiydi; şeytanın bu stratejiyi bir büyücü ya da bir âşık edasıyla tasarlamış olmasının önemi yoktu. Baştan çıkarma, daima kötülüğün bir stratejisi olarak kabul edildi. Ya da dünyanın bir stratejisi olarak görüldü. O, dünyevi hayatın bir hilesi oldu ber zaman. Öyle bir lanet ki. Ahlak-bilime ve felsefeye, günümüzde ise psikanalize ve arzunun üzgüileşmesi''ne karşın hiç değilmeden kalabilmişti Günümüzde cinselliğin, kötülüğün ve sapkınlığın değeri artarken, lanetlenmiş olan her şey genellikle programlanmış bir dirilişi kullarken haşlan çıkarmanın karanlıkta kalması -hatla kesin olarak karanlığa gömülmüş olması paradoksal bir durum gibi görünebilir.

Zira, XVIII. yüzyılda bile, hâlâ baştan çıkarmadan söz ediliyordu. Hatla, aristokrat çevrelerin, bir tür meydan okumayla ve gururla sürdürdükleri en hararetli uğraşlarından biriydi baştan çıkarma. Burjuva Devrimi bu duruma son verdi. (diğerleri, yani daha sonraki devrimler de onu kesin olarak sonlandırdılar -çünkü bütün devrimler. Öncelikle görünümlerin baştan çıkarmasına son verirler). Burjuva çağı, doğaya ve üretime adanmıştı: oysa gerek doğa gerekse üretim, baştan çıkarmaya tümüyle yabancıydı: hatta baştan çıkarma için Öldürücüydü. Foucault'nun da belirttiği gibi, cinselliğin kendisi de bir üretim (söylemin, sözün ve arzunun üretimi) sürecinin sonucu olduğuna göre, bu çağın baştan çıkarmayı daha büyük bir karanlığa gömmesine şaşmamalı. Hâlâ, doğanın değerinin arttığı koşullarda yaşıyoruz -gerek eskiden olduğu gibi, ruhun iyicil doğasının değerinin arttığı, gerek şeylerin iyicil maddi doğasının değerinin antiği, gerekse arzunun psişik doğasının değerinin arttığıldoğa, bastı almışlığın her tüt başkalaşımından; psişik, toplumsal ya da maddi bütün enerjilerin özgürleştiği bir ortamdan geçerek hâlâ yükseliyor.

Oysa baştan çıkarma, hiçbir zaman doğayla aynı nitelikte değil, tam tersine hile niteliğindedir -hiçbir zaman enerji niteliği göstermez; işaret ve rittlel olma nitelikleri taşır. Bu yüzden de, bütün büyük üretim ve yorum sistemleri onu, hep kavıaınlann var olduğu alanın dışına atmışlardır lböyle olması da kendi yaramadır çünkü ancak dışarıya, bu terk edilmişlik duygusunun derinlerine yerleşerek onlan meşgul etmeye devam ediyor ve onlan yok etme tehdidini sürdürebiliyor. ***Baştan çıkarma daima, Tanrının kurduğu düzeni ortadan kaldırmaya bakar; bu düzen, üretimin ya da arzunun düzeni haline gelmiş olsa da*** Bugün bile, her tür ortodoks görüş onu, bir lanet ve hile olarak görmektedir; bütün hakikatleri yoldan çıkaran bir kara büyüdür o; işaretleri efsunlar; işaretlerin uğursuz kullanımların yüceltir. Her bir söylem, bu ani tersinirlikle ya da anlaına dair hiçbir iz bırakmaksızın kendi işaretleri tarafından soğurulmakla tehdit edilir.

Bu yüzden de, kentli söylemlerinin tutarlılığını ve erekliliğini belit olarak kabul eden bütün disiplinlerin lek yapabildiği, onun üstündeki laneti kovmak olmuştur. İşte tam bu noktada baştan çıkarma İle dişilik birbirine karışır ve bugüne dek daima birbirine karışmıştır. Her tür erillik, dişilikteki bu ani tersinirlikle meşgul olur. Cinselliğin, anlamın ve iklidann arka yüzü olan baştan çıkarmanın ve dişiliğin önüne geçmek imkânsızdır.

Günümüzde, laneti kaldırmak İçin çok daha şiddetli ve sistemli yöntemler kullanılıyor. Nihai çözüm yollan bulma çağına giriyoruz; cinsel devrim çağı; eşikte ve eşik alımda yer ulan bütün hazlar üretme ve yönetme çağı: arzu alanında mikroiştemlden yararlanma çağı: en son serüven de, kadınlığı ve cinselliğiyle kendinden üreyen kadındır, Baştan çıkarmanın sonu.

Ya gevşek bir baştan çıkarma zafer kazanacak ve öfkeli bir toplumsal evrende bütün ilişkiler kadınsılaşma. boş ve dağınık bir tür erotikleşme sürecine girecekler.

Ya da bunlardan hiçbiri olmayacak. Zira. Hiçbir şey baştan çıkarmanın kendisinden imha büyük olmayı beceremeyecek; onu yok eden düzen bile.

CİNSELLİĞİN TUTULUMU

Günümüzde, özgürleşen söylemiyle cinsellikten daha az güvenilir başka bir olan yoktur. Günümüzde, çoğalan suretleriyle arzudan daha az güvenilir başka bir alan da yoktur.

Cinsellik alanında çoğalma, bütünsel yok oluşa yakın bir anlam ifade ediyor. Cinselliğin, cinselliğin işaretlerinin üretiminin bu biçimde anınlmasmm sırrı burada: hazzın, özellikle de dişil hazzın aşırı gerçekliği burada: **Belirsizlik ilkesi, yalnızca siyasal akla ve iktisadi akla değil cinsel akla da el attı.**

Önselliğin özgürleşme evresi, aynı zamanda onun belirsiz* ieştiği evre halini aldı. Artık ne yokluk var, ne yasak, ne de sınır: Bütün gönderim ilkeleri yok oldu. İktisadi aklın tek dayanağı kıtlıktır ve hedefine ulaştığı, yani kıtlık hayaleti ortadan kalktığı an bu akıl da buharlaşır. Arzunun da lâk dayanağı yokluktur. BUtÜn varlığıyla talebin içine sokulduğunda, hiçbir kısıtlama olmaksızın kendini işlemselleşlirdiğinde bütün gerçekliğini yitirir çünkü imgelemi olmayan arzu her yenle, ama aynı zamanda da genelleşmiş bir simülasyon ortamındadır. Arzunun hayaleti, cinselin ölü gerçekliğine musallat olur. Cinsel her yeredir, cinsellik hariç (Barthes)

Cinsel mitolojide dişile geçiş, belirginlikten genel belirsizliğe doğru geçişle aynı döneme rastlar. Dişil olanın erilin yerini alması, yapısal terselmedeki gibi bir cinsiyetin yerini diğerinin alması değildir. Bu süreç, cinsiyetin belirgin bir gösteriminin sonudur: cinsiyet aynmını belirleyen yasanın su üstünde kalan bölümüdür. Dişilin göğe yükselmedi, hazzın doruk noktasına ulaşmasına ve cinsiyet gerçekliği ilkesinin felakete uğramasına denk düşer.

O halde, cinsiyetin aşıngerçekliğinin ölümcül bir özellik kazandığı bu koşullarda tutkuyu yaratan dişiliktir, tıpkı eskiden olduğu gibi, ama bunun tam tersi bir ortamda: yani ironinin ve baştan çıkarmanın varolduğu koşullarda.

Freud haklı: Aslında tek bir cinsellik, tek bir libido var -eril olanı. Cinsellik de bu kuvvetli, ayrımcı yapıdan; fallusa, hadım edilmeye, baba adına, bastırılmışlığa odaklanmış bu yapıdan başka bir şey değil. Ondan başka yapı da yok, Fallusa dayanmayan, engellenmemiş, damgalanmamış başka bir cinsellik hayal etmek boşuna. Bu yapının içinde dişili engelin öbür yanına geçirmeyi istemek ve öğeleri birbirine kanşiırmak hiçbir işe yaramaz -ya yapı aynen kalır ve dişilin tamamı eril tarafından soğurulur ya da yapı çöker ve ne dişil kalır ne de eril: Yapının sıfır noktası. Günümüzde aynı anda birçok olay yaşanıyor: Erotik çok değerlilik, arzunun sonsuz potansiyel gücü, dallanma, kırınımlar, libidonun yeğinlikleri -özgürleştirici bir seçenek için akla gelebilecek bütün varyantlar; Freurt'dan özgürleşmiş psikanalizin

sınırlarından ya ds psikanalizden Özgürleşmiş arzunun sınırlarından gelen özgürleştirici bir alternatifin çeşitli değişkeleri; tümü, cinsel paradigmadaki kaynamanın ardında ve yapının farksızlaştırılmasında ve potansiyel yansızlığında birleşir.

Dişil olana gelince; cinsel devrim onu tuzağa düşürür: Onu bu tek yapıya hapsederek, yapı kuvvetliyse negatif ayrımcılığa, zayıflamışsa müstehzi bir zafere mahkûm eder.

Bununla birlikte dişil başka bir yerdedir ve bugüne dek hep başka yerlerde olmuştur: Gücünün sırrı da buradadır. Tıpkı herhangi bir şeyin, varlığı özüne yelmediği için kendini sürdürmesi gibi, dişil de hiçbir zaman olduğunu sandığı yerdi olmadığı için baştan çıkartıcıdır. Yani aslında dişil, kendisine atfedilen acıllann ve baskıların tarihinde de - kadınların çektiği tarihsel azapta (bütün kurnazlığı orada gizlenebilmesidir)- değildir. Dişil, kölelik oyununu, kendisini bir kenara ayınp bastıran ve cinsel devrimin daha da acıklı bir şekilde ayınp bastırdığı bu yapı içinde kabul eder yalnızca -suça ortak olan hangi sapmadan (Neyin sapması? Yoksa erilin mi?) güç alarak dişilik tarihinin bundan ibaret olduğuna bizleri inandırmaya çalışıyorlar?

Bastrılmışlık, zaten eksiksiz olarak burada; güce ve egemenliğe dair diğer biçimlerin dışında, kadınların cinsel ve siyasal sefaletinin anlatısında varlığını sürdürüyor.

Cinselin ve iktidarın bir alternatifi var ve psikanalizin bunu bilmesi mümkün değil; çünkü onun belit [kabul edilmiş gerçek] dizgesi cinselliğe dair özellikler gösteriyor ve bu başka yer. hiç kuşkusuz erillik/dişilik karşıtlığının -özü bakımından eril, hedefleri bakımından cinsel ve varlığı sonlanmadıkça yıkılmayan bu karşıtlığınldışında kalan bir dişilik düzleminde yer alıyor.

Dişilin bu gücü, baştan çıkarmanın gücünden başka bir şey değil.

Kuvvetli yapılar dan psikanalizin ve cinselliğin gerilemesi, her ikisinin de psi ve moleküler bir evrende (kesinkes özgürleşmelerini sağlayan bir evreııde) gözden düşmesi, başka bir evrenin (bu ikisinin asla bulunamadığı yöne paralel bir yönde bulunan bir evrenin) kapısını aralıyor, bu evren de, psişik ve psikolojik ilişkilere göre, bastınlmışlığa ya da bilinçdışma göre değil oyunun kurallarına, meydan okumaya, ikil ilişkilere ve görünümlerin stratejisine göre yorumlanıyor: Baştan çıkarmaya göre -yapıya ya da ayırt edici karşıtlıklara göre de değil, baştan çıkarıcı tersinirliğe götelbu evrende dişil, erile karşıt olan değil, onu baştan çıkarandır,

Baştan çıkarmada dişil, ne vurgulanmış ne de vurgulanmamış bir Öğedir. Dişil, arzunun ya da hazzın belli bir “özerkliği”ni: bedende, sözde ya da yazıda yitirdiği (?) bir Özerkliği kapsamaz; kendi hakikatini de talep etmez; baştan çıkarır.

Elbette, baştan çıkarmanın egemenliği, kabul gereği dişil sayılabilir; aynı kabul cinselliği de esas olarak eril saymayı gerektirebilir; burada önemli olan böyle bir biçimin her zaman var olmuş olmasıdır -ve kendinden uzakta resmettiği dişil hiçbir şey olmayan, hiçbir zaman kendini ‘‘üretmeyen”, hiçbir zaman kendini ürettiği yenle olmayan (o halde, elbette hiçbir "feminist" taleple yer almayan) şeydir üstelik de, psişik ya da **biyolojik bilseksüellik perspektifiyle değil, baştan çıkarmanın transseksüelliği olması perspektifi doğrultusunda bunu yapar.** Bütün cinsel düzenlemeler bu alanı etkisizleştirmek isterler hatta, cinsellikten başka bir yapı olmadığı belitine dayanan ve bu kurala uygun olarak başka hiçbir şeyden söz edemez hale gelen psikanalizin kendisi bile.

Kadınlar, karşıt hareketler oluştururken, fallokralik yapının karşısına ne koyuyorlar?

Belli bir özerkliği, bir farkı, arzudaki ve hazdaki özgüllüğü, bedenlerine dair başka bir kullanım biçtmilni, bir sözü, bir yazıyı -ama, asla bastan çıkarmayı değil. Sanki baştan çıkamıa kendi bedenlerinin yapmacıklı bir üslupla sahneye konmasıymış gibi; vasallığın ve fuhşun yalgısıymış gibi, ondan utanıyorlar. Şunu anlamıyoılar: Boştan çıktırma simgeler evrenine hükmetmeyi temsil eder: oysa iktidar, gerçek evrene hiibnetnıeyi temsil ermekten ibarettir. Baştan çıkarmanın sağladığı egemenlik, siyasal ya da cinsel iktidarın sağladığı egemenlikle bir tutulamaz.

Feminist hareket hakikaiin düzeniyle garip ve acımasız bir işbirliğine girer. Sanki baştan çıkarma, kadın hakikatinin yapay alarak yoldan çıkmasıymış gibi onunla mücadele eder ve onu dışlar; oysa baştan çıkarma, son tahlilde onun bedenine ve arzusuna kazınmıştır. Böylelikle, dişilin o müthiş ayrıcalığını; hakikate, anlama asla erişememiş olma ve görünümler hükümdarlığının mutlak efendisi olarak kalma ayrıcalığını bir kalemle siler. Baştan çıkarmanın içkin gücü; baştan çıkarmanın, hakikatin elindeki her şeyi almaya, onu yeniden oyunun içine; görünümlerin katıksız oyununun içine sokmaya ve buradn, bir anda bütün anlam ve iktidar sistemlerini bozmaya dayanan güctü: Baştan çıkarmanın gücü, görünümleri kendi çevrelerinde döndürür, bedenin, urzu derinliği olarak değil, görünüm olarak hareket etmesini sağlar -oysa bütün görünümler tersinme özelliği gösterirler -sisiemler, yalnızca bu düzJemde kırılgan ve dayanıksızdırlar-anlam ise yalnızca büyü karşısında dayanıksızdır. Bütün diğer güçler karşısında tek başına onlara eşit ve onlardan üstün olan, basit bir görünümler stratejisi oyunuyla hepsini alaşağı edebilen bu gücü inkâr etmek inanılmaz, bir körleşmedir.

Freud, anatomi kaderdir, diyordu. Kadın hareketinin, tanımı gereği fallik olan ve anatominin damgasını taşıyan bu kaderi reddetmesiyle birlikte, esas olarak anatomik ve biyolojik bir seçeneğin kapılarının açılması şaşırtıcı gelebilir

> "Kadındaki haz, kloritsin etkinliğiyle vajinanın edilgenliği arasında seçim yapmak durumunda delildir. Vajinal okşamadaki hazzın, klitoris okşammasındaki hazzın yerini alması gerekmez. Her biri, yeri doldurulmaz biçimde kadının haz duymasına katkıda bulunurlar»... Örneğın. gögüslerin okşanması, vulvaya dokunulması. dudakların aralanması vajinanın dış çeperi üstünde gelgit hareketi yapan bir basıncın olması. Döl yatağı boynuna hafif dokunuşlar. vb., yalnızca kadına ilgli bazı hazlar yaratnak içindir' (Luco İrigaray).

Bir kadının sözleri mi?

Evet ama hep anatomiye ve bedene dair sözler. Dişinin Özgüllüğü erojen bölgelerin dağınık olmasında; hazzın yaygın çokdeğerliği ve arzu sayesinde bütün bir bedenin çehre değiştirmesi anlamına gelen kendi merkezinden uzaklaşmış erojenliktedir: Cinsel devrimin ve kadın devriminin laytmotifi budur; Bellmer'in Anagramları'ndan Deleuze'ün makineleşmiş bağlantılarına kadar bütün bir beden kültürümüz bu laytmotifin etkisi altındadır Hep bedenden söz edilir Anatomisiyle olmasa bile organik ve erojen özellikleriyle bedenden; işlevsel bedenden; böylesine patlamış ve eğretilemeli haliyle bile, onun temel yönelimi haz. doğal tezahürü de arzudur. İkisinden birini kabul etmek zorundayız: Bütün bunlarla birlikte, ya beden bir eğretilemeden ibarettir (öyleyse, cinsel devrimin ve beden kültürüne dönüşmüş kültürümüzün anlamı ne?), ya da, beden ve kadın üstünde bunca laf etliğimize göre,

anatominin başat olduğu bir kader sürecine, başka bir deyişle kader olarak kabul ettiğimiz anatomi sürecine kesinkes girmiş olmalıyız. Bütün bu saydıklarımız arasında, Freud'un formülüne kökten karşı çıkan hiçbir şey yok.

Hiçbir yerde baştan çıkarmadan söz edilmiyor; bedenin arzuyla değil hileyle işlemesinden, baştan çıkanlmış bedenden, baştan çıkarılacak bedenden, kendi hakikatinden tutkuyla uztıklaştırılmış bedenden, kafamızı kurcalayıp duran ve arzu denen etik hakikatten söz edilmiyor -ciddi olan, bir o kadar da dinsel özellik taşıyan bu hakikat, günümüzde bedende cisimleşiyor ve eskiden, din bedeni nasıl uğursuz ve aldatıcı saydıysa bugün de baştan çıkarma beden için aynı anlama geliyor: hiçbir yerde, görünümlere terk edilmiş bedenden söz edilmiyor.

Oysa, kader sayılan anatomiye kökten karşı çıkan tek şey baştan çıkarmadır. Yalnızca baştan çıkarma, bedenleri birbirinden ayıran cinselleşmeyi ve bundan doğan kaçınılmaz fallik iktisadı parçalayabilir.

Sistemleri, altyapılarından boşlayarak alaşağı edebileceğini sanan bütün hareketler nahiftir. Baştan çıkarma. hepsinden daha zekidir, adeta kendiliğinden zekidir, şiddetli ve ani bir kendinden-gerçekliktir -kendini kanıtlamaya, temellenil itmeye ihtiyaç duymaz-gerçeğin sözde derinliklerinin, çeşitli nıh hallerinin, anatomilerin, hakikatlerin, iktklarların altüst oluşu içinde birdenbire belirir. Şunu çok iyi bilir ki, -bu onun sırrıdırlne anatomi vardır ne de psikoloji; bölün işaretler tersinebilir. Görünümlerden başka hiçbir şey ona ait değildir -bütün iktidarlar onun elinden kurtulabilir, ancak o da, bu iktidarların bütün işaretlerini tersinir duruma getirebilir.

Kim ona karşı koyabilir ki?

Tek gerçek koz görünümlere hükmedişte ve onlara yönelik stratejide, varlığın ve gerçeğin iktidarına karşı durmaktadır. Varlığı başka bir varlığın, hakikati de başka bir hakikatin karşısına koymak işe yaramaz: İşte bu noktada, temelleri yıkmak bir tuzaktır; çünkü, görünümlerle **hafifçe** oynamak yeterlidir

Oysa kadın, görünümden başka bir şey değildir. Ve görünüm olarak dişil erilin derinliğini tamamen başarısızlığa uğratmak için yeterlidir. Kadınlar "aşağılayıcı" saydıkları bu formülün karşısına dikilınektense, bu hakikatin baştan çıkarıcılığını kalbullenseler çok daha iyi olacak; çünkü güçlerinin sırrı burada ve onlar, erilin derinliğinin karşısına dişilin derinliğini koyarak bu güçlerini yitiriyorlar.

Hatta, derinlik olarak erile zıt olan şey, yüzey olarak dişil de değildin daha çok, yüzeyi ve derinliği birbirinden ayırt edilemeyen dişildir erile zttolan Yada, otantik olanla yapay olanın bir-birinden farksız olmasıdır. Joan Riviene'in, **"Kadınlık: Maskeli Balo" (La Psychanalyse, sayı 7)** adlı yazısında onaya attığı temel önerme şuydu ve her her baştan çıkarmayı kapsıyordu: **"Dişiliğin otantik ya da yüzeysel olması, esas olarak aynı şeydir."**

Bu, yalnızca dişil için söylenebilir. Eril, kesin bir ayrımcılığın ve mutlak ölçütün ne olduğunu bilir. Eril kesindir, dişil ise çözülemez

Oysa dişile ilişkin bu önerme, yani otantik olanla yapay olanın dişilde temelsiz olarak var olduğu önermesi, aynı zamanda -ilginçti-simülasyonun alanını tanımlar: Simülasyonda da, gerçekle modeller âlâsındaki ayırımı ortaya koymak imkânsızdır; simülasyon modellerinin

ortaya koyduğu gerçekten başka bir gerçek yoktur; tıpkı, görünümlerin dişiliğinden başka bir dişilik olmadığı gibi, Simülasyon da çözümsüzdür.

Bu tuhaf çakışma dişili, kendi anlamındaki belirsizliğe gönderir: O hem simülasyonun en kesin belirtisidir hem de simüllasyanun Ötesine geçmek için tek çıkar yoldur -özellikle de baştan çıkarma söz konusu olduğunda.

İNSAN TOPLULUĞUNUN SONSUZ İRONİSİ

Şu dişilik; insan topluluğunun sonsuz ironisi.

Hegel

Belirsizliğin ilkesi olarak dişilik.

Dişilik, cinsel kutupların bocalamasına yol açar O, erilin karşıt kutbu değildir: o, ayırt edici karşıtlığı ve böylelikle cinselliğin kendisini ortadan kaldırandır; tarihsel olarak eril fallokraside kendini böyle cisimleştirdiği gibi, yarın da dişil fallokrasi de kendini bu şekilde cisimleştirebilir.

Dişilik, kararsızlığın ilkesi olduğuna göre, kendisi de kararsız olduğu yerde, yani dişilik oyununda en büyük kararsızlığı yaşayacaktır.

> ***Travestilik.*** **Onlar ne eşcinseldir ne de transseksilel: travestillerin hoşlandığı şey, cinsiyetin ayırt edilemediği bir oyundur. Başkalarında yarattıkları ve kendilerini de etkileyen cazibenin kaynağı, alışılageldiği gibi bir cinsiyetin diğeri karşısındaki çekiciliği değil cinsel bocalama halidir.** Onlar, gerçekte ne erkek/erkeklerden, ne kadın/kadınlardan, ne de farklı cinsel varlıklar olarak kendilerini aşırı derecede vurgulayarak tanımlayanlardan hoşlanırlar. Cinsiyetin olması için, işaretlerin biyolojik varlığı çogaltmıtsı gerekir. Burada ise işaretler biyolojik vatlıktan ayrılır ve gerçek anlamda cinsiyet kalmaz: travestilerin âşık olduğu şey bu işaretler oyunudur: onları cezbeden ise bu işaretleri baştan çıkarmaktır. Onlar için her şey makyajdan, tiyatrodan ve baştan çıkarmadan ibarettir. Cinsiyet oyunlarına karşı saplantılı bir bağlılıkları varmış gibi görünürler: ancak onların asıl saplantısı oyundur ve onların yaşamlarının, bizimkinden çok daha fazla cinselliğe adanmış gibi görünmesinin nedeni cinselliği, bedenlerinin her hareketiyle, duygularıyla ve ritüeliyle bir oyun; coşkulu Ama minik bir çağrı olarak görmeleridir.

Nico'nun bu denli güzel görünmesinin tek nedeni, dişiliğinin bir oyundan ibaret olmasıydı. Onda güzellikten de öte. yüce bir şey vardı ve bu. farklı bir baştan çıkarıcılık yayıyordu. Nico'nun sahte bir travesti olduğunu, travesti rolü yapan gerçek bir kadın olduğunu öğrenen herkes şaşkınlığa uğradı. İşaretler içinde hareket eden ve kadın olmayan/kadın, baştan çıkarcılığın sınırlarına, cinsiyetiyle kendini kanıtlamış hakiki bir kadından çok daha fazla ulaşabilir. Yalnızca o. katıksız cazibeye sahip olabilir çünkü o, cinsel bakımdan çekici olmaktan çok baştan çıkarıcıdır. Gerçek cinsellik belirince cazibe de yok olur; kendine uygun başka bir arzu yaratabilir elbette, ama yapmacıklıktan gelen mükemmellik yoktur artık

Baştan çıkarma, cinselliğe göre çok daha eşsiz ve soyludur ve bu nedenle onu çok daha değerli buluruz

Travestiligin temcilerini biseksüellikte aramak yanlış olur. Çünkü, ister karma olsun ister

ikideğerli, ister belirsiz olsun ister dönüşmüş, cinsiyetler ve cinsel karakterler gerçekliklerini korurlar ve cinsiyete ilişkin psişik bir gerçekliğe tanıklık etmeyi sürdürürler. Buna karşın, cinselin hu tanımı gölgede kalmıştır. Ve bu oyun, çapkınlığa denk düşmez. Sapkınlık. Öğelerin düzenini yoldan çıkarmaktır. Oysa burada, yolundan çıkarılan herhangi bir öğe yoktur: yalnızca baştan çıkarılan işaretler vardır

Bilinçdışında ve "Örtülü homoseksüellik" alanında araştırma yapmak da boşuna. Örtülü olmayı ele alan bu eski kazüistik, bir yandan yüzeyin ve derinliğin cinsel imgelemini üreli iken, diğer yandan da, belirtisel bir okumayı ve düzeltilmiş bir anlamı ima eder. **Burada hiçbir şey örtülü değildir,** her şey. Cinsiyetin gizli ve belirleyici ısrarına ilişkin bir varsayımı, işaretlerin yüzeysel oyununu çekip çeviren derin fantazmalar oyununa dair bir varsayımı tartışmaya yöneliktir -oysa oyunun tamamı bu geri dönüşlülüğün baş döndürücü ortamında gerçekleşin **bu ortamda cinsiyet, işaretlerde töz-ötesi hale geçer ve bu geçiş her tür baştan çıkarmanın sırrıdır.**

Belki travestinin baştan çıkarma gücü de, doğrudan doğruya parodiden doğar-cinselin üstanlamında gerçekleyen bir cinsiyet parodisi. Yani, travesiilerin fuhşu kadınların bildik fuhşundan başka bir anlam taşır. Antikçağ insanlannın kulsal fuhşuna (ya da erdişilige verilen kutsal konuma) yakındır. Makyaja ve tiyatroya başvururken bunları, haz duymayan bir cinsiyetin ritüele ve parodiye dayanan gösterişi olarak görür.

Baştan çıkarma, kendi rolünü bir parodiye oynatır ve bu parodide, dişil karşısında oldukça acımasız olan ve kadının baştan çıkarma silahlarının erkek tarafından müsadere edilmesi olarak değerlendirilebilecek bir kıyıcılık boy gösterir. Böylelikle travesti, baştan çıkarıcı tek şey olan ilk savaşçı konumunu yeniden üretmiş olur -kadın bir hiçtir (faşizme ve faşizmin travestiye olan hısımlığına göz kırpar). Ancak travesti. cinsiyetlerin toplamı olmaktan çok iptali değil midir?

Ve eril, dişiliğin bu şekilde gülünçleştirilmesiyle kendi konumunu ve ayrıcalıklımın feshederek ritüele dayanan bir oyunun kontrapunto [çeşitli melodileri birbirine uydurma] öğesi haline gelmez mi?

Her halükârda, dişilin bu parodisi sanıldığı kadar kıyıcı değildir, çünkü o, **erkeklerin**, kendi fantazmalannda aşılmış, bozulmuş. parodi haline getirilmiş Dişilik olarak imgeledikleri ve .sahneye koydukları şekliyle dişiliğin parodisidir (Barcelona'nın travestileri bıyıklannı kesmezler ve kıllı göğüslerini rahatça sergilerler); bu parodi, bu toplumda dişiliğin, erkeklerin gülünçleştirdiği işaretlerden başka bir şey olmadığını onaya koyar. Dişiliğin üst-simülasyonunu yapmak kadının, simülasyonun eril modelinden başka bir şey olmadığını söylemektir. Bu, kadının oyunu aracılığıyla kadın modeline kadın/işaret aracılığıyla kadın/kadına meydan okumaktır. Oyununu yapayın sınırlarında oynayan, mükemmelliğe varacak ölçüde hem dişiliğin mekanizmaları içinde oynayıp hem de onJan bozan bu capcanlı ve simüllasyona dayanan meydan okuma, **"kendi varlığı içinde yabancılaşmış"** bir dişiliğin ideolojik-politik taleplerinden daha berrak ve radikal olabilirdi. Burada dişiliğin herhangi bir varlığının (kendi doğası, üslubu, kendi hazzı ve Freud'un dediği gibi, özgül libidosu yoktur) olmadığı ifade edilir. Her tür otantik dişilik arayışı, kadınlann sarf ettiği söz. vb. karşısında, kadının bir hiç olduğu ve gücünü de buradan aldığı söylenir.

Feminizmin hadımlık kuramını toptan inkâr etmesinden çok daha etkili bir yanıt. Çünkü bu inkâr, anatomik değil de simgesel olan ve her tür sanal cinsellik üstünde ağırlığını hissettiren

bir kaderi karşısında bulur. Bu yasanın alaşağı edilmesi, yalnızca kendi paredik kararlılığına, dişilik işaretlerinin ayrıksılığına, cinsiyetlerin çözülemeyen biyolojisine ve metafiziğine son veren işaretlerin çoğalmasına bağlıdır -makyaj, bundan ibarettir: Muzaffer parodi, ölçüsüz kararlılık, hadımlığın simgesel yasasından başka bir şey olmayan bu derin simülasyonun yüzeysel hipersimülasyonu-baştan çıkarma alanında oynanan transseksüel oyun.

Yapay uygulamaların ironisi -makyaj yapmış ya da fahişe kadının bir çizgiyi vurgulayarak bir işaretten fazlasını yaratması ve bu yolla doğrunun karşıtı olan yanlıştan değil, yanlıştan daha yanlış olandan yola çıkarak cinselliğin doruğunu canlandırması ve aynı zamanda, simülasyonun içinde kendini ortadan kaldırması. Kendi kapalı yetkinliğinde bile cinsellik oyununa son vererek ve cinsel gerçekliğin sahibi ve efendisi olan erkeği hayali Özne saydamlığına havale ederek, kadını idol ya da cinsel nesne halinde biçimlendirme ironisi. Nesnenin ironik gücü; kadının öznelliğe terfi ederken yitirdiği güç.

Her tür eril güç, üretimden gelen güçtür, isterse kendini kadın olarak üreten kadın söz konusu olsun, kendini üreten her şey eril gücün siciline işlenir. Dişiliğin tek ve karşı konmaz gücü, bunun tersi olan baştan çıkarmadır. Baştan çıkarma, üretimin gücünü geçersizleştirme dışında özgül değildir ve özgül olaı hiçbir şeye sahip değildir. Ancak daima bu gücü geçersizleştirir,

Zaten, fallusun iktidarı bugüne dek hiç var olmuş mudur?

Bütün bir ataerkil egemenliği, fallokrasiyi, erilin hatırlanamayacak kadar eskilere dayanan ayrıcalıklarını konu alan tarih, belki de ayaküstü uydurulmuş bir yalandır. Örneğin, ilkel toplumlarda kadınların değiş tokuş edilmesi konusunda aptalca bir değerlendirme yapılarak, bunun nesne-kadının ilk evresi olduğu söylenir. Bu konuda bize söylenen her şey. eşitlikçi ve devrimci modernliğin laytmotifi [bir opera veya müzik parçasında zaman zaman tekrarlanan nağme, kılavuz motif, ana motif] olan, cinsiyetlerin eşitsizliğine dayanan evrensel söylem, günümüzde enerjisini, devrimin başarısızlığa uğramış olmasından alır ve bunların tümü koskocaman bir yanlış anlama yaratır. Bunun tam tersini öne süren -dişilin, hiçbir zaman egemenlik altında kalmadığını; her zaman egemen olduğunu öne süren-varsayım çök daha makul ve bir bakıma çok daha ilginçtir. Elbette burada dişil, yalnızca cinsiyeti değil, her tür cinsiyeti kesen biçim: cinsiyetsizliğin gizli ve etkili biçimi olarak her ttlr iktidar anlamına gelir. Yol açtığı tahribatla cinselliğin bütün boyutlarında bugün kendini hissettiren meydan okuma -aynı zamanda baştan çıkarmaya da ait olan meydan okuma, bugüne dek daima muzaffer olmadı mı?— anlamına gelir.

Bu anlamda eril, bugüne dek yalnızca bir tortu; siperlerde, kurumlarda, yapaylıklarda savunulacak ikincil ve kırılgan bir oluşum olabilmiştir. Nitekim fallus kalesi de bir kalenin, yani zayıflığın bütün işaretlerini sunar. Varlığını, ancak aşikâr bir cinselliğin, Üreme ya da hazla kendini tüketen cinsel bir erekliliğin surlarında sürdürebilir.

Yalnızca dişi cinsiyetin var olduğu ve erilliğin, bundan kurtulmak için gösterdiği insanüstü bir vahayla varlığını sürdürdüğü varsayımı da öne sürülebilir. Bir anlık dalgınlıkla yeniden dişilin parçası oluverir insan. Dişil kesinkes ayrıcalıklı, eril de kesinkes tehlike altındadır -ortaya gülünç bir durum çıkar: Bunlardan birini "kurtarma"yı islemek onu, diğerinin “iktidarının kırılganlığına ulaştırmaktan başka hiçbir işe yaramaz: erilin içine düştüğü bu durum kısaca ayrıksı, çelişkili, paranoil ve yorucudur.

Cinsel fabl fallik fablın tersidir buna göre, bir çıkarma işleminin sonucunda kadın erkekten doğar –oysa fallik fablda, istisnai olarak erkek kadından doğar. Bu fabl, Bettelheim'ın Blessures symboliques'le yer alan çözümlemelerini de pekiştirir: ***Erkekler, kadının çok daha üstün olan ilk iktidarıyla baş edebilmek için onun karşısına kendi iktidarlannı ve kuıumlarını dikerler.*** **Devindirici güç, bir penise sahip olma isteği değil, tersine, kadının döllenme gücü karşısında erkeğin duyduğu kıskançlıktır.** Kadının sahip olduğu bu ayrıcalığı ortadan kaldırmak olanaksızdır. Bu yüzden de ne pahasına olursa olsun İki doğal ayrıcalıgı gözden düşürecek farklı bir toplumsal, siyasal, iktisadi eril düzen yaratmak gerekmiştir. Ritüel düzende, karşıl cinsiyete ilişkin işaretleri belli bir düzene koyan uygulamalar, büyük ölçüde erildir: Çizip kanatma, sakatlama, yapay dölyolu açma, couvade, vb

Paradoksa dayanan bir varsayım ne denli ikna ediciyse, bunlar da o ölçüde ikna edici olabilir (yine de kabul edilmiş varsayımdan çok daha ilginçtir), ancak, özünde öğelerin yeri değiştirilmiştir yalnızca ve dişili, ilksel bir töz, bir tür antropolojik altyapı haline getirir; anatomiye ilişkin saplamaları tersyüz ederek onlan yeniden belirler ancak bunu bir kader olarak bırakır ve bir kez daha "dişilik ironisi" her şeyini yitirir.

Dişil, bir cinsiyet olarak kurulduğunda, hatla bu, Özellikle, onun üslündeki baskıyı ortaya koymak için yapıldığımla ironi de ortadan kalkar. Aydınlanma daki insancılığın ebedi aldatmacası da budur. Köle cinsiyetini, köle ırklarını, köle sınıflanın kendi köleliklerinin bağlamından kurtarmayı hedeflemek, Dişilin, tümüyle ayrı bir cinsiyet haline gelmesini islemek! Bu öylesine büyük bir saçmalık ki. ne cinsiyet ve ne de iktidar bağlamında doğrulanabilir.

Oysa dişil ne eşdeğerlik ne ile değer dikeni içinde yer alır: Ou yüzden de o, iktidar içinde çözünmez. Hatta dişil yıkıcı dahi değildir, o tersinir. Buna karşılık iktidar, dişilin tersinirliği içinde çözünebilir. "Olgulara bakarak kimin; yani erilin mi dişilin mi çığlar boyunca diğeri üstünde egemen olduğuna karar verilememekle birlikte (bir kez daha belirtelim. Dişile baskı uygulandığı savı, artık karikatür haline gelmiş fallokratik bir efsaneye dayanır), cinsellik konusunda tersinir biçimin doğrusal biçime üstün geldiği açıktır. Dışlanmış biçim, egemen biçime gizlice üstün gelir. Baştan çıkancı biçim de, üretici biçimden üstündür.

Bu anlamda dişilik delilikle aynı cephededir Çünkü delilik de nonrmalleştirilme (başka varsayımların yanı sıra, özellikle billinçdışı varsayımı sayesinde) dayatmasına gizlice üstün gelir. Çünkü dişilik de, yeniden yönlendirilme ve normalleştirilme (özellikle cinsel özgülleşme içinde) dayattnasına gizlice Üstün gelir.

Ve haz içinde.

Kadınlara baskı uygulandığına dair önemli gerekçelerden biri de haz yoksunluğu. haz duyma eksikliğidir Bir tür mukavemet yarışı ya da cinsel ralli şemasına uygun olarak bu aşikâr haksızlığı derhal ortadan kaldırmak için herkes çaba göstermelidir. Haz giderek bir gereklilik ve temel bir hak görünümü almaya başladı. İnsan haklarının son evladı olarak kesinkes uyulması gereken bir buyruk saygınlığına ulaştı Ona karşı çıkmak ahlâka ters düşmek olarak görülmeye başlandı. Oysa Kant'taki ereksiz ereklilikler kadar bile sevimli değil. Haz arzunun yönetimi ve özyönetimi olarak kendini dayatıyor ve herkesin, tıpkı yasalarda olduğu gibi onu bilmek zorunda olduğu varsayılıyor.

Bu, hazzın da tersinir [tersine çevrilebilir] olduğunu, yani haz yokluğu ya da reddinde daha

büyük bir yoğunluk olabileceğini bilmezden gelmelidir. Oysa bu noktada, yani cinsel erek rastlantısal hale geldiğinde. baştan çıkarma ya da zevk olarak adlandırılabilecek bir şey çıkıverir ortaya. Hatta haz daha tuıku verici ve tutkulu başka bir oyunun gerekçesidir yalnızca –Duygu İntjtararorltığu'nda böyleydi; haz aracılığıyla ulaşılmak istenen yer, hazzın en uç noktası ve ötesiydi; haz, arzunun saf işleyişine üstün gelen bir meydan okumadır: çünkü onun mantığı daha da baş döndürücüdür, çünkü haz bir itkiden başka bir şey değilken, arzu bir tutkudur.

Ancak bu sarhoşluk hazzın reddinde de etkili olabilir. "Yoksunluk" şöyle dursun kadınlann, büyük bir başarıyla daima cinsel sakınım hakkından yararlanmadıklarını, yani hazsızlıklarının özü sayesinde meydan okumadıklarını ya da daha doğrusu, erkeklerdeki hazzın, mevcut haline meydan okumadıklarını kim bilebilir?

Hiç kimse, böylesi bir kışkırtmanın ne ölçüde yıkıcı olabileceğini ve mutlak kudretinin nelere kadir olduğunu bilemez. Tek başına haz duymaya, zevklerin ve fetihlerin toplamına kapanmaya indirenmiş olan erkek bu sorunun içinden hiçbir zaman çıkamamıştır.

Peki, çeşitli stratejileri olan bu oyunun galibi kim?

Görünürde, bütün saflarda erkekler var. Ne var ki, yolunu yitirmedigi ve bu topraklarda batağa saplanmadığı pek söylenemez; tıpkı iktidar mücadelesinde olduğu gibi bir bakıma ileri cephelere kaçış halinde; burada hiçbir birikim, hiçbir hesap onu kurtarmıyor ve elinden kaçırdıkları için duyduğu gizli umutsuzluğu gidermiyor. Artık bütün bunlara bir son verilmesi ve kadınların da haz duyması gerekiyor. Onları özgürleştirmenin ve onlara haz vermenin yollan bulunmalı –çünkü, hazsızlığa dair herhangi bir stratejiyle karşı karşıya kalınınca, eninde sonunda haz onadan kalkar ve bu yüzden bu dayanılmaz meydan okumaya bir son vermek gerekir. Çünkü hazzın stratejisi yoktur O, kendi ereğinin arayışında olan bir enerjiden başka bir şey değildir. O, kendisini bir araç, arzuyu da taktik bir öğe olarak kullanacak herhangi bir stratejiden çok daha zayıftır. Laclos'dan Casanova'ya ve Sade'a (hatta. Baştan Çıkarıcının Günlüğü ile Kierkegaard'a) kadar, XVIII. yüzyılda benimsenen serbestiyetçi cinselliğin ana konusu da budur; cinselliği hâlâ bir tören, bir ritüel ve bir strateji olarak gören bu anlayış, cinsellik hakikatini onaya koyan İnsan Hakları ve psikolojiyle birlikte yok olmuştur.

Hazza çağrı ve hap çağında yaşıyoruz. Cinsel sakınım çağının sonu. Kadınların, büyük bir gayret göstererek karşı koydukları temel bir şeyden, şimdi yoksun bırakıldıklarını anlamış olmaları gerekiyor; onlar, hapın «akılcı nedenlerle» benimsenmesine "başansız" eylemler tayfı sayesinde karşı koymuşlardı. Pek çok kuşak okula, tıbba, güvenliğe, çalışmaya karşı da aynı direnci göstermişti. Sınırsız özgüllüğün, sözün ve hazzın yol açabileceği yıkım karşısında aynı derin sezgi vardı: Meydan okuma, başka bir meydan okuma artık mümkün değildi; sürekli ereksiyon halinin lehine şantaj yapmak için her tür simgesel mantığın kökü kazındı (haz oranının düşme eğilimi gösterdiği güz önüne alınmadı mı?

"Geleneksel" kadın ne bastırılmıştı ne de ona haz yasağı getirilmişti: Kendi konumu içinde bir bütündü: ne yenik düşmüştü ne de edilgendi; üstelik. er geç "kurtuluş" gününü göreceğini de hayal etmiyordu. Bazı saflar, geçmişe şöyle bir bakarak bütün zamanlarda kadının kendine yabancılaşmış olduğunu ve sonra arzusu sayesinde kurtulduğunu söylüyorlar. Oysa, bu bakış açısında derin bir küçümseme var; tıpkı, «yabancılaşmış» olduğu söylenen ve hiçbir zaman gizemli bir sürtıdeıı başka bir şey olamadıktan varsayılan kitleler karşısında benimsenen

bakış açısında olduğu gibi.

Bütün çağları aşarak yabancılaşmış kadın tablosunu yapmak hiç de zor değil: devrimi ve psikanalizi himayesine alarak ona arzunun kapılarını açmak da son derece kolay. Bütün bunlar o denli yalın ve bu yalınlıktan içinde o denli müstehcen ki -bundan daha kötü olan bir şey varsa, o da cinsiyeçiligin ve ırkçılığın ifade edilmesi: merhamet.

Neyse ki; dişil, hiçbir zaman merhametin imgesi olmadı. Onun, daima kendine özgü bir stratejisi oldu: meydan okumanın durmak bilmeyen ve muzaffer stratejisi (bu stratejinin en temel biçimi de baştan çıkarmaydı). Haksızlığa maruz kaldığını düşünerek ağlamak ve bu haksızlığı gidermeye çalışmak boşuna Cins-i latif uğruna adalet mücadelesi verme oyunu oynamak da. Her şeyi, sırrı XX. yüzyılda anlaşılan bir tür kurtuluşa ve arzuya konulan ipoteğe bağlamak da. Oyunlar tarihin her bir anında, hep başından sonuna kadar oynandı; üstelik bütün kartlarla ve bütün kozlarla Hiçbir oyunu erkekler kazanmadı; hiçbir zaman Aslında esas şimdi, sırf hazzın işareti yüzünden kadınlar kaybetmek üzereler -bu da başka bir tarih.

Bu her şeyi ürelen, her şeyi konuşturan her şeyin haz almasını sağlayan, her şeye söylem bulan bir kültürde dişilin güncel tarihidir. Ayn bir cinsiyet olarak dişilin, değer olarak dişilin belirsizlik ilkesi olan dişil aleyhine ilerlemezdir (eşil haklar, eşit haz). Cinsel kurluluş. yalnızca dişil hukukun, konumun, hazzın dayatıldığı bu stratejiyle mümkündür. Cinsiyet olarak dişil ile cinselliğin çoğaltılmış kanılı olarak hazzın aşın ışıklandınlmıısı ve sahneye konması.

Porno ise hepsini açıkça sergiler. Apaçıklık, haz ve anlamlılık üçlemesi olarak porno, haz duyan dişilin bu denli kuvvetli bir biçimde yükseltilmesinden başka bir şey delildir . sırf, «siyah kıta» üstünde öleden beri dolaşan belirsizliği gömebilmek için yapılır her şey. Hegel'in sözünü ettiği, **«insan topluluğunun sonsuz ironisi»** de bitti artık. **Bundan böyle kadın haz duyacak ve neden haz duyduğunu da bilecek.** Bütün dişillik gtirünür hale getirilmiş olacak -hazzın amblemi kadın olacak, haz ise cinselliğin amblemi. Belirsizlik de son buldu, sular da. Kökten müstehcenlik başlıyor artık.

Pasolıni'nin Sodom'un 120 Günü adlı eseri -baştan çıkarmanın gerçek çöküşü: Her tür tersinirlik acımasız bir mantık uyarınca ortadan kaldırılır. Orada her şey, geri dönüşü olmayan bir biçimde eril ve ölüdür. İşkencede bile cellatlarla kurbanların suç ortaklığı ve iç içeliği yok olmuştur: Her şey cansız bir işkenceden, duygusuzca işlenmiş bir suçtan, soğuk bir entrikadan ibarettir (hazzın bedenlerden bolca yararlanma hakkı ve her tür baştan çıkarmanın karşıtı olduğu hemen dikkat çekiyor: Haz, yatağından çıkarılan bir maden, bedenlerdeki makine sisteminin teknolojik bir ürünü, zevklere dair bir lojistiktir; dosdoğru hedefe gidiyor ve kendi ölü nesnesinden başka hiçbir şey bulamıyor orada).

Film, işte bu hakikati resmediyor: Egemen olan eril sistemde, her tür egemen -yâlnızca bu özelliğiyle eril olma özelliği kazanan-sistemde tersinirliği, oyunu ve simgesel içermeyi cisimlleştiren etken dişilliktir. Sodom, yalnızca cinselliğin değil. Ölüm ve Ölüm alışverişi de dahil her tür ilişkinin hedef olduğu bu asgari baştan çıkarmadan bile arındırılmış bir evren (bu durum, Sade'da olduğu gibi Sodom'da da. sodomuin hâkimiyetiyle ifade ediliyor). Tam bu noktada dişilliğin, diğer cinsiyetin karşıtı olmadığı ortaya çıkıyor, dişillik, her tür hak ve tasarrufu elinde tutun cinsiyete, cinsellik tekelini elinde tutan cinsiyete gönderme yapımdır: Eril, başka bir şeye duyulan saplantı ve *cinsellik onun hayal kırıklığına uğramış biçiminden,* baştan çıkarmadım başka bir şey değildir. Baştan çıkarma bir oyun, cinsellik ise bir işlevdir.

Baştan çıkarma ritüel, cinsellik ve arzu ise doğa niteliğindedir. Dişil ve erilde bu iki temel biçim arasında bir çatışma vardır, herhangi bir biyolojik farklılık ya da nahif bir iktidar rekabeti değildir.

Dişil, baştan çıkarmadan ibaret değildir; o aynı zamanda, erilin cinselliği temsil etmesine, cinselliğin ve hazzın tekelini elinde tutmasına meydan okur, aynı zamanda o, erilin kendi egemenlik alanını sonuna dek ve öldüresiye kullanmasına meydan okur. Kültürümüzün bütün cinsellik tarihi boyunca hiç fasıla vermeden süren bu meydan okumanın yarattığı baskı yüzünden falloklrasi yıkılıyor; üstelik de sırf onu gözden kaçırdığı için. Cinselliğe dair bütün düşüncelerimiz fallik işlev ve cinselliğin olumlu tanımı çevresinde yapılandığına göre, fallokrasiyle birlikte bu düşüncelerin de yıkılması mümkündür Her olumlu biçim, kendi olumsuz biçimiyle sıkı bir uyum içindedir; Ancak tersinir biçimin ölümcül meydan okuyuşunu da bilir. Her yapı kendi üğelelrinin tersyüz olmasına ya da altüs olmasına razı gelir, ancak tersinmeye razı olmaz Söz konusu olan bu tersinir biçim, baştan çıkarmanın biçimidir.

Kadınların tarihsel olarak sürgün edildikleri biçim değil; gynaikonitis kültürü, pudralar ve danteller, ayna evresiyle ve kadın imgelemiyle yeniden değer kazandırılan baştan çıkarma, cinsel oyunların ve kumazlıkların sergilendiği alan (nezakel de dahil olmak üzere, bütün diğer ritüeller ortadan kaybolduğu halde, Batı kültüründen kalan tek beden ritüeli bu alanda muhafaza edilmiş olsa da) değil: cinsellik referansını paramparça eden ironik ve alternatif bir biçimdir baştan çıkarma: arzunun değil, oyunun ve meydan okumanın alanıdır baştan çıkarma.

Baştan çıkarmanın en beylik oyununda hile öne çıkan odur: Ben kaçacağım, sen ise bana haz veremeyeceksin, ben sana oyun edeceğim ve hazzı elinden alacağım. Bu hareket kazandıran bir oyundur onun yalnızca cinsel bir strateji olduğunu düşünmek yanlış olur. Daha doğrusu bir yer değiştirme stratejisidir (st-ducere: uzaklaştırmak, yolundan çevirmek), cinsellik hakikatini saptırma stratejisidir: **Oyun oynamak haz almak değildir.** Burada söz konusu olan, işaret niteliğinde bir tutku, bir oyun olan baştan çıkarmanın bir tür hükümranlığıdır, baştan çıkantıa uzun vadede oyunu kazanır, çünkü işaretler tersinir ve belirsiz olma özelliği taşırlar.

Baştan çıkarmanın saygınlıkları, Hıristiyanlığın hazza dair tesellilerinden çok daha üstündür Onlar, hazzın doğal bir amaç olduğunu düşünmemizi isterler ve pek çok insan, bu amaca bir türlü ulaşamadığı İçin deliye döner Oysa, bizim kültürümüzün libido dizaynı bir yana, sevmenin itkiyle hiçbir alakası yoktur -sevmek bir meydan okuma ve bir kozdur Ötekinin de bizi sevmesi için ona meydan okumaktır; baştan çıkmak, ötekinin de baştan çıkacağı konusunda onunla bahse girmektir (bir kadını, baştan çıkmayı becerememekle suçlamaktan daha etkili bir argüman yoktur) Bu bakımdan sapkınlık başka bir anlam kazanır: Sapkınlık, baştan çıkmadan ve baştan çıkma becerisine sahip olmadan baştan çıkmış gibi yapmaktır.

Baştan çıkarmanın kuralı, her şeyden önce, ritüele dayanan kesintisiz bir değiş tokuşun: baştan çıkaranın da baştan çıkanın da hiçbir oyun oynamadığı bir yeniden değer artırma sürecinin kuralıyla aynıdır, çünkü, birinin kazandığı zaferle ötekinin uğradığı bozgunu birbirinden ayıran çizgi ayırt etlilemez durumdadır -ve daha çok baştan çıksın ve benden daha çok sevsin diye ötekine yönelen bu meydan okumanın **Ölüm dışında hiçbir sınırı yoktur.** Oysa cinselin yakın ve sıradan bir amacı vardır: Haz, yani arzunun yerine getirilmesinin doğrudan biçimi.

Un destin si funeste (s. 142-143) adlı kitabında Roustang şöyle der: «Çözümlene yapılırken, kadının haz talebini duymaya başlayan bir erkeğin ne büyük bir tehlikeyle karşı karşya kaldığı görülecektir. Eğer kadın, arzusu yüzünden, erkeğin onu kapatmaktan kendini alıkoyamamasından ileri gelen bozulmazlığını bozuyorsa; eğer kadının kendisi doğrudan ve sınırsız bir talep haline geliyorsa; eğer kadın kendine egemen olmuyorsa ve talep haline gelişine de egemen olmuyorsa, erkek de kendini intiharın eşiğinde bulacaktır. Hiçbir oyalamayı, hiçbir mazerete tahammül etmeyen; şiddeti ve süresi bakımından sınırsız olan bir talep kadının, kadın cinselliğinin ve hatta kadına özgil hazzın... temsil ettigi mutlakı paramparça eder. Kadına özgü haz, daima aniden yücelltebilir; oysa, erkeğin bağlı olduğu ve kaçış yolu bulamadığı böyle bir kadının Hak talebi, erkeğin dayanak noktalarını yitirmesine ve tam bir olumsallık duygusuna yol açar... Bütün arzu talebe geçtiğinde dünya tersyüz olur ve patlar. Hiç kuşkusuz bu nedenle kültürümüz, kadınlara hiçbir şey istememeyi öğretmiştir, giderek hiçbir şey arzulamasınlar diye.»

“Bütünüyle talebe geçen arzu” da neyin nesi? Yine kadının «arzu»sundan mı söz ediliyor?

Burada deliliğin ayırt edici bir biçimi yok mu ve bu biçimin «özgürleşme» ile ilişkisi pek zayıf değil mi?

Sınırsız bir cinsel talebin, hazza ilişkin sınırsız bir gerekliliğin bu yeni ve dişil biçimlendirilişi de neyin nesi?

İşte bizim kültünlmüzün saplanıp kaldığı sınır noktası –ve Roustang'ın haklı olarak belirttiği gibi kültürümüz intihamı eşiğinde ki toplu bir şiddet biçimini kapsıyorlancak yalnızca erkek için değil: Kadın ve genci olarak cinsellik için do bir sınır noktası bu.

«Yalnızca kadınları seven erkeklere/kadınlara hayır diyoruz; yalnızcı ekekleri seven erkeklere/kadınlara da hayır diyoruz; yalnızca çocukları seven erkeklere/kadınlara da hayır diyoruz (sonra yaşlılar var, sadeler var, mazolar var, köpekler, kedilr var)... Nazik ve ben merkezci yeni mililitanlar, cinsel ırkçılık yapma, cinsel bakımdan benzeniz olma hakkını talep ediyorlar. Ama bizler, her tür sektör yaklaşımına hayır diyoruz. Oğlancı olmak için ille de kadın düşmanı olmak; lezbıyen olmak için ille de erkeklerden korkmak gerekiyosa; kendini tecavüzden korumak için ille de gecenin getirdiği zevkleri, buluşmaları, ayartmaları reddetmek gerekiyorsa; bu bazı yasaklar karşısında verilen mücadele adına başka bazı tabuları, ahlakçıları, kuralları, türlü biçimlerdeki kısıtlamaları sürdürmekten başka bir şey değildir...

Bedenlerimizde tek bir ya da iki cinsiyeti değil, pek çok cinsiyeti hissederiz. Ne erkeği görürüz ne de kadını; antrepomorfik insan türünü görürüz. Basmakalıp kültür engelleri, fizyolojik ayırımlar yüzünden kendi bedenimiz bizi yorar. Eriliz, diriliz, yetişkiniz ve çocuğuz, dişil seviciyiz. eril seviciyiz ve oğlancıyız, dişil yapıcıyız, eril yapıcıyz, ibneyiz. Cinsel zenginliğimizi tek bir cinsiyete indirgemeyi reddediyoruz. Bizim seviciliğimiz, sahip olduğumuz çok zayıdaki cinselliğin tekbir yüzü. Kendimizi, toplumun bize dayattıklarıyla sınırlamayı kabul etmiyoruz; yani yalnızca hetero olmayı, lezbiyen olmayı, oğlancı olmayı ve tanımı yapılan bütün bu ürün yelpazesini reddediyoruz. Arzularınıız söz konusu olduğunda akıllıca davranmak istemiyoruz.” (Judath Belladenna Barbara Penton)

Cinselliği sınırsızca yaşama çılgınlığı; arzunun, isteğe ve haz ta ölçüsüzce dağılması –burada,

Roustang'ın söylediklerinin tersyüz olmuş bir hali yok mu?

Hiçbir şey arzu etmesinler diye, bugüne dek kadınlara, hiçbir istekte bulunmamayı Öğretmiştik; bugün ise, hiçbir arzulan olmasın diye her şeyi istemeyi öğretmiyor muyuz?

Haz. bütün karanlık kıtanın kodlarını mı çözdü mü?

Eril, Yasa ya daha yakın olabilir; dişilik ise hazza. Ancak, hazzın kendisi de, şifreleri çözülmüş bir cinsel evrenin belit dizgesi değil midir?

-Yasa'nın giderek tükenmesinin yarattığı dişil ve özgürteşlirici referans. Yasanın tükenmiş bir biçimi olan haz, Ynsa'nıı hazzı yasaklayıp soıra da onun bir emri halini alması.

Ters uyun etkisi: Haz, özerk olduğunu iddia etlikçe ve özerk olmak istedikçe Yasanın bir sonucu olabilir ancak. Ya da Yasa ortadan kalkar ve ortadan kalkan Yasa'nın yerini, yeni bir anlaşma olarak haz alır. Hiç fark etmez: Hiçbir şey değişmemiştir ve işaretlerin tersyüz, olması, belli bir stratejinin yarattığı bir sonuçlan başka bir şey değildir. Gerek günümüzdeki ani değişikliğin, gerekse eskiden cinsel akla egemen olan eril ve yasak üstünde dişilin sahip olduğu çifte ayrıcalığın yönü budur. Dişilin yüceltilmesi, Cinsel Aklın benzersiz bir hiçimde genelleştirilmesinin ve yönlendirilerek genişletilmesinin en mükemmel aracıdır.

Beklenmedik bir kader, arzuya yönelik her tür yanılsamayı ve özgürleşmeye yönelik İter tür ukdulaştırma çabasını kestirip atar. Marcuse:

«Ataerkil sistemde eril değerlerin dişil karşısavı olarak gürülen her şey. gerçekten toplumsal ve bastırılmış tarihsel bir alternatif -soyalist alternatif..oluşturulurabilir. Ataerkil toplumdan kurtulmak kadına, bir kadın olarak özgün nitelikler atfedilmesini reddetmekten; yani bu niteliklerin toplumsal hayatın bütün alanlarında, çalışma ortamı olduğu kadar eğlence ortamında da serpilip gelişmesine fırsat vermekten başka bir şey değildir. Kadının özgürleşmesiyle birlikte erkek do özgürleşecektir."

Diyelim ki, dişil özgürleştirildi ve yeni bir kolektif Eros'tın hizmetine sunuldu (ölüm itkisi için gerçekleştirilen işlemin aynısı -yeni toplumsal Eros üstünde gerçekleştirilen geçersizleşlinne diyalektiğinin aynısı) Peki, dişil, özgün niteliklerin bir bütünü olmaktan uzaklaşıp (belki bastırılma durumunda ve yalnızca bu durumda söz konusudur) "özgürleştikten" sonra, gerek toplumsalın gerekse cinselin dünyasında erotik bir belirsizliğin ve Özgün niteliklerin yitirilmesinin ifadesinden başka bir şey olmadığı ortaya çıktığında ne olacak?

Baştan çıkarılmada dişilin güçlü bir ironisi vardı; günümüzde bu denli güçlü başka bir ironi de dişilin belirsizleştirilmesinde ve bu muğlaklıktadır; bu belirsizlik içinde onun Özne olarak Yükseltilmesi onun nesne ve konumunun da yükselmesini, yani genelleştirilmiş bir pornografiyi getiriyor beraberinde. Bu öylesine tuhaf bir çakışma ki, özgürleşmeyi hedef alan feminizm, bine ve nesne olma konumlannı birbirinden kesin olarak ayırmak isterken başarısızlığa uğruyor. Feminizmin içine düştüğü bu durumun düzelmesi umudu hiç yok; çünkü dişilin özgürlenmesi. yalnızca kendi radikal muğlaklığıyla birlikte belli bir anlam kazanabiliyor. Dişil talebin akın etmesini degeıli sayma eğilimi taşıyan Roustang'ın metni bile, bütün arzunun talebe yansımasının. kadın için bir felaket olacağını hissettirmekten kendini alıkoyamıyor Bu talebin erkekte yol açtığı intikamı eşiğinde olma halini kesin bir argüman olarak ele almadıkça, dişil talebin ve hazzın canavarrlığını, eskiden onu mahveden bütün yasaklardan ayırmak da mümkün olmayacaktır

Zaten bu muğlaklık erilden ve onun zayıflığından yanadır "Özgürleşmiş" dişil öznenin erkekte yol açtığı paniğin tek eşdeğeri, «yabancılaşmış» dişil cinsiyetin ve dişil cinsel nesnenin pornografik apaçıklığı karşısındaki kırılganlığıdır, ister kadın «kendi arzusundaki akılcılığın bilincine vararak» haz duymayı şart koşsun, isterse tam bir fahişe gibi davranarak kendini hazzın kollarına bıraksın -dişil, ister özne ister nesne, ister özgürleşmiş ister fahişe olsun: her durumda kendini cinselin toplamı, apaçık bir açgözlülük, yalayıp yutma eylemi olarak önerir. Pornonun, yalnızca dişil cinsiyet çevresinde kurulmuş olması kazara ortaya çıkmış bir durum değil elbette Bunun asıl nedeni, ereksiyonun hiçbir zaman kesin olmamasıdır (hiçbir zaman pornoda iktidarsızlık durumunu anlatan bir sahne yoktur: İktidarsızlık ihtimali, bütün pormo boyunca, dişilin kendini sakınımsız olarak sunmasına dayanan bir yanılsamayla engellenir). Kendini kanıtlaması ve kesintisiz olarak kendini göstermesi beklendiği için sorunsal halini alan bir cinailikle en belirgin konum. yani erillik, oldukça kırılgandır. Oysa dişil cinsiyet, kullanılabilirliği, apaçıklığı, sıfır noktasında oluğuyla yalnızca kendisine eşittir. Erilin, kesintili olarak kendini ortaya koymasına karşılık, dişilin devamlılık göstermesi, tek başına ona üstünlük sağlamaya yeter; bu üstünlük, hem hazzın organik gösteriminde hem de bizimle fantazma boyutuna dönüşen cinsel sonsuzlukta kendini gösterir.

Tıpkı üretici güçlerin özgürleşmesi gibi, cinsel özgürleşme de potansiyel olarak sınırsızdır. Bolluğun gerçekleşmesini gerektirir. «sex affluent society». Maddi mal varlıklarının kıt olmasına tahammül edemediği gibi, cinsel mal varlılarının kıt olmasına da tahammül göstermez. Kaldı ki, ütopik devamlılığı ve tasarrufu cisimleştirebilecek tek şey dişil cinsiyettir. İşte bu yüzden, bu toplumda bulunan her şey dişileştirilecek, dişillik kipine uygun olarak cinselleştirilecektir. nesneler, mal varlıkları, hizmetler. her tür ilişki -reklamcılıkta kullanılan etki çamaşır makinesine cinsiyet atfetmekten ibaret değildir (bu son derece saçma olurdu); nesneye hayali dişil nitelik vermek, bütünüyle kendini bırakmış olmak, asla kendi içine çekilmemek, asla rastlantısal olmamaktır.

Porno cinsellik de, işte bu apaçık tekdüzeliğiyle oyalanıyor, bu tekdüzelik içinde pörsümüş ya da ereksiyon halinde olan erkeklerin gülünç olmaklan başka bir rolleri yoktur. Hard core da hiçbir şeyi değiştiremedi: Erilin tek önemi fazla kararlı, fazla belirgin -çünkü fallus dini kural anlamı taşır-ve böylelikle fazla kırılgan olmasındadır. Cazibe ise yansız olana, belirsiz apaçıklığa, hareketli ve dağınık bir cinselliğe doğru güvenle ilerliyor. Bütün bunlar, yüzyıllar boyu bastırılan ve soğukluğa sürüklenen dişilliğin tarihten öç alması olabilir mi?

Belki de. Kesin olan şu ki, bu durum cinsel işaretin bitkin düştüğünün bir göstergesidir, ister, eskiden ereksiyona, dikliğe, nesebe, büyümeye, üremeye, vb. dair bütün şemaları besleyen ve günümüzde bütün bu temaların saplantılı bir simülasyonunda yitip giden erilin tarihsel işareti olsun, istenç bu. bütün zamanlarda baştan çıkarmakla cisimleşmiş dişil işaret olsun. <u>Cinsel işaretlerin makineleşerek nesneleşmesi sürecinden sonra günümüzde kırılganlık olallâk erilin ve sıfır noktası olarak da dişilin üstünlüğü yaşanıyor.</u>

Günümüzde cinscilik alanında tecuvüze ve şiddete -zincirlerinden boşanmış dişil hazzın "intiharın eşiğinde"ki eril üsiünde uyguladığı şiddet- dayanan orijinal bir dunun içindeyiz. Ne var ki, burada söz konusu olan şey eril cinsel iktidann kadın üstünde uyguladığı tarihsel şiddetin tersi değildir. Burada söz konusu olan şiddet, vurgulanmayan öğenin akın etmesi karşısında vurgulanan öğenin uyguladığı yansızlaştırma, çöküntüye uğratma ve yok etmeye dayanan şiddettir. Bu şiddet, içi dolu ve cinse özgü bir şiddet değil, caydırıcı şiddettir, yansızın şiddetidir, sıfır noktasının uyguladığı şiddettir.

Porno da bu tür bir şiddettir: Yansızlaştırılmış cinsiyetin şiddeti.

****

PORNO-STEREO

BAŞTAN ÇIKARMA/ÜRETİM

YÜZEYSEL UÇURUMLAR

Görünümlerin kutsal ufku

GÖZALDANIM YA DA BÜYÜLEYİCI SİMÜLASYON

I'LL BE YOUR MİRROR

SEMERKAND'DA ÖLÜM

SIR VE MEYDAN OKUMA

Sır.

BAŞTAN ÇIKARAN KADININ PORTRESİ

BAŞTAN ÇIKARAN ERKEĞİN İRONİK STRATEJİSİ

BAŞTAN ÇIKARMANIN VERDİĞİ «TİNSEL» ZEVK.

BAŞTAN ÇIKARMANIN SİYASAL KADERİ

KURAL TUTKUSU

BAŞTAN ÇIKARMA KADERDİR

En saf biçimin, bu dağınık, cazibesiz, kozsuz baştan çıkarma olduğunu mu düşünmeliyiz?

En saf biçimin, bizim gizemsiz devrelerimizde, affektsiz fantazmalannnzda, bağlamışız bağlantı şebekelerimizde dolaşan bu baştan çıkarma tayfı olduğunu mu düşünmeliyiz?

Tiyatronun en saf biçiminin, katılıma ve kendini ifade elmeye fırsat veren, ancak sahnenin ve sahne bUytlsUniln yok olduğu modem happening olduğunu mu düşünmemiz gerekiyor?

Resim sanalının ve sanatın en saf biçiminin varsayımsal, aşın gerçekçi, gerçeğin üstünde kalan -acling pictures, land an, body-art-lve yanılsamanın nesnesinin, çerçevesinin ve sahnesnin yok olduğu bu müdahale olduğunu mu düşünmemiz gerekiyor?

Gerçekten de saf biçimler içinde yaşıyoruz: eskiden gizli ve farklılarmış olan figürlerin radikal, yani görünür ve farklılaşmamış müstehcenliği ortamında sürdürüyoruz yaşamımızı Toplumsalın durumu da aynı: oda, bugün kendi saf, yani müstehcen ve boş biçimini sürdürüyor -baştan çıkannanın durumu farksız, günümüzde baştan çıkarma her tür rastlantısallığı belirsizlisi, büyüyü kaybederek hafif ve farklılaşmamış bir müstehcenlik biçimini aldı.

Walter Benjamin'in sanat eserlerine ve sanat eserlerinin kaderine uyguladığı soykütüğüne başvurmak gerekiyor. Tapınmanın eski biçimlerinde sanal eserinin öncelikli konumu ritüel nesne olmasıydı. Daha sonraları, zorunlulukların en aza indirgendiği sistemlerde kültürel ve

estetik bir biçim halini aldı. Bu biçimiyle de biricik olma Özelliğini koruyan sanat eseri, rilüel nesnede içkin olma özelliğini kaybederek aşkın olma ve bireysel olma niteliklerini kazandı Ancak, bu estetik hiçim siyasal biçimlenmeye meydan vermiyor; eser, teknik kopyalamaya dayanan kaçınılmaz kaderini yaşıyor ve bir eser olarak yok oluyor. Her ne kadar rilüel biçim özgünlüğe önem vermesede (kulsallık, kült nesnelerinin estetik özgünlüğüyle ilgilenmez) siyasal biçimin içinde yolunu kaybediyor: Ortalıkta dolaşan bir yığın nesnenin hangi özgün yaratıma ait olduklannı bilemiyoruz Siyasal biçim, en küçük yoğunluktaki nesnelerin en geniş dolaşımına denk düşüyor

Demek ki. baştan çıkarmanın ritüel evresi (ikil, büyülü, çalışmalı) estelik evresi (Baştan Çıkarıcı'nın «estetik stratejimin« yansıyan evre; bu stratejinin yörüngesi, dişil olanın ve cinselliğin, ironik ve şeytanca olanın yörüngesine yaklaştığı zaman bizller İçin taşıdığı anlamı kazanıyor: Görünümlerin lanetli ayartıcılığı, stratejisi, oyunu) ve nihayet «siyasal» evresi var (burada, pek açık olmasa da Benjamin'in ifadesini kullanıyoruz). Siyasal evrede baştan çıkarmanın hem özgünlüğü hem de rilüel ve estetik biçimleri tümüyle kayboluyor: bütün yönlere dağılan baştan çıkarma siyasetin, biçimsel olmayan biçimi halini alıyor, Böylece baştan çıkarma, hiç de anlatılır olmayan ve içeriksiz bir hiçimi sonsuza dek yeniden üretmeye kendini adayan siyasetin, giderek etkisini yitiren bir aldatmacasına dönüşüyor. (Biçimsel olmayan bir biçim olarak teknik sistemden ayni ması imkânsızlaşıyor ve ağlar tarafından kurulmuş bir biçim olmaktan ibaret kalıyor -tıpkı nesnenin siyasal biçiminin, dizisel yeniden üretim tekniğinden ayrılamaması gibi). Bu «siyasal» biçim, tıpkı nesnelerde olduğu gibi, düşük yoğunluktaki baştan çıkannanın en geniş dağılımım anlatıyor.

Baştan çıkarmanın kaderi böyle mi olacak? Yoksa, kapanımlı olma özelliği taşıyan bu kadere karşı çıkıp, baştan çıkarmanın bir kader olmasını mı savunmalıyız? Üretimi mi bir kader olarak kabullenıneliyiz. yoksa baştan çıkarmayı mı?

Derinliklerden gelen hakikatin karşısına görünumün kaderini mi koymalıyız? Her ne olursa olsun, anlamsızlık ortamında yaşıyoruz; bu ortamın kuşkusuz hali simülısyon olduğuna göre coşkulu hali de, oha olsa baştan çıkarmadır

Ne anatomi ne de siyaset bir kader olabilir. Oysa baştan çıkarma kaderdir Kaderden, kozdan, büyüden, alınyazısından ve esrimeden bize arta kalan şeydir baştan çıkarma. Her şeyin görünür ve coşkusuz etkisine dayanan bir dünyada, sessiz etkilerin bırakuğı bir mirastır.

Dünya çırılçıplak, kral çıplak, nesneler apaçık. Bütün üretim ve h3tta hakikatin kendisi bttylesi bir yoksunluğu hedefliyor Çok kısa bir süre Önce ortaya atılan içi kof cinsellik hakikatli bile yoksunluğa dayanıyor. Neyse ki onun da hiçbir derinliği yok. Baştan çıkarma ve hatta hakikatin baştan çıkarması, en zorlu kapılan açan anahtarı elinde tutuyor. **«Onu soymak istememizin nedeni belki de onu çıplak hayal etmenin bu denli zor olmasıdır.»**

Kaynak: Jean BAUDRİLLARD, Baştan Çıkarma Üzerine, "De la seduction" trc: Ayşegül Sönmezay, Ayrıntı, 2005, İstanbul

https://archive.org/details/BastanCikarmaUzerine-jeanBaudrillard

SORMASI ZOR SORUNLARI ÇÖZMENİN FELSEFESİ

İLÂHÎ TAKDİRİN VARLIĞINA KARŞIN NEDEN İYİ KİMSELERİN BAŞINA KÖTÜLÜKLER GELİYOR?

1

Bana soruyorsun Lucilius; madem dünyaya hâkim olan güç İlâhî Takdir'dir, iyi insanlar buna karşın nasıl olur da birtakım kötülüklerle karşılaşırlar, diye.

Bu sorunu bana yazımın daha ileriki kısımlarında İlâhî Takdir'in hükmünü ve Allah Teâlâ'nın her yerdeki varlığını gösterdikten sonra soracak olmanı yeğ tutardım; ama bu geniş konunun özellikli bir kısmını ele almamı ve açıklamamı; bunu sana esas konuya hiç ilişmemişken anlatmamı istediğin için ben de isteğin doğrultusunda davranıyor, Allah Teâlâ'dan gelen bu kutsal yükümlülüğü seve seve sırtlanıyorum.

Daha başındayken söylemem gerekir, böylesi mükemmel bir yapının bir sahibi bulunmaksızın ayakta kalmasının, varlığını sürdürmesinin; yıldızların bir yönlendirici olmadan, bilinçsizce fakat böyle düzenli bir şekilde bir araya gelip hareket etmelerinin imkânsızlığını kanıtlamaya şimdilik girişmeyeceğim, bunun bir anlamı yok. Yeryüzü nesnelerinin böyle bir düzenleyici olmaksızın hareket etmeleri durumunda birbirlerine çar-parak yok olacaklarını; sularda ve karalarda doğayı devindiren ve bunca ışıkları kesintisiz, sekmesiz parlatan gücün ancak sonsuz bir kural doğrultusunda mümkün olabileceğini; bu işleyişin maddenin rastlantısal, serseri biçimde dolaşıp bir araya gelmesiyle meydana gelmesinin imkânsızlığını şimdilik göstermeyeceğim. Bu büyüklüğü akıl almaz yeryüzünü düzenli bir hareket üzerinde kararlı kılan, suların vadiler içre dolanıp düzensizliğe düşmeden iş görmesini sağlayan ve en küçük bir çekirdekten dev gibi canlılar doğurtan gücün maddenin bilinçsizliğiyle mümkün olmayacağını şimdilik kanıtlamayacağım. Doğrusu böyledir; aklımızın almadığı karmakarışık hadiseler, sözgelimi yağmurun yağması, göğün ve bulutların hep bir ağızdan gürlemesi, alevlerin dağ doruklarından fışkırması, toprağın ayaklarımızın altından kayıp yer değiştirmesi gibi şiddetli doğa olaylarının kendi başlarına ve hep birden meydana gelmesi bütüncül bir iradeden bağımsız olabilir mi? Öte yandan bütün bu olayların ve bizi şaşırtan öteki doğal gelişmelerin, diyelim dalgaların arasından yeryüzüne fışkıran kaynakların; engin denizler ortasında aniden ortaya çıkan adaların da kendi artlarında birtakım özgün sebepleri bulunuyor. Denizin önce sularını bir miktar çekerek kıyı topraklarını açıkta bıraktığını ve hemen sonra yeniden sularını ortaya çıkararak eski hâline döndüğünü gören bir kişi, dalgaların tesadüfi kabarmalar nedeniyle bazı zamanlar azalıp çekilerek kıyıları kuruttuğu ve bazı zaman da kabarıp gürleşerek yıkımlara neden olduğu düşüncesine kapılır. Hâlbuki o denizlerin çoğalıp azalması belli bir düzen çerçevesinde; kararlarıyla okyanusları kabartıp taşıran ay adlı yıldıza göre ve düzenli zamanlarda gerçekleşir. **Ne ki bütün bu olaylar daha uygun bir zamanda düşünülmeli; çünkü senin durumun İlâhî Takdir'in egemenliğinden şüphe duymakla ilgili değil; ondan duyduğun bir hoşnutsuzlukla ilgili bir durumdur.** Böyle bir durumda benim yapmam gereken; iyi kimselere iyi davranan Allah Teâlâ ile senin aranda bir hoşnutluk oluşturmaktır. Çünkü şeylerin doğası, iyi olanın iyi olana zarar vermesine olanaklı değildir. Böylelikle de, iyi insanlarla iyi Allah Teâlâ erdemler yoluyla bir dostluk ilişkisi içindedirler.

Dostluk mu dedik?

Aksine, bir hısımlık, bir yakınlıktan söz etmem gerekirdi. İyi kimseler Allah Teâlâ'dan zamanca farklı olmalarına karşın onun birer takipçisi, öykünene, ona mümkün olduğunca itaat eden gerçek birer dölü oldukları için; erdemler konusunda asla müsamaha göstermeyen büyük hükümdar, tıpkı katı davranışlı babaların kendi çocuklarına yaptığı gibi, iyi evlatlarını diğerlerine nazaran katı bir terbiyeden geçirir. Böylece, davranışları Allah Teâlâ katında sevimli görünen iyi kimselerin yine de felaketler yaşadığını, büyük çabalar göstererek uçurumlarda yorulduğunu, bunu gören kötü kimselerin ise eğlenerek, gülerek, ömürlerini hazların peşinde geçirdiklerini gördüğün zaman; kendi oğullarımızın ahlaklı yetişmelerini istememize karşın kölelerin çocuklarının ahlaksız olmalarından rahatsız olmadığımızı; kendi oğullarımızı hoşgörüden uzak bir terbiyeyle büyütürken köle çocuklarının ise arsız olmalarını istediğimizi aklına getir. İşte bu aynı zamanda Allah Teâlâ'nın da davranışıdır. İyi insan hazlar içre yaşayamaz, sürekli sınanır, güçlenir ve böylece donanmış olur.

2

"Neden birçok iyi kimse kötülüklerle karşı karşıya kalıyor?"

Oysa iyi kimseler hiçbir kötülükle karşı karşıya kalmaz; çünkü zıtlıklar aynı yerlerde bulunamaz. Bu kadar ırmağın, yağan yağmurların ve faydalı kaynakların karışmasıyla denizin tadında en küçük bir değişiklik bile olmadığı gibi; kötü olayların hep birden gerçekleşmesi de dayanıklı insanları yollarından döndüremez. Ruh, dışında bulunan her şeyden daha metanetli olduğu için kendi sağlamlığını daima korur ve karşılaştığı olaylara kendi inançlarına göre yön verir. Hiçbir şeyden haberdar olmayacağını söylemiyorum; tersine, bütün zorlukları aşabileceğini ve kötülükler ne çoklukta gelirse gelsin metanetini her zaman koruyabileceğini söylüyorum.

Onun gözünde her felaket ayrı bir sınamadır. Hem öte yandan, doğrulukta karar kılmış gerçek bir insan, zorlukla da olsa tehlikeli de olsa kendine verilecek bir görev için her an hazır değil midir?

Hangi tembel kişi için boş oturmak bir ceza olabilir?

Hep en güçlü olmak isteyen güreşçiler en zorlayıcı rakiplerle karşılaşmayı ve eğitmenlerinden kendilerine karşı bütün güçleriyle mücadele etmelerini isterler. Yenilmeleri yahut çok yıpranmaları şikâyet etmelerine asla sebep olmaz; bire bir sınamalarda herkesi yendikten sonra birden fazla rakiple aynı anda karşılaşmayı arzularlar. Yiğitlik bir rakiple karşı karşıya kalmadıkça azalır. Onun büyüklüğü ancak gösterildiği zaman bilinebilir. İşte iyi kimseler de buna göre hareket etmelidirler; sıkıntı ve zorluklar karşısında korkuya kapılmamalı ve geri dönmemeli; kaderlerine razı olmalı ve yaşadıkları her olayı iyi tarafıyla görmeli, o olaylarda bulunan iyiliği kendi kendilerine ortaya çıkarmalıdırlar. Çünkü önemli olan, ortaya koyduğumuz şeyin ne olduğu değil, onu nasıl ortaya koyduğumuzdur.

Babalar ve annelerin evlatlarına olan sevgilerini başka biçimlerde gösterdiğine bakmıyor musun? Evlatlarının sürekli çalışmasını isteyen babalar onları her sabah erkenden uyandırır, tatillerde bile boş gezmelerine razı olmaz ve kimi zaman terletip kimi zaman da ağlatırlar. Annelere gelince, onlar yavrularının hep yanı başlarında olmasını dilerler, üzülüp ağlamalarına ve sıkıntı yaşamalarına asla razı olmazlar. İşte Allah Teâlâ da iyi insanlara babaların gösterdiği gibi yiğitçe bir sevgi gösterir ve şöyle der: **"Zorluklarla, acı ve şiddetle yüzleşip sahip oldukları gücü iyi bilsinler."** Çünkü tembel bedenler iş yapamaz olur; yalnızca

zor işleri becermekten değil kendi kendilerini taşımaktan bile aciz kalırlar. **Önceden incinmemiş bir huzur, hiçbir zorluğa dayanamaz.** Buna karşılık, zorluklara karşı mücadele etmeye alışmış bir beden, her yarayla birlikte daha fazla sertleşir ve felaketler karşısında yenilmez bir hâle gelir. Tökezlediği zaman bile, savaşını dizleri üzerinde doğrularak sürdürür. **Allah Teâlâ iyi kimselere karşı bunca şefkatli ve sevgi doluyken, o kimselerin kusursuz olmalarını arzuluyorken onlara savaşlarla dolu bir kader vermesi sana tuhaf mı geliyor?**

Bense hiç şaşırmıyorum; çünkü Allah Teâlâ yiğit kimselerin zorluklara karşı savaş verdiğini elbette görmek isteyecektir. Kendisine saldıran yırtıcı bir hayvana karşı mızrağını doğrultan; bir aslanın karşısında hiç korkmadan savaşan yiğit bir delikanlı görmek hoşumuza gitmez mi? O, savaşını aynı yiğitlikle sürdürdükçe bizim hoşnutluğumuz daha da artmaz mı? **Ne ki bu çocuksu ve tecrübesiz hareketler, geçici eğlenceler Allah Teâlâ'yı hoşnut etmemiz için yeterli olmaz.** İşte yarattığı eserleri koruyan ve onlara özenen Allah Teâlâ'nın görmek istediği soylu bir davranış, onu hoşnut edecek olan görüntü: **Felaketlerle dolu kaderine karşı direnen ve mücadele eden, ona karşı yiğitçe meydan okuyabilen bir kişi.** Acaba bizim dünyamızı gözleyen Iuppiter, Cato'nun davranışından daha hoşnut edici bir manzara görmüş müdür? O Cato, hedefleri her defasında yerle bir olmasına rağmen, bir yıkıntıya dönmüş ülkesinde ayakta kalmayı başarıyordu ve "Cato bir yolunu bulup özgürlüğün kapısını nerede olursa olsun tek eliyle açacaktır; dünyanın her yerini tek bir adam ele geçirmiş olsa da, kara parçaları askerlerle, denizler donanma gemileriyle kaplanmış ve kent kapıları Caesar'ın askerlerince tutulmuş olsa da. Kendi ülkemdeki savaşta bile bir günah yüklenmeyen kılıcım en yüce ve iyi görevini er ya da geç yerine getirecek, kendi topraklarında bulunmayan hürriyeti Cato'nun ellerine teslim edecektir. Yüklen ey asil ruh, bunca zamandır kafanda kurmuş olduğun o yüce görevi. Dünyadan yüz çevir ve henüz birbirlerinin kılıcıyla ölmüş, yerde yatmakta olan Petreius ve Iuba'yıgör. Onların kaderiyle giriştikleri bu iş çok yüce ve yiğitçeydi ancak sana yakışmaz; çünkü senin için bir kimsenin elinden ölüm istemek en az hayat istemek kadar alçakçadır!"

Hiç şüphem yok ki Allah Teâlâ, hıncını kendisinden acımasızca çıkaran bu adamı başka kimselerin kurtulması için çırpınırken, kendine sırtını dönenlerin firar etmelerine yardımcı olurken, çabalarını öldüğü gece bile durmaksızın sürdürürken, asil göğsüne kılıcını saplarken, iç organlarını parçalayıp bir kılıca hiçbir şekilde layık olmayan yüreğini kendi eliyle sökerek çıkarırken izlemiştir. Bana göre yarası bu nedenle anlaşılmaz ve silik kaldı. Ölümsüz Allah Teâlâ onu bir defa izlemekle yetinmemişti ve daha ağır bir görevi yerine getirmesi, kendini yeniden göstermesi için cesareti elinden alınarak yeniden çağrılmıştı. Çünkü ikinci bir ölüme ancak asil ruhlar talip olabilirler. Allah Teâlâ bu kadar asil ve görkemli bir ölümle yaşamdan ayrılan bir talibini izlemekten bıkar mı? **Ölümden korkanların bile hayran olacakları biçimde ölen kimseler ölüm tarafından kutsanırlar.**

3

Bize kötü gibi görünen olayların gerçekte kötü olmadıklarını, sözlerimin devamında göstereceğim.

Öncelikle, senin adına sıkıntı dediğin olayların ve talihsizlik, lanet olarak nitelendirdiğin durumların, başta bunları yaşayan kimseler için ve ardından bütün insanlık için faydalı olduğunu anlatacağım. **Hem Allah Teâlâ için önemli olan tek tek insanlar değil, bütün bir**

insanlıktır. Ayrıca, bu olayları yalnızca gönüllü kimselerin başına geleceğinden ve zorluklarla karşılaşmak istemeyenlerin ise ancak felaketlere layık olabileceğinden bahsedeceğim. Ardından sununla devam edecek sözlerim: Yaşanan bu durumlar iyi kaderin birer belirtisidir ve insanların iyi olmasını sağlayan yasa uyarınca iyi kimselerin başına gelirler. Sözlerimin sonunda, iyi kimselerin hâline üzülmemen gerektiğine inanacak ve ikna olacaksın. Çünkü iyi olan hiç kimse için, bizim gözümüzde acınası olmak gerçekten acınası olmak anlamına gelmez.

İddialarımdan en çetin olanı, herhalde ilk söylediğimdir; hepimizi korkutan felaketlerin iyi insanlar için faydalı olması.

"Sürgün edilmek, yoksul bırakılmak, eşinin ve evlatlarının ölümünü görmek, onurunu yitirip ayıplanmak ve bedenin zarar görmesi nasıl olur da iyi kimseler için faydalı olabilir?" diye soruyorsun. Eğer bu olayların iyi kimseler için faydalı olması seni şaşırtıyorsa, hastaların neşterle kesilerek, yaraları dağlanarak, aç ve susuz bırakılarak iyileştirilmeleri de şaşırtmalı. Hastaları iyileştirmek için kemiklerinin oyulduğunu, kimi zaman sökülüp atıldığını, damarlarının koparıldığını, kesilmemesi durumunda bedeni zehirleyecek kimi organlarının kesilip koparıldığını bir düşün; böylelikle kimi kötü durumların, onları yaşayan kimseler için faydalı olduğunu anlayabilirsin. Bir de Herkül adına şunu düşün: insanların hep iyi gözle baktığı ya da arzuladığı çok yemek, sarhoş olmak ya da öldürücü öteki zevklerin ve tutkuların, verdikleri bu haz karşılığında birçok zararları bulunduğunu da sana pekâlâ ispatlayabilirim. Ulu Demeter'in çok güzel sözlerinden birini daha öğrendim geçenlerde; hep kulağımda çınlıyor ve aklımdan bir türlü gitmiyor:

"BANA GÖRE KADERİ EN KÖTÜ KİMSELER HİÇBİR FELAKET YAŞAMAMIŞ OLANLARDIR." Çünkü, hiçbir felaketle karşılaşmamış bir kimse, kendini sınama olanağını hiçbir zaman bulamamış bir kimsedir. **İsterse Allah Teâlâ'dan dilediği her şeyi henüz dilememişken elde etmiş olsun; ona bağışlanmış olan kader yine de kötü bir kaderdir.** Allah Teâlâ, onu kaderi karşısında bir yengi (kabiliyet) hak edecek kadar kıymetli görmemiştir. Çünkü kader, korkak kimselerle hiçbir şekilde karşılaşmaya tenezzül etmez ve şunu söyler:

"O kimseyi karşıma almak için bir sebep göremiyorum. Çünkü karşıma çıktığı anda bütün silahlarını bırakacak ve gücümü ona karşı hiçbir şekilde kullanamayacağım; sert bir bakışımla bile dayanamayıp korkuya kapılacak, kaçacak. Savaşa tutuşmaya değer kimseleri çıkarın karşıma, pes etmeye dünden razı bir kimseyle savaşa girişmek bana alçakça geliyor." **Gladyatörler, kendilerinden daha zayıf kimselerle savaşa tutuşmayı utanç verici bulurlar.** Çünkü onlara göre tehlikeye atılmadan elde edilen yengiler onursuz yengilerdir. Kader da tıpkı gladyatörler gibidir; ne yapar eder ve en yiğit kimselerin karşısına çıkar, ötekileri görmezden gelir, uğraşmaya değer bulmaz. Onun savaşacağı kimseler en kararlı ve en adaletli olanlardır; böylelerini karşısında görünce bütün gücüyle savaşa girişir. Mucius'u ateşle sınar, Fabricius'u açlıkla, Rutilius'u sürgüne gönderir, Regilius'a işkence yaptırır, Sokrates'e baldıran içirir ve Cato'yu ise ölümle yüzleştirir. İnsanlara önder olabilecek yüce kimseler ancak felaketlerle dolu bir kaderiyle belli olurlar. Mucius'unsağ elini düşmanların ateşine sokarak kendi hatasını kendisine bizzat ödettiği için talihsiz olduğunu mu düşünüyorsun? Silahıyla alt edemediği ve elini yakarak kaçmasına neden olduğu kraldan ötürü talihsiz olabilir mi? Öyleyse talihli olmak adına ne yapabilirdi? Elini sevgilisinin koynuna sokup orada mı ısıtsaydı?

Devlet hizmetinden artan zamanlarda kendi bahçesini işleyen Fabricius mu talihsiz bir adamdır? Neden; zenginlik karşısında da Pyrrhus karşısında gösterdiği savaş yüzünden mi yoksa? İlerlemiş yaşına rağmen zafer kazanmışken, bahçesinden kazıp çıkardığı yaban otlarını, kendi ocağında pişirip yiyen Fabricius'un kaderi midir kötü olan? Talihli olmak için ne yapsaydı? En değerli denizlerden gelmiş balıklarla ya da en uzak diyarlardan gelmiş kuşlarla mı beslenseydi? Midesindeki sancı artınca, doğudan ve batıdan getirilen en değerli istiridyeleri yiyip iyileşerek daha talihli mi olurdu? Avlanırken birçok insanın ölmesine sebep olan türlü hayvanlardan pişirip her birini dolu dolu meyvelerle süsleyerek daha talihli mi olurdu?

Kendisini mahkûm eden kişilerin asırlar boyunca davalarında ısrarlı olacakları Rutilius mu talihsiz bir adamdır? Ne için? Kendi yurdundan sürüldüğünde de sürgün kararı kaldırıldığında da hiç istifini bozmadığı için mi? Diktatör Sulla'nın emirlerine tek başına karşı koyarak sürgünden geri dönmeyi reddettiği ve hatta daha uzak ülkelere gittiği için mi? Şöyle diyordu: "Roma'nın o altın çağını elinde tutanlar iyi baksın bu olanlara. Forumda akan kanı, Servillus gölündeki kesik senatör başlarını iyice seyretsinler (Bu göl Süha'nın ceza salhanesidir), kentte kol gezen canileri ve korunmaları üzerine söz verilmiş olmasına karşın öldürülen binlerce Romalı masumu iyice seyretsinler sürgüne gidemeyenler." Ne yapmalıydı? Yoksa, foruma geldiği sırada yolunu kılıçlarla açan Sulla, Rutilius'tan daha mı talihlidir? Konsüllerin kesilmiş başlarını hiçbir rahatsızlık duymadan izleyen, dökülen onca kanın masrafını da hazine dairesindeki türlü oyunlarla yine devlete ödetmiş olan Sulla, daha mı talihlidir? Cornelia Yasasınıbizzat hazırlamasına karşın dökülen bunca kanın sorumlusu olan bu adam mı daha talihlidir?

Regilius'a gelince; onu bir metanet ve doğruluk örneği yapan kader böylelikle ona ne gibi bir zarar vermiş olabilir? Bedeni çivilere geçirilmiş; yaslanayım diye döndüğü her yanında yaralar açılmış ve gözleri uykudan sonsuza kadar mahrum bırakılmıştı. Fakat onun sahip olduğu onur, çektiği bu çile kadar artmıştı. Erdemler karşılığında böylesine büyük bir bedel ödemiş olmaktan bir an bile pişmanlık duymadığını bilmiyor musun? Eğer öğrenmek istiyorsan onu iyileştir ve yeniden senatoya gönder; aynı sözleri yeniden söyleyeceğine şahit ol. Böyleyken, **kadınlarını kıskanan, her gün karısından kötü sözler duyan ve bundan ötürü üzülen, uzaklardan gelen bir müziğin sesiyle uyumaya çalışan Maecenas daha mı talihli bir adamdır?** İster şarap fıçısına dalsın, ister teselli olmak için dalgaların sesine kulak kesilsin, ister kaygılarını unutmak için kendini zevklerin kucağına bıraksın, rahat döşeğinde uyurken bile, çarmıhtaki Regilius kadar huzurlu uyuyamayacaktı. Çünkü erdemler uğruna sıkıntıları göğüslemek Regilius'un çilesini hafifletir; onu düşündüren çilesi değil çile çekmesine neden olan şeydir. Çektiği sıkıntılar, kendisini zevk ve mutlulukların peşinde harcamaya girişmiş Maecenas'ı Regilius'tan daha fazla etkilemişti. En azından, insanlar dünyaya Regilius olarak gelmektense Maecenas olarak gelmeyi tercih edecek kadar kötü bir hâlde değil. Yine de Maecenas olarak doğmayı Regilius olarak doğmaya tercih edebilecek biri varsa, aslında söylemiyordur ama dünyaya Terentia olarak gelmeyi bile Maecenas olarak gelmeye tercih etmektedir.

Devletin kendi eliyle hazırladığı baldıranı bir bengisu gibi içiveren ve dünyadan büsbütün çekildiği ana kadar sakince ölüm hakkında konuşan Sokrates sence kötü muamele mi görmüş oldu?

Neden kötü muamele gördü?

Kanı bedeninden çekilerek soğuduğu ve damarları ağır ağır küçüldüğü için mi? Halbuki, içkileri bütün hizmetlere dünden hazır, hadım edilmiş ya da kız mı oğlan mı olduğu anlaşılmayan odalıklar tarafından, değerli taşlarla süslenmiş kadehlerde yahut altın ça-naklarda, karla karıştırılarak getirilip önlerine sunulan o adamlara baktığımızda Sokrates'i ne kadar da kıskanmamız gerekir! Bu adamlar ne içerse içsin yüzlerini ekşitip kusarlar, ağızlarında acı bir safra tadı kalır. Oysa Sokrates, kendisine uzatılan baldıranı huzurla, bile isteye içmişti. Daha önce kendisinden yeteri kadar bahsettiğim Cato'ya ne demeli? Bütün bir insan soyu, onun en yüksek huzura kavuştuğunu bilmelidir. Doğa, bu yiğidi karşısında öldürücü gücünü gösterip kendini alt etsin diye seçti ve onunla savaşmak istedi ve şunları söyledi:

"Güçlü kimselerin düşmanlığına dayanmak zordur. O hem Pompeius'la hem Caesar'la ve hem de Crassus'laaynı anda kavga etmeli. Kendinden daha aşağıda olan bir kişiye yenilmek güç bir durumdur. Onu da Vatinius alt etsin. İç savaşla baş etmek güç bir iştir. O da haklı olduğu bu mücadelesini dünyaya karşı kötü talihine yenilmeden, kararlılıkla sürdürsün. Kendi kendini öldürmek güç bir iştir. O da kendini öldürsün. Bundan ne kazanırım? Şunu: Herkes, Cato'nun başına getirdiğim olayların hiçbirinin aslında felaket olmadığını anlar.

4

Zenginlik içinde yaşama hakkı bayağı kimselere ve yeteneksizlere de düşebilir. Ancak ölümlü kimseleri tehdit eden felaketleri ve onlardan duyulan kaygıları yenmek yalnız yüce kimselerin yapabileceği bir iştir.

Sürekli mutluluk, fikir sancısı olmadan geçen bir ömür, doğamızın bir tarafından habersiz yaşamak anlamına gelir. Yüce bir kimse olsan da kaderin sana erdemlerini ortaya koyman için gerekli şartları sunup sunmadığını bilemem. **Olimpiyatlara yalnız başına katılırsan ve senden başka hiçbir müsabakacı yoksa ancak tacı giyebilirsin başına; ama bu asla kabiliyet sahibi olduğun anlamına gelmez.** Ben kendi adıma sana, yiğit bir kimseye sunduğum tebrikleri sunmam; ancak konsül yahut preator (muhafız) olmuş adamları tebrik ettiğim gibi tebrik edebilirim seni. Çünkü büyük bir iş yapmış, rütbeni yükseltmişsin. **Ruhunun yüceliğini ortaya koyabileceği hiçbir sıkıntıyla henüz karşılaşmamış iyi bir kimse için de böyle düşünür ve şöyle derim ona:**

"SANA ACIYORUM; ÇÜNKÜ BİR KERE BİLE ACINACAK DURUMA DÜŞMEDİN. BÜTÜN ÖMRÜN HİÇBİR RAKİPLE KARŞILAŞMADAN GEÇTİ VE GÜCÜNÜN BÜYÜKLÜĞÜNÜ KENDİN DÂHİL HİÇ KİMSE BİLMEYECEK." Çünkü kendini tanımak isteyen kimse bunu ancak sınanarak ger-çekleştirebilir; çünkü harekete geçmeden gücünün nelere yeteceğini bilemezsin. Bu nedenle, bazı kimseler, bekledikleri sıkıntılara gönüllü bir şekilde atılarak, karanlıkta kaybolmak üzere olan erdemlerini ısıtacak şartları kendi kendilerine yaratmaya çalışmışlardır. **Bana soracak olursan, nasıl yiğit askerler savaşlardan hoşlanıyorsa, yüce adamlar da kaderlerinin kötü olaylar getirmesinden hoşlanır.** Tiberius Caesar zamanında yaşamış Triumphus adında bir gladyatör duymuştum. Dövüş şölenlerinin artık çok seyrek yapılıyor oluşundan şikayetçiymiş. **"Ah, ne güzel bir çağdı geçip giden!"** diye hayıflanıp dururmuş.

Erdemlilik hep tehlikeleri arzular ve kişiye amacı için katlanacağı zorlukları değil, onu ne için amaçladığını düşündürür. Çünkü kişinin katlanacağı sıkıntılar da sonunda elde edeceği övüncün bir parçasıdır. Savaşçılar bedenlerindeki yaralarla övünür ve insanlara, daha iyi bir kader uğrunda döktükleri kanlarını gururla gösterirler. Savaşlardan sağ salim dönen kimseler

de kahramanca savaşmış olabilirler ancak yara alarak dönmüş olanlar herkesin gözünde daha saygındır. Bana göre Allah Teâlâ en yüce onur mertebesine yükseltmek istediği kişilere cesurluğunu ve dayanıklılığını göstermesi için fırsat verdiği ve bu iş uğruna onları zorluklarla karşı karşıya bıraktığı zamanlarda yardımını da esirgemez. İyi kaptan fırtınalı havada, iyi asker ise savaşta belli eder kendini. Eğer hâli vakti yerinde bir adamsan yoksulluğa karşı nasıl bir tavır edineceğini nasıl bilebilirim ki? Eğer bütün insanlar sana karşı büyük bir zaaf gösteriyor ve seni her yerde övüyorsa, rezil olmaya, onurunun zedelenmesine ve insanların kötü sözlerine karşı nasıl davranacağını nasıl bilebilirim? Büyüttüğün çocukların her zaman gözünün önünde duruyorsa, onların yokluklarına katlanıp katlanamayacağını nasıl bilebilirim? Senin başka kimseleri avuttuğunu çok duydum; ama kendi kendini avutup üzüntüyü kendine yasaklamadıkça, bu yaptığının benim için bir anlamı yoktur. Lütfen sonsuz yaşama sahip Allah Teâlâ'nın ruhumuza heyecan verip bizi dirileştirdiği bu felaketler seni korkutmasın. **Çünkü erdemlerimizin varlığını ancak felaketler karşısında kanıtlayabiliriz. Hislerini çilesizlikten ötürü kaybetmiş olan ve sütliman, fırtınasız denizlerin huzuruna ve sakinliğine farkında olmaksızın tutulmuş kimselerin talihsiz olduğunu söylersen yanılmazsın.** Çünkü onlar, yaşadıkları her olayı ilk defa yaşayacaklardır. **KÖTÜ KADER, TECRÜBEDEN YOKSUN KİŞİLERE KARŞI DAHA ACIMASIZ DAVRANIR**. Çünkü boyunduruk, cılız bir boyun için her zaman büyük bir ağırlıktır. Deneyimsiz bir asker yaralanma korkusu duyduğu zaman rengi solar ancak daha önce savaşta bulunmuş bir asker ise kendi kanından bile korkuya kapılmaz, çünkü o kanın yengisinin bedeli olduğunun farkındadır. **Allah Teâlâ işte bu nedenle sevdiği kullarını daha dayanıklı kılar, sürekli deneyimlerle eğitir.** Buna karşılık, bol lütuflarda bulunduğunu düşündüğümüz kullarını tecrübesiz bırakarak güçsüzleştirir ve felaketlere hazırlıksız yakalanmalarına sebep olur. KİM OLURSA OLSUN BİR KİŞİNİN ALLAH TEÂLÂ TARAFINDAN DAHA İYİ KORUNDUĞUNU DÜŞÜNÜRSEN YANILGIYA DÜŞERSİN; ÇÜNKÜ HUZUR İÇİNDEKİ KİMSELER DE ZAMANI GELDİĞİNDE YAŞAMALARI GEREKENİ YAŞAYACAKTIR. Bize sıkıntılardan büsbütün kurtulmuş gibi görünen kimseler aslında kurtulmuş değildir; sıkıntıları bir süre için ertelenmiştir.

Allah Teâlâ, iyi kimselere ne diye hastalıklar, büyük üzüntü ve sıkıntılar gönderir?

Çünkü savaşacak bir ordunun en tehlikeli görevleri en gözüpek askerlere düşer. Geceleri bir düşman birliğine pusu kurup onu bozguna uğratmak ya da gidiş yollarını kontrol etmek gibi tehlikeli görevler için her kumandan en iyi askerlerini seçer. Bu görevlerle yüklenilmiş tek bir asker bile **"Kumandan beni kötü olana layık buldu."** şeklinde şikâyetçi olmaz; aksine **"Hakkımda iyi düşünüyor."** diye sevinir. Bunun gibi, yılgın ve güçsüz kişileri ağlatıp inleten felaketlere göğüs germesi istenen her kişi, **"Allah Teâlâ, insan doğasının sıkıntılar karşısındaki dayanma gücünü sınamak için beni seçti."** diyerek övünmelidir.

İşte bu nedenle, hazlardan ve gücü azaltan mutluluklardan kaçınmalısın. Çünkü ruh bunların etkisinde duyarlığını yitirir ve eğer onu insanlık hakkında uyaran bir kimse de olmazsa, hiç uyanamaz ve bitimsiz bir uyuşukluk içinde kalır. Pencereleri soğuk rüzgârları geçirmeyen, ayaklarına sıcak tutan giysiler sarılan ve yemek yediği odalar sürekli hem alttan hem de yanlardan ısıtılan bir kimse en hafif bir rüzgârın esmesiyle bile karşılaşsa hasta düşecektir. Ölçüsüz her şey zarar verir ama ölçüsü kaçınca en zarar verici olan şey mutluluktur. Beyni hareketlendirir ve onu faydasız düşlerle doldurur; doğruyla yanlışı ayırmayı zorlaştırır. Hiç bitmeyecek bir talihsizliğe erdemlerin yardımıyla göğüs germek, ölçüsüz ve bitimsiz

mutluluklar içinde ihlâlci yaşamaktan çok daha iyi değil midir? Açlıktan ölmek yumuşak ve acısızdır ancak çok yemekten hazımsızlaşarak ölmek bedeni iki parçaya ayırır.

İyi kimseler, Allah Teâlâ'dan iyi talebelerin öğretmenlerden gördüğü muameleyi görürler; öğretmenler iyi ve parlak talebelerinden daha fazla çaba beklerler. Sence çocuklarını herkesin gözü önünde kamçılayarak ruhlarının dayanıklılığını sınayan Lacedaemonialılar çocuklarına karşı nefret mi besliyor? Vurdukları kamçıyla çocuklarını daha dayanıklı ve gözüpek olmaya çağıran o babalar, çocuklarının bedenleri düşmüşken, ölmek üzereyken bile kamçılamaya devam ederler. Allah Teâlâ'nın da asil ruhları büyük felaketlerle sınadığını bildikten sonra, o babaların yaptıklarına neden şaşıralım? **Erdemli olduğunu kanıtlamak hiçbir zaman kolay bir iş değildir.** KADER DE BİZİ KAMÇILIYOR VE FELAKETLERLE SINIYOR. BUNA DAYANACAĞIZ. Çünkü bu acımasızlık yerine geçmez, bir savaştır. Bu savaşla ne kadar fazla sınanırsak o kadar gözü pek oluruz. Bedenin en dayanıklı parçaları da durmaksızın çalıştırılıp dirileştirilen parçalardır. Bize kendisine karşı dayanma gücü kazandırması için, kaderimize teslim olmamız gerekir. Kader, bizi her felaketle birlikte yücelterek kendisine karşı koyabilecek bir güce eriştirir ve sürekli tehlikelerle boy ölçüştükçe onlara alışır; hiçbir tehlikeyi büyük görmemeyi öğrenmiş oluruz. Denizcilerin bedenleri deniz şartlarına karşı koydukça sertleşir, çiftçilerin elleri çalışarak nasırlaşır, askerlerin kolları mızrak sallayarak güçlenir, koşucuların bacakları da koştukça daha kıvrak bir hâle gelir. Bu kişilerden her birinin en dayanıklı ve güçlü parçası, sürekli çalıştırdıkları parçadır. Aynı biçimde, ruh da felaketlere karşı koyarak, en sonunda onlar karşısında verdiği savaşı bile küçük görmeye başlar. Yoksulluk içinde yaşayan ama bu yoksulluktan dolayı sapasağlam ayakta durmayı başarabilmiş halkın başına gelen kötülükleri aklına getir; zorluk ve sıkıntıların nasıl olup da gücümüze güç kattığını anlayabilirsin. Roma barışından nasiplenmemiş halkları aklına getir. Sözgelimi Germanialılar, Tuna kıyılarına yayılmış ve bütün işleri bize saldırmak olan göçebe halklar. Hiç bitmeyen bir kış ve korkutucu bir göğün altında sürekli ezilirler; toprak ekmek vermez; yağmura karşı sazlıklardan ve dallardan topladıklarıyla korunmaya çalışırlar; kaskatı buz göllerinde dolaşıp dururlar ve besinlerini, avladıkları yabani hayvanlardan çıkarmaya çalışırlar. Böyle olduklarına bakıp onların acınacak halklar olduğunu mu düşünüyorsun? Oysa doğayla uyumlu yaşamaya alışmış hiçbir canlı acınası değildir. Çünkü zorlukla yapılan her iş, o zorluğa alışıldıktan sonra zevkli bir hâle gelir. Gözümüze acınası görünen o halkların yatacak yatakları, içine girecek barınakları yok. Beden güçleriyle elde ettikleri yiyecekler doyurucu değil, ülkelerindeki hava şartları çok sert, giyecek hiçbir şeye sahip değiller. İşte onlar adına felaket olduğunu düşündüğün bütün bunlar, o halklar için bir yaşama biçimi! **NEDEN İYİ KİMSELERİN DAHA DAYANIKLI OLABİLMEK İÇİN ÇİLE ÇEKMELERİ NEDEN SENİ ŞAŞIRTIYOR?** Sürekli esen bir rüzgâra direnmeyen ağaç kök salıp sağlamlaşamaz. Rüzgâr onu salladıkça yere daha sağlam tutunur, köklerini daha derinlere ulaştırır. **Oysa güneş alan vadilerde yetişen ağaçlar böyle uzun yaşamaz. Böylelikle anlaşılır ki, iyi insanlar için, sıkıntılarla sürekli mücadele etmek ve biz kötü olduklarını düşünmedikçe hiçbir zaman kötü olmayan durumlar karşısında sabırlı olmak faydalıdır.** Çünkü korkusuzca yaşamaları ancak bu şekilde mümkündür. Şunu da unutmamalısın ki; askerleri, daha doğrusu halka hizmet edecek olan görevlileri en iyi kimseler arasından seçmek insanlık için en faydalı tutumdur. Hem Allah Teâlâ'nın hem de bilge bir kişinin asıl arzusu insanlara şunu öğretmektir: iyinin ve kötünün, bayağı kimselerin arzuladığı ya da geri durduğu davranışlarda bulunmadığı, iyinin yalnızca iyi kimselere verildiğinde iyi ve kötünün de yalnızca kötü kimselere verilince kötü olabileceği. Eğer insanların arasında yalnızca gözlerinin oyulmasını hak eden kişinin gözleri oyuluyorsa,

gözlerini kaybetmenin ilenecek bir yanı kalmaz. Şu durumda Appius ve Metellus'un gün ışığından yoksun kalmaları neyi değiştirir? Madem zenginlik göründüğü gibi iyi değil; kadın satıcısı Elius zengin olsun ve insanların tapınaklarda saygı gösterdikleri paralar genelevlerde de itibar kazansın, oralara da girebilsin. **Allah Teâlâ, herkesin arzuladığı şeyleri aşağılık kimselere bağışlayıp iyi kimselerden bu şeyleri esirgeyerek ne de güzel gözden düşürüyor hepsini.**

"İyi kimselerin sakat kalması, yaralanması, zincirlere vurulması ve fakat kötü kimselerin insanlar arasında sapasağlam, kibirle gezip dolaşması adaletsizliktir." diyebilirsin. Öyleyse yiğit kimseler silahaltına girip kışlalarda konaklarken, yaralandıktan sonra iyileşir iyileşmez yeniden orduya dönüp savaşa hazırlanırken; aşağılık ve soysuz kişilerin, kulağı kesik zamparaların şehirde ellerini kollarını sallaya sallaya dolaşması adaletsizlik değil midir?

En temiz bakireler geceler boyunca uykusuz kalarak dinî törenlere koşturulurken en günahkâr kadınların uyku uyumaları adaletsizlik değil midir?

Zorlu işler en nitelikli insanlar içindir. Senatodakiler gün boyu konuşup tartışarak kararlara vardığı sırada, bayağı ve kişiliksiz kimseler yarış meydanlarının keyfini çıkarırlar yahut bedava yemek dağıtılan yerlerin kapısını kollayarak aylak aylak vakit öldürürler. Bizim koca yurdumuzda da böyledir; yorulup tükenenler, fedakârlık eden ve canlarını yitirenler hep iyi kimselerdir. Bunu da gönülden, istekle yaparlar. Kader onları sürüklemez, onlar kaderi istekle kabullenir ve onunla uyumlu olmayı öğrenirler. Eğer imkân bulsalar onun da önüne geçecekler. Hatırladığım kadarıyla, yiğitler yiğidi Demetrios'un şu yüce sözlerini sen de çok iyi biliyorsun:

"Ölümsüz Allah Teâlâ'dan hoşnutsuz olduğum bir tek şey var; o da benden arzuladığı şeyleri bana önceden bildirmediğidir. Eğer öyle yapsaydı, şu bulunduğum yere çok daha önceden varmış olacaktım.

Çocuklarımı almayı mı istedi?

Ben, O istediği için onların babası oldum.

Bedenimin bir parçasını almayı mı istedi?

Bu küçük parça O'nun olsun; hem kısa bir zaman içinde bütün bedenimi de O'na teslim edeceğim.

Yoksa almak istediği şey canım mıdır?

Neden almasın?

Bana verdiği şeyi benden geri alırken neden O'na karşı çıkayım?

Almak istediği her şeyi O'na kendi hür irademle teslim edeceğim. Şikayetime gelince; bütün bunları O istediği zaman vermek yerine; önceden bilerek kendi ellerimle önüne koymak isterdim.

Neden bütün bu almak istediği şeyleri zorla almayı gerekli gördü?

ONLARI O'NA BEN SUNABİLİRDİM. AMA ŞİMDİ DE ZORLA ALIYOR DEĞİL. ÇÜNKÜ, **İS-TEDİKLERİNİ HİÇBİR ŞİKAYETTE BULUNMAKSIZIN SİZE SUNAN BİR ADAMDAN, ALDIĞINDA HİÇBİR ŞEYİ ZORLA ALMIŞ OLMAZSINIZ."**

Üzerimde hiçbir baskı yok. Yaşadığım hiçbir şeye gönülsüz katlanmıyorum. **Allah Teâlâ'nın kölesi değil, gönüllü bir talebesiyim; üstelik şimdi her zaman olduğundan daha fazla.** Çünkü biliyorum ki her şey, mutlak ve sonsuz bir yasayla yönetilmektedir. Kaderimiz bizim yaşamdaki yolumuzu çizer ve her birimizin ne zaman öleceği dünyaya geldiğimizde belirlidir. Her neden bir başka nedenle bağlantılıdır. İster kişisel olsun ister toplumsal; her olay uzun bir zincirin küçük bir halkasıdır. İşte bu nedenle başımıza gelenler karşısında sabırlı olmalıyız; çünkü hiçbir olay bizim sandığımız gibi anlık bir şekilde gerçekleşmez, bir düzen içinde meydana gelir. **Seni sevindirecek ve üzecek her şey zaten belirlenmiştir.** İnsanların yaşamları birbirinden farklı bile olsa sonunda aynı yere varır; sonlu varlıklar olarak yine kendimiz gibi sonlu birtakım şeylerin sahibi oluruz. Öyleyse öfke duymamızın, şikâyet etmemizin ne anlamı var?

Bu bizim yaradılış biçimimizdir. Doğanın, yarattığı bedenleri dilediği gibi kullanmasını kabullenmemiz gerekiyor. Biz yaşadığımız her durumda korkusuz ve güler yüzlü ve bizzat kendimize ait olan hiçbir şeyin bozulmayacağından emin olalım.

İyi insanın yapması gereken şey nedir?

Varlığını İlâhî Takdire gönüllü bir şekilde sunmak. Bütün içinde yok olmak katlanılabilir bir durumdur. **Bizim bu şekilde yaşayarak bu şekilde ölmemizi gerektiren İlâhî Kanun, Allah Teâlâ'ya da hükmetmektedir. Bu sonsuz süreç, hem Allah Teâlâ'yı hem de insanları önüne katıyor. Bütün varlıkları yaratan ve idare eden kişi, kaderini de kendisi belirlemiş olmasına karşın bu kaderin kurallarına uyar; hep ilk buyurduğu emir karşısında boyun eğer. (bozmaz)**
"

Fakat iyi kimselere yoksulluk, türlü sıkıntılar ve çileli bir son veren Allah Teâlâ, kaderlerini insanlara dağıtırken neden böyle haksızlık etti?" diye sorabilirsin.

Bil ki sanatçı, uğraştığı malzemenin niteliğini değiştiremez; bu İlâhî Kanun'un buyruğudur. Bazı unsurlar birbirleriyle sıkı sıkıya bağlı olduklarından, onları koparıp ayırmak imkânsızdır. Halsiz, uykulu ya da uyanıkken bile uyur bir hâlde bulunan doğalar, ağırcanlı unsurlardan meydana gelir. Oysa büyük saygı görecek bir insan yaratmak için daha çetin doğaya sahip bir malzeme gereklidir. Çünkü böyle bir insanın yaşamı iniş çıkışlarla dolu olacak; fırtınalarla boğuşacak, türlü zorluklarla karşılaşacak ama yine de gemisini kurtarmayı bilecektir. Böyle bir insan, kaderin kendisi için belirlediği yoldan asla şaşmamalıdır. Önüne çıkan zorluklarla dolu, dikenli ve çukurlu yolları yumuşatıp kolaylaştırmak zorundadır. Altının değeri ateşte, yiğit insanın değeri ise kaderin zorlukları karşısında belli olur. Erdemin yükselmesi gereken mertebeyi şimdi gör; kat edeceği yolun ne denli tehlikeli olduğunu anla:

Yolun başı çetindir ve zorlukla tırmanır dinç atlarım bile

gökyüzünün ortası daha diktir

sabah, erken saatlerde hep korkarım

buradan denize ve karaya bakmaktan mütevazı ve titremektedir

yüreğim yolun sonu yokuş aşağıdır ve yetkin bir kılavuz ister

derin Tethys'in bile dalgalarını açıp bana sarılırken

korkar baş aşağı yuvarlanıp giderim diye.

O asil delikanlı bu sözlerin karşısında: "Bu yol beni çok mutlu etti." der, "Buradan tırmanacağım. Düşecek bile olsam, benim için bu yolu yürümektir önemli olan." Fakat beriki, bu yiğit adamı yıldırmak için yine girişir:

arabanı bu yolda hiç şaşırmadan sürsen bile

yolun geçmek zorunda öfkeli boğanın boynuzlarından,

Haemoniahların yaylarından ve vahşi aslanın ağzından

Delikanlı bu sözleri şöyle yanıtlar: "Şu bana verdiğin atların koşumlarını tak! Sözlerin cesaretimi kıracağı yerde hevesimi arttırıyor. Güneşi bile korkutan o yere ulaşmak için can atıyorum." Güvenli yolları tutmak korkak ve zayıf kimselerin işidir. **ERDEMİN İZLEYECEĞİ YOL İSE DORUKLARDADIR.**

5

"Fakat neden Allah Teâlâ iyi insanların başına felaketler gelmesine izin verir?"

Aslında buna izin vermez. O, iyi kimselerden bütün kötülükleri uzak tutar; günahları, rezaletleri, merhametsizliği, açgözlülüğü, amacını şaşmış şehveti ve başkasının sahip olduğu şeylere karşı duyulan arzuyu. İyi kimseler onun koruyucu gücü altındadır, hepsini gözetir. Böyleyken biri çıkıp da iyi insanları koruduğu gibi onların servetlerini de korumasını isteyecek mi?

HAYIR. İYİ KİMSELER ALLAH TEÂLÂ'YA BU TÜRDEN ZAHMETLER VERMEZ, ÇÜNKÜ DÜNYAYA AİT ŞEYLER İYİ KİMSELERİN GÖZÜNDE KIYMETLİ DEĞİLDİR. Democritos için zenginlik, erdem sahibi insanların en büyük yüküydü ve o bu nedenle bütün servetinden vazgeçmişti. Öyleyse, **iyi kimselere kimi zaman arzuladıkları şeyi yaşatan Allah Teâlâ neden suçlu olsun?**

İyi kimseler evlatlarını kaybediyorsa bu neden tuhaf olsun?

Kimi zaman kendileri öldürmüyor mu oğullarını?

İyi kimseler neden sürgüne gönderilmesinler?

Vatanlarını kimi zaman kendi arzularıyla sonsuza dek terketmediler mi?

İyi kimseler öldürülürse bunda şaşılacak ne var?

Kimi zaman intihar ettikleri olmuyor mu?

Neden bazı sıkıntılara göğüs germeleri gerekiyor?

Zorluklar karşısında dayanıklı olmayı başka kimselere de öğretmek için; çünkü onlar öteki insanlara örnek olmak için doğmuş kimselerdir.

ALLAH TEÂLÂ'NIN ŞUNLARI SÖYLEDİĞİNİ DÜŞÜN:

"Siz, dürüst olmayı kendi arzularıyla seçmiş kimseler! Benden hoşnutsuzluk duymak için yeterli sebepleriniz var mı?

Öteki kimselere görünüşte iyilikler bağışladım ve işe yaramaz beyinlerini uzun süren bir düşün içine koyup onu gerçekmiş gibi görmelerini sağladım. Çevrelerini altın, gümüş ve fildişiyle süsledim; ama esasında hiçbiri iyilik taşımıyor. Gözünüze talihli gibi görünen insanların göründükleri gibi olmadıklarını ve kalplerinde ne taşıdıklarını görebilseydiniz ne kadar sefil, aşağılık ve kıymetsiz olduklarını da anlayabilirdiniz. Tıpkı dışları boyalı evler gibi,

onların da dışları güzel görünür ve bu güzellik hiçbir zaman sağlam ve kalıcı bir mutluluk olamaz, ince ve dayanıksız bir zırhtan başka hiçbir şey değildir. Bu nedenle, gözümüzün önünde onları görebildiğimiz sürece, ışıltılarıyla bizi aldatır ve güzel olduklarına inandırırlar; ama bu ince zırhlarını delen bir olay meydana gelip de bütün örtüleri kalktığı zaman, o sahte görkemin altında yatan çürüklüğün ne kadar kalıcı ve gerçek bir çürüklüğün bulunduğunu anlarsınız. Buna karşılık, iyi kimseler olan sizlere kalıcı ve güçlü iyilikler bağışladım ve o iyilikler her ne durumda olursa olsun, her neresinden bakarsanız bakın en iyi ve en yüce olmaktan çıkmazlar. Sizleri korkutan olayları, büyük arzuları gözünüzde küçülttüm ve onlardan uzak kalmanızı sağladım. Size bakanlar bir görkeme şahit olmaz ama bütün iyilikleriniz iç dünyanızda gizlidir. Kendi görkemine hayranlık duyan evren bile böyledir; dış güzelliklere kıymet vermez. **Bütün iyilikleri sizin iç dünyanıza koydum; iyi talihe muhtaç olmamanız en iyi talihtir.**

"Ama sürekli felaketler, üzüntüler ve dayanması zor sıkıntılarla karşı karşıya kalıyoruz."

Sizleri o olaylardan ayrı tutmadım ve daha yürekli olabilmeniz için de düşüncelerinizi hepsine karşı dayanıklı bir şekilde donattım. Bu donanımınız sizi meleklerden bile üstün kılar, çünkü Allah Teâlâ kötülüklerle karşılaşmaktan uzaktır ama siz onlara karşı mücadele etmek zorunda kalırsınız. Yoksulluğa önem vermeyin, çünkü doğduğunuz andaki kadar yoksul olabilmeniz mümkün değildir. Sıkıntıları önemsemeyin; böylelikle kolaylaşacak ya da sizleri rahat bırakacaklardır.

ÖLÜMÜ ÖNEMSEMEYİN, ÇÜNKÜ SİZİ NİHAYETE ERDİRMEKTEN YA DA BİR BAŞKA DÜNYAYA GÖTÜRMEKTEN ÖTE HİÇBİR ŞEY YAPAMAZ.

Kaderi önemsemeyin; çünkü ona ruhunuz karşısında kullanabileceği bir mızrak bağışlamadım. Hepsinden önemlisi; hiçbir şeyin, gönülsüz olduğunuz hâlde size hükmetmesine olanak vermedim; çıkışı görebiliyorsunuz. Eğer mücadele etmeye razı değilseniz, çıkıp gidebilirsiniz. **Başınıza mutlaka gelecek olayların arasında yalnızca ölümü kolay kıldım.** Ruhunuzu bir yokuşun tepesine koydum; o aşağıya doğru giderken size düşen yalnızca dikkatli olmaktır. Özgürlüğe götüren yolun ne kadar kısa ve zahmetsiz olduğunu böylelikle görebileceksiniz. Ömrünüzün sonuna, en başında bulunanlar türünden zorlayıcı dönemler sıralamadım. Eğer böyle yapmasaydım; eğer insan doğduğu zorlukta ölseydi, iyi kaderin sizin üzerinizdeki hükümranlığı çok sert ve çetin olurdu. Ömrünüzün her döneminin ve yeryüzünün her köşesinin, size doğayı bırakıp gitmenin ve sunduğu hediyeden vazgeçmenin ne kadar kolay olduğunu göstermesine izin verin. **TAPINAKLARDA VE KURBANLARIN SUNULDUĞU KUTSAL TÖRENLERDE ÖMRÜNÜZÜN UZUN OLMASI İÇİN YAKARIRKEN ÖLÜMÜN NE OLDUĞUNU DA AKLINIZDAN ÇIKARMAYIN.** Öküzler, o koskoca cüsseleri en küçük bir yara aldığında ölür gider. Bu koca cüsseli hayvanı insanoğlu eliyle bir darbede yere serer. Boyun eklemi küçük bir çakıyla ayrılır, başla boyun arasını bağlayan bu eklemin ayrılmasıyla o koskoca gövde yere uzanıverir. **Yaşam gizli bir yerde değildir; onu çıkarmak için bir bıçağa ihtiyaç duymazsınız.** Hayatî organları bulmak derin yaralar açmayı gerektirmez. **Ölüm, istediğiniz anda elinizin altında bitiverir.** Bedenlerinizde ölümcül darbe için özel bir yer göstermiyorum; her nereye isterseniz oraya vurabilirsiniz, seçim sizindir. Ölmek ruhun bedenden sıyrılmasıdır ve öyle kısa bir zaman alır ki hiç hissedilmez bile. Kiminin boğazını sıkan bir ilmek, kiminin nefesini kesen bir yudum su. Kimisi baş aşağı düşüp toprağa çarptığı anda bedeni paramparça olur; kimi zaman da soluğunuza bir duman karışır ve ruhunuz bedeninizden böyle ayrılır. Ölüm hangi yolla gelirse gelsin hızlı olur.

Böylesine çarçabuk olup biten bir şeyden bunca zamandır korkup tir tir titrediğiniz için hiç utanmıyor musunuz?"

Kaynakça

Lucius Annaeus Seneca trc: Can ERSÖZ Tanrısal Öngörü [Kitap]. - Kasım 2009-Şule Yayınları-
.

Not: İslâmî Literatüre uyumlu şekilde aktarıldı.

THE GİVER/ Seçilmiş Kişi (2014)

Yönetmen: Phillip Noyce

Senaryo:Michael Mitnick, Robert B. Weide, Lois Lowry

Ülke: ABD

Tür:Dram, Bilim-Kurgu

Vizyon Tarihi:15 Ağustos 2014

Dil:İngilizce

Müzik:Marco Beltrami

Çekim Yeri:Cape Town, South Africa

Oyuncular: Jeff Bridges, Meryl Streep, Brenton Thwaites, Alexander Skarsgård, Katie Holmes

Özet

Amerikalı yazar Lois Lowry'nin romanından beyazperdeye uyarlanan film, ütopik bir dünya düzeninde geçiyor ve bu dünyada insanların zihinlerinde bulunan geçmişe dair anılar ve bilgiler tamamen siliniyor. Dolayısıyla artık insanların hafızalarında ne suç, ne yoksulluk ne de hastalıklar kalır. Bu geçmişi ayrıntılarıyla bilen tek kişi ise 'The Giver' isimli yaşlı bir adamdır. 18 yaşındaki Jonas, yaşlı adamın yanında çalışmaya başlayınca insanlığın hafızalarından silinen geçmişini öğrenmeye başlar. Zamanla bu sırların acımasızlığıyla yüzleşen Jonas'ın hayatı tam bir kaosa dönüşecektir...

Yorum:

Masonik Yeni Dünya düzeninde olabilecek ihtimallerin yorumlanması üzerine çekilmiş film. Herşeyin tek düzey olduğu renklerin kaldırıldığı dünya düzeni.

Yaşlılar tarafından kurulan ve korunan dinsiz ve duygusuz bir hayat özleminin tenkidi veya olabilme aşamasının tepkiselliği ölçme için hazırlanmış bir hayat. .

“Topluluklar Yıkımın Küllerinden İnşa Edildi. Sınırlarımız Tarafından Korundu. Geçmişe Ait Bütün Anılar Silindi. Yıkımdan sonra yeni bir başlangıç yapmıştık. Yeni bir toplum oluşturmuştuk. Gerçek bir eşitliğin olduğu bir toplum. Kurallar ise bu eşitliğin temel taşlarını oluşturuyor.”

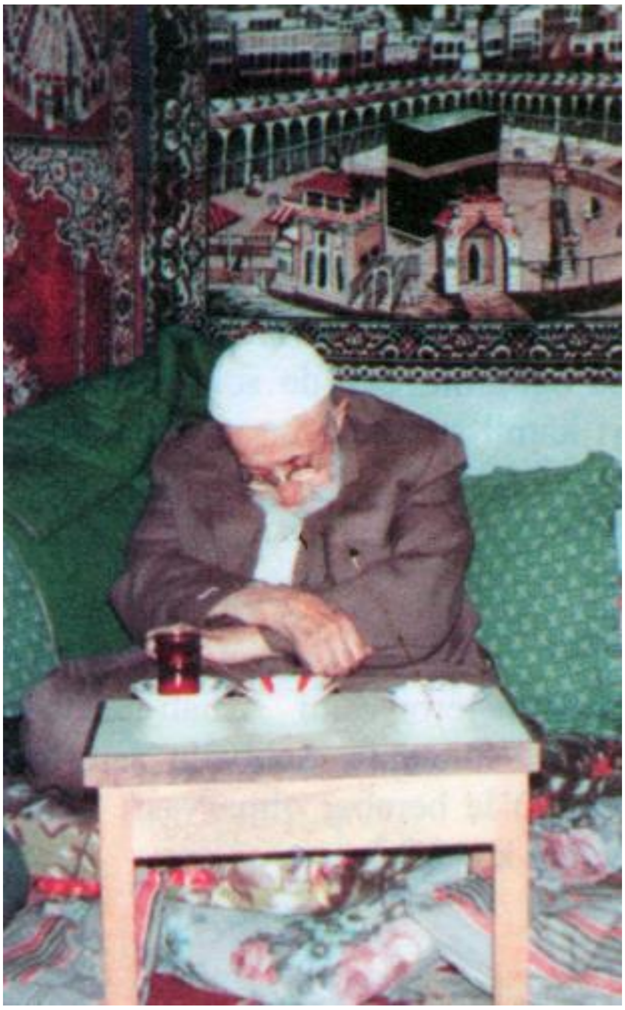
Ölümün adı “Salıverme- sınır dışı edilme”

Rosemary ve bebek ilişkili konu ise ilk satanizm üzerine yapılmış “Rosemary'nin Bebeği” olan ilk filmi hatırlatıyor. [1968 yapımı olması izlenmesini biraz zor kılsa da o yıllara göre başarılı denilebilecek kült bir film.]

Filmdeki terfi törenindeki baş yaşlının da Kadın olması "Dul Kadının Çocukları" imajını aksettirmesi yönünden gelecekteki olması istenen sistemin açıklarını gösteriyor.

http://hollywood-spy.blogspot.com.tr/2014/05/the-giver-lois-lowrys-sf-movie.html

Gavs'ül-âzam İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi

"OĞUL! BİZİ DE YAZSANA"
Es-Seyyid Osman Hulûsi Ateş Efendi

Es-Seyyid Osman Hulûsi Ateş Efendi, hayatımızın bir kısmında bizi çok etkilemiş ve yön vermiş bir şahsiyettir. Biz O'nu tanıdıktan sonra, Hakk'a yürüyene kadar bir kölenin efendisine itaat ettiği gibi itibarımız da olmuştur. Şahsi internet sitemiz içerisinde her alanda birçok kişiden bahseden biri olarak Hulûsi Efendiden bahsetmeyişimizin hususi bir nedeni yoktur. **"Biz O'nu severiz, O'da bizi sevmiştir."** O her zaman bizim yalnızlığımızı, garipliğimizi bilmiştir. Zâtı âlisini ziyarete yanına gittiğimde genelde **"yine yalnız mı geldin"** deyişinde Sırr-ı Ali kerremallâhü vechenin, Somuncubaba'nın mahfiyetinden aldığımız hisseden haberdâr eylerdi. Bunun nedeni "Sakine Latife" annemin dünyaya gelişinde Somuncubaba'nın himmeti âlisinin mevcudiyetidir.

İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendinin kızı Hayriye Hanımefendinin Reyhane Hanımdan sonraki çocuklar hayatta kalamayınca Darende'ye Somuncubaba Hazretlerine ziyarete gidilmiş, orada dualar edilmiştir. Doğacak çocuklar ***evliyaya satılma*** usûlü ile hediye edileceğine dair sözler verilmiştir. Bu hadiseden sonra Sakine Latife Hanım dünyaya gelmiştir.

> Teyzem Aişe Zarifoğlu Hanımefendiden işittiğimize göre Hayriye Hanım buyururmuş ki; ***“Annem bize derdi ki; bu kızımın sırtında kürek kemiğinin altında Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin mührü vardır. ‘Ben’ falan değil.”***

Hulusi Efendiye olan sevgimiz, bir insanı sevmekten öte, Ehl-i Beyte duyduğumuz garezsiz arzu ve iştiyakın sonucu olarak zuhur edicidir. Bu sevgi nişanesinden İhramcızâde İsmail Efendi, Hulusi Efendiye karşı **“ecdâdın bizim setâcımız”** düsturundan, kapanan yollarını bir bir açmış ve yol vermiştir. Bu hal, ehline malumdur. Zaman içerisinde Hulusi Efendi hakkında kahır babından zuhur edecek hadisatın hallolmasıdır. Hulusi Efendinin muradı Somuncubaba sülâlesine layık ve var olan olan sırlanmış meşîhât yolunun tekrar açılmasına destur alınmasıdır. Duyduğumuz ve bildiğimiz üzere açılan kapı kıyamete kadar bir daha kapanmayacaktır. Bu da bu şekilde bilinmelidir.

Biz Hulusi efendiyi severiz, O da bizi sever. Ancak kaderi cilveden müridan bu sevgiden bizardır. Çünkü tasavvufî terbiyenin açmazlarından biri olan **“mürşid muhabbeti”,** bazen onları yanlış hareket etmelerine sebep oldu/oluyor. Bu meselede bize düşen sevenin muhabbetine karşılık vermektir. Bunun dışında kalana da “tapan çekmek ve kesmesini vurmak” vurmakta vaciptir, kaabilinden “at gitsin bu yolda çok şehit ve leş vardır ” hükmünce duymayız bilmeyiz demeyi de biliriz.

Tasavvufî hayatta ehline emanetin ne olduğunu görmekle uygulamanın farklılığını bilmek bir ayrıcalıktır. Bir torba pirincin içinde seçilebilmek gerçekten zordur. Bildim demekle bilinmez. Söyleyen bilmez, bilen söylemez. Unutmayalım ki her müntesibin bir duvağı vardır. Bu duvağın altındakinin çirkin mi güzel mi olduğunu kimse bilmese de kendisi ötekilerden çok iyi bilir.

Allah Teâlâ’nın insana bahşettiği nimetlerden biri dostlarını tanımaktır. Biz Hulusi Efendiyi tanıdık, bildik ve ona dünya hayatında hiçbir şekilde saygısızlık etmedik. Biz O nu garezsiz ve ivazsız sevdik. Sevdiğimizi biz biliriz. Başkasının da bilip bilmemesinden de gocunmayız.

Hakkın aşikâr olduğu günlerde duvaklar düşer, sonra kim kimden utanır onu bilemeyiz.

Sorun nerededir?

Sorun insanın kendindedir. Bir kader insana “yalnızlık deminden” olduysa çaresini bulmak mümkün müdür? Bizim Hulusi Efendi hakkında fazla mevzulara girmeyişimiz, onu çok sevmemizdendir. Ondan sonraki olan birçok hadisatın garip yollu istihzası bizi incittiğinden ihvanı kiramdan uzak durmak daha kolay gelmiştir. Baki hayatımızda bu meyanda devam edecektir.

Hulusi Efendinin Divan-ı Şerifinden bizim için anısı olan ilâhilerinden birkaçını sizinle paylaşmak istiyorum.

İhramcızâde İsmail Hakkı

Bir dolu al, destine gel,
Etme cedel, yut yut, yut,
Dilde koma, başka emel,
Cana bedel, yut yut, yut.

> **Görmeyesin, kör diyeler,**
>
> **Aç gözünü, gör diyeler,**

Şürb-i helâl, sor diyeler.

Misl-i asel, yut yut, yut.

Gam yükü yüklenmiş ahî,
Gönlüne verir ferahı.
Koyma elinden kadehi.
Gelse ecel yut, yut, yut.

Sâkî dolandırsa müdâm,

Dur ayağa, kıl ihtiram,

Hâsıl ola cümle merâm.

Gide kesel, yut, yut, yut.

Ver lebini, yâr lebine,
Sâde ol uy, meşrebine,
Zevke yatıp, küp dibine.
Verme halel, yut, yut, yut.

Sen e beleşmiş ebesin,

Mey küpüne meşrebesin,

Hâne harâb debdebesin.

Çekme zelel, yut, yut, yut.

HUL ÛSÎ'ye dert yükünü,
Çekmeye mihnet yükünü,
Koymağa firkat yükünü,
Bir dolu al, yut, yut, yut.

**

Seninle olmak bana can verir, hayât verir,
Candan sarılmak sana gönlüme necat verir.

Kalem gibi kaşların katlime ferman yazar,

Tebessümlü nigâhın afvıma berât verir.

Mahmûr elâ gözlerin duygulandırır beni,
Bilmem ne yapsam ana lûtfunu kat kat verir.

Teşrifinle sevgilim ihyâ buyurdun beni,

Demek ki vaslın hayât, firkatin memât verir.

Ayağına kapandım, kölen HULÛSÎdedim,
Ben Sivas'ı istedim, o bana Tokat verir.

**

Yârin esîr-i sevdâ-yı zülfü olup hâline aldanmışız,
Geçmez behâ ile kimseye aldanmadık, kimseyi aldatmayız.

Zan eyleme ki biz bî-vefâlık edip geçmişiz senden,

Biz dostumuzun bir teline bütün âlemi verseler de satmayız.

Âlem-i fenâya kadem basalı Hak âşinâlarıyleyiz,
Nakdîmiz gevher-i bî-bahâdır dûn bahâya satmayız.

Biz bir rind meşrebiz ki meyhâne-i âlemde,

Şarâbdan gayrîye el uzatmayız.

Biz bir hırka-pûş gedâyız ki evlâd-ı Âdem'de,
Bu bildiğin iki âlemi bir pula alıp satmayız.

Hakîr bir avuç toprağız hâk-i pâk-i yârdan ammâ,

Pâye-i pâdişâh-ı âleme el uzatmayız.

Pîr-i mugânın şarâbı la'liyiz teşne gönlümüz,
Hızr'ın âb-ı hayâtını sunsalar da el uzatmayız.

Yârin olursa şems-i cemâlinin envârı penâhımız,

Varıp behişte birinin gölgesinde de yatmayız.

Yakan cânı yârimizin firâkı olsa da,
Gayrin bisât-ı visâl ü rahâtına cân atmayız.

Yumsak gözümüzü açsan da cemâl perdesini yâr-i gârimiz,

Göz nûr olunca yüzden yüz dönderüp de kapatmayız.

Kazsalar mezârını yârin kûyinde taşa kazsalar,
Tâbûtumuz mihr-i Mesîh olsa da girip yatmayız.

**

Dil Kâ 'besini ey dost diller tavâf ederken,
Nâgâh ol gamzelerin cânı şikâr e çıkmış.

Dost kande deyû gözler her-dem nigâh ederken,

Canlar meğer seninle şol bir kenara çıkmış.

Kim hergîz bilmemişler sayd ettiğini ânlar,
Bezm-i ezelde çeşmin meğer bu kâre çıkmış.

Hulk ü huyunu gören cümle melek demişler,

Dil saydına vahdetten bunda karâra çıkmış.

Mülk-i ferâgat içre sultân iken vücûdun,
Bu âlem-i şühûdu geşt ü güzâra çıkmış.

Diyâr-ı ademde hâk-i pâyin iken HUL ÛSÎ,

Sen bezirgân-ı Hakk'a cânı pâzâra çıkmış.

**

Mübtelâ-yı âşkınam, olmam bu mihnetten halâs,
Devletim budur benim, etme bu devletten halâs.

Öldürür aşk ehlini âzâde olmak bir nefes,

Zevk-i vuslattan cüdâ âlâm-ı firkâtten halâs.

Hançer-i ebrun ile kurbân edip alsan da cân,
Sevdiğim lûtfunla olsam dâr-ı gurbetten halâs.

Her dîdeden gören O, her yüzden görünen O,

Ey göz ânı görmesen de görür seni sevdiğin.

Sanma ânsız bir dem var, her demdir o sana yâr,
Sen yâr olmasan dahî yârdır sana sevdiğin.

İsteyen seni O'dur, sen ânı istemesen,

Dileyen senden ön O, sen ânı dilemesen.

Bildiren sana O'dur, sen ânı bilemesen,
Sen yâr olmazsan dahî yârdır sana sevdiğin.

Gâfil olsan âşinâ sanma ki gâfil O 'dur,

Ger dile ger dileme emrine kâfil O'dur.

Bî-gâne sensin âna, bil sana vâsıl O 'dur,
Sen yâr olmazsan dahî yardır sana sevdiğin.

Sen mürîdim deme, kim istemiş murâd ânın,

Sen zâkirim deme, kim zikr eden O yâd ânın.

Gamı, şâdı bir dem et, gam anındır, şâd ânın,
Sen yâr olmazsan dahî yârdır sana sevdiğin.

HULÜSÎ yârdır gören baktığın ve gördüğün,

Sen erdim deme, âna ermiş sana erdiğin.

Cânını alan O'dur yoluna cân verdiğin,
Sen yâr olmazsan dahî yardır sana sevdiğin.

**

Pertev-i hüsnünle bakan dîdemizin nûru senin,
Âteş-i aşkınla yanan sinemizin nârı senin.

Nesneye mâlik mi olur sende fenâ olsa gönül,

Âşıka, aşk devletini verdin âna varı senin.

Her dem-i derdinle müdâm olmaya mı vaslına râm,
Sundun ise her kime câm-ı mestin, o her kârı senin.

Merhem urub yâresine nice devâ etmeyesin,

Hasta-i hicrin olanın dert ile bî-mârı senin.

Hançer-i ebrûne HULUSİ vere cân bula murâd,
Kahr ede de kıymaya mı gamze-i hunhârı senin.

Hançer-i ebrûn ile bir gün gele kurbân ede cân,

Bende-i bî-çâre HULÛSÎ-i gedâ zârı senin.

**

Ömrünün sermâyesin verme yele,
Geçti fırsat bir dahî girmez ele.
Ey gönül gel Hakk'ı zikret aşkile,
Dem bu demdir, dem bu demdir, dem bu dem.

Bu dem ile devreder devr-i zaman,

Bu dem ile zikr eder hep ins ü cân,

Bu dem ile diye görsün el'âmân,

Dem bu demdir, dem bu demdir, dem bu dem.

Kâinâtm mâyesidir hep bu dem,
İns ü cinnin gâyesidir hep bu dem,
Âşıkın sermâyesidir hep bu dem,
Dem bu demdir, dem bu demdir, dem bu dem.

Evveli âhir oluptur hep bu dem,

Bâtını zâhir oluptur hep bu dem,

Gâibi hâzır oluptur hep bu dem,

Dem bu demdir, dem bu demdir, dem bu dem.

Gülleri handân edendir hep bu dem,
Bülbülü nâlân edendir hep hu dem,
Âşıkı hayrân edendir hep bu dem,
Dem bu demdir, dem bu demdir, dem bu dem.

Devlet-i dünyâ ve mâ-fîhâ bu dem,

îzzet-i dünyâ ve mâ-fîhâ bu dem,

Lezzet-i dünyâ ve mâ-fîhâ bu dem,

Dem bu demdir, dem bu demdir, dem bu dem.

Bu dem ile dol HUL ÛSÎ dem olup,
Bu demi âdemde bul âdem olup,
Nefhâ-i Hakk'tır âna mahrem olup,
Dem bu demdir, dem bu demdir, dem bu dem.

**

Ben bir kuş olsam uçsam varsam yârin kûyine,
Kanatlarım üzülse düşüp o ilde kalsam.

Yüz sürerek toprağa eşiğine baş koyup,

Dost kapıdan çıkınca yüzüm ayağa salsam.

Sorsa yârim hâlimi silip eşk-i âlimi,
Kendi özüm unutup âna hayrete dalsam.

Âşıkım dese o dem, sâdıkım dese o dem,

Ayağının altına yüz urup toprak olsam.

Dese HUL ÛSÎ ki yâr sen bana, ben sana yâr,
Varım olup târ ü mâr ben dahî kurbân olsam.

**

Cemâl-i dilberin günden ayandır,
Ânı seyreyleyen bînâ olursa.

Kemâli ey dîde sanma nihândır,

Tûr-i tecellîde Mûsâ olursa.

Gezdirir Mecnûn 'a kûh ü sahrâyı,
Boynunda kâkül-i Leylâ olursa.

Darbe-i âhına dağlar dayanmaz,

Şîrin'e Ferhâd'm şeydâ olursa.

Gam değil âşıka ta 'ne-i ağyâr,
Aşk ile âleme rüsvâ olursa.

Doldur ey sâkiyâ şarâb-ı aşkı,

Bezminde tâlib-i dânâ olursa.

Mansûr olup elbet ene'l-Hakk söyler,
Nâsırı yâr-i bî-pervâ olursa.

Şol çeşm 'e gayrinin şuhûdu kalmaz,

Dosttan gayri varı ifnâ olursa.

Gam çekmeyin dostlar oynayın gülün,
Bezminizde yâr-i ma'nâ olursa.

Olur dâim ruhun mest-i tecellî,

Hep şeyin leyletü 'l-Esrâ olursa.

Çıkarır menzîlin fevk-i eflâke,
Kanâatta kişi Ankâ olursa.

Beyân eyler elbet rumûz-ı aşkı,

HULÛSÎ tevfîk-i Mevlâ olursa.

**

Cân alıcı gözlerinin aldı beni bir nazarı,
Onmayıcı derd ü gama saldı beni bir nazarı.

Gamze-i gaddâr okuna şîve-i reftâr okuna,

Hoş leb-i güftâr okuna çaldı beni bir nazarı.

Dağladı, dağlandı gönül, zülfüne bağlandı gönül,
Ansızın avlandı gönül, buldu beni bir nazarı.

Zülfünü boynuma takıp, cânımı derdine yakıp,

Kirpiğini süzdü bakıp, deldi beni bir nazarı.

Kâkül ü ebrûsu ile dîde-i âhûsu ile,
Gamze-i câdûsu ile, böldü beni bir nazarı.

Gönlümü meftûn sıfât, dîdemi ceyhûn-ı sıfât,

HU LÛSÎ Mecnûn sıfât kıldı beni bir nazarı.

**

Yol âçılsa yâr iline gitsem de görsem yârimi,
Yüzün yüzün yâr yoluna gitsem de görsem yârimi.

Dil böyle niyyet eylese, cân sa'y ü gayret eylese,

Dost vasla da'vet eylese, gitsem de görsem yârimi.

Cismim o ilde târümâr, olsa olup hâk'im gubâr,
Dost pâyine yüz hâk-i sâr, gitsem de görsem yârimi.

Kûyinde tek olsam turâb, bassa ayak şeyh ile şâbb,

Yâr etse gel deyû hitâb, gitsem de görsem yârimi.

Olsam HULÛSÎ derde yâr, derdini yâr eyler timâr,
Lûtfeyleyüp de Girdi-gâr, gitsem de görsem yârimi.

**

Bu fenada cümle âlem şâd oluben güldüler,
Bu benim baht-ı hazînim şâd oluben gülmedi.

Herbiri buldu safâyı lezzeti hâlince hep,

Vasl-ı dildâre erüp gönlüm murâda ermedi.

Bahtiyar olan erişti niçe niçe devlete,
Bu benim gibi bir baht ü devrân görmedi.

Ağlamaktan hasretile gözlerim oldu pınâr,

Rahm edüp hâlim bilip göz yaşlarımı silmedi.

Derde düşenler nihâye bir devâya erdiler,
Bî-devâ olan bu derdim daha derman bulmadı.

Cümle sâiller kapısında çok oldu müstefîd,

Ben gedâ bî-çâresine lûtf u ihsân kılmadı.

Ey HULÛSÎ ol şâha sen varını eyle feda,
Varını yok etmeyenler hiç visâle ermedi.

**

Bize mey kısmet edüp sundu nasîb-i ezelî,
Gösterüp gün yüzünü ânda Habîb-i ezelî.

Ruhu âşüfte kılup avladığı gamze ile,

Bunda tîmâre kılup azm-i tabîb-i ezelî.

Âyet-i hüsnünü meydân-ı muhabbette yazup,
Okudu minber-i aşk üzre hatîb-i ezelî.

Cem ' olup şem 'a-i ruhsârına pervâneleri,

Ol Karîbullaha derlerdi garîb-i ezelî.

Yazdılar âşık u mâşûku HULÛSİ' ye dahî,
Dediler sâye-i Hakkî'de edîb-i ezelî.

**

Ey sevgili A İlah 'ım,
Rûhum seni saracak.
Ariyetten kafesi,
Toprak olup kalacak.

Bir paçavra gibiyim,

Mezelletten günâhtan.

Sen 'den başka kimim var,

Yüz urup yalvaracak.

Senin lûtf u keremin,
Anı yıkar tertemiz.
Sen 'den geldiği gibi,
Yine Sana varacak.

Dergâhın kapusunda,

Bir nâtüvân hastayım.

Bu onulmaz yâremi,

Yârim kimler saracak.

"Lâ taknatû" sırrından,
Kesmez ümîd HUL ÛSÎ.
Âsîler güruhunu,
Rahmetin kurtaracak.

**

O Yâr mihmanımız oldu
Gelin dostlar bize gelin

Gönlümüz şevk ile doldu
Gelin dostlar bize gelin

Ufkumuzdan güneş doğdu
Nefsin karanlığın boğdu

Hidâyet Hâdî'den oldu

Gelin dostlar bize gelin

Seyyid Hulûsî namımız
Sabah oldu akşamımız

Bugün kutlu bayramımız
Gelin dostlar bize gelin

Kaynak: Divân-ı Hulusî-i Dârendevî

****

ES-SEYYİD OSMAN HULÛSİ ATEŞ EFENDİ

Osman Hulûsi Efendi, babası Şeyhzâdeoğlu sülalesinden Hasan Feyzî Efendi vasıtasıyla Hz. Hüseyin (aleyhisselâm)'e ve Hz. Peygamber (Sallallâhü aleyhi ve sellem)'e, yine annesi Fatıma Hanım kanalıyla da meşayihden Tâceddin-i Veli (kaddesellâhü sırrahu'l azîz)'ye, oradan da Hz. Hüseyin (aleyhisselâm) vasıtasıyla Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem)'e ulaşan neslen bir "**Seyyid**"dir. 36. kuşaktan Hz. Rasûlüllâh sallallâhü aleyhi ve sellemin nesl-i pâkinden bir torun olan es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi 12. kuşaktan da "Somuncu Baba" namıyla ma'rûf Şeyh Hamîdüddin-i Veli (kaddesellâhü sırrahu'l azîz)'nin torunudur.

Küçük yaşlarda sohbet meclislerine de devam eden Osman Hulûsi Efendi, kemalâttaki fevkalade hâlleriyle etrafındaki insanları hayretler içerisinde bırakmış, zamanla toplum içinde sayılan ve sevilen bir şahsiyet olmuştur.

1945 yılına kadar Somuncu Baba Camii İmam Hatipliği'ni devam ettiren, Es-Seyyid Hatip Hasan Feyzi Efendi, Darende'deki tifo salgınına yakalanarak (h.1365/m.1945) yılında âlem-i cemale intikal eylemişlerdir. Şeyh Hamid-i Veli Camii İmam-Hatipliği görevini bu tarihten itibaren 1987 yılına kadar Osman Hulûsi Efendi deruhte etmiştir.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi ilme ve ilim adamlarına gereken önemi ve ilgiyi gösteren bir zât idi. Kendisi de ilim sahasında fetvaya muktedir bir seviyeye erişmiş ve verilen vehbî ilimle de bütün ilimlere vâkıf olmuştur. Bu hasletlerle şeriat, tarikat, hakikat ve ma'rifet ilimlerinde derinleşmiştir.

Zamanın şartlarına göre, ilkokuldan sonra resmî bir öğrenim görme imkânı bulamamış ise de, o zekâsı, mantığı ve babasının gayretiyle kendisini sürekli yenilemesini bilmiş; Arapça, Farsça ve Edebiyat bilgisini ilerletmiş; bunları da şiirlerinde usta ve kıvrak bir üslup ile kullanma seviyesine gelmiştir. İlim öğrenmeye ve kitaba olan merakı, O'nun gözlerini çevredeki kağıt parçalarına mıhlamıştır. Bir defasında Darende'deki bir leblebicinin kıymetli bir kitabın yapraklarını satış için külah olarak kullandığını görünce, onu almak istemiş ve

cebinde yeterli para olmadığını fark edince, hemen evine dönmüş, kıymetli bir eşyasını satarak kitabı satın almıştır. Yeri ve zamanı gelince evindeki hayvanını bile satarak elde ettiği kitaplardan "Hacı Hulûsi Ateş, Şeyhzâdeoğlu Özel Kitaplığı"nı kurmuştur. Bu kütüphanede el yazması, taş baskısı, çeşitli dil ve konularda birçok eserler mevcuttur. Doğunun kültür hazinesi olarak da bilinen kütüphanesi, akademik çevreler tarafından sıkça ziyaret edilen mekânlardandır. Yazma eserleri antika değerinde olup bir başka nüshası bulunmayan ya da az bulunan eserler de mevcuttur. Muhyiddin-i Arabî gibi birçok şahsiyetin kendi el yazması olan eserleri, araştırmacı ve akademisyenlerin dikkatini çekmektedir. Ecdattan Darendeli Bakâi'nin Kerbela olayını nazmen anlattığı el yazması eser de bunlardan biridir. Bu değerli kitapları temin ederken Osman Hulûsi Efendi büyük fedakârlıklarda bulunmuştur.

Daha gençlik yıllarında beldesinin her türlü problemi ile ilgilenmiş, bizâtihi kendi gayretleriyle elektrik, su, köprü ve yol gibi hizmetlerin yapılmasında öncü olmuş ve gayret göstermiştir.

Çocukluğu ve gençliğinde çok iyi bir güreşçi ve yüzücü olduğu söylenen Osman Hulûsi Efendi, babası tarafından geçimini temin etmesi için bir marangoz yanına çırak verilmiştir. Hatta Şeyh Hamîd-i Veli Camii'nin çatısını bizzat yapacak derecede ağaç işçiliği hünerini geliştirmiştir. Ayrıca özel kitaplığındaki yazma ve basma kitapları bizzat ciltleyecek kadar mahir bir ciltçi ve iyi bir şirâze örücüsü idi. Mühür kazımak, matbaacılık, dizgi, baskı ve oymacılıkta da uzman olduğu bilinen Osman Hulûsi Efendi'nin6 sanatkâr bir kişiliğe, ince bir ruh yapısına ve iyi bir estetik anlayışına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

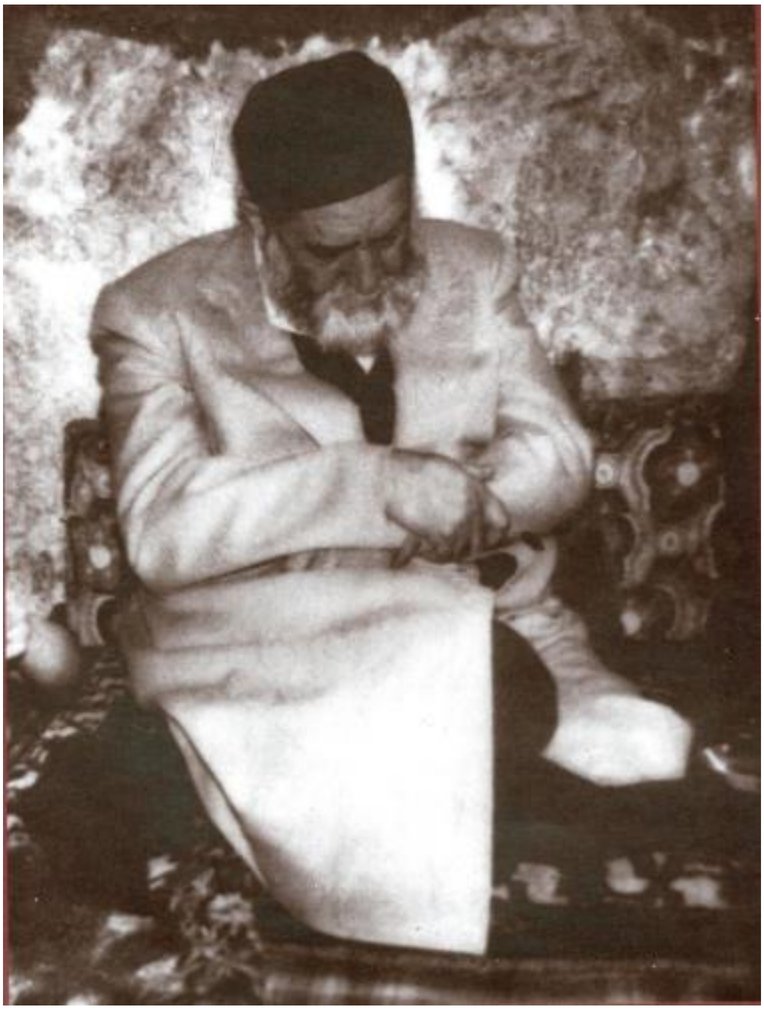
Dolu ve meşakkatli bir hayat süren Osman Hulûsi Efendi, hayatları boyunca İslâm'a kuvvetle yapışmış, ondan taviz vermemiştir. Daha çocuk denilecek yaşta iken, Tarikat-ı Nakşibendiyye meşâyihlerinden Gavs'ül-âzam İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi (kaddesellâhü sırrahu'l azîz)'ye intisab etmiş ve daha küçük yaşta itibaren hizmetinde bulunma şerefine ermiştir. Mürşidi de onu çalışkanlığı, ahlâkı, fazileti, anlayışı ile zaman zaman takdir etmekten geri durmamıştır.

2 Ağustos 1969'da Hakk'a yürüyen İsmail Hakkı Toprak Efendi'den sonra boşalan meşihâtın bir makamına/koluna ancak 1983 yılında zahiri hakikatiyle ifşâ kılabilmiştir. Her ne kadar daha önceden alındığını bahsedenler olduysa da, Hulusi Efendi dünya kelamı ile, **"bu vazife bizdedir"** diye hiçbir kelam-ı güzidesi vakî değildir. Olmayana vardır/yoktur demekle yapılan hareket ile fitne-baz kişilerin bir çok kurbanı olduğunu da bu arada söyleyelim. Bu bir hakikattir. Bu meselenin gerçekçi delili umumun gözü önündedir. Hulusi Efendinin ismini ilave ederek ilk defa 1983 yılında yazdığı silsile-i şerifte görebiliriz. Bu zaman aralığı Hulusi Efendiye bir noksanlık getirmediği gibi azizanın mesleğindeki arınmanın vukuuna işaret kabul edilmesi gerekir.

İsmail Hakkı Efendi (kaddesellâhü sırrahu'l azîz)'nin cübbe, gözlük, asa, heybe, saat, nüfus cüzdanı gibi birçok şahsi eşyaları da muhafazası mevzusu ise Hulusi Efendinin şeyhine kadirşinas olmasındandır. Eğer O'nun bu memduh hareketi olmasa idi zamanın içinde bu eşyaların kaybolmasına ve zayiine neden olurdu. Bu kıymetli ve manevî değer arz eden eşyalar H. Hulûsi Ateş Şeyhzadeoğlu Kitaplığında özel bir bölmede muhafaza edilmektedir.

1914'te başlayan dünya hayatı 1990'da sona ermiş, 76 yıllık ömründe bir insanın yapması hayli güç işleri başararak gerçek âlemine göçmüş; geride büyük eserler bırakmış, sadaka-i cariyeler ihdas etmiştir. Allah Teâlâ ondan razı olsun.

http://hulusiefendivakfi.org.tr/sayfa.asp?D=1&Syf=102

Es-Seyyid Osman Hulûsi Ateş Efendi

PHİLOMENA / Umudun Peşinde (2013)

Yönetmen: Stephen Frears

Senaryo: Steve Coogan, Jeff Pope, Martin Sixsmith

Ülke: İngiltere, ABD ABD, Fransa Fransa

Tür:Biyografi, Dram

Vizyon Tarihi: 09 Mayıs 2014 (Türkiye)

Süre: 98 dakika

Dil: İngilizce

Müzik: Alexandre Desplat

Oyuncular Judi Dench, Steve Coogan, Sophie Kennedy Clark, Mare Winningham, Barbara Jefford

Özet

Filmde evlilik dışı doğduğuna inanılan ve bu nedenle evlatlık verilen bir çocuğun annesi olan Philomena Lee'nin çabaları anlatılıyor. Kilisenin doktrinine uygun olarak, kadın oğlunun nerede olduğunu araştırmayacağına dair bir sözleşme imzalamıştır. Yıllar sonra İngiltere'de bir aile kurduktan sonra, Philomena uzun zamandır kayıp olan oğlunu birlikte bulmaya karar vereceği bir BBC muhabiriyle tanışır.

Yorumlar

Doğumumdan birkaç ay sonra annemle babam ayrılmış. Ne hikmetse üç dört aylık bebeği anneme vermemiş mahkeme. Babaannem büyüttü beni. Babam da zorunlu görev sebebiyle uzaktaydı. 15 yaşına kadar annemi hiç görmedim. Annemin yanımda olmadığını hissettiğim ilk andan itibaren bütün olanlardan annemi sorumlu tuttum. Bir anne yaşına değmeyen evladını nasıl bırakıp giderdi ki, nasıl boşanırdı. Ve nihayetinde Philomena'yı izlerken yeniden hatırladım onunla ilk karşılaşmamızı, suçlayışımı, yüzüme bakarken ki hıçkırışını, gözyaşları içinde bana sarılışını. Ne kadar zordu kim bilir onun için. Yıllarca izin verilmemişti oğlunu kucaklamasına. Okula gittiğim zamanlarda yolun köşesinde beklerdi bir kadın beni, oğlum ben annenim derdi. beni kaçıracak sanır, korkar kaçardım. Bir anne için bunu yaşamak zorunda kalmanın ona nasıl acı çektirdiğini çok sonra anladım.

Peki aslında ne oldu?

Suçlu kim?

bir suçlu varsa ortada bu durumdan sorumlu. Ne yapabilirim? İşte Philomena'da bu sorulara cevap arıyor ve Buldum dediği an, başladığı noktaya geri dönüyor.

Philomena gibi affedebilmek isterdim. Öylesine derin bir hoşgörüyü içimde taşıyabilmek. Kim bilir belki birgün o da olur.

Philomena'nın çektiği acıyı hissediyorum. Annemi daha iyi anlıyorum. . İzleyin bu filmi. ve annenizi çok ama çok sevin.

**

harika bir film, gerçek bir hikaye... aşırı duygusal olmasına rağmen film kendine has tatlı bir anlatımla sizi gözyaşlarına boğmuyor bir yandan da tanrının varlığı, din, dini kullanarak insanlara eziyet edenler, onları kullananlar, siyaset ve onun iki yüzlülüğü (bir partide üst düzey bir çalışan bir gay ama parti politikasında eşcinsellere yer yok) gibi her zaman karşımıza çıkan olgulara atıfta bulunuyor ayrıca empati ve onun yoksunluğu aynı anda anlatılıyor ben filmi çok çok beğendim herkese tavsiye ederim son birkaç yıldır gerçek hikayelerden alınma,esinlenilme harika filmler izledik umarım devam eder böyle...

**

Philomena, bu yıl Nebraska ile birlikte izlediğim en iyi biyografiydi. Karşılaştırılacak filmler değiller tabi ki. Birisi amaç arzusunu diğeri ise geçmişte kaybedilenler için bir arayışı odak noktasına alıyor.

Oscar'ı ben verseydim eğer 'en iyi uyarlama senaryo' dalında 12 Yıllık Esaret'i değil Philomena'yı tercih ederdim.

**

Philomena, 60'ların ortasında yaşlı bir bayandır. Gençliğinde anlık bir ilişki sonucu hamile kalmıştır. Bağlı olduğu kilise çocuğunu ondan ayırmış ve evlatlık vermiştir. 50 yıl sonra Philomena, gazeteci Martin Sixsmith ile birlikte çocuğunu bulmaya karar veriyor. Ateist ve olabildiğince realist olan Martin'in iyi bir hikaye umuduyla Philomena ile birlikte hareket ederken, istemese de onun durumuna acır ve onunla duygusal bir bağ kurar. Ayrıca film boyunca aralarında tanrının varlığına dair tartışmalar geçer.

Hiç kuşku yok ki bir nevi dedektiflik hikayesi kıvamında ilerleyen filmin en can alıcı noktası, Philomena'nın olanlara karşı kayıtsız(belkide fazlasıyla kayıtlı ama sakin) tutumu ve sadece hikaye için bunu yaptığını zanneden Martin'in öfkelendiği sahne.

Bu sahne öyle muhteşem bir diyalogla süslenmiş ki kalitesini saniyeler içerisinde izleyiciye gösteriyor. Seyirci olarak kendinizi duygusal yönden Martin'e yakın hissediyorsunuz ve Philomena'nın tavrı karşısında ne kadar aciz olduğunuzu fark ediyorsunuz.

Tabi seçimler dünyasındayız. Aciz de olsan, yanlış da olsan bir şeyi seçiyorsun. Filmin bu seçiminizi size sorgulatacağından şüpheniz olmasın! Yılın en iyilerinden bu filmi kaçırmayın!

http://www.turkcealtyazi.org/mov/2431286/philomena.html

BEYAZPERDE ELEŞTİRİSİ Alper Turgut

Tehlikeli İlişkiler, Sensiz Olmaz ve Kraliçe gibi iyi filmleri dışında, vasat yapıtlara da imza atan, yani ayarı pek tutturamayan İngiliz yönetmen Stephen Frears, bu kez kariyerinin en sağlam işlerinden biriyle geri dönüyor. Dört dalda Oscar için yarışan, pek çok ödül kazanan ve İstanbul Film Festivali'nin de en çok izlenen filmi olan "Umudun Peşinde" (Philomena), gerçek bir hayat hikâyesinden uyarlanan, hüzünle tebessümü buluşturan, din odaklı bağnazlık, merhametsizlik ve vicdansızlık hakkında kafa yorduran bir yapım bu, bahtsız analar ve onlardan kopartılan çocuklarına dair.

Filmin başrollerini 80 yaşındaki büyük aktris Judi Dench ile bir dramı bile hafifletecek yetenekteki komik adam Steve Coogan sırtlıyor. Özellikle filme de adını veren Philomena rolündeki Judi Dench, resmen döktürüyor. Kibirli, öfkeli ama iyi niyetli bir entelektüeli ustalıkla canlandıran Steve Coogan, filmin aynı zamanda senaristlerinden biri, belirtelim. 50

yıl sonra ondan çalınan oğlunun peşine, işsiz kalmış bir gazeteciyle düşen bir annenin yaşadıkları, filmin ana ekseni, inanan ve inanmayan arasındaki çatışma ise, filmin tali meselesi… Ancak bu çatışma, tartışma sert ve keskin köşeli değil, esprilerle rahatlatılıyor, akıcı bir hale dönüştürülüyor. Hâlihazırda mevcut olan ağır bir dramı kanırtarak, aman ağlatayım, acilen mendil aratayım kolaycılığına kaçmıyor film, istismardan medet ummuyor. Devamında bu bir yol filmi ve bu yolculuk, aynı zamanda içsel de… Zaten ötesi; güzel bir müzik, naif bir işçilik ve insana dair güzellik…

Umudun Peşinde'yi seyrederken 2002 tarihli ve benzer içerikli "Günahkar Rahibeler" (The Magdalene Sisters) filmini hatırladım, Katolik Kuzey İrlanda'nın, en karanlık yüzü, tekrar karşıma çıktı. Al şehvetin büyüsüne kapıldı, bak çok büyük bir günah işledi, şimdi tövbe etmeyi öğrenmeli diyerek, çamaşırhanelere, bakımevlerine tıkıştırılan, 'kutsal' kilisenin gözetimine, hayli muhafazakâr ve harbiden gaddar tiplerin insafına bırakılan genç kızlarının gerçek öyküsüdür bu, sayıları 30 bini aşan bu mağdurlar, asri zamanların mezhep köleleridir, ne yazık ki…

Hamile kaldığı için toplumca aşağılanan, ailesince dışlanan, ziyadesiyle yoksul ve gencecik anne adayları, yaşamadıkları cinselliği, yaşayan hemcinslerine nefret olarak kusan, kalbinin attığı yeri unutan rahibeler… Kötü ve zor şartlarda doğurmak zorunda kalanlar, bebeğini veya kendi canını kaybetmediyse, asıl zulüm başlamak üzeredir, kilise para kazansın diye, çocuklar, zenginlere evlatlık olarak verilir. Sonrası çaresizlik, haksızlık, insanlık adına utanç hissi, kadının tükenmişlik hali… İnsanın insana ettiğine, bitmeyen zulmüne, işkencesine, kinine, öfkesine, nefretine, Allah'ı karıştırmak istemesi, yaratan adına ceza kesmeye yeltenmesi, en büyük günah olsa gerek. İnanıyorsan, bağışlanacağın makam bellidir, inanmıyorsan, affedilmek gibi bir ihtiyaç da duymuyorsun demektir. Peki, sevişmeyi yasak, zevki yasak, kadını meta, kadını düşkün, kadını günahkâr gören, ahlak bekçisi erkekler ve erkekleşmiş kadınlar, bu var olmayan hakkı nerede buluyorlar? Haftanın en iyi filmi, kesinlikle seyretmeli.

Filmden

Tanrı bize neden cinselliği arzulamamızı sonra da bu arzuya karşı koymamızı ister ki?

Her şeye gücü yettiğinden canı sıkılıp bunu hafifletmek için mi böyle garip bir oyun uydurdu?

Kafamı karıştırır hep. Oldukça zeki olduğumu sanırım, üstelik.

Belki de değilsin.

**

. Günah çıkarmak istiyorum. Yolun üstünde bir kiliseyi geçtik.

Neden günah çıkarmak istiyorsun?

- Günahlarımı çıkartmak için tabii ki .

- Ne günahları?

<u>228 Yazılar</u>

Asıl Katolik kilisesi günah çıkartmalı, senin değil. "İşlediğim günahlar için beni affet peder." "Bir sürü genç kadını istememelerine rağmen hapsettim." "Onları köle gibi çalıştırdım ve bebeklerini en yüksek fiyat verenlere sattım."

- Umarım tanrı seni şu an dinlemiyordur .

- Böyle bir Tanrıya inanmıyorum .

**

- Bak, şimşek-mimşek yok .

- Neyi kanıtlamaya çalışıyorsun. Hiçbir şeyi. Sadece mutlu ve huzurlu bir hayat için dine ihtiyacın yoktur. Mutlu ve huzurlusun, değil mi?

Ben gazeteciyim Philomena. Bizler soru sorarız Bize doğru denildi diye ona inanmayız. İncil ne der peki?

"Görmeden inananlara ne mutlu" .

- Yaşasın körü körüne inanç ve cehalet!

- Peki sen neye inanıyorsun?

Herkesi eleştirmeye ve ukala olmaya mı?

İstediğinde fotoğraf çekmeye mi?

Geçen gün Türkiye'deki deprem hakkında hicivci bir gazetede komik bir başlık gördüm. **"Tanrı yine teröristleri geçti."** Tanrı beni bırakıp, neden binlerce masum insanı aniden temizleme ihtiyacı duydu ki?

Oradayken bunu sormalısın. Muhtemelen **"Gizemli bir şekilde hareket ediyorum"** diyecektir. Hayır, sanırım senin tam bir embesil olduğunu söyleyecektir.

**

- Merhaba, Sally .

- Elindekileri dök bakalım?

- Bil bakalım ne oldu. Hem Reagan hem de Bush yönetiminin kodaman hukukçusuymuş. Dalga geçiyorsun?

Bu inanılmaz. Aynı zamanda, AIDS'ten ölen gizli bir eşcinselmiş. Hafta sonu baskısı için mükemmel! Ve... onunla tanışmışım .

- Onu tanıyor musun?

- Evet. O halde kişisel bir bakış açısı var. Evet, açılardan biri o. Ancak insanlar ona ne olduğunu öğrenmeli .

- Ortada büyük bir adaletsizlik var .

- Kötü rahibelerden ne haber?

Onlara ne olmuş?

Hala oradalar, bir yere gitmemişler. Sadece, biraz daha şeytanlar. Bu çok iyi, Martin. Seni birazdan arayacağım.

**

Buraya girmeniz yasak!

Öylece içeri giriverdi. Bu tamamen uygunsuz bir davranış.

Rahibe Hildegarde, sana zarar vermeyeceğim. Sadece birkaç soru sormak istiyorum.

Philomena Lee'nin arkadaşıyım. Oğluyla seni bir filmde gördüm.

Birbirlerini aradıklarını biliyordun. Neden onları ayrı tuttun?

Derhal buradan ayrılıyorsun, yoksa güvenliği çağıracağım. Sorumu cevaplamadan buradan ayrılmam. Ne?

Bu tavırların son derece iğrenç. **Asıl iğrençlik ölen bir adama yalan söylemektir.** Ölmeden önce annesiyle geçirebileceği çok değerli zamanı verebilirdiniz. Ama siz vermemeyi seçtiniz. Asıl iğrençlik budur.

Gidelim Rahibe Hildegarde, bunları dinlemek zorunda değilsiniz .

- Hıristiyanlığa pek uymadı, değil mi?

- Dur biraz! **Sana şunu söyleyeyim cinsel ilişkiye girmeme yeminimi tuttum, ömrüm boyunca tuttum. Nefsine hakim olmak ve bedensel isteklerden utanç bizi bunlar tanrıya yaklaştırır. Bu kızların kendilerinden ve şehvetlerine hakim olamamaktan başka kimseyi suçlamaya hakları yok.**

Rahibe Hildegarde, lütfen. Seks yaptıklarını mı kastediyorsunuz?

Olan olmuş. Bu konuda şu an ne yapmamızı bekliyorsun?

Hiçbir şey. Yapılacak ya da söylenecek hiçbir şey yok. Oğlumu bulduğum için buraya geldim .

- Martin .

- Dur biraz. Ne yapabileceğini söyleyeyim. Özür dilemeye ne dersin?

Af dile ve olanları örtbas etmeyi bırak. Çık ve doğumda ölen anne ve bebeklerin mezarlarındaki bütün çöpleri ve yabani otları temizle.

Istırapları günahlarının kefaretiydi. Onlardan birinin annesi 14 yaşındaydı!

Martin, bu kadarı yeterli!

Yargılayanım yüce tanrı olacak, senin gibiler değil. Gerçekten mi?

Bence şu an burada olsaydı, şu lanet tekerlekli sandalyeni tekmeler.. .

- kalkıp yürüyemezdin.

- Yeter artık! Özür dilerim. Böyle bir rezalet çıkarmamasını istemiştim.

Neden özür diliyorsun ki?

Anthony ölürken ona senden söz etmediler bile. Olanlar benim başıma geldi, senin değil. Yaptıklarım benim isteklerimdi. Olanlar benim seçimimdi! Bir şey yapmayacak mısın o zaman?

Hayır. Rahibe Hildegarde sizi affettiğimi bilmenizi isterim. Bu kadar basit mi?

Bu kadar basit. Olanlar acı verici, benim için çok acı verici. Ama ben insanlardan nefret etmek istemiyorum. Senin gibi olmak istemiyorum. Şu haline bak. Ben kızgınım. Çok yorucu olmalı.

Rahibe Claire, beni oğlumun mezarına götürme lütfunda bulunur musun?

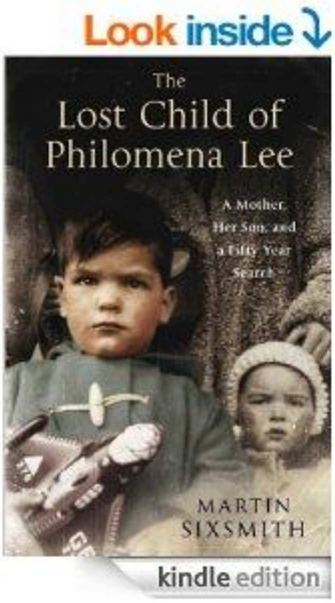
Pekala ben sizi affedemeyeceğim.

**

http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2009/sep/19/catholic-church-sold-child

Martin Sixsmith 2009 yılında **"Philomena Lee'nin kayıp çocuğu"** kitabını yayınladı. Binlerce evlatlık İrlandalı çocuk ve onların "utanmış" anneleri birbirlerini aramaya devam ediyor. Philomena Lee Güney İngiltere'de çocukları ve torunlarıyla yaşıyor. Roscrea'daki oğlunun mezarını ziyaret etmeye devam ediyor. Martin Sixsmith, şu an yazar ve radyo-televizyon yayımcısı olarak çalışıyor. Rus tarihiyle ilgili birkaç kitap yayınladı.

****

İzledim / Philomena

"12 Yıllık Esaret", Düzenbaz" ve "Sınırsızlar Kulübü"nden sonra, yine gerçek ve çarpıcı bir film ile karşı karşıyayız. Adını başrol karakterinden alan "Philomena" aralarında "En İyi Film" ve "En İyi Kadın Oyuncu"nun da bulunduğu tam 4 dalda Oscar adayı.

"Philomena" öncelikle bir anne-oğul hikayesi. Sevgi, hasret, çaba gibi insanı acıtan pek çok duygunun yoğun olarak işlendiği bir film. Ama en baskın duygu -izleyene de yoğun olarak geçen- "çaresizlik"

İrlanda'nın küçük bir kasabasında Philomena, panayırda tanıştığı bir yabancıdan hamile kalır.
O zamanların tutucu İrlanda'sında evlilik dışı hamilelikler oldukça kötü karşılanmaktadır. Anne ve babasını küçükken kaybeden genç kadının çaresizce başvuracağı tek yer Roscrea kasabasındaki bir manastırdır.

Burada kendine ve çocuğuna bakılacağı duygusuyla yerleşen Philomena, bir süre sonra bu manastırda hiçbir şeyin düşündüğü gibi olmadığını fark eder. Buraya sığınan genç kadınların bebeklerini, manastıra yüklü bağışta bulunan ailelere ~~satan~~ evlatlık veren bu adanmış insanlar, böylece günahkar annelere de gereken cezanın verildiğini düşünüyorlar.

Oğluna ait elinde sadece küçücük bir fotoğraf bulunan Philomena, bir politika muhabiri sayesinde arayışına başlar. Gazeteci Martin Sixsmith için, bu acı hikaye kariyerinin yeniden canlanması demektir.

İrlanda'dan Amerika'ya uzanan bu arayışta, Sixsmith giderek bu hikayeye duygusal açıdan bağlanmaya başlar ve artık bu çaresiz kadının oğlunu bulmak tek amacı haline gelir.

Aslında konu itibarıyla film, kilise (ve dolayısıyla din) kavramına ciddi bir eleştiri getiriyor. Din adı altında insanlara reva görülen eziyetler, acımasız rahibeler, insan hayatından daha kutsal kabul edilen sıkı kurallar, izlerken gerçekten canınızı acıtıyor.

Ama Philomena'nın kendisine bunca acıyı çektiren bu insanlara karşı hala kin ve nefret duymaması "Her inançlıyım diyen iyi bir insan mıdır?" sorusunun cevabı olarak da kabul edilebilir. Özellikle filmin son sahnelerini izlerken kendinizi benim gibi sinir küpü içinde bulabilirsiniz :-s

Bu filmdeki rolüyle İngiliz oyuncu Judi Dench "En İyi Kadın Oyuncu" Oscar adayı. Kendisi Meryl Streep ve Helen Mirren gibi zamansız oyuculardan biri. Bu rolüyle Oscar alır mı bilinmez ama onu izlemek her daim keyifli.

Gazeteci rolünde "Lies and Alibis" filminden de hatırlayacağınız Steve Coogan soğuk tiplemesiyle, İngiliz espri anlayışının güzel örneklerini sergiliyor! Bu iki isim dışında diğer rollerde Barbara Jefford, Sophie Kennedy Clark, Peter Hermann ve Sean Hess yer alıyor.

Martin Sixsmith'in "Philomena Lee'nin Kayıp Çocuğu" (The Lost Child of Philomena Lee) kitabından sinemaya uyarlanan filmin yönetmeni ise "Benim Küçük Çamaşırhanem" (My Beautiful Laundrette), "Sensiz Olmaz" (High Fidelity) ve "Kraliçe" (The Queen) gibi pek çok başarılı filmde imzası olan Stephen Frears.

Mücadele dolu, gerçek bir yaşam öyküsüne tanık olmak isterseniz şayet, "Philomena" tüm saflığı ve duygusallığıyla sizleri bekliyor olacak...

Erişim: http://mor-rimel.blogspot.com.tr/2014/02/izledim-philomena.html

RAINER MARIA RILKE' NİN "MALTE LAURIDS BRIGGE'NİN NOTLARI" ADLI ESERİNDE RUHBİYOGRAFİSİ

Hzl: Cumali YEŞİL

Kısaltılmış Alıntı

ÖNSÖZ

Çalışmamızda Rainer Maria Rilke'nin "Malte Laurids Brigge'nin Notları" adlı eserinin ruhbiyografisi incelenmiştir.

20. yüzyılın en önemli yapıtlarından biri olan "Malte Laurids Brigge'nin Notları" adlı eserin Freudiyen bakış açısıyla arkaik kazılar yaparak bilinçaltına inmeye çalıştık. Eseri yazar Rainer Maria Rilke ve Malte adlı kahramanının yaşadıkları dönemi, aile yapılarını, ekonomik düzeylerini de göz önünde bulundurarak psikanalitik yaklaşımla inceledik. Bu konuyla ilgili olarak gözden geçirdiğimiz çalışmalarda daha çok karakter analizlerinin yapıldığını okuduk. Bu çalışmalarda amacın karakter analizi olduğunu gördük. Biz de çalışmamızda karakter analizinde bulunduk, fakat karakter analizini amaç değil araç olarak algıladık. Çalışmamızda yer yer yakın okuma yöntemini kullandık. Öncelikle Rilke'nin biyografik eserlerini irdeledik. Sonra Selçuk Budak, O.A.Gürün gibi yazarların Psikoloji sözlüklerini taradık ve bu konuyla ilgili dağarcığımızı genişletmeye çalıştık. Lisans döneminde tanıştığımız Sigmund Freud, Carl Gustav Jung, E. Fromm gibi yazarların kuramsal boyuttaki eserlerini yeniden okuduk. **Özellikle Freud'un "Olgu Öyküleri" ile "Rüya Yorumları", Normann N. Holland' ın "Psikanaliz ve Shakespeare" ile Yılmaz Özbek' in "Edebiyat ve Psikanaliz" gibi eserlerini okuduk ve analizin nasıl yapıldığı hususunda bilgi edindik.** Eseri okuyup belirgin bir şablon elde ettik. Sonra yazarla ilgili araştırmalarımızı derinleştirdik ve literatür taraması yaptık. Bu araştırmaları Malte'de elde ettiğimiz bulguları Rilke'nin yaşamıyla karşılaştırarak yaptık. Anı ve mektupları öncelikli olmak üzere ikincil eserleri de gözden geçirdik. Çalışmamızda da görüleceğe üzere yazarın özellikle Lou Andreas Salome ile mektuplaşmaları bize faydalı oldu. Neredeyse tüm biyografik unsurları bu mektuplaşmalardan elde ettik. Özellikle anı ve mektuplardan yararlanmamızın sebebi kurmaca olmamalarıydı. Amacımız yazarla ilgili somut donelere erişmekti. Yazarın toplumdaki yeri, davranışları, okuduğu ve hayran olduğu sanatçılar başta olmak üzere yazarın özel hayatını yakından okuduk. Bu arada eserle ilgili daha önceden yapılan Erich Simenauer'in "Legende und Mythos" adlı eseri ile Peter Priskil'in "Freuds Schlüssel zur Dichtung Drei Beispiele: Rilke, Lovecraft, Bernd" gibi eserleriyle karşılaştık ve bunları okuduk. Özellikle Erich Simenauer'in eseri çalışmamıza ışık tutmuştur. Simenauer'in (Prof.Dr.med.Erich Simenauer) asıl mesleğinin uzman doktorluk olması ve alanının psikiyatri olması Malte romanındaki bulgularımızı güçlendirmiştir. Eserde irdelediğimiz ve açımlamaya çalıştığımız birçok paragraf ve cümlelerde semptomları belirlemede ve ad koymakta Simenauer'den faydalandık. Simenauer ayrıca Rilke'nin biyografik özelliklerine de yer verdiğinden bu ikincil kaynak bizim için rehber olmuştur. Priskil'in çalışması da "Malte Laurids Brigge'nin Notları"nı yakından ele aldığından bizim için çok faydalı oldu. Söz konusu olan eser bazı bulgularımıza dayanak ya da yol gösterici oldu. Bazı durumlarda Priskil'in yazdıklarıyla ters düştük. Örneğin çalışmamızda yer verdiğimiz ve Malte'nin masa altında gerçekleştirdiği olayı Priskil "mastürbasyon" eylemi olarak algılamıştır. Fakat biz bunun salt mastürbasyon eylemi olmadığını mastürbasyona fantezilerin değil

gerçek görüntülerin eşlik ettiğini belirttik ve bunu elde ettiğimiz bulgulardan yola çıkarak "seyir" olayı olarak sunduk. Bulgularımıza aynı zamanda Freud'un "Da Vinci" ile ilgili yazısında ön plana çıkan ve derin psikoloji jargonunda yer alan, Simenauer'in de sıklıkla değindiği "gerileme, yüceltme" gibi kavramlar da rehberlik etmişlerdir. Freud' un söz konusu yazısında ön plana çıkan bu kavramlarla yakından ilgi kurduk ve zorunlu olmasa da bu kavramların çalışmamıza uyduğunu bulguladık. Çalışmamızda ön gördüğümüz ve ilginç bulduğumuz husus ise eserden hareketle yazarla kahraman arasındaki ilişkinin ve benzerliklerin belirginleşmesi olmuştur.

"Giriş" bölümünde açıklamaya çalıştığımız "rubiyografisi" kavramına Yılmaz Özbek'in "Psikanaliz ve Edebiyat" adlı eserinde rastladık. Doktora öğrenimi ders aşamasında danışman hocamla bulunduğumuz istişarelerde konuyla ilgili olarak olgunlaşma süreci de başlamış oldu. Saptamalarımız daha çok bu alanda kuramsal çalışmaların yapılmış olmasıydı. Bizim çalışmamız ise kuramsal olan ile kılgısal olanı bir potada buluşturdu.Genellikle üstünkörü geçilen unsurlara odaklandık.

Erzurum-2010
Cumali YEŞİL

GİRİŞ

Edebiyat ile psikanaliz konusunda ciddi bir biçimde ilgilenen bilim adamı hiç kuşkusuz Sigmund Freud'dur. Ruhçözümcünün sanatla, yazınsal yapıtlarla uğraşması ilk defa Sigmund Freud'un Sanat ve Sanatçılar Üzerine isimli yapıtı ile başlamıştır.[4] Freud'un bilinçaltı başta olmak üzere cinsellikle ve dışavurum kuramlarıyla ortaya koyduğu düşünceler yine bizzat Freud'un önderliğinde edebiyata uygulanmıştır. Freud, düşüncelerini geliştirirken Antik Yunan Edebiyatı ve mitolojiden de beslenmiş ve ortaya koyduğu düşünceleri mitolojideki birçok örnek olayla bağdaştırarak dile getirmiştir. Oedipus ve Elektra kompleksleri, narsizm Freud'un mitolojik anlatılardan yola çıkarak açıkladığı birkaç örnektir.

Freud'un ortaya koyduğu düşünceler başta William Shakespeare olmak üzere Kafka, Dostoyevski, Robert Musil, Flaubert, Thomas Mann, Albert Camus, Proust gibi yazarlar ve eserleriyle birlikte Leonardo Da Vinci, Michelangelo, Picasso ve Dali gibi ressam ve diğer birçok sanatçılarla ilgili çok ilginç sonuçlara varılmış ve bu sanatçı ile eserleri yeniden ama psikanalitik bir gözle okunmaya çalışılmıştır. Bu alanlarda birçok araştırma yapılmış ve günümüze kadar oldukça ilginç sonuçlar elde edilmiştir. Bu konu Erich Fromm, Karen Horney, Carl Gustav Jung, Jacques Lacan gibi yetkin insanlar başta olmak üzere birçok bilim adamını yakından etkilemiştir.

Çoğu insan Freud'un salt yapıtı ele alarak yazara soğuk yaklaşmış olduğu düşüncesini ortaya atmıştır. Bu Freud'un ürünü çok ciddiye alıp yazarın yaratım sürecinin inceliklerine yabancı kaldığı düşüncesinden kaynaklanmıştır. Oysa durum bundan çok farklı olmuş ve savunulanların aksine Freud yazarı salt psikopatolojik bir travma içerisinde görmeyip yaratıcılığın psikopatolojinin dışında da ele alınabileceğini ve bunun genel anlamda psikodinamik ile yakından ilgili olduğunu savunmuştur. İnsanın bedeniyle ruhu arasındaki ilişkiyi, ruhunun gizem dolu yanlarını, bilinçdışını tanımaya yönelik bu çalışmalar karanlıkta

---

[4] Ahmet Sarı, *Sanat ve Normaldışılık,* Salkımsöğüt Yayınları, Ankara, 2006, s.41

kalmış noktaları açığa çıkarma bakımından da ayrıca bir öneme sahiptir.

Prof.Dr. Yılmaz Özbek "Edebiyat ve Psikanaliz" adlı eserinin sunuş kısmında bu alanın neden bu kadar çekici olduğunu, bu konuya neden ürkek yaklaşıldığını ve bu alanla ilgili zorlukları açıklar: "Kuram olarak varlığından hep söz edilen, ancak yapıt çözümlemesinde pek kullanılmayan psikanalitik yaklaşım yöntemine araştırmacıların ilgisini çekmek istiyoruz. Uygulamaya yönelik bir eğilim yaratmak doğal olarak akşamdan sabaha oluşturulacak birikimle sağlanamaz. Psikoloji bilim dalında bir ölçüde derinleşmek, Freud'un savlarını yazın alanında çözümlemeler yapacak düzeyde birikim beklenir araştırmacıdan. Bu da ikinci bir uzmanlık alanında donanımlı olmak demektir. Bu yüzden de bu alana ürkek yaklaşılması doğal karşılanmalıdır."[5] Çok önemli bir alan olmasına rağmen pek az çalışmanın olduğu bu konuyu gündeme getiren Özbek'in eseri bizim çalışmamızın da ana izleği olmuştur. Kuramın kılgısal düzlemde görünür hale geldiği bu alandaki çalışmaları pozitif dayanağı olmadığı gerekçesiyle eleştiren kesimlere bu konuda en iyi cevabı Prof.Dr. Gürsel Aytaç verir: "Edebiyata psikolojiyle yaklaşımda bir anlamda Pozivitizmle yeniden bağ kurulmuş olmaktadır"[6] Edebiyat sosyoloji, felsefe ya da dilbilim gibi alanlarla sınırlanamayacak kadar geniş bir alanı kapsar. Edebiyata felsefeyle, sosyolojiyle, tarihle, teolojiyle ya da fen bilimleri, fizik ve matematikle bakmak kadar psikolojiyle de bakmak bu alanın zenginliğini gösteren bir olgudur. Nitekim psikoloji de Sigmund Freud gibi bir bilim adamı ile onun fikirlerinden hareket eden ya da ona zıt fikirler ortaya atan bilim adamlarının ortak paydada buluştuğu bir bilim dalıdır. Freud'un yaptığı çalışmalardan ötürü Almanya'da saygın bir yeri olan "Goethe Ödülü" nü alması, edebiyat ile psikanaliz konusunda ayrıca bir önem taşır: "1930'da, Freud'a, Frankfurt şehri tarafından Goethe Ödülü verildi. Freud, 2.500 dolarlık para ödülünün 250 dolarını, artık yaşlanmış olan arkadaşı Lou Andreas- Salome'ye verdi. Bu ödül onda karışık duygular uyandırmıştı: geniş bir kesimin dikkatini çekmek ve en eski idollerinden Goethe'yle birlikte anılmak hoşuna gitmişti(...) "[7]

Sigmund Freud insanı merkeze almıştır. Durmaksızın onu ve bilinçaltını anlamaya çalışmıştır. Bunu yaparken de insanın yalnızca patolojik yönüyle kendini sınırlamamış aksine normal olarak kabul edilebilecek olguları da mercek altına almıştır. Sanat ve sanatsal yaratıcılık bunlar arasında en önemli yeri alır. Freud ortaya yeni bir yöntem koymuştur. O yalnızca ruhsal hastalıkları tedavi etmek için ortaya fikirler atmamış, aynı zamanda da insan ruhunun nasıl yapılandığını ve ne tür bir işlevliliğinin olduğunu da merak konusu yapmıştır. Böylece bilinçdışı farklı çevrelerce merak edilmiş araştırılmaya başlanmıştır.

Freud'un edebiyatla alakası psikanaliz yöntemiyle ilgili ortaya koyduğu fikirlerle sınırlı olmayıp, o aynı zamanda da edebiyatı da etkileyerek ona yön vermiştir. Nesnel dünyayı, insan ve onun ruhunu, biyografik unsurları vb. dillendiren edebiyat Sigmund Freud'u keşfettikten sonra onu olumlu ya da olumsuz bir biçimde eleştirerek kendisinde var olan ama daha önce farkında olmadığı bilinçaltını tanıma fırsatını elde etti. İnsana yeniden

---

[5] Yılmaz Özbek, *Psikanaliz ve Edebiyat,* Çizgi Kitabevi, Konya, 2007, s.vıı.

[6]Gürsel Aytaç, *Genel Edebiyat Bilimi,* Papirüs Yayınları, İstanbul, 1999,s. 111.

[7] Louis Breger, *Freud Görüntünün Ortasındaki Karanlık,* Çev: Aslı Biçen, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002,s.429.

bakan edebiyat, onun bilinçaltı ile bilinçaltının derinliklerine inme ve orada bulunan karanlık odaların kilitli kapılarını aralamanın yollarını geliştirmeye başladı. Bunda da epeyce yol aldı. Berna Moran yazar ve onun kişiliğine psikanalizle birlikte farklı bir biçimde yaklaşıldığını belirtir: "Yazarın yaşamına ve kişiliğine gösterilen ilgi yirminci yüzyılda Freud'un etkisiyle yeni ve daha teknik bir biçim almış, psikanalize dayanan yeni bir eleştri yöntemi, sanat eleştirisinde büyük bir yer tutmuştur."[8] Moran, Freud'un düşüncelerinin farklı yaklaşımlar doğurduğunu ve sanata, edebiyata nasıl yaklaşıldığını şu sözlerle açıklar: "Freud'un bilinçaltıyla ilgili buluşlarına dayanan bu yöntemi, bazıları sanatçının psikolojisini, bilinçaltı dünyasını, cinsel komplekslerini v.b. ortaya çıkartmak için; bazıları aynı zamanda bu buluşları eserlerini yorumlamak için kullanmış, yine bazıları da eserlerindeki kişilerin psikolojisini, davranışlarını açıklamak amacıyla bu kişilere uygulamışlardır."[9] Psikanaliz yöntem tüm bunlarla birlikte sanat ile sanatçıyı da sorgulamış ve sanatın varlığını, sanatçının neden yarattığını merak konusu etmiştir.

Sigmund Freud'un E.T.A. Hoffmann'nın "der Sandmann"ı, Goethe'nin eserleriyle ilgili çalışmaları ve Jensen'nin "Gradiva" sıyla ilgili çalışmaları ile "Rüya Yorumu" adlı yapıtları edebiyat bilimi için ayrıca bir öneme sahiptir. Bu alanla ilgili birçok edebi eserle ilgilenen Freud insan piskozu, bilinçaltı ve psikolojik metodlar üzerine yoğunlaşmış ve bu alanda kült eserler ortaya koymuştur. Sigmund Freud sanat ve onun yaratısıyla alakalı insanların kafasında soruların oluştuğunu kendisine problem yapmış ve bu sorulara cevaplar aramıştır: **"Şu sanatçı denen acayip kişinin, bir Kardinalin Aristo'ya sorduğu gibi konularını nereden aldığını, bu konularla bizi etkileyip duygulandırmanın nasıl üstesinden geldiğini, ruhumuzda uyanabileceğine belki hiç ihtimal vermediğimiz heyecanların içimizde doğmasını nasıl sakladığını bilme isteğiyle biz sanatçı olmayan kişiler hep yanıp tutuşmuşuzdur. Sanatçının kendisine sorduğumuzda bize bir yanıt bulup veremeyişi ya da verdiği yanıtın yetersizliği bu yoldaki merakımızı daha da güçlendirmiş, konu seçimini belirleyen koşulları çok iyi tanımamızın, sanatsal yaratı sürecindeki özün derinliklerine enikonu girmemizin bizleri sanatçı yapmada hiçbir rol oynamayacağını bilmemiz de duyduğumuz merakı asla azaltmamıştır."**[10] Freud'un edebiyat ile psikanalizi buluşturduğu en önemli çalışmalarından birisi de Dostoyevski ile ilgili olan yazısıdır. Sigmund Freud, Dostoyevski'nin eserlerinden yola çıkarak yazarın ruhbiyografisine ulaşmaya çalışmıştır. Bunu yaparken sade sorular sorarak işe başlamıştır: **"Dostoyevski'yi suçlular arasına katmaya bizi götüren nedir? Yanıt: Bir kez yapıtları için zorba, cani, bencil tiplerin özellikle yer aldığı konular seçmesi; böyle bir tutum, söz konusu tiplerdeki eğilimleri Dostoyevski'nin kendi ruhunda da barındırdığını kanıtlar."**[11] Freud yazısında Dostoyevski'nin ahlakını sorgular, onun mazoşist yönlerini bulgular. Annesiyle olan ilginç ilişkisine değinir. Dostoyevski'nin biyografik yapısını incelemiş ve çeşitli kaynaklardan onun bilinç kayıpları, kasılmalar ile sara ve depresyondan

---

[8] Berna Moran, *Edebiyat Kuramları Ve Eleştri,* Cem Yayınevi, İstanbul, 1994, s.134.

[9] Moran, Age., s.134.

[10] Sigmund Freud, *Sanat ve Sanatçılar Üzerine,* Çev. Kamuran Şipal, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s.104.

[11] Freud, *Sanat ve Sanatçılar Üzerine*, Age., s.225.

muzdarip biri olduğunu bulgulamıştır. Freud, baba katilinden Oedipus kavramına ulaşmış yine Dostoyevski'nin eserlerinde kahramanın çocukluk yılları ile onun kökensel fantezilerinde kazılar yaparak ilgi çekici sonuçlar elde etmiştir. Freud, Dostoyevski'nin açıkça ifade edemediklerini bastırdığını ve bunları kılık değiştirerek eserinde verdiğini bulgulamıştır. Bundan ötürü bir sanat eserine, yazarın bilinçaltında kalmış isteklerin, arzu ve korkuların sembollerini taşıyan bir belge gibi bakabiliriz.[12]

Sanatı bir dışavurum olarak gören Freud sanatla ilgili kafalarda oluşan bu soruların çözümünü bir soruyla aralamaya çalışır: "Acaba sanatsal etkinliğin ilk dışavurumlarını daha çocuklarda aramaya kalkmakla doğru bir iş yapmış olmaz mıyız?"[13] Freud bu sorusuyla birlikte çocuğun üzerine eğilir ve çocuğun en sevdiği uğraşın oyun olduğunu düşünür. Çocuk ile oyun bağıntısını inceleyen Freud bu ilişkiye yakından bakar: "Oyun oynayan bütün çocuklar, oynadıkları oyunlarla kendilerine özgü bir dünya yaratır; daha yerinde bir deyişle, yaşadığı dünyanın nesnelerini kendi beğenisine uygun olarak kurduğu yeni bir düzen içine yerleştirir, böylece tıpkı bir sanatçı gibi davranır."[14] Freud, sanatçı ile çocuk arasındaki bu benzerlikten ötürü fantazya ve gerçeklik arasındaki ilişkinin de sorgulanması gerektiği görüşünü savunur. Freud'un bu düşüncesinden hareketle sanatçının da tıpkı bir çocuk gibi davrandığı açıktır. Nitekim Freud bu konuyla ilgili daha belirgin bir betimlemede bulunur: "(...); o da kendine bir hayal dünyası yaratarak bu dünyayı pek ciddiye alır, yani zengin bir duygu hazinesiyle donatarak realite'den kesin sınırlarla ayırır onu."[15] Freud'un bu düşüncelerinden hareketle sanatçının özde bir fantezi aleminde dolaştığını rahatlıkla görebiliriz. Aynı zamanda sanatçının çocukluk dönemindeki izlenimleri onun isteklerini, arzularını da yönlendirebilmektedir. Holland, Freud'un sanatsal yaratımıyla ilgili düşüncelerini şu biçimde açıklar: "Yazara özel bazı nitelikleri, poeta nascitur non fit (ç.n. şair olunmaz şair doğulur) olgusunu ya da onun sanatsal teknikleri kullanımını ekleyecek olursak Freud'un sanatsal yaratımın bir tür eşitleme olduğu görüşünü dile getirebiliriz: sanatta yerine getirilen iş, dört "değişken" in bir işlevidir: (a)sanatçının kendisinden gelen doğal yetisi; (b)bir birey olarak bilinçdışında varlığını sürdüren, kendisine özgü ve tüm insanlarla paylaştığı, doğuştan gelme dürtüleri ve bebeklik çağına ait istekleri; (c)yazarın dolaysız yaşantıları ve izlenimleri; (d)kişisel yaşantılarına yeniden işlerlik kazandırıcı, sanatsal teknikleri."[16] Freud'un düşünceleri sanat, edebiyat başta olmak üzere birçok alanda psikanalitik bir devrim yapmıştır. Freud ortaya koyduğu düşüncelerle kendisinden önce tanımlanmış sanat tanımını yeniden betimlemiştir: "Freud'a göre sanat '(birincil planda yaratıcı sanatçının kendisindeki ve ikinci planda onun izleyicilerindeki ve dinleyicilerindeki) doyrulmamış istekleri hafifletmeye yönelik bir etkinliktir.'(10)"[17] Psikanaliz böylece

---

12 Moran, Age.,s.137.

13 Freud, *Sanat ve Sanatçılar Üzerine,* Age., s.104.

14 Freud, Age., s.104.

15 Freud, Age., s.104.

16 Norman N. Holland, *Psikanaliz ve Shakespeare,* Çev. Özgür Karacam, Gendaş A.Ş., İstanbul, 1999, s.23.

17 Holland, Age., s.20.

edebiyatın metin vasıtasıyla yazardan okuyucuya ve seyirciye uzanan bir süreç olduğunu da göstermiştir. Edebi metinlerle haşır neşir olan eleştirmen de bundan dolayı rotasını yalnızca metne değil metin, okuyucu, seyirci ve imgesel olaylara ve bunlar arasındaki komplike etkileşimlere yöneltmiştir. Eleştirmen metin ile onun karakterinin ve yazarının iç çatışmalarını, mutluluğunu, aşkını, nefretini kısaca tüm zihinsel faaliyet ve duygulanımlarını mikroskobik gözüyle yakından okur. Norman N. Holland psikanalitik eleştirmenin bu tutumunu şu biçimde açıklar: "Psikanalitik eleştirmen, kendi disiplinine ait bakış açılarının, sıradan eleştirel çözümlemenin bakış açılarını iç yaşamımızın diline nasıl çevirdiğini göstererek, bu sürekliliği vurgulamak zorundadır. Psikanalitik eleştirmen, bu çeviri aracılığıyla yazarın (ve okuyucunun/seyircinin) yapıtın çocukluk çağına ilişkin malzemesini, moral ve düşünsel temalara ve kendi estetik formuna ulaşacak şekilde nasıl yücelttiğini özetlemiş olmaktadır."[18] Edebiyatla sürekli bir etkileşim içerisinde olan psikanalizin var olanın bilinçdışına, bilinçaltına yaptığı dikey geçişle cesaret, onur, şeref, sevgi, aşk, erdem gibi terimleri de eseri irdelerken yeniden keşfettiği ve tanımladığı su götürmez bir gerçektir. Freud rüyalar ile yazarı ve metnini bir araya getirmeye de çalışmıştır. Rüyalarda görülen birçok varlığın yorumunu yapmış, onlara farklı ama kökensel anlamlar yüklemiştir. Ona göre her rüya gizli arzular içerir. Rüyada olduğu gibi edebi metin de bastırılmış duyguları ortaya koyar. Geriye dönük libido kaynaklı arzular edebi metinlerde dile gelirler. Freud yazarın biz okuyuculara suçluluk duygusu ve utanç duymadan kendi fantezilerini özgürce yaşama fırsatını verdiğine inanır.[19]

Çalışmamızda Sigmund Freud'un id, ego ve süperego gibi kavramlarının yanı sıra derinlik psikolojisinin düşlem, libido, narsizm, gerileme, Oedipus kompleksi, yüceltme, hadım edilme kompleksi, saplantı nevrozu ve travma gibi temel kavramlarını Rainer Maria Rilke'nin "Malte Laurids Brigge'nin Notları" adlı romanında biyografik yöntemi kullanarak yeniden okumaya çalışacağız. Metnin ardında yatanları metnin bilinçaltı olarak görmekteyiz ve bu nedenle de metni açımlarken onun bilinçaltını da açımlamış olacağız. Tüm bunları araştırırken de özellikle Rilke'nin biyografik özellikleri başta olmak üzere eserinde kullandığı imge ve sembolleri ile kahramanının özelliklerini göz önünde bulundurarak yapacağız. Yılmaz Özbek'in biyografik yöntemle ilgili olmazsa olmaz ölçütler olarak gördüğümüz açıklamalarını kılavuz olarak almayı uygun gördük: "1.Yazarın yaşadığı zaman 2.Yazarın yaşadığı çevre 3.Yazarın aldığı eğitim 4.Yazarın yaşadığı dönemin sosyal ve siyasi tarihi 5.Yazarın psikolojisi (ruhbiyografisi) 6.Yazarı yazmaya götüren etmenler"[20]

Bu çalışmada asıl amacımız metni tanımak, yorumlamak ve açımlamaktır. Bunu yapmak içinde Freud'cu yaklaşımı uygun gördük. Ayrıca Özbek'in yukarıda sıraladığımız maddelerini ölçüt olarak almanın sağlıklı olacağını düşünmekteyiz.

Araştırmamızda görünenin içine dalıp görünmeyenleri eserin bilinçaltında kazılar yaparak çözümlemeye çalışacağız. Özbek'in "Yazar farkında olmayarak bilinçaltından da beslenerek

---

[18] Holland., Age., s.444.

[19] Stefan Neuhaus, *Grundriss der Literaturwissenschaft,* Narr Francke A.Verlag, Tübingen, 2009, s.228.

[20] Özbek, *Psikanaliz ve Edebiyat,* Age., s.4.

yapıtına ruh verebilir."[21] sözü çalışmamızda ne kadar dikkatli olmamız gerektiğini de göstermektedir. Eseri yer yer satır satır, sözcük sözcük irdelemenin doğru sonuca ulaşmamız için şart olduğunu düşünmekteyiz. Bu yazar Rilke'den dolayı daha da önemlidir, çünkü Ranier Maria Rilke eserlerinin tümünde yoğun semboller kullanan biridir. Eseri anlamak ve ruhbiyografisini çıkartmak için yazarın biyografik unsurlarını merkeze alıp yazardan yapıta ulaşmanın yollarını aramaya çalışacağız. Bütün bunların üzerinde çalışırken sosyolojik olgular ile tarihi belge ve olayları da göz önünde bulundurmamız gerektiğini, çünkü sosyoloji ve tarihi devre dışı tutarak bir yapıtı çözümlemenin ve yorumlamanın bir takım eksiklikler doğuracağını düşündük.[22] Yazarın kullandığı sözcüklerin rastgele olmadığını, her seferinde göz önünde bulundurmamız gerektiğini düşünmekteyiz. Yine yazarın eserde birtakım sanatçı isimlerine yer vermesini, tarihi yer ve olayları anmasını, dini motifler ve karakterlerin isimleri ile daha birçok ufak ayrıntıları mercek altına almamızın da önemli olduğunu düşünmekteyiz. Yazarın anı kitaplarından, mektuplarından ve ortaya koyduğu şiir, öykü ve tiyatro eserlerinden de yer yer faydalanacağız. Özbek'in "Bir yapıtın çözümlenişi için uygulanacak yöntemi yapıtın kendisi dayatır."[23] sözünden hareketle Rainer Maria Rilke'nin "Malte Laurids Brigge'nin Notları" adlı eserinin ruhbiyografisini çıkartmayı uygun bulduk. Bunu yaparken de eserin doğası gereği psikolojiyi kullanmanın gerekliliğine inanmaktayız. Çalışmamızı özellikle Rilke'nin eseri başta olmak üzere mektupları, anıları yönlendirecektir. Eserin anlatım biçiminin alışılmışın dışında olmasından ötürü bataklığı andıran cümlelerin içinde yok olmamak için öncelikle eser ve yazarla ilgili belli sayıda noktaların konumunu kesin olarak tespit etmek için bu noktaları tepe olarak kabul etmeyi uygun gördük ve her bir noktadan hareketle bir bütüne ulaşmayı düşünmekteyiz. Çalışmamız tüm bunların yanı sıra metnin okura neler kazandırdığı sorusuna cevap verirken aynı zamanda okurun metni nasıl değerlendirebileceğinin de bir göstergesidir. Yazarın bilinçsizce yapmış olduğu edim hatalarının, cümlede kullandığı noktalama işaretlerinin sürekliliğinin nedenleri ile onlara yüklenen anlamlar yazarla birlikte aynı zamanda okuyucunun da bakışının sınırlarını betimlemediğini ortaya koyan çalışmamız bu anlamda okuyucuya da kuşbakışı bakmamıza aracılık etmektedir.

Eserde yaptığımız saptamalardan hareketle çoğu bölümde ayrıca Hegel'in köle-efendi diyalektiğine de göndermede bulunacağız, çünkü elde ettiğimiz veriler bunu zorunlu kılmıştır. Hegel "mutsuz bilinç"i "Mutsuz bilincin kendisi, bir öz-bilincin ötekine bakışıdır ve her ikisi de kendisidir."[24] olarak betimler. Hegel'in bu tanımını Rilke ve Malte ile ilgili birçok bulgumuzda da saptadık ve yeri geldiğinde bu konuya da değindik.

Uygun olması nedeniyle de özellikle Lou Andreas Salome ile Rilke'nin sayısız mektuplarından faydalanacağız. Çalışmamızla birlikte okuyucunun Rilke'nin adeta sırdaşı,

---

[21]Özbek, Age., s.4.

[22]Özbek, Age.,. s.17.

[23]Özbek, Age., s.16.

[24] Rene Girard, Romantik Yalan Ve Romansal Hakikat, Çev. Arzu Etensel İldem, Metis Yayınları, İstanbul, 2001, s.15.

arkadaşı olacağına ve onu daha yakından tanıyacağını umuyoruz. Ahmet Sarı, "Sanat Ve Normaldışılık" adlı eserinin önsözüne başlarken "Yaratı eylemini, hoyrat bir ruhun titreşimleri olarak değerlendirecek olursak, sanatçı ruhunu, normaldışılıkla akıllılık arasında gidip gelen bir sarkaç olarak da algılayabiliriz."[25] diye belirtiyor. Amacımız bu doğrultuda 20. yüzyılın en önemli söz virtüözlerinden, şairlerinden olan Rainer Maria Rilke'nin duygularını olabildiğince birlikte yaşamak ve onun ruh yapısının derin ve karanlık dehlizlerine inerek ortaya koyduğu ve bir başyapıt özelliği taşıyan "Malte Laurids Brigge'nin Notları" adlı eserinin ruhbiyografisini çıkartmaktır.

RAINER MARIA RILKE VE MALTE LAURIDS BRIGGE

Rainer Maria Rilke 4 Aralık 1875 yılında Prag'da doğmuştur. Rene Karl Wilhelm Johann Josef Maria olarak vaftiz edilen Rainer Maria Rilke, Sophia ve Josef Rilke'nin tek çocuğudur. Ailenin Rilke'den önce bir kız çocukları olmuş fakat kısa süre sonra ölmüştür. Yedi aylıkken dünyaya gelen Rainer Maria Rilke 1882 ile 1886 yılları arasında ilkokula gitti ve 1884 yılında hayatında önemli bir dönüm noktası olan anne ve babasının ayrılıklarını yaşadı. Ortaokulun alt kısmını bitirdikten sonra Mahrisch- Weisskirchen'de askeri ortaokulun üst kısmını okumaya başlayan Rainer Maria Rilke 1891 yılında hastalık nedeniyle askeri okulu bitiremeden ayrıldı ve Linz'de ticaret akademisine girdi. Fakat çok az bir süre sonra bu okuldan da ayrılmak zorunda kaldı. Lise olgunluk sınavına hazırlanan Rainer Maria Rilke 1893 yılında Valerie von David- Rhonfeld'le tanışır ve ikilinin arasında sıkı bir dostluk kurulur. Rilke ilk şiir kitabı olan "Leben und Lieder"i 1894 yılında yayımlatır. Bu arada olgunluk sınavına yapmış olduğu hazırlığın meyvesini almaya başlar ve 1895 yılında olgunluk sınavını vererek Prag'daki üniversiteye girer. Üniversitede edebiyat tarihi ve felsefe okur. Bu dönemde yine bir şiir kitabı olan "Larenopfer" yayınlanır. 1896 yılında München Üniversite'sinde sanat tarihi, estetik okudu. Bu dönemlerde Darwin ve onun kuramıyla yakından ilgilendi. 1897 yılında ise hayatında önemli bir dönüm noktası olan Lou Andreas Salome ile tanışır. Bu arada "Traumgekrönt" adlı şiir kitabı yayınlanır ve "Im Frühfrost" adlı oyunu sahnelenir. 1898 yılında ise Floransa ve Viareggio'ya geziler yapar. Aynı yıl "Florenzer Tagebuch"u kaleme alır ve "Das Schmargendorfer Tagebuch"u yazmaya başlar.Yine bu dönemde "Advent" adlı şiir kitabı, öykü ve taslaklardan oluşan "Am Leben hin" adlı öykü kitabı ile "Ohne Gegenwart" adlı oyunu yayınlanır. Rilke bu arada sık sık seyahatlere çıkar ve bunlardan en önemlisi de Rusya gezisidir. Bu gezide yanında Salome de vardır. 1901 yılına kadar sırasıyla "Stundenbuch", "Zwei Prager Geschichten", "Mir zur Feier" ve "Die weisse Fürstin", "Gescichten von lieben Gott" adlı eserleri yayınlanır. 1901 yılına gelindiğinde ise beklenmedik bir biçimde Rilke aniden Clara Westhoffla Bremen'de evlenir ve çok geçmeden çiftin aynı yılın Aralık ayında Ruth adlı bir kız çocukları olur. Rilke ile Clara evliliklerinde başarılı olamazlar. Gürsel Aytaç Rilke ile Clara'nın evliliklerini şu biçimde özetler: "Clara ile evlenmeye karar verdiklerinde bu evliliğin bir beraberlik (Miteinander) değil, iki yalnızlık'tan (zwei Einsamkeiten) kurulu olacağını kesinlikle saptamışlardı."[26] Rilke'nin esasen bir kadınla ömür boyu sabit bir yerde yaşamaya tahammülü yoktur. Bu onun varlığına ters düşen bir durumdur. Salome'nin tüm itirazlarına rağmen bu evliliği yapması ve üstelik bir çocuk

---

[25]Ahmet Sarı, *Sanat Ve Normaldışılık,* Salkımsöğüt Yayınları, Ankara, 2006, s.7.

[26]Gürsel Aytaç, *Çağdaş Alman Edebiyatı,* Gündoğan Yayınları, Ankara, 1994, s.57.

dünyaya getirmesi yakın dostları başta olmak üzere herkesi şaşkınlığa uğratır. Ama bu durum uzun sürmez ve Rilke sık sık seyahatlere çıkar. Gerçi ailesini geçindirmek için bu dönemde yoğun bir biçimde çalışır fakat ruhu bu durumdan çok büyük darbeler alır. Ruth anne ve babasının bu ruhsal durumları ile onların varoluş kaygıları, kariyer peşinde koşmaları arasında gelip gider ve sonunda üç dört yaşlarında anneannesi ile sonra da yatılı okullarda yaşamını sürdürür. Bu arada Rilke "Die Letzten", "Das Tagliche Leben" adlı eserleri ile "Das Buch der Bilder", "Das Stunden- Buch" adlı eserlerini yayımlatır.1905 yılında Meudon'da Rodin'in yanındadır. Asistanı olarak bir müddet Rodin'in yanında kalır. 1906 yılında ise babası Josef Rilke ölür. Babasının ölümünün ardından 1907 yılında "Neue Gedichte" adlı eseri yayınlanır. Provance, Avignon, Paris ve Kuzey Afrika'ya geziler yapar. 1912 yılında Duino şatosuna kapatır kendini ve burada ilk Ağılar ile Marien-Leben'i yazar. Bir yıl sonra Ispanya'ya seyahat eder. 1916 yılında askerlik görevini yapar ve Savaş Arşivinde çalışmaya başlar. 1926 yılında ise kan kanserinden hayatını kaybeder ve Raron'da toprağa verilir. Rusya gezisinde ağır bunalımlardan dolayı tedavi görmüş ve kan kanserinden sonrada yine uzun yıllar sanatoryumlarda kalmış olan Rainer Maria Rilke hastanelere, hastalıklara pek uzak olmayan konumu gereğince ölümü devamlı olarak yakınında hissetmiştir. Onun psişik hayatında önemli bir yere sahip olan annesi Sophie Rilke kendisinden beş yıl sonra 1931 yılında ölür. Eşi Clara Rilke-Westhoff ise 1954 yılında hayata gözlerini yumar.

Rainer Maria Rilke mutsuz bir evliliğin ürünü olarak dünyaya gelmiş bir çocuktur. Rilke son nefesine kadar çocuk olarak yaşama tutunmaya çalışmış bir insan portresi olarak çıkar karşımıza: "Rilke günlük hayatında da başkalarının devamlı olarak ilgilenmek zorunda olduğu bir çocuk olarak kalır."[27] Engellenmiş olan bu çocukluğunu şiirlerinde ve düzyazılarında devamlı olarak dile getirmiştir. Korkuyla örülü çocukluğuna çeşitli ruhsal rahatsızlıklar, fiziksel zayıflık ve yine fizyolojik rahatsızlıklar eklenmiştir. Onun üzerindeki tüm bu yük sıkılan bir çıbandan dışarı fışkıran irin misali sanatçı duygulanım ve yaratısının bir göstergesi olmuştur. Rilke'nin eserlerinin genelinde hakim olan çocukluk, korku, kaygı, ölüm, melankoli, cinsellik gibi konular onun gerçek dünyadaki yaşantısından izlerdir. Eserlerinin genelinde lirik bir ton hakimdir. Empresyonist izlerin de yer yer görüldüğü eserlerinin başarısı kendisini devamlı olarak yenileyen yapısına bağlıdır. Rilke'nin eserlerinde empresyonist izlere rastlamak mümkün olmakla birlikte genelde yekpare olan ve adeta nefes verilmiş görüntüler hâkimdir. Gürsel Aytaç Rilke'nin insanın önünde üç alanın uzandığını kabul ettiğini belirtir: "Hayat, din ve sanat. Ona göre hayatın en özlü temsilcisi anneliktir. Annelikle sanatçılık birbirine çok benzer. Sanatçı kendini bulmaya çabalar, kadın da çocukta gerçekleşir...Sanatçı olan bir kadın eğer anne olmuşsa, eser yaratmayı bırakmalı. Amacını kendi içinden ortaya çıkarmıştır artık ve en derin anlamda sanatı yaşamayı hak etmiştir."[28] Rilke din anlayışını ise şu biçimde betimler: "Din, yaratıcı olmayanların sanatıdır. Onlar dualarda verimli olurlar: Sevgilerini, şükranlarını ve özlemlerini böylece biçimlendirir ve

---

[27]Erich Simenauer, Legende und Mythos, Schauisland Verlag,Frankfurt am Main,1953, 662:"Rilke bleibt auch in seinem alltaglichen Leben wie ein Kind, da andere vielfach für ihn sorgen müssen.

[28] Aytaç, Age., s.56.

rahatlatır."[29] Düşünce ve duygularını çoklukla sembollere yüklediği anlamla dile getiren Rilke modern insanın hayatına bir sanatçı gözüyle dalmış ve onun problemlerini yine kendine özgü üslubuyla kaleme almıştır. Mitsel düşüncelerden de beslenmiş olan yazar ortaya koyduğu eserleri, günlükleri ve on binlere varan mektuplarıyla durup dinlenmeden yazmış varoluşunu yazarak kutsamış bir yazar portresiyle çıkar karşımıza.

Rilke'nin sanatsal etkinliğini, kısaca yaşamının tümünü etkileyen ve hayatında dönüm noktalarını oluşturan olay ve şahsiyetleri şu biçimde özetlemek mümkündür:

-Çocukluk dönemi. Özellikle annesiyle olan ilginç yaşantısı. Kız elbiseleriyle dolaştırılması ve histerik bir annenin katı ve bir o kadar da garip din anlayışı altında ezilmesi.

-Anne ve babasının ayrılması.

-Askeri okula gitmesi ve orada yaşadığı olumsuzluklar.

-Zayıf bedeninin ruhsal ve fizyolojik rahatsızlıklar altında ezilmesi.

-Lou Andreas Salome'yle tanışması.

-Başarısızlıkla sonuçlanan ani evliliği.

-Yoğun bir biçimde yaşanan maddi sıkıntılar.

-Rodin, Tolstoy gibi ünlü sanatçılarla iletişim içerisinde olması.

-Prenses Marie von Thurn und Taxis-Hohenlohe, Ellen Key, Anton Kippenberg ve onun eşi Katharina Kippenberg, Arthur Schnitzler ile olan arkadaşlıkları.

-Özellikle Hölderlin ve Goethe okumaları.

-Rusya, İsveç, İtalya, İspanya, Paris ve Afrika gezileri.

-Hastalıklarından ötürü sanatoryumlarda geçirdiği acılı günler.

Nesneleri, hayvanları ve özneleri alışılagelmişin dışında, bildik olanları alaşağı ederek ezberbozan bir üslupla dile getiren Rilke bu haliyle sanki gündelik hayatımızda her gün çiğneyip geçtiğimiz bu şeylerin her birinin kendinde, içkin olan ve bizim bilmediğimiz bir değerlerinin olduğunu anlatmak ister. Rilke eserlerinde tanrısal nefese ve onun meleklerine, her türlü resmin çeşit çeşit renklerine ve bunların sembolik anlamlarına, müzikal, liriksel ses tonlarına, köpek, panter, flamingo gibi hayvanların kendilerine özgü devinimsel hareketlerine, sokak kenarlarındaki ağızları leş gibi kokan üst başları yırtık fahişelere, dilencilere, durmadan seyehat eden nomadlar gibi yaşayan insanlara, seyhat etmekten adeta cinsel haz alan yaşamlara, doktorlara, hastane köşeleri ile oralarda doktorlarca garip aletlerle tedavi edilen hastalara, dualarla, ibadet ve itiraflarla Tanrı'ya ulaşma çabasını gösteren rahiplere, aşka, ölüme, doğaya ve tüm bunlara giydirilen ruh ile sapkınlara, katillere, öz bebeğini öldürürüp cesedini kukla oyununda sergileyen annelere, derileri zamanla aşınmış ve yaşlanmış kokusunu etrafına saçan, yağlı ve kır saçlı olan ve elleri - yüzleri kırışıklıklardan tanınmaz hale gelmiş yaşlı insanlar ile iğretiye rağmen onlara duyulan erotik arzulara,

[29] Aytaç,, Age., s.56.

zenginlik, şaşalı hayat tarzı ile fallusa yapılan övgüler -Rilke'nin "Fallusa Övgüler"[30] adlı yedi şiiri kastedilmektedir.- görüngü dünyasındaki nesneler, katedraller, kilise ve şatolara giydirilen ve fallusu, kadını andıran sembollere sıklıkla yer yer suskun ama cesaretini yine de yitirmeksizin yer verir. Döneminin yazarları gibi o da naturalizmden yorgun düşmüş bu duygulardan kendini yavaş yavaş sıyırmak isteyen bir yazardır. Politik olaylardan ve toplumdan kendisini soyutlamış ve kendi kabuğuna çekilmiş olan yazar bu hali ile kökensel olan çocukluk dönemi fantezilerini de konu edindiği için bir anti naturalist görüntü çizer. Ölüm ve aşk gibi konuları eserinde işlemesi başta olmak üzere Rilke'nin daha çok empresyonistlere yakın bir duruş sergilediği görülür.

Rainer Maria Rilke bir günce romanı olan ama kendisinin bir roman olarak görmediği "Malte Laurids Brigge'nin Notları" adlı eserini 8 Şubat 1904'de Roma'da yazmaya başlamıştır. Eser Priskil'e göre Rilke'nin Paris'te geçirdiği günlerin bir özetidir.[31] Klasik okuyucuları şaşkınlığa düşürmüş bir eserdir "Malte Laurids Brigge'nin Notları". Eser bir olayın anlatılmasını bekleyen fakat herhangi bir olayın olmadığını gören klasik okuyuculara epeyce uzak bir duruş sergiler. Kurmaca olan ama özde şehir, sokak, hastane isimlerinin bildik olması, şahısların isimlerinin yine toplumun tanınmış gerçek karakterlerinden seçilmiş olması, yaşanmış anılardan örülü olması bakımından kurmacayla gerçek olanı iç içe geçirmiş bir eserdir. Rilke, eserine başlarkenki ruh halini ilk olarak Lou Andreas Salome'ye yazdığı 15 Nisan 1904 yılındaki mektubunda belirtir: "Son zamanlarda çok rahatsız edildim ve bunların arkasının kesilmeyeceğini sekiz Şubat'ta yeni çalışmama başlarken tahmin ettim."[32] Rilke yetmiş iki nottan oluşan, günce ve fragman özellikleri taşıyan "Malte Laurids Brigge'nin Notları" adlı eserini 1910 yılında yayımlatır. Yazar eserin fragman ve notları andıran hali ile ilgili olarak Helen von Nostitz'e yazdığı mektupta şunları belirtir: "Her iki mektubunuzda da Malte'yi anmanız, hele Karl der Künhe ile ilgili sayfaları okutmayı düşünmeniz beni çok duygulandırdı. Bu kitap benim için olağanüstü değer taşıyan bir yapıt haline geldi. Oturup, bir yabancının eseriymiş gibi, onun hakkında yazılar yazabilir, güzelliğini övebilirim. Sınırsız çocukluğumun tüm birikimi onda yatıyor. En büyük acıları çekerek, en derin mutluluklara vararak onyıllar geçirseniz de, bunca birikimi bir araya getiremezsiniz."[33]

Eser notlardan oluşması ve sonunun muğlak olması bakımından sanki hiç bitmeyecekmiş gibi yazılmış olup adeta arkasından başka notların da geleceği görüntüsünü

---

[30]Stefan Schank, *Kalbin İşi Yaşamöyküsü,* Çev.Kamuran Şipal, Cem Yayınevi, İstanbul, 2009, s.130.

[31]Peter Priskil, *Freuds Schlüssel zur Dichtung Drei Beispiele: Rilke*, Lovecraft, Bernd, Ahrıman-Verlag, Freiburg,1996,s.40.

[32]Rainer Maria Rilke, Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge, Text und Kommentar, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 2000, s.245: "Es war lauter Störung in der letzten Zeit, und daB Störung um Störung kommen würde,das habe ich auch vorgefühlt als ich am achten Februar meine neue Arbeit begann";

[33]Rainer Maria Rilke, *Seçme Mektuplar,* Çev. Melahat Togar, Cem Yayınevi, İstanbul, 1988, s.63.

verir. Notlar kesintiye uğramasına rağmen sayfalar sonra bir sözcükle ya da bir durakla dahi birbirinden bağımsız ama birbirlerini anımsatır şekilde inşa edilmişlerdir. Bunlara rağmen eseri oluşturan notları bir tarih sırasına ya da anlatım sırasına oturtmak mümkün gözükmemektedir. Bu haliyle eser enstantanelerden örülü bir yumağı andırır. Bir nedeni açıklamaz anlatıcı. Yalnızca nesnel dünyada algıladıklarını açıklama yapmadan birbirinden kopuk bir biçimde aktarmakla yetinir. Bunu yaparken de eserde sıklıkla isimleştirilmiş sıfatlara ve fiillere yer verir, bildik sözcükleri alaşağı eder. Anlatıcı bu yönüyle endişeli bir ruh portresi çizer; adeta iç dünyasında cereyan eden ve kılcal damarlarından tüm bedenine kadar yayılan bütün titreşimleri dış dünyaya bir an önce kusmak niyetinde gözükür. Bu onun tek kaygısıymış gibi davranır.

Rilke biyografik özellikler taşıdığını söylediği eserini ilginç bir anlatım tekniğiyle kaleme almıştır. Eser anlatış tekniği bakımından 20. yüzyıla kadar yazılanlar arasında bir dönüm noktası olmuştur. Geleneksel olandan farklı anlatış tekniğiyle örüntülenmiş olması bakımından eser bir mihenk taşıdır. Konunun bir başlangıcı ve sonu yoktur. Anlatımın belirgin bir sırası da görülmez. Olaylar iç içe girmiş, çağrışım yollarıyla bir araya getirilmiştir. Gürsel Aytaç bu konuyla ilgili olarak Rilke'nin bir mektubundan şu alıntıyı yapar: "Sanki bir çekmecede darmadağın kağıtlar bulunmuş da ilk anda başka bir şey bulunmadığı için onlarla yetinilmek gerekiyormuş gibi bir durum bu. Sanatçı gözüyle, kötü bir birim, ama insan açısından mümkün. Bunların ardında ortaya çıkan şey, birbiriyle bağıntılı güçlerin hayal meyal ilişkisi ve bir çeşit hayat eskizi."[34]

1904 yılına bakıldığında bu tarihe en yakın önemli olaylar kuşkusuz modernleşme alanında kendini göstermiştir. Sanayileşme ve kentleşmenin yoğun yaşandığı bir dönemde yazılmıştır eser. Bu özellikler göz önünde bulundurulduğunda eser anlatım tekniği bakımından adeta bir makinenin yürüyen bandını andırır. Rilke'nin eserindeki anlatım tarzında hızla işleyen, yürüyen bir bandın varlığı sezilir fakat bu band diğerlerinin aksine varoluş kaygısından, korkulardan, ölümden, sıkıntılardan v.b. dolayı üzerinde taşıdığı ağırlıkları üst üstüne, karmaşık, komplike bir biçimde rastgele yığar. Eser bu bakımdan yoldan çıkmış sözcüklerin, imgelerin yığınını anımsatır. Gerçi bu o dönemin genel ruh halini yansıtan bir durumdur. Bu, Pablo Picasso'nun kübizminin duyulduğu bir dönemdir ya da doğayı kendince gören ve doğayı objektif bir gerçek olarak değil, kendilerinde yarattığı izlenimi resmeden ekspresyonistlerin tek tek yuvalarından fışkırdıkları bir dönemdir. "Malte Laurids Brigge'nin Notları" adlı eser klasikten ırak çağının yansıması olarak sürükleyici bir anlatımda olmayıp klasik bir eserin doğrusal, simetrik yapısının aksine okuyucuyu devamlı olarak tetikte beklemesini, düşünmesini salık verir. Çok sayıda farklı perspektiflerden oluşmuş, zamanda çatlakların, iniş ve çıkışların olduğu eserde sıklıkla kullanılan geriye dönüş tekniği de klasik anlamının dışına taşmıştır. Geriye dönüşlerin içinde yeniden geriye dönüş yapılmış ve en son noktadan notların yazıldığı ana sıklıkla sıçramalar yapılmıştır. Bu durum suya taş atılmasıyla suyun üzerinde oluşan halkaları andırır. Halkaların her biri tek başına bir halka olması bakımından kendince bağımsız bir anlam taşır. İstenildiğinde bağımsız değerlendirilebilinir. Ama bulunduğu platform yine de sudur. Bu durum okuyucunun eserin içeriği hakkında karmaşık fikirlere saplanıp kalmasına yol açar özelliktedir. Okuyucu okuduğu sahneyi unutmamak için çaba gösterir ve onun bu hali

[34]Aytaç,, Age., s.64.

bataklıkta batmamak için yüzüne konmuş sineğe rağmen hiç kıpırdayamayan ve yalnızca başı dışarıda olan bir insanı andırır.

"Ben" anlatıcı konumundaki Malte başından geçenleri, yazdığı "an" ı anlatırken okuyucu da onunla birlikte yeniden yaşar olayları. Ama okuyucu aynı zamanda Malte'nin geçmişine dönerken bunları nasıl yazdığını, yazarkenki "an" ını da öğrenir. Bu yönüyle okuyucu Malte'ye kuşbakışı bakma fırsatını bulur, fakat okuyucu Malte'nin anlattıklarının dışına çıkmaz ve bunlarla yetinmek zorunda kalır. Okuyucu dış dünyada neler gördüğünü, anlatıcının nesnel dünyayı nasıl irdelediğini yine onun bakışıyla tanıma fırsatını bulmakla birlikte onun bilinçaltına inme fırsatını da elde eder. Görünmeyeni görünür kılan Malte bu yönüyle okuyucunun da gözü olur ve eserde Paris'in planını büyüterek sokak aralarında, evlerin köşelerinde ve hatta insanların ayak parmaklarının arasındaki pişiklere dahi odaklanır ve okuyucu da onunla birlikte görür tüm bunları. Çağrışıma oldukça açık bir eserdir. Tek bir gönderge dahi okuyucunun zihninin bulanmasına yeterlidir.

Malte bunları anlatırken dili baştan sona kadar kopuk bir biçimde seyir eder. Şizoid bir dildir onunkisi. Baştan çıkmış, kışkırtıcı bir haldedir. Malte'nin dili yer yer cesaretini yitirmiş, kendini sarp dağlara vurmuş görünümündedir. Yorgun bir biçimde ilerler. Ama bu haldeyken dahi kendi bildiğini okuyan bir tarzdadır. Sonra birden coşar ve okuyucu sanki dik bir yamaçtan aşağıya hızla kayarken bulur kendini. Yorum yapmaktan kaçmaz. Dili yine birden örtük hale gelir ve açık söylenmemiş olan ya da söylenemeyenleri sembolik bir biçimde ifade eden bir dile dönüşür. Cevabını bildiği sorular sorar. Yer yer anlatımıyla karamsar havayı katmerler biçimde davranır. Sıklıkla narsist ve erotik bir ses işitilir. Malte sözlerinin sonuna (–) kısa çizgi koyar. Kısa çizgi genelde cümle içerisinde açıklama ihtiyacı duyulan sözcüklerden sonra kullanılmaktadır. O, ruh haline uygun olarak cümlelerin sonuna kısa çizgileri koyarak bir kopukluk, düşüncelerinde bir es koyma niyeti gütmüştür. Şizoid dili, uzun ve çok ayrıntılı anlatım tarzı, anlatımının belli belirsiz olması eseri ilginç hale getirir. Anlamsız muğlak bir anlatım, aşırı soyut, genellikle kendi kendine gerçekleşen ve abartılı olan eksantrik, garip bir dil kullanması Malte'nin ruhbiyografisini çıkartmakta yardımcı olan ana etmendir. Onun karışık, sürekli hayalimsi dili ve metaforik anlatımı geçirdiği travmatik hayatın panoramasını gözler önüne serer. Zaman etmenini kaygan bir zemine oturtmuş olan Malte'nin dili de bu yönüyle paralellik taşır.

Deşifre edilmeyi bekleyen bir biçimde yazılmıştır "Malte Laurids Brigge'nin Notları". Bu bakımdan eser okuyucusuna meydan okuyan bir tarzda kurgulanmıştır. Rilke geçmişini sık sık yeniden yaşar Malte'yi her anımsadığında. Bu nedenle bu eserden pek memnun değildir. Onu rahatsız eden bir şeylerin varlığını sezinler eserde. Rilke bu durumdan Prenses Marie von Thurn und Taxis-Hohenlohe'ye yazdığı 6 Eylül 1915 tarihli mektubunda bahseder: ”Durumumun iç yüzüne gelince: önceki gün öğrendiğime göre, Paris'teki eşyamın tümünü, yani aşağı yukarı, yaşamda edindiğim her şeyi yitirmişim: Nisan ayında yapılan bir açık artırmada, evimde bıraktığım her şey satılmış! Buna çok üzüldüm, diyemem; çünkü Paris'te 12 yıl süresince çevremde biriken bu şeylere M.L. Brigge'nin kalıtı gözüyle bakıyordum. Benimle yaşamış bu kitap ve benzerlerini, aile yadigarı birkaç küçük parçayı dağıtıp, kendimden uzaklaştırmayı, zaten aklıma koymuştum. Böylece M.L. Brigge kompleksinden kendimi kurtarmış olacaktım."[35] Rilke'nin geçmişinden, çocukluk ve gençlik yıllarından izler

---

[35]Rilke, *Seçme Mektuplar,* s.75.

taşır Malte Laurids Brigge'nin Notlar'ı. Prag'daki çocukluk yılları ve ailesiyle yaşadıkları mutlu ya da hüzünlü günleri, Lou Andreas Salome'yle yaptığı Rusya gezisi başta olmak üzere İskandinavya'da bulunduğu yıllar ya da yine o yıllarda hayran olduğu, okuduğu Beethoven, Kierkegaard, Jacobsen gibi şahsiyetlere de yer vermiştir. Rilke eserinde en çok Paris ve onun sınırsız, uçsuz bucaksız gerçeklerinden bahseder. Yine bu betimlemeler onun gençlik dönemlerinden kalma anılardan oluşmuştur. Rilke ne yaparsa yapsın Malte kompleksinden ölümüne kadar kurtulamaz ve ona yakın insanlar devamlı olarak Malte'yi anımsatırlar. Bu dostlarından biri de Ellen Key'dir. Rilke "Malte Laurids Brigge'nin Notları" adlı eserini yazdıktan yaklaşık bir yıl sonra Lou Andreas Salome'ye yazdığı 28 Aralık 1911 tarihli mektubunda Ellen Key'in kendisini Malte'ye benzettiğinden bahseder: "İyi kalpli Ellen Key doğal olarak beni hemen Malte'yle karıştırdı ve (...)" [36] Rilke Malte'yle karıştırılır. Bu konuda birçok arkadaşı ve dostu aynı şeyi düşünür ama o yer yer kendisinin de itiraf etmesine rağmen bundan kaçınmak ister.

Rainer Maria Rilke'nin tek romanı olan Malte Laurids Brigge ozan kişiliği olan biri tarafından kaleme alınmış olması bakımından ayrıca anlaşılması güç eserlerden biri olarak günümüze kadar gelmiştir. Rilke'ye hayran bir bilim adamı olan Traugott Fuchs'un "Onun anlaşılması biz Almanlar için de zordur."[37] sözünde de belirttiği gibi Rilke'nin başta "Malte Laurids Brigge'nin Notları" adlı eseri olmak üzere birçok şiiri ve yazıları insan zekasının sınırlarını zorlayan bir boyutta olup okunmaları da bir o kadar zevk veren eserlerdir.

MALTE LAURİDS BRİGGE'NİN NOTLARI

Roman kahramanı Malte Laurids Brigge 28 yaşındadır. Malte Danimarkalı soylu bir aileden gelir. Annesi soylu bir aile olan Brahe ailesinden babası ise yine soylu olan ve Ulsgaard şatosunun sahipleri Brigge ailesinden gelmektedir. Malte Laurids Brigge Paris'e gelir ve buraya yerleşir. Elinde bir planla durmadan sokaklarda dolaşır. Büyük maddi zorluklar çekmektedir. Bir şair olan Malte Laurids Brigge Paris'i ve sokaklarda, hastanelerde yatan insanları betimler. Yirminci yüzyıl başında büyük kent Paris ve onun büyük problemleri dillendirilir eserde. Sanayileşmiş kentlerin ve onların fakir insanları anlatılır. Hızla dönen sanayi çarkının arasında bu insanların kokan solukları ile sefaletten soluklaşmış yüzlerinin portresi çizilir. Sonra yine sokağa çıktığında faşing zamanında bu insanların garip eğlence biçimlerine dalar.

Malte'nin Paris'te anıları depreşir. Çocukluk yıllarını anımsar. Ölmüş olan annesini başkalarından dinler. On iki yaşlarına geri dönen Malte başta annesi ve babası olmak üzere dedesi Kont Brahe ve eşini, ailesiyle gezmeye gittikleri Schulinler'i ve kuzeni Erik'i sık sık anar. Uzun betimlemelerde bulunur Malte. Özellikle teyzesi Abelone ile aralarında geçen duygusal yoğunluktan bahseder. Tüm bunları durmadan yazan Malte ara sıra dışarı çıkar ve Paris sokaklarını dolaşır. Kendisini buruşturulup bir kenara atılmış boş bir kağıt gibi hisseder. Bazen bir adamın peşine takılıp onu takip eder ya da sokak kenarındaki kızlardan birinin peşi sıra yürür. Bilgiye aç olduğunda ise soluğu Paris'teki ulusal kütüphanede alır.

---

[36]Günther, Age., s.263

[37]Rilke,, Age., s.7.

Malte babasının ölmesi nedeniyle cenazesini görmeğe gittiğini fakat yetişemediğini yazar. Babasının vasiyeti olan ve öldükten sonra ölümden emin olmak için uygulanan kalbin delinmesi sahnesini izlediğini ve bunun nasıl gerçekleştiğini uzunca betimler. Malte Tanrı'dan bahseder. Ermişlerden, azizlerden ve ünlü rahibelerden bahseder. Aşkı anar. Çocukluk yıllarının korkularını ve kaygılarını dillendirir. Ölüm ve ölümden korkma olgusunu sorgular hiç durmadan. Özellikle daha fazlasını görmek isteyen Malte her defasında görmeyi öğrendiğini belirtir. Bunun içinde Paris'teki bir müzede bulunan halıların görüntüsünün büyüsüne kapılır.Her bir halıyı tüm ayrıntısıyla durmaksızın betimlemeye çalışır. Sıklıkla duyulmayan çiçeklerden bahseder. Kokular ve renkler sık sık anılır.

Fransa Kralı IV.Charles, skolastik filozoflardan Pierre Abelard, yazar Betine von Arnim, Ibsen ve şair Gaspara Stampa ile Felix Arvers, Baudelaire, müzisyen Beethoven, Saint Antonius gibi birçok ünlü isim Malte'nin uzunca betimlemelerinde yer alır. Kaldığı yerdeki komşularından bahseden Malte onları bir yaratık olarak anar ve durmadan iştahla neler yaptıklarından bahseder.

İncil'de yer alan "Yitik Oğul Kıssası"sından da bahseden Malte Laurids Brigge sonu olmayan notlarına nokta koyar ve ardından büyük bir soru işareti bırakarak gözlerden kaybolur.

MALTE'DE MASTÜRBASYON VE KORKU

"Korku" kavramı Rilke'nin şiir ve nesirlerinde sıkça karşılaştığımız bir kavramdır. Birçok araştırmacı "Rilke'de Korku" yu felsefik ve sosyolojik bakış açıları altında irdelemiş olup bu konuda oldukça ilginç ve bir o kadar da çarpıcı sonuçlar elde etmişlerdir. Çalışmamızın bu bölümünde Malte'de ve Rilke'de korkuya farklı bir açıdan bakmaya çalışacağız. Peter Priskil'e göre Malte'nin yazarının korkularının kökenleri onun çocukluk anılarında saklıdır.[38] Korku, Rilke'de tek bir nedenle açıklanamayacak olan bir olgudur. Bu bölümde mastürbasyon eyleminden doğan korkunun Malte'nin gelişim evresinde nasıl bir anlam taşıdığını, nereden kaynaklandığını, Malte'nin ne gibi değişimler yaşadığını ve bunun onun ileriki yaşantısını ne derecede etkilediğini irdelemeye çalışacağız. Tüm bunları Malte'nin ve Rilke'nin notları ile anılarını temel alarak yapmaya çalışacağız.

Malte eserde "Korkuyorum" diyerek insanın bir korkusu varsa buna bir çözüm araması gerektiğini belirtiyor ve aslında kendisinin korktuğunu ve bunun üstesinden gelmenin yollarını aradığını anlatmaya çalışıyor. Rilke de Malte'de olduğu gibi şiirlerinde, düzyazılarında, anı ve mektuplarında sık sık korkularından bahsediyor. Lou

Andreas Salome'ye yazdığı bir mektubunda "Sen sevgili Lou, korkmamam gerektiğini söylüyorsun ve bu sebeple de korkusuz olmayı istiyorum"[39]

"Korku" Rilke'yle bütünleşmiş onun bir parçası olmuştur. Eserde sık sık korktuğunu söyleyen Malte de korkunun kendisi üzerinde bıraktığı etkiden dolayı sözlerini sakin bir

---

[38] Bkz.,Priskil,Age.,s.42

[39] Rilke, Briefwechsel, Age., s.63:"Du liebe Lou sagst, daB ich mich nicht fürchten mufl, und so will ich versuchen ohne Furcht zu sein."

bireyin anlatımından uzak daha çok korkudan paniklemiş bir insanın sözlerini sıraladığı biçimde anlatmaya çalışıyor. Birbirinden kopuk ve yer yer anlaşılması zor cümlelerden oluşan bir dil kullanıyor. Eserde belli bir kronolojik sıralamanın olmaması, düşüncelerin birbirlerini çağrı ştırırcasına anlatılması Malte'nin ne tür bir ruh halinde olduğunu göstermektedir. Eserin daha ilk satırlarında korkunun yoğun bir biçimde vurgulandığını fark etmekteyiz. Malte ”korku” konusunda o kadar etkilenmiştir ki kısaca ”duyum ikiliği” ya da ”sinestezi” olarak adlandırabileceğimiz bir algılama türüyle korkuyu koklayarak dahi duyumsamaktadır: ”İyodoform, pommes frites yağı ve korku kokuyordu”[40] Malte sürekli olarak onunla birlikte nefes alan korkuya karşı her zaman tetiktedir. Her an yeniden karşılaşacağı korkuya karşı hiç durmadan savunmalara başvurur: ”Korkuya karşı şunu yaptım: Bütün gece oturup yazı yazdım;”[41] Malte bu örnekte olduğu gibi psikosomatik davranışa başvurmaktadır ve bunun nedeni de içindeki korkuyu dindirmektir. Onun bir türlü peşini bırakmayan korku, libidosunu dindirme arzusuna karşın süperegosuna olan sorumluluğundan kaynaklanır. Malte korkuyu her dile getirişinde bir savunmaya, hesaplaşmaya geçen bir insan profilini sergiler ya da yukarıda örneğini vermeye çalıştığımız gibi psikosomatik davranışlara baş vurur. Korkunun, bireyin gelişim aşamasında farklı nedenleri vardır. Eserin genelinde Malte'nin sıklıkla dile getirdiği korkularının kökenlerinden birinde de “mastürbasyon” eyleminin yatmakta olduğunu görmekteyiz.

Mastürbasyon Andre Green'e göre ”Çocuk cinselliğinin ve özellikle de fallik evrenin en belirgin ifadesidir.“[42] Mastürbasyon eylemini gerçekleştiren çocuklarda ebeveynlerin baskısıyla bir korku gelişmektedir. Freud'a göre bunun yasak olduğunu, pis bir şey olduğunu, yapmaması gerektiğini öğrenen çocuk anne ve babanın bu sözlerinden dolayı bir iç baba ve anne rolünü üstlenir. Böylece Freud'un ”Üst Ben” dediği kavram ortaya çıkar. Çocuk bu aşamada ahlak, yasak gibi kendi kontrol mekanizmalarını geliştirirken bu aşamanın ağır geçmesi, yasakların ağır olması nedeniyle ileride Malte'de olduğu gibi büyük problemler yaşar.

Psikolojide ”Özgün anlamıyla, cinsel haz amacıyla cinsel organların genellikle erotik fanteziler eşliğinde elle orgazm noktasına kadar uyarılması.”[43] olarak tanımlanan ”Mastürbasyon“ eylemi insanın psikoseksüel gelişiminde önemli bir yere sahip olmasına karşın neredeyse tüm toplumlar tarafından tarih boyunca kötü karşılanmış, hor görülmüştür. ”Mastürbasyon” Latince kökenli bir sözcük olup sözcüğün kökeni ayıp, ahlaksızlık, elle kendini küçük düşürmek gibi anlamları ifade eder: “Masturbasyon” sözcüğü Latince'de manus (el) ve stuprum (tecavüz etme,ahlaksız) anlamına gelen sözcüklerden oluşmuştur.”[44]

---

[40] Rilke, Age., s.7.

[41] Rilke, Age., s.15.

[42] Green, Age., s.95.

[43] Budak, Age., s.495.

[44]Brigitte Vetter, Sexualitat, Störungen – Abweichungen – Transsexualitat, Schattauer Verlag, Stuttgart, 2007, s.60:“ In dem Wort Masturbation stecken die lateinischen Substantive manus (Hand) und stuprum (Schandung, Unzucht)“

Mastürbasyon sözcüğü kökeninden de anlaşılacağı üzere tarihten bu yana olumsuz bir izlenim taşımaktadır.

Mastürbasyon normal insanların hayatında kaçınılmaz, gerekli olan bir eylemdir. Buna rağmen toplumlar tarafından kötü bir eylem olarak görülen mastürbasyon bu kötü imajı nedeniyle ailelerin bu konuda çocukları üzerinde baskıcı olmalarını diretmiştir. Yanlış anlaşılmalar da bu noktada devreye girer, çünkü tartışılan mesele toplumların dini ve ahlaki öğretilerinin içeriklerinden çok ebeveynlerin çocukları üzerinde bu öğretileri yanlış uygulamalarından kaynaklanmaktadır. Korkutma ve baskıyla alınmak istenen önlemler gelişim evresindeki bireyin psikolojisini olumsuz yönde derinden etkilemektedir. Prof.Dr. Yılmaz Özbek, baskı ve korkunun gençler üzerindeki olumsuz etkinin onların kendilerini gerçekleştirmelerinde en büyük engel olduğunu belirtiyor: **"Baskı, korku ve şiddet gençlerin içine kapanmasına, dış dünyaya güvenmemesine neden olur. İçine dönük gençler toplumla sağlıklı ilişkiler kuramazlar; bu da onların kendilerini gerçekleştirme yolunda en büyük engellerden biridir."**[45]

Mastürbasyon eylemi o kadar abartılmış ve tehlikeli olarak görülmüştür ki 19. yüzyılın başlarında doktorlar neredeyse tüm fiziksel ve ruhsal rahatsızlıkların kökeninde bu eylemin yattığını savunmuşlardır: **"19. yüzyılın başlarında doktorlar neredeyse tüm bedensel ve ruhsal rahatsızlıkların kökeninde mastürbasyonun yattığına inanmaya başlamışlardı."**[46]

"İnsanın kendisini lekelemesi" olarak görülen mastürbasyon eylemini engellemek için ebeveynler doktorların bu hastalığa karşı tutumlarından dolayı kendilerine verdikleri direktifler doğrultusunda çocukların sağlıklı gelişimlerini kötü yönde etkileyecek alışık olunmadık, garip önlemler almışlardır: "Ebeveynler çocuklarının ellerinden yatağa bağlanmaları ya da onlara eldiven giydirmeleri hususunda talimat almışlardı."[47] Doktorların bu önlemlerle de yetinmediklerini " Sexualitat, Störungen - Abweichungen - Transsexualitat" adlı eserinde yazan Brigitte Vetter, bu eylemi önlemek için doktorların cerrahi müdahalelerde dahi bulunduklarını, örneğin kadınların klitorislerinin kesildiğini ya da erkek çocuklarının yatmadan hemen önce cinsel organlarının etrafına demirden halkalar takıldığını böylece ereksiyonu önlemek istediklerini belirtir. 20. yüzyılın başlarında ise bu eyleme karşı olan bakış açısı bir nebze de olsa değişmeye başlar fakat yaklaşık bir elli yıl kadar yine de bu konuya insanlar temkinli yaklaşırlar. Brigitte Vetter'in eserinde de belirttiği gibi insanlar ancak 20. yüzyılın ortalarında mastürbasyon eyleminin fiziksel ya da ruhsal rahatsızlıklara sebep teşkil etmediğini ciddi bir biçimde idrak etmeye başlarlar.

Rilke'nin eserlerinde sıklıkla karşılaştığımız bir eylemdir "Mastürbasyon". Bu da

---

[45] Özbek, Age., s.33.

[46] Vetter, Age., s.60:" ... zu Beginn des 19. Jahrhunderts begannen die Ârzte, die Wurzeln fast alle körperlicher und seelischer Erkrankungen in der Masturbation zu sehen"

[47] Peter Fiedler, *Sexuelle Orientierung und sexuelle Abweichung,* Beltz-PVU,Weinheim, 2004, s.31:" Eltern wurden angewiesen, ihren Kindern die Hande am Bett festzubinden oder ihnen Fausthandschuhe überzuziehen"

yazarın bu konudan ne kadar etkilendiğinin bir göstergesidir. Rilke, "Mastürbasyon" edimini elinden geldiği kadar eserlerinde simgeleştirir. Ancak ayrıntılarda yatan ipuçlarını bir araya getirdiğimizde bu konudaki tablo netlik kazanmaktadır. Bu da yazarın sembolist üslubundan kaynaklanır.

"Malte Laurids Brigge'nin Notları" adlı eserde geçen ve Malte'nin libidosunun doyuma ulaştığını ifade eden "Sonra da sen boşalırdın ey köpüren sel, kimseler duymadan; yalnızca evrenin katlanabileceği şeyi evrene geri vererek."[48] cümlesi çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde açıklayacağımız yazarın "Kocaman" ile "Korkunç" olarak nitelendirdiği olgular zincirinin son halkasını oluşturmaktadır. Priskil de eserinde "kocaman", "korkunç" ile Beethoven sahnesi ile diğer birçok sahneye değinir ve bunları mastürbasyonla ilişkilendirir. Duyulan korkunun mastürbasyon yasağından kaynaklandığı bulgusu Priskil'in açıklamalarına şekil verir. Onan sahnesini de işleyen Priskil bu konuya eserinde genişçe yer verir ve Malte'nin korkularını mastürbasyonla özdeşleştirir.[49]

Yukarıdaki cümleyi çok katmanlı olarak ele aldığımızda örtük olmayan anlamın Behçet Necatigil'in çevirmen notunda da belirttiği gibi müzisyen Beethoven'in müziğinin Malte tarafından tasviri olduğu anlaşılmaktadır. Malte Beethoven'in müziğinin coşkunluğundan bahseder. Malte bu cümleden önce yer alan üç paragrafta yine müzisyen Beethoven ile onun müziğine atıfta bulunur. Bu cümlenin yer aldığı paragraftan hemen bir önceki paragrafta Beethoven'e duyduğu hayranlığı ve ona uygun gördüğü mevkiiyi şu biçimde betimler:

"Senin müziğin: Yalnızca dünyanın çevresini sarmalıydı; bizi değil. Sana Thebai'de bir piyano yapmalıydılar ve seni bir melek, kralların, fahişelerin, keşişlerin gömülü yattıkları çöl sıradağlardan geçirerek bu ıssız çalgının önüne götürmeliydi. O zaman melek, kendini yükseklere fırlatıp giderdi, çalmaya başlayacaksın korkusuyla."[50]

Asıl irdelemeye ve örtük anlamını açıklamaya çalışacağımız cümlenin bu ve bundan önceki benzer cümlelerden hemen sonra gelmesi yazılanların Beethoven'i betimlediği düşüncesini güçlendirmektedir. Fakat birbirinden kopuk, gelişigüzelmiş gibi gözüken anlatım tarzının özde birbirinden kopuk olguların bir başka olguları çağrıştırmasıyla kurulu bir düzenekten ibaret olduğunu görmekteyiz. Dolaysıyla bu cümle yüzeysel anlamda Beethoven'i betimlerken derin anlamda "mastürbasyon" eylemine göndermede bulunmaktadır. Bu cümle aynı zamanda yazar Rilke'nin eserinde yer verdiği şehir isimleri, tarihte iz bırakmış olaylar ya da Beethoven gibi besteci ve müzisyen adları ile İbsen ve Betine von Arnim gibi birçok yazar adlarını da tesadüfen seçmediğinin bir göstergesidir.

Malte'nin, örtük anlamını açımlamaya çalıştığımız cümlesinde Beethoven'in doğadan esinlenerek aldığını büyük bir coşkuyla ve inanılmaz ustalıkla yeniden doğaya vermesinin betimlenmesini okumaktayız. Bu bağlamda değerlendirildiğinde masum bir coşku betimlemesi söz konusudur. Fakat sözcükler diğer paragrafları da bir araya getirerek genel bir bağlamda değerlendirildiklerinde ortaya mastürbasyon eyleminin örtük anlatımı

---

[48] Rilke, Age., s.54.

[49] Priskil, Age., s.44-49.

[50] Rilke, Age., s.54.

çıkmaktadır. Malte, Beethoven'nin müziğiyle ilgili betimlemesinde yer verdiği "boşalırdın, kimseler duymadan" cümlesiyle mastürbasyon eyleminin herkesten gizli bir biçimde yapıldığını ifade etmek istemektedir. O, herkesten uzak, fantazileriyle baş başa kalmış bir haz duygusunu yaşar. Priskil bu sahnede mastürbasyonu vurgulamakta ve yere döküleni spermayla özdeşleştirmektedir.[51]

Ebeveynlerinden özenle gizlenir Malte. Kapalı kapıların arkasındadır. Geçekleştirilmek istenen eylem mümkün oldukça gizli ve bir o kadar da sessiz olmalıdır:

"Ey eşyasız gece. Ey dışarıya bakan kör pencereler, ey dikkatle kapanmış kapılar; öteden beri gelenekle gelmiş, kabul edilmiş, asla tamamen anlaşılamamış tertibat. Ey merdivenlerdeki sessizlik, yan odalardan gelen sessizlik, ta yukarda tavandaki sessizlik. "[52]

Malte daha önce de belirttiğimiz toplumun, doktorların ve ebeveynlerin kendilerince aldıkları gelenekselleşmiş önlemlerden ve tertibatlardan olumsuz bir tonla bahseder. O daha çok küçükken bunlardan muzdarip olmuş biridir ve bu durumu anılarında sıkça dillendirir. Muzdarip olduğu bu gelenekselleşmiş tertibatlar, yukarıda daha önce değindiğimiz Brigitte Vetter'in o dönem doktorları ve onların sözlerini dinleyip çocuklarına türlü uygulamalarda bulunan ebeveynlerin olumsuz davranışlarıyla bire bir örtüşmektedir. Malte annesi ve babasına yakalanmaktan korkar. Merdivenler, yan odalar ve tavan eserde sıklıkla tekrar edilen "leitmotif"lerdir. Eserin genelinde yer alan bu ve buna benzer diğer sözcükler genellikle libidonun doyuma ulaşmak için seçtiği mekanlardır. Malte eserin tümünde yaptığı gibi merdivenlerin, yan odaların ve tavanın masumca betimlemesini yapar. Malte'nin sessizliğin üstünü vurgulayarak tekrar etmesi aslında etrafın ne kadar sessiz olduğundan çok kendisinin çevresine ne kadar özenle kulak kabarttığını gösterir. Bunu yaptığından Malte'de habersizdir. Bilinçsizce yapar bunu. Eseri okuyan okuyucu da yüzeysel anlamda bir çocuğun, etrafındaki sessizliği betimlediğini görür. Ama cümleler yakından okunduğunda Malte'nin kulağının merdivenler, yan odalar ve tavandaki en kuytu köşelerden dahi haberdar olduğunu görecektir. Malte'nin eylemini gerçekleştirmeden önce çevresinde aldığı önlemlerden bahsetmesi bu konuda oldukça dikkatli davrandığının da belirtisidir. Evin en uzak köşelerine dahi kulak kabartmıştır. Kendince aldığı bir önlemdir bu. Gerçekleştireceği eylem için ön hazırlık çalışmasıdır. Her şey gizli olmalıdır. Ebeveynler ve evde yaşayan hizmetçilerin Malte'nin yapacaklarından haberleri olmamalıdır. Bu haliyle Malte'de bir sıkıntı sendromu baş gösterir. Sıkıntı sendromu Malte'nin ötekilere karşı aldığı tedbirlerden doğmaktadır. Ama bir çelişki de söz konusudur aynı zamanda, çünkü içinde sürekli olarak kabaran duygu yemek yeme ve su içme gibi bir açlık giderme duygusudur. Bu açıdan bakıldığında bir an doğal gözükür bütün bunlar ona. Sıkıntısı bu sebeple azıcıkta olsa kristalize olur. Hissettiği şüphe sendromu kendisini soru sormaya iter. Çevresinin baskılarıyla kurulmuş, yasakların katılığı ile örülmüş bu çelişki dolu şüphe sendromu Malte'nin kendine ve çevresine karşı önlemler almak zorunluluğunu doğurmuştur. Tüm bu önlemlerden sonra her şeye rağmen " boşalırdın, kimseler duymadan" diye haykırarak hazzın bittiğinden bahseder.

Hazzın bittiği yerde ise kendisince anlamsız olan korkuları ve suçluluk duygusu baş

---

[51] Priskil, Age., s.77.

[52] Rilke, Age., s.53.

gösterir. Tekrar tekrar arzulanan nesnenin radikal çift değerliliğinin kompleks diyalektiği ortaya çıkar. Malte bu sahnenin ardından " Bedeviler uzaktan hızlı hızlı geçerlerdi, korku içinde ..."[207] der ve korkusunu bedevilere yansıtarak dillendirir. Mastürbasyon eyleminin bitiminde kendini kuşbakışı görür. Sıkılır, utanır, suçluluk hisseder ve korkar. Malte bir tür korku ritüeli yaşar, çünkü eserin bütününde mastürbasyon sonrası hep aynı duygulara hakimdir. Malte enerji kaynaklarının bütünüyle "id"in elinde olduğundan habersizdir. O egosunun tercihlerinin, kararlarının ve hedeflerinin "id" ve "süperego" su tarafından belirlendiğinin henüz bilincinde olmayan genç bir insan portresi çizer. Bu nedenle de dış dünyayla veya süperegosuyla aşırı tehlike yaratan bir gerilim yaşar. Suçluluk duygusunun vermiş olduğu korku ve kaygılara karşı bir savunma geliştirir ve "yüceltme"ye başvurur. Beethoven'in müziğinden bahsederek de yüceltme eylemini gerçekleştirir.

Malte'nin mastürbasyon eylemini gerçekleştirirken kendinden dahi bu olayı gizlemeye çalıştığını okumaktayız. Açımlamaya çalıştığımız cümlenin yer aldığı paragraftan önceki paragraflarda Malte'nin, Beethoven'nin coşkulu ve romantik müziğini sanki kulaklarında işitiyormuşçasına yaptığı betimlemeler, coşkunluğun vermiş olduğu sarhoşluğa kapılmış genç bir insanın ritmik soluk alıp verişlerini anımsatır. Özellikle kaynak dilde eseri okuduğumuzda eserin bütününde olduğu gibi bu cümlede de melodik bir tınının varlığı sezilir. Bu cümlede de Beethoven'in üslubuyla kurgulanmış melodik bir anlatım söz konusudur. Mastürbasyonun sonunda, coşkunluğun doruğa ulaştığı anda Malte evrenden geleni evrene geri verir. Açımlamaya çalıştığımız cümlenin belkemiğini, özünü oluşturan ise burada yatmaktadır. Malte bu cümlede topraktan yaratılan âdemoğlunun tohumunu yine toprağa akıtmasından bahseder. Bu da söz konusu paragrafın örtük anlamında mastürbasyon eyleminin yattığının kanıtlarından birisidir yalnızca. Bu sahneden hemen sonra yer alan paragrafta bu konuyla ilgili olup ayrıca verilen bilgilerin tesadüf olmadığının da bir göstergesidir:

"Çünkü seni şehvetli kulaklardan kim atabilir şimdi? Kısır kulakları, zinaya rağmen asla gebe kalmayan satılıkları, müzik salonlarından kim dışarı sürebilir? Orada tohum saçılmaktadır, onlarsa fahişeler gibi bu serpintinin altına girmişlerdir ve tohumla oynaşırlar ya da henüz tatmin edilmemiş hırslarıyla yatmaktayken tohum, Onan 'ın tohumu gibi aralarına saçılıp akmaktadır. "

Malte'nin mastürbasyon eylemi sırasında Beethoven'in müziğini kulaklarında hissetmesini bu cümlede yine coşkuyla anlatışından çıkarmaktayız. Malte'nin kullandığı sözcükler müzikteki notaları hatırlatır. Notaların yerini sözcükler almış gibidir. İlk cümlenin soru işaretiyle bitmesi bir durak, es işaretinin varlığını hissettirmektedir, çünkü bu duraktan sonra bir dönüm noktası başlar. Soru işaretiyle bitirdiği cümlede diğerlerinden bağımız olarak şehvet vardır. Bu cümlenin hemen ardından gelen cümlelerde ise bir durgunluk, iğreti ve korku söz konusudur. Şehvetin boşalmasıyla bir durgunluk ardından da suçluluk ve iğreti baş gösterir. İğreti vardır, çünkü fahişe", "zina", "satılıklar" ve "oynaşmak" gibi iğreti uyandıran, kulakları tırmalayan sözcükler Malte'nin melodik anlatımıyla ardı ardına gelir. Malte mastürbasyon eyleminden sonra hızla bu sözcükleri sıralar. İçinde yaşadığı toplum, kültür, din ve ahlak anlayışına karşı kendini suçlu hisseder. fahişe – zina – satılık " gibi sözcükler yakından okunduklarında bu üç sözcüğün de ortak özelliklerinin olduğu görülecektir. Toplum – ahlak ve din gibi otoriteler tarafından kendileri gibi olmayan, kendilerinden özellikle ahlaken düşük olan ve günah işlemiş insanlar için uygun görülen sıfatlardır bunlar. O bu sözcüklerle mastürbasyon eylemi sonucunda yaşanılan utanma ve

iğreti duygularını anlatmak istemektedir. Malte kendini suçlu hisseder, çünkü toplumu, ahlakı ve dini temsil eden süperegosu karşısında bir suçludur o.

Suçluluk duygusu mastürbasyon sonrası, insanlarda sıklıkla görülen bir duygudur. Bunun nedeni yine insanların bu konuda yanlış bilgilere sahip olmaları, din ve ahlak açısından bunun olumsuz bir şey, bir günah olduğuna inanmalarından kaynaklanmaktadır. Bu, bireyin ileriki dönemlerinde o kadar karmaşık bir hal alır ve davranışlarını o kadar derinden etkiler ki bazı saplantı nevrozlarının oluşmasına dahi sebep olabilir. Peter Kutter bu konuyla ilgili olarak iki farklı hasta üzerinde gözlemlerde bulunur. Kutter, suçluluk duygusu ile mastürbasyondan kaynaklanan saplantı nevrozları ile ilgili olarak iki hasta hakkında yaptığı gözlemlerini şu biçimde açıklar: **"Genç yaşlarda yıllarca mastürbasyondan şikayetçi olan hasta o zamanlar şanslıydı: Katolik bir pedere denk geldi. İtirafından sonra peder ona şunları söyledi: 'Evladım, bu bir günah değil; bunu herkes yapıyor bu sebeple de kendini suçlamamalısın 'Bir başka hasta daha az şanslıydı: Temizliğin en temel kanun olduğu çok katı olan dindar bir ailede yetişmişti. Gençliğinde bir türlü vazgeçemediği mastürbasyon eyleminden ötürü kendini kirli hissediyordu. Bundan dolayı da süreklilik arz eden ve defalarca elbisesinin kirli olup olmadığını kontrol eden zorlanımlı bir davranış geliştirmişti."**[53] Petter Kutter' in de belirttiği gibi birey, din - ahlak konusunda etrafından duyduklarından dolayı kendini suçlu hisseder. Burada esasen klasik psikanalizde ruhsal aygıtın üç ana parçasından biri olan süperego söz konusudur. İd'in dürtüleri, özellikle de toplumca yasaklanan ve birey için tehdit oluşturabileceği düşünülen cinsellik dürtüsü, ahlak normları ve toplumsal değer yargıları tarafından bastırılmaya çalışılmaktadır. Burada toplum ise ebeveynlerdir, çünkü çocukluk döneminde toplumu temsil eden onun ahlak ve din anlayışıyla, değer yargılarıyla özdeşim kurmuş, çocuğun en yakınındakiler olan ebeveynlerdir. Priskil de Salome'den yaptığı alıntıdan hareketle Rilke'nin de bu gibi baskılar altında yetiştiğini ve babasının Rilke'nin yataktayken ellerini kontrol ettiğini vurgular.[54] Malte'nin suçluluk duyması süperegosunun yaptırım gücünden kaynaklanmaktadır. Suçluluk duygusunun kendisi ise burada süperegonun bir yaptırımıdır. Kutter'in hastalarını betimlerken özellikle ikinci hastası için söyledikleri Malte ve onun yazarını hatırlatır bize. Malte'nin ve Rilke'nin anneleri de koyu bir din anlayışından doğan baskıyı aileleri üzerinde yoğun biçimde hissettirmişlerdir.

---

[53] Karin Finsterbusch - Helmut A. Müller,Das kann ich dir nie verzeihen,Theologisches und Psychologisches zu Schuld und Vergebung,Vandenhoeck & Ruprecht,Göttingen,1999s.20:" Ein Patient, der sich als Jugendlicher jahrelang wegen Onanie qualte, hatte seinerzeit Glück: Er geriet an einen katholischen Priester, der ihm nach der Beichte sagte:' Mein Sohn, das ist keine Sünde; das tun alle, deswegen brauchst du dich nicht schuldig zu fühlen.' ... Ein anderer Patient hatte weniger Glück: In einem streng religiösen Elternhaus aufgewachsen, in dem Sauberkeit oberstes Gebot war, fühlte er sich wegen der in Jugend unvermeidlichen Onanie so unsauber und schmutzig, da er einen regelrechten Wasch-Zwang entwickelte und stundenlang brauchte, um zu kontrollieren, ob seme Kleidung sauber ist."

[54] Priskil, Age., s.45.

Bu paragrafta dikkatleri üstüne çeken diğer bir sözcük de "Onan" dır. Onan, bu paragraftan bir önceki paragraflarda anlatılanları çağrıştıran mastürbasyon faaliyetiyle ilgili bir simge olarak kullanılmıştır. Yakup oğlu Yahuda'nın ikinci oğlu Onan, babasının isteği üzerine ölen kardeşinin eşini hamile bırakmakla görevlendirilmiş ama bunu ret etmiş biri olarak bilinmektedir: "Tevrat' ta ki kıssaya göre Yahuda'nın ilk oğlu ölünce karısı dul kaldı ve Yahuda, ikinci oğlu Onan'a dedi: Kardeşinin karısının koynuna gir ve ona kayınbiraderlik görevini yap ve kendi kardeşine zürriyet yetiştir. Ve Onan, o zürriyet kendisinin olmayacağını bildi; ve vaki oldu ki, Onan, kardeşinin karısının koynuna girdiği zaman, kardeşine zürriyet vermesin diye yere dökerdi;"[55] Onan'nın "yere dökme " eylemi mastürbasyon eylemiyle eşdeğerdedir. Onan' ın "yere dökme" eylemi ile daha önce yukarıda verdiğimiz Malte'nin "yalnızca evrenin katlanabileceği şeyi evrene geri vererek." sözü eşdeğer anlamda kullanılmıştır. Onan olumsuz bir karakter olarak çıkar karşımıza, çünkü başta babasına ihanet etmiş ve onun yolunu izlememiştir. Onan ayrıca zürriyet vermek yerine kendisine bahşedilmiş olanı yere dökmüştür. Tüm bunlardan dolayı o olumsuz olup yanlış yola sapmış bir karakterdir. Onan'nın Malte'nin mastürbasyon eyleminin hemen ardından anılarında canlanması da bu yüzdendir. Malte Onan'ın yaptıklarının din ve toplum tarafından bir günah olarak kabul edildiğinin bilincindedir. Onan Malte için günahı simgeleyen bir karakterdir. Bu sahnede Malte'nin Onan'ı anması da bu yüzdendir.

Onan'ın bu kıssada bir başka göndergesi daha vardır. Onan babasının sözünü bütünüyle ret etmiş değildir. Kardeşinin eşinin koynuna girer. Bir şehvet yaşar. Fakat zürriyet vermemesi için yere döker. Ama sonuçta o kardeşinin eşiyle birlikte olur. Kıssada yazılanlara göre o hazdan vazgeçmemiştir. Tıpkı Malte gibi. Malte'de özde mastürbasyon eylemini kabul etmez. Süperegosu karşısında bir utanç duyar. Haz sonrası çileci tutumunu sürdürür. Yaptıklarından dolayı bir rahatsızlık hisseder, fakat yine de her defasında bu davranışı yaparken yakalar kendisini.

Almanca'da mastürbasyon sözcüğü "Masturbation"56, "kendi kendini tatmin etme" anlamına gelen "Selbstbefriedigung"57 ve "Onanie"58 sözcükleriyle ifade edilir. Eş anlamlı olan bu sözcüklerden "Onanie" sözcüğünü köken olarak irdelediğimizde, sözcüğün yukarıda vermeye çalıştığımız Yahuda'nın oğlunun adı "Onan" dan geldiğini görmekteyiz. Sabine Grenz eserinde "Onanie" sözcüğünün "Onan" dan geldiğini belirterek Onan'ın yapmış olduğu eylemin soyunu sürdürmeme anlamına geldiğini ve bu nedenle de ölümcül bir günah olduğunu belirtir: "Mastürbasyonun o zamanlardaki kötü karşılığı olan onani İncil'de yer alan ölmüş ağabeyinin karısını hamile bırakmayı ret eden Onan'dan gelmektedir. Bu gün 'coitus interruptus' olarak adlandırdığımız davranışta bulunuyor ve dölünü yere akıtıyordu. Fakat bu davranışıyla soyunu sürdürmesine engel oluyordu. Soyad ruhun taşıyıcısı olarak görüldüğünden dolayı böyle yapmakla ölümcül bir günah işlemiş

---

[55] Rilke, Age., s.54.

[56] Bedeutungswörterbuch, Dudenverlag,Mannheim-Leipzig-Wien-Zürich, 1985, s.580.

[57] Bedeutungswörterbuch, Age., s.580.

[58] Bedeutungswörterbuch, Age.,.s.475.

oluyordu.(.)İşte tam da bu nedenle onani ilahiyatçılar için üremeye karşı olan ölümcül bir günah sayılıyordu."[59]

Malte mastürbasyon sonrasında bir suç ve günah işlediğinden dolayı kaygılanır ve Onan'dan bahseder. Onan'dan söz etmesi yapmış olduğu eylemle yakından ilintilidir. Malte'nin mastürbasyon eylemi bilinçsizce onda Onan'ı çağrı ştırmıştır. O, Onan'dan söz ettikten bir süre sonra sakinleşir ve yaptığı davranışın haklılığını bir tür zihinsel mastürbasyon coşkunluğuyla dile getirir:

"Ama ey Tanrım, kulağı henüz kız oğlan kız bakir biri, senin ahenginle yatsaydı, mutluluktan ölür ya da Sonsuz'a gebe kalır ve döllenmiş beyni, doğacakların çokluğundan çatlardı. "[60]

Malte adeta süperegosuna seslenir ve çocukluğum sırasında içimde duyduğum şehveti akıtacak, paylaşabilecek biri olmadığından dolayı daha bakir biri olarak buna mecburdum diye haykırır ve bir tür savunma yapar. "döllenmiş beyni" aklından cinsellikle ilgili şeyleri koparıp atamayacağına işarettir. Tohumunu dışarıya atmasaydı bu onda inanılmaz bir şehvet yaratacak ve ölümüne neden olacaktı. Bu sebeple tohumunu dışarıya akıtmak zorundaydı aksi halde çatlayarak öleceğine inanmaktadır Malte. Süperegosuna yaptığı davranışı anlatır. Ona, yaptıklarında haklı olduğunu söylemek istercesine seslenir. İd onun diğerlerinde olduğu gibi doğasında vardır, onun bir parçasıdır. Malte süperegosuyla adeta tartışır, hesaplaşır. Aslında bunu yapması normaldir, çünkü o yakın çevresinde bulunan ebeveynlerinin ve sonra da içinde yaşadığı toplumun bunu bir sapma olarak nitelendirdiğinin farkındadır. Bu eylemin kapalı kapılar ardında gizli olarak gerçekleştirmesinin sebebi de bu farkındalıktan kaynaklanmaktadır. Ama buna rağmen libidosunun buyruğu altına girmekten kaçamaz.

Çocuğun cinsel etkinliklerinin sapmayla özdeşleştirilmesi normal bir durumdur. Çocuğun ilk başta sapma olarak görülen bu davranışını üreme alıştırmaları olarak değerlendirmekte aslında fayda vardır. Freud bu konuda şunları belirtir: "Ama bu kendi içinde açık bir gerçek: eğer çocuğun cinsel bir yaşamı varsa, bu mutlaka sapma yapısında olacaktır, çünkü birkaç belirsiz ipucu dışında çocuklar, cinselliği üreme işlevine dönüştüren şeyden yoksundur. Aslında üreme amacından uzaklaşan ve üremeden bağımsız olarak haz almayı kendi içinde bir amaç gören türden cinsel etkinliği sapma olarak değerlendiririz. Dolaysıyla göreceğiniz üzere cinsel yaşamın gelişimindeki kopma da, dönüm noktası da,

---

[59] Sabine Grenz,(Un)heimliche Lust, Über den Konsum sexueller Dienstleistungen, VS Verlag für Sozialwissenschaften,Wiesbaden, 2005, s. 138:" Onanie, die damals übliche Bezeichnung für Masturbation, stammt von der biblischen Figur Onan, der sich weigerte, die Frau seines verstorbenen Bruders zu schwangern.Er praktizierte, was wir heute als coitus interruptus bezeichnen würden, und lieB semen Samen'zu Boden' fallen.Damit aber riskierte er das Überleben des Familiennamens. Da der Familienname nun als Trager der Seele angesehen wurde, beging er damit eine Todesünde. (,..).Und Onanie war eben genau das für Thelogen: eine Todesünde, die sich der Fortpflanzung verweigert."

[60] Rilke, Age., s.55.

üreme amacının hizmetine girmesinde yatmaktadır."217 Dolaysıyla çocuğun yaptıkları esasen normal, olağan ve gerekli bir davranıştır. Fakat toplum, ahlaki kurallar ve dince biçimlenmiş yetişkin olarak adlandırdığımız otorite olan ebeveynlerin onlar üzerinde gerçekleştirdikleri yanlış önlemler çocukların bu olguyu travmatik bir hale getirmelerine neden olmaktadır. Bu durumda Malte ve Rilke'nin ebeveynleri şüpheleri üzerlerine çekmektedir.

Malte, Beethoven'i anlattığı ve özde mastürbasyon eylemi sırasındaki coşkusunu ve sonrasındaki suçluluk duygusundan dolayı süperegosuyla hesaplaşmasını betimlediği bu sahnenin iki paragraf öncesinde "korkunç"tan söz eder:

" Havanın her zerresinde Korkunç 'un varlığı. Korkunç'u sen Saydam' la teneffüs ediyorsun. Korkunç, senin içinde tortulanıyor, katılaşıyor, organların arasında sivri geometrik şekiller alıyor; çünkü idam yerlerinde, işkence odalarında, tımarhanelerde, ameliyat salonlarında, sonbahar sonraları köprü altlarında geçmiş olan bütün eza ve dehşetler, çetin bir direnme gösterirler; bütün bunlar yaşamalarında ısrar ederler, bütün gerçekleri kıskanarak korkunç gerçeklerine sarılırlar. İnsanlar, onların çoğunu unutmayı pek isterler; uykular, beyindeki bu pürüzleri hafif ve yumuşakça törpüler; ama rüyalar daha ağır basar ve tabloların silik çizgilerini yeniden çizerler.

Sonra insanlar uyanır, solumaktadırlar ve karanlıkta bir mum ışığı eritirler ve loş huzuru bir şurup gibi içerler. Ama, ah bu emniyetin tutunduğu kenar. Ufacık bir dönüş yeterlidir, bakış yeniden aşina ve dost olanı aşar, o an, az önce teselli veren çizginin, bir dehşet kenarı olduğu görülür. Çevreyi oyuklaştıran ışıktan sakın; arkana bakma, yatakta doğrul, arkanda bir gölgenin efendin gibi dikilmediğini nereden biliyorsun? Karanlıkta kalsaydın, sınır tanımayan kalbin, bütün bu seçilmeyen şeylerin üzüntüsünü emmeye çalışsaydı, daha iyiydi kısmen iradene bağlı damarlarda ya da daha kayıtsız organlarının lenfasında değil, kılcal damarlarda büyür; sayısız dallara ayrılmış varlığının en son ayrımlarına kadar borulara bölünerek yukarı emilir. Orada yükselir, orada seni aşar, son barınak gibi çıkıp sığındığın nefesini de geçer. Ah, şimdi nereye kaçacaksın, nereye kaçacaksın? Kalbin, seni içinden dışarı atmakta, kalbin peşinden gelmektedir senin ve artık adeta kendinden dışarıdasındır, geri dönmen mümkün değildir. Çiğnenen bir böcek gibi içinden dışarı taşarsın, üstündeki azıcık sertlik, kaldı ki uyum sağlamanın da bir anlamı kalmamıştır.

Bu sahneyi Priskil de çocukluk dönemi kaygıları olarak adlandırır ve genel anlamda masturbasyonla ilişkilendirir.[61] Paragrafın girişinde "Korkunç"u tanımlamak oldukça zordur. İlk başlarda belirsizdir "korkunç". Onun "Korkunç" olarak nitelendirdiği şey her yerdedir. İnsanla soluk alıp verir, onun peşini bir türlü bırakmaz ve havanın her zerresine kadar işlemiştir. Nerede olursa olsun ister son nefesi verirken ölümün uçurumuna ramak kala (idam sehpası) isterse acıyla kıvranırken (işkence odalarında) olsun o her yerdedir. İster bizim gibi düşünmeyip fenomen dünyasını farklı algılayan delileri kapattıkları ve Foulcault'un "Deliliğin Tarihi"[62] adlı kitabında yabancılaşmanın yaratıcısı olarak gördüğü ve ıslah etme çabalarının gerçekleştirildiği yerler olan tımarhanelerde isterse can çekişirken (ameliyat salonları) olsun, "Korkunç" her yerde varlığını hissettirir. Malte "Korkunç" tan korktuğunu ve onun bulunduğu yerlerde, onu görenlerle birlikte olmak istemediğini daha kitabın ilk sayfalarında belirtir:

---

61 Priskil, Age., s.42.

62 Michel Foucault, *Deliliğin Tarihi,* Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kiatbevi, Ankara, 2000, s.138.

"Burada hasta olmak çok fena; biri alsa da beni Hotel –Dieu 'ye götürse, orada kesinlikle ölürdüm. Hoş bir hotel orası, müthiş müşterisi var.

Paragrafta yer alan "idam sehpası", "işkence odaları" ve nihayetinde "tımarhane" sözcükleri ile örnek verdiğimiz bu son cümle arasında örtük bir bağ vardır. Malte, yazımızın gelişen bölümlerinde de ele alacağımız gibi "Korkunç" u örtük anlamda "id" i olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda son verdiğimiz cümlede yer alan ve yine tesadüf olmayan "Hotel Dieu" yü yakından ele almakta fayda vardır.

Söz konusu otel Paris'te oldukça eski, tarihi bir otel olup Michel Foulcault'un "Deliliğin Tarihi" adlı eserinde de geçmektedir: "Cinsel hastalıklara yakalananlara başlangıçta, diğer afetlerin kurbanları olanlara – "açlık, veba ve diğer belalara" av olanlar gibi – gösterilenden farklı bir muamele yapılmamıştır, Maximilien 1495 Worms Diyetinde, Tanrının bunları insanlar tarafından cezalandırmaları için gönderdiğini söylemekteydi. Ancak evrensel nitelikte olabilen ve hiçbir özel ahlak düşkünlüğüne özel bir yaptırım uygulamayan ceza. " Napoli hastalığı" na yakalananlar Paris'te Hotel Dieu tarafından kabul edilmekteydiler; ve Katolik aleminin diğer bütün hastanelerinde olduğu gibi, basit bir günah çıkartmadan geçmeleriyle yetinilmekteydi;"[63] Michel Foulcault'un "Cinsel hastalık" olarak nitelendirdiği şey aslında on beşinci yüzyılda insanların cinselliğe bakış açısının da genel bir panoramasını çizmektedir. Dolaysıyla Hotel Dieu o zamanın Paris halkının ve hükümetinin cinsel hastalıklara kapılan ve deli olarak nitelendirdikleri insanları kapattıkları bir yer olarak kullanılmaktaydı. Foulcault XVIII. yüzyılın sonunda kendi deyimiyle Marquis de Sade'nin ki gibi bazı "ahlaksız" düşünce biçimlerinin saçma davranışlar göstermekle ve delilikle ilişkilendirildiğini vurgulayarak cinselliğin delilik ve bir hastalık olarak görüldüğünü belirtir: "... bazı cinsellik biçimlerinin akıldan yoksun olmayla ve zihin hastalıklarıyla doğrudan bağlantılı olduğu da aynı kolaylıkla kabul edilecektir. Bütün bunlar deliliğin başlıca işaretleri arasında sayılacak ve onun en önde gelen dışavurumları olarak görülecektir."[64] Fransa'da ki "Genel Hastane Büro" su dahi bu konuda 1670 yılında yaptığı bir müzakere sonrasında şu kararı alır: "Cinsel hastalıklara yakalanan herkes buraya, ancak her şeyden önce ıslah edilecekse kabul edilecek ve kamçılanacaktır,..."[65] Bu tür hastalıkları taşıyanların hepsinin Foucault'un eserinde Hotel Dieu'ya gönderildiği yazmaktadır. Malte'nin tımarhane olan bu yerden korkmasının altında da bu yatmaktadır. Çünkü "Korkunç" herkes tarafından konmuş bir sıfattır. "Korkunç" a boyun eğenler gibi olmak istemiyor. Bununla mücadele etmek istemektedir. Çünkü ona boyun eğenlerin başlarına gelenlerin farkındadır. O geçmişte delilerin içine kötü ruh girdiğine inanmış insanların bu ruhu onların içlerinden çıkarmak için yüzlerce defa işkenceler yaptıklarını bilmektedir. İdam sehpasına yatırıldıklarını, işkence gördüklerini ve kamçılandıklarından haberdardır. Böylece toplumun bir bireyi olarak "id" ini hakimiyeti altına alması gerektiğine inanır, aksi halde o da diğerleri gibi Hotel Dieu'ya gitmek zorundadır. Bu sebeple de Malte, Hotel Dieu'ya gittiğinde öleceğinden bahseder.

Malte'nin "hava" yı ince bir biçimde vurgulaması da ilginçtir. Paris'teki Hotel Dieu'nün

---

[63] Foucault, Age., s.142.

[64] Foucault, Age., s.142.

[65] Foucault, Age., s.142.

bu amaçla kullanıldığı yıllarda Paris'te buna benzer bir hastanenin yanması halkta paniğe yol açar, çünkü halk ölülerin yanması sonucu onlardan çıkan kokuyu solumaları halinde bu delilik denilen rahatsızlığın kendilerine de bulaşacağından korkar. Büyük bir korku yaşanır o dönem Paris'inde. Focault o dönemde havanın incelendiğini ve bu haliyle havanın solunum konusunda ortaya çıkan kimya ve hijyen sorunlarıyla bağlantılı olduğuna dair eserlerin verildiğini belirterek insanların, havanın kötülük ve çürüme olarak görülen bu hastalıkla işbirliğinin olduğuna inandıklarını ifade eder: "Bu salgının zararlı ajanı havadır, şu "günahkar" denilen hava; bu terimden havanın doğasını kendi saflığına uygun olmadığı ve kötülüğün aktarılmasına hizmet ettiği anlaşılmaktadır."[66]

Malte "Korkunç"u betimlediği paragrafın gelişen bölümlerinde cinsel hastalığa kapılmışların direnme gösterdiklerini fakat sonunda kendi gerçeklerine dönmek zorunda kaldıklarını belirtir. Freud'un sembolizm bilgisine dayalı yorumlar konusunda yazdığı "Bu sadece çağrışımı destekleyen ve sadece birleştirildiği zaman yararlı sonuçlar veren bir şeydir."[67] sözlerini göz önünde bulundurduğumuzda Malte'nin sözlerinin altında yatan örtük anlamı daha iyi anlayabileceğimizi ve onun "damarlarda akan" sözcükleri ile şehveti anlatmak istediğini göreceğiz. Şehvet tortulanıyor, katılaşıyor ve nihayetinde sivri geometrik şekiller alıyor. "sivri" sözcüğü bu paragrafta fallik bir sembol olarak kullanılmıştır. Freud, erkek örgenlerin "ayrıca bedene girme ve yaralama gibi ortak bir özelliğe sahip nesnelerle – her türden keskin, kesici ..."[68] şeklinde belirttiği gibi nesnelerle sembolleştirildiklerini yazar. "sivri" sözcüğü Freud'un tanımında da belirttiği gibi bu anlamda Malte'nin fallusu (penis) ile örtüşmektedir.

Bir an "id" in unutulması ve ondan kaçmak için uyku çare olarak görülür. Fakat "id" rüyalarda istediğini yeniden elde eder. Yeniden bir korkunun belirdiğinden bahseder Malte, çünkü insanların uyanıp ışık yakmaları ve her şeyi görebilmeleri onda rahatsızlık uyandırmıştır. Bunu dehşet verici bulur. Arkasında dikilen efendinin varlığıyla ürperir. Hakim olamadığı "id"i yüzünden sürekli hesap vermek zorunda kaldığı süperegosu yine arkasında belirmiştir. O Malte'nin deyimiyle bir "efendi"dir. "Efendi" sinin onda uyandırdığı ürpertiden dolayı şehvet bir an içine geri çekilir ve damarlarıyla yukarı doğru emilmeye başlar. Çareyi kaçmakta bulur yine. Kalbi, duygusal yanı onu bu yaptıklarından dolayı affetmeyecektir. Sonunda ezilmiş bir böcek katılığında dışarı akıtılır. Malte yaptığı davranışı bir hastalık olarak nitelendirir. Yaptıklarından dolayı hiç durmadan suçlar kendisini:

"Okul çağında, zavallı, sert çocuk ellerinin aldatılmış sırdaşlığında, çaresiz günahları denemiş olan erkekler, kendilerini tekrar o günahları işlerken yakalarlar ya da çocukken yendikleri bir hastalık teper yeniden ya da kaybolmuş bir alışkanlık, yıllar önce yapmakta oldukları çekingen bir baş hareketi yine ortaya çıkmıştır.

Beliren şeyle birlikte, batmış bir eşya etrafındaki ıslak yosunlar gibi, ona yapışık, şaşkın anılar kargaşalığı baş kaldırır.

---

[66] Foucault, Age, s.516.

[67] Sigmund Freud, Age., s.179.

[68] Freud, Age., s.182.

Malte'nin "Aldatılmış sırdaşlık" olarak nitelendirdiği mastürbasyon davranışıdır. Priskil de bu sahnede mastürbasyon olduğunu ve bundan dolayı konulan yasaklar ile korku kavramlarına değinir.[69] Bu bir aldatmadır, çünkü gerçekleştirilen eylem günümüz diliyle tıpkı bir simülasyon gibidir. Bu bir sırdaşlıktır, çünkü kendinden dahi gizlenmek istenen, kimselerin haberdar olması istenmeyen bir davranıştır. Okul çocuklarına yansıttığı bu davranıştan kendisi muzdariptir. Malte bu sahnede kendini betimlemektedir. Bunları çaresiz günah olarak tanımlar. Bu sebeple de olayı elinden geldiğince kendinden uzaklaştırmaya çalışır ve bu sahnede olduğu gibi okul çocuklarına yansıtır. **Eserin tümünde sıklıkla karşılaştığımız gibi burada da fallik semboller kullanır. "yosun" sözcüğü Freud'a göre fallik bir semboldür ve etek kıllarını sembolize eder: "'kadife' ve' yosun' çağrışımları, etek kıllarına yapılan göndermenin açık bir göstergesiydi."**[70] Malte burada açıkça belirtmediği fantezilerle beslenen simülasyonun sona ermesinin hemen ardından iğreti uyandıran yosun etrafındaki ıslaklıkla baş başa kaldığını dillendirir. Gözleri bu ıslaklığa odaklanmış ve dalmıştır. Onu şaşırtan anılar ise simülasyonunu besleyen fantezilerinde yer alan figürlerdir.

Malte çaresizdir, çünkü içinden gelen ve kendisini hakimiyeti altına almak isteyen "id" in karşısında kendini güçsüz hisseder. Yaptıkları günahtır, çünkü histerik ve saplantılı nevroz kişiliği olan ve kendini koyu dindar olarak gören annesinin, onun üzerinde bir türlü kurtulamadığı etki ve baskısı vardır. Tüm bunlar ve Malte'de görülen abartılı savunma davranışları onda bir suçluluk duygusu geliştirmiştir. Suç işlediğinden yakınır. Suç işlemeseydi yaptığı davranışı açıkça tanımlardı ama bunu yapmak yerine elinden geldiğince bu konuyu gizlemeye çalışmaktadır. İşlediği suç karşısında başta ailesine ve topluma karşı kendinde bir suçluluk duygusu gelişir. Prof. Dr. Dursun Gökdağ bu konuda "Aileler çocukları desteklerse sorumluluk ve görev bilinci gelişir. Çocuktan çok fazla öz denetim istenmesi durumunda ise çocukta suçluluk duygusu gelişebilir. Kısıtlamalar, çocuğun, ailenin ve toplumun korunması amacıyla yapılmalıdır. Gelişigüzel ve kınayıcı olmamalıdır."[71] diye belirterek ailelerin çocukları üzerinde kurmaya çalıştıkları otorite ve kontrol mekanizmalarının dikkatlice ve özenli bir biçimde yapılmasını önerir. Malte'nin korku ve kaygılarını göz önünde bulundurduğumuzda Gökdağ'ın bahsettiği hususlara Malte'nin ailesinin dikkat etmediği görülecektir.

Malte yine de bu hareketi yapmaktan kendini alıkoyamaz ve tekrar o günah olarak adlandırdığı eylemi işlerken yakalar kendisini. Bu nedenle mastürbasyonu çaresiz bir hastalık gibi görür. Malte bu sahnelerde ve eserinin tümünde genel anlamda bir "gerileme" yaşar ve genç bir adam olduğunda da bu konuyla alakalı olan ve onu rahatsız eden, ruhsal çatışmalar yaşatan anıları onun peşini bir türlü bırakmaz. Ruhu üzerine aşırı bir yükün bindiğini düşünür ve çocuksal davranışları geri döner. Süperegosu, onu bir "engellenme"a zorunlu kılar. Onun içgüdüsel isteklerinin doyurulmasını engeller. Bu davranışın yerine geçebilecek,

---

[69] Priskil, Age., s.45.

[70] Sigmund Freud, Rüyaların Yorumu 2, Çev. Selçuk Budak, Öteki Yayınevi, Ankara,1999, s.471.

[71] Prof. Dr. Dursun GÖKDAĞ, *Aile Psikolojisi ve Eğ timi,* Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakultesi, Eskişehir, 2002, s.13.

ama onu bu konuda doyuma ulaştırabilecek başka bir davranış bulmak zorunluluğunu duyumsar. Cinsel içgüdüsünün ahlakın, dinin ve genel anlamda toplumun değerlerine uygun olması zorunluluğunun farkına varır. Bunun da sonucunda bir "yüceltme" gerçekleşir. Bunları sanatçı kimliğiyle yatıştırmaya çalışır. Psikosomatik davranış biçimlerine başvurur. Paris'teki "Milli Kütüphane" ye gider ve kitap okur ya da anılarını yazar. Ama tüm çabalarına rağmen libidosuyla yine baş başa kalır. Bu onda kendi deyimiyle çocukluğundan kalma bir hastalıktır. Bu hastalık uzun yıllar geçse de Malte'nin deyimiyle hep yeniden belirir:

" İşte ötede böyle yapışkan pelte pelte sesler çıkarken: uzun ama çok uzun yıllardan beri ilk olarak o yeniden gelmişti. Çocukken ateşler içinde yattığım zamanlar, içime ilk derin dehşeti almış olan o: Kocaman. Evet, herkes yatağımın çevresinde toplandığı, nabzıma baktıkları ve neden korktuklarımı sordukları zaman hep böyle derdim: Kocaman. Kaldı ki doktor getirirlerse ya da doktor yanımdaysa ve beni yatıştırmaya çalışırsa ne yapıp edip Kocaman ' ı kovmasını rica ederdim, gerisi hiçti. Ama doktor da öbürleri gibiydi tıpkı. Gerçi ben o zamanlar küçüktüm ve bana yardım etmek kolaydı; ama onu yanımdan alıp atamazdı doktor. îşte o şimdi yeniden karşımdaydı. Sonraları nasılsa görünmemişti, ateşimin yükseldiği gecelerde de gelmemişti, ateşim yoktu şimdi, ama o gelmişti. Gelmişti işte. Şimdi bende tıpkı bir şiş gibi, ikinci bir kafa gibi çıkıyor, büyüyordu ve benim bir parçamdı; ama bana ait olamazdı, büyüktü o kadar. Bir zamanlar, sağken, elim ya da kolum olan, büyük, ölü bir hayvan gibi duruyordu. Kanım ise bende ve onda, bir ve aynı vücutta dolaşır gibi dolaşıyordu. Kalbim de kanı Kocaman'a göndermek için kendini haddinden fazla zorlamak zorunda kalıyordu: Sanki yeterince kan yoktu ortada. Sonra kan, Kocaman 'a istemeyerek giriyor, hasta pis çıkıyordu. Oysa Kocaman şişiyor, yüzümün önünde sıcak,mor bir çıban gibi büyüyor ve ağzımın önünde çıkıyor ve nihayet gözümün üstüne artık kenarın gölgesi düşüyordu.

Bu paragrafta da fallik sembollerin yoğunluğu kendini açık bir biçimde hissettirir. Priskil bu sahnede Malte'nin ateşlenmesini mastürbasyon yasağından kaynaklandığını belirtir ve olayı ceza ihtimalinden dolayı kaygı nöbetlerine benzetir ve tüm bunları "Fieberphantasien"(Ateşlenme fantezileri) olarak adlandırır.[72] "Kocaman" onda o kadar büyük bir korku salar ki yersiz yurtsuz, nomad bir insan oluverir. Paniklemiş bir biçimde kendini sokağa atar. Durmadan yürür. Nerede olduğunu bilmez:

O avlulardan geçerek dışarı nasıl çıktığımı hatırlayamıyorum. Akşamdı ve ücra yerlerde yolumu, izimi kaybettim; duvarları uzayıp giden bulvarlar boyunca yürüdüm ve sonu gelmedi mi, herhangi bir meydana çıkıncaya kadar, ters yönde ilerledim.

Kocamanın rahatlaması üzerine sergilediği bu histerik davranışlar bastırma eyleminden kaynaklanmaktadır. Seksüel olguları bilinçten çıkarıp atmak ister ve güvenlik önlemi alarak o ruhsal akışı kesintiye uğratır. Histerik görünüşte sanki bir şey olmamış gibi davranmak ister. Nerede olduğunu bilmeyen, geçtiği yerleri hatırlayamayan bilinci yarı kapalı bir insan olup çıkar. Unutma, bilinçsizlik ve ilgisizlik canlanır içinde. Cinselliğin tüm sembollerini ve onun yerine geçebilecek olan olguları vücutta dindirmek, sağıltmak amacıyla vücudun bilincini kırmak için çaba gösterir. Histerik tavır sergilemesi aslında tesadüfi değildir, çünkü Malte bu paragraftan hemen önce "Salpetriere" hastanesinden bahseder: "Güzel, bana bir pusula verdiler, saat birde Salpetriere'de olacaktım."[73] Malte'de "Kocaman"

[72] Priskil, Age., s.45.

[73] Rilke, Age., s.40.

nın yeniden belirmesi Behçet Necatigil'in çevirmen notunda "Paris'te yaşlı kadınlar için hastane" olarak not düştüğü "Salpetriere" hastanesinde gerçekleşmektedir. Bir hastane olan "Salpetriere" Michel Foucault'un "Deliliğin Tarihi" adlı eserinde XIII. Louis'den bir önceki kralın esasen silahhane binası olarak yaptırmış olduğu ve XIII. Louis'den sonra da hastane olarak kullanılan bir bina olduğu yazılmaktadır. Foucault'un kayıtlarına göre burası bir akıl hastanesidir. Bu hastane yıllarca bu amaçla kullanılmıştır. "Salpetriere" hastanesi özellikle histerik kadın hastalarının yattığı bir hastanedir. Üstelik bu hastaneye histeri konusunda söz sahibi olan Jean Martin Charcot'da başhekimlik yapmıştır: "Jean Martin Charcot,1825-1893 yılları arasında Paris'teki Salpetiere Ruh Ve Sinir Hastalıkları kliniğinin yöneticisiydi ve dünyaca tanınmış biriydi."[74] Malte örtük bir biçimde rahatsız olduğunun mesajını "Salpetriere" hastanesinden bahsederek verir. Onun için "Salpetiere" sözcüğü "histeri" sözcüğünü çağrıştırmaktadır.

Malte'de "mastürbasyon" eylemi diğer insanlarda geliştiği gibi normal bir akışta gelişmemiştir. Onun mastürbasyon sonrası libidosunda diğer insanların aksine bir rahatlama ve gevşeme yerine tedirginlik, ürperti gibi duygular baş gösterir. Mastürbasyon eylemi sonrasında kayıp olmak istercesine kendisini dışarı atar. Mastürbasyon onda saplantılara neden olmuştur. Anne kompleksi, iğdiş edilme ve Oedipus kompleksleri, kaygılar vs. hepsi her insanda görülen psişik olgulardır, fakat bunlar onda farklı bir biçimde gelişmiştir. Bütün bunlar Malte'de travmatik bir hal almıştır. Hesaplaşmaları ve bunların üzerine yeniden eğilmesi de bu yüzdendir. O diğer insanlardan farklı olarak yirmi sekiz yaşında halen "Kocaman" dan korkar. Annesi gibi o da saplantı nevrozundan muzdariptir. Çalışmamızın " Hadım Edilme Kompleksi" adlı bölümünde ele aldığımız "saplantılı uyku töreni" nin ardından dışarıdan gelen cam şangırtılarını andıran sesler ile tramvayların çıkardıkları sesler bu sahnenin sonrasında da yaşanır: "Bazen sert, şangırtılı çan sesleriyle, pırıl pırıl, yaklaşıp uzaklaşıyordu tramvaylar."[75] "sert" ve "şangırtılı" gibi sıfatlar ile tramvayların çıkardığı sesler ve insanın gözünü kamaştıran ışıklar kaotik bir duygunun sembolize edilmiş halidir. Bir panik havası ile duygu karmaşasının betimlenmesi söz konusudur. Ayrıca burada baskıdan doğan duygusal bir boşalım vardır. Baskı Malte'yi izole olma yoluna itmiştir. Çatışma heyecanı başka nesnelerin sıralandığı bir betimlemeye dönüşmüştür. Malte baskıdan duyduğu korkusunu gerçek içerik ile görünür bir ilişkisi olmayan sembollerle ifade etmeye çalışmaktadır. Birbirleriyle çatışma halinde olan güçler katı ve saçma güdü dolu davranış biçimlerinin başka türlü uyum sağlamış bir davranış altında ani bir boşalmaya neden olmuştur.

Malte "Kocaman" dan korkar. Almanca'da "gross" sözcüğü tür olarak bir sıfattır. Malte bu sıfatı "das GroBe" biçiminde kullanarak onu isimleştirmiştir. Behçet Necatigil de çevirisinde bu konuya özenle yaklaşarak "Kocaman"ı büyük yazmış ve onu isimleştirmiştir. Dolaysıyla buradaki "Kocaman" sözcüğü yapılan bazı yorumların aksine bir kaygı değil korku veren, soyut olmayıp somut olan bir şeydir. Malte'nin "Kocaman" olarak nitelendirdiği fallik

---

[74] Klaus Gerhard Lickint, Nietzsches Kunst des Psychoanalysierens, Königshausen & Neumann,

Würzburg, 2000, s.156:" Jean Martin Charcot,1825-1893 war Leiter der Klinik für Nervenkrankheiten" Salpetriere" in Paris und welbekannt geworden ..."

bir sembol olup onun “ereksiyon halindeki fallus“ unu sembolize eder. Malte, doktorun onu kendisinden söküp atamayacağını, onun vücudunun bir parçası olduğunu belirterek ”Kocaman” ın kendisinin kolu gibi bir organı olduğunu vurgular. Malte “Kocaman” ı kastederek “Benim bir parçam olamazdı” derken şaşkınlığını ve korkusunu ifade etmeye çalışmaktadır. Ayrıca “ bu haliyle, bu büyümüş haliyle benim bir parçam olamazdı” demek istemiştir, çünkü Malte yirmi sekiz yaşında olan ve bunu kabullenen diğer normal erkeklerin aksine ”Kocaman” ı kabullenmekte halen zorluk çekmektedir. Bunun sebeplerinin kökeni ise çocuksal cinsel dürtülerinin, etrafındaki yetişkin insanlarca hor görülmesidir. Ebeveynleri ona yanlış yaklaşımlarda bulunmuşlardır. Malte de Rilke gibi beş altı yaşlarına kadar kız elbiseleri içerisinde büyütülmüş bir çocukluk yaşamıştır. Eserin birçok farklı yerlerinde erkek çocuklara temkinli yaklaşır. Onlardan uzak durur. Yaptıklarını günah ve büyük yaramazlıklar olarak adlandırır. ”Günah” ve ”ayıp” gibi kavramları ilk olarak büyüklerinden duymuştur. Kendi üretimi olmayan bu sözcükleri söylerken büyüklerinin sözcüklerini kullanır. Bu haliyle o üzerinde yaşadığı dünyanın büyüklerin dünyası olduğunu bilir gibidir.

“Kocaman” tiksindirici, korkunç bir varlık olarak algılanır. Bunun sebebi ise yalnızca “Kocaman” değildir. Malte sık sık fanteziler, hayaller kuran, gördüğü kabuslardan dolayı ateşlenen bir kişiliktir: “Ateş ruhumu allak bullak ediyor, ta derinlerden hiç bilmediğim sahneler, hayaller, olaylar bulup çıkarıyordu;”[238]

“Kocaman” ı tiksindirici yapan tek neden onun büyüklüğü ve içinden akan irin değildir – Malte’nin spermlerini irin olarak nitelendirmesi de ilginçtir– onun Malte tarafından bu biçimde betimlenmesinin nedenlerinden birisi de bu fanteziler, hayaller ve kabuslarıdır. Başkalarının inandığına inanan biri olarak sosyal gerçeklik ölçütünün onun

üzerinde etkili olması da bunun nedenlerinden biridir. Değer yargıları ve inanç da bu etmenler arasında yer almaktadırlar. Gördüğü fanteziler, halüsinasyonlar annesinin patolojik inanç alanının Malte üzerindeki baskısından kaynaklanmaktadır. O bu dünyada sadece sembollerin, fantazmaların ve duyum ikiliğine (sinestezi) örnek teşkil eden ”İyodoform, pommes frites yağı ve korku kokuyordu”[76] cümlesinde olduğu gibi koku veren hareketlerin girmesine izin verir. Başkalarının bakışının olmadığı Malte'nin bu dünyasında halüsinasyonlar ve çılgınca korkular göz önüne getirilmiş, tasavvur edilmiştir. Bu haliyle Malte patolojik fenomenler içinde inancın arkaik biçimlerine saplanıp kalmış, gerçeğin ölçütünü başka insanlarla dayanışma içinde bulamayan bir kişilik sergilemektedir. Bu kişiliği nedeniyle de arzularını ve korkularını hala içinde gerçeğin, rüyanın ve Onan'da olduğu gibi mitosun çözülemez yumağı ile örülü fantazmalar biçimine dönüştüren biri olarak çıkar karşımıza. Notlarını dillendirirken seçtiği sözcükler ve üslup bütünüyle ele alındığında sarmal yapının içerisinde dingin bir devingenliğin iç içe girmiş ama yer yer kopuk fakat birbirlerini çağrıştıran melodik tınısı olan örgenlerden oluştuğu görülecektir. Kullandığı fallik unsurların sembolik bir dille aktarılması bunların yalnızca mistik ya da temsili ifade biçimleri olmadığını aksine gerçeğe yönelik, gerçekliğin bir türevi olduğunu da göstermektedir. Bu Malte'ye biçilmiş bir dildir. Libidosunun serbest kaldığı, özgürleştiği anın ifade ediliş biçimidir. Yazar tarafından Malte'nin ruh haline uygun bir dil kullanılmıştır. Malte'ye biçilmiş olan bu dil yazarın özgün üslubudur. Rilke bu üslubu Malte'ye uygun bulmakla kalmaz tüm eserlerinde benzer bir üslup kullanır.

Simenauer Malte'nin yukarıda alıntıladığımız paragrafta yer alan çocukluk anılarına Rilke'de de rastlandığını yazar ve Rilke'nin Lou Andreas Salome'ye yazdığı mektubu işaret eder[77]: ”Çocukluğumun ilk zamanlarında ateşli geçen rahatsızlıklarımdan ötürü büyük korkular uyanmıştı. Bunlar hatırladığım kadarıyla sanki Kocamandan, Sert olan ve Yakından ötürü duyulan derin ve ifadesi imkansız korkulardı; işte bu aynı korkular birden bire yine ortaya çıkmıştı, fakat şimdi bu korkuların gece ve ateşlenme bahanesine ihtiyaçları yoktu....“[78] Mektupta yer alan ”işte bu aynı korkular birden bire yine ortaya çıkmıştı” cümlesi ile paragrafta yer verdiğimiz Malte'nin ”uzun yıllardan beri ilk olarak o yeniden gelmişti” sözü neredeyse bire bir örtüşmektedir. ”Kocaman” sözcüğü bize Malte'nin korktuğu “Kocaman” sözcüğünü anımsatır. Rilke de Malte gibi “Kocaman”ı büyük yazarak isimleştirmiştir. O da Malte'de olduğu gibi ateşlenir ve kabuslar görür. Benzerlikler bunlarla da sınırlı kalmaz. Rilke bu mektubu Lou Andreas Salome'ye 1903 yılında yazar. Rilke'nin 1875 yılında doğduğunu göz önünde bulundurursak bu mektubu yazdığında Malte gibi 28 yaşında olduğunu görürüz. İki genç adam da aynı yaşta çocukluk anılarındaki korkularından muzdariptirler. İkisi de fallik unsurların yaşamlarındaki olumsuzlukları dillendirir. Yirmi sekiz yaşında olmalarına rağmen

---

[76] Rilke, Age., s.7.

[77] Simenauer, Age., s.362.

[78] Rilke,Age.,s.59:“ Fern in meiner Kindheit, in den groBen Fiebern ihrer Krankheiten, standen groBe unbeschreibliche Ângste auf, Ângste wie vor etwas zu GroBem, zu Hartem, zu Nahem, tiefe unsagliche Ângste, deren ich mich erinnere; und diese selben Ângste waren jetzt auf einmal da, aber sie brauchen nicht erst Nacht und Fieber als Vorwand,...“

fallik unsurlara anormal bir biçimde saplanıp kalmaları ikisinin de psişik yapılarında yolunda gitmeyen bir şeylerin olduğunu gösterir. Söz konusu olan bir anomalidir. Malte ve Rilke'nin "Kocaman"dan 28 yaşlarında olmalarına rağmen korkmaları onlarda psikolojide "Penisten, özellikle de dikleşmiş penisten korkma"[79] anlamına gelen ve bir tür fobi olan "fallofobi" olduğunu göstermektedir. Korkular haddini aşar. Tüm yaşamlarına yayılarak her yerde kendini gösterirler:

"Yorgan kenarından çıkmış küçük bir yün ipliğinin sert, sert ve bir çelik gibi sivri olduğu korkusu; geceliğimdeki şu ufacık düğmenin başımdan büyük ve ağır olduğu korkusu; şimdi yatağımdan düşen şu ekmek kırıntısının yerde cam gibi kırılacağı korkusu ve böylelikle her şeyin, her şeyin sonsuza kadar parçalanacağı telaşı...

Priskil sahneyle ilgili şu açıklmamada bulunur: "Bunlar gerçekte daha önce anılan korkulardır: ereksiyon fark edilebilir, mastürbasyon arkasında iz bırakabilir, tüm bunlardan duyduğu heycan başkalarınca işitebilinir ve yakalanabilinir"[80] Yorganın kenarından çıkmış küçük yün ipliğinin sert ve bir çelik gibi olmasıyla "Kocaman" ve ondan duyulan korku kastedilmektedir. Ekmek Hıristiyanlık'ta dini bir sembol olup ekmek ve şarap İsa'nın kan ve etini simgeler. Psikanalitik bakış açısıyla irdelendiğinde ise "ekmek" fallik bir semboldür: "Ocak dişil fonksiyonu simgeler: İçinde hamur kabarır (tıpkı ana rahmindeki çocuk gibi)."[81] Ekmek ettir. Ekmek annenin karnında büyüyen cenindir. Ekmek kırıntıları ise bu sahnede Malte'nin yere dökülen spermlerini betimler.

Malte Kocaman, Korkunç ve Beethoven'i betimlediği sahnelerde bilinçdışı içerik ve onun türevlerinden korktuğu için düşlemlerini serbest çağrışım yerine sembolleştirir. Malte'nin bilinci sürekli yasak olan mastürbasyon eylemiyle meşguldür. Bu onda akut bir hal almıştır. Çocukluğundan itibaren saf ve masum bir çocuk olarak yetiştirilmek istenmiş ve onda cinselliğe karşı aşırı bir baskı uygulanmıştır. Malte'nin annesini "Anne Gölgesindeki Oğul" bölümünde ayrıntılarıyla ele almıştık. Anne kendince geliştirdiği alışık olmayan ritüeller gerçekleştiren bir kadındır. Annede görülen sapmalardan Malte'nin etkilendiği açıktır.

Açıklamaya çalıştığımız tüm bu örneklerde Malte'de mastürbasyon eyleminin normalin tersine patolojik bir durum sergilediğini saptadık. Malte yirmi sekiz yaşında olmasına rağmen aklından bir türlü söküp atamadığı mastürbasyon olgusuna saplanıp kalmış bir insanın ruh portresini çizmektedir. Malte'nin parça parça vermeye çalıştığımız düşünceleri histerik nöbetlerinden başka bir şey değildir. Narsizm ile ilgili bölümde ele aldığımız gibi Malte'nin ayna karşısında bedenine karşı olan yaklaşımları esasen bu konuyla da yakından ilgilidir. İlk erotik eylemleri arasında, aynada kendini tanıma da yer almaktadır. O kendi vücut deneyimlerini öğrenmektedir. Bu esnada diğer çocukların aksine o rafineleştirilmiş

---

[79] Budak, Age., s.290.

[80] Priskil, Age., s.47.

[81] Jörg Kraus, Metamorphosen des Chaos, Königshausen&Neumann, Würzburg, 1998, s.221:" Der Ofen reprasentiert eindeutig die weibliche Funktion: Darin geht der Teig auf(wie das Kind im Mutterleib). "

reaksiyonlar sergilemekten uzaktır. Fakat yine de vücutsal bütünlük talebini geliştirir. Bu yönüyle de narsizm onda seksualitenin bir yapısı olmuştur. Malte'nin vücudu bu şekliyle tercih edilen bir cinsel objeye dönüşür. Bu olağan gelişimlerde sık sık kırılmalar meydana gelmiştir. Bu kırılmaların Malte'de akut hale gelmesi ebeveynlerinin baskı ve tehditlerinden oluşmuştur. Mastürbasyon karşısındaki anormal tavırları bunu göstermektedir. Malte mastürbasyonla ilgili verdiğimiz örneklerde geriye dönük anılarını canlandırmaktadır. Sürekli olarak simgesel tekrarlar yaşar. Malte'nin "öteki ben"i ile hesaplaşması da bundandır. Onun kabul ettiği ve sevilmek istediği yönleri zaten süperegosunda iyi anılar olarak kalmıştır. O mastürbasyon ile ilgili korkularını içselleştirmiştir. İçselleştirilen bu obje onun sevmediği ve hatta yok etmek istediği kötü bölüm olarak egosunun bir parçası haline gelmiştir. Bu yüzdendir ki "öteki ben"iyle döngüsel hesaplaşmalar yaşamaktadır. Böylece Malte'nin benliğinde bir iç uyumu ve bütünlüğü görmemiz mümkün değildir. Bir başka deyişle Malte'nin mastürbasyon eylemi dürtü- güdümlü olmaktan yoksundur. Sağlıklı bir insanın haz arayan, sağlam kendiliğinin enerjik eyleminden yoksundur Malte'nin eylemi. Onda sağlıklı insanlarda olduğu gibi neşe dolu büyüme ve bağımsız olma yoktur. Bunun tersine devamlı olarak korku, kaygı ile bağımsız olamamaktan şikayet vardır. O yalnızca haz almak için mastürbasyon yapmaz. Teselliyi, yalnız olan bedenini sonu gelmeyecekmiş gibi uzattığı mastürbasyon etkinliklerinde yeniden keşfeder. Mastürbasyon bu haliyle onda bir tesellidir. Eserin bütününü ele aldığımızda Malte'nin tek arkadaşının anıları ve kendisi olduğunu görmekteyiz. Eser boyunca kimseyle bağlantıya geçmez. Simenauer de Rilke ile Malte arasında benzerlik konusuna değinirken Malte'nin hiç arkadaşının olmadığını yazar.[246] Yirmi sekiz yaşında anılarını yazarkenki anda dahi yalnızca dinler, gözlemler ve yazar. Tek faaliyeti bunlardır. Eser boyunca iletişime girmez. Bu yüzden de yalnızdır. Anne ile ilgili olan "Annenin Gölgesindeki Oğul" bölümünde ele aldığımız "anne" şiirinde de mastürbasyon eylemini çağrıştıran fallik unsurlar vardır. "Annenin Gölgesindeki Oğul" bölümünde de yer verdiğimiz "Annem" adlı şiiri bu bölümde yeniden okumaya çalışacağız. İlk okumamızda şairin annesinin kendisinin büyüdüğünü görmek istememesinden, varoluş çabalarının annesi tarafından görmezlikten gelindiğinden yakındığını çıkarsamıştık. Bu okumamızda ise daha çok "mastürbasyon eylemi" üzerinde durmaya çalışacağız.

Şiiri yapısal olarak ele aldığımızda ikinci kıtanın yine ikinci mısrasında yer alan "Görmüyor, orada birinin inşaa ettiğini." cümlesi orada birinin bir şeyler inşa ettiğini,bir şeyleri oluşturmaya çalıştığını ya da yalnızca eylem halinde olduğunu anlatmaktadır. Bu cümle söz konusu olan kişinin erkek olduğu izlenimini vermektedir. Şair bu kullanım yerine "sie sieht nicht, daB da jemand baut" diye yazsaydı cinsiyet konusunda kati bir sonuç elde etmek mümkün olmazdı, çünkü "einer" sözcüğü "jemand" sözcüğüne göre cinsel kimlik bakımından daha açıklayıcı ve belirleyici olup maskulin yapıya uygun düşmektedir. Şiirin üçüncü kıtasının ikinci mısrasında yer alan "die fremden Hunde wissen: der ist der." cümlesi de erkil anlama göndermede bulunmaktadır. Sözcükleri anlamsal açıdan değerlendirdiğimizde ise "inşaa etmek" fiili ilk örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu fiil daha çok erkeklerin uğraş alanlarına girmektedir. Sözcükleri yine anlamsal olarak ele aldığımızda "Bilmiyor, yavaş yavaş çok olmuş çehremi." ile yüzde meydana gelen değişikliklerin anlatılmak istendiğini görmekteyiz. Bu değişimler artış yönündedir. "mehr werden" kullanımı değişimin "büyüme" eyleminin yanı sıra miktarı konusuna daha çok vurgu yapmaktadır. Cinsel kimlik açısından değerlendirdiğimizde erkeklerin yüzünde meydana gelen kıl artışına karşın kadınlarınkinde belirgin bir artış söz konusu değildir. Dolaysıyla

şiirdeki ses bir erkeğe aittir.

“inşaa etmek” eylemi şiirde daha bitmemiş bir eylem olarak yer almaktadır. Bu yönden düşünüldüğünde yıkma eyleminin dünden bugüne kadar halen devam etmekte olduğu anlamı çıkmaktadır. İlginç olan annenin yıkma eylemini nasıl gerçekleştirdiğidir. Şair annesinin bunu ”gelmek” ve ”bakmak” eylemiyle gerçekleştirdiğini belirtiyor. Gelişim süreci içerisinde çocukluktan ergenliğe geçilen dönemde bedende ve ruh halinde meydana gelen dönüşümlerden dolayı yaşanılan sıkıntılar arasında ergen olanda ebeveynlerinden ya da çevreden “utanma” duygusu ortaya çıkmaktadır. Parman psikanalizde ”utanma” duygusuna ilk olarak ergenlikte değinildiğini vurgulayarak ”utanma” ile ”varoluş” arasındaki bağı şu biçimde açıklamaktadır: ”Utanç böylece değerliliğin yanı sıra kimlik duygusuna da gönderme yapar “

“gelmek” ve ”bakmak” eylemlerinin yıkıcı olması varoluş aşamasındaki bu gerçeklerin neler olduğunu bilmek için yakından okumayı zorunlu kılmaktadır. Buraya kadar olan kısımda ”gelmek”, ”bakmak” ve ”yıkmak” eylemlerini gördük. Bunlarla ”yavaşça gelişmekte olan çehre” ifadesini bir araya getirdiğimizde verilmek istenen örtük mesaj az da olsa su yüzüne çıkmaktadır. ”gelmek” ve ”bakmak” eylemleri sonradan ”yıkmak” eylemiyle bağlandığından dolayı olumsuz bir anlam taşımaktadır. Yavaşça gelişen yüz ise ”ergen olma süreci” dir. Rilke, bir yandan anne tarafından yavaşça gelişmekte olan yüzün görmezlikten gelinmesinden yakınırken öbür yandan ”gelmek” ve ”bakmak” eylemlerinin yıkıcılığından bahsetmektedir. Dolaysıyla burada kontrast bir yapı vardır. “Gelmesiyle ve bakmasıyla parçalıyor beni. Görmüyor, orada birinin inşaa ettiğini.” cümlesinin noktayla sonlandırılması ikinci mısrayla bağıntısına da mesafe koymaktadır. Bu hem o mısrayla ilintilendirilebileceğini hem de bağımsız olarak ele alınabileceğinin bir göstergesidir. İkinci mısrayla birlikte ele alındığında annenin onun büyümesini kabul etmediğine, onu halen bir çocuk olarak görmesine, cinsel kimlik olarak değerlendirildiğinde ise onun “erkek çocuğu” olduğunu kabul etmemesine işarettir. Şair annenin onun cinsel kimliğini yadsımasından yakınmaktadır yine. Daha önce ”Annenin Gölgesindeki Oğul” nda bahsettiğimiz ve annesinin ölen kızıyla oğlunu özdeşleştirme problematiği bu açıdan değerlendirildiğinde şiirde de kendini hissettirmektedir. Anne oğlunun yüzündeki kıllanmaları görmezden gelir. Oğlunun taş üstüne taş koyma, inşa etme, taştan duvar gibi erkekliğin gücünü simgeleyen tüm motifleri hiçe sayıp cinsel kimliğini yadsımaktadır.

“Gelmesiyle ve bakmasıyla parçalıyor beni. Görmüyor, orada birinin inşaa ettiğini.” cümlesi yapısal anlamda şairin sonuna nokta koymasından dolayı ikinci mısradan bağımsız olarak ele alınabilir. Anlamsal boyutta düşünüldüğünde ise söz konusu olan cümle ile üçüncü kıtanın üçüncü mısrası birbirleriyle kontrast bir yapı oluşturmaktadır, çünkü şair bir yandan annesinin kendini görmesinin verdiği korku ve endişeden şikayet ederken öbür yandan neden kendisini görmediğinden yakınmaktadır.

Yapısal olarak değerlendirildiğinde cümlenin bir eylem cümlesi olduğu göze çarpan ilk özelliğidir. Bir edim gerçekleşmektedir. Bir şeyler inşaa edilmektedir. Tüm bunlar ise başka bir göz tarafından görülmesiyle yıkılmaktadır. Cümlede yer alan “indem” sözcüğü cümleyi ikinci mısradan ayırmaktadır yine, çünkü annesinin kendisini yıkmasının sebebi gelmesi ve bakmasıdır. Ergenlik bir inşa edimidir. Çocukluğu yıkarak yeni bir aşamanın inşasıdır bu. Mısrada yalnızca “bakmak” eylemi olsaydı anlam değişir ve yalnızca ”beni görmezlikten geldi ya da küçümsedi, aşağıladı” gibi bir anlam çıkardı. ”gelmek” ile bir arada

kullanıldığında ise ”geldi ve yıktı” anlamı doğmaktadır. Şair bu mısradan önce şiirin birinci kıtasında ”küçük bir ev misali orada duruyordum, üstelik yalnızdım” diyerek ”inşa” eylemini gerçekleştirirken yalnız olduğunu belirtiyor. ”Yalnız olmak” gençlik döneminde görülen en belirgin anti sosyal davranışlar arasında yer alır. Parman, çocukluktan kalma bedenin yitirilmesi, ergenlikle birlikte yeni bedenle tanışılması o bedenin yeniden keşfedilmesini, adlandırılmasını zorunlu kıldığını, bu dönemde bedende ağır acılar ve ağrılarla birlikte sızlanmaların görüldüğünü belirterek ergenliğin aslında bir yalnızlaşma dönemi olduğunu da şu sözleriyle belirtiyor: “Ergenlik özgürleşen, bağımsızlaşan ama aynı zamanda yalnızlaşan dönem değil midir?”[248]

Şiirin bütününde yer alan erkeksi örgenler ile annenin erotik ılık nefesini bir araya getirdiğimizde ortaya şairin çocukluktan kalma egosunun depreştiğini ve cinselliğin haz veren unsurlarından mastürbasyonun ön plana çıktığını görmekteyiz. Freud’un “Cinsiyet Üzerine” adlı kitabında bahsettiği ve psişik setler arasında adlandırdığı “utanma” duygusunu da bunlara eklediğimizde “gelmek” ve “bakma” nın etkisi daha belirginleşmektedir. “Gelmek” eylemi gizli kalması gereken bir başka eylem sırasında gerçekleştiği için bu sahnede hoş karşılanmamaktadır. Gelmek ile bakmak bu anlamda düşünüldüğünde eylemi yapanın kendisine bakılmasından rahatsız olduğu ve bunu yıkıcı olarak adlandırdığı ortaya çıkmaktadır. Bu örnekte de yine Rilke’nin cinsel gelişim aşamasında sağlıklı olmayan sahnelerinden birini betimlemeye çalıştığını görmekteyiz.

Mastürbasyon eylemi Rilke’yi fazlaca meşgul etmiştir. O bundan çocukluğundan ölümüne kadar muzdarip olmuş biridir. Bunu Ekim 1925’de yani ellinci doğum gününde Lou Andreas Salome’ye yazdığı mektubunda da görmekteyiz: ”Nedir bu? Salome, iki yıldır günbegün artan bir korkunun ortasındayım.(.)kendimde, bedenimde meydana gelen bir uyarılma bu. (,..)Bu şekilde yaşamımı nasıl sürdürebileceğimi bilmiyorum.”[82] Rilke’nin bu yazdıklarını Gunnar Decker mastürbasyon olarak yorumlar: “Burada söz konusu olan mastürbasyondur.”[83] Burada bir mastürbasyon eyleminin anlatımı vardır, çünkü mektup satırlarının devamında koyu Katolik bir annenin esaretinden ölümünün son anına kadar kurtulamamış olan bir oğlun günah çıkarması anlatılır. O esnek bir yay gibi yetiştirilmemiştir. Kırılmaya hazır ince uzun bir cam gibidir. Rilke her an bunun kırılabileceğinin sancısını yaşar. Oğul mastürbasyonun tutkusuna kaptırmıştır kendisini. Ne bundan ne de annesinin dinsel öğretilerinden vazgeçebilmektedir. Bu yüzden yaptıklarını mektubun sonunda korkunç, şeytani ve cehennemlik olarak adlandırır.

Muzdarip olduğu açıktır. Daha önceleri de bundan kurtulmak istemiş ve soluğu Valmont’daki bir sanatoryumda almıştır: ”Her uyarımı gerçekleştirmek anlamına gelen bu iğrenç eğilimin iredemi nasıl aştığını bizzat yaşarken bu sorunumla ilgili doktor tavsiyesi için

---

[82] Decker, Age., s.285:” Was ist es? Du, ich lebe seit zwei Jahren mehr und mehr in der Mitte eines Schreckens, ... (eine an mir selbst ausgeübte Reizung) ... Ich weiB nicht, wie ich so weiterleben soll.“

[83] Decker, Age., s.285:” Von Masturbation ist die Rede.“

Montreux'taki Valmont sanatoryumuna gittim."[84] Rilke de Malte gibi korkar mastürbasyon ediminden. Buna çareler bulmaya çalışır. Her seferinde bu konuda kendisiyle dertleşecek insanlar arar. Bunlardan birisi de Nanny Wunderly-Volkart'dır. Volkart'a yazdığı mektubunda bu konudan bahseder: "...,öyle yabancı ki uzun süre özde 'ben' olmam gereken benim dışımda, öteki bir 'ben'e bırakıyorum kendimi."[85] Rilke burada esasen mastürbasyon edimi sırasında insanın nasıl bir davranış biçimine büründüğünü de açıklamaktadır. "Ben" mastürbasyon eylemi esnasında ailede, toplumda birlikte oturulan, sohbet edilen alışılmış olan o bildik "ben" değildir artık. O sınırları zorlayan hatta aşandır. Ahlak kurallarını hiçe saymış, süperegonun esaretinin zincirlerinden kendini boşandırmış "id" in dışa yansımış halidir. Tutkunun, arzunun ve şehvetin en üst düzeyde yaşandığı bu an, sınırları olmayan fantazmaların yaşandığı andır. Çekicidir. Albenisi olandır. Kaçınılmazdır. "Ben" tüm bunların etkisiyle bir anda sarmal cazibenin içinde bulur kendisini. Birden anne, baba, kardeş, öğretmen, komşu ya da sokaktaki herhangi biri anlamlarını yitirirler. Tümü "id" in amacına uygun tek bir anlam kazanır. "id" asla eylem sırasındayken "ben" in yanaklarının kızarmasına izin vermez. Şehvetin dışarıya akıtılmasıyla "id" yeniden bastırılır ve "ben" yeniden bildik, alışılmış "ben" e dönüşür. Kızarır yanakları. "Ben" az önce yaptıklarından dolayı utanır, sıkılır ve az önce düşündüklerini şeytani, ahlaksız olan cehennemlik düşünceler olarak tanımlar. "Ben" tüm o fantazmaların dışında kendiyle de sevişmiş, kendi gibi görmediği öteki "ben" inin tenine temas etmiştir.

Malte başta kendini özgürleştirmiştir. Fütursuzca davranıp fantezilerini özgür bırakmıştır. Baştan çıkmış daha doğrusu kendini yoldan çıkarmıştır. Bu olayda 'id'in rolü de en büyük etken olmuştur. Fakat baştan çıkan özne kendiyle özdeş olup yine aynı doğrultuda başı dönen özne olmuştur. Kendini baştan çıkaran bilinç diğer yandan kendine acıyan,korkan bilince dönüşmüştür.Malte'nin yoğun mastürbasyon eyleminde yine Hegel'in "mutsuz bilinç" kavramı ön plana çıkmıştır.

Rilke ve Malte'nin mastürbasyon edimleri, içeriği, yapılış biçimi ve sonuçları bakımından histerik özellikler taşır. Etrafında onlarca kadın olmasına rağmen onlar mastürbasyondan vazgeçemezler. Mastürbasyona karşı bir savaş verirler. Ama sonuç kaçınılmaz olarak hep trajiktir. Onları bu kadar korkutan eylemin kendisinden çok içeriğidir. Mastürbasyon aynı zamanda onlar için bir kaçıştır. Nesnel dünyada gerçekleştirilemeyen fantezilerin buluşma noktasıdır. Varlıklarını bir an olsun simulasyon içerisinde kayıp ederler. Ama her defasında yeniden döner ve acıyı hep yeniden yaşarlar tıpkı kayıp oğul gibi.

RİLKE VE MALTE'DE NARSİZM

"Yalnız başına dağlarda ve mağaralar önünde dolaşan Ekho, bir gün geyiklerin

---

[84] Decker, Age., s.285:" Es ist zwei Jahre her,daB ich zuerst,gewahrend,wie die widerwartige Neigung, jene Reizung auszuüben, memen Willen überlistete und überwuchs, arztlichen Rath aufsuchen ging im Sanatorium'Valmont' überhalb Montreux"

[85] Decker, Age., s.21:" ...,so unbekannt,daB ich mich manchmal, Momente lang, auf emen 'auBer mir' verlasse, der 'ıch' sein müBte."

peşinde koşan bir avcı ile karşılaştı. Bu avcının adı 'Narkissos' idi. Hiçbir delikanlı, bunun kadar güzel olamazdı. Ekho, bu güzel avcıyı görür görmez, gönlü tutuştu. (.)Bir gün artık dayanamadı, Narkissos'un üzerine atıldı,onu kollarının arasına aldı, fakat delikanlı kendisini kurtardı, hızla koşarak koruluğa girdi kayboldu. Aşkına karşılık görmeyen 'Ekho' ümitsiz, kaldı kırık bir halde bir mağaranın içine gizlenerek,yenilgisini herkesten sakladı. Artık o dağlarda görünmez oldu.(.) Bu zavallı kızın felaketine sebep olan kalpsiz Narkissos'un başına gelenleri biliyor musunuz ? Tanrılar onun duygusuzluğunu, vahşi gururunu affetmediler, onun taşlaşmış gönlünde, tuhaf, yakıcı ve kavurucu bir aşkın ateşini yaktılar. Bir yaz günü, av peşinde koşmaktan yorulan, terleyen Narkissos; berrak ve sakin bir kaynağın başında durdu. Dinlenmek ve susuzluğunu gidermek istedi. (...) Narkissos oraya, çimenlerin üzerine yüzükoyun uzandı ve su içmek için kaynağa eğildi, durdu. Suyun içine düşen kendi hayalini gördü. Bu hayalin esiri olan avcı hayretten dondu, kaldı. Büyük aşk heyecanları içinde kendi kendini, kendi güzelliğini seyrediyordu. O böylece kendi kendinin bağrı yanık bir aşığı oldu. Kendine tapmakta o kadar ileri gitti ki, gördüğü hayalden gözünü biran dahi ayırmak istemiyordu."[86] Narsisizmin özelliklerinin çoğunu bir Yunan miti olan Narkissos'un bu öyküsünde bulmak mümkündür. Bu özellikler arasında ben merkezcilik, kendini beğenmişlik, kendi dışındakilere karşı duyarsızlık gibi olgular en belirgin olanlarıdır. Narsizmi Selçuk Budak şu biçimde açıklar: "Adını, Yunan mitolojisinde su birikintisinden yansıyan kendi görüntüsüne aşık olan Narcissus'tan alan ve aşırı öz-sevgi, kendini olduğundan büyük görme, benmerkezcilik anlamına gelen bu terim başlıca dört çerçevede tanımlanabilir.1.)Cinsel bir sapma olarak, kişinin cinsel nesne olarak kendi vücudunu seçmesi, kendi vücudundan zevk alması anlamına gelir. Bu bağlamda^ otoerotizm, mastürbasyon. 2.)Nesnelerle ilişki kurma modu olarak narsizm, yani a) çevreyle, nesne ilişkilerinin nisbi yokluğuyla, yani çevredeki nesnelerle açık, gözlenebilir ilişkilerden uzaklaşmayla tanımlanan bir ilişki kurma modu; b)Nesne seçiminde kişinin kendine benzerliği referans alması. (...) Freud'a göre libido miktarı sabit olduğu için, libidonun ağırlıklı olarak dış nesnelere bağlanması, egonun kendi amaçları için kullanabileceği enerji miktarını azaltacaktır, bu da ego işlevlerini tehlikeye sokacaktır. Buna karşılık libidonun ağırlıklı olarak egoya bağlanması ise dış dünyayla gerekli ilgilerin kurulmasını güçlendirecektir."[87] Erich Fromm, narsizmin Sigmund Freud'un en önemli kavramlarından biri olduğunu vurgulayarak narsizmin ne ölçüde geniş bir kapsama alanının olduğunu şu biçimde açıklar: "Freud kendisi de bu kavramı en önemli bulgularından biri saymış, psikoz (narsist nevroz), sevgi, hadım edilme korkusu, kıskançlık, sadizm gibi önemli olgularla ezilen sınıfların yöneticilerine boyuneğmeye hazır olmaları gibi kitlesel olguların anlaşılmasında bu kavramdan yararlanmıştır."[88] **Erich Simenauer, Rilke ve Malte'de narsist kişiliği bulgulamıştır. Simenauer'in tespiti bizim de narsizm ile diğer olguları birleştirmemizde, ilişkilendirmemizde yardımcı olmuştur. Simenauer narsizm-hipokondri, narsizm-**

---

[86] Can, Age., s.84.

[87] Budak, Age., s.523.

[88] Erich Fromm, *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı,* Çev. Yurdanur Salman/Nalan İçten, Payel Yayınevi, İstanbul, 1994, s.55.

mastürbasyon, narsizm ve eşcinsellik arasında sıkı bağların olduğunu belirtmiştir.[89]

Malte'de narsist kişilik özellikleri öncelikle dilde kendini gösterir. Malte'nin eserdeki konuşma biçimi narsist ayrıntılar içerir. O diğerlerinden farklı olduğunu açıkça ortaya koyar. Gerçeği alaşağı eder. Dikkat çekici bir dil takınır. Bildik sözcükleri değiştirir: "Aber es giebt hier etwas, was furchtbarer ist(...)"[90], "DaB es mir zum Beispiel niemals zum BewuBtsein gekommen ist, wieviel Gesichter es giebt. Es giebt eine Menge Menschen, aber noch viel mehr Gesichter, denn jeder hat mehrere."[91] ya da "Wer giebt heute noch etwas für einen gut ausgearbeiteten Tod?"[92] Öncelikle bu cümleleri Almanca olarak vermemizin nedeni irdelemek istediğimiz sözcüklerin çeviri metinde eşdeğerliliğinin olmamasıdır. Örnek verdiğimiz bu cümlelerde yer alan "giebt" sözcüğü esasen Almanca'da "geben" fiilinden gelmekte olup üçüncü tekil hali "gibt" biçiminde yazılmaktadır. Yine " Und sie zeigen einander nach einer Woche die beiden Messer, und es ergiebt sich, daB sie sich nur noch ganz entfernt ahnlich sehen,--so verschieden haben sie sich in verschiedenen Handen entwickelt. "cümlesinde yer alan "ergiebt" sözcüğü Almanca aslında "ergibt" biçiminde yazılmaktadır. Bu gibi örnekler eserde bolca yer almaktadır. Bunlar Malte'nin konuşma biçimine, ses tonunun ayrıntılarına örnektir. Bu örnek cümlelerde yer alan sözcüklerin yazılış biçimleri sert, kaba okunuşun aksine daha yumuşak bir hava katar Malte'nin konuşmasına. Farklı olduğunu, elit bir ortamın insanı olduğunu gösterir. Sözcükler yabancı olup anlaşılmasalar dahi yüzlerce insanın bulunduğu bir salonda birden tüm gözlerin ona yönelmesini sağlayacak etkiyi yaratacak özelliktedir. Tüm bu ayrıntıların yanı sıra Malte'nin notları kendine dönük olup bir iletişim kurma amacı gütmez. Kopuk anlatım tarzı, kendine has sözcükler tıpkı sözleri ve bakışı kendine dönük olan narsistin anlatımı gibidir. Malte diğerlerine benzemediğini yalnızca sözcüklere farklı bir okunuş getirmekle yetinmez. O kültürlü bir insandır. Bunu saklamaz. Fransızca' sını eserin hemen hemen tüm sayfalarında her fırsatta dile getirir: "Bir kızın cırlak sesi: Ah tais-toi, je ne veux plus"[93] Malte'nin notlarında Fransızca sözlere bolca yer vermesinin nedenlerinden biri de yine kendine dönük olan içkin anlatım tarzıdır.

Malte tipik narsist kişiliğinin özelliklerini daha eserin ilk paragrafında belli eder: "Elimdeki planda aradım: Maison d'Accouchement. İyidir." Bu cümlede Malte'nin ölçülü, hesapçı biri olduğunu ve oldukça kontrollü bir kişilik sergilediğini okuruz. Malte zaten Paris'i bilen bir kişidir. Onun esasen elinde bir şehir planıyla dolaşmasına gerek yoktur. Ayrıca bir plana ihtiyaç duyacak bir neden, özellikle de aradığı ya da gitmesi gereken bir adres de yoktur. Bu durum onun spontan davranışlardan uzak durduğunun ipucunu verir bizlere. Şehri bildiği halde elinde planla dolaşması yolunda gitmeyen bir şeylerin olduğunu gösteren en önemli kanıtlardan da birisidir. Bu davranışından ötürü Malte'nin içsel özgürlüğünün de olmadığını çıkarsayabiliriz. Malte elindeki plana bakmak yerine diğer insanların yaptığı gibi

---

[89] Simenauer, Age., s.467-583.

[90] Rilke, Age., s.8.

[91] Rilke, Age., s.9.

[92] Rilke, Age., s.11.

[93] Rilke, Age., s.8.

sorarak aradığı yeri bulabilir ya da gitmek istediği yerde dolaşabilirdi. Bunun için bolca vakti olduğu eserde yine kendisi tarafından vurgulanır. Ama o bunu yapmaz, çünkü narsist yapısı onu böyle bir davranışta bulunursa gözden düşeceğinden, kusurlu ve yaralı benliğinin ortaya çıkacağından ve bundan ötürü ağır bir travma yaşayacağından ötürü engeller. Zaten Malte'de yapısı gereği içkin bir ruh hali vardır. O diğer insanlar gibi her önüne gelenle iletişim kurabilecek biri değildir. Malte'nin bu kontrollü hali aileden gelir, çünkü ailesi zamana çok önem verir: "Bana öyle geliyor ki, kalbimde haliyle duran tek şey, akşamları saat yedide yemek yemek için toplandığımız salondur."[94] Malte'nin ailesinden aldığı bu miras onun narsist yapısının inşasında önemli rol oynar. O özbenliğini her defasında bastırma eğilimi göstermiş bu nedenle de kendi gibi asla olamamış ya da spontan davranmaktan yoksun kalmıştır. Özbenliğini yaşamaktan yoksun olan Malte bu sebeple kendini olgun bir insan, yetişkin biri olarak algılayamaz. Bu yüzden de kendini devamlı olarak çocuksu hisseder. Her defasında çocukluğuna dönme arzusu içerisindedir: "Çocukluğum için Tanrı'ya yakardım, işte geri geldi çocukluğum."[95]

Çocukluğu geri geldiğinde ise o dönemi yeniden yaşar: "(...)ve öyle hissediyorum ki, çocukluk, eskiden nasılsa yine öyle ağır ve hiçbir şeye yaramamış yaşlanmak."[96] Malte narsist insanlara özgü o tatminsiz ve hiçbir şeyden memnun olamama duygusunu yaşamaktadır. Kendisi olamamanın, tatminsiz olmaktan dolayı da çocukluğuna dönmenin kısırdöngüsü içerisindedir. Bu bir kısırdöngüdür, çünkü Malte her doyumsuzluğun ardından çocukluğuyla sahte tatmin yaşar. O çocukluğunun bir dayanak oluşturduğunu onsuz olamayacağının saplantısı içerisindedir: "Onu kaybettiğimi kavrarken, bir yandan da, hiçbir zaman, dayanacak başka şeyim olmayacağını anlıyordum."[97] Fakat bu sahte, sığ duygular geçici olup onu yalnızca bir müddet oyalamaktan öteye gidemezler. İçerisinde çocukluk dönemi ile ilgili olan ve diğer konuların da yer aldığı düşlemler Malte için vazgeçilmezdir.

Malte diğer narsist kişiliklerde olduğu gibi yaşamının merkezinde kronikleşmiş kaygılandırıcı bir boşluk, anlamsızlık ve can sıkıntısı hisseder. Bunlardan ötürü içsel bir boşluk duygusuna kapılır ve bu boşluğu doldurmak için de çeşitli dışavurum davranışlarına yönelir. Malte'nin yöneldiği bu yollardan ilki yoğun bir seyahat tutkusudur. O notlarını yazdığı an ile anılarını kaleme aldığı notlarında sabit bir yerde asla duramaz:

"Sobamın yine tütmesi ve sokağa çıkmak zorunda kalışım, bir felaket değil canım. Kendimi yorgun ve üşütmüş hissetsem, ne çıkar.

Gün boyunca sokaklarda taban tepmem, kendi kusurum. "

Malte bir yerden ayrılamamaktan, uzun bir seyahate çıkamamaktan dolayı endişelenir ve bu endişesini çoklukla şehir içi gezintilerle tatmin etmeye çalışır:

"Hemen ayrılıp gidemeyeceğim diye kuruntu ettiğimi biliyorum İlkin her şeyi düzene koymalı, diye

---

[94] Rilke, Age., s.21.

[95] Rilke, Age., s.46.

[96] Rilke, Age., s.46.

[97] Rilke, Age., s.107.

tekrarlıyor, ama düzene koyacağım şey nedir, doğru dürüst bilmiyordum. Yapılacak bir şey yoktu hemen hemen. Kenti dolaşıyor ve değişmiş olduğunu görüyordum.

Malte'nin her şeyi düzene koyamamasının, bunları doğru dürüst bilememesinin sebebi narsistik kişiliğinin varoluşsal sorunsalıdır. O henüz olmayan, gerçek yaşamın, sevginin ya da aşkın peşindedir. O, içinde yaşadığı "an"ın eksik ve kusurlu olduğunu düşünür. Bundan sıyrılmak için de gezintilere ya da seyahatlere çıkma arzusundadır. Umut onun için ulaşılması zor olan karşıdaki bir kıyadaymış gibidir. Onun seyahat ve gezinti tutkusu narsist kişiliğinden kaynaklanmaktadır, çünkü o karamsarlık ve umutsuzluktan kurtulma ve içinde olduğu boşluğu doldurma peşindedir. Bu duygularını tatmin etmek için durmak bilmeksizin seyhate çıkar ver her durakta dinlenir, arar fakat hemen ardından durak yeri kalkış noktasına dönüşür ve yolculuk yeniden başlar. Malte içsel boşluğu doldurmak için "mastürbasyon saplantısı" nda ya da "seyir tutkusu" nda olduğu gibi çeşitli dışavurum davranışlarına yönelir.

Malte'nin cinsel hazzı, çeşitli çarpıtılmış yollarla yaşadığını bunlardan birinin de "saplantılı mastürbasyon" eylemi olduğunu belirttik. Mastürbasyonla Malte'nin narsist yapısı arasında sıkı bir bağ vardır. Simenauer de narsizm ile mastürbasyon arasında sıkı bir bağın olduğuna değinir ve bu konuyla ilgili daha önce birçok bilim adamı tarafından yapılan araştırmalara genişçe yer verir.[98] Malte'de mastürbasyonun insanların çoğunda olduğu gibi doğal ölçüler ışığında seyir etmediğine daha önceki bölümlerde değinmiştik. Onda mastürbasyon bir saplantı halini almıştır. Onun bu aşırı eğilimi dışa yönelik ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. O diğer insanlardan farklı olarak sağlıklı biçimde geliştiremediği dışa yönelik ilişkilerini kendi bedenine yönelterek doyuma ulaşma çabası içerisindedir. Doyumu kendi bedeninde arar. Ayrıca cinsellik söz konusu olduğunda düşlemin de burada yadsınamayacak ölçüde bir öneme sahip olduğunu göz önünde bulundurmamız kaçınılmazdır. Yalnız Malte'de düşlem abartılı bir biçimdedir ve adeta habisleşmiş gibidir. Malte bu yoğunlaşmış zihinsel yapının ve yetersiz bedeninin içkin bir oluşumu olarak algılar kendini. Bunun için de gözlerini kapatarak geçici haz doyumunun emrine girer. Dolaysıyla Malte, mastürbasyonu bir düşlem aracı olarak görür. Bunun sonucunda ise zaten kendini en üst düzeyde gören narsist Malte, Tanrısallaştırdığı "ben"i kusursuz olan bir mastürbasyon düşleminin kollarına bırakır. O mastürbasyon eyleminde yetersiz bulduğu bedenini istediği gibi idealleştirmekte özgür bulur kendini.

Malte'nin narsist yapısında daha önce hadım edilme kompleksinde bahsettiğimiz alçakgönüllülük de önemli bir rol oynar. Malte karşı taraftakine alçakgönüllü davranır. Üstün, özel biri olduğunu düşünen Malte karşısındakine kendini olduğu gibi ifade etmez:

"Gerçi yoksulum. Gerçi her gün giydiğim elbise yer yer eskimeye başlamış. Gerçi ayakkabılarımda şu ya da bu kusur bulunabilir. Doğru, yakam temizdir, çamaşırlarım da öyle ve bu halimle büyük bulvarlardan birinde istediğim pastaneye gidebilirim ve rahat, elimi bir pasta tabağına uzatır,bir şey alabilirim. Böyle bir davranışı yadırgamaz kimse, beni azarlamazlar ve bana kapıyı göstermezler; "[99]

---

[98] Simenauer, Age., s.467-583.

[99] Rilke, Age., s.31.

Malte hükümlerde bulunuyormuş gibi yapar. Aslında sorgular bu söylediklerini. Ama böyle rahat konuşmasının altında onun bildiği tek bir gerçeklik vardır ve bu da diğerlerinden farklı olduğunun bilincinde olmasıdır:

"(...)çünkü ne de olsa yüksek çevrelerden gelme, günde dört-beş kez yıkanan bir eldir bu el. Evet,, tırnakların altı temizdir, işaretparmağı mürekkepsizdir, özellikle de bilekler kusursuzdur. Herkes bilir, ellerini bileklerine kadar yıkamaz yoksullar.

Az önce kendisini yoksul olarak adlandıran Malte bunun gerçek olmadığını çok geçmeden itiraf eder. O yoksul, düşkün olmadığının bilincindedir ama o bunu alttan alarak yapar. Alçakgönüllü narsist tavrıyla gerçeğin üzerini örtüler. Bunu da narsist kişiliğini gizlemek için yapar. Fakat narsist kişiliği gereği bu geçici tatmin söner ve yeniden mutsuz, şüpheci tavırlar belirir ve kendini yine başkalarının gözünde arar. Malte olduğu gibi, özgür bir biçimde kendini ifade edemez. Yaşadıkları gerçek duygular değildir:

"O halde bilek temizliğinden bazı şeyler anlaşılabilir. Anlaşılır da. Dükkanlarda anlarlar. Ama Saint-Michel Bulvarı' nda ve Racine Caddesi ' nde aldanmayan birkaç kişi var. Bileklere boş verirler. Bana bakar ve bilirler. Bilirler ki, aslında onlardanım ve numara yapıyorum birazcık. Zaten Faşing zamanıdır.

Malte'de görülen kendini üstün görme eğilimi ailesinden özellikle de annesinden kaynaklanmaktadır. Oğuz Cebeci'nin Kernberg'in bu konudaki görüşüne getirdiği açıklama ilgi çekicidir: "Kernberg'in üzerinde önemle durduğu bir noktaysa, anne- babadan gelen bu yetersiz, yani soğuk hatta düşmanca sayılabilecek davranışların içinde, her şeye karşın, çocuğun kendisini özel bir kişi olarak hissetmesini sağlayacak bir unsurun da bulunmasıdır. Kernberg, bu muamele karşısında çocuğun 'grandiose'ya da yüce-benlik diye adlandırılan bir kişilik geliştirdiğini, bu kişiliğin bileşenlerinin, çocuğun gerçek benliği ile ideal-benliği ve idealize edilmiş nesne-temsilcilerinden oluştuğunu savunur."[100] Bu meseleyle ilgili olarak "Annenin Gölgesindeki Oğul" adlı bölümde yer verdiğimiz örnekleri hatırlamak yerinde olacaktır. Annenin İtalyan işi dantellere verdiği önem, mobilyalara gösterdiği özenti, Fransızca dersleri vs. Malte'yi derinden etkilemiştir. Tüm bunlar onun diğer insanlara olan bakış açısını ve sürekli olarak elit yaşama özentisini tetiklemede etkili olmuştur. Ayrıca annenin oğlunu beş yaşına kadar kız elbiseleriyle dolaştırılması ona bir kız çocuğuymuş gibi davranılması da narsist yapısında etkili olmuştur. Bunların onun mastürbasyona olan bağımlılığı, seyir tutkusu gibi sapma (perversion) davranışlarının oluşumunda önemli rol oynadığı yadsınamaz.

Narsistik tipte, libido ağırlıklı olarak egoya aktarılır. Selçuk Budak bu konuda "Kişi başkalarına veya egonun buyruklarına aldırış etmeden kendini ön plana çıkarır; sapma halinde psikoz veya antisosyal rahatsızlıklar ortaya çıkabilir".[101] şeklinde açıklamada bulunur. Libidinal yatırım karşı cins yerine kendi cinsine döndüğünde ise eşcinsel söz konusu olur. Malte'de eşcinsel davranışlar yine çocukluk yıllarının kökensel yaşantılarına dayanmaktadır:

"Annemin, benim, öyle oğlan çocuğu değil, ufak bir kız olmamı arzu ettiği zamanları hatırlıyorduk. Ben bu isteği nasılsa sezmiş ve bazı ikindiüstleri annemin kapısını tıklatmayı akıl

---

[100] Oğuz Cebeci, *Psikanalitik Edebiyat Kuramı,* İthaki Yayınları, İstanbul, 2004, s.260.

[101] Budak, Age., s.485.

etmiştim. Annem, kim o, diye sorar ve daha çocuk sesime boğazımı gıcıklayan bir incelik katarak dışardan, 'Sophie, " diye seslenirsem sevinirdim. Sonra odaya girince (ufacık, kız giysisi gibi, yenleri sıvalı,üstü şöylece giyilivermiş ev kılığında), artık Sophie olurdum; annemin küçük Sophie ' si, hanım hanımcık iş görür ve dönüp gelecek olursa o kötü Malte ile karıştırılmasın diye annem, Sophie'nin saçına bir örgü örerdi.

Malte 'nin dönmesi istenmezdi asla; onun ortalardan kaybolmuş olması, hem annemin hem Sophie ' nin hoşuna giderdi ve konuşmaları (Sophie'nin hep aynı ince sesle devam ettiği konuşmaları) en çok Malte'nin huysuzluklarını sayıp dökmek ve ondan yaka silkmekte toplanırdı. 'Ah bu Malte yok mu! ' diye içini çekerdi annem. Ve Sophie, sanki onları sürüyle bilirmiş gibi,oğlanların yaramazlıklarına dair bir hayli şey söylerdi. Bu anıları anarken annem, birdenbire, 'Sophie ne oldu acaba, bilmek isterdim, 'diyordu. Malte de bu konuda bir şey bilmiyordu tabii. Ama annem, besbelli ölmüş olduğunu öne sürünce Malte, ısrarla reddediyor ve kanıtlanması hem pek öyle mümkün olmayan bu fikre inanmaması için annesine yalvarıyordu adeta. "[102]

Simenauer, ölen kızkardeşin yerine geçmek isteyen, onun gibi davranan Malte'yi bulgular bu sahnede. Simenauer bu sahneyi "Doppelganger" kavramıyla özdeşleştirir ve bu yolla da narsizmle bir bağ kurar.[103]

Malte Laurids Brigge'nin bu davranışının nedeni özde anne kökenli olmasına rağmen bu olayın zamanla Malte tarafından özümsenen bir davranışa dönüşmüş olmasında yatar. İlk cümleden annenin ondan bu biçimde davranmasını istediğini okumaktayız. Bu okuyucuda bir ön yargının oluşmasını ve okuyucunun salt anneyi eleştireceğini gösterir, fakat durum gerçekte böyle değildir. Bu usta bir söz virtüözünün üslubudur, çünkü başta oluşturulan ön yargıdan sonra oldukça rahat itiraflarda bulunulur. Malte laf arasında kapıya vurmayı kendisinin akıl ettiğini belirtir. Bundan da ilginci "(,..)diye seslenirsem sevinirdim" şeklindeki açıklamadır. Sanki annenin sevinmesi isteniyormuş gibi bir izlenim yaratılmış paragrafın başında. Bu nedenle bu kullanım pek dikkatleri üzerine çekmez ve adeta "(,..)diye seslenirsem sevinirdi" şeklinde kurgulanmış gibidir. Fakat derinlemesine okunduğunda sevinenin, aslında eylemi yapanın bizzat kendisi olduğu görülecektir. Malte'nin kendisi bu biçimde davranmaktan haz almaktadır. Ama bunu laf arasına ustaca serpiştirmekten de geri kalmaz. Adeta gizil bir eşcinsel hava sezinlenir. Malte'nin davranışında radikal bir değişim söz konusudur. Görüntüyle yetinmeyen Malte ses tonunu dahi değiştirir. Normal görüş algılamasını dumura uğratır Malte bu davranışıyla. O yaşlardaki bir çocuktan asla beklenilmeyen bir performans sergiler Malte. Tavırlar, ses, görüntü ve isim değişmiştir birden. Tümüyle Sophie gibi davranan Malte annesini tavlamasını bilir, çünkü annesinin de bu kimliğe bürünmesi için davetkar konuşmaları olur. Malte rolünü ustaca gerçekleştirir. Fakat bundan da önemlisi Malte kendine biçilen bu rolden için için haz alır. Oynanan oyunu annenin sözleri bitirir: "Sophie ne oldu acaba, bilmek isterdim," Fakat Malte bu role o kadar ısınmış ve kendini bir o kadar kaptırmıştır ki gerçek dünyaya dönmek istemez ve düşlemde kalmaya çaba gösterir. O "yaramaz Malte"nin yaptıklarını anlatır. Oğlan çocuklarına özgü bu yaramazlıkların yine mastürbasyona yönelik olduğu aşikardır. Malte'nin çocukluğunda kız elbiseleri ile gezmesi, saçlarının bir kız çocuğu gibi taranıp örülmesi, zayıf ve kırılgan ruh

102 Rilke, Age., s.69.

103 Simenauer, Age., s.639-641.

hali, ibarlığı bu oluşumlarda büyük rol oynamıştır. Simenauer, Malte'nin yazarında da benzer durumları bulgulamış, biseksüelliğin Rilke'de kendini yoğun biçimde gösterdiğini belirtmiştir.

Yine bir başka bölümde Simenauer narsizm ile hipokondri arasında sıkı bir bağın olduğunu belirtir.[104] Hipokondri psikolojide "Kafanın bedensel işleyişiyle aşırı meşgul olması, normal duyumların (kalp atışı, terleme, bağırsak hareketleri, vb.) veya hafif rahatsızlıkların (hafif ağrıların, burun akıntısının,vb.) tıbbi müdahale gerektiren ciddi rahatsızlıkların birer belirtisi olarak yorumlanması ile tanımlanan somatoform bir rahatsızlık."[105] olarak açıklanır. Malte'de Hipokondri, benmerkezli kendini beğenmişlik duygusu çöküp kendini işe yaramaz, önemsiz bir kişi olarak gördüğü andan sonra başlar. Bu da alışıldık mastürbasyon sahnelerinden sonra yaşanır:

"(...) ve ateşi istediğim gibi yakan kimsem olmalıydı; çünkü sık sık, soba önünde çeyrek saat diz çöküp de, alnım karşımdaki ısıdan gerilmiş, sıcaklık açık gözlerime işlemiş, sobayı dürtüledikçe, gün boyunca gerekli kuvvetin hepsini tüketiyorum ve bu halde aralarına karıştığımda, beni istedikleri gibi oynatmak, insanlar için kolay tabii. "[106]

Malte bildik mastürbasyon eylemini simgesel olarak yaşar yeniden. Bu sahnenin hemen ardından aceleyle dışarı atar kendini. Tükettiği enerjisini almak için Duval'e gider ve kendisini birden, durduk yere bir can çekişen olarak görür: "Beni orada bekleyemezdi. Can çekişenleri bırakmazlar oraya. Can çekişenler mi dedim?" [107]

Kendince yarattığı kaygılarının hemen ardından seyir tutkusuna karşı koyamayarak bir adamı göz hapsine alır: "Tarifsiz bir çabayla kendimi ona bakmaya zorluyor,(...)"[108] Seyir eyleminin ardından depresif ruh hali belirir: "Ama bu adımı atamam ki, düşmüşüm, parçalanmışım, bir daha yerden doğrultamam kendimi."[109] Zavallı, düşmüş biri olarak görür ve küçümser kendini. Hemen sonrasında ise Baudelaire'in bir eserinden Fransızca bir yazı okur. Behçet Necatigil çeviri notunda Baudelaire'in "Mensur Şiirler" adlı eserindeki "Gecenin Bir Saati" başlıklı yazıdan alınmış ve Rilke'nin Fransızca olarak alıntıladığı yazıyı şu biçimde açıklar:

"Herkesten ve kendimden hoşnutsuzum, gecenin sessizliğinde ve yalnızlığında kendimi biraz toparlamak, kendimle gurur duymak isterdim. "[110]

Malte'nin ruh hali okuduğu, o an kaleme aldığı yazıyla paralellik taşır. Tüm bu

---

104 Simenauer, Age., s.473.

105 Budak, Age., s.365.

106 Rilke, Age., s.37.

107 Rilke, Age., s.37.

108 Rilke, Age., s.37.

109 Rilke, Age., s.37.

110 Rilke, Age., s.37.

çökkün, bitkin döneminde ise Malte'nin hipokondrisi baş gösterir. Malte daha önce de gittiği "Salpetriere" adlı hastaneye gelmiştir. Doktorların kendisini anlamamasından yakınmaktadır: "Doktor beni anlamadı. Hiç. Zaten anlatmak da güçtü."[111] Tipik bir hipokondri hastası gibi davranan Malte hastanenin betimlemesini yaptıktan sonra sanki çok acil ve ağır bir rahatsızlığı olan biriymiş gibi davranır ve gözü devamlı olarak saattedir: "Saate baktım: Bire beş var. Güzel! Beş, diyelim on dakika sonra sıramın gelmesi gerek;"[112] Hastanede sırasını beklerken hassaslaşır: "Hava fena, ağırdı, üst baş ve nefesle doluydu."[113] Girdiği hastanenin havasına kendini iyice kaptırır ve hipokondrik tavırlarında depreşmeler görülür. Malte yine o ayrıcalıklı ve üstün olma tavırlarını sergiler. Kendisini diğer insanlardan ayıran, onlardan daha üst olduğu büyüklenmeci tavırlarını dile getirir :

"Gezinmeye başladım. Bu tıkabasa dolu poliklinik saatinde beni bu adamlar arasına, buraya çağırdıkları aklıma geldi. Benim atılmışlardan olduğum, böylece ilk kez resmen onaylanmış oluyordu adeta; doktor onlardan olduğumu görünüşümden mi anlamıştı? Ama ben ziyaretimi oldukça iyi bir elbiseyle yapmış, içeriye kartımı göndermiştim. "[114]

Malte'nin kendisini ayrıcalıklı yapan ve onu diğer insanlardan üstün kıldığını sandığı "kartı" bu sahneden önce de dile getirilir: " Bu salona girebilmeniz için özel bir kartınız olmalı.Üstünlüğüm, bu kartta."[115] O sanki herkes mutlaka ona bakacakmış, onu görecekmiş havasındadır ve devamlı olarak "(,..)insanlar sessiz oturuyor, bana dikkat etmiyorlardı."[116] diye yakınmalara baş vurur. Daha önce kendisinin çok önemli biri olduğunu ve aynı zamanda çok acil bir hasta muamelesi göreceğini, bu nedenle de beş dakika sonra içeri alınacağını belirten Malte yanılır, çünkü aradan bir saat geçmiştir: "Saate baktım: Bir saat gezinmişim."[117] Malte kendisinin farkında olmadığı ama doktorların gayet yakından bildiği hipokondrik tavrını sürdürür ve daha önce de ziyaret ettiği doktorun kendisine karşı tutumunu betimler:

"Beni görünce şapkasını hafifçe kaldırıp dalgın dalgın gülümsedi. Hemen çağrılacağımı umuyordum, ama bir saat daha geçti.

Bu saati neyle geçirdiğimi hatırlamıyorum. Saat geçti. "[118]

Sonunda içeriye alınan Malte doktorların tutumlarından rahatsız olur, çünkü o çok önemli bir hastalığının olduğuna tümüyle inanmıştır:

---

111 Rilke, Age., s.40.

112 Rilke, Age., s.40.

113 Rilke, Age., s.40.

114 Rilke, Age., s.40.

115 Rilke, Age., s.31.

116 Rilke, Age., s.40.

117 Rilke, Age., s.41.

118 Rilke, Age., s.41

"Doktor ve genç adamlar, bir masanın çevresinde oturuyor, bana bakıyorlardı, bir sandalye verdiler. Oturdum. Şimdi neyim olduğunu anlatacaktım. Olabildiğince kısa(...) Çünkü zamanları yoktu bayların. Tuhaflaşıyordum. Genç adamlar oturuyor ve öğrendikleri yüksekten ve mesleki bir merakla bana bakıyorlardı. '[119]

Doktorların yüksekten mesleki bilgileri Malte'nin hipokondrik tavrını besler, şımartır oysa doktorların o çok ciddi halleri gerçekte öyle değildir: "Tanıdığım doktor çenesindeki siyah sakalı sıvazlıyor, dalgın dalgın gülümsüyordu."[120] Malte'nin tedirgin tavrı sürer ve ciddi bir tedaviden geçeceğini sanır. Buna karşın doktorlar da hastanın psişik durumunun farkında oldukları için sanki onunla ilgileniyor, onu önemsiyor gibi davranırlar, onun rızası üzerine ciddi bir konuşma yaparlar ama bu konuşma yalnızca üç dakika sürer ve doktorlar alaycı bakışlarını, tutumlarını bu durum karşısında yine de gizleyemezler:

"Gözyaşlarımın boşanacağını düşünüyordum, ama Fransızca olarak şunları söylediğimi duydum: 'Verebileceğim bütün bilgileri size daha önce arz etmiştim, beyefendi. Eğer bu beylerin de öğrenmesini gerekli buluyorsanız, bana çok zor gelmesine karşılık siz, konuşmamız sonucu bunu birkaç kelimeyle yapacak durumdasınız. ' Doktor, nazik bir gülümsemeyle kalktı, asistanlarla birlikte pencereye doğru gitti ve sözlerine sallantılı, yatay bir el hareketi katarak birkaç kelime söyledi.

Üç dakika sonra, genç adamlardan biri, miyop ve dalgın, masaya döndü,

bana 'Uykunuz iyi mi, beyefendi?' dedi. 'Hayır, kötü. ' Bunun üzerine yine yanlarına koştu. Orada bir süre daha görüştüler, sonra doktor bana dönerek çağıracaklarını bildirdi. Saat bir için söz verildiğini hatırlattım. Gülümsedi ve küçük, beyaz elleriyle müthiş meşgul olduğunu göstererek acele ve yarım yamalak birkaç hareket yaptı. "[121]

Malte hipokondrik beklentilerinin aksine doktorla bir daha görüşemez, çünkü çok kısa bir aradan sonra sakinleşir ve hastanedeki görüntülere, insanların hallerine dalar. Malte'nin bu ruh halinden doktorların haberdar oldukları aşikardır.

Malte katıksız bir narsistir. Sık sık temiz, yeni kıyafetlerinden bahseder ve onları giydiğinde onlara yakışır olduğuna inandırır kendisini. Onun için imaj çok önemlidir. Başkalarının gözünde nasıl göründüğü konusu onun için hayati bir konudur, fakat bunu nazikçe belirtir ve fark ettirmeden narsist bir alçakgönüllülükle dile getirir:

"Daha iyice ve daima benim olan elbiselerle dolaşıyor ve bir yerde oturmaya değer veriyorsam bu, kendimi onlardan ayırmak istediğim için değil.

Her defasında daha iyisini giymek arzusunda olduğunu gizlemez Malte, çünkü o bir narsistir ve beğeniyi her elde edişinden sonra yeniden içten içe iyi görünmediğinin kaygısını yaşar. Bu devinim kısırdöngü içerisinde sürüp gider. Malte sık sık kendini aşağılamaya devam eder. Sürekli yetersiz olduğuna dair saplantılı fikirleri su yüzeyine çıkar; devamlı olarak kıyafetler değiştirir ve ölümünün dahi iyi giysiler içerisinde gerçekleşeceğine inanır. O bu durumu narsist özelliğiyle örtüşen ve idealize ettiği, özendiği kişileri taklit etme çabalarına

---

119 Rilke, Age., s.41

120 Rilke, Age., s.41

121 Rilke, Age., s.42.

girişerek yapar:

"Biliyorum, son saatimin çalacağı tutunca iyi giysilerimi giyerek kendimi gizlemeye çalışmam, para etmeyecek. O da krallığını yaşarken en alttakilerin arasına kaymadı mı? Yükseleceği yerde ta dibe kadar çöken o. Artık parkların hiçbir şeyi kanıtlamamasına rağmen, zaman zaman öbür krallara inandığım oldu. '

Behçet Necatigil çeviri notunda söz konusu olan kralın Fransa kralı VI. Charles olduğunu belirtir.[122] Malte kendisini Fransa Kralı ile özdeşleştirmiştir.

Rainer Maria Rilke de bedeniyle fazlaca meşgul olan, kendisini mastürbasyon eylemine kaptıran, seyir tutkusu olan, hipokondrik kaygılarla devamlı olarak debelleşen Malte'den farksız sayılmaz. Mastürbasyonla ilgili bölümde de değindiğimiz üzere Rilke de yoğun bir biçimde mastürbasyon eyleminde bulunan saplantılı bir ruh hali içindedir. Ayrıca o da Malte gibi seyir tutkusuna kaptırmıştır kendini. Rilke'nin narsist yapısında kendi üzerine fazlaca eğilme, yalnız kalma arzusu ve kendine dönük özellikler gözlerden kaçmaz:

"Benim çabalarım tıpkı bir sümüklü böceğin sürünmesi gibidir.

Buna rağmen öyle anlar vardır ki içimdeki o tarifi imkansız hedef adeta yakındaki bir aynada hep yeniden tekrarlanıyor gibidir. "[123]

Kendini dış dünyadan soyutlamış ve kendi üzerine yönelmiş narsist bir insanın sözleridir bunlar. Devamlı olarak yalnız kalma arzusuna vurgu yapar:"Sonra neredeyse hiç terk etmediğim kırmızı kulübemin daha da derinlerine çekiliyorum."[124] Rilke hayranlık bekler ya da idealize ettiği kişinin yüceliğine sığınmak ister. Kendini yenileyen bir arayıştır onunkisi. Bu arayış sonrasında narsist doyuma ulaştığında yeniden kabuğuna çekilir ve kendiyle baş başa kalır. İçselleştirdiği yalnızlığıyla nefes alma çabasına girişir. Ağır bir yabancılaşma duygusu musallat olmaya başlar. Kabuğuna çekilip yalnızlığa bürünmesi başkalarının sevgisini, ilgi ve beğenisini elde ettikten sonra gerçekleşir, çünkü o bunların başkalarınca ilgi gören sahte benliğine yönelik olduğunu anımsar ve yeniden aşağılık kompleksine kapılır:

"Şimdi ise buradaki insanlar arasında bir başımayım, karşıma çıkan her şey benden yüz çeviriyor sürekli; gelip geçen arabalar benim içimden gelip geçiyor, ordan oraya seğirten insanlar etrafımdan dolanayım demeyerek, sanki içinde pis suların biriktiği yolun bozuk bir yeriymişim gibi bir küçümsemeyle koşup geçiyorlar üzerimden. "

Salome, Rilke'ye yazdığı mektuptan birinde onun nasıl bir ruh halinde olduğunu belirtir. Salome onun sürekli değişken bir yapısından bahseder. Salome bu düşünceye Rilke'nin kendisine gönderdiği bir resim üzerine varır: "Bana öyle geliyor ki bu sen değilsin. Bu adeta senin içinde olan biri, ama bu öyle biri ki -ifade edişim delice olabilir, fakat bunun

---

[122] Rilke, Age., s.141.

[123]Rilke, Age., s.116: Meine Anstrengungen sind wie das Kriechen einer Schnecke,und doch giebt es Augenblicke,da sich das unsaglich ferne Ziel in mir wie in einem nahen Spiegel wiederholt.

[124]Rilke, Age., s. 139:" Dann verkrieche ich mich tiefer in mein rothes Hauschen,das ich fast nie verlasse."

başka izahı yok - sanki bakışlarında senin yansıman var."[125] Lou Andreas Salome Rilke'nin içinde bir başkasının olduğunu ve bu başkasının gözlerinde Rilke'nin yansımasının olduğunu belirtir. Çetrefilli bir anlatım gibi gözükmesine rağmen konumuz bağlamında oldukça anlamlı olan bir betimlemede bulunmuştur Salome. Rilke'nin kişiliğinde narsist özelliklerin olduğunu betimler bu cümle. Rilke'nin "Ben" ninin sürekli olarak kendiyle meşgul olduğu görülür. Bakışlarında yeniden kendine dönüklük vardır. "Ben" merkezlidir. Salome'ye gönderdiği mektuplarda binlerce sevi sözcüklerini ardı ardına sıralayan ateşli narsist ona bir keresinde "Ben Sen olmak istiyorum."[126] diye yazar ve yine başka bir mektubunda bu seslenişini yineler: "Şimdi Sen olmak istiyorum."[127] Fakat buna rağmen Salome'nin mektuplarında bahsettiği gibi gerçeklerden daha doğrusu Salome'nin gördüklerinden kaçamaz. Sevi sözleri çark etmiştir, çünkü Salome gerçeği görür ve Rilke'nin tüm o sözlerine rağmen Rilke'nin gözlerinde yine Rilke'den başkasının olmadığını belirtir. Salome Rilke'nin gözlerinde yine Rilke'nin kendisini keşfetmiştir. Kendisi de seven biri olmadığını Marie von Thurn und Taxis'e 21 Mart 1913 yılında yazdığı mektupta açıkça belirtir: "Seven biri değilim asla, yalnızca dışarıdan gelip buluyor bu duygu beni."[128]

Onda aynı zamanda narsistlere özgü kıskançlık da söz konusudur. Rilke narsist kişiliğine has kıskançlıklar gösterir. Gunnar Decker de Rilke'nin kıskanç olduğunu belirtir: "Asla dans etmez! Buna rağmen olayı kıskançlıkla dolu bir kendini beğenmişlikle yorumlar(...) "[129] Söz konusu dans olayı ile ilgili Decker'in bu tespitine benzer bir tespitte Rolf S. Günther de bulunur: "Rilke kadınların etrafını sarmış olan ateşli genç dansçıları kıskanıyordu(.)"[130] Fakat o kıskançlığına rağmen pasif bir tutum sergiler. Mücadele etmez. Decker Rilke'nin bunu yapmasının nedenini şu biçimde açıklar: "Rilke böyle durumların adamı değildi-erkeklerle rekabet etmekten korkardı."[131] Rilke'nin dans etmekten kaçınması ve hiçbir zaman dans etmemesi onun narsist yapısıyla paralellik gösteren bir tutumdur. O küçük düşmekten korkar. Gözlerin hep üzerinde olmasını isteyen birinden spontane bir biçimde birden kalkıp dans etmesi narsistik benliğine ters düşeceğinden beklenemez. O insanların dikkatlerini

---

[125]Rilke, Briefwechsel, s.378: "Mir bist du es nicht. Es ist wohl Jemand in Dir,aber-nur ganz verrückt kann ich es ausdrücken-, so,wie Einer,in desen Blick Du Dich etwa spiegelst,(...)"

[126] Rilke, Age., s.19: "Ich will Du sem."

[127] Rilke, Age., s.20: "Jetzt will ich Du sem."

[128]Schank, Age., s.23.

[129] Decker, Age., s.77: Er tanzt nie! Statt dessen komentiert er mit emer von Eifersucht gespeisten Süffisanz das Geschehen: (...)

[130] Günther, Age., s. 153:" Rilke war eifersüchtig auf die wilden jungen Tanzer,die die Frauen bestürmten(...)"

[131] Decker, Age., s.77:"Für solche Situationen ist Rilke nicht gemacht-mannliche Konkurrenz fürchtet er."

dans etmeninin dışında şiirleriyle, sözleriyle çekmeye çalışır.

Rilke bir kadını etkilemek için her türlü yola başvurmaktan kaçınmaz. Sürekli olarak aç olan narsist duygularının doyumu için ister doğru isterse yanlış olsun her türlü yolu denemekten vazgeçmez: "Lou tarafından kovulmuş olan Rilke birden Jelena Woronina'ya bir nişanlısının olduğunu anlatır (tümüyle uydurma !)"[132] Rilke, Woronina'yı etkilemek için bunu yapar. Fakat bu durum bir başka özelliğini de ortaya koyar. Narsist, özde kendini düşünmesinden ötürü Woronina nın ne düşündüğünü, ne tür duygular yaşayacağını hesaba katmaz. O yalnızca Woronina'yı etkileme peşindedir. Aslında bu ilişkinin sonu olmadığının gizil bilincindedir narsist Rilke. Doyuma ulaştığında Woronina'yı terk edeceği duygusu bilinçaltının kuytu köşelerinden birinde tetikte bekler durumda saklıdır. İlişkinin içeriği burada önemli değildir. Neticede sonu olmayacağı önceden bilinir. Hedefe kilitlenen narsistin tek amacı avını görünüşüyle, davranışları ve sözleriyle etkilemektir. Sığ, yüzeysel ilişkiden bu nedenle kaçınmaz. On sekizindeki Rilke'nin ilk kız arkadaşı ve sonra da nişanlısı olan Valerie David von Rhonfeld Rilke'yi o yaşlarda itici, çirkin olarak betimler. Gunnar Decker Valerie'nin betimlemesini şu biçimde aktarır: "Uzun, zayıf yüzü anılarında iğrenç bir surata dönüşür. İrinleşmiş sivilcelerle dolu bir yüze sahip genç şair bu haliyle tümüyle itici bir çirkinliktedir. Özellikle o nefesi! Dayanılmaz."[133] Dış görünüşü insanda iğreti uyandıran Rilke buna rağmen kadınları etkilemesini bilen biridir. Bunu da narsist tavır, bakış ve sözleriyle gerçekleştirir. Az önce onun iğreti uyandıran yüzünden bahseden Valerie Rilke'nin ışıltısına nasıl kapıldığını dile getirir: "Yüzü gözlerimi kamaştırdı, beni tutsak etti."[134] Gunnar Decker Rilke'nin bu etkileyici gücünü şu sözlerle betimler: "Tümüyle bu dünyaya ait olmayan bir çekim gücü."[135] Erich Fromm narsistlerin bu etkileyici yüz ifadelerine değinerek bu durumun onların narsist yapılarına has bir özellik olduğunu belirtir: "Narsist insan bazen yüzündeki anlamla da kendini ele verebilir. Bu insanların yüzlerinde bir yumuşaklık ya da bir gülümseme vardır; böyle yüzlerdeki anlam bazılarınca yumuşak başlılık, bazılarınca da saf, güvenilir bir çocuksuluk olarak algılanır. Narsisizm, özellikle aşırı biçimlerinde çoğu zaman kendini gözlerde acayip bir parlaklıkla belli eder; bu parlaklığı bazı kişiler yarı ermişlik, bazıları da, yarı delilik belirtisi olarak görürler."[136] Valerie'nin Rilke'nin yüzünde gördüğü o göz kamaştıran parıltının nereden kaynaklandığı Fromm'un bu saptamasıyla daha da belirginleşmiştir. İtici görünümüne rağmen kadınlarda çekici bir izlenim bırakan Rilke bu

---

[132] Decker, Age., s.70:"Rilke, von Lou so energisch zurückgepfiffen,teilt Jelena Woranina plötzlich mit,er habe eine Braut(reine Fiktion!)

[133]Decker, Age., s.45: "Das lange,schmale Gesicht verwandelt sich in ihrer Erinnerung in eine einzige Fratze. Eiterpusteln überall, der ganze Jungdichter ist von 'abstoBender gemeiner Hafllichkeit'. SchlieBlich, der Atem! Einfach unertraglich."

[134] Decker, Age., s.45: "Sein Gesicht fesselte,blendete mich."

[135] Decker, Age., s.45: "Ein Fluidum,das nicht ganz von dieser Welt zu sein scheint."

[136]Erich Fromm, *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı,* Çev. Yurdanur Salman/Nalan İçten, Payel Yayınevi, İstanbul, 1994, s.63.

durumdan haberdardır. O bunu usta şairliğiyle örtbas etmesini iyi bilir. Diğer birçok erkeğin aksine kadınlara yaklaşmasını derinden bilir. Rilke onların duygularının nasıl okşanacağının farkındadır, ama onlarla birlikteliğinin tek amacı narsist doyumu olmuştur. Onlardan yararlanmıştır Rilke. Decker, kadınların değil onun kadınlardan faydalanan bir jigolo olduğundan bahseder ve bu durumu yine şu sözlerle açıklar: ”O sanatı para alıp karşılığında güzel sözler vermek şartıyla mükemmelleştirir.”[137] Rilke'nin çok sayıda kadınla birlikte olması buna rağmen sürekli bir arayış içinde olup mutluluğu bir türlü yakalayamamasının nedenlerinden birisi de narsist tavrıdır.

Malte'de olduğu gibi Rilke de dış görünümüne fazlasıyla önem verir. Narsist doyuma ulaşmak, çevresinde idealize ettiği insanları etkilemek için her türlü yolu dener. Gunnar Decker Rilke'nin finansal sorunlarına rağmen elit insanlarla tanışmak ve güzel kıyafetler almak için her türlü yola başvurmaktan kaçınmadığını, nasıl bir tutum içerisinde olduğunu şu sözlerle açıklar: ”Finansal sorunlarına rağmen büyük bir titizlikle aldığı kıyafetleri giyer ve zengin, yüksek mertebeden insanlarla tanışmak için ısrarlı çabalara girişir.”[138]Gunnar Decker, zamanının çoğunu gardırobuna ayıran Rilke'nin yaşamının son yıllarında münzevi bir hayat sürdürdüğü Muzot' taki halini şu biçimde betimler: (.)vejetaryen yemek mönüsünden oluşan akşam yemeğini tek başına her zaman smokinini giymiş bir halde özenle bezenmiş sofrada yerdi.”[139] Erich Simenauer de Rilke'nin bu yönüne dikkat çeker. Simenauer, Rilke'nin giyimine oldukça özen gösterdiğini özellikle gece üstünü değiştirirken bunu büyük bir seremoniyle yaptığını, ayna karşısına geçip öncelikle yüzünü düzene soktuğunu ve ritüelin bu biçimde sürdüğünü belirtir.[140]

Rilke “Malte Laurids Brigge'nin Notları” adlı eserinde olduğu gibi neredeyse tüm eserlerinde ölüm olgusuna değinir. Ölüm ve korkuyla fazlaca haşır neşir olan Rilke'nin bu konuya fazlaca eğilmesinin nedenleri arasında onun hipokondrik ruh hali de yatar. Rolf S. Günther, Rilke'de açıkça bir hipokondrinin görüldüğünü belirtir: ”(.)Rilke'nin Hipokondri ve karışık isterik ruh halinden dolayı bir omurlik rahatsızlığına ya da ruh hastalığına yakalanabileceği(...)”[141] Rilke hipkondrinin etkisini ölümüne kadar yaşar. Priskil onun son yıllarında hipokondrisinin daha da ağırlaştığını belirterek Rilke'nin fazlasıyla hassaslaştığını yazar: ”Son aylarının büyük bir bölümünü daha çok hastanelerde geçirmeye başlamıştı. Bir

---

137 Decker, Age., s.44: “Er perfektioniert die Kunst,Geld zu nehmen und schöne Worte zu geben.”

138 Decker, Age., s.30:”Er kleidet sich selbst in Perioden finanzieller Not mit groBer Sorgfalt und bemüht sich krampfhaft um die Bekanntschaft mit Hochgestellten und Reichen.”

139 Decker, Age., s.9: “(...)nimmt er sein einsames vegetarisches Abendessen immer an sorgfaltig gedeckter Tafel und im Smoking ein.”

140 Simenauer, Age., s.629.

141 Günther, Age., s.172: (,..)dass Rilke durch Hypochondrie und untermischter Exaltiertheit ‘zu Rückenmarkserkrankung oder ins Geisteskranke’ kommen könnte

sürü şikayetin yanı sıra devamlı olarak eldiven takma zorunluluğunu doğuran mikropfobisi de ona adeta eziyet çektiriyordu."[142] Malte gibi Rilke'de de erkeksi duyguların yanı sıra kadınsı duygulara rastlanır. Rilke erkeklere yabancı olduğunu, kendini kadınlara daha yakın hissettiğini belirtir: "Erkekler bana yabancı gelir, ben onları yalnızca anlamsız davranışlarda bulunan insanlar olarak görüyorum."[143] Rilke'nin psikoseksüel gelişim aşamasında diğer insanlara nazaran bir takım olumsuzluklar yaşadığı ortadadır. Özellikle annesinin onu kız elbiseleri içerisinde dolaştırması ve hatta misafirlerin önünde çocuğunu bu biçimde sergilemesi onun psikoseksüel gelişimini olumsuz etkilemiştir. Bu durum Malte'de de olduğu gibi Rilke'yi de erken çocukluk dönemi cinsel araştırmalara itmiştir. Rilke askeri okuldayken diğer derslerde gösterdiği çok büyük başarıyı bu okula özgü olan ve en önemli dersler arasında yer alan beden eğitimi ve eskrim derslerinde gösteremez: "Birinci sömestr beden eğitimi dersi yetersiz, ikinci sömestr beden eğitimi dersi yetersiz; birinci sömestr eskrim dersi orta, ikinci sömestr eskrim dersi yetersiz."[144] Bu derslerde başarısız olması onun bedensel zayıflığının da göstergesidir. Aynı zamanda bu alanda başarı gösterememiş olması bu okulda neden yalnız kaldığının da belirtisidir. Özellikle erkek çocukların çocukluk dönemindeki oyunlarda kendi arlarında yaptıkları çeşitli güç gösterilerinden oluşan oyunları vardır. Zayıf olanlar, sürekli yenilenler genellikle diğerlerinin hedefi olur ve onlarla dalga geçilir ya da tümüyle dışlanırlar. Çocuklar arasında sıklıkla görülen bu tutumlar göz önünde bulundurulduğunda Rilke'nin atipik cinsel yetiştirilme tarzından ötürü askeri okulda ne gibi olumsuzluklar yaşadığı da böylece daha açık bir biçimde görülmüş olur. Bütün bu olumsuzluklar onun gerek buluğ çağında gerekse sonrasında gösterdiği aşırı çocuksallığının da kökenini oluşturmuştur. Fakat buluğ çağında ve sonrasında onu daha da travmatik etkenlerden alıkoyan ise yazma eylemi ve sanata olan yatkınlık olmuştur. Çünkü buluğ çağının uyarıcı etkileri onu çekimine almış olup çok gayret isteyen özdeş ürünler yaratmaya itmiştir. Bu da bir nebze olsun onu korumuştur. Nitekim Rilke ilk yazılarını burada yazmaya başlamıştır. Fakat kendini yazıya, sanata vermesi aynı zamanda erken çocukluk döneminde cinsel meraka sebep olan annenin tutumundan dolayı yine anneye karşı olan aşırı sevginin bilinçdışına atılmasına da işaret eder. Freud söz konusu bu sevginin bilinçaltına itilmesinin sonucunu şu biçimde açıklar: "Ancak anneye duyulan sevginin bilinçdışına itilmesiyle, libido'daki söz konusu parça ister istemez eşcinsel bir dönüşüm geçirecek ve düşünsel oğlancılık kılığında kendisini açığa vuracaktır."[145] Rilke'de cinsel içgüdü genel anlamda onun ruhsal yaşamında bilinçdışına itim, bağlanıp kalma (mastürbasyon, seyir tutkusu) ve yüceltme (kendini sanata verme) arasında bir dağılım göstermektedir. Bunun özünde ise

---

[142] Preskil, Age., s.38:" In semen letzten Lebensmonaten verweilte er immer haufiger in Hospitalern,wo ihn neben zahlreichen Beschwerden zusatzlich eine Mikrobenphobie plagte,deretwegen er stets Handschuhe trug."

[143]Simenauer, Age., s.635: "Die Manner sind mir fremd,ich sehe sie nur mir unverstandliche Aktionen machen."

[144]Leppmann, Age., s.32 :"I.Semester,Turnen ungenügend,II.Semester Turnen ungenügend.I Semester Fechten genügend, II.Semester Fechten ungenügend"

[145] Freud, Age., s.94.

anne ile olan asimetrik psikoseksüel gelişimi yatmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi Rilke'nin annesi ile olan ilişkisi çocukluk dönemindeki sıkı bağlara dayanır. Rilke daha küçükken anne ve babasının boşanması da bunda önemli bir rol oynamıştır. Öncelikle Rilke babasının evden ayrılmasıyla örnek alabileceği baba, erkek imajından yoksun kalmıştır. Annesinin Rilke'nin üzerine fazlaca eğilmesi de nedenlerden yalnızca birisidir. Annesiyle, Malte'de olduğu gibi sıklıkla yalnız kalan Rilke anneye çok erken yaşlarda başka gözle bakma fırsatını bulmuş, bunu saplantı haline getirmiştir. Beş yaşına kadar annesi tarafından bir kız gibi yetiştirilmiş olması, kız çocuklarına has oyuncaklarla oynatılması, aşırı derece öpülüp okşanması, annenin ölen kızından dolayı bu çocuğunun üzerine gereğinden fazla eğilmiş olması, babayla annenin Rilke daha küçükken ayrılmaları Rilke'nin erken cinsel olgunluk dönemine girmesini tetiklemiş olup onu aynı zamanda atipik cinsel davranışlara da itmiştir. Gunnar Decker, Rudolf Kassner'in bu konuyla ilgili olarak gördüğümüz Rilke hakkındaki şu sözlerini ilginç bulur: "Rudolf Kassner Rilke'nin 'sözde güzel kadın'ı aramamış olduğunu bunun aksine 'kadını kadın gözüyle duyumsamış.' olduğunu yazar"[146] Kassner'in sözleri Rilke'nin kadınsı duygulara yabancı olmadığını, onun kendisini rahatlıkla kadın yerine koyabileceğine işaret eder. Rilke'nin tüm bu davranışlarında annenin dominant yapısı da etkili olmuştur. Hellmuth Karasek, Bertolt Brecht'in Rilke'nin eşcinselliğiyle ilgili vurgu yaptığını belirtir: "(...), Bertolt Brecht'in Rilke'nin Tanrı kavramını eşcinsel olarak rezil duruma düşürme çabalarıyla ilgili alaycı açıklamaları akıllara gelir."[147] Karasek bunu her ne kadar alaycı bir açıklama olarak adlandırmış olsa da Rilke'de gizil kalmış eşcinsel duyguların, tutumların olduğunu gördük. Rilke geleneksel cinsiyet rolünün dışında kalmıştır. O salt bir eşcinsel olmayıp yalnızca cinsiyet rolü konusunda diğerlerine göre esnek davranmıştır, çünkü çocukluğundan beri cinsel kimliğiyle ilgili olarak kafası hep karışık olmuştur.

Rilke'nin narsist tutumu ismini sık sık değiştirmesiyle de kendini gösterir: "Bu dönemlerde Rilke kendisini Rene Maria Caesar Rilke olarak tanıtmaya alışmıştı." [148] Rilke'nin "Caesar" ismini seçmesi Ella Glaessner'i etkilemek içindir. Kulaklara daha çok kadınsı gelen "Rene Rilke" ismine karşılık daha çok erkeksi, güçlü anlamlarını içinde barındıran "Caesar" ı eklemesi onun ideal aşkı, ideal partnerini bulmak ve onda hayranlık uyandırmak için gerçekleştirdiği bir taktiktir. O kendi arzusu yerine karşısındakini etkilemek için onun arzusunun nesnesi olmayı tercih etmiştir. Rilke'nin bu narsist tutumu Salome ile olan ilişkisinde daha da belirginleşir. Sırf Lou' nun isteği üzerine dışarıda çıplak ayakla gezerler: "Taşralı yazar Droshin'i ziyaret ederler ve yine çıplak ayakla el değmemiş doğada gezerek

---

[146] Decker, Age., s.11: "Rudolf Kassner schreibt,Rilke habe die'sogenannte schöne Frau'nicht gesucht,sondern'die Frau von der Frau aus empfunden'."

[147] www.spiegel.de/spiegel/print/d-14347754.html:" Man erinnerte sich an Brechts zynische Bemerkung,der (.)Rilkes Gottesbegriff als "schwul" zu blamieren trachtete –"

[148] Decker, Age., s.48: "In dieser Zeit hat sich Rilke angewöhnt,mit Rene Maria Caesar Rilke zu unterschreiben"

buraları övrler."[149] Bu Salome'nin isteği üzerine gerçekleşmiştir, çünkü Rilke'de böyle bir alışkanlığa bu sahne dışında hiçbir yerde rastlanmaz. Buna karşın Salome'de bu davranışı sıklıkla görmekteyiz. Salome çıplak ayakla dışarıda gezmeye alışmış bir insandır ve o bu alışkanlığını kocasından edinmiştir: "Birlikte vejetaryen mönüsü yenir, sade elbiseler giyinilir ve çıplak ayaklı dolaşılırdı-bu Lou' nun kocası Friedrich Andreas'dan öğrenmiş olduğu bir şeydi."[150] Rilke'nin Salome'nin itaatkar bir kulu olduğu açıktır. Gunnar Decker bu konuyla ilgili olarak şu saptamada bulunur: "Sahibesinin emrini yerine getirir(.)" [151] Bu konu Stefan Schank'ın da gözünden kaçmaz. Schank, Rilke'nin asabi bir havayı içeren, sağa sola çıkıntılar yapan, kalemin kağıda iyice bastırıldığı düzensiz yazısını Lou Andreas Salome'nin isteği üzerine değiştirdiğini belirterek bu konuda şunları yazar: "Bohem hayatına biraz eğilim gösteren o huzursuz metropol edebiyatçısı, Lou' nun etkisiyle yüzyıl başındaki devrim hareketleriyle bağdaşık bir yaşam sürmeye çalışan bir yazara dönüşür, örneğin vejetaryenler gibi beslenmeye başlar, dağda solda çıplak ayakla dolaşır, doğayı bilinçli bir şekilde yaşamaya koyulur; genel olarak azla yetinen, çilekeşlerinkine benzeyen bir yaşam biçimidir bu."[152] Lou Andreas Salome Rilke'nin efendisidir, onun sahibesidir. Dominant yapıda olan bu kadın ile Rilke arasında sadomazoşist bir ilişki yatar. Fakat onların bu sadomazoşist ilişkileri cinsel içerikli olmaktan çok ruhsal içeriklidir. Rilke mazoşist yapısı gereği tümüyle Lou'ya bırakmıştır kendisini. Salome'nin isteği üzerine yazısını değiştir ve ona çeki düzen verir fakat bu düzen Salome'nin kurguladığı düzendir. Salome'nin isteği üzerine Rusya'nın bir köyünde çıplak ayaklı dolaşır. Salome'ye karşı koyamaz. Passiv konumdadır onun yanında. Salome ile yaptığı Rusya gezisi bunu açıkça gösterir: "Lou onu öylece

Petersburg'da bırakmıştı."[153] Lou sıkıldığında kimseyi dinlemez. Erkeklerin ne istediklerini çok iyi bilen Lou birlikte gittiği Rilke'yi oracıkta bırakır ve başka bir erkeği cilvesiyle çekim merkezine alıp kullanmaya devam eder. Bu tutum Lou' nun karakteristik yapısına has bir özelliktir. İlişkilerinde her zaman diğer insanlardan farklı olmuş kendince bir ilişki türü geliştirmiştir: "O üçlü erotik ilişkiyi yetkinleştirir. Ne zaman aşıklarından birisi ona yaklaşsa o her defasında bir başkasına göz kırpar." [154] Fakat Rilke, Lou' nun bu tutumuna kızmak yerine onu kendi ilişkilerine yansıtır: "(...)ve kadınlarla olan ilişkilerine bunu taklit etmeye başlar."[155]

---

[149]Decker, Age., s.65: "Sie besuchen noch Droshin,den Bauerndichter,gehen wieder viel barfuB und rühmen die unberührte Natur."

[150] Decker, Age., s.60: "Man iBt gemeinsam vegetarisch,tragt schlichte Kleidung und geht barfufl- etwas,das Lou bei ihrem Mann Friedrich Andreas gelernt hat.".

[151]Decker, Age., s.68: Er macht,was ihm seme Herin befiehlt(...)".

[152]Schank, Age., s.47.

[153] Decker, Age., s.73: "Denn Lou hatte ihn einfach in Petersburg stehenlassen."

[154]Decker, Age., s.55: "Sie perfektioniert die erotische Dreiecksbeziehung.İmmer wenn ihr emer deer Liebhaber zu nahe kommt,ermuntert sie den anderen."

[155] Decker, Age., s.58: "(.)und beginnt es bei semen eigenen Frauenbeziehungen zu kopieren."

Fakat yine de bir başkasının varlığına ihtiyaç duyar ve kendisine bilinçdışı kurtarıcılar arar. Bunlardan birisi de Clara Westhofftur. Rilke hiç kimsenin beklemediği bir anda Clara ile evlenir. Kimse buna bir anlam veremez: ”Rilke'nin çevresindeki herkes onun birdenbire Clara Westhoffu eş olarak seçmesini şaşkınlıkla karşılar,(.)”[156] Büyük bir kuşku yaratan bu durum Rilke'nin narsist yapısıyla ilişkilidir. O başta yine başkasının arzu nesnesi olmayı seçmiştir. Rilke arzu tatminini egosunun yerine ona hayran olan öteki vasıtasıyla gerçekleşme yolunu tercih etmiştir. Spontane davranmayıp Clara'yı bir avcı edasıyla çok önceden etüt etmiş ve herkeste şaşkınlık uyandıran bir anda avının üzerine saldırmıştır. Onun evliliği narsist bir evliliktir. Özde her ikisi de bu evlilikten mutsuz olmuşlardır. Bu nedenle ilişkileri çok kısa sürer. Bir paradoksmuş gibi görünse de narsist, itaatkarlığın kılıfına bürünerek özgür olacağına inandırmıştır kendisini ve çok geçmeden narsist, evlendikten hemen sonra yeniden kendine yönelir ve Clara ile ondan olan tek kızı Ruth'u yalnız bırakarak yeni arayışlara geçer, çünkü onunkisi sürekli arayış içindeki bir devinimdir. Fakat çocukluğundan devamlı olarak şikayet eden Rilke geride bıraktığı kızı Ruth'a karşı egoistçe davrandığını düşünmez. Annesi, anneannesi ve dedesiyle bir süre yaşayan Ruth en sonunda yatılı bir okula yerleştirilir. Decker, Ruth'un bu durumunu şu biçimde betimler: ”Anne-babanın egoist duygularının oyuncağı olmuştur.”[157] Bu durum Stefan Schank'ın da gözünden kaçmamıştır: ”Rilke çocuğuna sevgiyle kucak açabilecek biri olmadığı gibi, bu küçük yaratığa kendisine bir tehdit gözüyle bakıyordu. 1904 Noel' inde eşini ve çocuğunu gidip gördükten sonra,

Noel'i ailesinin yanında geçirmenin, çan seslerini işitmenin, uzakları, çocukluğunu anımsamanın, ortalıktaki sessizliğe katlanmanın, kızı Ruth'un getirdiği yeniliği kavramanın kendisine güç geldiğini, Ruth'un cana yakın, sorgulayan yaklaşımı karşısında tutunabilmenin, sevgiyi oluşturan o gücü, iyi kalpliliği, özveriyi gösterebilmenin üstesinden gelmede zorluk çektiğini yazar Salome'ye.” [158] Narsist bunun farkında değildir, çünkü o aç olan narsist duygularının doyumunun peşindedir ve gözü bundan başka hiçbir şeyi görmez. Aynı acıları yaşamasına rağmen kızı Ruth ile empati kurma yeteneğini gösteremez. Buna rağmen özbenliğini yaşamaktan yoksun olan Rilke tıpkı Malte gibi kendini olgun bir insan, yetişkin biri olarak algılayamaz: ”Ben, çevresinde hep, daha yetişkin çocuklar olmasını isteyen bir çocuğum.”[159] Kendi çocuğuyla empati kuramayan Rilke sürekli olarak bir başkasının emrine giren küçük bir çocuk gibi davranır. Rodin'e sığınır ya da Tolstoy'a. Lou'nun, Ellen Key ya da Marie von Thurn und Taxis'in kölesi olur. Ömrünün son nefesine kadar sahibesi, efendisi, meleği olan annesinin kölesi olmaktan kurtarmaz kendisini ya da kurtulmak istemez ışık etrafında dönen pervane misali.

Rilke'nin şiirlerinde ve düzyazılarında bir leitmotiv olarak kullandığı “kukla” motifi de

---

156Decker, Age., s.86: “Alle in Rilkes Bekanntenkreis zeigen sich sehr erstaunt,dafl er plötzlich Clara Westhoff zur Frau nimmt,(.)”

157 Decker, Age., s.89: “Sie wird zum Spielball der Egoismen von Mutter und Vater.”

158Schank, Age., s.78.

159 Rainer Maria, Age., s.77.

onun narsist kişiliği ile alakalıdır. Funda Kızıler, "Rilke'nin Duino Ağıtları Üzerine Bir 'Yakın Okuma'" adlı ilgi çekici yazısında "kukla" yı kendi içinde bir hiçlik olarak betimlemektedir. Kızıler bu konuyla ilgili olarak Max Kommerell'in "kukla" ile ilgili betimlemesine yer verir: "O, hiçliğin doldurulmasını isteyen bitimsiz bir olgusallıktır; insandır."[160] Kızıler, Rilke'nin Paris' te izlediği bir kukla tiyatrosundan sonra "kukla" ile ilgili düşüncelerine yer verir: "Bir model verilmiş ve giydirilmiş olan kukla, varlığında süprizler barındıran kendi yarattığı bir kişiliğe ve kendine özgü bir yaşama sahiptir. O kendisini belli bir noktaya yönlendiren sanatçının isteğini, kendine özgü bir biçimde yerine getirir. Ne bir nesne ne de bir canlıdır o; kendi gerçekliğini özel bir alanda kazanır ve komik, fantastik bir biçimde ara ara kendi özgürlüğünden yararlanır."[161] Rilke'ye göre "kukla" ne canlı ne de nesnedir. Onun bu düşüncesi "kukla" motifine yer verdiği ve Alfred Hitchcock filimlerini aratmayan içerikte olan "Bayan Blaha'nın Hizmetçisi" adlı öyküsünde de söz konusudur. Öykünün giriş sahnesi Rilke okuyucuları için hiç de yabancı değildir:

"Turnau Demiryolları nda sıradan bir memur olarak çalışan Wenzel Blahayla evli bayan Blaha her yaz birkaç haftalığına memleketine giderdi.(...)Bu arada kendisini belli ölçülerde şehirli olarak hisseden Bayan Blaha, (...) "[162]

Öykünün bu giriş sahnesi Rilke'nin babasının demiryollarında çalışması ile annesinin elit yaşama özentisini hatırlatır okuyuculara. Öykü bayan Blaha'nın bir gün köyüne gittiğini ve orada bir hayır işlemek istemesiyle sürer. Köylü bir ailenin bir kızını yanına alarak bu duygusunu tatmin etmeye çalışır. Öykünün kahramanı olan "Anna" adlı bu kız babasının değimiyle "şöyle böyle" olan bir kişiliktir. Bayan Blaha kızı yanına alıp şehre döndüğünde kocasına ondan bahseder ve kız ile yaşamaya başlarlar. Anna ev işlerinde bayan Blaha'ya yardımcı olur. Farklı biridir Anna. Yalnızdır. Düşlemleriyle baş başa yaşar. Bir gece herkesten habersiz dışarı çıkar ve bir köylüden hamile kalır. Anna herkesten habersiz çocuğu dünyaya getirir:

"İşte bu zamanda Anuşka 'nın bir çocuğu oldu. Bunu hiç beklememişti. Haftalarca kendini şişko ve ağır hissettikten sonra bir sabah içinden çıkıvermiş ve, Tanrı bilir nereden, dünyaya gelivermişti. Günlerden pazardı ve evdekiler henüz uyuyordu. '[163]

Anna'nın öyküsü bundan sonra daha da ilginç bir hal alır. O her şeye duyarsız bir tavır sergileyen ve ötekilerden farklı olan biridir:

"Çocuk hiç kıpırdamıyordu, ama birden, küçük göğsünden çok keskin bir ses çıktı; tam o anda Bayan Blaha seslendi ve odada bir yatak çatırdadı. '[164]

---

[160] Funda Kızıler, *Rilke' nin Duino Ağıtları Üzerine Bir 'Yakın Okuma'*,.Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Erzurum, 2005, s.27.

[161] Kızıler, Age., s.27.

[162] Rainer Maria Rilke, *Bütün Hikayeleri,* Çev.Vedat Çorlu-Şükrü Çorlu, İthaki Yayınları, İstanbul, 2006, s.504

[163] Rilke, Age., s.505.

[164] Rilke, Age., s.506.

Tek başına doğum yapan ve doğan çocuğa karşı donuk bir tepki gösteren Anna'nın bu hali ilgi uyandırıcıdır. Okuyucu Anna'nın farklı biri olduğunu sezinler. Fakat okuyucunun bu donuk tavrı uzun sürmez ve yerini şaşkınlığa, korkuya bırakır:

"Annuşka, yatağının kenarında asılı duran mavi önlüğünü kapıp askılarını ufaklığın boğazına doladı, sonra da bu mavi bohçayı valizinin en altına tıkıştırdı. "[165]

Dehşet verici bu sahne yasak bir ilişkiden doğan çocuğun yok edilmesi, öldürülmesi ile sonuçlanmış gibi algılanır fakat olay daha da ürperticidir. Anna mahallenin çocuklarına kukla gösterisi yapıyordu. Böylece yalnız dünyasından az da olsa kurtuluyordu. Çocuklar onun kukla gösterilerini çok seviyorlardı. Fakat o bir gün çocuklara çok büyük bir kuklasının daha olduğunu söyledi ve çocukların merakını uyandırdı. Gün geçtikçe artan ısrarlara karşın bir gün çocuklara o büyük kuklayı göstermeye karar verir:

"Annuşka, elinde koca mavi bir bohçayla geri geldi. Elleri ansızın titremeye başladı. Çocukların ardındaki mutfak sessizleşip boşalmıştı. Annuşka korkmuyordu. Sessizce gülüp ayaklarıyla tiyatroyu tekmeledi; "[166]

Çocukların korktuğunu fark eden Anna kukla tiyatrosunu parçalar ve okuyucuda tiksinti, dehşet uyandıran iğrenç bir davranışta bulunur: "Ardından, mutfak iyice karardığında, ortalıkta gezinip bütün kuklaların kafalarını kopardı, büyük, mavi olanınkini de."[167] Anna'nın bu öyküsünde "kukla" hem canlı hem cansız gibi kurgulanmıştır. Bu Rilke'nin "kukla" ile ilgili düşünceleriyle birebir örtüşür. Rilke çocukluğunda erkek çocukların aksine kuklalarla, oyuncak bebeklerle oynamıştır. "kuklalar" onun için bir yansıma aracı olmuştur. Onlarda idealize ettiği yüzleri görmüş, beğendiği ve yine idealize ettiği kişilerin giysilerini onlara giydirmiştir. Onlarla konuşmuş, en gizli düşüncelerini paylaşmıştır. Oyuncak bebekler ya da kuklalar onun için hem canlı hem de cansızdırlar. Gunnar Decker "kukla"yı ve Rilke'yi kastederek "(,..)fanteziler onda yansır. Narsist doğar. O kuklalar dünyasının çocuğudur."[168] diye belirterek Rilke'nin fantezilerinin kuklalarda vücut bulduğunu ve onun bu kukla dünyasında yaşadığını yazar. Çevresinden uzaklaşmış, içine kapanmış bir çocuğun kuklalar dünyasında kendini güvende hissettiğini görmekteyiz. İdealize ettiği dünyasını özgür bir biçimde istediği gibi yalnızca kuklalarda yaşayabilmektedir. Özne kuklayı istediği gibi giydirir, onu ağlatır, güldürür ve onunla konuşur ve narsist özne kuklanın gözünde kendini istediği gibi yorumlar, çünkü gören de konuşan da aslında öznenin kendisidir. Decker, kuklanın bizim nesnelleştirilmiş yansımamız olduğunu, gelecekte olmak istediğimiz dönüşümlere açık olduğunu belirterek "Kuklada yeni bir suret vücut bulur"[169] diye yazar. Decker, kuklaya istediğimiz karakteristik özellikleri, cinsiyeti, ismi vs. yükleyebileceğimiz

---

165 Rilke, Age., s.506.

166 Rilke, Age., s.507.

167 Rilke, Age., s.507.

168 Decker, Age., s.42: "(...) beginnt sich die eigene Phantasie in ihr zu spiegeln. Der NarziB wird geboren. Er ist das Kinde iner Puppenwelt."

169 Decker, Age., s.41: "Aus der Puppe heraus tritt eine neue Gestalt."

konusunda özgür olduğumuzu ve ona bakarak ondan yansıyan görüntüye bürünebileceğimizi de vurgular. Rilke özel yaşantısında ve eserlerinde kuklaya yer yer itaatkar bir tavır sergiler ve böylece özgür olacağına inanır. Kendinde olmayanı, eksik gördüklerini onda görür ve ona baktığında kusursuz "ben"ninin tadını çıkarmaya çalışır. Aslında narsist için tüm bunların dışında kuklanın olmazsa olmaz özelliklerinden birisi de kuklanın özneye karşı çıkamamasıdır. Narsist bir kadınla evlendiğinde ya da bir insanla arkadaş, dost olduğunda onu narsist duygularının kölesi yapmaya kalkar, fakat bunu karşıdaki fark ettiğinde ilişki sekteye uğrar. Narsist kendisi dışındaki nesneyi takip etmeye başlayıp onu seyir tutkusunun aracı haline getirebilir, fakat seyredilen bunu fark ettiğinde kurgulanan fantezi bozulabilir ve bu durumda narsist duygularını tatmin edemez. Vücuduyla fazlaca ilgilenen narsist mastürbasyon eylemi sırasında dokunduğu kendi teninden, kurguladığı yasak fantezilerden haz alır fakat gerçeğe döndüğünde mutsuz olur, acı çeker. Ama kuklada böyle bir durum söz konusu olamaz. Kukla efendisinin isteklerini yerine getirerek onun başını döndüren, onu mutlu eden köledir. Mastürbasyon yapan özne ile mastürbasyonun içeriği olan özne arasındaki ilişkide olduğu gibi Rilke'nin özne-kukla ilişkisi de bu bakımdan Hegel'in köle-efendi mücadelesi diyalektiğinin vardığı uğrak olan "mutsuz bilinç" kavramıyla ilişkilidir. Özne kendini kuklada bulmak ister. Ona her baktığında, dokunduğunda mutlu olur. Fakat sonrasında özne yeniden mutsuzdur, çünkü mutluluğu bulduğu an narsist çifte bilinci gereği şüpheye düşer ve yeniden tatmin arar.

Rilke'nin kullandığı dil de narsist kişiliğinin bir yansımasıdır. Gunnar Decker onun hermetik yapıdaki dilinin narsist yapısından kaynaklandığını yazarak şunları belirtir: "O kendisini aynadaki gibi yansıtacak sözcükler arar.(.)Bununla birlikte başka insanlar özellikle de kadınlar yalnızca birer 'Koruyucu melek' olabilirler."[170]

Rilke benzeri olmayan biri olup -Rilke bunu Ellen Key'e yazdığı bir mektubunda çok açık bir biçimde belirtir: "(...)başka kimsenin üstesinden gelemediği gibi sesimi duyurmak,(...)"[171]- kendisini ancak çok zeki ve üstün nitelikli kişilerin anlayabileceğini düşünen ve yalnızca bunlarla ilişki kurmuş olan, dostlarını bu kişiler arsından seçmeye özen göstermiş ve çevresindekiler tarafından her zaman şiirleriyle, dış görünüşüyle beğenilmeyi beklemiştir. Rilke kendini kızı Ruth ve karısı Clara Westhoff 'un yerine koyup, onların hissettiklerini, düşündükleri ya da ihtiyaçları konularını anlamaya ve bunlara saygı duymaya isteksiz kalmış ve onlarla bir empati kuramamıştır. Tüm bu özellikler onun katıksız bir narsist olduğunu gösterir.

RiLKE VE MALTE'DE KADIN OLGUSU

Malte Laurids Brigge'nin eserde kadınlarla olan ilişkisiyle ilgili önemli noktaları Abelone ile olan ilişkisinde görmemiz mümkündür. Abelone Malte'nin teyzesidir ve kendinden oldukça büyüktür: "Bana epeyce yaşlı görünüyordu (,..)"[172] Abelone tam da

---

[170] Decker, Age., s.45: "Er sucht die Worte,um sich in ihnen zu spiegeln.(...)Andere Menschen,Frauen vor allem,können hierbei bestenfalls'Schutzengel'sein."

[171] Schank, Age., s.83.

[172] Rilke, Age., s.85.

Malte'nin arzu ettiği özellikleri taşır. Ondan büyük olması bu özelliklerden birisidir. Abelone ona şefkatle yaklaşır ve annesi gibi davranır. Davranış, yaş özellikleri bakımından annesiyle benzeşen Abelone'nin sesi dahi Malte'nin annesinin sesini andırır. Simenauer Rilke'nin annesinin erkeksi bir sese sahip olduğunu vurgular ve Abelone'yi anne yerine koyar.[173] Abelone'nin sesi dominant yapıda olup erkeksidir: "Meleklerin erkek olduğu doğruysa Abelone'nin sesinde erkekçe bir şeyler, nurlu, yüce bir mertlik bulunduğu söylenebilir."[174]

Malte'nin Abelone'de gördüğü dominant yapı onun ata binen, güçlü, gözü pek, cesaretli annesini andırır. Abelone bu yönüyle Rilke'nin de annesini anımsatır. "Annenin Gölgesindeki Oğul" adlı bölümde yer verdiğimiz ve Rilke'nin annesinin sesinin erkek sesini andıran hali burada Malte'nin Abelone betimlemesinde bir kez daha karşımıza çıkar. Simenauer de Malte'nin Abelone'ye karşı sevgi beslediğine değinir ve Abelone ile Rilke'nin annesi arasında başka bir yönden bağ kurar: "Sieber de Rilke'nin annesinin çılgın bir binici olduğundan bahseder ve ..."[175] Abelone'nin yaşça kendisinden epeyce büyük olması da Malte ve Rilke'nin kendilerinden yaşça büyük olan kadınlarla birlikte olmalarını tercih etmeleri bakımından ortak noktalar taşır. Malte'nin Abelone ile ilgili söyledikleri Gürsel Aytaç'ın Rilke'yle ilgili "Rilke'nin hayatında sık sık görülen, bir kadın peşinde koşma, kendinden yaşlı kadınların arkadaşlığına sığınma eğiliminde, hiçbir kadına ömür boyu bağlanamamasında ve kısa süren evlilik hayatında da onun iki yönlü anne imajı etkendir"[176] açıklamalarıyla birebir örtüşür. Aytaç' ın da belirttiği gibi Rilke'nin iki yönlü anne imajı Malte'nin Abelone'sini de kapsar. Abelone'de annedeki gibi "melek" özellikle de "erkeksi melek" anlayışına uygun özellikler görülür. Rilke'nin eserlerinde sıkça rastladığımız "melek" motifi burada da karşımıza çıkar. Rilke'nin Abelone'yi melekleştirme eğilimi göstermesi bakımından Funda Kızıler'in "Biz ağıtlardaki melek imgesini, öncelikle Rilke'nin kendi söylemlerinden yola çıkarak, gerçek anlamda 'insan' olma edimi ekseninde açımlayan bir okuma geliştirdik."[177] saptaması bu bağlamda birbiriyle örtüşmektedir. Abelone'yi bir meleğe benzetmesi Abelone'nin hayranlık uyandıran çekim gücünün göstergesidir. Abelone bu bakımdan bütünleşme arzusu güdülen nesnedir. "Melek" ile ilişkilendirilen Abelone bu yönüyle Rilke'nin annesinin ikamesidir. Rilke annesi için de "melek" ifadesini kullanır: "Ah, kurtarıcı bir melekmişçesine gel, yardım et!"[178] Gunnar Decker bu cümleyle ilgili olarak "İlginç bir biçimde meleğin imgesi anneyle ilintili olarak belirir."[179] diye yazar.

---

173 Simenauer, Age., s.260.

174 Rilke, Age., s.85.

175 Simenauer, Age., s.258.

176 Aytaç, Age., s.54.

177 Kızıler, Age., s.18.

178 Decker, Age., s.31: " Ach komm als rettender Engel,hilf!"

179 Decker, Age., s.31: "Interessanterweise taucht hier schon das Bild des Engels in Verbindung mit der Mutter auf."

Malte, Abelone'yle mektuplaşır. Ona sözcüklerini yollar. Yalnız kalmasını istemez. Askeri okula gittiğinde arkası gelmeyen mektuplar yazar:

"(..)böyle anlarda ve geceleri içimde, Abelone'nin güzel olduğu kanısı kuvvetlenirdi. Ve ona, bütün o mektupları yazmaya başladım; Ulsgaard' dan ve mutsuz olduğumdan söz ettiğim uzun, kısa, birçok gizli mektuplar. "[180]

Rilke de tutulduğu kadınlara, kız arkadaşlarına, dostlarına sayısız mektuplar yollamıştır. Dur durak bilmeyen bir yazma gücüyle yaklaşık olarak altı binin üzerinde yayınlanmış mektup yazmıştır.Yayınlanmamış mektuplarıyla bu sayının on bine kadar ulaştığını belirtir Stefan Schank: "Günümüze kadar Rilke'nin 6000'in üzerinde mektubu yayınlanmıştır. Topluca ne kadar mektup yazdığı kesin olarak söylenecek gibi değilse de, bu sayının en azından 10.000 kadar olduğu tahmin edilmektedir."[181] Malte Abelone' de kendini bulur. Abelone onun adeta yansıması gibidir. Aşkı onunla tanımlar. Bir araya gelip kitap okuyacakları zaman Malte'de dayanılmaz bir heyecan uyanır. Ama bu heyecan mektuplarda dile getirilmekten, dolaylı anlatımlardan öteye gidemez.

Eserin yazarı Rainer Maria Rilke'nin hayatında birçok kadının ismine rastlamak mümkündür. Çok sayıda kadına rağmen yalnızca biriyle evlenmiş olan Rilke' nin, Clara Rilke ile olan evliliğinden bir kız çocuğu olmuştur. Rilke çocukluğunda annesinden, anne ve babasının ayrı yaşamalarından kaynaklanan bir takım olumsuzluklar yaşamıştır. Bütün bu olumsuz yaşantılar onun ileriki yaşamında özellikle de kadınlara karşı tutumlarında etkili olmuştur. Daha önceki bölümlerde de sık sık vurguladığımız gibi Rilke'nin bir kız çocuğu gibi yetiştirilmiş olması ve kız çocuklarının giymiş olduğu elbiselerle misafirlerin önüne çıkartılması onu psikolojik olarak derinden etkilemiştir. Fakat burada kadınlarla ilgili bu bölümde diğerlerinden farklı ve bir o kadar da ilginç olan bir ayrıntı yatmaktadır. Kız çocuklarına özgü oyuncaklarla büyüyen ve çoğunlukla kızlarla oynayan Rilke bu yönüyle kadınlara daha yakın bir duruş sergiler. Kız elbiseleri içinde dolaşan bu çocuğa misafirliğe gelen kadınlar ona kendilerinden biri olarak davranmışlardır. Bu noktada yazarın birçok kez isminden ötürü kadın sanıldığını hatırlatmakta da fayda vardır. Bunlardan en önemlisi Fontane ile ilgili olanıdır. Prenses Marie von Thurn und Taxis de onun ismini "Rielke" diye algılamıştır, fakat o Fontane' ye gösterdiği tepkinin aynısını Prenses Marie von Thurn und Taxis'e göstermez ve onu yanıldığından ötürü sivri bir dille eleştirmez. Prenses Marie von Thurn und Taxis'in Rilke'nin ismini "Rielke" şeklinde yazması üzerine Rilke'nin buna gösterdiği tepkiyi Gunnar Decker şu biçimde yorumlar: "Yaşlı Fontane'in 'Maria' isminden hareketle onu bir kadın zannetmesinden ötürü Rilke ona incinmiş bir üslupla 'Küçük hanım Rilke' olmadığını belirtirken prensese karşı neredeyse yağcılığa varan aşırı bir saygı gösterir."[182] Rilke'nin ismiyle ilgili bu yanlış anlamalar yalnızca Prenses Marie von Thurn und

---

4/8 Rilke, Age., s.86.

181 Schank, Age., s.162.

182 Decker, Age., s.142: "Wahrend der junge Rilke den alten Fontane noch pikiert darauf hinwies,daB er nicht das 'Fraulein Rilke' sei,das Fontane wegen des 'Maria' in ihm zu sehen glaubte,ist er der Fürstin

Taxis ve Fontane'le sınırlı kalmaz. Romanelli kardeşler de bu genç erkeği isminden dolayı kadın sanırlar: "Bir kez daha Rilke'nin ismiyle ilgili bir yanlış anlama olmuştu: bir kadın bekleniyordu."[183] Rilke gibi Malte de isminden memnun değildir. O da isminin alay konusu edilmesinden yakınır. Malte'nin isminde insanları alaycı bir biçimde güldüren bir şey vardır. Malte ismiyle ilgili memnuniyetsizliğinden dolayı alıngan bir tavır sergiler ve kulakları bu konuda hassastır: "(...) hatta adıma şakacı bir eda vermeye çalışarak beni yanına çağırmasına rağmen, (,..)"[184]

Rilke'nin ismiyle ilgili yanlış anlamalara görünüş de eklenir. Prenses Marie von Thurn und Taxis onda bir kadının gözlerini görür: "Fakat sonra güzel mavi gözlerinin olduğunu fark eder: bir kadının gözleri."[185] Rilke bir erkeğin olmadığı ortamda kadınların neler konuştuklarına daha çocukken şahitlik etmiştir. Onların kıyafetlerini gözlemlemiş, davranışlarını yakından tanıma fırsatını bulmuştur. Kadınları yakından yaşama fırsatını elde etmiş, onların nelerden bahsetmekten hoşlandıklarını, hangi konulara daha yakın ilgilerinin olduğunu görmüş ve işitmiştir. Kimse bu çocuktan şüphelenmemiş konuşmalarını, düşüncelerini sansürlememiştir, çünkü tüm konuklar onun kız elbiseleri giymiş ve bir kız gibi sesini tizleştirmiş haliyle erkek olduğunu ister istemez unutmuştur. Hangi yemeği nasıl yedikleri, çoğunun hangi içeceklerden hoşlandıklarını keşfetme fırsatını elde etmiş olan bu çocuk misafirliğe gelen kadınların kocalarının yokluğundan istifade ederek en gizli anılarına mikroskobik olan bir bakışı atma fırsatını bulmuştur. Tüm bunlardan ötürü Rilke ve Malte, kadınlar daha ağızlarını açmadan onların neyi arzuladıklarını bilmektedirler. Kadınlara nasıl yaklaşacağını bilen Rilke eline ilk geçen fırsatta tüm hünerlerini sergilemekten geri kalmaz. Malte ve Abelone ilişkisinde bunu sık sık görmekteyiz:

"Asıl bunu yapmak ve tıpkı onun yaptığı gibi yapmak, öylesine yerinde bir buluştu ki, gölgede aydın elleri, ahenkli ve hafif, beraber çalışıyor ve çatalın önünde toparlak frenküzümleri, iç çiyle buğulu asma yaprağı kaplı tabağa, önceden birikmiş, kırmızı ve açık sarı, pırıl pırıl, buruk içleri sağlam çekirdekli öbürlerinin yanına delidolu sıçrıyorlardı. Bu durumda yalnız durup seyretmek istiyordum; ama izin verilmeyeceği için olacak, hem de serbest görünmek için kitabı aldım; masanın öbür tarafına oturdum, fazla karıştırmadan rasgele bir yer açtım. '

Abelone'nin karşısındaki erkek, ondan olgun biri olmayıp ona göre oldukça küçüktür. Fakat erkek kadından yaşça epeyce küçük olmasına rağmen kadınları yakından bilen bir erkek gibi davranır. Şehvetinin ateşinin şavkıyla kendinden epeyce büyük olan kadını yakmadan, ürkütmeden yaklaşmasını bilir. Aceleci davranmaz, çünkü o böyle yaparsa itici olacağını ve avuçlarından onu kaçırabileceğinden haberdardır. Böylece ondan yaşça küçük olmasına rağmen yine ondan birkaç adım önde olmasını bilir ve öyle davranır. Frenk üzümlerine hafif bir edayla yaklaşır. Eli ayağına tutuşmaz. Tecrübesi her halinden belli eder

---

gegenüber geradezu devot."

[183] Decker, Age., s. 153.

[184] Rilke,Malte Laurids Brigge'nin Notları, Age.,s..23

[185] Decker, Age., s.144: "Aber dann bemerkt sie,daB er schöne blaue Augen hat,'die Augen einer Frau'."

kendini. Başka erkeklere çok sıkıcı gelebilecek ya da itici olan davranışlarda bulunur ve bir kenara oturup kitap açar. Sayfa önemli değildir. Herhangi bir sayfayı açar. Onun deyimiyle fazla karıştırmadan rasgele bir yer. Malte'nin bu davranışı kadınları yakından tanıdığının en önemli göstergeidir. O kadınların gizemli davranışları olan erkeklere farklı yaklaştıklarının bilincindedir. Ayrıca bu erkeğin narsist olduğu da unutulmamalıdır. Buna rağmen narsist onun kollarına hafifçe yumuşak bir dalış yapar, çünkü onun amacı beğenilmekten öte bir şey değildir. İçinde fırtınaların kopmasına rağmen o bunu dışarıya aksine davranarak yansıtır. Abelone'nin ilgisini sözcüklerle çekebileceğini, bunu yumuşak, okşayıcı bir biçimde davranarak yapar ve çok geçmeden onu çekim kuvvetinin etkisine alır. Abelone bu görüntüye fazlaca dayanamaz ve yaşına rağmen erkeğin çekim kuvvetine girmiş nazlanan kadın davranışını sergiler:

"Az sonra Abelone, 'Bari hızlı oku, okuyucu başı, ' dedi. (...) ve uzlaşmanın tam sırası olduğu için, hemen yüksek sesle okumaya başladım; bir bölüme geldim, devam ettim, yeni bir başlık: Bettine ' ye.

'Yok cevaplar kalsın, ' diye Abelone durdurdu beni ve yorulmuş gibi küçük çatalı elinden bıraktı, kendisine bakarken yüzümün aldığı şekle güldü. 'Aman, ne kötü okuyorsun, Malte! ' "[186]

O kadının kendisine laf atmasının ne anlama geldiğini anlar anlamaz onun isteğini hemencecik yerine getirir. Cilve dolu bir atışma yaşanır. Erkek bu cilveye cevap vermekten çekinmez ve bu fırsatı değerlendirir: "'Beni durdurasın diye okuyordum,'"[187]

Malte kitabı neden okuduğunu Abelone'ye itiraf eder. Abelone bu itirafı işitir fakat duymazdan gelir. Malte Abelone'yi eserin sonunda bir kez daha anar ve bu onu son anışı olur:

"Son yıllarda seni bir kez daha hissettim, Abelone; uzun zaman seni düşünmedim, düşünmedim,sonra seni ansızın kavradım. '

Malte gibi Rilke de kadınlara bu biçimde yaklaşır. Sayfa değiştiren hep o olur. Ama onları asla unutmaz ve sayısız mektuplarıyla anar, yanlarında olur. Kadınlar onun soluğunu hep enselerinde hissederler. Birçok kadına göre aşırı yakışıklı bir erkek değildir Rilke. Ama buna rağmen onların içlerine işlemeyi bilir. Adeta bir kadın virtüözü gibi davranır. Marie von Thurn und Taxis ile Rilke'nin ilk karşılaşmaları bu bakımdan önemlidir. Gunnar Decker Marie von Thurn und Taxis'in anısından bahseder: "Anılarında Marie von Thurn und Taxis onunla ilgili ilk izlenimini betimler: "Güzel bir süprizle karşılaşmış ama aynı zamanda da hayal kırıklığına uğramıştım, çünkü onu çok daha farklı bir biçimde tasavvur etmiştim. Adeta bir çocuk görünümündeki bu çok genç delikanlıyla karşılaşacağım hiç aklıma gelmemişti. İlk anda bana çok çirkin ama bir o kadar da sempatik gelmişti."[188] Kendinden epeyce yaşlı ve

---

[186] Rilke, Age., s.134.

[187] Rilke, Age., s.134.

[188] Decker, Age., s.143: "In ihren 'Erinnerungen' beschreibt Marie von Thurn und Taxis seine erste auflere Wirkung auf sie:'Ich war angenehm überrascht,zugleich aber auch ein wenig enttauscht,denn ich hatte ihn mir ganz anders vorgestellt-nicht

tecrübeli olan bu kadını itici görüntüsüne rağmen etkilemesini bilmiştir. Onun yanına yükseklerden değil enginden, yumuşakça bir iniş yapmıştır. Gözleriyle içine işlemiş, ona duymak istediklerini verebilmiştir. Marie von Thurn und Taxis bunu şu biçimde açıklar: "Dıştan çekingen olmasına rağmen görgü kurallarını mükemmel biçimde uygulayan ve nadir karşılaşılan bir zarifliğe sahip bir insandı.Yıllardır tanışan eski dostlar gibi hemen çene çalmaya başlamıştık."[189] Rilke çok nadir karşılaşılan zarifliği ile prensesi etkilemesini bilmiştir. İlginç olan bir ayrıntı da Rilke'nin hemencecik sohbete girmesi ve uyum sağlayabilmesidir. İçine kapanık olmasına ve sık sık yazar yalnızlığına bürünmesine rağmen kadın söz konusu olduğunda değişmesi ilgi çekicidir.

Rilke birçok kadınla platonik ilişkiler yaşamıştır: ".örneğin Ellen Key, Marie von Thurn und Taxis ve yayımcısının eşi Katharina Kippenberg."[190] Rilke'nin kadınları bunlarla da sınırlı değildir: "Rilke 1902 ile 1926 yılları arasında pianist Magda von Hattinberg (onun tarafından Benvenuta olarak anılıyordu), ressam Loulou Albert- Lazard, yazar ve gazeteci olan Claire Goll, yazar Hertha Koenig, ressam Baladine Klossowska (Merline), Sidonie Nadherny (Karl Kraus'un sözde eşi), sanatçı Mathilde Vollmoeller, lirik şiirler yazan Marina Zwetajewa ve oyuncu Ellen Dep'i tanır. "[191] Rilke bu kadınların hepsiyle oldukça yakın bir ilişki içindedir. Bunların dışında erotik ilişkiler de yaşadığı kadınlar vardır: "... Marthe Hennebert (Paris), Mimi Romanelli (Venedig), Angela Guttmann (Locarno), Lisa Heise (Kassel), Else Hotop (München) ve diğerleri.

Rilke bir kadına bağlanıp kalmaz. Evlendiği eşinden de ileride boşanır. Hayatıyla paralel özellikler taşır bu durum. Rilke uzun süre bir kadına bağlı kalmadığı gibi bir şehirde de kalamaz. Roma, Paris, Rusya, İtalya, Mısır vb. şehir ve ülkeleri gezer ve sabit bir yerde asla kalmaz. Tıpkı bir şehirde sürekli kalmadığı gibi bir kadınla da bir arada uzun süre yaşayamayan Rilke'nin bu özellikleri onun hiçbir şey yapmadan, amaçsızca dolaşan bir nomad olduğunun da göstergesidir. Rilke'nin biyografisi onun uzun süre bir kadınla yaşayamadığının izlerini taşır. Onun kadınlara karşı olan tutumunu, eğilimlerini yakından bilen Claire Goll, Rilke'nin uzun süreli aşktan kaçması nedeniyle eşi benzeri olmayan biri

---

diesen ganz jungen Menschen,der fast wie ein Kind aussah;er schien mir im ersten Augenblick sehr hafllich,zugleich aber sehr sympathisch."

189 Decker, Age., s.144: "Auflerst schüchtern,aber von ausgezeichneten Umgangsformen und emer seltenen Vornehmheit.Fast sofort begannen wir wie gute alte Freunde zu plaudern."

190 Rattner,Eros und Sexus, Age., s.178: ".zum Beispiel Ellen Key, der Fürsitin Marie von Thurn und Taxis und der Verlegergattin Katharina Kippenberg."

191 Rattner, Eros und Sexus, Age., s.178: Zwischen 1902 und 1926 lernte Rilke die Pianistin Magda von Hattingberg (von ihm Benvenuta genannt), die Malerin Loulou Albert -Lazard, die Autorin und Joumalistin Claire Goll, die Schriftstellerin Hertha Koenig, die Malerin Baladine Klossowska (Merline), Sidonie Nadherny (die Beinahe - Gattin von Karl Kraus), die bildende Künstlerin Mathilde Vollmoeller, die Lyrikerin Marina Zwetajewa und die Schauspielerin Ellen Delp kennen;

olduğunu belirtir : “Böylece Rilke aşktan sonsuza dek aşkın firarisi olur. “[192]

Rilke her kadınla farklı ilişkiler yaşar fakat neredeyse tümüyle mektuplaşır. Mektuplaşma Rilke’de kaçınılmaz olan bir iletişim türüdür. Rilke mektuplaşarak kadınları hem yanında hem de uzağında hisseder. Mektupla kadınlar hem vardır hem de yoktur. Mektup satırlarında hem kendini bulur hem de gözlerden yok olur. Rilke’nin narsist kişiliğine uygun bir tutumdur mektup yazmak ve okumak. Sürekli olarak kadınlarla birlikte olmasına rağmen onlarla uzun süre kalmayan Rilke’nin ilişki içerisinde bulunduğu birçok kadın onunla gerçekte beraber olmak için büyük bir arzu duyuyorlardı. Farklı bir albenisi olan Rilke yalnızca kadınları değil erkekleri de kendine hayran bırakıyordu: “Kadınlar gibi erkekler de Rilke’den sık sık etkilenmişlerdi.“[193] Kadınlar hakkında epeyce bilgisi olan Rilke bu bilgilerini yalnızca tecrübelerinden değil okumalarından da edinmiş olup onlar hakkında birçok kitap okumuştur: “Aynı zamanda aşklarında mutsuz olan kadınlar hakkındaki bir kitap için materyaller topluyordu. Onlara özel bir sempati besliyordu.”[194]

Kadınları sözleriyle, bakışıyla baştan çıkaran ve neredeyse bir jigolo olan Rilke ilk kız arkadaşı ve sonra da nişanlısı olan Valerie David von Rhonfeld’i de etkilemeyi bilmiştir. Vally’ye arzu ettiği aşkı, sevi sözcüklerini vermiş olan on sekizindeki Rilke bu ilişkiden kendi payına düşeni de almasını bilmiş ve ilk şiir kitaplarını bu kızcağızın maddi desteği ile yayımlatmıştır. Ama narsist tutumu çok geçmeden bu kızdan da ayrılmasını sağlamıştır. Bu ilişki de Rilke’nin yalnızca narsist tutumu etkili olmamıştır. Annesi de Rilke’yi devamlı olarak gerilerden takip etmiş onu bir an olsun yalnız bırakmamıştır. Decker bu konuyla ilgili olarak Rilke’nin annesinin Vally’i uyardığını yazar: ”Gerçi Rilke’nin annesi Phia onu yanılgı olarak gördüğü oğluna karşı uyarırır(...)”[195] Asla kurtulamayacağı annesinin gölgesi yine belirmiştir.Rilke kitabını yayımlattıktan sonra Vally’den ayrılır. Vally ise ölene dek hiç kimseyle evlenmez ve kendini Rilke’ye adamış bir kadın olarak ölür. Rilke, Vally’den ayrılır ayrılmaz doktor kızı olan Ella Glaessner ile birlikte olur. Kadınlardan arının çiçekten bal aldığı gibi sevgi, aşk, mutluluk ve özellikle de mali destek aldıktan sonra başka bir çiçeğe doğru yol alır Rilke ve çok geçmeden Ella Glaessner de mektuplarıyla yetinmeye başlar, çünkü Rilke kulaklara daha çok elit kesimlerden gelen insanların isimlerini çağrıştıran Laksa van Oesteren ile sıkı fıkı olur. 1896 yılında München’e gelen Rilke geçmişte birlikte olduğu kadınları mektuplarıyla etkilemeye devam ederken yeni yeni ilişkiler yaşamaktan da geri kalmaz ve nihayet hayatında bir dönüm noktası olan Lou Andreas Salome’yle 12 Mart 1897 yılında tanışır. Rilke, Salome’ye “Traumgekrönt” adlı eserini okuması için vermiştir. İkili bu

---

[192] Rattner, Age., s.178: “So wird denn Rilke zum ewigen Flüchtling vor der Liebe. ”

[193] Rattner, Age., s.192: “Sowohl Manner als auch Frauen waren oft genug fasziniert von Rilke”

[194] Rattner, Age.. , s.194: “Auch sammelte er Material für ein Buch über Frauen, die in der Liebe unglücklich waren. Mit ihnen sympathiesierte er auf besondere Weise.”

[195] Decker, Age., s.46: “Zwar warnt Rilkes Mutter Phia sie vor dem Irrlicht,das ihr Sohn sei,(.)”

tanışmanın ardından en kısa zamanda yeniden bir araya gelmeye karar verir. Rainer Maria Rilke'nin kadınlarla olan ilişkilerinde dikkatleri en çok çeken nokta birlikte olduğu kadınların kendinden yaşça büyük olmalarıdır. Bu kadınlar onun için sanki birer anneymiş gibidir. Lou Andreas Salome'de ona anne şevkatiyle yaklaşan, ondan yaşça büyük olan bu kadınlardandır. Salome, Rilke'nin krizleri tuttuğunda onu kollarına alıp bir çocuk okşar gibi onun başını okşar ve sakinleştirmeye çalışır. Salome, her zaman şefkatli bir anne gibi yaklaşır Rilke' ye. Dominant bir yapısı olan bu kadın annelik rolünü çok iyi oynar: "Sonra onun başını yumuşakça okşar, sevgiyle kollarına alırdı. Tüm bunları öyle inandırıcı ve ihtiyatlı bir biçimde yapardı ki onda sıcaklık ve güven duygusunu canlandırır ve yeniden sakinleşmesini sağlardı."[196] Salome, Rilke'nin hayatında çok etkili olmakla birlikte onun hayata bakış açısında, yaşam tarzında bir dönüm noktası da olmuştur: "Lou Andreas -Salome Rilke'ye Rainer ismini vererek onun hayatında bir dönüm noktasını başlatmış olur."[197] Rilke için Salome'nin bir tür kurtarıcı, onu annesinin zehrinden koruyan bir kalkan olduğunu görmekteyiz. Narsist kişiliği gereği özde kendinden nefret eden Rilke, onu bir heykeltıraş edasıyla yeniden yaratan Salome'nin kollarına bırakır kendini. Salome'nin yaşam tarzına ayak uydurmaya çalışır. Başarısız olduğunda yere düşen çocuk gibi annesinin desteğiyle yeniden ayağa kalkar. Garip bir biçimde Salome' nin cinsel yaşam tarzına ses çıkarmaz hatta bundan beslenir. Onun dominant anlayışından haz alır. Fakat bu ilişki de sonsuz olmaz ve Lou Rilke'yle nasıl başa çıkacağını, ona nasıl yaklaşacağını bilmez ve arkadaşlarına danışmaya başlar: "Ağustos ayının sonunda Lou, kendisine giderek daha çok zorluklar çıkaran Rilke'nin bu halini danışmak için eski aşıklarından doktor Friedrich Pineles'i (Zemek) görmek için seyahate çıkar."[198] Çok geçmeden Rilke ve Lou ayrılırlar. Sonra bir iki kez daha iletişime geçseler de ilişkileri mektuplarda dahi ferini yitirmiş bir biçimde sona erer.

Rilke kadınlardan çok şeyler öğrenir. Onların bilinçaltına nüfus etmeyi, onlara karşı nasıl davranılacağını çok yakından bilir. Gözleri derine işlemekle birlikte erotik bakmasını da oldu kça iyi başarır. Bu duruma düzyazılarında olduğu gibi şiirlerinde de sıkça rastlanılır:

Kızlar! şairler öğrenir sizden, neye yatkınsınız, söylemeyi. Ve yaşamayı öğrenirler siz, uzaktakilerden, Akşamların, büyük yıldızlarda birden Ebediyete alışması gibi...

Hiçbiriniz kendisini şaire vermesin, onun gözlerinden kadın okunsa bile çünkü o hep kızlığınızı düşünür sizin; sonra bileklerinizdeki o hissin duyarsınız koptuğunu diba ile. "[199]

---

196 Gunther, Age., s.58: " Dann strich sie zartlich über seinen Kopf, nahm ihn liebevoll in die Arme, tat dies so überzeugend und behutsam, dass er ihre Warme und Geborgenheit fühlte und sich wieder beruhigte."

197 Decker, Age., s.51: "Lou Andreas -Salome gibt Rilke den Namen Rainer und stzt damit eine Zasur."

198 Decker, Age., s.61: "Ende August reist Lou ab-zu ihrem früheren Geliebten,dem Arzt Friedrich Pineles(Zemek).Sie will ihn um Rat fragen,was mit Rilke zu tun sei,der ihr zunehmend Schwierigkeiten bereitet.

199 Schank, *Kalbin İşi,* Çev. Kamuran Şipal, Cem Yayınevi, İstanbul, 2009, s.68.

Erotizm, sevgi, aşk konularında Rilke kadınlardan ilham alır ve şiirlerinde, düzyazılarında onlara sıklıkla yer verir. Onlarla adeta mektuplarında, düzyazı ve şiirlerinde sevişir. Açık seçik duyguların hakim olduğu bu şiirinde olduğu gibi daha birçok eserinde de cinselliği öne çıkarır.

Kadınlarla uzun süre bir arada kalamayan ama onlarsız da yapamayan Rilke şehvetli duygularını edebi, sanatsal faaliyetlerle gemlemeye çalışır. Coşkun, kabına sığmayan duyguları alevlendiğinde mektuba sarılır ya da şiirlerine. Kadın, bazen övgü dolu sözcüklerle anılır ve adeta tanrısallaştırılır. Bazen de ilham kaynağı olur. Kimi zaman narsist duygular kabardığında hemen yanı başında bulunur kadın ve bir tatmin aranır. Tatmin salt tensel değildir. Narsist beğenilme savaşı verir. Kendince fanteziler geliştirir ve avına düşürmek istediği kadına karşı duygularını semizler ve kadını sanki ulaşılamayacak bir şey olarak gözünde bilinçsizce ama narsist duygularının gözetiminde büyütür, ballandırır. Ona ulaşmak için hiç durmadan çabalar. Acı çeker. Nefes almaksızın peşinden koşar. Sonunda ona ulaşır. Ulaşmak onun için kaçınılmaz bir gerçektir, çünkü Rilke'nin isteyipte yanına yaklaşamadığı bir kadın yoktur. Doyuma ulaşıldığında ise geride şairin sevi sözcükleriyle süslü mektuplar ya da şiirleri kalır. Teselli bulur kadınlar sözlerinde. O ise çoktan yazmaya koyulmuştur. Arının çiçekten aldığı bal misali o da kadından alacağını almış ve bir sümüklü böcek edasıyla yalnızlığına çekilmiştir.

Rilke kadınlarla soluk alır. Onları hep yanıbaşında hisseder. Ama mesafeye sadık kalır. Uzun zaman kaldığında, sanatsal düşüncelerinde bir ketumluk hissettiğinde gözlerden kayıp olur.

SONUÇ

"Malte Laurids Brigge'nin Notları" yazar Rainer Maria Rilke'nin yalnızca bir kahramanı değil aynı zamanda da onun "öteki beni"dir. Yirmi sekiz yaşındaki bu iki adam birbirlerinin anı, duygu, korku ve tecrübelerinden beslenmişlerdir.

Her ikisi de siyahlara bürünmüş annelerinin gölgesinde varolmaya çalışmıştır. Rilke Malte'yi yazmaya başladığında annesi Roma'ya gelir. Bir gündüz düşü ya da gölge oyunu değildir bu. Anne nefesi, kokusu ve sesiyle oğlunun yakınındadır. Malte de annesinin ölü olmasına rağmen onu an be an yaşamıştır. Kökensel fantezilerinin baş aktörünün annesi olduğunu aklından bir an olsun çıkarmamıştır. Anne ve onun saplantılı duygularının esiri olan Malte kendini gerçekleştirme savaşına girişmiştir. Fakat bu savaş hiç de kolay olmamıştır. İlk çocukluk dönemi anıları onun devamlı olarak savaşa hazır olmasını gerektirmiş ve bu durum onda büyük bir travmaya neden olmuştur.

Her ikisi de korkularını, kaygılarını bastırmak ve içlerinde biriken nefreti, sevgiyi, aşkı dışarı kusmak ve rahatlamak için duygularını yazmaya koyulmuşturlar. Rilke Malte Laurids Brigge'nin notlarını, Malte de kendi notlarını yazmaya başlar. Her iki adamda daha üst değerde olan bir etkinliğe başvurarak bir "yüceltme" yapmıştır. Malte notlarına başlarken kafası karışmış bir insanın ruh halindedir. Olumsuz ruh hali daha ilk cümlesinde kendini belli eder. Rilke de Malte Laurids Brigge'nin notlarını yazarken karmaşık duygular içerisindedir: "(.)cesaretim yok (belki bunun psikolojik nedenleri de vardır)"[200] Depresif ruh halleri her

---

200 Rilke, Age., s.185.

ikisinin cümlelerinde kendini gösterir. Rilke notlarına lirik bir tonla başlamasına rağmen sözcükler üst üste yığınlaşarak birikir. Bu birikim şizoid bir dilin vücut bulmasını andırır. Cümleler ilerledikçe peşlerini bir türlü bırakmayan çocukluk anıları depreşmiştir. Belirgin özellik taşıyan buna karşın görünürde önemsiz bir içerikle yüklü bulunmalarıyla karakterize çocuksal (infantil) anılar[201] olan paravana anıları kendilerini göstermeye başlamıştır. Ruhları üzerinde ağır bir yükü taşıyan insan profilini andırırlar. Malte korkularını peş peşe sıralar. Malte'nin korkuları, kaygılı hali Rilke'nin duygularıyla örtüşür. Çalışmamızdan çıkardığımız donelerden hareketle Rilke "Malte Laurids Brigge'nin Notları" nin notlarını yazarken bir "gerileme" yaşamıştır. O ruhsal gelişim sürecinde epeyce arkasında bıraktığı ve o döneme özgü ilkel ve çocuksal davranışlarına dönmüştür. Peter Priskil'in "Rilke'nin Eserinde Çocuksal cinsel çatışma ve gerileme" adlı yazısı da bu konuda dayanağımız , söylediklerimizi ispatlar özellikte olmuştur.

Kopuk anlatım tarzından ötürü durup dururken, birdenbire çocukluk yıllarına döner. Önce bu geriye dönüşü her normal insanda görülebileceği gibi çocukluk yıllarının olaylarını anımsamak olarak algıladık, fakat çok geçmeden bunların bir anomali teşkil ettiğinin farkına vardık. Bu durumun Rilke'nin o dönemde yaşadıklarının üstesinden gelemediğinin bir göstergesi olduğu sonucuna vardık. Elli bir yaşında hayata gözlerini yuman Rilke'nin son nefesine kadar çocukluk anılarının bataklığına saplanıp kaldığına şahit olduk. Tam da bu nedenle Rilke gündelik hayatta nefes alırken kendisini tanıyan birçok kadın tarafından bir çocuk olarak görülür: "Rilke kadınların gözünde bir çocuk olarak kaldı."[503] Malte'nin de farklı davranmadığı ortaya çıkmıştır. O da çocukluk dönemi yaşantılarına dönerek bir gerileme yaşamıştır. Çalışmamızda verdiğimiz örneklerden hareketle Rilke ve Malte'de bir "yüceltme" ve "gerilme" söz konusu olmuştur. Derin psikolojinin iki önemli kavramından daha özel olan id-ego ve süperegonun birbirleriyle olan etkileşimleriyle de karşılaştık. Özellikle "seyir tutkusu" adlı bölümde yer verdiğimiz ve Malte'nin "id" inin ego ve süperegosuyla nasıl savaştığına şahit olduk. Bu savaşta beklenenin aksine ego ve süperego galip olamamış yalnızca galip olmuş gibi gözükmüştür. Normal olanda ego ve süperegonun galip olmasıydı. Ama Malte'de bu böyle gerçekleşmemiştir, çünkü Malte yirmi sekiz yaşında olmasına rağmen çeşitli parafililere başvurmuştur. "Mastürbasyon" ve "seyir tutkusu" onda ve Rilke'de saptadığımız başlıca parafililer olmuştur. Mastürbasyonun normal seyrinden dışarı çıkmış olması, bir sapaklık göstermesi ve Rilke'nin mektuplarında ölümünden bir yıl önce elli yaşındayken bu konudan halen yakınması gerçekleştirilen mastürbasyon olayının beden ve ruhun istemleri dışında olduğunu göstermiştir. Bu bize onun ve Malte'nin hayatında bir takım anomalilerin olduğu şüphesini uyandırmıştır. Narsizm ile ilgili bölümde ise bu düğüm çözülmeye başlamıştır. Gerçekleştirilen seyir eylemi ile mastürbasyon kendi bedenine dönük bir haz eylemi olarak çözüme kavuşmuştur. Fakat tek nedenin narsist kişilik özellikleri olmadığı da saptanmıştır. Malte ve Rilke'nin ilk çocukluk dönemi ve kökensel fantezilerinde onları rahatsız eden ve "kocaman", "korkunç" gibi isimlerle sembolleştirdikleri ayrıntılara rastladık. Bunların "hadım edilme kompleksi" ve "Oedipus kompleksi"yle bağıntılı olduklarını çıkarsadık. Aynı zamanda "hadım edilme" ile "Oedipus kompleks"lerinin birbirleriyle olan sıkı ilişkilerini gördük. Hepsinden önemlisi her ikisinin de beş yaşlarına kadar cinsel kimliklerinin oluşumunda olumsuzluklara neden olan kız elbiseleriyle dolaştırıldıklarını okumamız oldu.

---

201 Freud, Age., s.347.

Genel olarak bu örgene her bölümde yeniden değinmemizin nedeni Malte ve Rilke'nin bu konudan oldukça muzdarip olmalarıydı. Ayrıca bu konu ele aldığımız ayrıntılarda da belirleyici, etkin bir rol oynamıştır. Bunun kadar anne etmeni de yine etkin, dinamik olgulardan birisi olarak neredeyse her bölümde değinmemizi zorunlu kılmıştır. Aslında Malte Laurids Brigge'nin notlarının alt katmanında yatanlardan ötürü Malte Laurids Brigge'nin acılarını fark ettik. Son nefesine kadar melankolik, depresif tavırlar sergileyen, hayatından, bedeninden memnun olmayan ve varoluş savaşında kayıp oğul gibi davranan, çevresindekilere ürkek ve temkinli bakan bir insanı bulguladık. Nitekim eserin sonu muğlaktır. Malte'nin sonu yoktur. Rilke'nin de bedeninden hoşnut olmayan, rekabetten kaçınan, insanlara temkinli yaklaşan depresif ruhlu bir insan olduğunu fark ettik. Rilke'nin annesiyle babasının ayrılmasından doğan çatlaklardan ötürü ödipal süreçteki kırılmalara şahitlik ettik. Rilke'nin "öteki ben"i sayesinde babasının ölümünden sonra gerçekleştirilen ve ödipsel ayrıntıları içeren cenaze seremonisini defalarca yeniden yaşama fırsatını bulmuş olduğunu gördük. Bastırılmış ödipsel duyguların bu imge vasıtasıyla boşaldığına şahitlik ettik. Bazı durumlarda kuşkuya düştük. Örneğin Malte Laurids Brigge'nin seyir tutkusuyla ilgili bölümde açımladığımız paragraflarda "Malte bir şair, sanatçıdır. Ve sanatçı çevresini, kendisini gözlemler ötekilerden daha ayrıntılı bakar" diye düşündük ve bunun normal bir gözetleme edimi olarak algıladık. Fakat paragrafı daha yakından okuyup mevcut sembolleri Freudiyen terminolojinin ışığı altında yeniden ele aldığımızda durumun görünenden oldukça farklı olduğunu fark ettik. Simenauer'in bu konudaki şüpheleri ve görüşleri yine bizim bu konudaki görüşlerimize dayanak olmuştur.

Çalışmamızda biyografik etmenlerden yola çıkarak eserde arkaik kazılar yaptık ve daha önce Rilke ve Malte Laurids Brigge okumalarımızda hiç fark etmediğimiz ayrıntılara rastladık. Bu da bize Yılmaz Özbek'in "Yazar ve yapıt arasındaki ilişkiyi en doyurucu şekilde ortaya koyacak olan psikanalitik yöntemden başkası olamaz."[504] sözünün doğruluğunu bir kez daha ispat etmiş olduğunu göstermiştir. Amacımız her defasında yapıtın altında yatanları bulgulamak, yapıtın bilinçaltına ulaşmak olmuştur. Çalışmamız aynı zamanda bir eseri özellikle de Rilke'yi okurken daha temkinli davranmamız gerektiğini de salık vermiştir.

Rilke'nin diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de yoğun bir biçimde semboller kullandığını okuduk ve bu sembolleri psikanalitik çerçevede açımlamaya çalıştık. Rilke ve Malte'nin sözlerinin altındaki gerçeğe ulaşmak için her taşın altına yakından baktık. Çalışmamız bize verdiği sonuçlar doğrultusunda Rilke'nin diğer eserlerini okurken bir takım ayrıntılara farklı bir gözle bakmamızı da sağlamış Rilke'ye bizi daha da yaklaştırmıştır.

KAYNAKÇA

Aytaç Gürsel, *Çağdaş Alman Edebiyatı,* Gündoğan Yayınları, Ankara, 1994

--------- , *Genel Edebiyat Bilimi,* Papirüs Yayınları, İstanbul,1999

Azadovskii Konstantin, Rilke Und Russland, *Briefe-Erinnerungen-Gedichte, Aufbau Taschenbuch Verlag,* Berlin,1986.

Bedeutungswörterbuch, *Dudenverlag,* Mannheim-Leipzig-Wien-Zürich,1985

Breger Louis, *Freud Görüntünün Ortasındaki Karanlık,* Çev. Aslı Biçen, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002

Budak Selçuk, *Psikoloji Sözlüğü,* Bilim Ve Sanat Yayınları, Ankara,2003.

Can Şefik, *Klasik Yunan Mitolojisis,* İnklap Kitabevi, İstanbul,2009.

Cuma Ahmet, *Rainer Maria Rilke ve Necip Fazıl Kısakürek 'in Şiirlerinde İmgesel Anlatım Biçimleri,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatları,Ankara, 2002,

Decker Gunnar, *Rilkes Frauen, Aufbau Taschen Verlag,* Berlin,2006.

Engelhardt Hartmut, *Materialien zu Rainer Maria Rilke "Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge ",Suhrkamp Verlag,* Frankfurt am Main,1974.

Fiedler Peter, *Sexuelle Orientierung und sexuelle Abweichung, Beltz- PVU,* Weinheim,2004

Finsterbusch Karin /H. A.Müller, *Das kann ich dir nie verzeihen, Theologisches und Psychologisches zur Schuld und Vergebung,* Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1999.

Foucoult Michel, *Deliliğin Tarihi,* Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi, Ankara,2000,138

Freud Sigmund, *Psikanalize Giriş Dersleri,* Çev. Selçuk Budak, Öteki Yayınevi, Ankara,1999.

---------, *Cinsiyet Üzerine,* Çev. Avni Öneş, Say Yayınları, İstanbul,2006.

---------, *Dinin Kökenleri,* Çev. Selcuk Budak,ÖtekiYayınevi,Ankara,1999.

---------, *Narsizm Üzerine ve Schreber Vakası,* Çev. Banu Büyükkal /Saffet

Murat Tura, Metis Yayınları, İstanbul, 1998

---------,*Sanat ve Sanatçılar Üzerine,* Çev. Kamuran Şipal Yapı Kredi Yayınları,

İstanbul,2001.

---------, *Psikopatoloji Üzerine,* Çev. Selçuk Budak, Öteki Yayınevi, Ankara, 1999.

---------, *Uygarlık, Din Ve Toplum,* Çev. Selçuk Budak, Öteki Yayınevi, Ankara,

1999.

---------, *Rüyaların Yorumu* 1,Çev. Selçuk Budak, Öteki Yayınevi, Ankara, 1999

Fromm Erich, *Sevme Sanatı,* Çev. Işıtan Gündüz,Say Yayınları,Istanbul,1997.

---------, *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı,* Çev.YurdanurSalman/Nalan İçten, Payel

Yayınevi,İstanbul,1994.

Gençtan Engin, *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar,* Metis Yayınları, İstanbul,2003.

Girard Rene, *Romantik Yalan Ve Romansal Hakikat,* Çev. Arzu Etensel İldem, Metis Yayınları, İstanbul, 2001

Gökdağ Dursun, *Aile Psikolojisi ve Eğtimi,* Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakultesi, Eskişehir,2002

Graff Willem Laurens, *Rilkes Lyrische Summen,* Çev. Elisabeth Killy, Walter de Gruyter Verlag, Berlin,1960.

Green Andre, *Hadım Edilme Kompleksi,* Çev. LeventKayaalp, Metis Yayınları, İstanbul,2004.

Grenz Sabine, *(Un)heimliche Lust, Über den Konsum sexueller Dienstleistungen VS Verlag für Sozialwissenschaften,* Wiesbaden, 2005

Günther Rolf S., *Rainer Maria Rilke und Lou Salome Auf Welches Instrument Sind Wir Gespannt,*

Konigshausen&Neumann Verlag,Würzburg, 2005.

Hall Calvin S., Freudyen, *Psikolojiye Giriş,* Çev.Ersan Devrim, Kaknüs Yayınları, İstanbul,1999

Holland Norman N., *Psikanaliz ve Shakespeare,* Çev.Özgür Karacam, Gendaş A.Ş., İstanbul,1999

Horney Karen, *Çağımızın Nevrotik Kişiliği,* Çev. Selçuk Budak, Öteki Yayınevi, Ankara, 1999.

--------- , *Nevrozlar ve İnsan Gelişimi,* Çev. Selçuk Budak, Öteki Yayınevi, Ankara,1999.

Holthusen Hans Egon, *Rainer Maria Rilke in Selbstzeugnissen und Bilddokumenten,* Rowohlt Taschenbuch Verlag, Hamburg, 1958.

Jung Carl Gustav, *Dört Arketip,* Metis Yayınları, Çev. Zehra Aksu Yılmazer, İstnabul, 2003.

Kızıler Funda, "Rilke'nin Duino Ağıtları Üzerine Bir 'Yakın Okuma'," *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Erzurum, 2005.

Kocabıyık Ergun, *Aynadaki Narkissos,* Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2006.

Kraus Jörg, *Metamorphosen des Chaos,* Königshausen & Neumann, Würzburg, 1998.

Kuran-ı Kerim, Çev. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Asır Yayınları, İstanbul,2007.

Leppmann Wolfgang, Rilke. Sein Leben, Seine Welt, sein Werk, VMA-Verlag, Wiesbaden, 1981.

Lickint Klaus Gerhard, *Nietzsches Kunst des Psychoanalysierens,* Königshausen &Neumann, Würzburg,2000.

Moran Berna, *Edebiyat Kuramları Ve Eleştri,* Cem Yayınevi, İstanbul, 1994

Neuhaus Stefan, *Grundriss der Literaturwissenschaft,* Narr Francke A. Verlag, Tübingen,2009

O.A.Gürün, *Psikoloji Sözlüğü,* İnkılap Kitabevi, İstanbul,1991.

Özbek Yılmaz, *Sağlıklı Eğitim Sağlıklı Toplum,* Çizgi Kitabevi, Konya,2004.

Parla Jale, *Babalar ve Oğullar Tanizmat Romanının Epistomolojik Temelleri,* İletişim Yayınları, İstanbul, 1993.

Parman Talat, *Ergenlik Ya da Merhaba Hüzün.,* Bağlam Yayınları, İstanbul, 2000.

Pasewalck Selçuk, Die fünffingrige Hand, Die Bedeutung der sinnlichen Wahrnehmung beim spaten Rilke, Walter de Gruyter Verlag, Berlin,2002.

Priskil Peter, *Freuds Schlüssel zur Dichtung Drei Beispiele: Rilke,* Lovecraft, Bernd, Ahrıman-Verlag, Freiburg,1996.

Rattner Josef, *Eros und Sexus,* Konigshausen Neumann, Wurzburg, 2007.

Rattner J./G.Danzer, *Europaisches Österreich Literatur und geistesgeschichtliche Essays über den Zeitraum 1800 -1980,* Königshausen & Neumann, Würzburg, 2004.

Rilke Rainer Maria, *Malte Laurids Brigge'nin Notları,* Çev. Behçet Necatigil, Can Yayınları, İstanbul,2006.

--------- , *Malte Laurids Brigge,* Insel Verlag, Frankfurt am Main und Leipzig,

1996.

--------- , *Bütün Hikayeleri,* Çev. Vedat Çorlu - Şükrü Çorlu, İthaki

Yayınları, İstanbul,2006.

--------- , *Seçme Mektuplar,* Çev. Melahat Togar, CemYayınevi, İstanbul,1988.

--------- , *Neue Gedichte,* Insel Verlag, Frankfurt am Main,1974

--------- , *Sanat Üstüne,* Çev. Kamuran Şipal, Cem Yayınevi, İstanbul,2000,65

--------- , *Duineser Elegien Die Sonette an Orpheus,* İnsel Taschenbuch, Baden-

Baden,1974

--------- , *Das Buch der Bilder,* Insel Verlag, Leipzig,1922

--------- , *Neue Gedichte,* İnsel Verlag, Frankfurt am Main,1974.

--------- , *Lou Andreas Salome,* Briefwechsel, Insel Verlag, Frankfurt am Main und

Leipzig,1989.

--------- , *Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge,* Text und Kommentar,

Suhrkamp Verlag,Frankfurt am Main,2000.

Rousseau J.J., *Emile ya da Çocuk Eğitimi Üzerine,* Çev.Mehmet Baştürk- Yavuz Kızılçim, Babil Yayınları, Erzurum,2000 Sarı Ahmet, *Sanat Ve Normaldışılık,* Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum, 2006

--------- ,CemileA. Ercan, *MasallarınPsikanalizi,* Salkımsöğüt Yayınları,Ankara,

2008,

Schank Stefan, *Kalbin İşi,* Çev. Kamuran Şipal, Cem Yayınevi, İstanbul,2009.

Schiwy Günther, *Rilke und die Religion,* İnsel Verlag, Frankfurt am Main und Leipzig, 2006.

Schneider Sabine, *Barbara Hunfeld, die Dinge und die Zeichen,* Konigshausen & Neumann, Wurzburg,2008.

Schüngel-Straumann Helen, *Die Frau am Anfang,* Lit Verlag, Kassel,1997.

Schuth Dietmar, *Die Farbe Blau: Versuch einer Charakteristik,* Band 5, Lit Verlag, Münster,1995.

Simenauer Erich, *Legende und Mythos, Schauisland Verlag,* Frankfurt am Main, 1953 Ülkü Vural, *Almanca-Türkçe Sözlük,* TDK, Ankara,1993.

Vetter Brigitte, *Sexualitât,* Störungen-Abweichungen-Transsexualitat, SchattauerVerlag, Stuttgart,2007

Vetter Brigitte, *Psychiatrie,* Schattauer Verlag, Stuttgart,2007,

Werneck Harald, *Übergang zur Vaterschaft* Auf der Suche nach den ’neuen Vatern’, Springer Verlag, Wien,1998 Zizek Slavoj, *Yamuk Bakmak,* Çev. Tuncay Birkan, Metis Yayınları, İstanbul, 2005

Kaynak: Cumali YEŞİL, RAINER MARIA RILKE' NİN "MALTE LAURIDS BRIGGE'NİN NOTLARI" ADLI ESERİNDE RUHBİYOGRAFİSİ Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, DOKTORA TEZİ, ERZURUM-2010

Ezilen Bir Kadının Öyküsü: CAMİLLE CLAUDEL

Camille Claudel (8 Aralık 1864 – 19 Ekim 1943), Fransız heykeltraş. Fransız şair ve diplomat Paul Claudel'in ablası.

Önceden belirlenmiş konu ve temaları olmayan araştırma yapmak bir kentin sokaklarında kaybolmayı göze almak gibidir. Her köşe dönüşünüzde ilginç yapılar, sokak mobilyaları ve hiç kuşkusuz insanlar görürsünüz. Bu tesadüfi karşılaşmaların bazılarındaki yüzler bilinmediktir. Kimi zaman ise (sanki o yüz daha önce yaşamınızda yer almış da, zihninizin dar sokaklarında kayboluvermiş gibi) adeta bir Dejavu yaşarsınız. Camille ile tanışmam böyle başıboş bir araştırma sırasında oldu. Sonra; sanki onu çok önceleri tanıyormuşum gibi geldi. Hikâyesinden etkilendim. Olağanüstü yetenekleri olan bu insanı zihinlerimizin daha aydınlık noktalarına taşımak istedim. Belki de onun yaşamından alacağımız dersler ihtimalini düşünmüş olabilirim. Bir dahi sanatçı olarak onu eserleriyle takdir etmenin ötesinde; bir insan yalınlığında sevebiliriz de. İyi okumalar…

1866-1945 yılları arasında yaşamış, Servet-i Fünun Edebiyatı'nın ünlü yazarı Halid Ziya'yı kim hatırlar? Eğer onun kaleme aldığı ve ilk önemli Türk romanı kabul edilen "Aşk-ı Memnu" iki kez TV dizisi olarak yayınlanmasaydı, muhtemelen tanıyanı daha az olurdu. Onu az tanıdığımız gibi yaşam öyküsünü de yeterince bilmiyoruz.

1989'da en iyi kadın oyuncu ve en iyi yabancı dilde film dallarında iki adet Akademi Ödülü (Oscar Ödülü) alan filmin adı olmasaydı Camille Claudel'i tanıyıp hatırlayacak mıydık? Claudel'in yaşamını anlatan 1988 yapımı film, 2 Oscar dışında 1989'da (en iyi film ve en iyi kadın oyuncu ödülleri de dâhil olmak üzere) beş tane César Ödülü ve aynı yıl Berlin Film Festivali'nde en iyi kadın oyuncu ödülünü de aldı. Belki de film bu kadar çok ödül almasaydı, Camille'in adı yine unutulmuşlar arasında kalacaktı. Bruno Nuytten tarafından yönetilen ve başrollerini Isabelle Adjani ile Gérard Depardieu'nün oynadığı film, Camille Claudel'in göze çarpmayan yaşamını sinema diliyle gün ışığına çıkardı. Filme konu olan romanı Camille'in erkek kardeşinin ikinci kuşak torunu Reine-Marie Paris kaleme almış.

Daha önce 19'uncu yüzyılın ünlü yazar ve şairi Edgar Allan Poe ile Virginia Clemm'in duygusal öyküsünü anlatan bir yazı yazmıştım. Yoksulluk içinde sevginin yeşerdiği etkileyici bir öyküydü Edgar ile Virginia'nın hikâyesi… Poe'yu usta bir yazar ve şair olarak tanımakla birlikte Virginia ile olan duygusal birlikteliğini eskimiş bir kitabın sararmaya yüz tutmuş sayfaları arasında bulmuştum. **"Buna benzer bir başka yaşam öyküsü var mıdır?"** diye bakınırken Camille Claudel'in öyküsü ile karşılaştım.

Camille Claudel 1864-1943 yılları arasında yaşamış bir Fransız heykeltıraş. Kuzey Fransa'da doğmuş. Kendinden iki yıl sonra doğan, ileride bir şair ve diplomat olacak Paul Claudet isimli bir de erkek kardeşi var. Babası Louis Prosper bir bankacıdır. Annesi Cécile Cerveaux oldukça varlıklı bir ailenin kızıdır. Camille'in ailesi 1881 yılında Paris'in Montparnasse Bölgesine yerleşmiş.

Camille'in heykele olan ilgisi çocukluk yıllarında taş ve çamurdan yaptığı oyunlarla başlamış. Annesi hiçbir zaman sanata olan ilgisini onaylamamış; babası ise daima maddi ve manevi destekçisi olmuş. Aile Paris'e geldiğinde Camille, Académie Colarassi'de heykeltıraş Alfred Boucher ile çalışmış. O dönemin heykel açısından önemli okulu École des Beaux-Arts... Bugün için biraz şaşırtıcı olabilir ama o dönemde kadınlar bu okula kabul edilmiyor. İşte; böyle bir zaman diliminde Camille heykeltraş olmakta ısrarlı. 1882'de bir grup kadınla birlikte bir atölye kiralıyor. Atölyeyi oluşturan kadınların çoğu İngiliz... Bunlardan birisi ünlü İngiliz kadın heykeltıraşlardan Jessie Lipscomb. 1886'da Jessie ile Camille birlikte İngiltere'ye Jessi'nin ailesini ziyarete gitmişler. İlerleyen yıllarda ise araları bozulmuş. Hatta Camille, bir daha asla Jessie'yi görmek istemediğini belirtmiş.

1883 yılında Camille, ünlü Fransız heykeltıraş Auguste Rodin ile tanışır. Rodin'i ünlü "Düşünen Adam" heykeli nedeniyle kolaylıkla hatırlayacaksınız. Rodin'le tanışması Camille için gerçek bir dönüm noktası olur. Kanımca; bu tanışma, zaten yaratıcı bir sanatçı olan Camille'in heykel yapma yeteneğinden daha çok onun ruhsal ve fiziksel dünyasını (dolayısıyla ölümüne kadar olan yaşamını) etkiler.

Camille, 1884'ten başlayarak Rodin'in atölyesine dâhil oldu. Üstün yeteneği ve etkileyici kişiliği onu diğer öğrencilerden farklı kılmış; bu nedenle Rodin'in ilgisini çekmiş. Birlikte çalışmışlar. **Camille, Rodin için yeni bir esin kaynağı idi. Rodin'in modeli, arkadaşı ve sevgilisi oldu.** Camille ile Rodin tanıştıklarında Rodin'in Rose Beuret ile yaklaşık 20 yıllık bir birliktelik ilişkisi vardı. Rodin, Camille ile tutkulu bir aşk yaşamasına rağmen hiçbir zaman Rose Beuret'den ayrılmadı.

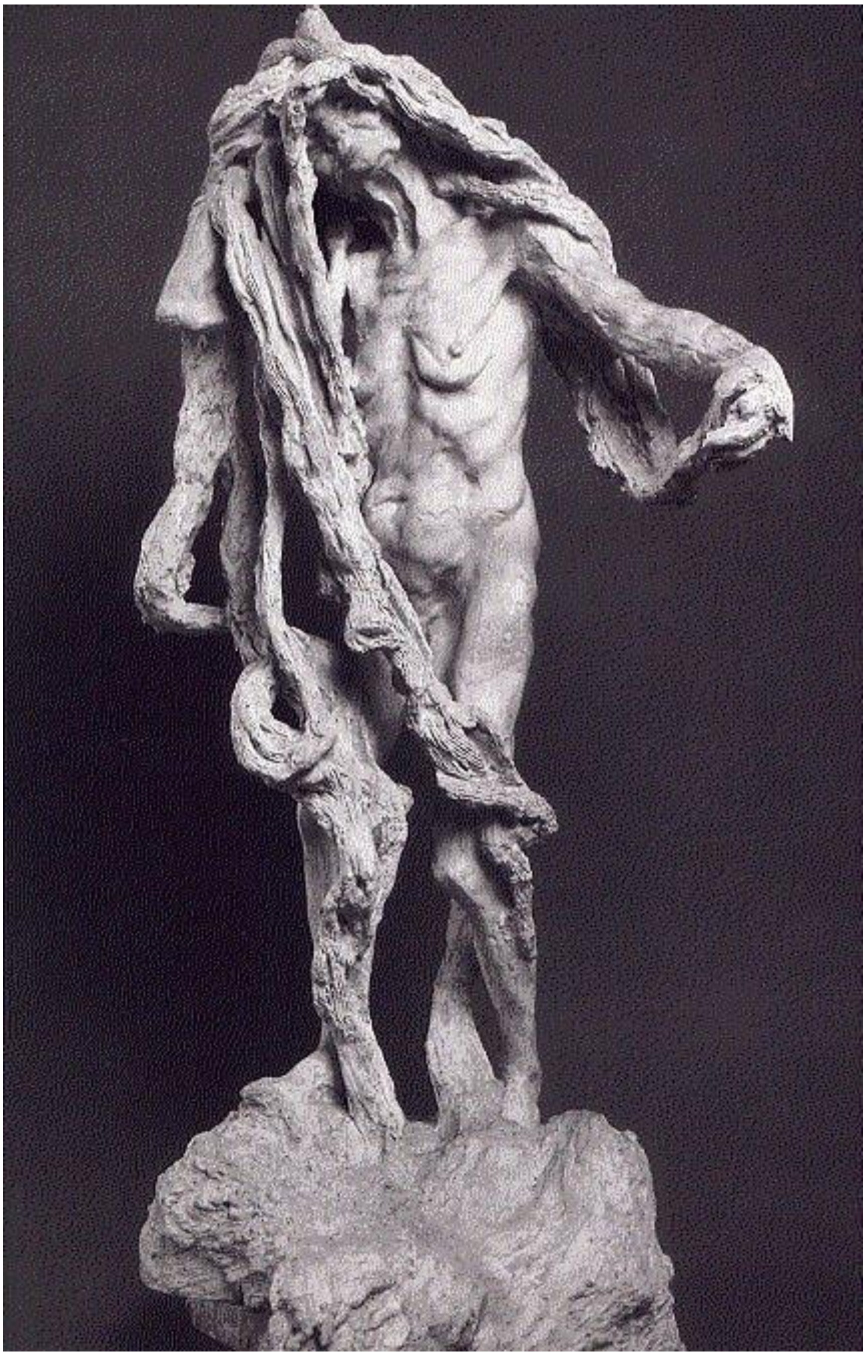
Rodin ve Rose Beuret'nin birlikteliğinin sorunlar yaşıyor olması, Rodin'i Camille ile yakınlaştırdı. Birlikte gerçekleştirdikleri çok sayıda çalışma oldu. Birlikte **"Cehennemin Kapıları (Le Port de L'Enfer)"** isimli çalışmayı gerçekleştirdiler. Bu eserde Camille'in etkileri açıkça görülür; ciddi bölümünün Camille tarafından yapıldığı söylenmektedir. **Ama ne yazık ki, pek çok eserde olduğu gibi "Cehennemin Kapıları" yapıtında da Camille, Rodin'in ününün gölgesinde kaldı. Rodin'in Camille'ye ait pek çok eseri sahiplendiği rivayet edilmektedir.**

Camille Claudel, Rodin ile birlikteliğinden hamile kaldı; fakat geçirdiği bir kaza sonucu doğmamış bebeğini kaybetti. Bu onun ruhsal dünyasındaki sıkıntıların başlangıcı oldu. Bu dönemde annesi tarafından reddedildi ve evden ayrılmaz zorunda kaldı. **Biraz aşktan biraz da mecburiyetten Rodin ile birlikteliği 1898'e kadar sürdü. Rodin'in kaba tavırları ve Camille'i en büyük rakibi olarak görmeye başlaması, çiftin birlikteliğinin de sonu oldu.** Sonunda Camille, Rodin'i terk etti.

Camille çalışmalarını, ilki 1903 yılında olmak üzere Salon des Artistes Français ve Salon d'Automne isimli sergi salonlarında izlenmeye sundu. Baş yapıtlarını bu sancılı döneminde çıkarır ortaya; "Vals/ Le Valse", "Clotho/ Clotho", "Geveze Kadınlar/ Les Bavardes" ve "Sakuntala/ Sakountala" gibi eserleri verir peş peşe. Eleştirilerin bir kısmı heykellerde Rodin etkisinin bulunduğu yönde oldu. **Ama işin doğrusu; heykel sanatı açısından Rodin'in mi Camille'i yoksa Camille'in mi Rodin'i etkilediği hâlâ bir soru işaretidir.** Camille'in Rodin ile çalıştığı ilk yıllarda Rodin etkisi görülmekle birlikte sonradan kendi tarzını belirleyerek klasik heykelden ayrılmış ve Art Nouveau akımına yaklaşmıştır. "Olgunluk Çağı" isimli eser, Rodin'den ayrılığının acılarını yansıtır; diğer yandan bu yapıt, ona oniks mermerini ilk kullanan heykeltıraş olma onurunu kazandırır.

1848-1917 yılları arasında yaşamış ve Camille'in çağdaşı olan Fransız gazeteci, sanat eleştirmeni, yergici, romancı ve oyun yazarı Octave Mirbeau, Camille'in deha düzeyinde yeteneğe sahip olduğunu söylemektedir. (Mirbeau, ilişkinin ilk yıllarında Rodin'in Camille ile ilişkisini kesmesi mesajını iletmesi amacıyla zaman zaman Camille'in annesi tarafından görevlendirilmiş.) Gerçekten dehası, yaptığı heykellerde duygu ile malzemeyi birleştirmesinde ortaya çıkar. Heykele ruh veren yaratıcılığı karşısında Rodin tüm sanatçı kıskançlığına rağmen **"Ona altını nerede bulacağını söyledim. Ama bulduğu altın kendi içindeydi"** demek zorunda kalmıştır.

Çocukluk ile yaratıcılığın, deha ile deliliğin sınırlarını çizmek zor. Deha ile deliliğin sınırlarını kolaylıkla (belki de farkında olmadan) ihlal edebilen çok sayıda yaratıcı insan, sanatçı ve buluşçu var. **1905'ten sonra Claudel'in ruh sağlığı bozulmaya başladı. Bu süreçte hiç kuşkusuz Rodin ile olan ilişkisinin olumsuzluklarının da etkisi oldu.** Bir kriz anında eserlerini parçaladı. Doksana yakın heykel, çizim ve eskizini yok ettiği söylenir. Giderek daha fazla paranoya işaretleri göstermeye başladı. Hastalığı şizofreni olarak tespit edildi. Bu dönemde Rodin'i onun fikirlerini çalmakla suçladı. Kendisini öldürmeye çalıştığını iddia etti. Kendisine sürekli olarak destek veren erkek kardeşinin 1906'da evlenmesi ve Çin'e gitmesi üzerine kendisini atölyesine kapattı, inzivaya çekildi.

Babası, kadınların sanat okullarına kabul edilmediği bir çağda onun heykel sanatı ile ilgilenmesini onaylamış; ona maddi destek olmuştu. 1913 yılında babasının ölümünü Camille bildirmediler. Aynı yıl Camille, bir ruh hastalıkları hastanesine yatırıldı. Camille'in bilgisine sunulan yatış formunda kendi isteğiyle yazmasına rağmen gerçek belgede doktorun ve kardeşinin imzaları vardı. **Hastanede heykel yapmasına izin vermediler.** Camille'in sağlığı konusunda hastanede yapılan gözlemler heykel ile uğraştığında normal bir insan gibi davrandığını gösteriyordu. Doktorlar Camille'in dışarıda olmasını ve heykel yapmasını önermelerine rağmen ailesi (özellikle annesi) bunu kabul etmedi ve Camille ruh hastalıkları hastanesinde tutulmaya devam edildi.

Camille'in hikâyesi bu kısa özetten ibaret değil. İlginç detaylar var. Ama ayrıntıları araştırmayı ve öğrenmeyi size bırakarak birkaç küçük notla bitireceğim. Hastanenin doktoru Dr. Brunet 1920'de annesine bir mektup yazarak Camille'in ailesini görmeye ihtiyacı olduğunu bildirdi fakat herhangi bir cevap alamadı. Erkek kardeşi Paul Claudel ise birkaç yılda bir (rivayete göre beş yılda bir) ziyaretine geliyordu.

> Camille, erkek kardeşi Paul Claudel'e yazdığı bir mektupta çaresizlik içinde şöyle haykırmıştı: **"Akıl hastanesi! Evim diyebileceğim bir yere sahip olma hakkım bile yok! Onların keyfine kalmış işim! Bu, kadının sömürülmesi, sanatçının ölesiye ezilmesi… Mahsus kaçırdılar beni, onlara tıkıldığım yerde fikir vereyim diye; yaratıcılıklarının ne kadar sınırlı olduğunu biliyorlar çünkü. Kurtların kemirdiği bir lahana gibiyim şimdi, yeni filizlenen her yaprağımı büyük bir oburlukla mideye indiriyorlar.**

Bilmiyorum, kaç yıl oldu buraya kapatılalı, ama tüm hayatım boyunca ürettiğim eserlere sahip çıktıktan sonra şimdi de kendilerinin hak ettikleri hapishane hayatını bana yaşatıyorlar. Bütün bunlar Rodin şeytanının başının altından çıkıyor. Kafasında bir tek düşünce vardı zaten; kendisi öldükten sonra benim sanatçı olarak atılım yapıp onu aşmam… Bunu engellemek için de yaşarken olduğu gibi ölümünden sonra da ben hep mutsuz kalmalıydım. Her bakımdan başarıya ulaştı işte!

Bu esaretten çok sıkılıyorum… Eve hiç dönemeyecek miyim, Paul?"

Camille son yıllarında…

Yukarıda sözünü ettiğim atölye arkadaşı Jessie Lipscomb, aralarının bozulmuş olmasına rağmen 1929'da Camille'i hastanede ziyaret etti; ziyaret sonrası Camille'in 'deli' olduğu tezinin doğru olmadığını savundu. **Rodin'in arkadaşı Mathias Morhardt ise bir seferinde Camille'in erkek kardeşi Paul Claudel'in ünlü heykeltıraşı hastaneden kapalı tutmaya devam ettiği için bir budala olduğunu söylemişti.**

Camille 1943 yılında tam 30 yıl yaşamak zorunda bırakıldığı hastanede ***"Bu kadar yalnız kalmak için ne yaptım?"*** düşüncesiyle öldü. Sanırım; ona layık görülen yaşam, deha sahibi yaratıcı ve farklı bir kadın olmanın cezasıydı. Dünya değişmiş görünüyor; ama görünenin gerçek yüzü, deha sahibi güzel Camille'in yaşamından hâlâ pek farklı değil.

Duygu Güncesi'nden alıntı yaptığınızda lütfen referans veriniz

"Bir avuç toprağı yoğurmayı bile bilmeyenler.
Duygusuz yavan insanlar. Bu benim ruhum en kutsal varlığım...
Bunlar çalışma saatleri. Ruhumun yandığı saatler.
Siz yiyip içerken, dalga geçerken, oburca tıkınırken, ben heykelimle yalnızdım..
Ve yavaş yavaş akan benim hayatımdı.. Bu toprağın derinliklerine kanımı akıtıyordum..."
"Camille Claudel

http://www.duyguguncesi.net/?p=1342

http://tr.wikipedia.org/wiki/Camille_Claudel

****

CAMİLLE CLAUDEL 1915 (2013) Film

Yönetmen: Bruno Dumont
Senaryo: Paul Claudel, Camille Claudel, Bruno Dumont
Ülke: Fransa
Tür:Biyografi, Dram
Vizyon Tarihi:26 Temmuz 2013 (Türkiye)
Süre:95 dakika
Dil:Fransızca
Oyuncular Juliette Binoche, Jean-Luc Vincent, Robert Leroy, Emmanuel Kauffman , Florence Philippe

Özet

1915´te, kış ayazında, Camille Claudel eğilip yerdeki bir taşı alır ve dikkatle inceler. Sanki işine yoğunlaşmış bir heykeltıraştır izlediğimiz; zihninde basit bir taşı yepyeni bir şeye dönüştürüyor gibidir. Ama sonra taşı atar, bir daha da sanata dönmez. Ailesi akıl hastanesine kapatılmasının hayrına olacağına karar kılmıştır.

Film boyunca Camille´in bir sanatçı olarak kabul görmeyi, anlayışla karşılanmayı ummasını izler, sevgili yazar kardeşi Paul Claudel´in onu ziyaret etmesini beklediğine tanık oluruz. Bruno Dumont´un İsa´nın Yaşamı, İnsanlık ve Flanders gibi yetkin filmlerinin ardından gelen ve Berlin´de prömiyerini yapan bu dram, gelmiş geçmiş en yetenekli kadın heykeltıraşlardan birinin içsel karmaşasını inceliyor.

Filmden

Paul Claudel'in Camille Claudel'le bağımsız çalışma ve yazışmalarından ve Camille Claudel'in tıbbi kayıtlarından esinlenilmiştir. Çeviri; Cemocem Camille Claudel, 1864 yılında Aisne şehrinin Villeneuve köyünde doğmuştur. Kendisi, şair Paul Claudel'in 4 yaş büyük ablasıdır, heykeltıraştır. Önce öğrencisi, sonra metresi olduğu Auguste Rodin'le 1895 yılına kadar birlikte yaşamıştır. 1913'de babasının ölümünden sonra Paris, Quai Bourbon'daki bir atölyede 10 yıl boyunca toplumdan izole bir şekilde yaşamıştır. Ailevi sorunlar ve ruhsal hastalığı

sebebiyle kardeşinin girişimiyle Paris yakınlarındaki Ville-Évrard akıl hastanesine yatırılmış daha sonra Fransa'nın güneyindeki Vaucluse şehrindeki akıl hastanesine kapatılmıştır.

**

Akıl hastanesi Doktoru: Hanımefendi. Merhaba Hanımefendi. Nasılsınız?
İşler nasıl gidiyor?

Camille Claudel: Nedenini bilmeden buraya getirildim. Bu şaka daha ne kadar sürecek?

Sürmeye devam edecek mi?

Bilmek istiyorum. Bir suçlu gibi hapsedildim. Daha da kötüsü ne bir avukat ne de bu cehennemden kurtulmamı isteyen bir ailem var. Özgürlükten ateşten yiyecekten ve temel ihtiyaçlarımdan mahrum bir durumdayım. Bana istediğinizi yapıyorsunuz. Ailem bile beni terk etti. Şikâyetlerime tamamen sessiz kalarak cevap verdiler. Bu şekilde terk edilmiş olmak çok berbat bir şey. Beni bunaltan kedere karşı koyamıyorum. Annem ve kız kardeşim beni buraya tıkıp gittiler. Ne bir mektup ne bir ziyaret. Onlar bana kazık attı, buradan asla kurtulamayacağım. Mirasımı alıyorlar. Beni neyle suçluyorlar?

Tek başına yaşadığım için mi?

Hayatımı kedilerle geçirdiğim için mi?

Herkesi düşman görüyorlar. Bu beyefendi geçinen adamlar bütün eserlerimi ele geçirmek için resmen üzerlerine atlamışlar. Beni burada mümkün olduğu kadar tutmak istiyorlar. Onlara göre rahatsız edici bir yaşam süren bu zavallı kadını mahvetmeye pek hevesliler. İşledikleri suçu hatırlatan can sıkıcı hayaleti. Ortada bir tehlike yok, yine de buradan çıkmama izin vermiyorlar. Pençelerini bana geçiren kişi Rodin'dir. Atölyemi ele geçirmek için onları kullanan da Rodin'dir. Hepsini ele geçirmiş onun izni olmadan hareket edemiyorlar. Her şey uzun zaman önce evi terk etmeye cesaret edemeyeceğim şekilde ayarlanmış. Ben evde olmadığım zamanlar, bu beyefendiler evime gelip kitaplarımı karıştırıyor, çizimlerimi götürüyorlarmış. Rodin, kendi yaptığı işi onlara da öğretmiş. Onu diğerleriyle suç ortağı, bir mazeret olarak görüyorum. Serbest kalmam için elinizden geleni yapın lütfen. Benim talep etmemin bir anlamı yok. Bunun için yeterince güçlü değilim. Her zaman yaptığım gibi kendi köşemde yaşıyorum. Buradaki hayat bana göre değil. Benim için çok zor. Açıkçası böyle söylediğim için üzgünüm. Gelin görün ki Rodin'le olan ilişkiniz 20 yıl önce sona ermiş.

**

Paul Claudel'in İç hesaplaşması:

Âmin. Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına Hazırım. Buradayım. Tanrım, dirildim ve bir kez daha seninleyim. Uyuyakaldım. Gece, ölü gibi uyudum. Tanrı, bırak ışık olsun dedi, ve ben çığlık atarak uyandım. Birden ortaya çıkıverdim ve uyandım. Ayaktayım ve yeni doğan günle birlikte yeniden başlıyorum. Tanrım beni şafaktan önce yarattın. Senin huzurunda duruyorum. Tanrım. Sen üç kişinin içinde teksin çarmıha gerilen İsa'nın babasısın. Tüm sözleri barındıran amelsin. Söylediğin her şeye inanıyorum. Sen çivilerle çakılmış, verilmiş sözsün umudum olan başlıksın. Söylediklerine inanıyorum. Parmağındaki yarayım. Kalbindeki elim. Sen her şeye kadirsin. Seni sevdiğim için yardım edemiyorsun. Bilin ki, bana yakın bir kişi sizinle aynı suçu işledi. İki yıldır bir bakımevinde cezasını çekiyor. Ölümsüz

bir ruhtaki çocuğu öldürmek çok korkunçtur. Böyle bir suçla vicdanen nasıl yaşayıp nefes alabiliyorsunuz?

Yanlış anlaşılma olabilir mi?

Yine de, riyakâr bir öfkeyle konuşamam ama bir erkek kardeş şefkatiyle yazabilirim. Tarascon yakınlarında, Frigolet Manastırında günbatımı. Yakında zavallı kız kardeşim, Camille'yi Montdevergues'de ziyaret edeceğim. Aslında, çoğu durumda delilik olarak adlandırılan bu şeyin gerçekten var olduğuna ben ikna oldum. Meraklı ve her durumda neredeyse benzersiz formları olanlarda, gurur ve korku vardır megalomanlık ve zulüm saplantısı vardır. O büyük bir sanatçıydı gururu ve küçümsemesinin sınırı yoktu. Belki de, yaşı ve talihsizliği nedeniyle daha da kontrolden çıkmıştı. Ben de kardeşimin mizacını almışım yine de biraz daha yumuşak ve hayalperestim, Tanrı'nın lütfu olmasa benim hikâyem de böyle olurdu, belki de daha da kötüsü. Kötü ruhları kovmak mümkün müdür?

Tanrı, Benedictine rahiplerine katılmama hayır dedi. Gerçekten bir aziz ya da kahraman olsaydım kim bilir belki de Tanrı'nın bu cevabını dikkate almazdım. Peki ya her şeye rağmen gerçek bir aziz olmayı beceremezsem?

––

Affedersiniz. Şu aralar inancımı kaybettim. Tanrı'ya vahşi bir cehaletle saygı duyardım. Gerçeğin ilk ışığı büyük bir şairin kitaplarıyla bana tesadüfen verildi. Ona sonsuz şükran borçluyum düşüncelerimin şekillenmesinde onun önemli bir yeri oldu. Arthur Rimbaud. "Aydınlanma" ve bir kaç ay sonra "Cehennemde bir mevsim" kitaplarını okumam benim için belirleyici oldu. Hayatımda ilk kez bu kitaplar benim materyalist hapishanemde bir kapı açtı ve canlı bir hale, neredeyse fiziksel bir etkiye dönüştü, doğaüstü bir olay oldu. Bu mutsuz çocuk, 25 Aralık 1886'da Noel etkinliklerine katılmak için Notre Dame de Paris'e gitti. Sonra yazmaya başladım ve bana göre Katolik törenlerde amatör bir üstünlüğün hâkim olduğu, uygun bir motivasyon ve yozlaşmış bir kaç seremoni keşfettim. Önden buyurun. Bu hükümlerin altında, kalabalığa itildim çok da zevk almadan Katolik kilise seremonisine katıldım. Yapacak pek bir şey olmayınca akşam dualarına döndüm. Korodaki beyaz cüppeli çocuklarla Aziz Nikolas Kilisesi ruhban öğrencileri sonradan öğrendiğime göre "Meryem Ana" ilahisini söylüyormuş. Kalabalığın içinde, ikinci sütunun yanında duruyordum koronun giriş tarafında, sağda bulunan kutsal eşyaların tutulduğu yerdeydim. Sonra birden hayatıma egemen olan bir olay gerçekleşti. Bir an kalbime dokundu ve ben de inanmaya başladım. Büyük bir bağlılık ve kesinlik gücüyle hiç bir şüpheye yer bırakmadan huzursuz bir hayatın kitapları, argümanları ve tehlikeleri bu inancı sarsamadı, ona dokunamadı. Yüreğimi burkan masumiyet duygusu bir anda oluştu Tanrı'nın ebedi çocukluğu, anlatılamaz bir vahiy. Ben mistik bir zevk ya da dini duyguların keyfini süren bir Hıristiyan değilim. Bundan her zaman nefret ettim. Benim Hıristiyan olma nedenim benden bekleneni öğrenmek için itaat eden ve ilgilenen bir insan olmamdı. Ama asla Tanrı'dan keyif almadım ondan herhangi bir zevk elde etmek istemedim. Bunu kabul etmek rezilce bir şey olurdu değil mi?

Tanrı kutsal bir şekilde kalbimde yerini almış gibiydi. Bana geçmişteki iyiliklerini hatırlattı ..ve mesleğimin onu tanıtmak olduğunu gösterdi. Kendisini daha samimi ve daha derin tanıtmamı rica etti.

Rahip: Bay Claudel, aziz olmanızı umuyoruz. Azizliğin sırrı Tanrı'ya kalmıştır.

**

Paul. Camille.

Camille: Benim küçük Paul'um! Ağlıyorlar, çığlık atıyorlar inliyor, kahkaha atıyorlar, dayanılmaz bir şey bu! Bu yaratıklara aileleri bile dayanamıyor. Benim ne işim var burada?

Götür beni. Beni buradan götür. Beni zehirlemeye çalışıyorlar.

Paul: Camille! Ne zannediyorsun, Camille?

Annem, Louise ve ben ne yapıyoruz sence?

Yaptığımız her şeyi senin daha iyi olman için yapıyoruz. Savaş zamanında en iyi bakımı aldın. Yanılıyorsun. Ben asla yanılmaktan çekinmem ama dürüst olmaya çalışırım.

Camille: Doğru. Müdür beye hatırı sayılır bir miktarda para gönderdiğini öğrendim. Doğrusunu yaptın, çünkü o büyük bir üne sahip biri. Aynı rahibeler gibi çok hayırsever bir adam. Beni sakinleştirmeye çalıştığını biliyorum büyük paralar harcadın benim için çok efor sarf ediyorsun. Bakacak dört çocuğun var. Otellerde kalıyorsun, korkunç bir yükün var. Nasıl yapıyorsun bilmiyorum. Ben beceremezdim. Ama biliyor musun burada yaşamak çok zor. Bunu biliyor musun, Paul?

Burada kurallar, yaşamak için adapte olma yöntemleri var. Bazı şeyleri değiştirmek çok zor. Çok fazla gürültü var. Ben Villeneuve'ye dönmek istiyorum. Annemle yaşamak istiyorum. Neden beni buradan almadığınızı anlamıyorum. Böyle bir yerde birinci sınıf olmaktansa üçüncü sınıf olmayı tercih ederim. Baksana, diyet yapmış gibiyim. Çok paraya ihtiyacım yok. Hiçbir şeye ihtiyacım yok. Ben sadece Müdürle konuş. Ona beni bırakmasını söyle yoksa Burası çok soğuk. Rüzgâr var. Anneme gelip beni görmesini söylemen gerek. Tekrar muayene edilmek istiyorum. Söyleyecek misin?

Paul?

Çabucak halledilebilir, dedikleri kadar zor değil. Annem yapabilir. Ne karın ne de diğerleri beni istemiyor zaten fazla bir beklentim de yoktu. Hile yapıyorsun, Paul. Berthelot'du. Bütün çalışmalarımı alanın arkadaşın Berthelot olduğunu biliyorsun. Öyle görünüyor ki, benim küçük atölyem, dandik mobilyam küçük evim, araç gereçlerim onları şehvetle heyecanlandırıyor. Bu milyonerlerin çaresiz bir sanatçının üzerine gelmeleri ne kadar güzel! Onlar benden 40 kat daha zengin. Hayal gücümün, hislerimin ve yeniliğimin gelişmiş ruhumdan gelmesi, onlar için beklenmedik bir şey. Bu tür şeyler onlara çok uzak şaşkın kasaplar, kalın kafalılar, aydınlığa sonsuza kadar kapalılar. Onlara bunu sağlayacak birisine ihtiyaçları var. Diyorlar ki: "Konularımızı bulmak için hayal gücümüzü kullanırız." Onlarda şükran belirtisi olmaz herhangi bir tazminat ödemezler zavallı bir kadının dehasından bile yoksundurlar. Paul Paul Bu iş bir kadının sömürülmesidir. Ecel terleri dökmemi istiyorlar. Ve Rodin. Rodin'in şeytani zekâsı tek bir şeyi düşünür, çalmak. Hayattayken ondan daha iyi olmamdan korkuyordu ve tabii ki, ölümümden sonra da. Elinin altında olmamı istedi. Mutsuz olmamı istedi. İşte, mutsuzum. Bu seni rahatsız etmeyebilir ama beni ediyor, Paul. Bu kölelikten çok yoruldum. Eve gidip kapımı kapatmak istiyorum. Sen, Tanrı "Tanrı yücedir. Dert çekenler acır" derdin. Hadi, beni bir tımarhanede çürümeye terk eden Tanrın hakkında konuşalım.

Paul: Tanrı bize deneyim sağlar, Camille! Elini geri çeker. O'nun hikmetinin sırlarını kontrol etmek bizi günaha sürükler. Onun sırları bizleri kararsız, kafası karışık bir hale sokar çünkü bizi ikna etmek için

bunlar yetmez. Dünya üzerinde cennetin tasvirini somut anlamda yapabilecek hiçbir şey yoktur. Tanrı her yerdedir. Tüm doğal olayların içindeki bütün anlamlar ondan bir şeyler gösterir. İnsani duyguların hepsinde, Camille. İnsani hareketlerin hepsinde. Onunla ilgili olmayan, onun göremediği onunla bağlantılı olmayan hiç kimse yoktur. Hem iyi hem de kötü. Her şey ibret alınacak bir öyküdür. Her şey sonsuz karmaşıklığı ifade eder. Yaratıcının yarattıklarıyla bağlantısını ifade eder.

Camille: Aslında Paul beni heykel yapmak için zorlamalıydın. Bana sorun çıkarıyor mu, baş edebilir miyiz anlardık. Ama onun yerine böyle bir karar aldık. Söz ver benimle ilgilenecek ve beni terk etmeyeceksin.

Paul: Söz veriyorum, Camille. 20 yıldır her gece, her sabah, senin için dua ediyorum.

Camille: Hala hastayım, kanım zehirlendi. Vücudum yanıyor, Paul. Protestan Rodin, bana ilaç veriyor çünkü atölyemi almak için umut besliyor.

Paul: Ben gidiyorum, Camille. Tamam.

Camille: Savaş bittiğinde seninle gelebilir miyim?

Camille: Aydınlıkta oturacağım. Huzurlu hissediyorum.

**

Paul: Ne korkunç bir hüzün. Sanattan daha kötü bir şey yoktur. Dahiler bunun bedelini öder. Tam bir trajedi! Kötü bir hayat! Sanatsal meslekler çok tehlikelidir buna çok az kişi karşı koyabilir. Sanat fakülteleri özellikle tehlikeli ruhlara hitap eder. Hayal gücü ve duyarlılık, kolayca dengeyi bozup, kafayı sıyırmaya ve düzensiz bir hayata neden olabilir. Ablam ancak 30 yılda Rodin ile evlenemeyeceğini anlayabildi. Her şey onun kaldıramayacağı kadar üzerine çöktü. Bu onun bilinçli yaşamının sonuydu.

Doktor: Evet. Hanımefendi, yani ablanız çok ıstırap çekiyor. Sürekli zehirlenmekten korkuyor.

Paul: Bütün dahiler için hayat hayal kırıklıklarıyla doludur.

Doktor: Evet, ama Bayan Claudel artık sakin ve uysal, birçok şeyi özlüyor, çok daha güçlü olmak istiyor, Paris'e yakın olmak ve tek başına kırsal bölgelerde yaşamak istiyor. Bana göre onu memnun etmek için bunu denemenin zamanı gelmiş olabilir.

**

Camille Claudel, hayatını son 29 yılını akıl hastanesinde geçirdi ve 19 Ekim 1943'de, 79 yaşında öldü. Toplu bir mezara gömüldü ve cesedi hiç bulamadı. 23 Şubat 1955'de ölen Paul, ablasını ölünceye kadar ziyaret etti. Ablasının Montdevergues'deki cenaze törenine katılmadı.

http://www.yalnizlarmektebi.com/tasin-topragin-camurun-ve-mermerin-ruhu-camille-claudel/

”YİTİK OĞUL KISSASI“

“‘Bir adamın iki oğlu vardı, küçük oğlun isteği üzerine babaları, onlara mallarını bölüştürdü. Çok geçmeden küçüğü kendi payını alıp uzak bir yere gitti, orada bir sefahat hayatı sürerek servetini yiyip bitirdi. Elinde avcunda bir şey kalmayınca, üstelik bulunduğu yerde kıtlık da baş gösterdiği için, yoksulluk çekmeye, sonunda birinin yanına kapılanıp domuz gütmeye başladı. Açlıktan helak olacağını anlayınca pişmanlık getirip yurduna dönmeyi akıl etti. Babası, onu hiçbir şey olmamış gibi karşıladı; kendisine ikramda bulunulmasını, şenlik yapılmasını emretti. Büyük oğul tarladan dönüp de gülüp eğlenildiğini görünce uşaklardan birine bunun anlamını sordu; kardeşinin döndüğü, bunun için ziyafet ve eğlence düzenlendiği cevabını aldı. Gücenip içeri girmediği için, babası dışarı çıkmak zorunda kaldı, oğlundan içeri gelmesini rica etti. Oğlu şöyle dedi:

– Bunca yıldır sana hizmet ediyorum, her dediğini yaptım. Bir kez olsun dostlarımla eğlenmem için bana bir oğlak bile vermedin. Ama senin mallarını fahişelerle yiyen bir oğlun geri döndü diye ona besili buzağıyı kestin! . Babası şu cevabı verdi:

– Ey oğlum, sen daima benimlesin. Her şeyim senindir. Ama sevinmem gerekiyordu, çünkü bu kardeşin ölmüş idi, dirildi; kaybolmuş idi bulundu !’“

[Rilke, Malte Laurids Brigge’nin Notları s.165.]

Kaynak: **Cumali YEŞİL,** RAINER MARIA RILKE’ NİN “MALTE LAURIDS BRIGGE’NİN NOTLARI“ ADLI ESERİNDE RUHBİYOGRAFİSİ Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Erzurum-2010

GERÇEKTEN BİZ VAR MIYIZ?

Bugün geçti, yarın geldi, ben dünkü ben miyim? Dünkü ben olduğuma karan veren ben miyim, yoksa başka biri mi?

Dünkü ile ben bugünkü ben bir Eşevresizlik içinde interaksiyona (etkileşim) mı geçtik. Doğrusu hangisi dir.

Aşağıdakilerden biri doğrudur:

- Aldığınız her nefes, Marilyn Monroe'nun verdiği nefesten bir atom içerir.
- Yukarı doğru akabilecek bir sıvı türü vardır.
- Bir binanın en üst katında, en alt katına kıyasla daha hızlı yaşlanırsınız.
- Bir atom aynı anda birçok farklı yerde bulunabilir; tıpkı sizin aynı anda hem New York hem de Londra'da bulunmanız gibi.
- Tüm insan ırkı, bir küp şekerin sahip olduğu hacme sığdırılabilir.
- Herhangi bir kanala ayarlanmamış televizyondaki karlanmanm yüzde biri, Büyük Patlama'nın neden olduğu elektromanyetik gürültüdür. Zamanda yolculuk fizik kurallarına aykırı değildir.
- Bir fincan sıcak kahvenin ağırlığı, soğuk halinden daha fazladır.
- Ne kadar hızlanırsanız, o kadar incelirsiniz.

Hayır, şaka yapıyorum. Bunların hepsi de doğru!

Bir bilim yazan olarak, bilimin bilimkurgudan çok daha tuhaf bilgiler içermesi ve Evren'in icat edip edebileceğimiz her şeyden çok daha etkileyici oluşu karşısında her zaman hayrete düşmüşümdür. Buna rağmen, 20. yüzyılın sıradışı keşiflerinden pek azı kamuoyunun dikkatini çekebilmiştir. Geçtiğimiz yüzyılın en önemli iki başarısı, atomlar ve bileşenlerini resmeden kuantum teorisi ile uzay, zaman ve kütleçekimini resmeden Einstein'ın genel görelilik teorisidir. Bu iki teori, dünya ve bizim hakkımızda neredeyse her şeyi açıklamaktadır. Aslına bakılacak olursa, kuantum teorisinin, ayaklarımızın altındaki zeminin neden katı olduğu ve Güneş'in neden ışıldadığını açıklamanın ötesinde, bilgisayarların, lazer teknolojilerinin ve nükleer santrallerin inşasını mümkün kılarak, bildiğimiz anlamda modern dünyayı yarattığı söylenebilir. Göreliliğin gündelik yaşam üzerindeki etkileri bu denli aşikâr değildir belki. Ne var ki, bu teori bize, hiçbir şeyin, ışığın dahi kaçamadığı kara deliklerin varlığını, ezelden beri varolduğu düşünülen Evren'imizin aslında Büyük Patlama denilen devasa bir patlamayla oluştuğunu ve zaman makinelerinin buraya dikkat mümkün olabileceğini göstermiştir. Bu konular üzerine yazılan önemli kaynakların pek çoğunu okumama ve sahip olduğum bilimsel geçmişe rağmen, getirdikleri açıklamalar beni çoğu zaman şaşkınlığa sürüklemiştir. Durum böyleyken, bilimle alakası olmayanlar için konunun nasıl görüneceğini düşünemiyorum bile. Edindiğim tecrübelerin tümü, "Temel bilimsel düşüncelerin çoğu özünde basittir ve dolayısıyla, herkes tarafından kolaylıkla anlaşılabilecek bir dille ifade edilebilir," diyen Einstein'ın haklı olduğunu gösteriyor. Bu kitabı yazarken aklımdaki fikir, sıradan insanların 21. yüzyıl fiziğinin temel prensiplerini anlamasına yardımcı

olmaktı. Yapmam gereken yalnızca, kuantum teorisi ve genel göreliliğin temel fikirlerini ortaya koymak (ki bu işin aldatıcı derecede basit olduğu ortaya çıktı) ve geriye kalan her şeyin, mantıksal ve kaçınılmaz olarak, nasıl bu fikirlerden türediğini göstermekti. Söylemesi kolay. Kuantum teorisi, geçtiğimiz 80 yıl içerisinde biriken ve kimsenin tam bir elbiseye dönüştüremediği parçalardan oluşmuş bir yamalı bohçaya benzetilebilir. Dahası, teorinin eşevresizlik gibi, neden insanların değil, ancak atomların aynı anda iki yerde olabileceğini açıklayan çok önemli parçalarını anlaşılır şekilde aktarmak fizikçilerin gücünün ötesinde görünmektedir. Birçok "uzmanla" konu üzerine görüştükten sonra, onların da bu kavramı tam olarak anlamamış olabileceğini fark ettim. Bu, bir anlamda, beni özgür kılıyordu. Ortaya konmuş tutarlı bir açıklama olmadığından ötürü, farklı kişilerden aldığım görüşleri bir araya getirerek kendi görüşlerimi oluşturmam gerektiğini anladım. Bu yüzden, burada yapılan açıklamaların birçoğunu başka hiçbir yerde bulamayacaksınız. Okuyacağınız sayfaların, modern fiziğin temel fikirlerini sarmış olan sisin bir kısmını dağıtacağını ve böylece, ne denli büyüleyici bir Evren'de bulunduğumuzu görerek bunun değerini vermeye başlayacağınızı temenni ediyorum. (http://www.birazoku.com/biraz-kuantumdan-zarar-gelmez)

Sözü buradan tasavvufun azbuçuk ucudan köşesinden bilgi sahibi olanlara getirirsek, bu bilgiler çok mantıksız gelmez. Birde vahdet-i vücud felsefesine müübtela ise tamamdır. Şimdi diyoruz ki gerçekte ne oluyor/oldu/olacak?

İhramcızâde İsmail Hakkı

YALAN'A BİR YÖNDEN İHTİYACIMIZ MI VAR?

Bir dünya düşünün ki, her şeyiyle doğrular üzerine kurulmuş. Ve bu dünyada bugün ki gibi vasıflar taşıyan bir insan nesli yaşıyor. Herkes doğruyu ve hakikati konuşuyor. Zannediyoruz ki, tekmil doğruluk özellikleri ile çekilmez bir hayatı olabilirdi. Fakat birisi çıkar, bilerek/bilmeyerek bir yerden başlayarak yalanı icad ederse ne olur, diye düşünelim. Tıpkı Âdem'in cennetten çıkışına sebep olan yalan gibi. Bu yalan cennetten çıkışa neden olmuş oluken, sonsuz hayatın bulunması için yeni bir pencereyi de araladığını da hepimiz biliriz. Buradan anlaşılan hüküm, tarihinde gösterdiği emarelere göre, salt doğruların olduğu hayat akışkanlığını kaybederken, yalana karışmış doğru, zikzaklar çizsede canlılığını kaybetmemiş ve bugüne kadar gelmiştir.

Yalanın, kötülüğün temsilcisi olduğunu söyleriz. Ancak doğrulukta ise başımızı bela âzade tutamayız. O zaman bir yanlış nerededir?

Cevap olarak, yalanın, faal olduğu zamanı irdelemek gerekir. Bu ise yalanın söylenilmeye başladığı, doğrunun terk edildiği andan başka ne olabilir. Her şeyin doğru olduğu vakitte, yalan kutsalı değiştiriken (cennetten çıkış gibi) , her şeyin yalana dönüştüğü zamanda doğru kutsallaşmaktadır. (Günümüzde). Yani, yalan ve doğru bir yönden kutsallığı içinde barındırabilir.

Düşünün bir kişiyi, sarp diyarın başına çıkmış, intihar edecek, buna doğrularla mı yoksa yalanlar mı tepki vermek gerekir. Öyle ise, o vakit/olay için söylenilmesi gereken doğruyu/yalanı tercih nasıl edeceğiz. Ve bunun kararını kim verecektir. [Bu ayrı bir mevzudur.] Söylenen doğrunun/yalanın etkisinde kalan karşı tarafın, tepkisini ölçmek veya algılamak tercihi muammada kalabilir. Bu meyanda salt doğrunun dayanılmazlığı veya yalanın literatüre girmediği bir dünya sistemindeki düşüncenin birçok zorlukları barındırdığını hemen fark ederiz..

Sonuç olarak yalanın, karakter olarak kötülük/iyilik kazanması söyleyenin niyetinde gizli kalır. Bir adamın doğrusu fitneyi galeyana getiriyorsa, söylediği doğrunun, yalan ile karşılaştırılmaya alınması da, o kadar yanlış demektir.

Yalan ve doğru ancak birbirlerinin var olmasını sağlamaktan başka bir sebep/sonuç ilişkisi olmayan hususlardır.

Mükemmel bir Hükümet adamını sevindirmek isterseniz tenkit ediniz.
Basit bir Hükümet adamını memnun etmek isterseniz methediniz [Yalan söyleyiniz].

İngiliz Başbakanı Benjamin Disraeli

Konuyu Sâdi Şirazi'den bir hikâye ile noktalayalım.

Hikâye

Bir sultanın, masum bir esirin öldürülmesini emrettiğini işittim. Zavallı tutsak, canından ümidini kesince kendi diliyle sultana sövmeye, hakkında kötü, çirkin laflar etmeye başlamış. Çünkü **"Canından ümidini kesen, içinde olanı söyler"** demiş bilgeler.

Zor zamanda kaçmaya imkân kalmayınca, El, keskin kılıcın ucunu tutar.

Köpeğe saldıran mağlup kedi gibi, Umutsuzluğa düşünce insanın dili uzar.

Sultan bu tutsağın söylendiğini görünce **"Bu ne söyleniyor böyle?"** demiş. İyi huylu vezirlerinden biri çekinerek cevap vermiş;

"Ey sultanım! Öfkelerini tutanlar, insanları bağışlayanlardır" [Âl-i İmran Sûresi, 3/134] **âyetini okuyor sizin için."** Bunun üzerine sultan tutsağa acımış ve onu affetmiş. Birinci vezirin aksine başka bir vezir kendini tutamayıp araya girmiş;

"Bizim gibilere sultan huzurunda yalan söylemek yaraşmaz. Sultanım, o size sövüp saydı, hakkınızda pek çirkin sözler etti." diyerek ilk veziri, sultana gammazlamış. İkinci vezirin sözlerine sultanın canı hayli sıkılmış. Önce ortaya konuşmuş;

"Onun yalanı, senin doğru sözünden daha hoş geldi bana." Sonra ikinci vezirine bakmış; **"Çünkü onun sözü iyiliğe, seninkisi ise kötülüğe açılan bir kapıdır."** Bilgeler; **"İş bitiren yalan, fitne koparan doğrudan daha iyidir"** demişler. Sultanın dinlediği ve sözüne uyduğu kişi, İyilikten başka bir şey söylerse yazıklar olsun! Ferîdûn köşkünün duvarında meğer şöyle bir beyit yazılıymış: [Ferîdûn ya da Âferîdûn: Pîşdâdî Hanedanı sultanlarından olduğu sanılan bir destan kahramanı.

Kardeş! Dünya kimseye kalmaz.
Gönlünü Allah'a ver de kurtul
Dünya mülküne aldanma sakın.
Çünkü senin gibi nice kişiler beslemiş.
Fakat sonunda öldürmüştür onları.
Madem temiz olan ruh çıkıp gidecek
Ha taht üzerinde ölmüşsün, ha toprakta! (Kaynak: Gülistan Birinci Hikâye)

İhramcızâde İsmail Hakkı

****

The Invention Of Lying (2009)

Yönetmen: Ricky Gervais, Matthew Robinson

Senaryo: Ricky Gervais, Matthew Robinson

Ülke: ABD

Tür: Komedi, Fantastik, Romantik

Vizyon Tarihi: 14 Eylül 2009 (Kanada)

Süre: 100 dakika

Dil: İngilizce

Müzik: Tim Atack

Nam-ı Diğer: This Side of the Truth

Oyuncular: Ricky Gervais, Jennifer Garner , Jonah Hill ,Louis C.K., Jeffrey Tambor

Özet

Politikacısından reklamcısına herkesin aklındakini doğru olarak söylediği bir gerçeklik düşünün. Ve o gerçeklikte ezik bir adam olan Mark, yalan söyleyebilmeyi keşfeder...

Filmden

İzleyeceğiniz hikaye, insan ırkının yalan söyleme kabiliyetinin hiç gelişmediği bir dünyada geçiyor. Burası, o dünyada sıradan bir şehir. Gördüğünüz gibi, insanların işleri, arabaları, evleri ve aileleri var ama herkes salt gerçekleri söylüyor. Yalan, yalakalık veya uydurma diye bir şey yok. İnsanlar düşüncelerini olduğu gibi söylüyor ve bu bazen biraz sert olabiliyor. Ama başka seçenekleri yok. Doğaları böyle.

**

Bugün daha önce kimsenin aklına gelmeyen bir şey keşfettim. Yaptığım şey, nesiller boyu tarih kitaplarında yazılacak. Oysa, dakikalar öncesine kadar hem benim için hem de tüm insanlık için akıl almaz bir şeydi. Tarif etmesi güç. Ve o kadar kolaydı ki Nasıl anlatsam?

Olmayan bir şey söyledim. Olmayan bir şey söyledim. Ben Nasıl söylenir ki?

Bunun için bir kelime yok. Tabii ki yok. Bunu ben icat ettim. YALAN

**

Yorum: Kafa karıştırıcı ama izlenebilir bir film.

Bana bir arkadaşım tavsiye etmişti ve mutlaka izlemelisin demişti. Ben de izlemeyi az önce bitirdim. Çok akıllıca işlenmiş bir kurgusu var, film ilerledikçe her şey yavaş yavaş yerine oturuyor.

Hristiyanlığa, hatta tüm dinlere karşı yapılmış zekice bir karşı koyma diyebiliriz. Bu dünyada kendi içinde herkes özgür, siz de izlerseniz kendi fikirlerinize göre bu filmi değerlendirirsiniz ama basit bir film olmadığını söyleyebilirim.

Öyle eğlence için veya güzel vakit geçirmek için izlediğinizde sizi kafa karışıklıklarıyla ortada bırakabilir.

Diğer yandan filmde cinsellik, şiddet ve kan hiç yok.

Daha çok her şey psikolojik olarak işlenmiş diyebiliriz. Ben bir yere kadar kahraman için şeytanın tasviri yapılıyor demiştim ama sonradan olay yön değiştirdi. [http://www.turkcealtyazi.org/mov/1058017/the-invention-of-lying.html]

****

BENJAMIN DISRAELI

PAMELA MEYER: BİR YALANI NASIL FARK EDERİZ

[Yalan söyleyen doğrucuların gerçeğini öğrenmek için]

Bu odadaki kimseyi telaşlandırmak istemiyorum, ama dikkati çeken birşey var ki sağınızdaki kişi bir yalancı.

Solunuzdaki kişi de bir yalancı.

Şu an oturduğunuz koltuktaki kişi de bir yalancı.

Hepimiz yalancıyız.

Bugün yapacağım şey hepimizin neden yalancı olduğu konusunda araştırmaların ne dediğini, nasıl bir yalan gözcüsü olabileceğinizi ve neden bir adım daha atıp, yalan yakalamaktan gerçeği aramaya ve nihayetinde güven kurmaya geçmek isteyebileceğinizi göstereceğim.

Güvenden bahsetmişken, "Yalan Gözcülüğü"adlı kitabı yazdığımdan beri kimse benimle yüz yüze görüşmek istemiyor, hayır. "Önemli değil, sana e-posta atarız." diyorlar. Starbucks'ta bir kahve görüşmesi bile yapamıyorum. Kocam da, "Canım, yalancılık mı? Belki de yemek yapmaya odaklanabilirdin. Fransız mutfağına ne dersin?"diyor.

Başlamadan önce, yapacağım şey size amacımı açıklamak olacak, amacım "Yakaladım Seni" oyununu öğretmek değil. Yalan gözcüleri her şeye kusur bulan, odanın arkasından

"Yakaladım seni! Kaşın seğirdi. Burun deliklerin genişledi. "Lie To Me" dizisini izliyorum. Yalan söylediğini biliyorum."diye bağıran o çocuklar gibi değiller. Hayır, yalan gözcüleri yalancılığı nasıl yakalayabileceklerine dair bilimsel bilgiye sahiptirler. Bunu doğruya ulaşmak için kullanıyorlar ve deneyimli politikacıların her gün yaptığı şeyleri yapıyorlar; zor insanlarla zor görüşmeler yapıyorlar, bazen çok zor zamanlarda. Ve bu yola temel bir önermeyi kabul ederek başlıyorlar, ve bu önerme de şu:

Yalan söylemek işbirlikçi bir eylemdir.

Bir düşünün, bir yalanın yalnızca dile getirme ile herhangi bir gücü yoktur.

Gücü, bir başkasının yalana inanmaya razı olması ile ortaya çıkar.

Biliyorum, bu kulağa sert gibi gelebilir, ama bakın, eğer herhangi bir zamanda size yalan söylendiyse, bu yalan söylenmeye razı olduğunuz için olmuştur.

Yalan söylemek hakkındaki birinci gerçek:

Yalan söylemek işbirlikçi bir eylemdir. Her yalan zarar vermez. Bazen sosyal itibar adına yalancılığa isteyerek katılabiliriz, belki sır olarak saklanması gereken bir sırrı saklamak için. "Güzel şarkı,"deriz. "Tatlım, o elbise içinde hiç şişman görünmüyorsun."Ya da favorilerden birisi olan şunu söyleriz, "O e-postayı az önce spam dosyasında buldum. Çok özür dilerim."

Ama bazen yalancılığa istemeyerek katılıyoruz. Ve bunun da bizim için dramatik bedelleri var.

Geçen yıl A.B.D.'de sadece kurumsal dolandırıcılıkta 997 milyar dolar gördük.

Bu neredeyse bir trilyon dolar. Bu gelirlerin yüzde yedisi.

Yalancılık milyarlara mal olabilir.

Enron'u, Madoff'u, ipotek krizini düşünün.

Ya da çift taraflı ajanlar ve hainlerin durumunda,Robert Hanssen ya da Aldrich Ames gibi, yalanlar ülkemize ihanet edebilir, güvenliğimizi riske atabilir, demokrasiyi zayıflatabilir, bizi savunanların ölümlerine sebep olabilir.

Yalancılık aslında çok ciddi bir iştir.

Bu dolandırıcı, Henry Oberlander, o kadar etkili bir dolandırıcıydı ki İngiliz yetkililer Batı dünyasının tüm banka sistemini yerle bir edebileceğini söylüyor. Ve bu adamı Google dahil hiçbir yerde bulamazsınız. Bir kez röportaj verdi, ve şunları söyledi:

“Bakın, tek bir kuralım var.”

Ve bunun Henry’nin kuralı olduğunu söyledi,

“Bakın, herkes size birşey vermeye gönüllü. Aç oldukları her ne ise onun için size birşey vermeye hazırlar.”

Ve bu da düğüm noktası.

Eğer kandırılmak istemiyorsanız, bilmeniz gereken şey, neye aç olduğunuz.

Hepimiz itiraf etmekten nefret ediyoruz.

Herbirimiz daha iyi bir eş, daha akıllı, daha güçlü, daha uzun, daha zengin olmayı diliyoruz — liste devam ediyor.

Yalan söylemek bu boşluğu doldurmak, kim ya da nasıl olmak istediğimiz hakkındaki dileklerimizi ve fantazilerimiz ile gerçek halimizi bağlamak için bir teşebbüstür. Ve bu boşlukları doldurmak için hemen yalanlara başvuruyoruz.

Herhangi bir günde, araştırmalar gösteriyor ki 10 ila 200 sefer arasında yalana maruz kalıyoruz. Varsayalım ki onların birçoğu beyaz yalan.

Ama başka bir araştırma yabancıların birbirleriyle tanışmalarının ilk 10 dakikasında üç kez yalan söylediğini gösterdi.

Bu veriyi ilk duyduğumuzda, irkiliyoruz. Yalan söylemenin ne kadar yaygın olduğuna inanamıyoruz. Temelde hepimiz yalana karşıyız. Ama eğer daha yakından bakarsanız, olaylar dizisi aslında yoğunlaşıyor.

Yabancılara, iş arkadaşlarımıza söylediğimizden daha çok yalan söylüyoruz.

Dışa dönükler, içe dönüklerden daha çok yalan söylüyor.

Erkekler kendileri hakkında, başkaları hakkında söylediklerinden daha çok yalan söylüyorlar.

Kadınlar başka insanları korumak için daha fazla yalan söylüyor.

Eğer ortalama bir evli çiftseniz, eşinize her 10 konuşmanızın birinde yalan söyleyeceksiniz. Şimdi bunun kötü olduğunu düşünebilirsiniz.

Eğer evli değilseniz, bu sayı üçe düşüyor.

Yalan söylemek karmaşık bir eylem. Günlük ve iş hayatımızın dokusuna işlemiştir. Doğru hakkında derinden karışık duygulara sahibiz. Doğruyu gerekli olduğu zaman kullanıyoruz, bazen çok iyi nedenler için, bazen de yalnızca hayatımızdaki boşlukları anlamadığımız için. Yalan söylemeye dair ikinci gerçek bu. Yalan söylemeye karşıyız, ama gizliden gizliye, toplumumuzun asırlardır onayladığı şekillerde yalan söylemenin lehindeyiz. Yalan söylemek nefes almak kadar eski bir eylem. Kültürümüzün bir parçası, tarihimizin bir parçası. Dante'yi, Shakespeare'i, İncil'i, Dünya Haberleri'ni düşünün.

Yalan söylemek bizim için bir tür olarak evrimsel değere sahip. Araştırmacılar uzun zamandır türler ne kadar akıllı olursa, neocorteks ne kadar büyük olursa, yalancı olmanın o kadar daha olası olduğunu bilmekteler.

Koko'yu hatırlıyor olabilirsiniz. İşaret dili öğretilen gorilla Koko hatırlayan kimse var mı? Koko'ya işaret dili ile iletişim kurması öğretilmişti. Burada Koko kedisiyle beraber. Onun küçük, sevimli, tüylü evcil kediciği. Koko bir defasında evcil kedi yavrusunu bir lavabo'yu duvardan sökmekle suçlamıştı.

Sürünün lideri olmak doğamızda var.

Bu çok ama çok erken başlıyor.

Ne kadar mı erken?

Bebekler ağlama numarası yaparlar, kimin geldiğini görmek için susar ve beklerler ve sonra tekrar ağlamaya başlarlar.

Bir yaşındakiler saklanmayı öğrenirler.

İki yaşındakiler blöf yaparlar.

Beş yaşındakiler düpedüz yalan söylerler. Övme yoluyla oyuna getirirler.

Örtbasın efendileri dokuz yaşındakiler.

Üniversiteye girdiğinizde, her beş etkileşimin birinde annenize yalan söylüyorsunuz.

İş dünyasına girdiğimizde ve bir aile sahibi olduğumuzda, spam, sahte sanal arkadaşlar, taraflı medya usta kimlik hırsızları, birinci sınıf Saadet zincircileri, bir yalancılık salgını ile darmadağın olmuş bir dünyaya, kısaca, bir yazarın sözleriyle, doğru sonrası topluma giriyoruz. Uzun bir zamandır her şey çok karışık.

Ne yaparsınız?

Bataklıkta yolumuzu bulmak için atabileceğimiz adımlar var. Eğitimli yalan gözcüleri doğruya yüzde 90 ulaşıyorlar. Geri kalanımızsa, sadece yüzde 54'üne. Öğrenmesi neden bu kadar kolay?

İyi yalancılar var, bir de kötü yalancılar.

Gerçek esas yalancılar yoktur.

Hepimiz aynı hataları yaparız. Hepimiz aynı teknikleri kullanırız. Bu nedenle yapacağım şey size kandırmanın iki örneğini göstermek olacak. Ve sonra sıcak noktalara bakacağız ve onları kendimiz bulabilir miyiz diye bakacağız. Konuşma ile başlayacağız.

> (Video) Bill Clintion:
>
> Beni dinlemenizi istiyorum. Bunu bir daha söyleyeceğim. O kadın, Bayan Lewinsky ile cinsel ilişki yaşamadım. Kimseden yalan söylemesini istemedim, bir kere bile, hiçbir zaman. Ve bu iddialar yanlış. Ve Amerikan halkı için çalışmaya dönmem gerekiyor. Teşekkürler.

Pamela Meyer: Peki, yalan belirtileri nelerdir?

İlk olarak anlaşmasız inkar olarak bilinen şeyi duyduk. Araştırmalar gösteriyor ki inkarlarında aşırı kararlı olan insanlar konuşma dili yerine resmi dile başvururlar. Ayrıca mesafeli dili de duyduk: **"o kadın."**

Biliyoruz ki yalancılar dili araçları olarak kullanarak bilinçsiz bir şekilde kendilerini özneden uzaklaştırırlar.

Şimdi eğer Bill Clinton şöyle deseydi: **"gerçeği söylemek gerekirse..."** ya da Richard Nixon'ın favorisi: **"Tüm samimiyetimle..."** sıfatlandırıcı dilin, adlandırıldığı şekliyle bunun gibi sıfatlandırıcı dilinöznenin itibarını daha da sarstığını bilen her yalan gözcüsü için kendini açığa vururdu. Eğer soruyu tümüyle tekrarlasaydı, ya da olayı, gereğinden fazla detayla açıklasaydı — ve hepimiz bunu yapmadığı için memnunuz — kendisini daha da sarsardı.

Freud haklıydı. Freud dedi ki, bakın, ortada konuşmadan çok daha fazlası var: "Hiçbir ölümlü sır saklayamaz. Dudakları sessizse, parmak uçlarıyla gevezelik eder."Hepimiz ne kadar güçlü olursak olalım bunu yapıyoruz. Hepimiz parmak uçlarımızla gevezelik ederiz. **Size parmak uçlarıyla gevezelik eden Dominique Strauss-Kahn ile Obama'yı göstereceğim.**

Bu bizi sonraki örneğimize getiriyor, vücut dili. **Vücut dili ile, yapmanız gereken şey şu.**Varsayımlarınızı gerçekten sadece kapıdan dışarı atmanız gerekiyor. Bilimin bilginizi biraz

kıvama getirmesine izin verin. Çünkü yalancıların her zaman kıpır kıpır hareket ettiğini düşünürüz. Doğrusu, yalan söylerken üst bedenlerini dondurmaları ile bilinirler. Yalancıların gözünüze bakmayacağını düşünürüz. Doğrusu, gözünüze biraz fazla bakarlar, yalnızca o söylentiyi dengelemek için. Samimiyet ve gülümsemelerin dürüstlük ve içtenlik içerdiğini düşünürüz. Ama eğitimli bir yalan gözcüsü bir kilometre uzaktan sahte bir tebessümü fark edebilir. Buradaki sahte tebessümleri ayırt edebiliyor musunuz?

Yanaklarınızdaki kasları bilinçli olarak kasabilirsiniz. Ama gerçek gülümseme gözlerdedir, göz kenarındaki kırışıklıktadır. **Bilinçli olarak kasılamazlar, özellikle Botox'u fazla kaçırdıysanız. Botox'u abartmayın; kimse dürüst olduğunuzu düşünmez.**

Şimdi sıcak noktalara bakacağız. Bir sohbette ne olduğunu anlayabiliyor musunuz?

Birisinin sözleri ile hareketleri arasındaki tutarsızlıkları görmek için sıcak noktaları bulmaya başlayabildiniz mi?

Şimdi çok bariz olduğunu biliyorum, ama yalan söylediğinden şüphelendiğiniz biri ile bir konuşma yaparken, tavır en çok gözden kaçırılan ama yalan işaretlerini veren şeydir.

Dürüst bir insan işbirliği yapacaktır. Sizin tarafınızda olduklarını göstereceklerdir. Coşkulu olacaklardır. Sizin doğruya ulaşmanız için istekli ve yardımcı olacaklardır. Beyin fırtınası yapmaya, şüphelileri adlandırmaya, detaylar sunmaya hazır olacaklardır. Şöyle diyecekler:

"Hey, o sahte çekleri yapanlar belki de kadrodaki insanlardır."Eğer yanlış yere suçlandıklarını sezerlerse, çileden çıkacaklardır, sadece zaman zaman değil, ama tüm görüşme süresince; tüm görüşme boyunca çileden çıkacaklardır. Ve eğer dürüst birisine, sahte çekleri yapanlara ne olmalı diye sorarsanız, dürüst bir insan çok daha büyük olasılıkla hafif cezalandırma yerine katı cezalandırmayı önerecektir.

Şimdi o aynı konuşmayı yalancı biri ile yaptığınızı söyleyelim. O insan içe dönük olabilir, aşağı bakabilir, sesini kısabilir, duraksayabilir, yerinde duramayabilir.

Yalancı bir insandan hikayesini anlatmasını isteyin, hikayeyi her türlü saçma yerde gereğinden fazla detayla anlatacaktır.

Ve sonra hikayelerini kronolojik dizide anlatacaklardır. Ve eğitimli bir sorgu yargıcı içeri girip şunu yapar, çok ince yollarla, birkaç saat boyunca o insana hikâyelerini tersten hikayesini tersten anlatmasını isteyeceklerdir ve sonra kıvranmasını izleyecek ve hangi soruların yalancılık belirtilerinin en yüksek sesini ortaya çıkardığını tespit edeceklerdir.

Bunu neden yapıyorlar? Hepimiz aynı şeyi yapıyoruz. Kelimelerimizi prova ediyoruz, ama hareketlerimizi nadiran prova ediyoruz. "Evet" diyoruz, kafamızı "hayır" der gibi sallıyoruz. Çok inandırıcı hikayeler anlatıyoruz, hafifçe omuzlarımızı silkiyoruz. Korkunç suçlar işliyoruz ve paçayı kurtarmanın sevinci ile tebessüm ediyoruz. Şimdi o tebessüm, mesleki çevrede, "aldatıcı sevinç" olarak biliniyor.

İleriki dakikalarda birkaç videoda bunu göreceğiz, ama önce şu video ile başlayacağız — tanımayanlar için söyleyeyim, evlilik dışı bir çocuk sahibi olması haberi ile Amerika'yı şok eden başkan adayı John Edwards. Babalık testi almak hakkında konuşmasını izleyeceğiz. "Evet" derken, başını "hayır" der gibi salladığını, hafifçe omuzlarını silktiğini görebilecek misiniz bir bakın.

> **(Video) John Edwards: Babalık testi yaptırmaktan memnuniyet duyarım. Olayların zamanlaması nedeniyle bu çocuğun benden olması imkânsız biliyorum. Yani imkansız olduğunu biliyorum. Test yaptırmaktan mutluluk duyarım, ve gerçekleşmesini isterim. Sunucu: Bunu yakın zamanda yapacak mısınız? Biri var mı –**
>
> **JE: Ben sadece bir tarafım. Testin sadece bir tarafıyım. Ama testi yaptırmaktan memnuniyet duyarım.**

PM: Peki, bu baş sallamaları, dikkat etmeniz gerektiğini bildiğiniz zaman, fark etmesi çok daha kolay. Bazı zamanlar biri bir yüz ifadesi yaparken, bir diğerini saklar, ve bu ifade bir an için açığa çıkar. **Katillerin hüzün sergiledikleri bilinir.**Yeni iş ortağınız elinizi sıkabilir, sizinle kutlama yapabilir, yemeğe çıkabilir ve sonra bir kızgınlık ifadesi sergileyebilir. Burada bir gecede yüz ifadesi uzmanı olmayacağız, ama size öğretebileceğim çok tehlikeli bir tane var ve öğrenmesi kolay, ve bu da aşağılama ifadesidir. Şimdi kızgınlık ile eşit bir oyun alanında iki insan vardır. Bu yine de oldukça sağlıklı bir ilişkidir. Ama kızgınlık aşağılamaya döndüğünde, reddedilmişsinizdir. Bu ahlaki üstünlükle ilişkilidir. Ve bu nedenden dolayı, toparlanması çok ama çok zordur. İşte buna benziyor. Bir dudak köşesinin yukarı ve içeri çekilmesi ile belirtilir. Var olan tek asimetrik ifadedir. Ve aşağılama huzurunda, yalancılık takip ediyor olsun ya da olmasın — ve her zaman takip etmez — diğer tarafa bakın, diğer yöne gidin, anlaşmayı tekrar gözden geçirin, ve "Hayır teşekkürler. Sadece bir içki için daha gelmeyeceğim. Teşekkürler," deyin.

Bilim çok ama çok daha fazla göstergeyi su yüzüne çıkardı.

Mesela, yalancıların göz kırpma oranlarını değiştireceklerini, ayaklarını bir çıkışa doğru çevireceklerini biliyoruz. Engelleyici nesneler alacaklar ve onları, kendileri ile onları sorgulayan insan arasına koyacaklardır. Ses tonlarını değiştirecekler, sıkça daha kısık sesle konuşacaklardır.

Şimdi konu şu. Bu davranışlar sadece birer davranış. Yalancılığın ispatı değiller. Onlar kırmızı bayraklar. Biz insanız. Gün boyunca her yerde aldatıcı tavırlarda bulunuyoruz. Kendi başlarına bir anlam ifade etmiyorlar. Ama bir dizisini gördüğünüzde, sinyaliniz bu olur. Bakın, dinleyin, araştırın, zor sorular sorun, bilmenin o rahat modundan çıkın, merak moduna girin, daha fazla soru sorun, biraz saygın olun, konuştuğunuz kişi ile dostça bir ilişki kurun. "Law & Order"ve o diğer TV dizilerdeki insanlar gibi olmaya çalışmayın, hani faillerini teslim olana kadar vuranlar gibi. Aşırı agresif olmayın, işe yaramıyor.

Şimdi yalan söyleyen biri ile nasıl konuşmak ve bir yalanı nasıl gözlemlemek hakkında biraz konuştuk. Ve söz verdiğim gibi, şimdi doğrunun neye benzediğine bakacağız. Ama size iki video göstereceğim, iki anne — biri yalan, diğeri doğruyu söylüyor. Bunlar Kaliforniya'da araştırmacı David Matsumoto tarafından ortaya çıkartıldı. Ve bence bunlar doğrunun neye benzediğine dair mükemmel birer örnek.

Bu anne, Diane Downs, çocuklarını yakın mesafeden vurdu, onları kanlar içinde arabayla hastaneye götürdü, ince saçlı bir yabancının yaptığını iddia etti. Ve bu videoyu izlediğinizde göreceksiniz ki, acı çeken bir anne gibi bile davranamıyor. Burada görmek istediğiniz şey anlattığı korkunç olaylar ve onun çok ama çok soğukkanlı tavrı arasındaki inanılmaz bir tutarsızlık. Ve eğer yakından bakarsanız, video boyunca aldatıcı tebessümü göreceksiniz.

> **(Video) Diane Downs: Akşam gözlerimi kapattığımda, ben arabayı sürerken, Christie'nin bana elini uzattığını ve ağzından durmadan kan aktığını görebiliyorum. Ve belki bu zamanla kaybolacak — ama ben öyle düşünmüyorum. Beni en çok üzen bu.**

PM: Şimdi size hakikaten acı çeken bir anne olan Erin Runnion'un kızına işkence eden ve öldüren kişi ile mahkemede yüz yüze geldiği videoyu göstereceğim. Burada hiç sahte duygu görmeyeceksiniz, sadece ızdırap içinde bir annenin gerçek ifadesi.

> **(Video) Erin Runnion: Bu sözleri bebeği aldığın gecenin üçüncü yıldönümünde yazdım, ve ona zarar verdin, ve onu yıktın, kalbi durana kadar onu korkuttun. Sana karşı mücadele etti, biliyorum. Ama o şahane kahverengi gözleri ile sana baktığını biliyorum, ve sen yine de onu öldürmek istedin. Ve ben bunu anlamıyorum. ve asla anlamayacağım.**

PM: Tamam, bu duyguların doğrulundan şüphe duyamayız.

Şimdi doğrunun neye benzediği çerçevesindeki teknoloji, bilim gelişmeye devam ediyor. Mesela artık özel amaçlı göz takipçiler ve kızıl ötesi beyin taramaları, kandırmaya çalıştığımızda bedenlerimizin yolladığı sinyalleri deşifre edebilen MRI'ların var olduğunu biliyoruz. Ve bu teknolojiler hepimize yalan için birer ilaç olarak pazarlanacaklar, ve birgün inanılmaz derecede faydalı olacaklar. Ama aynı zamanda kendinize şunu sormalısınız: Bir görüşmede sizin tarafınızda kimin olmasını istersiniz, doğruya ulaşmak için eğitilmiş biri mi yoksa kapıdan 400 pound değerinde bir elektroansefalo itecek biri mi?

Yalan gözcüleri insan araçlarına güvenirler. Biliyorlar ki, eskilerin dediği gibi,

"Karakter karanlıkta ortaya çıkar."
Ve ilginç olan şey ise günümüzde çok az karanlık var.

Dünyamız günün her saatinde aydınlık.

Yaşamlarını halka açık yaşama seçimi yapmış yepyeni bir nesil insanların seslerini yayınlayan bloglar ve sosyal ağlarla apaçık ortada. Çok daha gürültülü bir dünya. Bu nedenle sahip olduğumuz bir zorluk, aşırı paylaşımın dürüstlük olmadığını hatırlamak. Delice tweetlemek ve mesajlaşmak insan terbiyesinin — karakter bütünlüğünün — inceliklerinin hala önemli olduğu her zaman önemli olacağı gerçeğinden uzaklaştırabilir. Yani bu daha da gürültülü dünyada, ahlak kodumuz hakkında biraz daha açık olmamız, bizim için mantıklı gelebilir.

Yalancılığı fark etmenin bilimi ile görme, dinleme sanatını birleştirdiğinizde, bir yalana işbirliği yapmaktan kendinizi kurtarırsınız. Biraz daha açık olma yolunda adım adım ilerlersiniz, çünkü çevrenizdeki herkese şunu işaret edersiniz:

"Hey, benim dünyam, bizim dünyamız, dürüst bir dünya olacak. Benim dünyam, doğrunun güç kazandığı ve sahteliğin farkedildiği ve dışlandığı bir dünya olacak."

Ve bunu yaptığınızda, bastığınız zemin biraz da olsa hareket etmeye başlayacak.

Ve doğrusu da bu.

Erişim Kaynak:
http://www.ted.com/talks/lang/tr/pamela_meyer_how_to_spot_a_liar.html

****

POLİTİKA: YALANINA İNANDIRMA SANATI MI?

DİNDÂRIN CİNSELLİK KONUSUNDAKİ YALANLA İLİŞKİSİ

“GERÇEK VE YALAN”IN EŞİĞİNDE

FLİGHT-Uçuş (2012)- YALAN’IN TUTSAK EDEMEDİĞİ İNSAN: MÜMİN

FİZYONOMİ İLM-İ SİMA (indir-PDF)

İLM-İ SİMA YÜZ OKUMA SANATI (indir-PDF)

CALVARY- İnfaz (2014)

Günümüz insanlarının çektiği sıkıntılara karşı ne cevaplar veriliyor görmeniz açısından da önemli bir başyapıt. İyi inasna olmak yetmiyor. İyilirin en büyük suçu ihmalkârlıklarıdır. Bu şekilde davranmanın acıklı sonunu görmek için bu filmi seyretmenizi rica ederim.

Yönetmen:John Michael McDonagh
Senaryo:John Michael McDonagh
Ülke: İrlanda, İngiltere
Tür:Dram
Vizyon Tarihi:11 Nisan 2014 (İngiltere)
Süre:100 dakika
Dil: İngilizce
Müzik: Patrick Cassidy
Oyuncular Brendan Gleeson , Chris O'Dowd, Kelly Reilly ,Aidan Gillen, Dylan Moran

Özet

In Bruges'ün yönetmeni Martin McDonagh'ın abisi John McDonagh'ın yönettiği İnfaz bir kara komedi... Günün birinde bir adam günah çıkartmak üzere Rahip James'e gelir ve hiçbir kusuru olmadığı için bir hafta içinde onu öldüreceğini söyler. Şaşırıp kalan James diğer rahiplerden kendisine bu konuda bir öğüt vermelerini ister. Ancak, ölüm hazırlıkları devam ederken, kısa süre önce intihara kalkışmış olan kızının çıkıp gelmesiyle işler iyice karışır. Yedi gün içinde Rahip James'in hem bu adamın kim olduğunu bulması, hem son hazırlıkları yapması, hem de çivisi çıkmış köyünün sırrını çözmesi gerekecektir.

Filmden

**

"Umudunu kesme; hırsızlardan biri kurtulmuştu.
Aşırıya kaçma; hırsızlardan biri lanetlenmişti."

Aziz Augustinus

**

İlk kez 7 yaşımdayken cinsel istismara uğradım.

Söyleyecek bir şeyiniz yok mu?

– Oldukça ürkütücü bir açılış oldu.

– İroni mi yapıyorsunuz? Özür dilerim. Baştan başlayalım. Bana ne söylemek istiyorsun? Ne söyleyeceksen dinlemek için buradayım.

7 yaşımdayken bir rahip bana tecavüz etti.

Mahkeme kayıtlarında yazana göre oral ve anal olarak.

Bu beş yıl boyunca her gün böyle devam etti.

Çok fazla kan kaybettim, hayal edebileceğiniz gibi aşırı miktarda.

– Kimseyle bu konuda konuştunuz mu?

– Şimdi sizinle konuşuyorum ya! Yani profesyonel yardım istediniz mi?

Niye? Başa çıkmayı öğrenmek için mi? Bununla yaşamayı öğrenmek için mi?

Belki de başa çıkmak, bununla yaşamayı öğrenmek istemiyorumdur. Resmi bir şikayette bulundun mu? Şahitlik ettin mi?

Rahip öldü. Sana ne diyeceğimi bilemiyorum. Sana verecek cevabım yok, özür dilerim.

Hâlâ hayatta olsa ne yararı olurdu ki?

Şerefsizin tekini öldürmenin anlamı ne olurdu?

Şaşılacak bir şey olmazdı. Kötü bir rahibi öldürmenin anlamı yok.

İyi bir rahibi öldürsen sarsıcı olurdu!

Buna ne anlam vereceklerini bilemezlerdi.

Sizi öldüreceğim Peder. Hiç yanlış yapmadığınız için sizi öldüreceğim!

Masum olduğunu için sizi öldüreceğim.

Gerçi şu anda değil.

İşlerinizi yoluna koymanız için size yeterli zamanı tanıyacağım.

Tanrı'yla barışın.

Pazar günü diyelim.

Sahilin, suyun kenarında buluşalım.

Pazar günü bir rahibi öldürmek! İyi bir parça olacak.

Söyleyecek bir şeyiniz yok mu Peder? Şu an yok. Ama kesin pazara kadar bir şeyler düşünürüm.

**

Milo: İnsanlar niye intihar eder Peder?

İnsanlar niye mi intihar eder?

Rahip James: Direk konuya giriyorsun. Bir sürü nedeni vardır herhalde. Niye bunu düşündün?

Bilmem. İçki, depresyon belki de sevişmemektendir.

Şık ve bakımlı adamsın. Bu konuda sorunun olacağı aklıma gelmezdi.

Konuşma yeteneğim yok. Hiç olmadı.

Bu sana intihar etme arzusu mu veriyor? Her şeyden daha çok sıkıyor.

İster intihar olsun ister orduya katılmak.

- Bunlar zorlayıcı seçimler.
- Katılırsan bir işi öğrenebilirsin.
- Katılmazsan da öğrenebilirsin.
- Çok daha fazla hayatı deneyim edinirsin.

Savaşta savaşarak esas birisi olacağını mı sanıyorsun?

İnsanları öldürerek. Galiba orduya katılmamı desteklemiyorsunuz. Şöyle söyleyelim Barış zamanında orduya katılan birinde hep doğuştan bir psikopatlık olduğunu düşündüm. Bana kalırsa insanlar orduya adam öldürmenin nasıl olduğunu öğrenmek için katılıyor. Teşvik edilmesi gereken bir eğilim olduğunu düşünmüyorum, ya sen? İsa Mesih de böyle düşünmüyordu. Ve Tanrı'nın "öldürmeyeceksin" emri sayfanın en altındaki öldürmenin sorun olmadığı örneğini ima eden kısma nazaran önemsiz kalıyor.

Ya savunma amaçlıysa?

Bu hassas bir iş, kabul.

- Güç bela bize saldırıyorlar değil mi?
- Terör savaşının sınırları yoktur. Bir terörist grubun listesinde en üst sırada yer aldığımızı sanmam Milo, ya sen?

Teröristlerin akıllarından ne geçtiğini kim bilebilir?

İtiraf etmem gerekirse öldürücü duygularım var. Sevişememekten dolayı kadınlara karşı oldukça öfkelenmeye başlıyorum. Ben de düşündüm de eğer orduya katılırsam sizin deyişinizle bu eğilmler bir ayrıcalık olarak görülür. Başvuruda çıkıp ne aradıklarını söylemiyorlar yani. Reklamlarda dünyayı ve tüm bu saçmalıkları görmekten bahsediyorlar. Ama öldürme isteğini rütbe almaya dönüştürebilirim. Vasıfsızlığımdan daha ağır basar. Elbette.

Hiç pornografi kullanır mısın?

Bütün pornografi olanaklarını tükettim galiba.

Hepsini mi?

Neredeyse hepsini. Şu an transeksüel pornografideyim. Daha basit bir çözüm olabilir.

Evi terk etmek. Orantılı olarak artarak önüne gelenle yatan uygun bir kadınla buluşma şansının olacağı bir yere gitmek.

Âlem mi yapmalıyım yani?

Hayır ben daha çok Dublin, Londra, New York'u düşünüyordum?

New York mu? AIDS kapabilirim.

Benimle konuşmaya zaman ayırdığın için sağ ol Peder.

-Bu konuşma her şeyi meydana çıkarıyor.-

**

Herkes ölümün yaklaştığını bilir.

- Daha mı kolay oluyor?

- Hiç kolay olmaz. Daha anlaşılır derdim.

Biraz daha adil. Bunun gibi durumlarda insanlar şaşkına uğrar.

Bu tesadüfi bir şey. Tanrıya lanet okurlar. Dostlarına lanet okurlar. Bazı durumlarda inançlarını dahi kaybedebilirler.

İnançlarını mı kaybediyorlar?

Başlayacak kadar fazla bir inanç olmamalı. İnançlarını kaybetmek onlar için bu kadar kolaysa eğer. Evet ama inanç denilen şey çoğu kişi için ölüm korkusudur. Bundan fazlası değildir. Hepsi bu kadarsa kaybetmesi kolaydır.

Kocanız iyi biri miydi?

Evet. İyi biriydi. Birlikte iyi bir hayat geçirdik. Birbirimizi çok sevdik. Şimdiyse o öldü. Ve bu bayağı da adil. Tüm olanlar buydu. Ama çoğu kişi iyi bir hayat geçirmedi. Sevgiyi hissetmediler. Bu yüzden bu hiç adil değil. Onlara acıyorum.

**

- Kimi görmeye geldiniz Peder?

- Freddy Joyce.

- Freddy Joyce, katil

- Kim olduğunu biliyorum. Onu niye görmek istiyorsun?

Eski bir öğrencim.

Beni görmek istemiş. Beni asmalarını istemiştim. Bildiğin üzere İrlanda'da ölüm cezası yoktur Freddy.

- Niye seni asmalarını istiyorsun?

- Leslie Ryan bu şekilde öldü çünkü.

Vicdan azabı mı hissediyorsun?

Ben canavar değilim. Canavara mı benziyorum?

Canavarlar neye benzer?

Geçen gün burada polisler vardı. Şiddet kullandılar. Tüm korkunç detayların üzerinden geçmek istediler. Bunu sağlamaktan mutlu olacağına eminim. Yamyamlığa takmışlar. "Tadı nasıldı?" Sülüne benzediğini söyledim. Biraz av eti gibi. Aferin sana. Şakaya vur hemen.

– Onlar neden ?

– Her zamanki gibi. Sonuncuyu öğrenmek istiyorlar. Asla bulamadıkları. Konuştuğum kişiyi.

Niye onlara söylemiyorsun Freddy?

Bir tür huzur bulmak için. İstedim ama Peder, hayatım buna bağlıysa onu nereye koyduğumu hatırlamıyorum Yani ormanda bir yerde olduğunu biliyorum ama.

– Anahtarlarımı nerede bıraktım?

– Hayır. Aklım başımda değildi. LSD peri masalı gibiydi.

Tüm bunları mahkemede söyledin Freddy. Biraz sıkmaya başladın artık. Sevimli Sevimli bir kızdı. Bana önceden taciz edildiğini söylemişti. Ben de bir defa daha edilse bir fark yaratmaz dedim.

Gözlerindeki son ışığın sönüşünü görebiliyorsun ve birden Tanrı oluveriyorsun.

– Hayır olmuyorsun!

Hayır olmuyorsun.

Ben niye buradayım?

Konuşacak birini istemiştim. Yaptığın herhangi bir şey hakkında suç duyduğunu sanmıyorum.

Duyuyorum.

Duyuyorum Peder. İncil'in öğretilerine inanıyorum. Günahlarım için tövbe edersen bağışlanacağıma inanıyorum. Böylece cennete yükselerek o kızları görüp onlardan özür dileyebileceğim. Onları kucaklayıp öpeceğim ve onları gerçekten seveceğim. Onlara hiçbir şekilde zarar vermek istemeyeceğim. Beni Tanrı yarattı değil mi? Değil mi? Demek beni anlıyor. Anlamak zorunda. Sizce?

Bence Tanrı seni anlayamıyorsa Freddy kimse anlayamaz.

**

– Bugün Freddy hapishanede ziyaretine gittim.

– Neden?

Mahkûm da olsa ruhani rehberliği herkes kadar hak ediyor. Hatta daha fazlasını.

Öyle mi?

Böylece Tanrılarına kavuşacaklar. Sonra da Tanrı tüm günahlarını affedecek. Yaptıkları şeyin bir önemi yok çünkü artık kurtarılmışlar!

Öyle bir şey, evet.

**

Tanrım Peder. Mesele kokain mi? Ya alacaktım ya da bırakacaktım.

– Sahi mi?

– Evet. Çoğu insan bırakabilir. Başlama sorunları olmayanlar sadece. Başlamakla sorunu olanları değersiz görmeliyiz.

Hayatınla ilgili ne yapmak istiyorsun Veronica?

Hiçbir şey. Kırdaki zambakların nasıl yetiştiğini düşün.

– Ne çabalıyor ne de dönüyorlar.

– Güzel alıntı.

– Elbette. Herkes bunu bilir.

– Klişe, evet. "Diğer yanağını dönmek" veya "başkalarının yargılamasını istemiyorsan sen de yargılama" gibi. Belki aktris olabilirim. Namevcut bir babam ve kontrolcü bir annem var. Bu da bir başlangıç.

Baban ne zaman gitti?

Gitmedi, öldürüldü.

– Öldürüldü mü?

– Av kazası. Tamamen kazara. Dayanmanın faydası yok Peder. Ben ümitsizim.

Kimse ümitsiz değildir Veronica.

**

– Peder, Yardıma ihtiyacın var.

– Biraz tırlatmaya başladın. Belki de psikiyatriste kendin görünmelisin.

– Yardıma ihtiyacın var mı?

İyi misin?

– Peder

Bir sorunum yok Peder. Tamam mı?

Ben iyiyim. Dublin'de ilk işime giriştiğimde 3 yaşında bir oğlan çocuğu vardı. Ailesi onu hastaneye getirmiş. Rutin bir operasyon için. Ama anestezist bir hata yaptı. Küçük çocuk sağır, dilsiz ve kör oldu ve de felç geçirdi. Kalıcı olarak. Bir düşünsene! Küçük çocuğun bilincinin yerine geldiğini düşün. Karanlıkta. Korkardın, değil mi?

Korkunun biteceğini bile bile korkardın. Bitmesi gerekti. Bitmeliydi. Annenle baban yakında olmalıydı. Seni kurtarmaya geleceklerdi. Işığı açacaklardı. Seninle konuşacaklardı. Ama bir düşünsene. Kimse seni kurtarmaya gelmiyor. Hiçbir ışık açılmıyor. Karanlıktasın. Konuşmaya çalışıyorsun ama konuşamıyorsun. Kımıldamaya çalışıyorsun ama kımıldayamıyorsun. Çığlık atmaya çalışıyorsun. Ama kendi çığlıklarını duyamıyorsun. Kendi vücudunun içine gömülmüşsün. Dehşetle inleyerek. O ne lanet bir şey?

Niye böyle bir hikaye anlattın bana?

Sebebi yok. Bazıları da çok alıngan.

**

Geçen gün konuşurken konuyu değiştirdin. Konu neydi?

Konunun ne olduğunu biliyorsun.

Bence ihmal suçu işledin. İhmal suçundan daha kötü suçlar olduğuna eminim.

O konuda uzmanlığı sana bırakıyorum baba. Açıkçası suçlar hakkında konuşulacak çok şey var herhalde.

Namus konusunda konuşulacak olandan fazla.

Haklı olabilirsin.

Bir numaran ne olurdu?

Bence affetmek oldukça küçümsendi.

Seni affediyorum.

Sen beni affediyor musun?

Her zaman.

**

Kendini atmayı mı düşünüyorsun?

Kolay yol olduğunu söylerler.

Kolayı filan yok. Bunu hiç düşünmedim.

Kötü bir durumdayım Peder.

Hayır, şaka yapmıyorum. Açıkçası uzun zamandır kötü bir durumdayım. Kimse hiçbir şey yapmak zorunda değil. Değecek bir şey hissetmemek.

Kopma hissi. Ayrılma.

Karım ve çocuklarım var. Bana hiçbir anlam ifade etmiyorlar. Param var. Bana hiçbir anlam ifade etmiyor. Bir hayatım var ve bana hiçbir anlam ifade etmiyor.

Sence nereden geliyor bu kopma hissi?

Hiçbir yerden. Hiçbir yerden.

Bak, birisiyle buluşmalıyım. Sana sonra uğrarım. Konuşuruz. Hayatını düzene sok. Tamam mı? - Tamam mı?

- Teşekkürler.

Teşekkürler Peder. Teşekkürler.

**

**

Sinizm nedir?

- İyi misin?

- Evet. Ellerini cebinden çıkar. Yavaşça.

- Neden?

– Silahın olduğunu duydum. Şaşırdığımı itiraf etmeliyim. Seni aramam gerekeceğini sanmıştım. Burada değilim diye bu işi bitirmen gerekmez. Hayır gerekir! Beklenti etkisi gibi. Buraya kadar geleceğini hiç düşünmüş müydün?

Gelmez diye umuyordum. Dostum olduğunu sanmıştım. Dostun henüz edinmediğin düşmanındır sadece.

– Ucuz sinizm.*

– Ucuz değil. Kazanması zor bir sinizm! Bir sürü fiziksel ve psikolojik işkence sonucunda kazanılmış bir sinizm. Sözümü geri alıyorum o zaman. Ama yine de sinizm bu.

– Aramızdaki fark budur belki.

– Tek fark bu değil.

– Pişmanlığın var mı?

– Evet! "Moby Dick"i bir türlü bitiremedim.

– Balina Ahab'ı öldürüyor.

– Sahiden mi? Sonra onunla beraber kalan gemileri ve tayfayı yok ediyor. **İsmail hariç hepsini.** Bir tek o kaçıyor. İnsanlara anlatmak için.

Kilisenin yanmasını anlarım. Ama köpeğimi öldürmen gerekmezdi.

Köpeğini öldürmedim ki. Köpekleri severim. Niye böyle bir şey yapayım ki?

Onu boğazı kesilmiş vaziyette buldum. Niye bir köpeği öldüreyim lan? Ben Bunun benimle bir ilgisi yok. O suçtan tamamen masumum. Veronica'yı ittim. İtiraf ediyorum ve üzgünüm.

– Köpek seni üzdü mü?

– Evet üzdü.

– Ağladın mı?

– Evet ağladım. İyiymiş. **Rahip dostlarının onca yıl o zavallı çocuklara yaptıklarını okuyunca ağladın mı peki?**

– Sana bir soru sordum. Ağladın mı?

– Hayır. Aynen öyle!

– Galiba – Ne?

– Galiba bağlılık hissettim.

– Evet. Gazetede bir şeyi okuyunca

Kendini bundan kopar! Şanslıydık biz! Orada yanan cesetler var! Köpek gibi yanıyorlar! Bana bakma. Çevir yüzünü, bana bakma!

– Hayır!

Kaç! (çocuk) Mícheál , kaç!

– Stanton'ı çağıracağım Peder!

Bana beni hatırlatıyor.

- Henüz çok geç değil Jack.

- Hayır geç. Hayır geç. Duanı et Peder. Çoktan ettim bile.

*Kinizm (sinizm), Sofist Gorgias'ın ve daha sonra da Sokrates'in öğrencisi olan Antisthenes'in öğretisidir. Antisthenes, Kynosarges Gymnasion´da okulunu kurmuştur. Kinik okulun, kyon kelimesinden türediği söylenmektedir; kyon ise köpek ya da köpeksi anlamındadır.

Eski Yunanistan'da bazı İnsanlar, fert hürriyetinin kapsadığı sahayı daha da genişleterek rahatlık ve zenginliğe de sırt çevrilip dudak bükülmesi gerektiğini savunmağa, çalışma ve gayretlerini böylesine maddi gayretlere hasredenleri küçümsemeğe, onlarla istihzaya bağladılar. Onlar beşeriyete itimat etmiyor, insanların her iş ve davranışlarında her zaman kendi çıkar ve menfaatlerini ön planda tuttuklarına inanıyor, insanın asil ve ulvî gayeler peşinde de koşabileceklerine inanmıyorlardı.

Atinalıların bu kelime ile köpeklerin hırlayışı arasında benzerlik bulunduğunu göstermesine dikkat eden eski Türkler, bunu "kelbî" diye Türkçeleştirmişler. Kelimenin sıfat şekli: Sinikal

THE GUARD- İrlandalı (2011)

İrlandalı olmanın Farkındalığını görmek için seyredelim.

Yönetmen: John Michael McDonagh

Senaryo: John Michael McDonagh

Ülke: İrlanda

Tür: Komedi, Suç, Gerilim

Vizyon Tarihi: 20 Ocak 2011 (ABD)

Süre: 96 dakika

Dil: İngilizce, Irish

Müzik: Calexico

Oyuncular: Ronan Collins, Paraic Nialand , John Patrick Beirne, Liam O'Conghaile , Christopher Kilmartin

Özet

Alışılmışın dışında, aykırı ve agresif kişiliğe sahip bir İrlanda polisi, gergin biri olan FBI ajanı ile uluslararası uyuşturucu kaçakçılığı zincirini araştırmak için birlik olur. (imbd) | Gönderen: kareas

Yorumlar

Baştan sona çok ince göndermelerle dolu son derece eğlenceli bir senaryo ve Brendan Gleeson'ın her zamanki muhteşem performansı beni son derece tatmin etti doğrusu. İsmine ve konusuna bakıp bunu aksiyon filmi sananlar ya da türünün komedi olduğunu okuyup gülemeyenlere çok da şaşırmıyorum. Nitekim bomboş senaryolarla kuru gürültü patırtıdan oluşan aksiyon filmlerine ve sadece belden aşağı ergen espirileriyle dolu filmlere gülmeye

alışan seyirciyi tatmin etmeyecek bir film olması bile takdir edilmesini gerektiriyor bana göre. Ben çok eğlendim izlerken. İngiliz gizli servisine ve FBI'ya yapılan göndermeler bile yeter eğlenmek için ki çok daha fazlası var filmde.

Filmden

Bebekler hep aynıdır. Bir bebeğin diğer bebeklerden farklı olması için cidden çok çirkin bir bebek olması gerekir. Şimdi, eğer bana çirkin bir bebek göstermek istemiyorsan, ben de görmek istemiyorum.

**

Sen bir psikopatsın. Ben sosyopatım, psikopat değil. Tımarhanede bana bunu açıkladılar.

– Farkı ne?

– Bilmiyorum. Karışık.

**

> Sosyapat kelimesi açılımında psikopat tanımına yakındır. pat eklentisi fizyolojik olarak anormal seyreden hastalık bulgusu anlamındadır.
>
> Toplumun temel kuralları ile uyuşamazlık şiddet yoluyla çözme şeklinde kendisini gösteren kişilik bozukluğu, psikolojik bir hastalıktır. olarak tanımlanabileceği gibi temel dürtülerine göre hareket eden. tanımadığı biri ile bile sadece zevk için cinsel ilişkiye girmekten tutunda toplum içince hoş karşılanmayacak dahası toplumsal antipatiyi sağlayacak giyim tarzı giyim , vücudun fiziki görselliğini bozacak şekilde aşırı abartılı dövme veya deriye takılı piyersing benzeri. alışılagelmişin ötesine çıkmaktan ziyade anormalite ile olumlu veya olumsuz ilgi çekmeye çalışma düşüncesi

SORGULAYAN DENEMELER; İYİ İNSANLARIN YOL AÇTIKLARI KÖTÜLÜKLER – BERTRAND RUSSELL

Yüz yıl kadar önce herkesin çok kötü bir insan olarak tanıdığı Jeremy Bentham adında bir filozof yaşadı. Daha çocukken adını ilk duyduğum anı bugüne kadar hiç unutmadım. Bu, Muhterem Peder Sydney Smith'in, Bentham'ın insanların ölmüş büyükannelerinden çorba yapmaları gerektiğini düşündüğü yolundaki sözlerini duyduğum andı. Böyle bir uygulama bana aşçılık yönünden olduğu kadar ahlak yönünden de tatsız gelmişti. Bu nedenle Bentham hakkında kötü bir kanaat edinmiştim. Bu sözlerin, saygıdeğer insanların erdem uğruna söyleme alışkanlığında oldukları sorumsuz yalanlardan biri olduğunu çok sonraları keşfettim. Bundan başka, Bentham'a karşı gerçek suçlamanın ne olduğunu da anladım. Aşağı yukarı şöyle bir şeydi:

"İyi" insanı, iyilik yapan insan olarak tanımlamıştı. Aklı başında bir okuyucunun hemen anlayacağı gibi bu tanımlama gerçek ahlak ilkelerini altüst eden birşeydi. Bir iyiliğin, ondan yararlanan kişiye duyulan sevgiden kaynaklanıyorsa erdemli olmadığını, sadece ahlak kurallarından esinlenmişse erdemli olduğunu ortaya koyan Kant'ın düşüncesi çok daha yücedir. Aynı kurallar, doğaldır ki, ters yönde, acımasız hareketlere de yol açabilir. Erdemli olmanın ödülünün erdemin kendisi olduğunu biliyoruz. Bundan galiba şu sonuç çıkıyor ki, ona katlanmak da onun cezasını oluşturmaktadır. Bu nedenle Kant, Bentham'dan daha yüce bir moralisttir ve erdemi erdem olduğu için sevdiğini söyleyen herkes onun tarafını tutar.

Bentham'ın kendi iyi insan tanımına göre davrandığı doğrudur: çok iyilik yapmıştır. Ondokuzuncu yüzyılın ortalarındaki kırk yıl, İngiltere'nin maddi yönden, fikir ve ahlak yönlerinden inanılmaz ölçüde ilerleme gösterdiği yıllardır. Bu dönemin başlarında, daha önce aristokrasiyi temsil eden Parlamento'yu, orta sınıfı temsil eder duruma getiren Reform Yasası çıkmıştır.

Yasa İngiltere'de demokrasiye doğru atılan adımların en zoru olmuştur. Hemen arkasından da, Jamaica'da köleliğin kaldırılması gibi, başka önemli reformlar gelmiştir. Bu dönemin başında adi hırsızlığın cezası asılarak idamdı. Çok geçmeden ölüm cezası yalnız adam öldürme ve vatana ihanet suçlarıyla sınırlandırıldı. Yiyecek fiyatlarını korkunç sefalete yol açacak ölçüde artıran Hububat Yasaları 1846'da yürürlükten kalktı. 1870'de zorunlu eğitim getirildi. Victoria dönemini kötülemek bugün moda haline gelmiştir; ama ben bizim çağımızın, onların çağının yarısı kadar iyi not almasını dilerim. Ancak şimdiki konumuz bunlar değil. Gelmek istediğim nokta şudur: o yıllardaki ilerlemenin çok büyük bir bölümünün Bentham'ın etkisi sayesinde gerçekleştiği kabul edilmelidir. Geçen yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'de yaşayan insanların onda dokuzunun, Bentham olmasaydı yaşayabileceklerinden daha mutlu yaşadıkları kuşku götürmez. Felsefesi öylesine yalındı ki, ona yaptıklarının bir gerekçesi olarak bakmış olabilir. Bizler, şimdiki daha aydın çağımızda, onun fikirlerinin abes olduğunu görebiliriz. Ancak, Bentham'ınki gibi pek de onurlu olmayan bir faydacılık ilkesini reddetme nedenlerine bir göz atmak bizi yüreklendirebilir.

2

Hepimiz "iyi" insandan ne anladığımızı biliriz. İdeal iyi insan içki ve sigara içmez, küfretmez, yalnız erkeklerin bulunduğu bir toplantıda orada hanımlar varmış gibi konuşur, kiliseye

aksatmadan gider, her konuda isabetli fikirleri vardır. Haksızlığa karşı derin bir nefret duyar ve Günah'ı cezalandırmanın bizim acı bir görevimiz olduğunu bilir. Yanlış düşünmeye karşı daha da büyük bir nefret duyar ve genellikle orta yaşlı başarılı yurttaşlarının benimsediği görüşlerin isabetli olup olmadığını sorgulayan kişilerden gençleri korumanın bir devlet görevi olduğu kanısındadır. Titizlikle yürüttüğü mesleki faaliyetleri yanında hayır işlerine de hayli zaman ayırır: yurtseverliği ve askeri eğitimi teşvik eder; işçilerin ve onların çocuklarının çalışkan, serinkanlı ve erdemli olmalarını destekleyebilir ve bunu o konulardaki başarısızlıkların gereğince cezalandırılmasını sağlayarak yapar; belki bir üniversitenin mütevelli heyeti üyesidir ve yıkıcı fikirleri olan profesörlere görev vermeyerek eğitime yönelecek saygısızlığı önler. Kuşkusuz, her şeyden çok da, dar anlamıyla "kişisel ahlakı" kusursuzdur.

Bu anlamda "iyi" olan bir adamın, genelde, "kötü" bir adamdan daha çok iyilik yaptığı kuşku götürür. "Kötü" adam ile yukarıda tanımlananın tersi olan adamı kastediyorum. "Kötü" bir adam sigara, arada bir de içki içer; hatta damarına basıldığında ağzını bile bozabilir. Sohbetleri her zaman ağza alınacak türden değildir; güzel havalarda bazı pazar günleri kiliseye gitmek yerine kırlarda dolaşır. Yıkıcı fikirleri de vardır; örneğin, barış istiyorsanız savaşa değil barışa hazırlanmanız gerektiğini düşünebilir. Hatalara karşı tutumu bilimseldir; tıpkı arıza yapan otomobiline olan tutumu gibi. Vaazların ve hapis cezasının, patlak bir otomobil lastiğinin tamirine yararı neyse, kötü alışkanlıkları düzeltmekte de yararının o kadar olduğunu iddia eder. Yanlış düşünce konusunda daha da terstir. Ona göre "yanlış düşünme" sadece düşünme, "doğru düşünme" de sözcükleri papağan gibi tekrarlamaktır. Bu durum, onun her türden garip fikirleri olan kişilere yakınlık duymasına yol açar.

Çalışma saatleri dışında yaptıkları, sadece hoşlandığı şeylerle uğraşmaktan; ya da, daha kötüsü, iktidar sahiplerinin rahatına dokunmayan bazı önlenebilir kötülükler konusunda huzursuzluk yaratıp ortalığı karıştırmaktan ibarettir. Ve hatta olasıdır ki, "kişisel ahlak" konusundaki bazı kusurlarını, gerçekten erdemli olan kişiler gibi özenle gizlemez; kendini, dürüst olmanın iyi bir örnek olmaktan daha iyi olduğu gibi yanlış bir düşünce ile savunur. Sıradan ve saygın bir vatandaşın sözünü ettiğimiz bu niteliklerin bir veya birkaçını taşıyan bir kişi hakkındaki kanaati olumsuzdur; bu nedenle bir hakim, bir öğretmen veya bir vali gibi yetkileri olan görevler almasına izin verilmez. Bu tür işler yalnız "iyi" insanlara açıktır.

Bütün bu durum son zamanlara özgüdür. Cromwell zamanında Püritenlerin kısa süren egemenliği sırasında da durum böyleydi ve onlar tarafından Amerika'ya aşılanmıştı. İngiltere'de tekrar ortaya çıkışı Fransız Devrimi'nden sonra, Jacobinizm'e -yani şimdilerde Bolşevizm diyebileceğimiz şeye- karşı mücadelede yararlı olabileceği düşüncesiyle olmuştur. Wordsworth'ün yaşamı bu değişikliğe bir örnektir.

Gençliğinde Fransız Devrimi'ne yakınlık duymuş, Fransa'ya gitmiş, güzel şiirler yazmış ve evlilik dışı bir kızı olmuştu. Bu dönemde "kötü" adamdı. Daha sonra "iyi" oldu; kızını terketti, doğru ilkeler edindi ve kötü şiirler yazdı. Coleridge de benzer bir değişimden geçmiştir: kötü olduğu zaman Kubla Khan'ı yazdı; iyi olduğu zamanlar da teolojik yazılar.

İyi şiirler yazdığı zamanlar "iyi" olan bir şair örneği bulmak zordur. Dante yıkıcı propaganda yaptığı gerekçesiyle sınır dışı edilmişti. Sonelerine bakarak hüküm verilirse Amerikan göçmen bürosu yetkililerince Shakespeare'e New York'da karaya çıkma izni verilemezdi. "İyi" insanın özünde hükümet yanlısı olması yatar. Bu nedenle Milton, Cromwell'in egemenliği döneminde

iyi, ondan önce ve sonraki dönemlerde kötü bir kişiydi; ancak şiir yazması bu önceki ve sonraki dönemlere rastlar -gerçekten de şiirlerinin çoğu bir bolşevik olarak idam edilmekten kıl payı kurtulduğu sonraki dönemde yazılmıştır. Donne, St.Paul Katedrali ruhani meclis başkanlığına getirildikten sonra erdemli oldu; ancak bütün şiirleri daha önce yazılmıştı ve bu nedenle, atanması bir skandala yol açtı. Swinburne gençliğinde, özgürlük için savaşanları öven Songs Before Sunrise (Şafak Öncesi Şarkılar)'ı yazdığı dönemde kötü adamdı; yaşlılığında, aşağılık tecavüzlere karşı özgürlüklerini savundukları için Boerlere oldukça saldırgan yazılar yazdığı zaman ise, erdemli bir kişiydi. Örnekleri artırmaya gerek yok; günümüzde geçerli olan erdem ölçütlerinin iyi şiir üretmekle bağdaşmadığına işaret eden yeterince söz söylenmiş bulunuyor.

Aynı şey başka alanlarda da geçerlidir. Hepimiz biliriz ki Galileo ve Darwin kötü kişilerdi. Ölümünden yüz yıl sonrasına kadar Spinoza'nın çok günahkâr bir adam olduğu düşünülüyordu. Descartes kovuşturmaya uğrayacağı korkusuyla yurt dışına kaçmıştı. Hemen bütün Rönesans sanatçıları kötü insanlardı. Daha hafif konulara gelince, önlenebilir ölümlere karşı çıkanlar mutlaka kötü kişilerdi. Ben Londra'nın bir bölümü çok zengin, bir bölümü de çok yoksul olan bir bölgesinde oturdum. Burada bebek ölümü oranları anormal derecede yüksektir ve zenginler rüşvet veya yıldırma yoluyla yerel yönetimi ellerinde tutarlar. Zenginler güçlerini kamu sağlığı ve bebeklere yardım giderlerini azaltmak; düşük ücretle yarı-zamanlı çalışacak sağlık görevlisi tutmak için kullanırlar. Zenginlerin sofralarının zenginliğini yoksulların çocuklarının yaşamından daha önemli saymayan hiç kimse o yöredeki önemli kişilerin saygısını kazanamaz.

Dünyanın bildiğim her yerinde aynı şey geçerlidir. Bunlara bakarak, iyi bir insanı oluşturan nitelikleri basite indirgeyebiliriz: İyi insan, düşünceleri ve eylemleri iktidar sahiplerine hoş gelen kişidir.

3

Geçmişte kötü oldukları halde maalesef yüceliğe erişmiş olan insanlar üzerinde durmamız hayli üzücü oldu. Şimdi de, daha iç açıcı bir konu olan erdemli insanlara geçelim.

3. George tipik bir erdemli kişiydi. Pitt (1759-1806): 1783-1801 ve 1804-1806 yıllarında başbakanlık yapan İngiliz devlet adamı) ondan katoliklere özgürlük vermesini istediğinde -o dönemde katoliklerin oy hakları yoktu- taç giyme töreninde yaptığı yemine ters düşeceği düşüncesiyle bunu reddetti. Onlara özgürlük vermenin iyi bir şey olduğu gerekçesine uyarak yanılgıya düşmekten haklı olarak kaçındı. Ona göre sorun yararlı olup olmamak değil, soyut olarak "doğru" olup olmamaktı. Amerika'nın bağımsızlık istemine yol açan siyasette onun politikaya müdahalesinin payı büyüktür; ancak müdahalesi her zaman en yüce amaçlardan kaynaklanmıştır. Aynı şey, çok dindar olan ve düşüşüne kadar Tanrı'nın kendi tarafında olduğuna içtenlikle inanmış ve -bildiğim kadarıyla- kişisel kötülüklerden tamamen arınmış bir kişi olan sabık Kaiser için de söylenebilir. Ama yine de, insanların acı çekmesine ondan daha çok yol açmış olan başka bir günümüz insanı bulmak kolay değildir.

İyi insanlar politikacılara bazı yararlar sağlarlar. Bu yararların başında da, başkalarının kuşku uyandırmadan işlerini yürütmelerine olanak veren bir duman perdesi oluşturmaları gelir. İyi insan arkadaşlarının karanlık işler yapabileceğini aklına getirmez; bu onun iyi yönüdür. Halk da bir insanın, iyiliğini kötüleri gizlemek -için kullanabileceğini hiç düşünmez; bu da onun yararlı yönüdür. Kamu gelirlerinin, onları hakeden zenginlerin eline geçmesine itiraz eden

dar kafalı halkın söz konusu olduğu her durumda bu iki özelliğin iyi insanı son derece çekici kılacağı ortadadır. Bana söylendiğine göre -ama ben kesinlikle katılmıyorum- iyi insan olan ve bu amaca göre hareket eden bir Amerika Cumhurbaşkanı varmış. İngiltere'de de Whittaker Wright ününün doruğunda olduğu sıralarda, çevresini, erdemleri onun aritmetiğini anlamalarını ve anlamadıklarını farketmelerini önleyen kusursuz soylular doldurmuştu.

İyi insanın işe yaradığı bir başka alan da istenmeyen kişileri skandallarla politikadan uzak tutabilmeleridir. Yüz kişiden doksan dokuzu ahlak kurallarını ihlal eder; ancak bu gerçek, genellikle gün ışığına çıkmaz. Doksan dokuzuncu kişinin yaptığı ortaya çıktığında, yüz kişi içinde gerçekten masum olan bir kişi yürekten duyduğu nefreti dile getirir; öbür doksan sekizi de, kendilerinden de kuşkulanılabilir korkusuyla, onun peşinden giderler. Bu nedenle, hoşa gitmeyen görüşleri olan bir kimse politikaya atılıyorsa, toplumun geleneksel kurumlarını korumayı amaç edinmiş olan kişilerin, açığa vurulduğunda yeni politikacının kariyerini sona erdirecek birşeyler bulana kadar o kimsenin özel yaşamını geriye doğru adım adım kurcalamaları yeterlidir. O zaman üç seçenekleri olacaktır: gerçekleri açıklayarak onun bir utanç bulutu içinde gözlerden uzaklaşmasını sağlamak; veya açıklama tehditleriyle onu politikadan çekilmeye zorlamak; ya da şantaj yoluyla kendilerine iyi bir gelir sağlamak. Bu seçeneklerden ilk ikisi halkı korur; üçüncüsü de halkı koruyanları korur. Bu nedenle her üçü de övülmeye değer; her üçünü de olanaklı kılan iyi insanların varlığıdır.

Şimdi de örneğin zührevi hastalık konusunu ele alalım. Bunun önceden alınacak uygun önlemlerle hemen hemen tamamen önlenebileceği bilinmektedir. Ancak iyi insanların çabalarıyla bu bilgi mümkün olduğunca dar bir alana yayılır ve uygulanmasında her türlü engel yaratılır. Sonuçta günah yine "doğal" cezasına çarptırılır ve yine İncil'in emirleri uyarınca çocuklar babalarının günahlarını çekmeyi sürdürürler. Bunun tersi olsaydı durum ne kadar da korkunç olurdu. Çünkü eğer günah cezalandırılmazsa, yaptıkları günah değilmiş gibi davranacak kadar ahlaksız kişiler ortaya çıkabilirdi; ve eğer ceza masumları da kapsamazsa o denli korkutucu olmazdı. Bu nedenle, bilim adamlarının edindikleri derme çatma bilgilere rağmen, Doğa'nın bizler daha cehalet çağındayken koyduğu katı ceza yasalarının bugün bile işlemesini sağlayan bu iyi adamlara ne kadar minnettar olsak azdır.

Acılara neden olsun veya olmasın, kötü bir eyle"min kötü olduğunu, doğru düşünen herkes bilir. Ancak herkesin salt ahlak kurallarına uygun hareket etmesi olanaklı olmadığına göre, erdemin güvence altına alınması açısından, günahı acının izlemesi çok arzulanan birşeydir. İnsanların günahlara bilim öncesi çağlarda verilen cezalardan kaçınma yollarını öğrenmeleri engellenmelidir. Hayırsever insanlar bizleri bu tehlikeli bilgilerden korumamış olsalar da fiziksel ve zihinsel sağlığın korunması konusunda ne çok bilgi sahibi olabileceğimizi düşünmek beni dehşete düşürüyor. İyi insanlar bir de kendilerini katlettirerek yararlı olabilirler. Almanya Çin'in Shantung eyaletini iki misyonerin orada öldürülmesi sayesinde ele geçirmiştir. Saraybosna'da öldürülen Arşidük sanırım iyi bir insandı; ona ne kadar minnettar olsak azdır! Eğer o şekilde ölmeseydi savaş çıkmayabilirdi; dünya demokrasi için güvenli bir hale gelemezdi; militarizm yıkılmazdı; şimdi de İspanya, İtalya, Macaristan, Bulgaristan ve Rusya'daki askeri despotizmin keyfini çıkarıyor olmazdık.

Şaka bir tarafa, kamuoyunca genellikle kabul gören "iyilik" ölçütleri dünyayı daha mutlu kılmak için düşünülmüş şeyler değildir. Bunun çeşitli nedenleri vardır; başlıcası da gelenektir.

Ondan sonra en güçlü neden olarak egemen sınıfların sahip olduğu, haksız güçler gelir. İlkel ahlak kuralları tabu kavramından çıkmışa benziyor; bunlar başlangıçta tamamen boş-inan durumdaydılar ve tamamen zararsız olan bazı eylemler -örneğin kabile reisinin tabağından yemek yemek- bilinmez yollarla felakete yol açtıkları düşüncesiyle yasaklanmıştı. Yasaklar bu şekilde başladı ve başlangıçta varsayılan nedenler unutulduktan sonra da insanların duyguları üzerinde etkisini sürdürdü. Günümüzde geçerli olan ahlak kurallarının büyük bir bölümü hala bu türdendir: bazı davranış biçimleri, etkilerinin kötü olup olmadıklarına bakılmaksızın, dehşet hissi uyandırırlar. Birçok olayda, dehşet uyandıran bu davranış gerçekten de zararlıdır; öyle olmasaydı ahlak ölçütlerimizi düzeltme gereksinimi daha yaygın kabul görürdü.

Örneğin, uygar bir toplumda cinayetin hoşgörüyle karşılanmayacağı ortadadır; ancak cinayetin yasaklanmasının kökeninde yatan şey, tümüyle boş-inandır. Öldürülen kişinin kanının -veya daha sonra hayaletinin- öç almak isteyeceği ve yalnız suçluyu değil, ona yakınlık gösteren herkesi cezalandıracağı düşünülüyordu. Cinayetin yasaklanmasının boş-inan niteliği şundan da anlaşılıyor ki, belli dini ayinlerle kan suçundan temizlenmek olanaklıydı; başlangıçta bu ayinlerin amacı ise, hayaletin kendisini tanımaması için suçlunun kılık değiştirmesini sağlamaktı. En azından Sir J. G. Frazex'in teorisi böyledir. Pişmanlığın, suçu "arındırmasından" söz ederken yaptığımız mecaz çok eski zamanlarda kan lekelerini temizlemek için yıkama yapılmasından kaynaklanmaktadır. "Suç" ve "günah" gibi kavramların çok eski çağlardaki bu uygulama ile ilişkili duygusal bir kökeni vardır.

Rasyonel bir ahlak kuralı cinayet konusunda bile olaya değişik bir açıdan bakacak; hastalık için olduğu gibi, suç, ceza ve kefaret yerine önleme ve iyileştirme ile ilgilenecektir. Günümüzde ahlak ilkeleri boş-inan ve rasyonalizmin garip bir karışımıdır. Cinayet çok eski bir suçtur; ona uzun yıllar ötesine uzanan nefret ve korkunun oluşturduğu bir sis perdesi arkasından bakarız. **Sahtekarlık modern bir suçtur; onu rasyonel bakış açısıyla ele alırız. Sahtekarları cezalandırırız; ama onları, canilere yaptığımız gibi, tuhaf yaratıklar olarak dışlamayız. Teoride nasıl düşünürsek düşünelim, toplumsal yaşamda erdemi, birşeyi yapmak olarak değil, yapmamak olarak algılarız. "Günah" olarak adlandırılan şeylerden kaçınan bir kimse, başkalarının yararına hiçbir şey yapmasa da, iyi insandır.** İncil'de telkin edilen tutum kuşkusuz bu değildir: "Komşunu kendini sevdiğin gibi sev" olumlu bir yönergedir. Ancak bütün Hristiyan toplumlarda bu emre uyan kişi kovuşturulur; en azından yoksulluk, genellikle hapis ve bazen de ölümle cezalandırılır. Dünya haksızlıklarla doludur. Ödülleri ve cezaları verecek konumda olanlar da bu haksızlıklardan yarar sağlayanlardır. Ödüller eşitsizlik için çok ustaca gerekçeler bulanlara, cezalar ise ona çare arayanlara verilir. Komşusunu içtenlikle seven bir kimsenin halkın yergisinden uzun süre kaçınabileceği bir ülke bilmiyorum. Fransa da savaştan hemen önce Fransa'nın en iyi yurttaşı olan Jean Jaures öldürülmüş, katil ise, bir kamu hizmeti yaptığı gerekçesiyle, beraat etmişti. Bu çok çarpıcı bir örnektir; ancak bu tür şeyler dünyanın her yerinde olagelmektedir.

Geleneksel ahlakı savunanlar onun kusursuz, olmadığını bazen kabul ederler; ancak herhangi bir eleştirinin ahlakı toptan çökerteceğini ileri sürerler. Eleştiri olumlu ve yapıcıysa bu çöküntü gerçekleşmez; ancak, bir anlık bir zevkin ötesinde birşey için yapılmamış olması

koşuluyla. Bentham'a dönersek, o ahlak kurallarına temel olarak "en çok insanın en fazla mutluluğu"nu savundu. Bu ilke doğrultusunda davranan bir kimsenin, yalnız geleneksel kurallara uyan bir kişiye göre çok daha çetin bir yaşamı olacaktır.

Kendisini ezilmişlerin savunucusu yapacak ve böylece güçlülerin düşmanlığına hedef olacaktır. Gücü elinde tutanların saklamak istediği gerçekleri açıklayacak; şefkate gereksinimi olanları ondan mahrum etmek için uydurulmuş yalanları reddedecektir. Böyle bir davranış gerçek ahlakın çöküşüne yol açmaz. Resmi ahlak her zaman olumsuz ve baskıcı olmuştur; "yapmayacaksın" der ve kuralların yasaklamadığı eylemlerin etkisini araştırmaya gerek görmez. Bütün büyük mistikler ve din öğreticileri böyle bir ahlak anlayışına boşuna karşı gelmişlerdir: müritleri onların en açık beyanlarını bile dikkate almamışlardır. Bu nedenle, onların yöntemlerinin büyük ölçüde bir iyileşmeye yol açması pek olası görünmüyor.

Düşünce ve bilimdeki ilerlemenin bu konuya katkısı, sanırım, daha umut verici olacaktır. İnsanlar yavaş yavaş şunun bilincine varacaklardır ki, durumları haksızlık ve nefret temeline dayalı olan bir dünya, mutluluğu yaratma olasılığı en büyük olan bir dünya olamaz. Son savaş az sayıda kişiye bu dersi öğretmiştir; eğer beraberlikle sonuçlanmasaydı daha fazlasını da öğretebilirdi. **Bizler için gerekli olan, yaşama sevinci, gelişmenin getireceği mutluluk ve olumlu başarılar üzerine kurulmuş bir ahlaktır; yasak ve baskı temeline değil. Bir insan eğer mutluysa, coşkuluysa, cömertse ve başkalarının mutluluğuna seviniyorsa "iyi" insan sayılmalıdır.** Bu durumda, ufak tefek kabahatler pek de önemsenmemelidir. Fakat sömürü ve gaddarlık yoluyla servet kazanan bir kişiye, şimdi "ahlaksız" olarak nitelediğimiz kişiler gibi bakmalıyız; düzenli olarak kiliseye gitse de, kötülükle elde ettiği kazancının bir bölümünü kamu amaçlarına bağışlasa da aynı şekilde değerlendirilmelidir.

Bunu sağlamak için, önemli kişiler arasında hala geçerli olan boş-inan ve baskı karışımı bir "erdem" yerine, ahlak sorunlarına karşı rasyonel bir tutum getirmek yeterlidir. Günümüzde mantıksal düşünce hafife alınmaktadır; ancak ben yine de uslanmaz bir rasyonalist olmakta direniyorum. Mantık belki zayıf bir güç olabilir; ama değişmezdir ve hep aynı yönde işler. Mantıksızlığın kuvvetleri ise boş yere didişerek birbirlerini yok eder. Bu nedenle mantıksızlığın -her taşkınlığı, sonunda mantık yanlılarını güçlendirir ve insanlığın yegane gerçek dostlarının onlar olduğunu tekrar tekrar gösterir.

Sorgulayan Denemeler: Bertrand Russell

KADINLARDAN ŞEYH OLUR MU?

Meselenin iki cephesi vardır. Birisi müspet, diğeri ise menfidir. Günümüzde modernist akımların etkisinde olanlar, kadınların da şeyh olabilirliğini ispat etmeye çalışırken, gelenekçiler ise olumsuz kısmında yer almayı uygun görmektedirler. Meselenin hakikate bakan cihetine ve umumun görüşüne göre, batı memleketlere yaklaşıldıkça, kadın karakterinin baskınlığı göze çarparken, doğuya doğru meyledildikçe erkek karakteri galip olmaktadır. Bu nedenle, bir meselenin içinde iki doğruluğu varsayılan bir sonuç çıkabiliyorsa, merkezinde yanlışlığın da bulunacağı bir hareket noktası var demektir.

Kulluk teklifi dünyada kadın ve erkeğe şamil olarak gelmiştir. Ancak Allah Teâlâ bir meselede bazen açık yerler bırakıyorsa, bu benî âdemin karakter yapısındaki kuvvet ve zafiyetlerin, sorumluluk tabanında ağır cezadan müstağni olunması için müphem bırakılmıştır. Zamanımızın karakter yapısı trans-kimliklere yönelmede ve barındırmada üstün kabiliyetler izhar etmesinden mütevelli, kadın ve erkekte kâmil olma vasfının aranmasından çok, tepkisel/art alandaki zarar ve faydaya bakış önemli olmaktadır. Zamanımız insanının ekmel olmasının çok bir değer ifade etmediği günleri yaşadığımızı düşünülünce, kadının şeyhliğinde birçok sorunları kendiliğinden getirdiğini görmemek elde değildir. Mürebbiyelikte korunma/koruma açısında kadının erkek gibi olmadığını kabullenmek gerekir. Belki bilgi seviyesi artmış toplumda kadının şeyhliği, kolaylıklar silsilesine haiz olabilirken, cehaletin arttığı mahallerde kat kat zorluklar barındırır. Erkeğin yaratılışındaki kaba kuvveti ve hayatın barındırabileceği vahşete dayanıklılık melekesi terbiye edicilik hususunda daha kavi kılar. Yani kadın için inceliğin önceliği bulunurken erkekte kabalığın vukuu evveliyesi vardır.

Kadın sırlara erkekten daha çok vakıf olurlar. Fakat erkek zahirde etken durumda olması ile kadını fıtrat gereği arka plana isteyerek/istemeyerek kolayca itebilir. Hz Meryem aleyhisselam'ın hayatı incelendiğinde, Hz. İsa aleyhisselâmın tebliğ döneminde yaşadığı çilekeş hayatında pek yanında görülmez. Aslında Yahudi toplumunun azgın duruşuna karşı oğlu İsa'ya çok bir yardımı olamamıştır. Hakezâ Hz. Hatice aleyhisselamın, Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellemin çileli günlerinin en dehşetli ve faal olduğu dönemde ahiret yurduna göçmüş bulunmaktaydı. Bu zaman Taif dönüşüne rastlar. Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellemin Mekke'ye dönüşünde, Faran dağlarından bakarken, gözlerinden ta kalbe inen hüznünde, ancak bir erkeğin sağlam durabileceği zamanlar düşünüldüğünde, gönül darlanmasının şiddetli ızdırabını ancak bir erkek atlatabilirdi… Allah Teâlâ'nın yardımını öylesine bir bekleyişle ki, bu büyük sarsıntıyı atlatmasının kolay olmadığını hissedebiliyoruz. Bir Mut'im b. Adiy isimli vefakâr bir müşriğin himayesi ile Mekke'ye duhul edebildi. Efendimiz sallallâhü aleyhi ve sellemin, mağlubluk hissini derinden hissederken, çektiği acıya dayanacak gücü ve çareyi tek başına bulmaktan başka bir yolu da kalmamıştı. "Hani" lerin cevabını çok zor duymuştu.

Kadınların erkeklerde zor görülen bir kabiliyeti de, sır makamları daha çabuk keşfedebilmeleridir. Ancak bu sırların zahirde ifşa olması, kadının sıkıntıya düşmesine neden olduğu için, ekseri velâyet sahipleri, zuhuratın yönünü ve temsilcisini erkeğe şamil kılmayı yerinde gördüler. Büyüklerin, kadının sır yolunda tasarruf etmesine müsaade buyurması ekseridir. Ancak, zahirde bu durumu yok gibi kabul etmeyi, kabule şayan bilirler. Bu nedenle tasavvufi yolda, meşhur olan kadın sayısı ile erkek sayısının kıyası edilmesi mümkün değildir. Öyle ise zamanımızın ihtiyaçları/fitneleri/zorlukları eskiye göre kıyaslandığında görüleceği üzere, hükmü ekseriyetle erkeğe vermek daha uygundur. Bir meselenin yokluğu/ varlığını kıyas ederken çıkan sonucu çoğunluğun tarafına vermek, doğru yerde durmak ile eşdeğerdir *

*Kuşeyrî'nin Risâle'sinde kadın sûfîlerden hiç söz edilmezken, Ebû Nuaym'ın Hilye'tül-Evliyâ'sı, İbnü'l-Cevzî'nin Sıfâtü's-Safve'si, eş-Şârânî'nin Tabakâtü'l-Kübrâ'sı, Molla Câmî'nin Nefahâtü'l-Üns'ü kadın sûfîlerden bahseden kitaplardandır ki bunlarda da toplam 34 kadından bahsedilmiştir

Şimdi soru: Kadından şeyh olur mu?

Olur. Ancak tercih edilen kavil, "olamaz" hükmü kabul edilmiştir.

Umum tarîkatlar, genelde, kadının **"erebileceğini ama erdiremeyeceğini"** savunmuşlardır. Beşerin tabiatı üzerinden konuya tekrar dönecek olursak, seyr-i sülûk yolunda bazen müridin sevgi çoşkunluğunda/cezbesinde mürşidine meyli zuhur ettiğinde ona dokunmak istemesi halinde (bilenler için) "gülzâr ritüeli"ne müptela olanları hatırlayınca, aşkın fiiliyata dönüşme ihtimalinden hareketle mürşidin eline/ ayağına meyleder; öpmek ister. Bu hareretin sükûnu konusunda savunmasız/kontrolü mümkün olmayan haller zuhur eder. Bu meyanda şeyhin, kadın olduğunu düşündüğümüzde zuhur eden cezbe ile temas iştihası, arzusu harama yönelik şüpheli işlerin kıyısında olduğunu düşündüğümüzde manevi feyzin ıskatına sebep olacağıdır. En basitinden şarkıcıların sahnelerinde yaşanan görüntüleri hatırladığımızda ne denildiğini anlayabiliriz.

Ferdi Tayfur, 50 bin kişiyi coşturdu

Hayranlar ayak öptü

GÜLHANE Parkı yine arabesk nağmelerle inledi. ''Kral geliyor'' diye anons edildikten sonra sahneye çıkan arabesk şarkıcısı Ferdi Tayfur, yaklaşık 50 bin izleyicinin karşısında, iki saat boyunca eski ve yeni şarkılarını söyledi. ''Âlem buysa kral sensin'', ''Ne Müslüm ne Orhan, en büyük sensin'' gibi pankartlar açan hayranlarına, ''duvarların yıkıldığından'' söz eden Tayfur, yaptığı uzun konuşmada, TRT'nin ve İspanyol şarkıcı Julio Iglesias'ın kulaklarını çınlatmayı da ihmal etmedi. ''Doğu Bloku bir gecede yıkıldı, ama benimle TRT'nin arasındaki duvar çatlamadı bile'' diyen Tayfur, çılgınca tezahürat arasında konuşmasını şöyle sürdürdü: ''Julio Iglesias çıkıyor, on bin kişiye şarkı söylüyor, TRT kameraları peşinde. Ferdi çıkıyor, 100 bin kişiye söylüyor, bir tek kamera yok''. Ferdi Tayfur şarkısını söylerken sahne birkaç kez hayranları tarafından işgal edildi. Sahneyi çepeçevre kuşatan polislerin oluşturduğu engeli süratle aşan hayranları, şar-

ayrıca, Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimizin kendine bey'at aldığı zamanlarda nikâh düşen kadınlara elini öptürdüğüne dair hiç bir rivayet yoktur.

Temasın şehvetin başlangıcında bulunan doğurgan sebeplerden biri olduğunu bilmeyen yok gibidir. Çünkü seyelanın dehşetli arzusu, şehvet ateşini parlatmaya sebep olup, maddî ve manevi duygu kaosuna sürüklemektedir. Bütün eğitim sistemlerinin temelinde meşru olan temas faktörünün bir bağ olduğunu düşündüğümüzde kadın şeyhin bu hale tahammülü ve korunması çok zor olacağı veya mümkün olmadığı gibi günahın hallerinede müncer olduğunu düşünebiliriz/görebiliriz.

Molla Câmî kadın sûfîleri tebcil [yüceltmek] sadedinde şu ibareyi nakletmektedir:

"Dediğim gibi olursa (eğer) kadınlar,
Ricâl üstüne fazlında ne şüphe var?
Müzekkerlik, değildir ay için iftihar
Müenneslikten dolayı güneşe de gelmez âr."

"Erkeklerin kadınlara üstünlüğü olsaydı, şemse (güneşe) müennes, kamere (aya) müzekker demek ayıp olurdu. Müzekkerlikte erkeklerde bir üstünlük değildir." Bkz. Molla Abdurrahman Câmî, Nefahâtü'l-üns -Evliya Menkıbeleri-, ter. ve şerh. Lâmiî Çelebi, haz. Süleyman Uludağ ve Mustafa Kara, Marifet Yayınları, II. Baskı, İstanbul 1998, s. 844.

Güneşin yakınlığına ne derler, o da ayrı bir mevzuyu irdeler.

Manevî terbiye sisteminde kadın elindeki usulün rikkati, erkeğin bünyesinde sertleşme olarak karşılık gösterir. Bu nedenle kadının kümmeli vechesi cemâle dönük olurken, erkeğin ise cemâl ve celale haiz oluşu, talebesindeki kemâlatının yüksek olmasını icap ettirir.

Sonuç çoğunluğa göre olmalıdır. Kadından şeyh olmaz denilmez. Ancak günümüzde bırakın erkek şeyhlerin birçoğunu, kadın şeyhlerin hiçbirisinden kemalat yolu ikmal edilemez. Hz. Niyazi Mısrî buyurdular ki; Mürşid-i kâmilleri, müridlerinde manevi ihtiyaçları giderdiği gibi maddi sorunlarında gidermede sorumlu tutar. Bu durumların kadınlar için kolay olamayacağı kesindir.

Sırf entelektüel yapay görünümlerle yolun bozulmasına izin verenler için söylenecek düşünce bu konuda İslâm'ın hassasiyetini yıpratmamalarının gerektiğidir. Bazı tariklerde ahiret kardeşliği sistemi (Türkî tariklerde) vardır. Ulaştığımız bir bilgiye göre bu hususun inceliğinde ortalama bin kişiden sadece iki kişi dışında hepsinin fevt ettiği (zina) bildirilmiştir. Bu şu demek oluyor ki, kadın şeyhe bağlanmak zaman ve gayret kaybına neden olmaktadır. Kadın şeyh ve müridlerini hor görmek düşüncemiz olmasa da, zayiat ve telefata sebep olduklarından, kerahatla iştigal ettiklerini belirtmemiz gerekir. İslâm'da fevt etmek ve zayi etmek haramdır.

Günümüzde gerçekten Hakk katından şeyhlik icazeti almış veya mürşid-i kâmil olmuş bir kadın sufinin "görevim var" diye kendini faş etmesi nedeniyle, Allah Teâlâ iki cihanda yüz karalığının ve mahcupluğunun kendine nasip olarak haşr edeceğini söyleyebiliriz. Ancak sırrını tutan/mahfi mertebelerde duran veliye hanımlarımıza saygı duyup dualarını beklediğimizi de söylemek bizlere bir vazifedir. Bunun dışında vazifeliyim davasını güdenlerden hazer ederiz. Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellemin sünnetini tağyir edenler kıyamet günü fahişler ile haşr olunacağı; iki cihanda yüz karalığı ve mahcupluğun şerrinden, Allah Teâlâ'ya sığınırız.

İhramcızâde İsmail Hakkı

THE SACRAMENT (2013) Ayin

Yönetmen: Ti West

Senaryo: Ti West

Ülke: ABD

Tür: Korku, Gerilim

Vizyon Tarihi: 11 Temmuz 2014 (Türkiye)

Süre: 95 dakika

Dil: İngilizce

Müzik: Tyler Bates

Çekim Yeri: Savannah, Georgia, USA

Film-Özet

İki muhabir arkadaş (Sam ve Jake) belgesel yapımcılığıyla uğraşmaktadır. Genellikle enteresan hikâyeler bularak TV için mini diziler hazırlayan kahramanlarımız bir nevi reality tv formatında çalışmaktadır. Günün birinde ekip arkadaşlarından Patrick'in yıllar sonra kız kardeşinden bir mektup aracılığıyla haber alması ve mektupta Caroline'in onu daveti etmesini fırsata dönüştürmek isteyen Sam, yapacakları yolculuğu belgeselleştirmeyi düşünür.

Zira Caroline uyuşturucu tedavisi gördükten sonra Mississippi yakınlarında mütevazi bir yaşam süren gizemli bir cemaate katılmıştır. Cemaatle ilgili daha fazla bilgi edinmek ve olan biteni kayıt altına almak isteyen kahramanlarımız eğlenceli olacağını düşündükleri bir serüvene sürüklenirler. Davet edildikleri yerle ilgili sadece uçaktan nerede ineceklerini öğrenen Sam ve arkadaşları, seyahatin geri kalan kısmında helikopterle yönlendirilirler. Sonrasında kısa süreli bir kamyonet yolculuğuyla en nihayetinde Caroline'in üyesi olduğu cemaatin topraklarına ulaşan belgesel ekibimiz, etraftaki silahlı güvenlikler sebebiyle epey huzursuz olurlar. Çok geçmeden Caroline'in karşılamaya gelmesiyle **"Eden Parish"** den içeri girmeyi başaran gençler, burada çoğunluğu yaşlılardan ve geçmişte suça bulaşmış gençlerden oluşan yaklaşık iki yüz kişilik bir kabileyle karşılaşır. Caroline rehberliğinde minik kasabayı gezen Sam ve arkadaşları, Caroline'in bahsettiği gibi insanların huzurlu bir şekilde gönüllerince yaşadıklarını gözlemlerler. Günlük yaşamlarından teknolojiyi tamamen çıkaran ve sadece temel gereksinimlerini karşılayabilecekleri kadarıyla geçinen bu insanların nasıl bu kadar mutlu olabildiklerini merak ettiklerinde ise artık pederle tanışmanın vakti gelmiştir. Peder burayı yoktan var ederek dış dünyada her türlü acıyı yaşamış; dışlanmış, hor görülmüş insanları toplayarak huzurlu bir yaşam sürdürebilmelerine olanak sağlamıştır. Caroline'in hatrı sayesinde pederle röportaj yapma iznini kapan Sam ise onunla tanıştıktan sonra kişiliğine ve ikna yeteneğine hayran olmaya başlar. Öte yandan güneş batıp hava karardıkça Eden Parish'de hiçbir şeyin göründüğü gibi olmadığı ortaya çıkar...

KURTARICI BEKLENTİSİ

Mesiyanik teşebbüs; Mesih, Mehdi veya başka bir isimle ifadesini bulan bir kurtarıcı fikriyle hareket eden ve insanları mevcut kötü durumdan kurtaracak bir Mehdi inancına sahip olan mesihçi veya mehdici girişim demektir. Mesiyanik girişimin temel inancı mesiyanizmdir. Mesiyanizm, mesihçilik veya mehdicilik anlamındadır. Mehdicilik, ilahî bir kurtarıcının bir Mehdi'nin, bir Mesih'in insanları kurtaracağı inancıdır. Birçok dinin sosyolojisinde ve teolojisinde bu inancın varlığı bilinmektedir.

Bir mesiyanik hareketin mensupları, içinde bulundukları şartlarda bir kurtarıcıya ihtiyaç olduğuna, o kurtarıcının yolundan gidilmesi gerektiğine, kurtarıcının herhangi bir zamanda geleceğine, hatta belki kendi liderlerinin kurtarıcı olabileceğine/olduğuna ve o kurtarıcıya tâbi olanların kurtuluşa erebileceklerine inanırlar. Mehdi inancıyla yola çıkan insanların meydana getirdiği bir dinsel hareket, hoşnut olmadığı mevcut durumdan kurtulmak için çeşitli yol ve yöntemler izler, stratejiler geliştirir. Mevcut durumu değiştirmek ve kendi istedikleri bir durumu meydana getirmek için geliştirdikleri stratejileri izlerler. Kimi Mehdici hareketler, değişim stratejilerini sertlik üzerine kurarken, kimileri yumuşaklık üzerine kurarlar. Fakat son tahlilde Mehdici hareketler, insanlığı kurtarma hedeflerine erişmek için var güçleriyle çalışır ve mücadele ederler.

FİLMDEN

Merhaba. Tanıştığımıza memnun oldum.

Evet.

Peki, tamam.

Evet, umarım şimdiye kadar geçirdiğiniz zamandan hoşnut kalmışsınızdır. Modern hayatın konforundan vazgeçip, insanlığımızı geliştirmeye çalışıyoruz. Doğru değil mi?

Bizim için de çok hayret vericiydi. Konuştuğumuz her kişi, bize, istedikleri her şeyin, böyle bir hayatın içinde olduğunu ve bütün bunları da size borçlu olduklarını söylediler. Yo, Ben bu iltifatları hak etmiyorum. Biz bunu, hep birlikte başardık. Bu yeri sıfırdan inşa ettik. Bu bizim cemaatimiz ve ziyaretçilerimiz olarak sizler de, burada pay sahibisiniz. Biz, böyle inanıyoruz.

Bu konu hakkında biraz daha konuşmak isterim ama, ondan önce, şu ana soruları aradan çıkarsak, iyi olur diye düşünüyorum. Caroline, az evvel biraz rahatsız olduğunuzdan bahsetmişti, bu nedenle, sizi fazla sıkmak istemiyorum.

Oh, evet. Ama, şimdi iyiyim. Güzel.

Peki, ilk soru. Gerçek adınızı öğrenebilir miyim? Burada herkes size "Peder" diye hitap ediyor ve ben bunun nasıl başladığını merak ediyorum. Bu, takma bir isim. Ne zaman başladı bilmiyorum ama, epey bir zaman oldu. Bazı insanlar, kendilerine yardım eli uzatanları bir baba figürü olarak görürler. Evet, geldiği yerin burası olduğu aşikâr. Gerçek adıma gelince, **Charles Anderson Reed.**

Bu harika bir isim. Nerelisiniz ve tüm bunlar nerede ve nasıl başladı?

Bizi biraz gezdirin. Ben her yerdenim, dostum. Her büyük şehri ve her küçük köyü ziyaret ettim. Ve neler gördüm, biliyor musunuz? Sefalet, şiddet, açgözlülük ve ırkçılık. Kanserli bir toplumun temel taşları. Ben de bir değişiklik yapmaya karar verdim. Bütün bu insanları görüyor musunuz? Hepsi buraya koşup geldiler, çünkü hiç bir şeyleri yoktu. Doğuştan sefildiler. Onlara hiç bir fırsat verilmemişti. Biliyorum, çünkü ben de öyleydim. Toplum, yıllar önce bu insanlara sırt çevirmişti, ama, ben asla çevirmiyeceğim. Ben fakir biri olarak büyüdüm. Bunun acısını bilirim. Ümidini kaybetmenin ne demek olduğunu çok iyi bilirim. Bu dediklerimin hiç biri, burada yok. Madem ki buraya geldiniz, öyleyse ben de size yaşayacak bir yer vereceğim. Size iş vereceğim, yiyecek vereceğim ve sıcak bir yatak vereceğim. Neye ihtiyacınız varsa. Doğru! Ve hayatımızı yaşayacağız, dostum. Gerçek yaşam.

Burada müthiş bir beraberlik duygusu var, ama, gerçekten de böyle münzevî bir hayata gerek var mı?

Öyle olmamasını ummuştum ama, görüyorum ki şimdilik gerekli görünüyor. Bakın, biz bu cemaatimizi yıllar öncesi kurduk. Her yeri dolaştık ve gittiğimiz her yere güzel sözler vaz ettik. Durduğumuz her yerde Tanrı'nın bir, ya da iki çocuğu bize katıldı. İşin en zor kısmı ise neydi, biliyor musunuz? İnsanları bir arada tutmak büyük çaba gerektirir. America artık köşelerinden çatırdıyor yönetim biçiminden tutun da, kaybettiği değerlere kadar. Hükümetiniz sallanıyor, dostum. Şimdi, siz bana komünist, ya da sosyalist, ya da her ne ise, demeden önce bu insanlara yardım elini uzatan kişiye nasıl hitap edeceğinize siz karar verin, ama, size şunu hatırlatmama izin verin. Bizim burada başardığımız şeyi yapmaya kalkışan bütün büyük liderler ya alaşağı edildiler, ya da öldürüldüler. Bu doğru. Malcolm X. Martin Luther King. Aman, Tanrım. J.F.Kennedy. Robert Kennedy. İnandığım şey uğruna ölmeye ben de razıyım, ama, kavgadan uzak durup, birlikte olduğun insanlarla yeni bir şey yaratman bence çok daha doğru. Şiddetin olmadığı bir yer. "Romalılara, on ikinci bölüm, ikinci ayet" **"Bu âlemin kalıplarına kendinizi uydurmaktan vazgeçin, ama, aklınızı yeniliyerek kendinizi geliştirin. "** Böylelikle, Tanrı'nın bütün inayeti üzerinizde olur. Tanrı'nın, iyi, güzel ve mükemmel inayeti. İşte bizim de burada yaptığımız bundan ibaret. Yaşama sebebimizi barış

içersinde sürdürüyoruz. Bunu mutlaka takdir etmeniz gerekir. Gerçekten de. Barış demişken, buraya geldiğimizde, kapıda bizi bir kaç silahlı adam karşıladı.

Madem ki burası son derece barışsever bir topluluk, ki öyle görünüyor, bu silahlar niye?

Haricî dünya hakkında birtakım paranoyalarınız mı var? Bugün, bir kadın bize "haricîler" diye hitap etti. Oh. Gördünüz mü, işte medyayı bu yüzden hiç sevmiyorum. Konuşmaya başlayalı henüz daha beş dakika oldu, siz hemen, "olumsuz bir şey bulabilir miyim" i araştırmaya başladınız. Seni suçlamıyorum, Sam. Bu senin hatan değil. Öyle yaptığının farkında bile değilsin. Çünkü, bu şekilde şartlanmışsınız. Şiddet dolu, hasta bir toplumun içinden çıkıp, geliyorsunuz, ondan sonra da, cemaatimizin görülecek bunca güzelliği varken, tüm dikkatinizi, sınırlarımızı korumak için kullandığımız silahlara çevirmenin, normal olduğunu zannediyorsunuz.

Öyle demiyordum...

Burada yaptıklarımız çok radikal şeyler, Sam, bu konuda hiç şüphe yok. Üstelik bir o kadar da karmaşık, o nedenle, açıklamama müsaade et. Yanlış anlamanıza müsamaha edebilirim. Hepimiz ederiz. Çünkü, bir zamanlar, bizler de tıpkı sizin gibi düşünürdük. Sana şöyle söyleyeyim, uzun zamandır beni ve bu cemaati gözlemleyen hükümet yetkilileri var, bunu bilmeyen de yok. Ben de bunu saklamıyorum. Ama, ben bu insanlara bir söz verdim, onlara daha güzel bir yaşam vaad ettim ve buna, güvenlikleri de dahil. Burası bizim yuvamız ve onu korumamız gerekiyor.

Bu oldukça makul.

Evet, gördünüz mü? Anlayacağını biliyordum. New York denen arı kovanında yaşamak, seni hayatından bezdirmiş. Güzeel. Peki... Tüm bunları yaratabilmek, mutlaka, belli bir miktar paraya mal olmuştur. Bütün bu insanların, sahip oldukları tüm birikimlerini hibe etmelerinin sonucu mu bu?

Oh, Sam. Bunu, bu şekilde tanımlamandan nefret ediyorum.

Para, senin için bu demek mi?

Bir yaşam mı?

Biz kapitalizme ya da materyalizme tapmayız. Biz buraya, bu topraklar üzerinde yaşamaya geldik. Amerika'nın kuruluş nedeni de bu, ama, artık buna müsaade etmiyorlar Doğru, eğer verginizi ödemezseniz, hapse gidersiniz. Aynen öyle. Dediğin çok doğru. Peki, Sam, şimdi de ben sana bir soru sorayım. Etrafına şöyle bir bak. Şu insanlara iyice bir bak. İçlerinde hiç, hapise gitmesi gereken biri gibi görünen var mı?

Hayır, yok, gerçekten de. Doğru. Parmağında bir alyans olduğunu görüyorum. Sen evlisin, değil mi? Evet. Oh, bu çok güzel. Karını seviyor musun? Pardon? Basit bir soru sordum. Karını seviyor musun? Evet, elbette. Onun için her şeyi yaparsın. Peki ya, yakında doğacak olan çocuğun, onu da seviyor musun? Oh, sorun ne? Soruma hazırlıksız yakalanmış gibi görünüyorsun. Eğer ayakkabı başkasının ayağındaysa, farklı görünüyor, bu çok ilginç değil mi? Üstelik, karını ve doğacak çocuğunu nereden bildiğimi merak ediyorsun?

Sakin ol, Sam. Ben bir konuya işaret etmeye çalışıyorum. Ben buradaki insanları, tıpkı senin karını ve doğmamış çocuğunu sevdiğin kadar seviyorum. Bütün bu insanlar, benim ailem,

benim çocuklarım. Okurların için bunları yazdığın zaman, bu noktayı, asla unutmamanı rica ediyorum. Onların üzerinde herhangi bir fırıldak çevirmeye kalkışacaksan, bu insanların hayatlarıyla oynadığını da, sakın unutma. Şu yüzlere bir bak. Şu insanların yüzlerindeki sevince bir bak, ne olur... Bu akşam, burada neler gördüğünü hep hatırla, Sam. Çok büyük bir sorumluluk taşıyorsun. Umarım, bunun farkındasındır. Farkındayım. Biz fırıldak çevirmeyiz. Sürekli, dürüst bir şekilde, öznel olmaya çalışırız. Belli bir gündemimiz de yoktur, anlamlı olan şeyleri kaydedip, belgeselleştirmeye çalışırız.

Evet, doğru. Caroline, bana anlatmıştı. Bu röportaja da, bu nedenle, razı oldum. Nasıldır, bilirsin, medyaya inanmam ben. Sürekli yalan üstüne yalan ve üstüne, yine yalan. Çok satsın da, ne olura olsun. Kendine bir bak, Sam, ve şunu söyleyebilirim ki, sen, farklısın. Umursadığını görüyorum. Umursuyoruz.

Evet, doğru. Evet, başka sorunuz var mı, yoksa, sizin için tertiplediğimiz kutlama eğlencelerine başlayabilir miyiz?

Harika bir müzik gurubumuz var. Onlara bayılacaksınız. Sanırım, başlayabiliriz. Tamam, o zaman.

**

İntihar etme zamanı:

Peder:

Bu cennette acı çekmek yok, kıvranmak yok, üstelik, intihar da değil bu. Hayır, bizler günahkâr değiliz. Sadece imanımızı kanıtlıyoruz. **Canlı bir kurban gibi, bedenlerimizi kutsal bir biçimde gönüllü olarak, Tanrımıza sunalım.** "Romalılara, Bölüm 12 Ayet 1". Geri dönemeyiz, çünkü dönebilecek bir yer yok. Öyleyse, zamanımız doldu. Korkmayın. Sakın korkmayın. Sadece, eşiğin öbür tarafına geçiyorsunuz. Hepsi bu. Tüm dünyaya, bize bırakabilecekleri huzurun ölümde var olduğunu gösterelim. Şimdi, daha güzel bir dünyaya gidiyoruz. öyleyse, hep birlikte gidelim. Tıpkı, küçük bir hap içip, uykuya dalmak gibi. Hepsi bundan ibaret. Provalarda yaptığımız gibi. Şimdi herkes içkisini alsın.

Peder, Yo, hayır, bakın, üzgünüm ama, bu bana hiç de mantıklı gelmiyor. Yani, hepimiz burası için var gücümüzle çalıştık, nasıl oluyor da, bu kadar kolayca teslim oluyoruz?

Oh, evlat, teslim olmuyoruz ki. Siz hiç bir zaman yalan söylemedim ve sizler de, onların buraya geleceklerini biliyorsunuz, Bombaları ve silahlarıyla gelip bizi yerle bir edecekler. Amerika, yeni bir savaşın eşiğinde. Biz bu şekilde ölmeyi hak etmiyoruz, biz huzuru hak ediyoruz. Hepiniz buna inandınız ve işte bu nedenle, buradasınız. Peder. Gitmemiz gerekiyorsa, hep birlikte gidelim. Zamanımız doldu.

**

Teröristlerin ailelerinizi öldürmesine izin vermeyin. Bizim tek veda etme şeklimiz bu. Bu gerçek bir devrim. Onların yaşam biçimine geri dönmektense, ölmeyi tercih ederiz. Tüm dünya kendimizi nasıl kurban ettiğimizi görecek ama, asla onların bizi öldürmesine izin vermeyeceğiz, hayır! Hayatlarımızı feda ediyoruz. Uzanın. Yere uzanın, çocuklarım. Uzanın ve uykuya dalın. Uyuyun. Sadece uyuyun. Uyuyun.

**

Peder:

İşte, üçümüz de buradayız. Herkes öldü. Bütün geriye kalan. Biz bu şekilde yaşamaya devam edemezdik ve ben de onu bırakamazdım. Evet, öyle. Tanrı denediğimi biliyor. Onlara verebileceğim herşeyi verdim ve kurtuluş yolunu da gösterdim. Burada harika bir iş başarmıştık. Dünyayı değiştirecektik ve bu sadece daha başlangıçtı. Neden bizi kendi halimize bırakmadınız? Burada, kime, ne zarar veriyoruz? Bunların hiç birini biz yapmadık. Beraberinizde şiddeti getirdiniz. Bununla, gurur duyuyor musunuz? Bu hayatların sorumluluğunu sen üzerine alabiliyor musun? Anlamıyorsan, sen de bizle birlikte öbür tarafa gel. Yeter, kesin artık şunu. Bu insanların hiçbirinin ölmesi gerekmiyordu. **Herkes bir gün ölür, dostum, ama arkadaşları uğruna tadılacak bir ölümden de, daha güzel bir ölüm şekli yoktur. Çocuklarımıza biz hep, bunları öğretiyorduk.** Bu da, Yuhanna, On beşinci Bölüm, On üçüncü Ayet. Lütfen. Ben yakında baba olacağım, bir ailem var benim. Bunu yapmak zorunda değilsiniz. Siz benim ailemi yok ettiniz. Bir gün, siz de anlayacaksınız, bazı şeylerin, nelere mal olduğunu. Yoruldum. Artık, usandım. Herşeyimi verdim. Şimdi de, ayrılma vakti geldi. Korkmadığımızı, dünyaya göstermeliyiz. Şimdi sıra bizde. Hayır, sıra bizde, hala yaşama fırsatımız var. Sınavı geçen insan, kutsanmış insandır. Tanrı'nın, kendisini seven insanlara vaad ettiği yaşam tacıyla taçlandırılacaklardır. (Peder tabancaile intihar etti)

**

Cennet katliamında 167 kişi hayatını kaybetti. Bu tarihte bilinen en büyük toplu intihar olaylarından birisidir...

****

FİLMİN GERÇEK KONU BAĞLANTISI

İnsan Tapınağı (Aslında küçük ve etkisi olmayan bir dini grup olmasına karşılık 1978 de Guyana'daki Jonestown kentinde 918 üyesinin "İnsan Tapınağı"nın da siyanürlü portakal suyu içerek toplu intihar etmelerinden sonra dünya tarafından tanınan bir kült haline gelmiştir. Bu olaydan sonra tapınağın olduğu Jonestown bölgesi utanç verici bölge olarak anılmaya başlanmıştır. James Warren "Jim" Jones (13 Mayıs 1931 – 18 Kasım 1978) ABD'li "People's Temple (İnsan Tapınağı) kilisesinin kurucusu vaiz. 1978 yılında Guyana'da kendi ve müridlerine özel kasabası Jonestown'da 911 müridini aynı anda intihar etmeye ikna etmiş ve kendisi de müridleriyle birlikte ölmüştür.)

http://en.wikipedia.org/wiki/Peoples_Temple_in_San_Francisco

Tarikat üyeleri lider için intihar ediyor

Vaiz Jim Jones

İnsan Tapınağı, zenci ve beyazlara eşit muamelesiyle diğerlerinden ayrılıyordu. Bu yüzden birçok siyah amerikan vatandaşı tarikata üye oldu. Müritler Jones'a Baba diyorlardı. Jones onlar için İlahi bir varlıktı. Onun mucizevi iyileştirici özellikler olduğunu düşünüyorlardı. Jones da bu ününü kullanarak mucizevi iyileştirme gösterileri düzenledi ve bunlar sayesinde tarikatina birçok yeni üye kazandırdı. Kilise üyeleri kendi hareketlerinin toplumun problemlerine çözüm getireceğine inandılar. Bunun yüzünden ana akım hristiyanlıktan uzaklaştılar.

Travis Jones adıyla 1931'de **Lynn**, Indiana'da dünyaya geldi. Babası **Ku Klux Klan** üyesiydi. Eğitimini burada tamamladı, 1950' lerde vaiz oldu. Kendi kilisesine para yardımı olsun diye kapı kapı dolaşıp evcil maymun sattı. Sonraları kilise büyüdü ve "Halkın Tapınağı (People's Temple) adında bir tarikat kurdu. Tarikat üyelerinin toplantıları kilisede halka kapalı bir şekilde oluyordu, dolayısıyla halk üyelerin toplantılarını, içeride neler olup bittiğini merak

ediyordu. Üyeler çoğalınca bu ilgi de arttı. Jones itibar kazandı ve ülke çapında hristiyan birliklerinde önemli görevlere geldi.

http://hafif.org/yazi/halkin-tapinagi-jonestown/

Jim Jones - 1978

1977'de İnsan Tapınağı tarikatı, **Guyana**'da ormanın içine bir araziye taşındı. Jones'un hayali burada tarikatiyle kommünal bir yaşam sürüp medyanın ve halkın artan ilgisinden uzak

kalmaktı. Fakat kasaba yaşamına geçince işler değişmeye başladı. Jones, ağırlaşan **uyuşturucu** bağımlılığını gizlememeye başladı. Müridlerine sık sık toplu intihar provaları yaptırıyordu. Tarikat mensuplarının yakınları dernekler oluşturup Jonestown'da insan hakları ihlalleri yapıldığını iddia edip bölgeyi ziyaret etmek için bir basın ekibi ve senatör göndermeyi başardılar. Ekip Jonestown'dayken her şey normal gözüküyordu, fakat birkaç kişi ertesi gün ziyaretçi ekibe artık oradan ayrılmak istediklerini söylediler. Ekip dönerken ayrılmak isteyenleri de aldı ve havaalanına gitti. Uçağa binerlerken kamyon üstünde İnsan Tapınağı tarikatı mensubu silahlı adamlar tarafından saldırıya uğradılar. 5 kişi hayatını kaybetti. Bu olayın patlak verdiği günün akşamı ise aralarında çok sayıda çocuğun da bulunduğu 911 müridiyle birlikte **Jim Jones** kasabasında aynı anda intihar etti. Müridler siyanürlü kokteyl ve enjektörler vasıtasıyla intihar ederken, koltuğunda ölü bulunan Jones'un kendini silahla vurduğu görüldü. Ertesi gün bu olaydan haberi olmayan basın helikopterle bölgeye geldiğinde her yere dağılmış 900 ün üzerinde cesetle karşılaşınca şoke oldu. Tüm dünyayı ayağa kaldıran bu eşine rastalnması zor olay **Jonestown katliamı** olarak tarihe geçti. Ölümlerinin son derece kutsal olacağını söyleyerek son konuşmasını yapan Jim Jones'un bu konuşmasının ses kaydı mevcuttur. Halkın Tapınağı mezhebi, liderleri olan papaz Jim Jones tarafından, müritlerinin büyük bir kısmı ABD'den Guyana ormanları içindeki vaadedilmiş topraklara götürülüp ve orada yine bu adam tarafından 900'den fazlası ilk önce çocuklardan başlamak üzere siyanür içmeye ikna edilince, yok olmuştur. Bu korkunç olay San Francisco Chronicle gazetesi tarafından detaylıca araştırılmıştır.

Tarikat Üyesi Çocuklar Oyun Oynarken

911 Tarikat Üyesinin Toplu İntiharı – Güney Amerika – 1978

Jones bu kadar kişi üzerinde denetimi nasıl sağladı?

Onları ölüme kadar nasıl götürdü?

Veya bu kişiler; yaşamlarını neden liderlerinin dudakları arasından çıkan bir söze teslim ettiler? Guyana oramanlarında yaratılan toplumsal sistem nasıldı?

Hiç bir psikolojik sorunu olmayan, aklı başında olan, bu kadar insan bu toplumsal sisteme nasıl boyun eğdi?

Bu sorulara yanıt bulmak isteyen psikologlar önce Lider Jim Jones`in kişiliği üzerinde durdular. Jones, Narsist, karizmatik ve paranoyak özelliklere sahipti. Küçük yaşlarında annesi güçlü bir kadınken, babası, birinci dünya savaşında hardal gazıyla sakatlanmış olarak eve dönen zayıf ve pasif bir kişiydi. Jim Jones müritlerine sık sık **annem bana, `benim evlenmemin tek nedeni bir kurtarıcı doğurmak içindir'** derdi. Ve küçükken yaşadığı yalnızlığı, müritlerine yaptığı uzun konuşmalarında, şöyle anlatırdı: **„İlkokul üçüncü sınıfının sonuda öldürmeye hazırdım. Yani öyle saldırgan ve düşmanlık doluydum ki, öldürmeye hazırdım. Kimse bana sevgi ve anlayış göstermedi. O Indiana günlerinde, çocukların ana yada babaları okul gösterilerinde çocuğuyla birlikte okula gitmek zorundaydı. Bir çeşit okul faaliyeti vardı ve herkesin Allah`ın belası ana babası oradaydı, ama benimkiler yoktu. Ben orada tek başıma duruyordum. Tek başıma ve yalnızdım..”**

Jones iyi bir Hristiyan olarak büyüdü, ama gençlik yıllarında ruhuna Lenin girdi. Bir ara farklı ırklara ilgi duyan Metodistlerin kilisesine gitmeye başladı, zayıflar, zor durumda olanlar, kafası karışıklar, itilmişlere el uzattı. Onları bazı dini kurumların etrafında birleştirdi. Giderek kariyer sahibi oldu.1960 Yılında Indianapolis insan hakları başkanlığına seçildi. Ardından San Fransisko konut idaresi başkanlığına atandı. Amerika’nın önde gelen Yüz Din adamı listesinde yer aldı. Martin Luter King ödülüne layık görüldü ve büyük bir Amerikan gazetesi onu, yılın humanisti seçti.

Jones şöhretinin doruklarındayken aşırı korkmaya ve çevresindeki insanlardan kuşkulanmaya başladı. Herkesin tehlikeli olduğunu, kendisine komplo kurmaya çalıştığından şüpheleniyor ve kendisini korumak için muhafızlar tutuyor, bir müddet sonra muhafızlardan da korkuyordu. En son olarak, kendisini bir nükleer patlamaya inandırdı. Ona göre bir nükleer savaş çıkacak ve insanlar yok olacaktı. Kendisine güvenli bir yer aramaya başladı. Brezilya`ya taşındı. Burada korkuları daha da büyüdü; öyleki bir uçak sesi duyduğunda nükler savaşın başladığına inanıyor korkudan titriyordu. Kendine bir yer arama kararına vardı. Kendi yağıyla kavrulacak, kendi yaralarını saracak, medeniyetten uzak bir yerde kendi tarikatının üyeleriyle yaşayacaktı.

Nükleer bir savaş patlarsa kendisi ve sürüsü bu savaştan zarar görmeyecek ve insanlık yok olunca kendisi ve Halkın Tapınağı tarikatı yer yüzüne egemen olacaktı, ama kendi yasalarıyla.. Guyana hükümetine baş vurdu. O'na ve tarıkatına Antillerdeki ıssız ormanlarda bir yer verdiler.

Jones Bu Kervan Geçmez, Kuş Uçmaz Yerde Yüz Kadar Yandaşıyla Birlikte Cemaatini Kurdu.

CEMAATİN İLK YASALARI ŞUNLARDI:

1- Evlilik ve diğer aile bağları kesinlikle olmayacak. Tüm totaliter rejimlerde olduğu gibi, burada da aile ve aile bağları birliğe karşı bir tehditti.

2- Cinsel ilişki özendiriliyordu. Jones, kadınların çoğuna kendilerini cinsel açıdan Jones için hazır tutmalarını öğütlüyor ve erkek müritlerinin gözleri önünde eşleriyle sevişerek, evlilikleri aşağılayarak yıkıyordu.

3- Bir iç casusluk sistemi kurarak müritlerinin bütün hareketlerini kontrol ettiriyor ve onlarla ilgili tüm bilgileri alıyordu:

4- Müritlerinin dış dünya ile ilişkilerini kesin yasaklamıştı. Sadece onlara verdiği vaazlarla dış dünyayı kendisi müritlerine anlatıyordu.

5- Daima, topluluğu dış dünyadan gelecek bir saldırı konusunda korkutuyordu. Dış dünyadan yalıtılmış, bu kapalı toplumda her gece kendi büyüklüğünü açıkladığı ve müritlerini küçük düşürdüğü özel dini ayinler yapıyordu.

Daha çok bir azarlamaya benzeyen **`vaazlar`** ı ve müritlerini köle gibi elinde tuttuğunu ortaya koyuyordu:**`Hepiniz sürüngensiniz, hayvanlardan bile aşağılıksınız. İsteseniz şakşakçılık yapabilirsiniz, ama şakşakçılığınız beni hasta ediyor…Barış, barış.. Ben çok daha önemli bir şeyle meşgulken, siz şamata yapın. Çünkü ben, neyin ne olduğunu biliyorum. Sevgilim ve ben büyük planlar yaptık.. Sizi aptallar, şimdi size bakmak istiyorum çünkü benim ne kadar akkıllı olduğumu bilmiyorsunuz. Sizin ihanetiniz için uzun zaman önce planlar yaptım. Çünkü kominizmden başka hiç bir şeye güvenmeyeceğimi biliyordum. Kominizm ve benim içimdeki ilke, yani ben!`**

Jones her gün saatlece müritlerine konuşuyor ve onları dış saldırıyla korkutuyur sonra vaazlerini toplululuğa eğitim çalışmaları olarak okutuyor ve onlara anlattırıyordu. Bir gün Jones`in bazı müritleri firar ettiler. Bu ormanlıkta olan bitenleri anlattılar. Anlatılanların bazıları abartma olarak görülebilir ama korkunç şeylerdi. Tarikatın bazi üyelerinin aileleri, yakınlarının orada hapiste tutulduklarını ifade ettiler. Bu söylentiler üzerine, San Fransisko Senatörü Leo Ryan tarikatın yerleştiği yeri ziyaret edeceğini açıkladı. Yıllardır dış bir saldırıyla korkutulmuş, bütün dünyayı kendilerine düşman olarak algılamış tarikat topluluğu, Sanatörü karşılarında görünce saldırıya geçmiş ve sanatörü yanındaki kişilerle birlikte ödürmüştü. Bu öldürme olayı Jones ve tarikat üyelerinin korkularını doruğa çıkarmış ve sağ hiç bir tanığın olmayacağı son vaizini vererek, müritlerini ikna etmiş ve hep birlikte zehirli içeceği içerek, nükler savaş sonrası bütün insanlardan önce dünyaya gelip Halkın Tapınağı tarikatını kurmak üzere ölmüşlerdi..

Jones`İn Müritleri Üzerinde Bu Kadar Etkin Olmasının Nedenini Araştıran Psikologlar, Antiller'de Kurulan Bu Toplumsal Düzenin Özelliklerini Şöyle Sıralamışlar:

a- Gelirlerin denetimi: Halkın tapınağına katılan müritler bütün mal varlıklarını, hatta yaşamlarıyla ilgili her şeylerini Jones `e teslim etmişti, artık bundan sonra Jones onları besleyecekti. Bununla zoraki bağımlılık uygulamaya geçmiş oluyordu.

b- Aile bağlarının zayıflatılması: Jones karı ve koca arasındaki bağları sistematik bir şekilde zayıflattı. Evlilik dışı ilişkileri özendirdi. Müritler ona baba demek zorundaydı. Tek sevgi dağı o olmalıydı.

c- Sosyo politik sınıf sistemi: Tarikat içinde bir iktidar piramidi vardı. En tepede Jones, onun altında "Planlama komisyonu" ve muhafızlar, en alttaysa sıradan insanlar.

d- Hareketin denetlenmesi: Tarikatı terk etmek coğrafi açıdan zaten çok zordu. Üstelik Jones oradan ayrılmayı ihanetle eş tutuyor ve ağır cezalar uyguluyordu.

e- Sözlü ifadenin denetimi: Açık eleştiri çok şiddetle cezalandırılıyordu. Casus ve muhbir ağı farklı fikirleri Jones`e bildiriyordu.

f- Öğrenmeyi denetleme: Dışardan hiç bir bilgi alınmasına izin verilmiyordu, sürekli beyin yıkamaya eşdeğer bir eğitim çalışması sürüyordu.

g- Duygusal denetim: Tarikat içinde düzenlenen toplantılar çok korkutucu deneyimlerdi. Kitle duygularının birbirlerine bulaşmasındaki olağanüstü gücü yansıtırlardı. Bu toplantıların şiddeti, muhalefet edenlerin herkesin önünde cezalandırılmasıyla artardı. İzleyicilerin kurbanları yuhalaması, saldırganla özdeşleşmesi özendirilirdi. "

SAPIK TARİKATLARIN KIYAMET PROVASI

22 Nisan 2000 / MURAT UÇAR

Hz. İsa'nın (AS) yer yüzünden alınıp gök yüzüne yükseltilmesinin kutlandığı yıldönümünden bir kaç gün önceydi. Hale□Bopp kuyruklu yıldızının dünyaya en yakın olduğu gün. Hale□Bopp kuyruklu yıldızının arkasında gizlenen UFO'lara binip bu dünyadan ayrılmalarına çok az zaman kalmıştı.

Yapılması gereken tek şey onları bu dünyaya bağlayan etten ve kemikten yapılmış kabdan (vücuttan) kurtulmaktı. Tarikatın karizmatik lideri, gün batarken içine zehir karıştırılan üzüm sularını içmeleriyle yolculuklarının başlayacağını söyledi. Ertesi gün eve gelen polis aralarında çocuk ve hamile kadınların da bulunduğu yüzlerce kişinin cesediyle karşılaştı. Hikaye hiç de yabancı gelmiyor değil mi?

En dehşet verici olanı 18 Kasım 1978 yılında Guyana'da gerçekleşen toplu intihar vakalarından bir kesitti yukarıda yazılanlar. En son Uganda'daki olaylarla gündeme gelen, kendilerine çoğunluka tarikat adı verilen grupların toplu intiharı gerçekten tüyler ürpertici safhaya ulaştı. İnsanların böylesine dehşet verici bir şekilde canlarına kıymaları sizce de çok garip değil mi?

Tarikatların toplu intihar tarihçesi

Tarihin en büyük toplu intiharı 18 Kasım 1978 yılında Guyana'da meydana gelendi. "Halkın Tapınağı" tarikatının lideri Jim Jones'in müritlerine verdiği emir üzerine 912 kişi siyanürlü üzüm suyu içerek hayatlarına son verdiler. 1970 yılında ABD'nin San Fransisco kentinde kurulan tarikat 1976 yılında lideri Jim Jones'in hakkında çıkan yolsuzluk iddiaları nedeniyle Guyana'ya taşınmıştı. Jones, bütün kimliklerini aldığı müritlerine sürekli toplu intihar provaları yaptırıyordu. Hakkında açılan bir soruşturma için Guyana'ya gelen Amerikalı

görevlileri ve tarikattan ayrılan 14 kişiyi öldürten Jones baskın korkusuyla müritlerine intihar emri verdi. Toplu intiharda ölen 912 kişinin 276'sı çocuktu. ***Müritlerini birer zombi haline getiren Jim Jones daha sonra kafasına bir kurşun sıkılmış halde bulundu. İsa'nın ruhunu taşıdığını iddia eden Jones'ın Amerikan İstihbarat Teşkilatı CIA adına çalıştığı ve CIA'nın bir zihin kontrolü projesinin üyesi olduğu iddia edildi.***

19 Nisan 1993 tarihinde Teksas'ta 51 gün süren FBI kuşatmasına rağmen teslim olmayan "Davidiyen" tarikatı üyeleri, teslim olmak yerine kendilerini yakarak intiharı seçtiler. Akli dengesinin bozuk olduğu söylenilen tarikatın lideri David Coresh müritlerine kendisinin Hz. İsa olduğunu söylüyordu. İntiharda 83 müridi ölen Coresh'in tarikat içinde 20 karısı ve 40'tan fazla çocuğu vardı.

Kıyamet Günü hazırlıkları

İsviçre, Kanada ve Fransa'da müritleri olan "Güneş Tapınağı" isimli tarikatın bazı üyeleri 1994 yılında kendilerini yakarak, toplu olarak intihar ettiler. Ölenlerin boyunlarında bulunan madalyonlarda iki başlı kartal, tarikatın baş harfleri ve Mahşerin Dört Atlısını'nın (ölüm, savaş, veba, kıtlık) isimleri bulunuyordu. Dr. Luc Jouret tarafından kurulan tarikat kıyamet günü hazırlıkları yapıyordu.

Amerika'nın Kaliforniya eyaletinde "Yüce Kaynak" isimli tarikatın 39 üyesi topluca intihar etti. Rancho Santa Fe kentinde, bir milyon dolarlık malikânede bulunan cesetlerin hepsinde siyah pantolon ve koyu renk tenis ayakkabıları bulunuyordu. Vücutlarının üst tarafında başlarını da örten piramit biçimin mor renkli kefene benzer bir örtü vardı. Kolları açık, sırt üstü yatıyorlardı. Tarikatın üyeleri başka bir gezegenden geldiklerine ve dünyaya melek olarak gönderildiklerine inanıyorlardı. Asla içki, sigara kullanmıyor ve birbirlerine "kardeşim" diye hitap ediyorlardı.

Uganda da yaşanan vahşet

İntihar olaylarının en sonuncusu 17 Mart 2000'de Uganda'da meydana geldi. Ülkenin güney batısındaki Kanungu kentinde toplanan "Tanrının 10 Emrinin Restorasyonu Hareketi" tarikatı üyesi 500'ü aşkın insan kilisede kendilerini ateşe verdiler. Yetkililer tarikatın başka evlerinde de cesetler buldular. Dehşetin bilançosu evlerde bulunan cesetlerle birlikte toplam 952'ydi. Katolik Rahip Paul İkazire tarafından 1980'li yıllarda kurulan tarikatın başlangıçtaki amacı tanrının 10 emrini insanlara hatırlatmaktı. Daha sonra gruba girip tarikatı ele geçiren Credonia Mwerinde ve Josep Kibwekere, Ruhul Kudüs'ten mesaj aldıklarını, Hz. Meryem ile konuştuklarını iddia ederek insanları etkilediler. İntiharın ardından ortadan kaybolan Mwerinde ve Kibwekere sırra kadem bastı.

Tüyler ürpertici bu intiharlar listesini daha da uzatmak mümkün, ama insanlar niçin intiharı seçiyor, inançlar bu konuda nasıl kullanılıyor?

NEDEN İNTİHAR EDİYORLAR?

Uzmanlara göre insanların böyle toplu şekilde intiharlarının psikolojik alt yapısında bir çok etken bulunuyor. Psikiyatristler intihar eden insaların kültürel, ekonomik, dini, sosyal, ruhsal yapılarının bu girişimlerinde önemli rol oynadığını söylüyor. Psikiyatrist Dr. Mecit Çalışkan, kişisel depresyonlarla kitlesel depresyonların birbirinden çok farklı olduğunu, toplu intiharların altında yatan asıl nedenin, üç büyük ilahi dinin dışındaki küçük dinlerin veya

tarikatların kendi içindeki iç dinamizm olduğunu belirtiyor. Dr. Mecit Çalışkan; "Telkine yatkın insanlar bir cemaat bağı adı altında bir araya geldiklerinde birbirlerini etkilerler. Eğer bunlardan biri çıkıp da şeyh, lider, peygamber ya da adı her neyse birtakım telkinlerde bulunursa, bu telkinlerin dozu da çok yüksek olursa toplu intiharların olması mümkündür. Bu tür telkinlerin İslamiyet, Hıristiyanlık ve Musevilikte etkisi çok olmaz ama mümkün olmayacağı anlamına da gelmez. Ben ABD'de yaşanan toplu intiharların kaynağını Hıristiyanlık'tan almadığını düşünüyorum" diyor.

Telkinlerin etkisi zeka seviyesi yüksek olmayan veya ruhsal bunalımda olan insanların üzerinde daha fazla görülüyor. Ruhsal bunalımın içerisinde yaşadığımız toplumda da çok sık görüldüğünü önemle vurgulayan uzmanlar, üyeleri intihar eden tarikatlarda yapılan şeyin bir çeşit beyin yıkama olduğunda birleşiyorlar. Kendini öldürdüğü takdirde daha iyi bir dünyaya gideceğine inanan insan tereddüt etmeden ölümü tercih edebiliyor.

Allah'ın insana verdiği değer bilinmiyor

İntiharların temel sebeplerinden birinin de dini eğitim yetersizliği olduğunu söyleyen Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Celal Yeniçeri; "İnsanlara iman ve ahlak eğitiminin yeterli seviyede verilmesi gerekiyor. Manası olmadan verilen dini eğitim insanı intihardan kurtarmaz. Semavi dinler intiharı yasaklasa da Hıristiyan ülkelerde bu görülüyor, aynı şey Müslüman ülkelerde görülmez diye bir şey yok. Tarikat mensupları kilisede de intihar ediyorlar. Bana göre Batı medeniyetinin tamamiyle sorgulanması gerekiyor. Hırisitiyanlık eğitimi yetersiz olabilir veya gelişen teknoloji karşısında Hıristiyanlık insanlara cevap veremiyor olabilir. Konuya ferdi mükellefiyet açısından bakmak da yeterli olmaz. Toplumun bütün yönleriyle sorgulanması gerekiyor. En önemlisi, Allah'ın insana verdiği değerin insanlara anlatılması gerekiyor. İnsanın kendi değerini, kendinin sadece kendine ait olmadığını bilmesi gerekiyor" diyor.

Din intihara engel ama...

Yeryüzündeki üç büyük semavi din de insanın kendi canına kıymasını yasaklıyor. İntihar eden insanın cennete giremeyeceği inancı bu dinlere mensup kişiler için caydırıcı bir etken. Peki buna rağmen neden Hıristiyan ülkelerde toplu intihar vakaları görülüyor?

İçinde bulunduğumuz çağda hangi semavi dine mensup olursa olsun insanlar kendi dinleriyle çok fazla ilgilenmiyorlar. Düşülen manevi boşluk art niyetli ve ekstrem kişilikli fakat hasta ruhlu insanlar tarafından dolduruluyor. Dr.Mecit Çalışkan: "Allah'ın veya peygamberin yerine artık bu boşluğu dolduran lider konulmuşsa her şey yapılabilir. Bir süre önce ortaya çıkan, edep yerini öptüren şeyh meselesine bakın. Şeyh'in edep yeri öpülürse cennete gideceğine inanıyor insanlar ve bunu özel bir törenle yapıyorlar. Küçük ve dışa kapalı topluluklarda Müslüman dahi olsa toplu intiharlar da mümkün olabilir. Bu Türkiye'de olmaz diyemeyiz" diyor.

Dikkat, yakın zamanda bizde de olabilir

Uzmanların insanların giderek manevi boşluğa düştüğü Türkiye'de de benzer girişimlerin olabileceği konusundaki uyarıları çok havada kalmıyor aslında. Geçtiğimiz yılın Ekim ayında sokaklarda yatan tinerci çocuklar toplu intihar girişiminde bulunmuşlardı. Kadıköy'de toplu intihara kalkışan altı tinerci çocuk polis ve itfaiye görevlileri tarafından zorlukla ikna

edilmişlerdi. Yaşları 14 ile 18 arasında değişen bu altı çocuğun zorlukla engellenen girişimi uzmanlara göre kötüye işaret.

Sapık tarikatların karizmatik liderleri

Uzmanların dikkatle üzerinde durduğu bir diğer husus sapık tarikatların liderleri. Normal olmayan bu insanlar çok ilginç kişiliklere sahipler. Bir çoğu akıl hastası, Allah'tan vahiy aldıklarını, Hz. İsa olduklarını veya bazı üstün güçlerin kendilerine yardımcı olduklarını iddia ediyorlar. Böyle insanların mesajlarına gruptaki insanlar inanıyorlar. Allah inancı olsa dahi eğer mensup olduğu din ile ilgileri yeterli değilse liderden gelen mesajların doğru olduğunu kabul ediyorlar. O insana teslim oluyor ve istediklerini yapıyorlar. Bu tür insanlar sahip oldukları yetenekleri insanları etkilemekte kullanıyorlar. Mesela etkili bakışlar, yakışıklılık, kuvvetli bir zeka gibi özellikler böyle insanların elinde güçlü silahlara dönüşebiliyor.

İntiharın şekli de önemli

İntiharın şeklinin intihar aletinin ulaşılma kolaylığıyla bağlantılı olduğu söyleniyor. Toplu intiharlarda en çok tercih edilen yöntem toplu uyuma yöntemi. Zehirin doğrudan içilmesi mümkün olabileceği gibi yemeğe de karıştırılarak intihar edilebiliyor. Toplu olarak yakma da kullanılan yöntemlerden biri. Bu tür vakalarda asıl espri herkesin aynı şekilde, aynı metod ile ölmesi. Gruba dahil insanlar bunu bir ayin veya tören şekline dönüştürerek intihar ediyorlar, kişi o an yapılan ayinin etksi altında oluyor.

Korkunç iddia: Tarikatların arkasında istihbarat örgütleri var

Binlerce insanın ölümüne neden olan sapık tarikatlar hakkında bir çok söylenti dolaşıyor. Söylentilerden en kayda değeri tarikatların çoğunun büyük istihbarat teşkilatlarının kontrolünde olduğu ve bazı deneyler için kullanıldıkları savı. Aum Shinrikyo Tarikatı istihbarat örgütlerinin sapık tarikatları desteklediğine dair delil olarak gösteriliyor. Çalışmalarını ABD'de sürdüren Dr. Ümit Sayın konuyla ilgili bir açıklamasında; "1994□95 yılında Japonya'da kurulan tarikatın üyelerinin çoğu bilim adamı ve üniversite öğretim üyelerinden oluşuyordu. Liderliğini yarı kör, Hitler hayranı, Budist Shoko Asahara'nın yaptığı tarikatın 30 bin üyesi bulunuyordu. Dünyanın sonunun yaklaştığını, büyük bir savaş yaşanacağını söyleyen Asahara müritlerine tonlarca zehirli sarin gazı imal ettirdi. Tarikatin 1995 yılında Tokyo Metrosunda gerçekleştirdiği sarin gazı saldırısı büyük ihtimalle, olayı yakından izleyen başka istihbarat örgütleri tarafından kültün bazı üyelerine düzenlettirildi ve Asahara'yı ortaya çıkarmayı hedefliyorlardı" diyor.

Benzer şekilde kurulan Reverend Sun Myung Moon'un kurduğu Uniterian Church'ün de 1970 yılında yaklaşık birkaç yüzbin müridi vardı. En büyük amacı bütün dinleri birleştirmek olan Moon diğer bir çok tarikat lideri gibi ikinci İsa olduğunu iddia ediyordu. Fakat tarikatın bir CIA projesi olduğu iddia edildi. Deniz Baykal, CHP Genel Başkanlığı döneminde bu grubun davetlerine katıldığı için büyük eleştiri aldı.

Baş döndürücü bir hızla ilerleyen teknolojinin beraberinde getirdiği yalnızlık, inanç eksikliği gibi olumsuzluklar insanları derinden etkiliyor. İnsanlar teknolojinin gelişimiyle içine düştükleri boşluğu bu tür sapık tarikatlar aracılığıyla doldurmaya çalışıyorlar. Görünen o ki inanç zayıflığı devam ettiği sürece daha birçok intihar vakası göreceğiz.

İDRİS ŞAH-SEÇME MESEL VE DÜŞÜNCELER

SUNU

Idris Şah "Sufizm'ı yani geleneksel deyimiyle "tasavvufu Batıda tanıtan en önemli Doğulu bilgedir. Ailesinin kökeninin peygambere, daha gerilerde Sasani İmparatorlarına hatta İ.Ö.122 yılma kadar uzandığı söylenmektedir. Tam adı Navvab Zaba Sayed İdris Şah olup, Sufilerin büyük şeyhlerinden biridir. 1924 yılında Himalayalarda, ailesinin atalarının 1221 yılından beri egemen olduğu Hindikuş'ta Pagman bölgesinde doğmuştur. Londra'da yaşıyor.

İdris Şah Batı ve Doğu kültürlerinin arasında bir yakınlaşma sağlanması için en çok çaba harcayan kişilerden biridir ve insan düşüncesine seçkin hizmetlerinden ötürü Uluslararası Biyografi Sözlüğü tarafından ödüllendirilmiştir.

İdris Şah'ın çeşitli dillere çevrilen pek çok kitabı vardır. Bunların arasında Sufizmi teorik olarak anlattığı The Sufis, The Way of Sufi, The Caravan of Dreams, Sufilerden kısa meseller ve düşüncelere yer verdiği Thinkers of the East, ünlü Sufi öykülerini derlediği Sufi Tales ve kendisinin yazdığı mesel ve düşüncelerin bulunduğu Reflections özellikle önemlidir. Her ne kadar Sufi düşüncesini popülerleştirmeye çalışsa da, bunu onu hiçbir şekilde sığlaşürmadan yaptığı söylenebilir. Learning How to Learn kitabında, ayrıca radyo ve T.V. programlarında Sufi yaklaşımını ruhsal, psikolojik ve sosyal problemlerimizin çözümüne nasıl adapte edebileceğimizi araştırmıştır.

Burada bizim tasavvuf ve Sufilerle ilgili tanıtıcı fazla bir söz söylememize gerek yok. Yunus Emre, Mevlana, Ömer Hayyam, Şeyh Sadi gibi Sufi ululan, kültürümüze hiç yabancı olmayan isimler. Yalnız İdris Şah'ın konuya yaklaşımıyla ilgili bir iki şey söylenebilir. Sufi'lerin her şeyin başına "deneyimi" koyduğunu ve bunun "deneyle" kısıtlanan pozitif bakış açısına karşı, bir panzehir olduğunu söylüyor. Sufi, teoriye, dogmaya, fazla ağdalı düşüncelere yüz vermez. Aynı, kendisinden etkilendiği söylenen Zen düşüncesinde olduğu gibi pratik, günlük yaşamın içinde, sade ve doğaldır. Ortaya koyduğu paradokslar bizim çelişkilerimizi yansıtmak içindir. İdris Şah örneğin Nasreddin Hocayı da Sufi düşüncesinin bir temsilcisi sayar ve The Tales of Incomparable Nasreddin kitabında onun öykülerinden örnekler verir. Buradaki derlemede yer verdiğimiz son öykü olan (ve pek de bilinmeyen) bir Nasreddin Hoca öyküsünün kıssasını İdris Şah şöyle yorumluyor: Doğaüstü deneyim ve mistik amaçlar insanlığın düşündüğünden çok daha yakında, hemen elinin altındadır. Bir şeyleri görebilmek için öyle çok uzaklara bakmamıza gerek yoktur.

İdris Şah, bir kitabında (The Sufist) Tasavvuf düşüncesini ayrıntılı olarak anlatmakla birlikte, bu düşüncenin aynı Mevlana'nın şiir ve öykülerinde yaptığı gibi, şiir, öykü ve mesellerle daha iyi aktarılabileceğini düşünmektedir. Biz de aynı düşünceyi paylaştığımız için, burada İdris Şah'ın çeşitli kitaplarındaki öykü, mesel ve düşüncelerden bir seçme yaptık. Çok kapsamlı olmasa bile, Zen'in koanlarından hiç geri kalmayan bu metinlerin bir fikir vermeye yeterli olacağım düşünüyoruz.

Burada kitabın düzenlenişi ile ilgili bir açıklama yapmak gerekiyor. İlk bölümde İdris Şah'ın kendi düşünceleri ve öykülerinin bulunduğu Reflections kitabından seçmeler var. İkinci bölümde, Sufilerin derslerinde kullandığı ünlü Sufi öykülerinin bulunduğu Sufi Tales

kitabından seçmelere yer verdik. Üçüncü ve son bölümde, İdris Şah'ın ünlü Sufilerin mesel ve düşüncelerinden örnekler verdiği Learning How to Leam kitabından örnekler var. Bu bölümde ayrıca The Sufis kitabından da birkaç mesel bulunuyor.

1. BÖLÜM

SÖYLEDİĞİM

Eğer söylediklerime karşı bir ilgi duymuyorsanız, bu iş burada biter.

Söylediklerimin bazıları hoşunuza gidiyor, bazıları gitmiyorsa nedenini anlamaya çalışabilirsiniz.

Eğer söylediklerim hoşunuza gidiyorsa, hangi geçmiş etkilerden ötürü hoşlandığınızı anlamaya çalışın lütfen...

Söylediğim hiçbir şey hoşunuza gitmiyorsa, bu tutumun nereden kaynaklandığım keşfetmeye çalışmaya ne dersiniz?

PROBLEMİN

Problemlerin hakkında bana söyleyeceğin her şeyi dinledim. Bana 'onlar hakkında' ne yapmak gerektiğini soruyorsun.

Bence senin asıl problemin insan türünün bir üyesi olman.

Önce bu problemle yüzleş.

YEREL VE GERÇEK OLAN

Görece doğrunun varlığı, evrensel doğrunun yokluğunu kanıtlamaz.

ÖZGÜRLÜK

Koyun, "Ben her zaman seçeneklere baktım" dedi. "Kemirebilirim ya da ısırabilirim!"

KOLLAR VE BACAKLAR

Yukarıya uzanamayan birçok insan kollarının daha uzun olması gerektiğini düşünür.

Bazı durumlarda, fazla kısa görebilirsiniz.

YILDIRIM VE MEŞE AĞACI

Yıldırım meşe ağacına şöyle dedi:

Ya kenara çekil, ya da başına gelecekleri kabullen.

GELİŞME

Sıradan bir insanı mutlu etmek, ya da mutlu olduğunu düşündürmek istiyorsanız ona övgü, güç, para, armağan ve payeler verin.

Bilge bir insanı mutlu etmek istiyorsanız, kendinizi geliştirin.

ERDEM

Eğer sizin kusurunuz da erdem peşinde koşmaksa, bunu sineye çekip kabul edin.

KONUŞMAK

Kendine çeki düzen vermeni istiyorum, çünkü seni bir dahaki görüşümde seninle konuşmak istiyorum, senin hakkında değil.

Ve artık seninle konuşmam gerekmediğinde de, senin hakkında konuşmak istiyorum, diğerlerinin aydınlanabilmesi için.

ORİJİNAL MÜKEMMELLİK

Sarışın, yumuşak ve tombuldu; yüzeyi kırık, hareketleri çirkin, güvensizlik, açlık ve açgözlülükle doluydu.

Temel arzusu hiçbir şey istemeyeceği, hareket etmesine gerek kalmayacak, dünyaya karşı düzgün, homojen ve narin bir şekilde tatmin edici bir yüzey sunabileceği bir hale ulaşmaktı.

Yumurta olmak isteyen bir civciv olduğunun farkında değildi.

EJDERHA

Karıncalar "Bu bir ejderha, herkesin katili!" diye bağırdı. Sonra bir kedi atladı ve yakaladı bir kertenkeleyi.

KİM ÖNEMSİYOR

Mesele yalnızca kimin bildiğini önemsemek değil, aynı zamanda kimin önemsediğini bilmektir.

ZAMAN

İki mikrop şöyle konuştu:

"Şimdi çok fazla bir şeye benzemeyebiliriz. Ama biraz bekleyin bakalım."

KEDİ VE KÖPEK

Bir kedi ve köpek dövüşüyordu. Bir adam ne yaptıklarım sordu. "Kazanan, hangimizin fare olduğuna karar verecek" dediler.

Adam "İkiniz de yanılıyorsunuz " dedi.

Onlar da adamın peşine takılıp onu kovaladılar.

INSANLIĞIN İLKESİ

"Bırakın dilediğimi yapayım, ama beni desteklemeyi de ihmal etmeyin "

BEN NEYMİŞİM?

Bir adam odasında oturmuş kendi kendine düşünüyordu.

Yüksek sesle şöyle dedi:

"Kendimi ne istersem yapabilirim ne büyük bir meydan okuma! Ne ufuklar! Ne fırsatlar!"

Köşede duran buruşuk bir kağıt parçası onu duydu. Kendi kendine şöyle konuştu:

"Duygularımın başkalarınca paylaşıldığını bilmek ne güzel. Bu gerçekten güç veren bir durum."

CÖMERTLİK VE BİLGELİK

Cömertlik ve bilgelik arasında nasıl bir bağlantı vardır?

İşte bir yolu:

Cömert bir insan bilge olmayabilir, ayna diğerlerinden farklı olarak ona ulaşma yolları, araçları vardır.

FİKİR

Fikir, insanların kapsamlı bir bilgiye sahip olmadıkları zaman sahip oldukları şeydir.

DOĞRU

Bir şey, bir görüş, bir söz ancak geçerli olduğu zaman ve yerde doğru olur. Bir şeyin doğruluğu, bağlamına uygun olarak söz konusudur. Bağlamın olmaması, insan düşüncesinin anladığı anlamda doğrunun da olmaması demektir.

SORULAR VE YANITLAR

Sorularla yanıtlar arasındaki en büyük farklardan biri şudur:

Bir soru her yer ve zamanda sorulabilir, ama yanıtı ancak belli bir zaman ve yerde verilebilir.

KÖTÜMSER

Egosantrik bir kötümser kendisinin değişmediğini, ama diğerlerinin eskisinden daha kötü davrandığını düşünen kişidir.

İNANÇ

Her şeye inanıyorsanız hiçbir şeye inanmıyorsunuz demektir.

YÜCE DENEYİM

Yüce bir 'iç deneyim'den derin bir şekilde etkilenen kişiler şu sözün üzerinde dikkatle düşünmeli:

"Tanrı bir karıncayı yok etmek istediği zaman, ona kanat verir."

SAĞIRLIK

Birçok sağırlık türü için mükemmel bir şifa buldum:

Adı "övgü".

KUŞKU

Diğerlerinden kuşkulanın, onlar da sizden kuşku duyacaktır. Onlardan kuşku duymayın. Onlar hâlâ sizden kuşkulanabilir.

SAĞLAMLIK

Can attığınız, arzu ettiğiniz ilginin, çok daha azıyla yaşamınızı rahat rahat sürdürebilirsiniz.

ELEŞTIRİ

Kimi eleştirmek yanlıştır?

Sizi.

MÜKEMMELLİK

Mükemmelliği anlatan bir sözcük olduğu için, insanlar hep onu bildiklerini düşünürler.

İNANÇ VE BİLGİ

Bilgi sizin kullanabileceğiniz bir şeydir. İnanç sizi kullanan bir şeydir.,

KESİNLİK

Hiçbir şeyden kesinlikle emin olmadığını ve bundan kesinlikle emin olduğunu söyleyen bir kişiyle ne yapılabilir?

İYIMSER-KÖTÜMSER

Bazen kötümser, yalnızca fazlaca bilgisi olan bir iyimserdir.

ALMAK VE VERMEK

Alınabilecek olanı veriyorsanız, gerçekte vermiyorsunuz demektir. Size verileni alın, verilmesini istediğinizi değil.

Alınamayacak olanı verin.

YAŞAM VE DÜŞKIRIKLIĞI

Trende karşımda büyük bir dinginlik ve bilgelikle oturan yaşlı bir hanımı görünce, ona doğru eğildim ve şöyle sordum:

"Bana aktarabileceğiniz bilginedir?" "Genç adam" dedi "tüm söyleyebileceğim, yaşamın benim için büyük bir düş kırıklığı olduğu

NE ÖĞRENDİN?

Lütfen bir kez daha şu soruları sormayalım: Neleri çalıştın?

Onlara ne kadar zaman harcadın?

Kaç kitap yazdın?

İnsanlar hakkında ne düşündün?

Onlar yerine şunu sormalı:

Ne öğrendin?

TURİZM

Turist, başlangıçta ziyarete değer olan bir yere giden kişidir.

Hiç kuşkusuz doğaüstü güçlerle donatılmıştır. Çünkü turistlere yeterince maruz kaldıktan sonra yerlileri, o yerden nefret etmeye başlar. .

DÜNYA DIŞI VARLİKLAR İÇİN

İnsan "bu doğru değil" derse, şunları kastediyor olabilir:

"Onun hakkında bir şey bilmiyorum, bu nedenle doğru olmadığı görüşündeyim."

Ya da: "Ondan hoşlanmıyorum."

DOLAYLI YOL

Bir adam yıllarca ünlü olmak için uğraştı:

En sonunda çok fazla para kazanıp, bir halkla ilişkiler uzmanı tutmayı başardığında, ta baştan neyi hedefleyebileceğim anladı.

ARAMAK

Aramaya geldiğini söylüyorsun.

Sana verebileceğim bir şey yok, nasıl aranabileceğini anlamanın yolu dışında.

Ama sen de zaten bunu yapabileceğini düşünüyorsun.

ATEŞ VE DUMAN

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz' sözünü ilk söyleyen belki de derin bir gerçeği ifade etmiyor, gününün teknolojisinin düzeyini anlatıyordu.

KENDİNDEN HOŞNUTLUK

Eğer bir başarıyı kendinden hoşnutluk izliyorsa, bu başarı gerçekte yapılabilecek olanın yanında küçük bir başarıdır.

Başarısızlık diye görülen şeyi izleyen depresyon da, girişimde bir yanlışlık olduğunu gösterir: Bu demektir ki, aslında herhangi bir girişimde bulunulmamıştır. Öyle gibi gözükse de.

KRALIN YENİ ELBİSELERİ

Sorun her zaman kralın çıplak olup olmadığı değildir. Bazen kralın gerçekten kral olup olmadığıdır.

MAKİNENİN ARKASINDA

İnsan icatlarının hep birkaç adım arkasından gider.

Hâlâ makinelerin kolayca yaptıkları şeyleri yapabildikleri için saygıyla otorite olarak kabul edilen birçok insan vardır. Yaygın bir örnek, insanların iyi bir belleği (sıklıkla gereksiz olgularla dolu) olan biriyle karşılaştıkları zaman duydukları saygıdır.

Bu insana, işleri ve eylemleri, insanları giderek daha çok makineye dönüştürmeye yönelik olan insanlar tarafından sık sık söylenen bir sözü çağrıştırıyor:

"İnsan bir makine değildir."

İnsanın değer ve bireyselliğini, en kuvvetle ve sık vurgulayan kişilerin, aynı zamanda onu en çok otomatikleştiren, makineye dönüştürenler olması hiç de rastlantı değil.

TILSIM

Bir zamanlar bir adam bir tılsım bulmuştu. Tılsımın bir tarafında deşifre edilemeyen bir yazı vardı, öbür tarafında ise şöyle yazıyordu: "Taş ve altını dönüştürme kısmı"

Tılsımı taşlarla dolu bir yere götürdü ve böyle işlemlerde kullanılan sihirli formülü söyledi:

"Tılsım, görevini yerine getir!"

Göz açıp kapayıncaya kadar tılsım taşa dönüştü.

ÜÇ DİLEK

Bir adam yıllarca çalışıp didindikten sonra, ruhlara egemen olmanın yolunu keşfetti. Bir cin çağırdı:

Cin ona üç dilek hakkı tanıdı.

İlk önce, hemen para sahibi olmayı diledi.

Tüm parasını hızlı yaşamaya harcayıp alkolik oldu. İkinci dileği alkolizmin tedavisi oldu.

Şimdi de ne yapacağına karar veremiyordu. Üçüncü ve son dileği ilk başlangıçtaki durumuna dönmek ve başından geçenleri unutmak oldu.

TIRTIL

Tırtıla "Sen bir yumurtaydın ve sonra da bir kelebek olacaksın" diyebilseydiniz, yanıtı şöyle olurdu:

"Pis hayvan."

Ya da "Hayal kuruyorsun ya da benim aklımı oynatmamı sağlamaya çalışıyorsun."

Ya da "Sen kim oluyorsun da bana böyle şeyler söylüyorsun." Ya da şöyle:

"Anlat, anlat heyecanlı oluyor, özellikle ben bu ağaca sürünerek çıkarken."

SÜT

Beni ziyarete gelen biri, toplantıdan sonra evden ayrılan biri için şunları söyledi:

"O adam buraya aynı, bir şişe süt arayan birisi gibi girdi."

Ona nasıl bu kadar emin olabildiğini sordum.

"Çünkü" dedi "eskiden sütçülük yapmıştım ve bu bakışı iyi bilirim. "

PARTIDE DUYDUĞUM BİR DİYALOG

"Birbirimizden hoşlanıp hoşlanmamamızın ne önemi var. Hiç kuşkusuz hayatta önemli olanlar daha derin şeyler."

İKİ ŞEYTAN

Genç bir şeytan yaşlısına şöyle dedi:

"İnsanın bağımsız zekâsını kullanmasını bir önleyebilsek. Onun kendini geliştirme çabalarını durduracak bir plan hazırlayamaz mıyız?"

Yaşlısı yanıtladı:

"Çocuğum bu zaten yapılmış. İnsan çağlar önce bir çeşit armağan olarak verilen seçme yeteneğine ve bağımsız, güçlü bir zekâya sahip olduğuna inandı, O zamandan beri –birkaç istisna dışında geliştirilmesi gereken bir zekâsı olduğunu söyleyenlere inanmıyor zaten."

SÜRÜCÜ, AT, ARABA

Bir gün, bir arabanın sürücüsü şöyle düşündü:

"Atla arabayı bırakacağım, nereye isterlerse gitsinler. Belki de her şeyi kontrolümde tutmak için fazla çaba harcıyorum. ”

Her şey bir süre için iyi gitti, çünkü at arabayı alıştığı yoldan götürüyordu. Bir gün adam onun başka bir yoldan gitmesini istediğinde hiçbir şey olmadı.

Adam kendi kendine "Daha fazla irade gücüne ve daha az disipline gereksinim var” dedi.

Bir gün at şöyle düşündü:

"Neden boyun eğmeliyim ki?" ve at arabayı canı istediği zaman, istediği yere götürmeye başladı. Sonunda adam onu dizginlerini çok kısa tutan birine sattı.

Başka bir zaman da, araba şöyle düşündü:

"Bağımsızlığımı ilan edeceğim. Tekerleklerim bazen dönecek, bazen sıkışacak. Bazen gıcırdayacağım, bazen gıcırdamayacağım. Çivilerim canım isteyince gevşeyecek."

Güvenilir olmadığına karar verilen araba, odun olarak kullanılmak üzere parçalandı.

NİÇİN SEÇİLDİ

Adı tüm İslam dünyasında yankılanan bir dervişin müridi, bir gün Horasan'ın büyük şeyhini ziyaret etti.

"Bir öğrenci olarak kabul edilmem, ustama gönderilen yüzlerce kişi arasından benim seçilmem, beni onurlandırıyor."

"Sevgili kardeşim" dedi Şeyh, "sana temel bir bilgi vererek eğitimini sürdürmeye çalışacağım. Diğer başvuranlardan daha nitelikli olduğun için değil, eğitime daha fazla ihtiyacın olduğu için seçildin."

GENELLEMELER TEHLİKELİDİR

Genellemelerin tehlikeli olduğu sık sık söylenir. Bu doğrudur; ama ancak doğru olduğu zaman. Genellemeler belli durumlarda yararlı, hatta hayatidirler, bazılarında da tehlikeli. ’Arabalar tehlikelidir’ demek hayatının belli bir döneminde bir çocuk için yararlıdır. Ondan sonra yoldan karşıya geçmesini önleyen bir engel oluşturabilirler. O noktada çocuğu bir döneni korumak, ya da öğrenmede daha ileri bir aşamaya taşımak için yeni genellemeler sağlanır.

İnsan hayatı ve düşüncesinin çok büyük bir alanı, genellemelerin akıllıca kullanımını gerektirir: bu da onları kullanmayı, değiştirmeyi ya da aşmayı içerir.

GEREKSİZ

Hayatlarını görece bilgisizliğin sabitliği üzerine kuran insanlar, kendi peşin hükümlerine uymayan her tür girişimi gereksiz bulur.

"Gereksiz"in bilgisizlik ve özellikle korkaklığı sürdürmek için ideal terim olduğunu nadiren durup düşünürler. "Tanrı uçmamızı isteseydi, bize kanat verirdi."

Onlar kendi mantık sistemleriyle anlayamadıkları zaman bilimsel araştırmayı gereksiz diye niteleyen, ama başkalarının geliştirdiği antibiyotiklerin üzerine atlayan insanlardır.

Muzların toplanma yerine yetiştirilebileceğine inanmak maymun için "gereksizdir". Çünkü o bir maymundur.

Ateşin gökten tanrılar tarafından gönderildiğini sorgulayıp, kendinin de ateş yakabileceğini düşünmek, ilkel için "gereksizdir". Çünkü o ilkeldir.'

Çocuğun hayatımızı kazanmamız gerektiğine inanması "gereksiz" dir. Çünkü büyümesi gerekse de, o hâlâ bir çocuktur.

Erişkinin, bir kol işçisi ise, entellektüel eğitime gerek duyduğuna inanması gereksizdir. Eğitimli kişinin daha farklı ya da yüksek bir eğitime gerek duyabileceğine inanması gereksizdir. Çünkü kendi durumunu zaten en iyi ya da en yüksek olarak tanımlamaktadır.

Ama kimse öğrenme, sorgulama sürecini durduramaz, bu sadece atalarımız bu yola binlerce yıl önce girmişler diye de olsa. Bizi bu yola soktular ve çıkışımız yok.

ÇİVİ

Bir adamla çivi sohbet ediyordu.

Çivi şunları söyledi:

"Burada bu tahtaya çakılı geçirdiğim yıllar boyunca, yazgımın ne olacağını merak ettim."

Adam yanıtladı: . '

"Senin geleceğinde potansiyel olarak, bir kerpetenle çekilip çıkarılmak, tahtanın yanması, düşme, tahtanın çürümesi gibi birçok şey olabilir."

Çivi şöyle dedi: "Böyle aptalca sorular sormamayı akü etmeliydim. Gelecekte olabilecek bir şeyi bile kimse öngöremez, birbirinden çok farklı ve muhtemel olmayan birçok şeyi ise hiç."

Ve beklemeye başladı bu çivi bilgeliğini edindikten sonra, kendisiyle daha akıllıca konuşup, onu tehdit etmeyecek birisinin gelmesini. .

İLETİŞİM

Uzun bir zamandır insanlar toplumdaki bozukluğun iletişim eksikliğinden ileri geldiğini iddia ediyorlar.

Bunların birçoğunun iletişimde bulunamadıkları görüşünden başka iletecek bir şeyleri yok.

Ama bunu da yeterince etkili bir şekilde iletebiliyorlar.

BEKLENTİ

Eğer, arada sırada, beklentilerinizden vazgeçerseniz, elinize geçenin, aldığınızın ne olduğunu algılamaya fırsat bulursunuz.

ÖLÜM

Bir adam bir keresinde şunları söyledi:

"Ölüm mü? Bu onun varlığına ilişkin kanıtlar olduğunda inanacağım bir şey."

Bir dağın doruğuna tefekküre çekildi ve hiçbir canlıyla görüşüp konuşmamaya başladı. Çünkü ölüm üzerine araştırmaları onun için en önemli şeydi.

Bu binlerce yıl önceydi.

O zamandan beri kimse onu görmediği için, yaşayıp yaşamadığını da bilen yok.

Onu tarih bile unuttu, bu da insanlığın kahraman ve öncü araştırmacılarına karşı ne kadar nankör olduğunu göstermeye yeterli.

DUYDUNUZ MU?

Gömülü bir hazine olduğunu öğrenen adamın öyküsünü duydunuz mu? Hazine yabancı bir dilin konuşulduğu bir ülkede gömülüydü. Tarifi tam ona uyan bir kişiye verilecekti.

İyi niyetli bir adam yola çıkmadan önce ona Çince öğretmeyi teklif etti.

Dili öğrenmek için o kadar çok zaman harcadı ki, artık onun tadını çıkarmak için fazla yaşlı hale gelmeden hâzineye ulaşabilmek için bir at almaya karar verdi.

Oraya vardığında o ülkede konuşulan dilin Çince olmadığını gördü. Hâzinenin olduğu yeri bulunca, insanlarla hazine hakkında konuştu ve ona şunları söylediler:

"Tabi ki hâzineyi alabilirsiniz; yalnız maalesef bilgi sahibi olmadığınız bir nokta var: hâzineyi gömen kişi, bir atla gelen kimsenin kesinlikle hâzineye sahip olamayacağını belirtmişti.

ÖNYARGI

İnsanlar önyargıyla baş edemiyor, çünkü semptomla uğraşmaya çalışıyorlar. Önyargı semptomdur, yanlış varsayımlar neden.

"Önyargı varsayımların çocuğudur."

HOŞGÖRÜ

Hoşgörü ve diğerlerini anlama çabası, son zamanlara kadar bir lüks iken, bugün bir zorunluluk haline gelmiştir.

Çünkü bizim kendi fikirlerimiz olduğunu düşündüğümüz halde üzerlerinde hiçbir denetimimiz olmayan pek çok önyargı ve şartlanmadan ötürü, şimdiki gibi davrandığımızın bilincine, var-madıkça, tümümüzün sonunu getirecek bir şey yapabiliriz.

Ondan sonra da hoşgörünün iyi mi, yoksa kötü mü olduğunu öğrenmek için hiç zamanımız kalmayacak.

KAPI KAPANIYOR

Bir kapı gürültüyle kapandığında, dikkatlerini gürültünün çektiği insanlar ona dönüp bakarlar.

Çok az insan, aynı anda açılan ya da açılmak üzere olan başka bir kapıya bakabileceğini düşünür.

HAM MADDE

İnsanı dinleyin: kendine başka her şeyden daha fazla değer verdiğini düşünür. Ancak kendine ve diğerlerine dünyadaki en ucuz hammadde olarak muamele eder.

DÜNYA GEZEGENİ ÜZERİNE BİR RAPOR

Dünyadaki insanlar üzerindeki etkilerini arttırmak isteyen bir grup göksel varlık, onlara bir fizibilite raporu hazırlaması için tecrübeli bir bağımsız araştırmacıyı tutmaya karar verdiler.

Geri döndüğünde, şunları söyledi:

"İşte size durumun tam bir analizi. İnsanlara ulaşabilmek için, üzgün olanlara mutluluk vaat etmeli, mutlu olanları da mutsuzlukla tehdit etmelisiniz. Hepsinin gerginlik, endişe, neşe ve tekrara maruz bırakılması gerekir. İkiyüzlü oldukları zaman, içlerinde dürüst ve içten oldukları düşüncesi uyandırılmalıdır. İnsanların acıdan hoşlanmasını sağlayacak, ondan sonra bunun bir ceza olduğunu ve aslında bundan hoşlanmadıklarını söyleyeceksiniz."

Göksel varlıklar, "Ama bu çok kötü" dediler. "Bunu asla yapamayız, insanları robota dönüştürmek, onları manipüle etmek..."

"Bana bakın" dedi uzman, "egemenlik alanınızı genişletmeyi istiyor musunuz, yoksa istemiyor musunuz? Eğer bu alanda genişlemeyi planlıyorsanız, rakiplerinizin –binlerce yıldır– sizin çok ilerinizde olduğunu anımsayın. Orada çoktandır yerleşmişler ve son derece başarılılar. İşin doğrusu, bunun yalnızca_ birkaç önemsiz istisnası var."

DURUM

Aslam adında bir adam, bir gün kendini, düğün alayı olduğunu sandığı bir topluluğu izlerken buldu. Şöyle seslendi:

"Bu mutlu günü kutlayın."

Ama bu aslında bir cenaze töreni olduğu için, yas tutanlar onu yakalayıp şiddetle eleştirdiler:

"Söylemem gereken uygun şey neydi? " diye sordu.

"Ruhuna fatiha demeliydin" diye yanıtladılar.

Kısa bir süre sonra başka bir topluluk geldi; bu sırada Aslam hâlâ söyleyeceği sözü ezberlemekle meşguldü.

"Ruhuna fatiha" diye bağırdı.

Ama bu da bir düğün alayıydı ve davetliler onu azarlayıp, ne söylemesi gerektiğini sorunca "Ne mutlu bir olay diye bağıracaksın" dediler.

Söylemesi gerekeni tam olarak öğretene kadar tekrarlattılar, sonra da onu bıraktılar.

Başka bir grup ona doğru yaklaştı, o da "Ne mutlu bir olay" diye seslendi. Çok öfkelendiler "Biz kaybolduk, nereye gideceğimizi bilmiyoruz ve sen buna mutlu bir olay diyorsun ha."

Aslam'ı biraz patakladılar. Sonra da "X'e giden yolu biliyor musun?" diye sordular. Aslam "burada ben de yabancıyım" dedi.

Hemen ona darbeler indirmeye başladılar, sonra da açıklama yaptılar "Biz yabancı sözcüğünü kullanmayız, uğursuzluk getirir."

"O halde" dedi "ben bir yabancı değilim."

Yabancı sözcüğünü duyunca onu yeniden dövmeye başladılar.

Ondan sonra polis geldi. Onu mahkemeye götürüp para cezası kestiler. Çünkü o kentte yabancı olmayan ve dürüst yolculara yol göstermeyen birisi suç işlemiş sayılıyordu.'

Aslam serbest bırakılınca, "Burası tam bana göre" dedi. "Daha önceden bilmediğim birçok yeni şey öğreniyorum."

Ama söylediklerini birisi duydu ve yeniden tutuklandı; çünkü bu ülkenin geleneklerine göre, hem yasal hem de toplumsal olarak "Burası tam bana göre" sözü uygunsuzdu.

Aslam mahkemeden çıkar çıkmaz "Burası hiç bana göre değil" diye söylendi.

Onu alıp içeri attılar, toplumun aleyhinde ve sosyal hoşnutsuzluğa yol açabilecek şeyler söylediği için.

TUZAKTAKİ FARE

Bir fare bir gün kayalık bir labirentte kısılıp kaldı. Koridorlar öyle karışık, girişler o kadar az ve küçüktü ki, fare zaman geçtikçe daha çok çıldırdı, zayıfladı ve onu bu duruma düşüren her neyse ona saldırma isteği içinde güçlendi.

Tam bir çatlaktan çıkabilecek kadar zayıfladığı sırada, dışarıda bir köpek tüm bir fare topluluğunu dehşete düşürmüştü.

Tuzağa düşmüş fare dışarı çıkınca, köpeğe şöyle bir baktı ve toplanmış farelerin gözü önünde üzerine atlayıp dişlerini şah damarına geçirdi. Herkes tarafından oybirliğiyle "tüm zamanların en büyük faresi " seçildi.

Bu fare bir kahramandı. Bu gerçek kahramanların varolmadığı, her şeyin rastlantısal olduğu anlamına mı gelir? Hayır ama fareler kıstırıldığı zaman, her şeyi deneyebilir ve inanabilirler anlamına gelir.

SIR

Gerçek sır, yalnızca bir kişinin bildiğidir.

FARKLI VE AYNI

Bir an için kendiniz değil insanlar arasında bir yabancı, bir ziyaretçi olduğunuzu düşünün, onların davranışlarını ve kendilerini kandırmak için geliştirdikleri ince numaraları bilmeyen.

İlk fark edeceğiniz şeylerden birisi, insanların zamanın çoğunu aynı diğer insanlar gibi davranmakla geçirdiği, ama aynı zamanda iddialı bir şekilde kendilerinin farklı olduğunu öne sürdükleri olacaktır.

Bu eğilimin düşüncede önemli-bir çarpıklıktan kaynaklandığı ve anladıkları şeyleri kullanmalarının bile önünde ciddi bir engel oluşturduğu sonucuna varırdınız.

İnsan kabilesinin, en önemli adetlerinden birini ortaya çıkarır bu: "Rol yapalım, daha sonra rol yaptığımızı unutalım ki, bunu vicdanımız rahat inkâr edebilelim."

GEYIK

Aslan doyuncaya kadar yedikten ve çakallar da paylarını aldıktan sonra, karıncalar gelip gururlu geyikten geri kalan etleri kemiklerinden sıyırırlar.

TARIH

Doğru zaman, doğru insanlar=başarı.

Yanlış zaman, yanlış yer, yanlış insanlar= insanlık tarihi.

AMAÇ

Söylenir ki Büyük İskender'in doğuya çıktığı büyük seferin, asıl amacı ab-ı hayatı bulmakmış.

Büyük Fatih'in ab-ı hayatın olduğu mağaraya girdiği anlatılır.

Sudan içmek için eğildiği anda mağaranın tavanından tuhaf bir ses duymuş.

İskender başını kaldırınca karanlıkta bir kargayı güçlükle seçebilmiş.

Karga: " Dur, Tanrı aşkına dur" demiş.

Kral ona neden mucizevi sudan içmesini istemediğini sormuş.

Karga yanıt vermiş:

" Büyük kral. Bana iyi bak. Ben de ab-ı hayatı aradım ve buldum. Onu bulur bulmaz kaynağından kana kana içtim. Şimdi bin yıl sonra, hiçbir şey, görmeden, gagam kırık, pençelerim dökülmüş, tek bir tüyüm kalmadan yaşıyorum. Tek istediğim olanaksız bir şey: **"ÖLMEK İSTİYORUM, AMA ÖLEMİYORUM".**

İsteklerin yalnızca arzuya değil, bilgiye göre de formüle edilmesi gerektiğini fark eden Büyük İskender doğrulmuş ve. oradan hemen uzaklaşmış.

ENTELLEKTÜEL EGZERSİZ

Bir gün ünlü bir bilginin evine davet edilmiştim. Onun ve karısının arkadaşlarının bir kısmı da oradaydı, tümü de hem çağdaş hem geleneksel insan düşüncesinin yoğun olarak incelenmesine vakıftı.

Yemekten sonra, oturma odasında toplandığımızda, üç saatlik uyarıcı entellektüel egzersizin hazırladığı bir ortamda, büyük adam gırtlağını temizledi, sandalyesini düzeltti ve bana hitap etti. Tüm yüzlerdeki beklenti ifadesinden, bunun gecenin önemli olayı olduğunu anlayabiliyordum.

"Sizin şöyle... şöyle bir kitabınızı okudum" dedi "ve? onun amacına ulaşamadığını, malzeme ve tartışmasının yetersiz olduğunu ve içeriğinin adına hak verdirtmediğini düşündüğümü sizden saklamama hiç gerek-yok."

"Benim önemsiz eserim için bu kadar çaba harcamanıza gerçekten müteşekkirim" dedim.

"Kendinizi savunmak için ne diyeceğinizi duymak isterdim" dedi akademisyen.

Ona bildiğim kadarıyla akademisyenler arasında kişinin kendini savunması, ya da görüşlerin çürütülmesine çalışılmasından önce, ayrıntılı tartışmalar yapılmasının adet olduğunu söyledim. Lütfedip, eserimde hangi ayrıntıları beğenmediğini bana söyleyebilir miydi?

Bunu gayet ayrıntılı olarak yaptı. Konumu çok iyi tanıdığı görülüyordu, diğer insanların görüş açılarını vermek için kitap üzerine kitap zikretti ve orada hazır bulunan herkesi etkileyen bir virtüözite gösterisi yaptı.

Tüm bunlar yaklaşık bir buçuk saat sürdü; bu arada ben ve diğer hazır bulunanlar sessiz kaldık.

Bitirdiğinde ona şöyle dedim.

"Hiç kuşkusuz bu konuyu son derece etkileyici bir açıdan ele aldınız. Benim görüşlerimi ve onlara karşı tezleri çok iyi çizdiniz. Kendi tezlerimi savunurken aynı başarıyı gösterebilmeyi dilerdim, ama sizin akademik yeterliliğinize sahip olmadığımı düşünüyorum."

Ondan sonra ona benim yerimde olsaydı, benim görüşlerimi savunan aynı güçte bir argüman geliştirip geliştiremeyeceğini sordum.

Sonuçta, bir saate yakın bir sürede, zihnini kullanmanın hazzı ve zerafetiyle kendinden geçerek, nokta nokta kitabıma karşı geliştirdiği tezi çürütmeyi başardı.

Ama asıl garip olan, bu hiç kuşkusuz etkileyici adamın yüceliğine tapınmaya alışmış olan diğer ziyaretçilerin onu olağanüstü zekasından ötürü kutlamaları oldu; bir de, benim işimi kendisinin yaptığını ve bu süreçte hem kendi düşüncelerini, hem de alıntı yaptığı otoriteleri çürüttüğünü kimse fark etmiş gibi görünmüyordu.

Londra Telefon Rehberini hafızasından ezbere okusaydı, ona aynı miktarda hayranlık duyulacağından kuşkulanıyorum. Umarım yanılıyorumdur.

YOSUNLAR

Bir parça yosun bir kayanın üzerinde bitmişti.

Normal yosun düşüncelerine ek olarak, neden kayanın çıplak olan kısımlarına yayılamadığını düşünmeye başladı.

Yosunun en akıllı kısmı "Orada yosunlar için besleyici bir madde yok" dedi. "Bize doğru gelmesini beklemeliyiz."

Yıllar geçtikçe, yosunların beklentisi giderek daha güçlendi. Yavaş yavaş iklim değişiklikleri kayanın çatlamasına yol açtı. Bazı kimyasal maddeler salındı ve dışarı sızmaya başladılar. Kayanın çıplak yüzeyine yayıldılar.

İnançlı yosunlar için bu, dualarına bir yanıttı ve süratle leziz yemeğin üzerine yayıldılar. _

Birçok yıl geçti. Bu maddeler tükenmeye başladı. Bu durum bileşimleri ve varlıklarındaki farklılığı derin sosyal değişiklere atfeden yosunların karakterinde değişikliklere yol açtı.

Birçok teorisyen türedi, her birinin ayrı bir açıklaması vardı. Yosun filozofları, akademisyenler ve bilim adamları olduğunu tasavvur edebilirsiniz. Her bir yorum, gözlemlenen olguların yorumuna dayanıyordu. Aslında teoriler kişisel inançları yayma girişimleriydi.

Daha sonra başka bir olaylar zinciri, kayaya başka bir yosun besin maddesinin yayılmasına neden oldu. Böylece yosunlar yeniden üreyebildiler.

Bu Uyarının kendisi de teorisyenleri yeniden canlandırdı. Son dönemde artan endişeler zihinsel etkinliklerini keskinleştirmişti. Bu da onların önceki sıkıntı ve şimdiki bolluğun nedenini anlamalarını sağladı.

Ama o ana dek, yosunlar, onların yaşamasını ve yayılmasını sağlayan nedenler zincirinin ardında yatan herhangi bir algılanabilir plan bulabilecekleri noktaya ulaşmamışlardı.

Bu nedenle, onun üzerine düşünmeyi bıraktılar. Ama yine de bu konuda düşündüklerine inanıyorlar. Ama bunun nedeni aşağıdaki sözleri düşünce olarak kabul eden bir kültür seviyesinde olmaları.

" Her şey rastlantısaldır”.

" Her şey doğaüstü kökenlidir".

" Bazı şeyler rastlantısaldır, bazıları doğaüstü".

" Ne düşüneceğimi bilemiyorum”.

"İnanabiliyorum, bu nedenle fikrin bilgiyle aynı şey olduğuna inanabilirim ".

"Bazı sonuçlar çıkarsadım, o halde başka şeyleri de gözlemleyebilirim ".

"Gözlemlenemeyen çıkarsananabilir, çıkarsanamayan ' hissedilebilir, ama gözlemlenemeyen, çıkarsanamayan ya da hissedilemeyenin hiçbir şeyle ilgisi olamaz ve bu nedenle saçmadır".

İnsanoğlunun yosunlardan farklı olması ne büyük şans.

2.BOLUM

ÜÇ BALIK

Bir zamanlar bir havuzda yaşayan üç balık vardı. Biri akıllı, biri yarı akıllı, biri de aptaldı. Hayat onlar için her yerde balıkların hayatının geçtiği gibi geçiyordu. Ta ki bir gün bir adam gelene dek.

Bir ağ taşıyordu ve akıllı balık onu gördü. Deneyimlerine, duyduğu öykülere ve aklına başvurarak, harekete geçmeye karar verdi.

"Bu havuzda saklanacak çok az yer var" diye düşündü. "Bu nedenle ölü numarası yapacağım "

Gücünü toplayıp havuzdan dışarı atladı, balıkçının ayağının dibine düşünce adam şaşkına döndü. Ama akıllı balık, nefesini tuttuğu için, balıkçı öldüğünü düşündü ve onu gerisin geriye havuza attı. Balık kıyının kenarında ufak bir deliğe sığındı.

İkinci, yan akıllı balık, ne olduğunu pek de anlayamadı. Bu yüzden akıllı balığın yanına kadar yüzdü ve ne olup bittiğini sordu. "Kolay" dedi akıllı balık. "Ölü numarası yaptım, o da beni yeniden suya attı."

Böylece yarı-akıllı balık da kendini hemen sudan dışarı, balıkçının ayağının dibine attı. Balıkçı, "Tuhaf" diye düşündü, "balıklar sıçrayıp duruyor." Yarı-akıllı balık nefesini tutmayı unuttuğu için, balıkçı onun canlı olduğunu anladı ve çantasına attı.

Yeniden suya dönüp baktı, önüne atlayan balıklar kafasını karıştırdığı için, çantasını kapatmadı. Yarı-akıllı balık, bunu anlayınca dışarı çıkıp çırpınarak suya dönmeyi başardı. İlk balığı arayıp buldu, onun yanına nefes nefese uzandı. Üçüncü, aptal balık, tüm bunlardan bir

şey anlayamadı, birinci ve ikinci balığın başına gelenleri dinledikten sonra bile. Bu yüzden ona her noktayı özenle anlatıp, Ölü rolü yapmak için nefes almamanın önemini vurguladılar.

"Çok teşekkürler, şimdi anladım" , dedi aptal balık. Bunları söyleyerek, kendini havuzdan dışarı attı ve balıkçının yanına düştü.

Balıkçı, iki balığı kaybettikten sonra, bunu nefes alıp almadığına bakmaksızın çantasına attı. Yeniden ağı havuza attı, ilk iki balık kıyının kenarında bir deliğe gizlenmişlerdi ve çantasının kapağı tamamen kapalıydı.

Sonunda balıkçı vazgeçti. Çantayı açtı, aptal balığın nefes almadığını fark edince, onu alıp evine kedisine götürdü.

Not: Öykünün bu versiyonu, Abdal Afifi'dendir. O da 1813'te ölen Şeyh Muhammed Asgar'dan almıştır.

SULAR DEĞİŞTİĞİ ZAMAN

Bir zamanlar, Musa'nın hocası Kidr, insanlığa uyarıda bulunmuştu. Belli bir tarihte, dünyada özellikle bir yerde toplanmayan tüm sular kaybolacak, yok olacaktı. Ondan sonra, bu suyun yerine insanları çıldırtacak yeni bir su gelecekti.

Onun uyarısını yalnızca bir kişi anladı. Su toplayıp onları güvenli bir yere depoladı. Daha sonra suyun değişmesini beklemeye başladı.

Verilen tarihte ırmaklar akmayı durdurdu, kuyular kurudu; adam durumu görünce saklandığı yere döndü ve sakladığı suyu içti.

Suların yeniden akmaya başladığını görünce, diğer insanların yanına çıktı. Onların, öncekine göre tamamen farklı bir biçimde düşünüp konuştuklarını fark etti, ama neler olup bittiğini ve de uyarıyı hiç anımsamıyorlardı. Onlarla konuşmaya çalıştığında, deli olduğunu düşündüklerini fark etti. Onu anlamıyor, düşmanlık ya da acıma duygusuyla yaklaşıyorlardı.

İlk başta yeni sudan hiç içmedi, yerine dönüp sakladığı suları içmeye başladı. Ama sonunda yeni suyu içmeye karar verdi; çünkü yalnızlığa, herkesten farklı düşünüp davranmaya artık dayanamıyordu. Yeni sudan içti ve herkes gibi oldu. Sonra kendi özel su deposunu unuttu ve çevresindekiler onu mucizevi bir şekilde aklı yerine gelen eski bir deli olarak görmeye başladılar.

Not: Rivayete göre, bu öykü,. Mısırlı Dhun-Nun'dan (ölümü 860) geliyor. Masonların bir kolunu kurduğu söylenir. Malamat Dervişlerinin en eskisidir. Söylenene göre, Firavunların hiyerogliflerinin anlamını yeniden keşfetmişti.

Bu elimizdeki versiyon 1818'de ölen Said Sabir Ali-Şah'a atfedilir.

KUMLARIN ÖYKÜSÜ

Uzak dağlardaki kaynağından çıkan bir ırmak, her çeşit coğrafi bölgeden geçtikten sonra, en sonunda çölün kumlarına ulaştı, ama diğer tüm engelleri aştığı gibi, bu engeli de aşmaya çalışınca, kuma girdikçe sularının kaybolduğunu fark etti.

Yazgısının bu çölü aşmak olduğundan emindi, ama hiçbir yol bulamıyordu. Birden çölün içinden gelen gizli bir ses, şöyle fısıldadı: "Rüzgâr çölü geçebilir, o halde ırmak da geçer."

Irmak kendini kumun üzerine attığını, ama emildiğini söyleyerek karşı çıktı: rüzgâr uçabiliyordu, bu nedenle çölü geçebiliyordu.

"Kendi geleneksel yolunda hamle ederek öbür tarafa geçemezsin. Ya kaybolur gider, ya da bataklığa dönüşürsün. Rüzgârın seni hedefine götürmesine izin vermelisin "

Ama bu nasıl olabilirdi? "Rüzgârın seni emmesine izin vererek."

Bu fikri ırmak kabul etmedi. Daha önce emilip, başka bir maddeye dönüşmemişti. Kendi kimliğini yitirmek istemiyordu. Bir kere yitirildikten sonra, yeniden kazanıp kazanamayacağını nereden bilebilirdi ki?

Kum "Rüzgâr bu işi yapar" dedi. "Suyu alır, çölün üzerinden geçirir ve yeniden bırakır. Yağmur olarak yağıp, su yeniden ırmak olur."

"Bunun doğruluğundan nasıl emin olabilirim?"

"Bu böyledir, ama eğer inanmıyorsan bataklıktan başka bir şey olmazsın ve bu bile yıllar alır, ayrıca ırmakla aynı şey değil."

"Ama aynı bugün olduğum ırmak olarak kalamaz mıyım?" "Kalamazsın " dedi fısıltı. "Ama senin özün taşınıp yeniden bir ırmak oluşturur. Bugün bile bu adı taşıyorsun, çünkü hangi kısmının senin asıl parçan olduğunu bilmiyorsun."

Bunu duyunca, ırmağın düşüncelerinde bazı şeyler yankılanmaya başladı. Bir rüzgârın kollarında taşındığı bir zamanı anımsadı ve bunun yapılacak aşikâr şey, gerçek şey olduğunu anımsadı.

Ve ırmak, buharını rüzgârın ona uzanan kollarına emanet etti; o da onu kolayca ve nazikçe yukarılara taşıdı, millerce kilometre ötede, bir dağın doruğuna ulaşınca yumuşak' bir şekilde bıraktı. Ama kuşkulan olduğu için, ırmak,, deneyiminin ayrıntılarını daha güçlü anımsayıp kaydedebildi. "Evet, sonunda gerçek kimliğimi öğrendim" diye düşündü.

Irmak öğreniyordu. Ama kumlar fısıldadı. "Biliyoruz, çünkü her gün bunun olduğunu görüyoruz. Çünkü biz kumlar, ırmaktan dağa kadar uzanıyoruz."

İşte bu nedenle, yaşam ırmağının yolculuğuna nasıl devam edeceği kumlarda yazılıdır denir.

Not: Bu öykü dervişler arasında çok popülerdir. Bu versiyon 1870'te ölen Tunuslu Acad Afifi'den alınmıştır.

NURİ BEY’ İN ESKİ SANDIĞI

Nuri Bey, derin düşünceli ve saygıdeğer bir Arnavuttu. Kendinden çok daha genç bir hanım almıştı.

Bir akşam eve vaktinden evvel dönünce, sadık hizmetçilerinden biri yanına gelip şöyle dedi:

"Sizin hanımınız,, bizim efendimiz, kuşkulu davranıyor. Dairesinde ninenize ait, bir adamın sığabileceği kadar büyük bir sandıkla oturuyor."

"İçinde yalnızca birkaç eski işleme olması gerekir."

"İçinde çok daha fazlası olduğuna inanıyorum. Benim, en eski hizmetlinizin, içine bakmasına izin vermiyor."

Nuri, karısının odasına gitti, onu büyük tahta sandığın yanında kederli bir şekilde otururken buldu.

"Bana sandığın içindekileri gösterir misin" dedi.

"Bir hizmetçinin kuşkusundan ötürü mü, yoksa bana güvenmediğin için mi?"

"Neyi ima ettiğini, düşünmeden açmak daha kolay değil mi?" diye sordu Nuri.

"Mümkün olduğunu sanmam."

"Kilitli mi?"

"Evet."

"Anahtar nerede?"

Anahtarı uzattı. "Hizmetçiyi kovun, ben de onu size vereyim." Hizmetçi kovuldu. Kadın anahtarı verdi ve kendisi düşünceli bir şekilde köşesine çekildi.

Nuri Bey uzun süre düşündü. Ondan sonra dört tane bahçıvan çağırdı. Sandığı hiç açmadan arazilerinin uzak bir köşesine taşıyıp gömdüler.

Bir daha da bu konudan hiç söz açılmadı.

Not: Bu öykü gezici (Kalender) dervişlerinin repertuvarına aittir. Eskiden Türkiye'de çok yaygındılar. Bu öykü, A.B.D.'de 1916 ve 1922'de yayımlanan, H.G. Dwight'ın Stambul Nights (İstanbul Geceleri) kitabında yer almıştır.

BİR GELENEK NASIL KURULDU?

Bir zamanlar iki paralel sokaktan oluşan bir kent vardı. Bir derviş bir sokaktan geçti ve İkincisine vardığı sırada, insanlar gözlerine yaş dolmuş olduğunu gördüler. Birisi "Yan sokakta biri ölmüş" diye bağırdı ve kısa zamanda mahalledeki tüm çocuklar bağrışmaya başladılar.

Aslında derviş soğan soyuyordu.

Kısa bir süre sonra vaveyla ilk sokağa da ulaştı. Her iki sokaktaki erişkinler de öyle üzülmüş ve korkmuşlardı ki (tümü akrabaydı) kargaşanın nedenini soruşturmaya cesaret edemediler.

Akıllı bir adam her iki sokaktaki insanları, niçin birbirlerine ne olduğunu sormadıklarını söyleyerek, makul olmaya çağırdı. Ne dediklerini bilmeden, kafaları karmakarışık, "Tüm bildiğimiz, öbür sokakta ölümcül bir salgın başladığı" dediler. Bu söylenti de orman yangını gibi yayıldı, ta ki her iki sokaktakiler de diğerinde yaşayanların işinin bittiğini düşününceye dek.

Düzen biraz yerine geldikten sonra, iki topluluk da kendilerini kurtarmak için, göçmeleri gerektiğine karar verdi. Ve böylece iki sokağın halkı da şehrin farklı yönlerinden sokaklarını terk etti.

Şimdi, yüzyıllarca sonra, şehirleri hâlâ terk edilmiş durumda; çok da uzak olmayan bir yerde iki köy var. Her bir köyün, ayrı bir menkıbesi var.

Uzak zamanlarda, bilinmeyen bir kötülükten, lanetli bir kentten, kaçıp kurtulduktan sonra, nasıl kuruldukları anlatılıyor.

Not: Bu öykü Şeyh Kalender Şahin Asrar-i-Khiwatia (Münzevilerin Sırlan) adlı eğitim kitabından. Kalender Şah, Sühreverdi tarikatı üyesi ve 1832'de ölmüş. Türbesi, Pakistan'da Lahor'da bulunuyor.

CENNETİN KAPILARI

Bir zamanlar iyi bir adam vardı. Tüm hayatını Cennet'e ulaşanların sahip olduğu nitelikleri geliştirmeye harcamıştı. Fikirlere yardımda bulundu, diğer insanları sevdi ve onlara hizmet etti. Sabırlı olma ihtiyacını anımsayarak, birçok büyük ve beklenmeyen zorluğa katlandı, çok zaman başkalarının hatırına. Bilgi peşinde yolculuklara çıktı. Onun mütevazılığı ve örnek davranışları öyleydi ki bilge biri ve iyi bir yurttaş olarak ünü Batı'dan Doğu ya, Kuzey'den Güney'e her yere ulaşmıştı.

Tüm bu özelliklere gerçekten de sahipti uygulamayı anımsadığı zaman. Ama bir eksiği vardı, o da dikkatsizlikti. Bu eğilim onda çok güçlü değildi ve diğer özellikleriyle karşılaştırıldığında, bunun ufak bir kusur olarak kabul edilebileceğini düşünüyordu. Yardım etmediği bazı fakirler vardı, çünkü zaman zaman onların ihtiyaçlarına karşı duyarsız oluyordu. Sevgi ve hizmet de bazen unutuluyordu, kişisel gereksinimler ya da arzular olduğunu düşündüğü şeyler içinde ortaya çıktığı zaman.

Uykuya düşkündü ve bazen o uyurken, bilgi arama ya da anlama, mütevazılik gösterme ya da toplam iyi davranışlarına yenilerini ekleme gibi fırsatlar çıkıyor, ama bir daha geri gelmiyorlardı.

Bir gün geldi öldü. Kendini bu hayatın ötesinde, duvarlı bahçenin yolunda bulunca, durup vicdani muhasebesini yapmaya karar verdi. Ve cennete gitme şansının yeterince yüksek olduğunu hissetti.

Kapılar kapalıydı, daha sonra bir ses ona seslendi: "Dikkatli ol, çünkü kapılar yalnızca birkaç yüzyılda bir açılır." Heyecanlı bir şekilde, beklemek için oturdu. Ama insanlara karşı erdemli davranışlarda bulunma fırsatlarından yoksun kalınca, dikkat kapasitesinin yeterli olmadığını anladı. Bir çağ kadar uzun gelen bir şiire bekledikten sonra, başı önüne düştü. Bir an için göz kapaklan kapandı ve o küçücük anda, kapılar açılıverdi. Gözleri tam olarak yeniden açılıncaya dek de, kapandılar: ölüleri uyandırmaya yetecek kadar büyük bir gürültüyle.

Not: Bu tanınmış bir derviş öyküsü olmakla birlikte kaynağı bilinmemektedir. Bazıları peygambere kadar gittiğini söylerler.

Buradaki şekli 17. yüzyılın bilinmeyen bir dervişinden, AmilBaba 'dan gelmektedir.

ÖLÜMÜN FARKINDA OLAN ADAM

Bir zamanlar bir deniz yolculuğuna çıkan bir derviş vardı. Diğer yolcular tekneye birer birer çıktıkça, onu görüp —adet olduğu üzere— birer tavsiye istediler. Dervişin tüm yaptığı herkese aynı şeyi tekrarlamaktı: Dervişlerin dikkatlerini zaman zaman yönelttiği formüllerden birini tekrarlıyormuş gibiydi.

Formül şöyleydi: "Ölümün farkında olmaya çalış, ölümün ne olduğunu bilene kadar". Bu öğüt yolcuların çok azına çekici geldi.

Sonra korkunç bir fırtına çıktı. Mürettebat ve yolcular dizlerinin üstüne çöküp Allah'a gemiyi kurtarması için dua etmeye başladılar. Bir yandan da dehşet içinde çığlıklar atıyor, işlerini bitmiş sayıyor ve kurtuluş umutlarını sürdürüyorlardı. Tüm bu zaman boyunca derviş sessiz, düşünceli bir şekilde, çevresindeki hareket ve sahnelere karşı hiçbir tepki göstermeden oturdu.

En sonunda gürültü, patırtı durdu, deniz ve gök-sakinleşti ve yolcular dervişin tüm bu zaman boyunca ne kadar sakin kaldığını fark ettiler.

Biri ona şöyle sordu: "Tüm bu korkunç fırtına sırasında ölümle aramızda bir tahta parçasından başka bir şey olmadığının farkında mıydın?"

Derviş "Evet, tabii" diye yanıtladı. "Denizde bunun her zaman böyle olduğunu biliyorum. Ama, karada, her şey yolunda giderken, ölümle aramızda o kadarcık bir şey bile olmadığım düşündüğümü de fark ettim."

Not: Bu öykü Bistam'lı Beyazıt'a ' atfedilir. Hazar Denizi'nin güneyinde yaşamıştır. Eski Sufilerin en ünlülerinden biriydi ve 9. yüzyılın 2. yarısında yaşadı.

Büyükbabası Zerdüşt dinine mensuptu. Ustası Abu-Ali İslamın ritüellerini iyi bilmediği için bazıları Abu-Ali'nin Hintli olduğunu ve Beyazıt'ın Hint mistik metotlarını incelediğini düşündüler. Ama Sufiler arasında hiçbir otorite bu görüşü kabul etmemiştir.

DAĞ YOLU

Zeki, eğitimli bir akademisyen bir gün bir köye geldi. Orada temsil edilen farklı görüş açılarını, bir çalışma için, karşılaştırmak istiyordu.

Kervansaraya gitti ve köyün en doğru sözlü ve en yalancı sakinleriyle tanışmak istediğini söyledi. Orada bulunanlar köyün en büyük yalancısının Kazzap, en doğru sözlüsünün de Rastpu olduğunda hemfikir oldular. O da onları ziyaret etti ve basit bir soru sordu: "Komşu köye giden en iyi yol hangisi?"

Doğrucu Rastpu: "Dağ yolu" dedi.

Yalancı Kazzap da "Dağ yolu " dedi.

Doğal olarak, bu durum yolcunun kafasını çok karıştırdı. Bu yüzden diğer, normal köylülere de aynı şeyi sordu. Bazıları 'ırmak' dedi, diğerleri 'tarlalardan'. Daha başkaları da yine 'dağ yolu' dedi.

Dağ yolundan yola çıktı. Ama yolculuğunun amacının yanı sıra doğrucu ve yalancı problemi de zihnini meşgul ediyordu. Komşu köye varıp, öyküsünü köy kahvesinde anlattı ve sözlerini şöyle bitirdi: "Açıkçası, doğru ve yalan söyleyenlerin adlarını yanlış kişilere sormuş olmalıyım. Buraya dağ yolundan kolayca vardım."

Orada bulunan bilge bir adam şöyle konuştu:

"Mantıkçılar, öyle görünüyor ki kör olma eğiliminde ve diğerlerinden yardım istemeleri gerekiyor. Ama burada mesele farklı. Gerçekler şunlar: Irmak en kolay yûldur, bu nedenle yalancı dağı önerdi. Ama doğrucu yalnızca doğruyu söylemekle kalmadı. Bir eşeğin olduğunu

fark etmişti, bu da yolculuğu yeterince kolay kılıyor. Yalancı da senin teknen olmadığını fark etmedi, yoksa ırmağı önerirdi."

YILAN VE TAVUSKUŞU

Bir gün Adi –hesapçı denen bir genç (çünkü matematik çalışmıştı). Buhara'dan ayrılıp daha yüce bilgileri aramaya karar verdi. Hocası ona güneye doğru gitmesini salık verdi ve "Tavuskuşu ve yılanın anlamını ara" dedi, bu genç Adi'yi derin düşüncelere sevk etti.

Horasan'dan geçip sonunda Irak'a ulaştı. Burada bir tavuşkusuyla bir yılanın bulunduğu bir yere geldi ve onlarla konuştu. "Görece faydalarımız konusunda tartışıyoruz" dediler.

Adi, "Bu tam da öğrenmek istediğim şey" dedi, "lütfen devam edin."

Tavuskuşu, "Ben kendimi daha önemli hissediyorum" dedi. "Ben yücelmeyi, göklere yükselmeyi, göksel güzelliği ve bu nedenle daha üst şeylerin bilgisini temsil ediyorum. Benim misyonum, insanlara taklitle kendisinden gizli yönlerini anımsatmaktır."

Yılan, hafifçe tıslayarak "Ben de aynı şeyleri temsil ediyorum" dedi. İnsan gibi, toprağa bağlıyım. Bu ona kendini anımsatıyor. Onun gibi, toprakta yolumu bulurken, esneğim. Bunu da unutuyor. Geleneksel olarak, toprakta gizli hâzinelerin bekçiliğini yapan benim."

Tavuskuşu, "Ama sen iğrençsin" diye bağırdı. "Kurnaz, gizli ve tehlikelisin."

Yılan "Sen benim insani özelliklerimi sıralıyorsun" dedi. "Ben demin yaptığım gibi diğer işlevlerimi sıralamayı tercih ederim. Şimdi de sana gelelim. Kendini beğenmiş, aşırı şişmansın ve kaba bir sesin var. Ayakların fazla büyük, tüylerin fazla gelişmiş."

Adi bu noktada müdahale etti: "İkinizin de haklı olmadığınızı anlamamı sağlayan yalnızca sizin anlaşmazlığınız. Ama yine de kişisel saptantılarınızı bir yana bırakırsak, bir arada insanlık için bir mesaj oluşturduğunuzu açıkça görebiliyoruz."

Ve iki rakip dinlerken, onlara işlevlerini neler olduğunu açıkladı.

"İnsan yılan gibi toprakta sürünür. Bir kuş gibi göklere de yükselebilir. Ama aynı yılanın açgözlü, hırslı olması gibi, yükselmeye çalıştığı zaman bencilliğini muhafaza eder ve bir tavuskuşu gibi aşırı gururlu olur. Tavuskuşunda insanın potansiyelini görebiliyoruz, ama tam olarak gerçekleşmeden. Yılanın parıltısında güzellik olasılığını görebiliriz. Tavuskuşunda bunun göz alıcı bir hal aldığını görüyoruz."

Daha sonra Adi'nin içinden bir ses konuştu ve ona şöyle dedi: "Hepsi bu değil. Bu iki yaratık da yaşamla donatılmış; bu onların belirleyici faktörü. Onlar mücadele ediyor, çünkü her birinin kendi yerleşik yaşam biçimi var ve bunun gerçek bir statünün elde edilmesi olduğunu düşünüyor. Ama biri bir hâzineyi koruyor, fakat onu kullanamıyor. Diğeri bir hâzineyi, güzelliği yansıtıyor, ama kendisini onun aracılığıyla dönüştür emiyor. Kendileri için ulaşılır olan bir şeyden yararlanamamalarına karşın, onu sembolize ediyorlar, görebilen ve duyabilenler için."

Not: Irak'taki yılan ve tavuskuşu kültü [Yezidiler/Ezdiler] 12. yüzyılda Musafir'in oğlu, Adi adlı bir Sufi Şeyhi tarafından kurulmuştur. Arapçada "Tavus kuşu" aynı zamanda "süs" anlamına gelir ve "yılan" organizma ve yaşamla aynı karakterle, harfle anlatılır. Sembolizmleri buradan ileri gelir.

CENNET SUYU

Bedevi Harith ve karısı Nazife ordan oraya dolaşıp harap çadırlarını, birkaç palmiyenin, develeri için biraz otun ve küçük bir acı su birikintisinin bulunduğu her yerde kuruyorlardı. Bu onların yıllardır devam eden yaşam biçimiydi ve Harith çok nadiren günlük rutinlerini değiştirirdi: Çöl farelerini derileri için tuzakla yakalamak, geçen kervanlara satmak için palmiyelerden iplik eğirmek.

Ama bir gün çölde yeni bir kaynak ortaya çıktı ve Harith suyun birazını ağzına attı. Kendisinin her zaman içtiğinden daha tatlı olduğu için su ona cennet suyunun ta kendisi gibi geldi. Bize çok tuzlu gelirdi. "Bunu, onu takdir edebilecek birine götürmeliyim."

Bunun için Bağdat'a Harun Reşid'in sarayına doğru yola çıktı. Yolda biraz bir şeyler kemirmek dışında hiç mola vermeden yoluna devam etti. Yanına iki keçi tulumu su almıştı. Biri kendisi, diğeri de halife için.

Günler sonra Bağdat'a ulaştı ve doğruca saraya gitti. Muhafızlar hikâyesini dinlediler ve yalnızca kural olduğu için onu Harun Reşid'in huzuruna çıkardılar.

Harith "İnananların efendisi” dedi, "ben yoksul bir bedeviyim ve çölün tüm sularını bilirim, pek başka bir şey bilmesem de. Bu cennet suyunu yeni keşfettim ve onun size uygun bir armağan olduğunu anlayınca sunmak için hemen geldim,"

Dürüst Harun suyun tadına baktı ve halkını anladığı için, muhafızlara Harith'i alıp o karar verinceye kadar bir yere kitlemelerini söyedi. Daha sonra muhafızların komutanını çağırıp şunları söyledi: "Bizim için hiç olan, onun için her şey. Bu nedenle, onu saraydan gece vakti götürün. Dicle nehrini görmesine fırsat vermeyin. Çadırına kadar tatlı suyun tadına bakmasına izin vermeden eşlik edin. Ondan sonra ona bir altın verin ve teşekkürlerimi bildirin. Söyleyin, o artık cennet suyunun muhafızı ve her yolcuya bedava verilmesi için benim adıma orayı işletecek."

Not: Bu öykü "İki Dünyanın Öyküsü" adıyla da bilinir. Abuelatahiya'ya atfedilir (Harun Reşid’in çağdaşı ve "Mashhara" derviş tarikatının kurucudur). Arap kutsal şiirinin babası olarak adlandırılmıştır. 828 yılında ölmüştür.

AYAKKABI TAŞIMAK

İki değerli ve dindar adam bir camiye birlikte girdiler. İlki ayakkabılarını çıkarıp kapının dışında yan yana koydu. İkincisi ayakkabılarını çıkarıp eline aldı ve onlarla birlikte içeri girdi.

Kapıda oturan başka dindar ve değerli adamlar arasında bu iki adamın hangisinin daha iyi olduğu konusunda tartışma çıktı. Biri şöyle dedi: "İnsan camiye çıplak ayakla giriyorsa, ayakkabıları dışarıda bırakmak daha iyi bir fikir olmaz mıydı?" Başka biri karşı çıktı: "Ayakkabılarını içeri götürenin onları kendine mütevazılıktan ayrılmamayı anımsattığı için almış olabileceğini neden hesaba katmıyoruz?"

İki adam dışırıya çıktıktan sonra, orada oturan ayrı gruplar tarafından ayrı ayrı sorguya çekildiler.

İlki şöyle dedi: "Ayakkabılarımı olağan bir nedenle dışarıda bıraktım. Eğer biri onları çalmak isterse, bu kışkırtmaya karşı koyma fırsatı olacak, böylece erdemi artacaktır". Dinleyenler,

malı mülkü kendisi için onları yazgılarına terk edebilecek kadar önemsiz olan bu yüce-düşünceli adamdan çok etkilendiler.

İkinci adam aynı zamanda şunları söyledi:

" Ayakkabılarımı camiye götürdüm, çünkü onları dışarıda bıraksaydım, onları çalmak için insanları kışkırtmış olurdum." Dinleyenler bu yüce duygudan çok etkilendiler ve bilge kişinin düşüncelerini takdir ettiler.

Ama olanları izleyen bir başka bilge şöyle seslendi.

" Siz ikiniz ve sizi izleyenler varsayımsal durumlarla oynar ve takdir edilmesi gereken duygu ve düşüncelerinizle ilgilenirken, bazı 'gerçek' şeyler olup bitiyordu."

Kalabalık " Bu gerçek şeyler neydi? " diye sordu.

"Ayakkabılar kimseyi kışkırtmadı. Teorik günahlar ortaya çıkmadı. Onun yerine, yanında taşıyacak ya da kapıya bırakacak hiçbir ayakkabısı olmayan başka biri içeri girdi. Kimse onun davranışını fark etmedi. Onu gören ya da görmeyen insanlar üzerindeki etkisinin bilmemde değildi. Ama gerçek içtenliğinden ötürü, onun camideki duaları, ayakkabıları çalacak ya da çalmayacak ya da kışkırtmayla karşı karşıya kalınca kendisini düzeltebilecek tüm potansiyel hırsızlara en dolaysız şekilde yardımcı oldu."

Ne kadar mükemmel olursa olsun kendinin bilincinde olarak yapılan eylemin, gerçek bilgilerin varlığı bilgisiyle karşılaştırıldığında gölgede kaldığını halâ göremiyor musunuz?

İNSAN KANIYLA İYİLEŞME

Mevlana Bahaddin Nakşibendi'ye sordular: "Birçok öyküdeki kötü adamlar ya da çocuklar yalnızca büyük bir bilgeyle karşılaşınca bile, bir bakışla ya da başka bir dolaylı yoldan nasıl maneviyat edinebiliyorlar? "

Yanıt olarak aşağıdaki öyküyü anlattı. Bu metodun dolaylı maneviyat kazandırma yoluna paralel olduğunu söyledi.

Bizans'ın güçlü çağında, imparatorlarından biri, hiçbir doktorun tedavi edemediği amansız bir hastalığa yakalanmıştı. Her ülkeye hastalığı tarif etmek üzere elçiler gönderildi. Bunlardan biri de, imparatorun adını Doğu 'nun büyük bilgelerinden biri olarak duyduğu, bir Sufi olan Büyük Gazalinin okuluna vardı. Gazali, öğrencilerinden birini İstanbul' a yolladı.

El-Arif, İstanbul'a varınca kendisi, imparatorun huzuruna çıktı. İmparator onu çok iyi karşıladı ve bir çare bulmasını diledi. El-Arif hangi tedavilerin denendiğini ve daha hangilerinin düşünüldüğünü sordu. Sonra da hastayı muayene etti.

Sonra tüm saray eşrafının toplanmasını istedi, tedavinin nasıl olabileceğini açıklayacaktı.

İmparatorluktaki tüm soylular toplandığı zaman, Sufi "Majestelerinin inancını kullanması gerekir" dedi.

Din adamlarından biri "İmparatorun inancı var, ama tedaviye etki yapmıyor" dedi. **"Bu durumda, dünyada onu kurtarabilecek tek bir şifa olduğunu söylemek zorundayım. Ama öyle korkunç bir şey ki, bundan söz etmek istemiyorum."**

"Yedi yaşın altındaki birçok çocuğun kanından yapılacak bir banyo, imparatoru kurtaracaktır." Bu sözlerin yol açtığı kargaşa ve telaş yatıştıktan sonra, devletin ileri gelenleri bu şifanın

denenmeye değer olduğuna karar verdiler. Bazıları kuşkulu bir yabancının sözü üzerine böyle bir barbarlığa kalkışmaya kimsenin hakkı olmadığını söyledi ama, çoğunluk, herkesçe hayranlık derecesinde saygı duyulan bir imparatorun hayatını kurtarmak için bu riskin alınmaya değer olduğunu ileri sürdü.

Kral bu konuda gönülsüz olmasına karşın, sıkıştırdılar. " Majesteleri, reddetmeye hakkınız yok; çünkü yokluğunuz, bırakın bir miktar çocuğu, tüm tebanızın kaybından daha fazla şeyden imparatorluğu yoksun bırakacaktır "

Sonuçta Bizans'ta uygun yaştaki tüm çocukların, imparatorun sağlığı için kurban edilmek üzere belli bir süre içinde İstanbul'a gönderilmesi buyruğu her yere yollandı.

Bu çocukların anneleri çoğunlukla, kendi kurtuluşu için çocuklarının kanını isteyebilecek kadar canavar olduğunu düşündükleri imparatorlarına lanetler yağdırdılar. Ama bazıları da, çocukları öldürülmeden önce imparatorun iyileşmesi için dua etti.

İmparatorun kendisi de bir süre geçtikten sonra, ne nedenle olursa olsun, küçük çocukların katledilmesi gibi bir eyleme izin vermeyeceğini hissetmeye başladı. Bu problem onu gece gündüz meşgul etmeye, kıvrandırmaya başladı. Sonunda şunu söyledi: "Masumların ölmesini görmektense kendim ölmeyi tercih ederim."

Bunu söyler söylemez hastalığı düzelmeye başladı. Kısa zaman içinde sağlığını kazandı. Sığ düşünceliler iyi hareketinden ötürü ödüllendirildiği sonucuna vardılar. Onlar kadar sığ düşünen başkaları da düzelmesini çocukların annelerinin ilahi güçler üzerindeki etkisine bağladılar.

El-Arif'e hangi yoldan hastalığın düzeldiği sorulduğunda şunları söyledi. "İnancı olmadığı için, ona eşdeğer bir şey bulmak zorundaydım. Onun kararlılığıyla, hastalığın belli bir zamandan önce düzelmesini isteyen annelerin arzulan bir araya geldi."

Bizanslılar arasında ona kuşkuyla bakanlar şunları söyledi.

"Kana susamış Arab'ın formülü denenmeden önce, din adamlarının dualarına yanıt olarak İmparator'un iyileşmesi ilahi güçlerin yüce bir müdahalesidir. Çünkü o ileride büyüyüp, belki de onun gibilere karşı Bizans'ı savunacak olan genç nesli yok etmeye çalışıyordu."

Durum El Gazali 'ye bildirildiğinde, şunları söyledi:

"Bir etki sağlanabilmesi için, ancak gereken zamanda sonuç verecek tarzda gerçekleşir."

"Aynı Sufinin kendini bulduğu insanlara göre yöntemini adapte etmesi gibi dervişler de çocukların, cahillerin hatta kötülerin maneviyatını kendince bilinen yöntem aracılığıyla aydınlatabilir. "

Bu da Bahaddin 'in açıklamasıydı.

ÜÇ DERVİŞ

Bir zamanlar üç derviş vardı. Adlan Yek, Dü ve Se idi. Kuzeyden, Batıdan ve Güneyden geliyorlardı. Bir-ortak noktaları vardı, o da 'Derin Gerçek'i aramaktı. Bunun için bir yol arıyorlardı.

İlki, Yek-Baba, oturup başı ağrıyana kadar düşündü. İkincisi Dü-Ağa, ayakları ağrıyana kadar başının üzerinde dikildi. Üçüncü Se-Kalender, burnu kanayana dek kitap okudu.

En sonunda ortak çaba harcamaya karar verdiler. Bir köşeye çekilerek egzersizlerini hep birlikte gerçekleştirdiler; bu yolla 'Derin Gerçek' dedikleri gerçeğin görüntüsünü oluşturmaya yetecek kadar güç toplayabileceklerini umuyorlardı.

Kırk gün kırk gece durmadan çaba harcadılar. En sonunda beyaz bir duman içinde çok yaşlı bir adamın başı belirdi. Birincisi "Sen insanların rehberi, gizemli kaderi misin?" diye sordu. İkincisi "Hayır, o kutup, evrenin sütunu" dedi. Üçüncüsü "Eminim, o değişenlerden biri" dedi.

Görüntü "bunların hiçbiri değilim" diye kükredi. "Ama ne olduğumu düşünüyorsanız oyum. Hepiniz 'Derin Gerçek' dediğiniz aynı şeyi istiyorsunuz."

Hep bir ağızdan "Evet, üstad" dediler.

Baş "insanlar ne kadarsa yollar da o kadar sözünü hiç duymadınız mı? " diye sordu. "İşte yollarınız."

"İlk derviş Budalalar ülkesine gidecek. İkinci derviş Büyülü Aynayı bulmak zorunda. Üçüncü derviş girdaptaki cini yardıma çağıracak"

Bunları söyleyerek, gözden kayboldu.

Bunun hakkında bir süre tartışma oldu. Çünkü hem yola çıkmadan önce daha fazla bilgi istiyorlardı, hem de o zamana dek farklı farklı yollar denemelerine karşın, her biri ancak tek bir yol olduğunu tabii kendisininki düşünmüştü. Şimdi hiçbiri, gördükleri ve adını bilmedikleri görüntüyü çağırmaktan kısmen sorumlu da olsalar, yeterince yararlı olduğundan emin değildi.

Yek-Baba derviş hücresinden ilk ayrılan oldu ve adeti olduğu üzere çevrede bilgili bir adamın olup olmadığını soruşturmak yerine, her önüne gelene sorarak bilen birini buldu ve oraya doğru yola çıktı. Ülkeye girer girmez sırtında bir kapı taşıyan bir kadın gördü. "Hanım, neden böyle yapıyorsun?" dedi.

"Çünkü kocam sabah işe giderken, 'evde değerli eşyalar var, hiç kimsenin o kapıdan geçmesine izin verme' dedi. Dışarı çıkarken, kimse geçmesin diye kapıyı yanıma aldım. Lütfen bırak da geçeyim."

"Sana o kapıyı yanında taşımanı gereksiz kılacak bir şey söylememi ister misin?" diye sordu Derviş Yek-Baba.

Kadın "Tabii ki hayır" dedi. "Bana yardımcı olabilecek tek şey kapının ağırlığını nasıl azaltabileceğimi söylemen olurdu."

"Bunu yapamam " dedi ve ayrıldılar.

Biraz daha uzakta bir grup insan gördü. Bir tarlada büyümüş dev bir kavunun karşısında korku içinde titriyorlardı. Ona "Bu canavarlardan daha önce hiç görmemiştik" dediler. "Kesinlikle daha da büyüyüp hepimizi öldürecek. Ama ona dokunmaya cesaret edemiyoruz. "

"Bu konuda yapabileceğiniz bir şeyi söylememi ister misiniz? " Budalalar "Yapma" diye yanıtladılar. "Onu öldürürsen ödüllendirilirsin. Ama onun hakkında bir şey bilmek istemiyoruz." Bunun üzerine derviş bıçağını çıkardı, kavuna doğru yürüdü ve bir dilim kesip yemeye başladı.

Dehşet çığlıkları arasında insanlar ona bir avuç para verdi. Ayrılırken "Lütfen geri dönmeyin saygıdeğer canavar avcısı, gelip bizi de böyle öldürmeyin", dediler.

Böylece, zamanla Budalalar ülkesinde, hayatta kalabilmek için, insanın bir budala gibi düşünüp davranması gerektiğini öğrendi. Birkaç yıl sonra bazı budalaların aklını başına getirmeyi başardı ve ödül olarak bir gün 'Derin Gerçek'e ulaştı. Ama Budalalar onu canavarın kanını içen adam olarak anıyorlardı. 'Derin Gerçek'e ulaşabilmek için aynısını yapmaya çalıştılar, ama hiçbiri başaramadı.

Bu arada ikinci derviş Dü-Ağa "Derin Gerçek" peşindeki yolculuğuna çıkmıştı. Gittiği her yerde yerel bilgeleri ve yeni egzersizleri sordu. Ona birçok yanıltıcı yanıtlar verildi, ama sonunda nerede olabileceğini anladı. Bir kuyuya kıl kadar ince bir iplikle asılmıştı ve bu da sadece bir parçasıydı, çünkü insanların düşüncelerinden yapılmıştı ve tam bir ayna yapmaya yetecek kadar düşünce yoktu.

Onun muhafızlığını yapan şeytanı atlattıktan sonra Dü-Ağa aynaya baktı ve 'Derin Gerçek'i istedi. O anda onun oldu. Dolaştı ve uzun yıllar boyu mutluluk içinde insanları eğitti. Ama müritleri aynaya, sürekli olarak yenilenmesi için gereken aynı konsantrasyonla bakmayı sürdüremedikleri için ayna kayboldu. Yine de bugün hâlâ Dü-Ağa'nın büyülü aynası olduğunu sanarak, aynalara bakan insanlar vardır.

Üçüncü derviş Se-Kalender'e gelince, o da her yerde girdaptaki cini aradı. Cinin başka bir sürü adı daha vardı ama, Kalender bunu bilmiyordu ve yıllarca o cinin izini sürdü, her zaman, aradığı bir cin olarak tanınmadığı ya da girdapla ilişkisinden söz açılmadığı için onu kaçırıyordu.

Sonunda yıllar geçtikten sonra bir köye geldi ve "Ey insanlar" diye seslendi, "hırada girdaptaki cinden söz edildiğini duyan kimse var mı?"

Birisi "Cinden söz edildiğini hiç duymadım " dedi. "Ama bu köyün adı Girdap'tır".

Kalender kendisini yere atıp bağırdı. "Girdaptaki cin bana görünene dek buradan ayrılmayacağım"

Yakınlardan geçen cin onun yanına gelip şöyle dedi.

"Köyümüzün yakınında yabancılardan hoşlanmayız. Onun için gelmedim. Aradığın nedir? "

"'Derin Gerçek'i arıyorum ve onu nasıl bulabileceğimi bana söyleyebileceğini duydum".

Cin "Tabi ki söyleyebilirim" dedi. "Başından çok şey geçti. Tüm yapman gereken şu sözü söyleyip, bu şarkıyı söylemek, şöyle bir eylemde bulunup, böyle bir eylemden kaçınmak. O zaman 'Derin Gerçek'e ulaşacaksın."

Derviş cine teşekkür etti ve programına başladı. Aylar yıllar geçtikten sonra egzersizlerini doğru olarak yapmaya başladı. İnsanlar gelip onu izlediler. Daha sonra da, çoşkusundan ve değerli ve dindar bir adam olarak bilinmesinden ötürü onu taklit etmeye başladılar.

Sonunda derviş 'Derin Gerçek'e ulaştı. Arkasında onun usûllerini sürdüren bir sürü insan bıraktı. Tabii ki hiçbir zaman 'Derin Gerçek'e ulaşamadılar. Çünkü dervişin yolunun bittiği yerden başlıyorlardı.

Bu dervişlerin müritleri birbirlerine rastladıkları zaman şöyle konuşurlardı.

"Aynam burada, yeterince bakarsanız ’Derin Bilgi'ye ulaşırsınız"

"Bir koyun kurban edin. Derviş Yek-Baba'ya yardım ettiği gibi size de yardım edecektir."

"Saçma! Tek yol belli pozisyonların, duaların ve eylemlerin sürdürülmesinde sebat etmektir."

Gerçekten ’Derin Gerçek’e ulaştıklarında üç derviş şunu anladılar ki, geride bıraktıklarına yardımcı olma güçleri yoktu; bir dalganın üzerinde giden bir insanın, bir leoparın kovaladığı bir hayvanı görüp yardımına gidememesi gibi.

Not: Bu dervişlerin maceraları bazen geleneksel din anlayışının bir taşlaması olarak yorumlanır.

Bu ünlü bir eğitim öyküsüdür. Muradillerin lideri, 1719 yılında ölen sufi hocası Murat Şami'ye atfedilir.

DÖRT BÜYÜLÜ HAZİNE

İkinci rütbeden dört kutsal derviş bir araya gelip tüm dünyada insanlara yardımcı olmalarını sağlayabilecek nesneleri aramaya karar verdiler. Yapabilecekleri her şeyi incelemiş ve böyle bir işbirliğiyle en iyi hizmeti verebileceklerine karar vermişlerdi.

Otuz yıl sonra yeniden buluşmayı aralarında kararlaştırdılar. Saptanan günde yeniden bir araya geldiler. İlki en kuzeyden büyük bir asa getirmişti. Ona binen herkes hedefine bir an içinde ulaşabiliyordu. İkincisi en batıdan büyük bir başlık getirmişti. Başına onu geçiren hemen anında, var olan herkese ve her şeye dönüşebiliyordu. Üçüncü, doğudan büyük bir ayna getirmişti, Bu aynada, dünyada istenilen her yer görülebiliyordu. Güneyden gelen dördüncü ise, her hastalığı iyileştirebilen büyük bir kupa getirmişti.

Böylece donandıktan sonra, savaşırken ellerindeki araçları etkili bir şekilde kullanmalarına yetecek kadar uzun süre yaşamalarım sağlayacak yaşam suyunu bulmak için aynaya baktılar. Yaşam suyunun yerini buldular, büyük asaya binip oraya uçtular ve suyu içtiler.

Ondan sonra aynaya yardımlarına en çok ihtiyaç duyan adamı görmek için baktılar. Aynada ölmek üzere olan bir adamın yüzü belirdi. Günlerce uzaktaydı.

Dervişler hemen asalarına binip bir an içinde hasta adamın evine ulaştılar.

Kapıdaki adama "Efendinizin hasta olduğunu duyduk. Bizler ünlü hekimleriz. Bizi içeri alın, ona yardım edelim" dediler.

Yaşlı adam bunu duyunca dervişlerin yatağının başucuna getirilmesini istedi. Ama onları görür görmez cin çarpmışa döndü ve bahtı da kötüleşti. Derhal dışarı atıldılar; orada bulunanlardan biri, hastanın dervişlerin düşmanı olduğunu ve onlardan nefret ettiğini açıkladı.

Başlarına büyük başlığı geçirip görünüşlerini değiştirdiler; böylece hasta adamı rahatsız etmeyecek bir kılığa bürünüp kendilerini hekim olarak takdim ettiler.

Adam büyülü kupadaki ilaçtan biraz içince, daha önce hiç olmadığı kadar iyi hissetti kendini. Çok mutlu oldu ve zengin biri olduğu için dervişlere bir ev armağan etti, o eve yerleştiler.

Bu evde yaşamaya devam edip, insanların iyiliği için bir araya getirdikleri büyülü araçları ayrı ayrı kullanmaya devam ettiler.

Bir gün diğer dervişler dışarıdayken, askerler büyülü kupanın sahibi olan dervişi tutukladılar. Ülkenin kralı bu büyük doktorun ününü duymuş ve acaip bir hastalığa yakalanmış olan kızını tedavi etmesi için, onu getirmişti.

Derviş prensesin yatağına götürüldü ve o da özel kupasında kendi ilaçlarından sundu. Ama tedavi için büyülü aynaya danışma fırsatı bulamadığı için tedavi işe yaramadı.

Prenses düzelmedi ve kral, dervişin duvara çivilenmesini buyurdu.

Arkadaşlarına danışabilmek için biraz zaman istedi, ama kral sabırsızdı ve bunun dervişin kaçması için bir taktik olduğunu düşündü.

Öbür dervişler eve döner dönmez, arkadaşlarının nereye gittiğini öğrenmek için büyülü aynaya baktılar. Onun ölmek üzere olduğunu görünce, büyülü asa ile yardımına koşup ucu ucuna kurtardılar. Ama kralın kızını kurtaramadılar, çünkü kupayı bulamıyorlardı.

Büyülü aynaya bakınca, onun kralın emriyle en derin okyanusun derinliklerine atılmış olduğunu gördüler.

Ellerindeki mucizevi aletlere rağmen, kupayı geri alabilmek bin yıllarını aldı. Prensesle olan deneyimlerinden sonra, dört derviş gizli çalışmaya karar verdi. İnsanlığın iyiliği için yaptıkları her şeyin sanki doğal, açıklanabilir bir yoldan gerçekleştiğinin sanılması için gerekeni yaptılar.

Not: Bazıları bu öyküde İsa'nın çarmıhta ölmediğine dair bir referans olduğunu düşünür. Diğerleri büyük derviş ekollerinin dört tekniğine ve bunların Nakşibendilerle birleşmesine atıf olduğunu savunur.

Daha genel Sufi açıklaması ise, derviş etkinliğinin gizlilik içinde ve bir arada uygulanması gereken dört unsurdan oluştuğudur.

3. BÖLÜM

HİRİ VE KÜLLER

Ebu-Osman-El-Hiri bir gün yolda giderken bir pencereden üzerine çok miktarda kül döküldü. Yanındakiler bunu yapan kişiyi azarlamasını istediler.

Ama El-Hiri yalnızca şunları söyledi:

"Sıcak kömürü hak eden birinin başına yalnızca kül döküldüğü için müteşekkir olmalıyız."

KÜTÜPHANE

Üç derviş bir kütüphanede karşılaştı.

Birincisi şöyle dedi: "Sufi bilgeliğiyle ilgili olan tüm kitapları okuyacağım. Daha sonra onların üzerine düşünüp benim için önemini görmeye çalışacağım."

İkincisi şöyle dedi: "Tüm kitapları kendi elimle bir daha yazacağım ki dersler iyice derin yerleşsin içime. Ondan sonra iç ve dış manaları için tümünü yorumlayacağım."

Üçüncüsü şöyle dedi: "Tüm kitapları almaya yetecek kadar para kazanacağım, daha sonra da onları okuyacağım. En sonunda, size sorular sorup, söz ve eylemlerinizin anlamadığınızı gösterdiği kısımlardan yararlanmaya çalışacağım."

Oradan geçerken durup onları dinleyen bir dördüncü derviş de şöyle dedi:

"Ben de üçüncü dervişi inceleyip, boş gururunun kitaplarda görülebilecek olanı görmesine izin verip vermediğini görmeye çalışacağım."

KÖTÜLÜK

Herat'lı ünlü Sufi Şeyh Abdullah Ansan kötülük konusunda şöyle der:

"Başka birinin kötülüğünden kurtulabilirsiniz.

Ama kendi kötülüğünüzden hiçbir kaçış yoktur."

BİLGEYE MEKTUP

Manevi dünyayı öğrenmeye çalışan bir Batılı, adını bir gazetede gördüğü Doğulu bir bilgeye öfkeli ve suçlayıcı bir mektup yazdı.

"Sizin dünyevi şeylere karşı tamamen ilgisiz olmanız gerekir" dedi ve daha birçok eleştiri sıraladı.

Bilgeyi ziyaret ettiğimde, tepkisini mektubun yazarına iletmek için, mektup hakkında ne düşündüğünü sordum.

"Evet, gerçekten mektuplar alıyorum" diye mırıldandı. "Ama ne yazık ki okuyamıyorum, çünkü bunlar dünyevi şeyler ve onlarla ilgilenmiyorum. "

KÖPEĞİN ÖNCELİĞİ

Beyazıt Bistami bir gün sokakta müritleriyle birlikte yürüyordu.

Bir köpek onlara doğru gelince Beyazıt kenara çekilip köpeğe yol verdi. Müritlerinden biri kendi kendine bunun hatalı olduğunu düşündü. Beyazıt; yüksek bir statüye sahip, öğrencilerin eşlik ettiği büyük bir azizdi çünkü.

Beyazıt onun duygularını algıladı ve açıkladı.

Köpek onların yaklaştığını görüp, bir köpek olarak yaratıldığına göre büyük bir günah işlemiş olması gerektiği düşüncesini iletmişti Beyazıt'a. Oysa bu adam, çok büyük biri olmalıydı, öyle kutsal biri olarak görüldüğüne göre.

Beyazıt "Köpeğin ilettiği bu düşünceden ötürüdür ki ona öncelik ve yol verdim".

ŞİBLİ VE TAŞLAR

Otoritelerin hiç hoşum gitmeyen acayip konuşmalarından ötürü, Şibli deli diye zincire vurulmuştu. Ona saygı duyan bir dizi insan ziyaretine gidip sağlığını sordular. Onlara kendilerini ne kabul ettiklerini sordu, onlar da onun arkadaşları olduklarını söylediler.

Bunun üzerine Shibli onlara taş atmaya başladı, onlar da kaçıp gittiler.

Şibli arkalarından bağırdı. "Benim arkadaşım olduğunuzu, beni düşündüğünü söylüyorsunuz! Ama size benim hastalığımdan kaçtığınızı gösterdim, onun için siz benimle değil, daha çok taşlardan korunmakla ilgilisiniz!"

RABİA

Rabia Kazvinli, Salih'in şu ifadeyi kullanarak öğrencilerini yetiştirdiğini duydu. "Kapıyı çalın, size açılacaktır."

Rabia şöyle dedi: "Ey Salih, daha ne kadar böyle söylemeye devam edeceksin, kapı aslında hiçbir zaman kapanmamışken

KRAL VE ODUNCU

Ahmed Şah, herkes tarafından saygı gören bir dervişken kral ilan edilmişti. O zamandan itibaren sık sık-derviş cübbesi giydi ve kullarının arasında, yönetiminin kalitesini arttırmak amacıyla dolaştı.

Bir gün yine tebdil-i kıyafet ederek, ormanda bir kulübede yaşayan bir oduncuyu ziyaret etti. "Eğer odunlarını satamazsan he yapardın?" diye sordu. Oduncu "Saygıdeğer Derviş" dedi, "Tanrı'ya güvenip yapacak bir şey bulurdum".

Ertesi gün kral şehre hiçbir oduncunun sokulmaması emrini verdi ve iki üç gün sonra adamı yine derviş kılığında ziyaret etti.

"Kral, odunculara ¡çarşı acayip bir tavır aldıktan sonra, şimdi nasıl sürdürüyorsun yaşamını?"

"Şimdi de deri kemerler yapıp dükkânlara satıyorum. Tanrıya güvenip karnımı doyuracak bir şeyler bulabiliyorum."

Kral onun yanından ayrıldı ve bir süre dükkânlarda deri eşyaların satılmasını yasaklayan bir ferman çıkardı.

Ahmet Şah, fakir oduncu-dericiyi yeniden ziyaret ettiğinde şöyle dedi: "Nasıl idare ediyorsun? Yazgı peşine düşmüş gibi, yeni uğraşın da engellendi."

"Efendim" dedi adam, "Tanrı'ya güveniyor ve pazar yerinde hamal olarak çalışıyorum. Her şey yolunda, yiyecek yeterince şeyim var."

Ahmet Şah, bu sefer de tüm hamalların saray muhafızı yapılmasını emretti. Ama ücret, hatta uyuyacak bir yer bile verilmeyecekti.

O gece kral, derviş kıyafetiyle yine arkadaşını görmeye gitti ve onu kulübesinde bir şeyler yer ve tahta oyarken buldu.

Kral "Ne yapıyorsun?" diye sordu.

"Kraliyet Muhafızları arasına alındım, ama yiyecek ve uyuyacak bir yer verilmedi. Ben de bana verilen kılıcı rehine verdim, gerekli gıdaları aldım, şimdi de geleceğim belli olana kadar, sahte bir kılıç yapıyorum."

Kral sarayına döndü.

Ertesi sabah muhafız komutanı oduncuyu çağırıp bir mahkûmun kellesini uçurmasını emretti. Kralın, adet olduğu üzere, beklediği idam yerine birlikte gittiler. Oduncu, kralı tacı ve elbisesiyle tanımadı ama "Allah'a emanet" diyerek tahta kılıcını çekti ve indir emrini beklemeye başladı. Mahkûm şöyle dedi. "Allah aşkına, bu kılıç kesmeyi reddetsin; çünkü masumum ben" oduncu kılıcını yere indirdi. Bir araştırmadan sonra mahkûmun aslında

suçsuz olduğu ortaya çıktı. Ahmet Şah bu durumdan öyle etkilendi ki, oduncuyu Sadrazam yaptı.

ÜÇ DERVİŞLE KARŞILAŞMAK

Ortadoğu'da üç dervişle tanıştım ve Batı'dan bilgelik peşinde gelenlerle hiç karşılaşıp karşılaşmadıklarını sordum. "Sık sık" dediler. Bu insanlara bir şey öğretip öğretmediklerini sorunca, "Her zaman aynı şey oluyor" dedi içlerinden biri. "Yanımıza gelip bizi eğitin diyorlar, onların yanına oturup zihinsel algıyla iletişime girmeye çalışıyoruz." Sonra ne olduğunu sordum. "Her zaman aynı şey oluyor. İki üç gün geçtikten sonra yanımızdan ayrılıyor, yapmaya söz verdiğimiz şeyi yapmadığımızdan yakınıyorlar."

BASRALI HASAN

Elinde bir mumla yürüyen bir çocuğa sordum:

"O ışık nereden geliyor? "

Çocuk mumu hemen söndürdü. "Bana nereye gittiğini söyleyin. Ben de size nereden geldiğini söyleyeyim."

İDRİS

İdris 'e sordular:

"Ermişler hakkında ne düşünüyorsun?"

"Varlığı değil, yokluğu zenginleştirme tehlikeleri var. Onlar, genellikle varlıklarını yokluğa sunduklarını düşünüyorlar.

Ben yokluğumu varlığa sunmayı tercih ederdim."

ABDULLAH ANSAR

Şeyh Abdullah Ansar-i şöyle söyler :

"Oruç sadece ekmek tasarrufudur. Dua, yaşlı adam ve kadınlar içindir. Hac da-bir dünyevi zevktir. Kalbinizi fethedin. Sufi hayat yasası şunları gerektirir asıl:

Gençlere nazik davranış

Yoksullara cömertlik

Arkadaşlara iyi öğüt

Düşmanlara merhamet

Budalalara kayıtsızlık

Bilgelere saygı.

DOLU ELLER

Molla Nasreddin, bir gece karanlıktan korka korka, bir elinde bir kılıç, diğerinde hançerle yürüyordu. Bunların güvenli bir korunma yöntemi olduğunu duymuştu.

Yolda karşısına bir hırsız çıktı, eşeğini ve değerli kitaplarla dolu heybelerini elinden aldı.

Ertesi gün bahçede yazgısına söylenirken, biri sordu:

"Ama Molla, neden mallarını almasına izin verdin ki? Onu önleyecek şeylerin yok muydu?”

"Eğer ellerim dolu olmasaydı, o görürdü gününü."

EVİ SATMAK

Nasreddin Hoca bir gün bir emlakçıya gitmiş.

"Yaşadığım evin yarısını satmak istiyorum."

"Ama Molla, sen zaten yaşadığın evin yalnızca yarısına sahipsin

"İyi ya, elimdeki yarımı satıp elime geçen parayla diğer yarısını alacağım."

SUFİ VE SOFTA

Bir gün bir Sufi bir softayla konuşuyordu:

Sufi "Kendini Allah karşısında sıfır sayma, sen onun güzelliğinin yansımasısın” demiş.

Softa; "Allah'ın karşısında kulun isteği, varlığı hiçtir, yalnızca onun sadık kuluyum ” demiş.

Sufi "Ben senin söylediğin anlamda bir Allah'ı tanımıyorum” diye yanıt vermiş.

Softanın buna tepkisi çok şiddetli olmuş.

"Ne, sen benim inançlarıma karşı saygısızlık edersin, beni hiçe sayarsın ha" demiş, Sufiyi öldürmüş.

GÖL

Bir gün Molla Nasreddin bir gölde yüzüyormuş.

Oradaki balıkçılardan biri "Bu çok tehlikeli bir göldür Molla" demiş. "Burada yüzenler her zaman dibinde ölü bulunur."

Nasreddin Hoca "Sağolasın arkadaş, dibinden uzak durmaya dikkat edeceğim " demiş.

SESSİZLİK

Bir gün Ebu-Bekir-Şibli Bağdat'ta dolaşırken bir bilgenin "Sessizlik konuşmaktan daha iyidir" dediğini duydu. Şibli ona şöyle dedi: "Senin sessizliğin konuşmandan daha iyi, ama benim konuşmam sessiz kalmamdan iyi; çünkü senin konuşman boş gurur, sessizliğin de sadece bir jest, oysa benim sessizliğim mütevazılık, konuşmamsa sessizlik. "

MEKKE'DE BİR HIRİSTİYAN

Şibli bir gün Bağdat'ta, Mekke'ye hacca gidecek yoksullara ayakkabı almak için 1.000 dirheme ihtiyacı olduğunu söyledi. Bir Hıristiyan parayı vermeyi önerdi, yalnız onların kervanına alınmayı şart koşuyordu.

Şibli ona bu yolculuğa yalnızca Müslümanların çıkabileceğini söyledi. Bunun üzerine Hıristiyan, bir yük hayvanı olarak gelebileceğini bildirdi. Onların inançlı olması gerekmiyordu. Hıristiyan, bir yük hayvanı gibi koşum takımlarına bağlı yola çıktılar. Her molada hacıların oturacağı yerleri de temizliyordu.

Kabe'ye geldiklerinde Şibli, Hıristiyana Kabe'ye giremeyeceğini söyledi. Hıristiyan da girmesine izin verilmesi için dua etti. Ondan sonra göklerden bir ses duyuldu ve Hıristiyanı içeri buyur etti.

HIZ ARTIRMA

Molla Nasreddin bir gün bir tersaneye gitmiş. Denizle ilgisini anlayamadığı bir ateş görünce, bir denizciye ne işe yaradığını sormuş.

Adam "Onunla katran yapıyoruz" demiş. "Katranla geminin altındaki çatlakları kaplıyoruz, bu da. onun daha hızlı gitmesini sağlıyor."

Nasreddin Hoca doğruca eve gidip bir ateş yakmış. Sonra da eşeğini bağlayıp bir tavada bir miktar katran eritmiş. Üzerinden duman tüten katranı hayvana yaklaştırır yaklaştırmaz, hayvan ipini koparıp dört nala kaçmış.

"Sahiden işe yarıyormuş.

BEN KİMİM?

Gezginci bir derviş bir gün yolun kenarında duran üzgün bir adamın yanına oturdu.

Adam konuşmaya başladı.

"Dua edemiyorum. Sufi klasiklerini anlamıyorum. Batıni egzersizlerden hoşlanmıyorum."

Derviş "O zaman, tüm bunlardan vazgeç" diye tavsiyede bulundu.

"Nasıl yapabilirim ki? Ben bu bölgede tanınmış bir Sufi hocasıyım."

FIRTINADA GEMİ

Nasreddin Hoca, bir gemide giderken fırtına çıkmış, Kaptan geminin yelkenlerinin indirilmesi emrini verince, Nasreddin Hoca itiraz etmiş:

"Görmüyor musun, sorun yelkende değil, dalgalarda."

NASREDDİN HOCA

Nasreddin Hoca her gece eşekleriyle sınırdan geçiyordu. Eşeklerin sırtında samanla dolu çuvallar vardı. Kaçakçılık yaptığını kendisi açıkça söylediği için, sınırdaki muhafızlar onu her gün ayrıntılı şekilde arıyordu. Üstünü arıyor; samanları karıştırıyor, suya atıyor hatta zaman zaman da yakıyorlardı.

Bir gün Hoca tüm bu işlerden elini eteğini çekti ve başka bir ülkede yaşamaya başladı. Burada gümrük muhafızlarından biriyle yeniden karşılaştı. Muhafız "Şimdi artık rahatlıkla söyleyebilirsin" dedi. "Ne kaçırıyordun da bir türlü bulamadık?"

Hoca yanıt verdi:

"Eşek!"

Kaynak: İDRİS ŞAHSEÇME MESEL VE DÜŞÜNCELER, Derleyen: Mustafa Yılmazer, Ayraç Yayınevi, İkinci Baskı Mart 1997, Ankara

BEYNİNİZİN CİNSİYETİNİ ÖĞRENMEK İSTER MİSİNİZ?

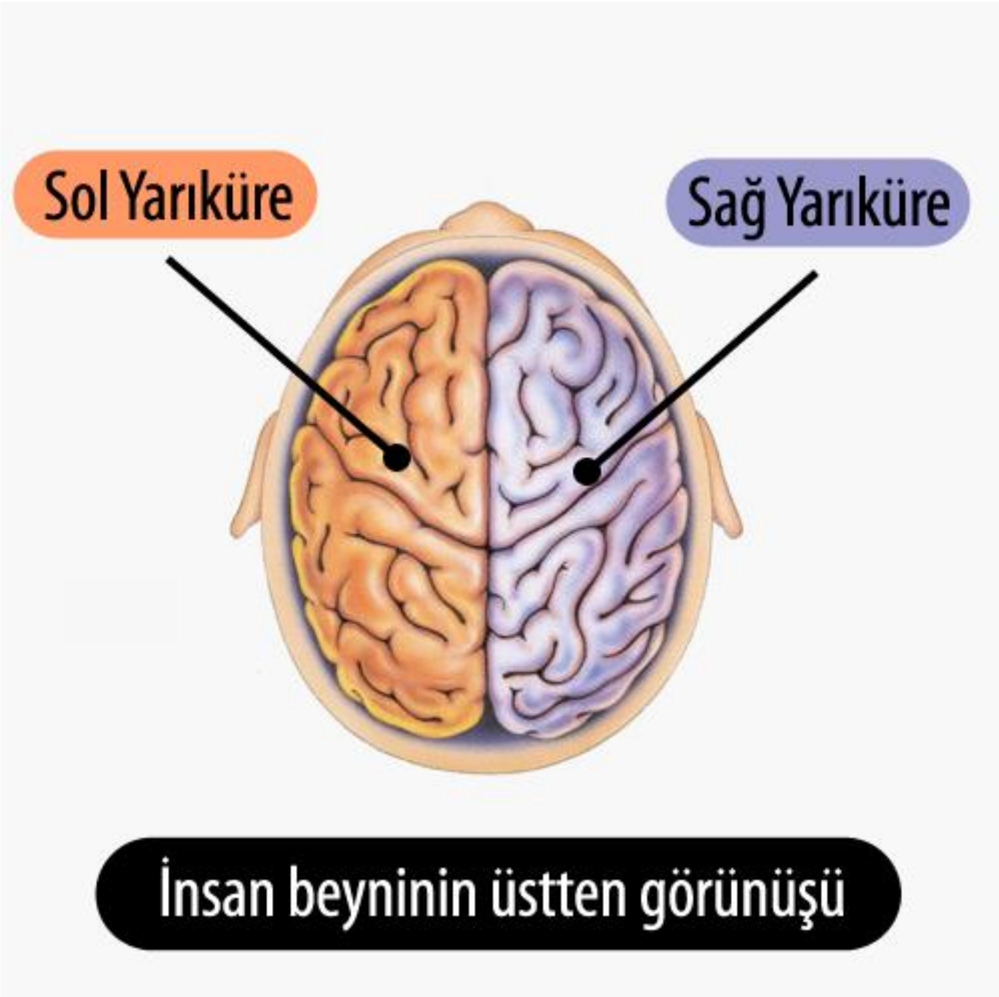
Yazan Serkan Karaismailoğlu

Son 20 yılda sinirbilim alanında gerçekleşen keşifler, aslında kadın ve erkeklerin beyin yapılarının birbirlerinden oldukça farklı olduklarını ortaya koymuştur. Konuyla ilgili farklılıklar daha çok bilişsel düzeyde olmakla beraber detayları merak edenler Kadın Beyni – Erkek Beyni serisine bir göz atabilirler. Genellikle erkeklerin çoğu erkek beynine, kadınların çoğu da kadın beynine sahip olmasına rağmen erkek beynine sahip kadınlar ve kadın beynine sahip erkekler de bulunmaktadır. Peki siz hangi kategoriye giriyorsunuz? Gelin hep beraber bunu nasıl ölçebileceğimizi öğrenelim.

Kadın – Erkek Beyin Yapıları Neden Farklı?

Kadınlar ve erkeklerin birbirlerinden farklı bir beyin yapısına sahip olmasındaki en önemli etken anne karnında iken maruz kaldıkları cinsiyet hormonlarıdır. Bu hormonlar beynin gelişimini etkileyip cinsiyete özgü bir beyin yapısının oluşmasına neden olmaktadırlar. Bu gelişim sırasında çeşitli hormonların etkisi olmasına rağmen asıl etki gösteren hormon, genellikle erkeklik hormonu olarak da bilinen testosteron adlı hormondur. Bu hormonun vücutta çeşitli kaynakları olmasına rağmen, beyinde asıl etki gösteren testosteronun büyük bir kısmı erkek bebekte üretilir. Bebeğin kız olması durumunda anneden ve bebekten kaynaklanan (böbrek üstü bezleri ve yağ dokusu) az miktarda testosteron da duruma göre etkili olabilmektedir.

Yandaki şekilde de gösterildiği üzere beyin birbirine oldukça benzeyen sağ ve sol yarıküre olmak üzere 2 kısımdan oluşur. Hamilelik döneminde bebeğin maruz kaldığı testosteron hormonu beynin sol yarıküresinin gelişimini geciktirmektedir. Sol yarıküre, gelişiminin gecikmesi nedeniyle daha fazla dış etkene maruz kalmaktadır. Sonuçta tipik bir erkek beyninde sol yarıküre sağ yarıküreye göre farklı bir gelişim göstermektedir. Diğer taraftan kadın beyninin gelişimi sırasında ise herhangi bir hormonun belirleyici bir etkisi yoktur. Ortamda testosteronun az olması nedeniyle beyin normal gelişimini tamamlayabilmektedir (sağ ve sol yarıkürelerin benzer koşullarda gelişmesi). Özetle söylemek gerekirse, bebek

anne karnında iken ne kadar çok fazla testosterona maruz kalırsa o kadar erkek beyinli olacaktır.

Vücudumuz Olay Yeri?

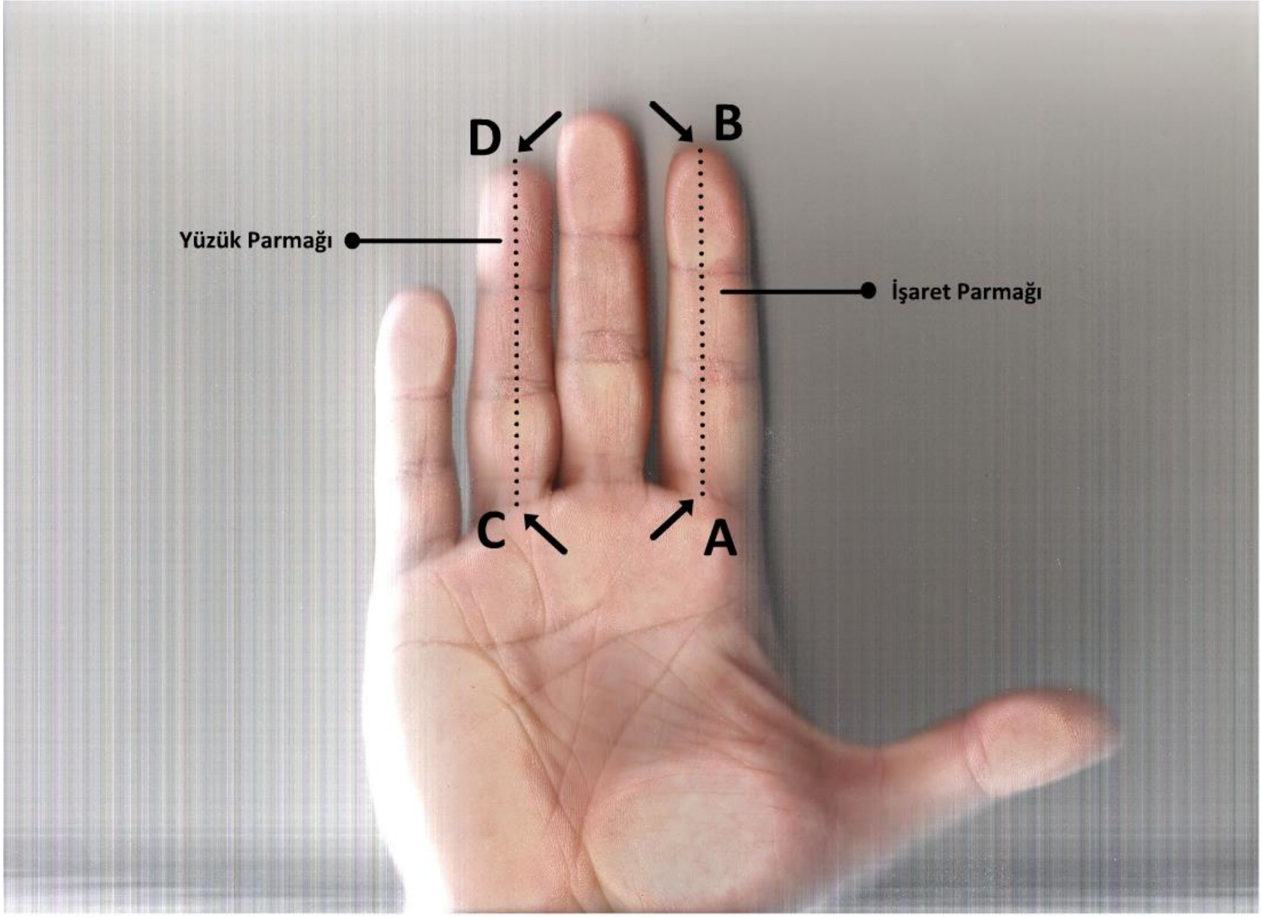
Yukarıdaki bilgiler ışığında şu soru oldukça önem kazanıyor. Peki, anne karnında ne kadar testosterona maruz kaldığımı nasıl öğreneceğim? Sevgili okuyucu, aslında doğrudan amniyosentez yoluyla bu konuda bir fikir sahibi olabilirsiniz. Daha çok genetik incelemeler için gerekli olan bu yöntemde, annenin karnına bir iğne yardımı ile girilerek bebeğin içinde yüzdüğü amniyon sıvısından bir miktar alınarak içeriğine bakılmaktadır. Lakin bu yazıyı okumakta olan bir çok kimsenin elinde böyle bir sonuç olmadığından yola çıkarak asıl konumuza gelelim. Aslında anne karnında maruz kaldığımız hormonlar ile ilgili olarak vücudumuzda şu an gözlemleyebileceğimiz çeşitli biyolojik izler ve göstergeler bulunmaktadır. Örneğin parmak izleri ve işitme ile ilgili bir konu olan otoakustik emisyon meselesi aslında anne karnında ne kadar çok testosterona maruz kaldığımız hakkında bize bilgi vermektedir. Ama şu an okumakta olduğunuz yazının konusunu yüzük parmağınız ve işaret parmağınız arasındaki gizli ilişki oluşturmaktadır.

İşaret Parmağı (2d) / Yüzük Parmağı (4d)

Kadınlar ve erkeklerin parmakları arasındaki farklılıktan ilk olarak 1875 yılında bahsedilmiştir. Alman antropolog Johan Alexander Ecker, kurucusu da olduğu Alman antropoloji dergisinde (*Archiv fur Anthropologie*) konuyla ilgili bir makale yayınlamıştır (*Some remarks about a varying character in the hand of humans*). O dönemden günümüze konuyla ilgili birkaç çalışma olmasına rağmen asıl patlama 2000 yılının başlarında olmuştur. Konuyu oldukça popüler bir şekilde tekrar gündeme getiren Swansea Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden John T. Manning olmuştur. Ölçümün nasıl yapılacağı ile ilgili detaylar yazının devamında açıklanacak olmasına rağmen en baştan şunu söyleyebiliriz. Yüzük parmağınız, işaret parmağınıza göre ne kadar uzunsa anne karnında o kadar fazla testosterona maruz kalmışsınız demektir. Yani o kadar erkek beyinlisiniz.

Ölçüm yöntemi:

Sevgili okuyucu aslında biz bu analizlerde eli bir tarayıcıda tarayıp özel bilgisayar programları ile hesaplama yapıyoruz. Zira parmak uzunlukları birbirine oldukça yakın olduğu için hassas ölçümler ayırıcı tanıyı koymakta daha güvenilir oluyor. Ama şu an bizim elimizde böyle bir imkan olmadığından yola çıkarak bu ölçümü biraz daha basit bir düzeyde yapalım. Konunun daha anlaşılır olması için aşağıda yer alan elimin resmi üzerinden size ölçümü aşama aşama anlatmaya çalışacağım.

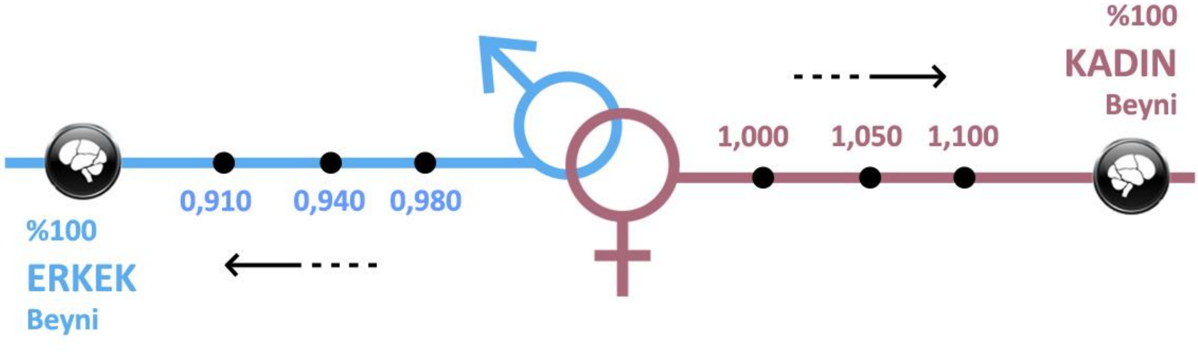
Normalde ölçümler her iki el için de yapılmakta olup genellikle benzer sonuçlar çıkmaktadır. Bilimsel çalışmalar sağ elimiz için yapılan ölçümlerin sola göre daha belirleyici olduğunu söyleseler de, siz hangi elden ölçüm yapmak kolayınıza geliyorsa o elinizden ölçüm yapabilirsiniz. Yukarıdaki resimde gördüğünüz üzere ölçümü avuç içinden yapacaksınız. İlk olarak işaret parmağımızı ölçelim. Bu ölçümde dikkate almamız gereken iki kısım var. Parmağınızın elinizle birleştiği kısıma (resimde A harfi ile gösterilmektedir) yakından bakarsanız tam sınırda 1 ya da birbirine yakın 2 çizgi görürsünüz. Eğer 2 çizgi görüyorsanız ölçümünüzü alttaki çizgiden itibaren yapacaksınız. B noktası ise tam olarak işaret parmağınızın tepe noktasını ifade ediyor. Şimdi bir cetvel aracılığıyla A ve B noktaları arasındaki mesafeyi ölçelim. Ne kadar hassas ölçerseniz sonuç o kadar doğru çıkacaktır. Benim kendi işaret parmağımda yaptığım ölçümde bu mesafe 8,6 cm olarak çıktı. Şimdi gelelim yüzük parmağınıza. Aslında işaret parmağı için yaptığınız işlemlerin aynısını yüzük parmağınız için de yapacaksınız. Yani yukarıdaki resimde de gösterildiği şekilde C ve D mesafesini ölçeceksiniz. Benim kendi yüzük parmağımda yaptığım ölçümde bu mesafe 8,4 cm olarak çıktı. Yaptığımız bu basit ölçüm sonucunda işaret parmağının yüzük parmağından uzun olması nedeniyle okumakta olduğunuz yazıyı hazırlayan kişinin kadın beyinli bir erkek olduğunu ileri sürebiliriz. Ama gerek kadın beyni gerekse de erkek beyninin de dereceleri var. Şimdi burada benim merak ettiğim ne derece kadın beyinliyim. Bunun için geriye sadece basit bir bölme işlemi kalıyor.

2d:4d

Yazının bundan sonraki kısmında işaret parmağı için 2d, yüzük parmağı için 4d ifadesini kullanacağız. Zira tıbbi literatürde bu kavram 2d:4d oranı olarak geçer. Burada d harfi digit (parmak) kelimesinin baş harfini, 2 ve 4 rakamı da kaçıncı parmak olduğunu ifade etmektedir. Parmakları numaralandırmada baş parmak 1 nolu parmak olarak kabul edilmektedir. Yukarıda cetvel aracılığıyla elde ettiğimiz ölçümler doğrultusunda işaret parmağımızın uzunluğunu yüzük parmağımızın uzunluğuna böleceğiz. Böylece aşağıda gösterilen oranı elde etmiş oluyoruz. Ölçümün hassasiyeti önemli olduğundan virgülden sonraki üç basamağı da kullanıyoruz.

$$\frac{\text{2d (işaret parmağı)}}{\text{4d (yüzük parmağı)}} = \frac{8{,}6\ \text{cm}}{8{,}4\ \text{cm}} = 1{,}020$$

Peki bu oran bize ne ifade ediyor? Aşağıdaki resime bakarsanız aşırı uçtaki erkek beyni ve aşırı uçtaki dişi beyin arasında bulunan oranlar yer almaktadır. Irklar arasında farklılıklar olmakla beraber genel anlamda 0,970 oranının altına inildikçe erkek beynine doğru bir gidiş, 1,000 ve üzerine çıkıldıkça da kadın beynine doğru bir gidiş söz konusudur. Aradaki değerler ise (0,980 ve 1,000 arası) ırklara ve coğrafi bölgelere göre çeşitlilik gösterdiğinden net bir yorum yapmamıza engel olmaktadır.

2d:4d parmak oranları

Peki bu nasıl oluyor?

Homeobox genlerden bir grup gen, bebeğin anne karnındaki gelişim döneminde ürogenital sistemin, el ve ayakların farklılaşmasında rol oynamaktadır. Burada bebeğin maruz kaldığı testosteron hormonu yüzük parmağının büyümesini sağlarken, östrojen hormonu (genellikle dişilik hormonu olarak da bilinir) ise işaret parmağının büyümesini sağlamaktadır. İnsanda hamilelik dönemindeki testosteron 8. ve 24. haftalar arası çok önemli olmakla beraber 2d:4d parmak oranı yaklaşık olarak 14. ve 16. hafta arası şekillenmektedir. Bu oran özellikle 5 yaşından sonra sabit kalmaktadır.

Bilimsel mi Popüler mi?

Bir çok okuyucunun parmakla beyin cinsiyeti arasındaki bu garip ilişki konusunda ciddi şüpheleri olduğunu varsayarak konuyla ilgili ilginç birkaç çalışma paylaşalım. Manning ve arkadaşlarının amniyotik sıvıları incelenen bebeklerde yaptıkları çalışmada bu bulgular desteklenmiştir. Yakın dönemde yapılan hayvan çalışmaları da benzer sonuçlar göstermektedir. Hamilelik döneminde deney hayvanına (anne) dışarıdan testosteron enjekte edildiğinde doğan yavrularının cinsiyetten bağımsız bir şekilde dördüncü parmaklarının ikinci parmaklarına göre uzun oldukları gösterilmiştir. Tüm bu bilgiler ışığında ikinci ve dördüncü parmakların uzunluklarının oranının (2d:4d) hamilelik döneminde bebeğin maruz kaldığı testosteron hakkında dolaylı da olsa bir bilgi verdiğini söyleyebiliriz.

Son söz:

Bu konuda oldukça fazla sayıda parmak ölçümü yapan ve konuyla ilgili yayını da olan biri olarak okuyucuyla hayata dair bir ipucu paylaşmak isterim. Baştan vurgulayayım ki, bu söylediğimi bilimsel verilerden ziyade kişisel gözlemlerime ve yorumuma dayanarak söylüyorum. Aşık olduğunuz ve hayatınızı birleştirmeyi düşündüğünüz kişinin parmaklarına çaktırmadan bakmanızda bir miktar fayda olabilir. Zira eğer sizin yüzük parmağınız uzunsa seçeceğiniz kişinin işaret parmağının uzun olması, ya da tam tersi, hayata dair bir çok kolaylık sağlayacaktır.

Kaynaklar:

1- Ecker A. Some remarks about a varying character in the hand of humans. Arch Anthropol 1875

2- Geschwind N, Galaburda AM. Cerebral Lateralization: Biological Mechanisms, Associations and Pathology, MIT Press, Cambridge, MA, 1987

3- Manning JT, Scutt D, Wilson J, Lewis-Jones DI. The ratio of 2nd to 4th digit length: a predictor of sperm numbers and concentrations of testosterone, luteinizing hormone, and oestrogen. Hum Rep,1998

4- Talarovicová A, Krsková L, Blazeková J. Testosterone enhancement during pregnancy influences the 2D:4D ratio and open field motor activity of rat siblings in adulthood. Horm Behav. 2009

KADIN BEYNİ ERKEK BEYNİ - BÖLÜM 1: GEZEGENLER, MİTOLOJİ VE TOPRAK SOLUCANLARI

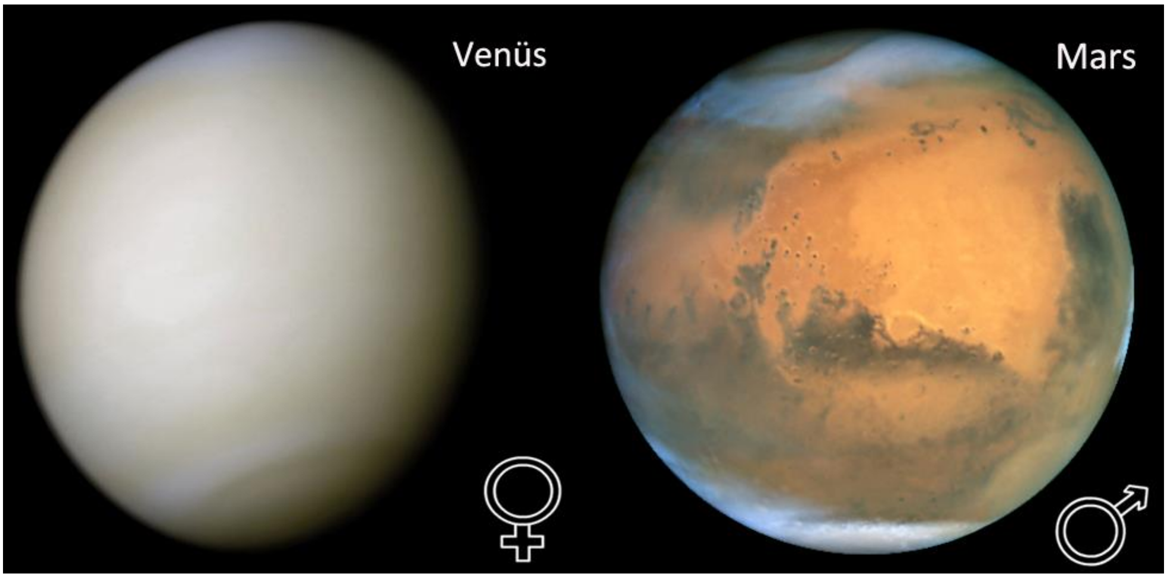
Hepimiz bir şekilde hayatımızın bir aşamasında bir beyin resmi görmüşüzdür. Peki hiç merak ettiniz mi gördüğünüz bu beyin resmi bir erkeğe mi yoksa bir kadına mı aitti? Aslında yakın zamana kadar bilim dünyası bize hep tek bir resim gösterdi ve bir iki ufak ayrıntı dışında her iki cinsiyetin beyninin de benzer yapıda olduğunu savundu. Lakin son 10 yılda elde edilen verilere baktığımızda kadın beyni ve erkek beyninin aslında birçok düzeyde birbirinden farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Okumuş olduğunuz bu yazı dizisinde, kadın ve erkek beyni arasındaki farklılıkları ve bu farklılıklar sonucu dünyaya oldukça farklı gözlerle bakmamızın altında yatan sinirbilimsel nedenleri inceleyeceğiz. Bunu yaparken de özellikle kadın ve erkek arasındaki problemleri bir bir ele alıp aslında tüm bu problemlerin nedeninin beynimizdeki bazı bölgelerin birbirinden farklı çalışmasından kaynaklandığını göreceğiz. Kadın ve erkek beyinleri arasındaki temel farklar nedir? Kadınlar gerçekten de çok mu konuşur?, Erkekler neden dinlemez?, Empati yapmak erkek adamı bozar mı?, İlişkide seçici olan kimdir? gibi bir çok soruyu beynimizdeki bu farklılıklar doğrultusunda cevaplayacağız.

"Boşlukta dönen bir topun üzerinde yaşıyorken ne kadar ciddi olabilirsin"

Yazar John Gray 1990'larda yazdığı "Men Are from Mars, Women Are from Venus" (Türkçeye Altın Kitaplar tarafından Erkekler Mars'tan, Kadınlar Venüs'ten adıyla çevrilmiştir) adlı kitabıyla 121 hafta boyunca en çok satanlar listesinde yer almakla beraber 7 milyonun üzerinde satış rakamlarına ulaşarak bir kitap için olağanüstü bir başarı göstermiştir. Sırf bu rakamlara bakarak bile kadın ve erkeklerin cidden ayrı gezegenlerden gelmiş olabileceğini düşünen oldukça kalabalık bir topluluk olduğunu varsayabiliriz. Peki, gerçekten de iki ayrı gezegenden gelecek kadar farklı mıydı her iki cinsiyetin davranışları? Ortada bu kadar ciddi anlaşmazlıklar var mıydı yoksa konu abartılıyor muydu? Tüm davranış modellerini beynimiz belirlediğine göre Venüslülerle Marslıların beyin yapılarının birbirinden oldukça farklı olma ihtimali söz konusu olabilir.

Kadınları güzeller güzeli Venüs temsil ederken erkekleri yamuk yumuk Mars'ın temsil etmesine hiç takılmadan birkaç konuya açıklık getirelim. Mitolojide Venüs (Yunancada Afrodit), aşkın ve güzelliğin tanrıçasıdır. Venüs gezegeni geçmiş zamanlardan beri en parlak gezegen olarak gözlendiğinden kendisine bir tanrıça ismi verilmiştir. Diğer taraftan kızıl gezegen Mars'ın adı ise Roma mitolojisindeki savaş tanrısından gelmektedir. Doğal olarak kadınların Venüs'ten, erkeklerin ise Mars'tan dünyamıza geldiği fikri gezegenlerin ad ve karakterlerine bakınca oldukça olası duruyor.

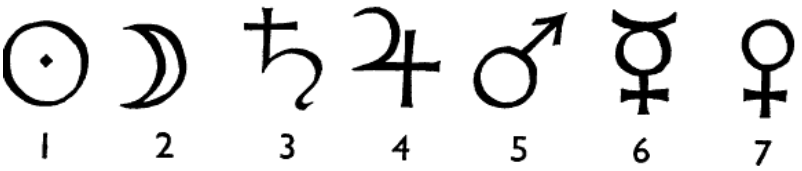

Venüs ve Mars Gezegeni ve Cinsiyet Sembolleri

Hatta bu fikri destekleyecek bir bilgiyi daha paylaşalım. Hepinizin bildiği üzere güneş sistemindeki gezegenler belirli bir yörüngede dönerken aynı zamanda kendi etraflarında da dönmektedirler. Kendi etrafında dönen bir gezegene üstten baktığınızda saat yönünün tersinde dönüyorsa buna pozitif yön denir. Gezegenlerin hemen hepsi kendi eksenleri

etraflarında dönmelerini pozitif yönde yaparken bilin bakalım hangi gezegen diğerlerine ters yönde dönmektedir. Evet, tam da tahmin ettiğiniz gibi tipik bir Venüs davranışı. Hani erkekler, hatta sinirbilimciler olarak kadınların bazı davranışlarını tanımlamakta zorlanırız ya işte astronomi dünyasında da Venüs'ün niye böyle davrandığı da bir o kadar tanımlaması zor bir durumdur.

Günümüzde kullanılan kadın ve erkek sembolleri de aslında Venüs ve Mars'a ait semboller olmakla beraber aşağıdaki resimde güneş, ay ve birtakım gezegenlere ait diğer sembolleri de görebilirsiniz.

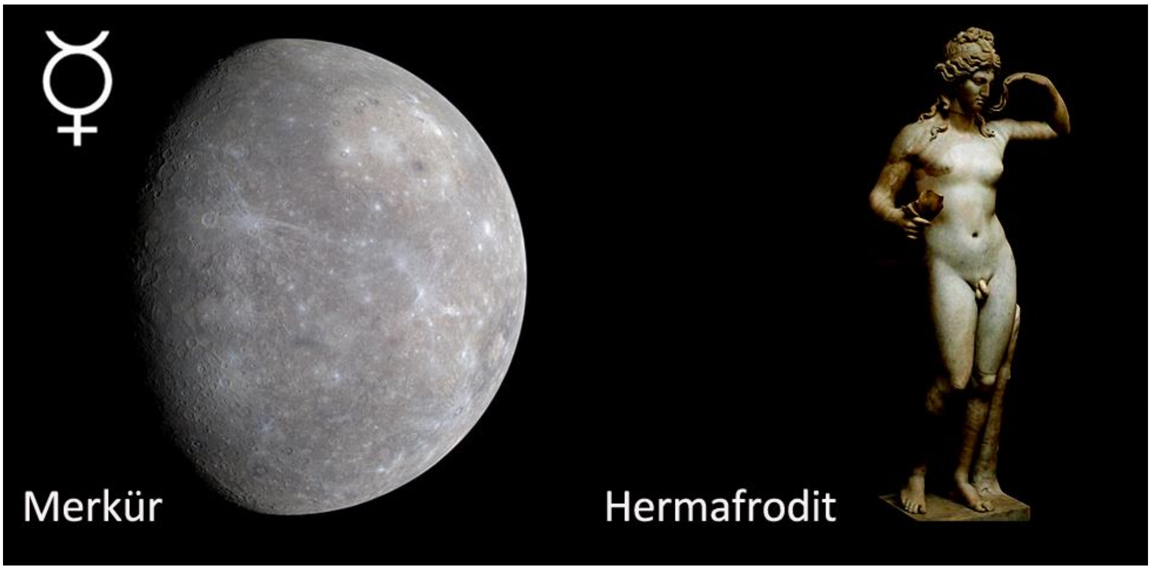

1. Güneş (altın) 2. Ay (gümüş) 3. Satürn (kurşun) 4. Jüpiter (kalay) 5. Mars (demir) 6. Merkür (civa) 7. Venüs (bakır)

Madem gezegenler ve mitoloji dünyasına bu kadar girdik bir diğer meseleye de açıklık getirelim. Sonuçta yeryüzünde kendini kadın ya da erkek gibi hissetmeyenler de var. Peki, bunların bir gezegeni var mı? İlginç bir şekilde eşcinseller ve cinsiyet değiştirenler de geleneksel olarak kendilerini simgeleyen gezegeni Merkür olarak seçmişlerdir. Doğal olarak da kendilerini temsil etmesi açısından Merkür'ün sembolünü kullanmışlardır.

Merkür'ü seçmelerinin altında yatan hikâye de bir o kadar ilginç aslında. Roma mitolojisindeki kanatlı tanrılardan biri olan Merkür aynı zamanda eski yunanda sabah yıldızı Hermes olarak da bilinir. Hikaye bu ya, Hermes bir gün güzeller güzeli Afrodit'e âşık olur ve bu aşkın sonucu olarak ise bir oğulları olur. Doğan oğullarına kendi isimleri olan Hermes ve Afrodit'in birleştirilmiş hali olan Hermafrodit adını koyarlar. Sevgili okuyucu gördüğün üzere günümüzde sevgililerin isimlerini birleştirerek yeni bir isim oluşturma çabası ta buralara kadar uzanıyor gibi görünüyor. Neyse hikayemize geri dönecek olursak Hermafrodit bir gün göle yüzmeye gider. Orada Hermafrodit'i gören ve görür görmez âşık olan bir su perisi Hermafrodite sıkıca sarılarak Tanrılara onları birbirlerinden ayırmamaları için yalvarır. Dileği anında kabul olur ve sonuçta tek bir bedende çift cinsiyetli olarak yaşarlar. Okuyucuyla şunu paylaşmak gerekir ki biyolojide çift cinsiyet organına sahip canlıları tanımlamakta kullanılan hermafrodit kelimesi de buradan gelmektedir. Bu arada söz konusu mitoloji olduğunda hikayelerin birçok uyarlaması olduğunu unutmamak lazım. Hikâyenin bir farklı uyarlamasında ise Hermes ile Afrodit'in hiç ayrılmamak adına tek bir vücutta birleştiği de öne sürülür. Hikâyenin çok farklı anlatımları olsa da sonuç aynıdır. Aslında hermafroditlik doğada sık karşılaşabileceğiniz bir durumdur. Örneğin hareket eden bir hermafrodit görmek

istiyorsanız herhangi bir parka giderek bir toprak solucanını inceleyebilirsiniz.

Merkür Gezegeni ve Hermafrodit

İlk bölüm için yazılanlar sizleri yanıltmasın. Okumakta olduğunuz yazının konusu astronomi, mitolojik tanrılar ve toprak solucanlarının cinsel hayatları ile ilgili olmamakla beraber asıl ana konumuza geri dönelim. Kadın ve erkek beyinleri arasında fark var mıdır, varsa bu farklar nelerdir? Zira hemen hepimiz bir beyin resmi ya da çizimi görmüşüzdür. Peki, bu beyin bir erkek beyni midir yoksa bir kadın beyni midir? Her iki cinsiyetin beynini birbirinden ayıracak yapısal ya da fonksiyonel farklılıklar bulunmakta mıdır? Son dönemlerde beyin cinsiyeti "*brain gender*" konusunda yapılan birçok çalışma ortaya çok ilginç sonuçlar koymaktadır. Lakin bu çalışmaları incelemeden önce gelin hep beraber şu tarihi erkek beynini bir inceleyelim.

Kaynaklar:

1- Men Are from Mars, Women Are from Venus (1992 – John Gray)

2- The Cambridge planetary handbook (2000 – Michael E Bakich)

3- The Origin of the Male and Female Symbols of Biology (1962 – William T. Stearn)

KADIN BEYNİ ERKEK BEYNİ - BÖLÜM 2: TARİHİ ERKEK BEYNİ

Hepimiz bir şekilde hayatımızın bir aşamasında bir beyin resmi görmüşüzdür. Peki hiç merak ettiniz mi gördüğünüz bu beyin resmi bir erkeğe mi yoksa bir kadına mı aitti? Aslında yakın zamana kadar bilim dünyası bize hep tek bir resim gösterdi ve bir iki ufak ayrıntı dışında her iki cinsiyetin beyninin de benzer yapıda olduğunu savundu. Lakin son 10 yılda elde edilen verilere baktığımızda kadın beyni ve erkek beyninin aslında birçok düzeyde birbirinden farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Okumuş olduğunuz bu yazı dizisinde, kadın ve erkek

beyni arasındaki farklılıkları ve bu farklılıklar sonucu dünyaya oldukça farklı gözlerle bakmamızın altında yatan sinirbilimsel nedenleri inceleyeceğiz. Bunu yaparken de özellikle kadın ve erkek arasındaki problemleri bir bir ele alıp aslında tüm bu problemlerin nedeninin beynimizdeki bazı bölgelerin birbirinden farklı çalışmasından kaynaklandığını göreceğiz. Kadın ve erkek beyinleri arasındaki temel farklar nedir? Kadınlar gerçekten de çok mu konuşur?, Erkekler neden dinlemez?, Empati yapmak erkek adamı bozar mı?, İlişkide seçici olan kimdir? gibi bir çok soruyu beynimizdeki bu farklılıklar doğrultusunda cevaplayacağız.

"Masal tadında insanlar tanıdım, bir varmış bir yokmuşlardı"

Tarihsel sürece bakacak olursak insan beyni ile ilgili önemli keşiflerin, özellikle savaş alanlarında gerçekleşen kafa yaralanmaları ve ölümler sonucu ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Savaş alanlarında çoğunlukla erkekler bulunduğundan, beyin ile ilgili toplanan bilgilerin büyük bir kısmı erkeklere aitti. Günümüze kadar ulaşan birçok çizimde de erkek beyni resmedilmektedir. Burada sinir bilim camiası basite indirgeme kullanarak, muhtemelen erkek beyni için geçerli olan özelliklerin kadın beyni için de geçerli olacağını düşünmüştür. Günümüzde ortaya çıkan bulgular ışığında ise aslında bu basit mantığın doğru olmadığını görüyoruz.

Aslına bakarsanız beynimizin günümüze kadar ulaşan tarihi keşif süreci oldukça keyifli bir hikaye olup bir başka yazının konusu olabilir. MÖ 7000 yılında trepanasyon (kemikleri delerek vücut boşluklarının açılması) ile başlayan hikaye, Hipokrat (MÖ 460- 379) ve Aristo'nun (MÖ 384- 322) beyin konusundaki zıt fikirleri, Galen'in (MS 130-200) konuya tek

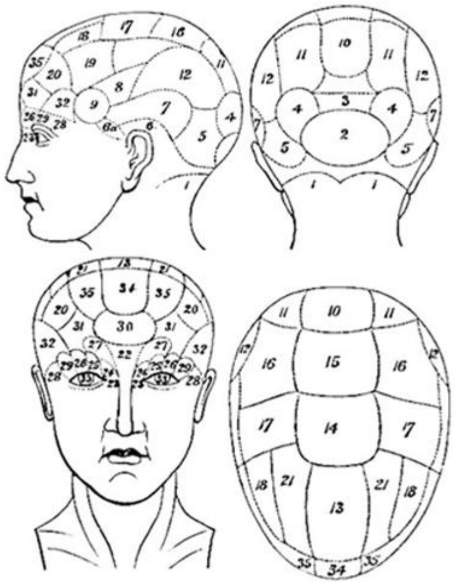
bir dokunuşla açıklık getirmesi, elektriğin keşfine kadar hüküm süren Descartes'ın (1596 – 1650) yanılgısı gibi bir çok ilginç başlık içermektedir. Lakin belirtilen bu dönemlerde beyin üzerine yapılan doğru ya da yanlış yorumların hiç birisinde kadın ve erkek beyninin farklılığına dair bir bulgu yoktur. Bu konudaki ilk tespitler ilginç bir şekilde 19. yüzyılda ortalığı kasıp kavuran frenoloji "*phrenology*" adlı uydurma bilimin katkısı ile ortaya çıkmıştır.

Akıl Bilimi – Frenoloji

Beyne baktığınızda kıvrımlı bir yapıda olduğunu görürsünüz. Peki beynin yüzeyinin kıvrımlı olmasının bir nedeni var mıydı? Acaba bu durum beyinde farklı fonksiyonların oluşmasına mı neden oluyordu? Bu ve benzer soruların ışığında 1809 yılında henüz bir tıp öğrencisi olan Avusturyalı Franz Joseph Gall ortaya çok ilginç bir fikir attı. Gall'ın fikrine göre, insan kafatasının şekli ile beyin benzer özelliklere sahip olmalıydı. Yani beyin ve kafatası birbirine paralel girinti ve çıkıntılardan oluşmaktaydı. Ayrıca beynin belirgin şekilde daha büyük olan bölgelerinin büyük olmalarının sebebinin, bu bölgeleri ilgilendiren niteliklerin daha gelişmiş olmasından kaynaklanmakta olduğunu da düşünmekteydi. Bu fikirlerden yola çıkan Gall ve arkadaşları yüzlerce insanın kafatasında çeşitli ölçümler yaparak beyin ile ilgili bir çok bölge tanımladılar. Bazı bölgeleri ve neleri temsil ettiğini aşağıdaki resimde görebilirsiniz.

Franz Joseph Gall

1- aşk eğilimi
2- anne – baba sevgisi
4- evcillik
7- yok etme eğilimi
8- beslenme iştah
9- açgözlülük
15- bilinçli olma
18- tapınma eğilimi
19- yardımseverlik
23- neşeye olan eğilim
28- renk muhakemesi
30- hesap yapabilme
31- mekan hafızası

Frenolojiye göre numaralandırılmış örnek kafatası bölgeleri

İnsanın kafa şekli ve kişisel özellikleri arasında bağlantı kuran bu yeni bilime frenoloji yani akıl bilimi adını verdiler. Bu fikir ve uygulamalar genel bilim camiasında çok ciddiye alınmasa da döneminde inanılmaz bir popülariteye ulaşmıştı. 1827 yılında frenoloji hakkında yazılan kitaplar yüz binin üzerinde satış yapmıştı. Fikir o kadar popüler olmuştu ki artık insanlar kafataslarına göre sınıflandırılmaya başlanmıştı.

Cesare Lombroso
Suçlu İnsan

Örneğin 1876 yılında İtalyan hekim ve kriminoloji uzmanı Cesare Lombroso'nun Suçlu İnsan (l'uomo delinquente) adlı kitabında, kafataslarına göre suçlu olabilecek insanlar ile ilgili birçok bilgi ve resim bulunmaktaydı. Cetvelle kafatası ölçümü Almanlar arasında da oldukça moda olmuştu. Örneğin, Bayerthal (1911) çevresi 52-53 cm'den küçük kafatasına sahip birinin asla profesör cerrah olamayacağını hatta 52 cm'den düşüklerin ciddi düşünsel faaliyette bile bulunamayacağını belirtir. 50,5 cm'den aşağısının ise normal bir insan olamayacağını söyler. Bu görüşlerin yayılması o kadar hızlı olmuştu ki işverenler iş başvurularında değerlendirme yapmaları için frenologlar tutmaya başlamıştı. Bu hızlı yayılma karşısında bilim camiası daha sert tepkiler vermesine rağmen çok da başarılı olamamıştı. Örneğin dönemin en önemli dergilerinden olan Edinburg Review'da konuyla ilgili aşağıdaki cümleler kullanılmıştı.

"Kendilerini bilimsel araştırmacı olarak adlandıran bu iki adam (Gall ve Spurzheim) böylesi saçmalıkları, adi süprüntüleri, 19. yüzyılın hekimlerine düşüncenin ve tümevarımın numunesiymiş gibi sunacak kadar vahim şekilde küstahtırlar"

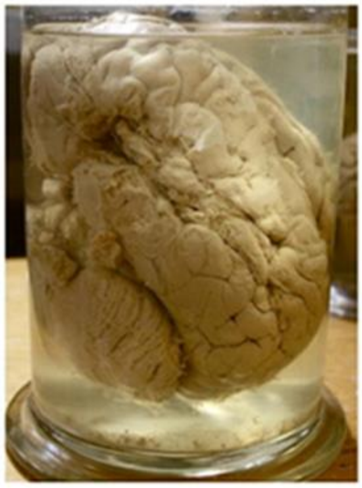
Paul Broca ve Fransız Kadınlar Meselesi:

Fransa'da Paris tıp fakültesinde profesör olan Paul Broca, _ki kendisi oldukça önemli bir şahsiyet olup, beyinde konuşma ile ilgili bölgeyi keşfettiği için bu bölgeye kendisinin adı verilmiştir (Broca Alanı)_ inanılmaz kariyeri olan bir bilim insanıydı. 20 yaşında tıp fakültesinden mezun olan Broca; matematik, fizik ve Fransız edebiyatı üzerine de eğitim almıştı. Broca, dönemin popüler fikirlerinden frenolojinin de bağlantısıyla antropolojiye

oldukça merak salmıştı. Her ne kadar yaptığı antropolojik ölçümler adının Paris emniyetindeki dosyalarda şüpheli şahıs olarak geçmesine neden olsa da en önemli keşfini de yine frenoloji sayesinde yapmıştır. 1861 yılında Gall'ın öğrencisi ve frenoloji uzmanı olan Ernest Aubertin'in verdiği bir konferansa katılan Broca, en önemli keşfinin ipucunu buradan almıştı. Çünkü Aubertin verdiği konferansta ilginç bir şekilde hitap yeteneğinin beynin ön kısmındaki bir alanda olduğunu iddia adiyordu. Tesadüfen o dönemde Broca'nın çalıştığı hastanede otuz yıldır felçli olan bir hasta yatmaktaydı. Kendisine sorulan her soruya sadece "tan tan" diyerek cevap verebildiğinden kendisine Tan takma adı takılmıştı. Bu kişinin ölümünün ardından beynini inceleyen Broca, beynin ön lobunun sol kısmında doku bozukluğu olduğunu farketti ve bu bölgenin konuşma ile ilgili bir merkez olabileceğini öne sürdü. Daha sonra konuşma bozukluğu olan kişilerde benzer bölge hasarlarının gösterilmesi ile Broca'nın fikri doğrulanmış oldu. Merak edenler için söyleyelim Tan'ın (Leborgne) bu ünlü beyni halen Paristeki Dupuytren müzesinde sergilenmektedir.

Leborgne'un (Tan) beyni

Dupuytren müzesinde sergilenen beyin

Kadın ve erkek beynine dair ilk keşifler Broca aracılığıyla olmuştur. Broca yaptığı antropometrik ölçümler ile kişileri beyin ölçüleri, ırk ve zekasına göre gruplara ayırıyordu. 292 erkek ve 140 kadında yaptığı otopsi araştırmaları sonucu, kadınların beyninin erkeklerin beyninden daha küçük ve hafif olduğunu buldu. Bu sonuçlar doğrultusunda, kadınların erkeklerden daha küçük bir beyne sahip olduklarından dolayı asla erkeklerle aynı zeka seviyesinde olamayacaklarını öne sürdü. Kadın ve erkek beynine ait ilk keşfedilen bu farkın bu denli yanlış yorumlanması büyük bir şanssızlık olmasına rağmen Broca'nın bu görüşü erkek egemen bilim camiasında çok hızlı popüler olmuştu. O dönemde hızla popülerlik kazanan bir diğer akım da Darwin'in öne sürdüğü evrimsel fikirlerdi. Bu fikirler etkisinde, Broca'nın öğrencilerinden ve aynı zamanda kadınlardan çok da fazla hoşlanmadığını düşündüğümüz Gustave Le Bon 1879 yılında elde ettiği bazı verileri yayınlayarak, ortalama

bir Paris kadınının beyin büyüklüğü bakımından erkeklerden çok gorillere yakın olduğunu ileri sürmüştü.

Paul Broca

Gustave Le Bon

Yakın Tarih:

Elle tutulur ilk veriler ise yaklaşık 40 yıl önce keşfedilmeye başlandı. Amerikalı psikolog Herbert Landsell, beyinde oluşan benzer hasarlarda kadın ve erkeklerin çok ilginç biçimde farklı tepkiler ortaya koyduğunu gösterdi. Örneğin aynı bölgelerin benzer hasarlarında erkekler neredeyse tümüyle konuşma yeteneklerini kaybederken kadınlarda oluşan hasar daha düşük seviyeli olmaktaydı. Demek ki her iki cinsiyetin ilgili beyin bölgeleri arasında bir takım farklar söz konusu olabilirdi. Burada sadece bu örneği vermekle yetinelim. Zira ileride kadın ve erkeklerin dinleme ve konuşma konusundaki müthiş farklılıkları uzun uzun irdelenecektir.